

8639

పోతు

తెలుగు సినీమాలాకమునకు ఉగాది అభివృద్ధినిలత
సంతోషభూర్వకముగా ప్రకటించు సూతన తెలుగు చిత్రములు...

ఎ.యస్.ప్రొడక్షన్సువారి

జెమినివారి

(శ్రీ)రంజన(స్టూ) ప్రిన్సిపాలు కనకం
 రఘురామయ్య రామ్మూర్తి సీతమ్మ
డైరెక్టర్- చి.ప.సుబ్బారావు

కన్యాంబ పుష్పవన్తి మోక్షవల్లి, బాసకి
 వనజ-ఎంకె రాజ శ్రీరాంబి అర్ రామచంద్రన్
 సుందర్ రావు
డైరెక్టర్ నాగేంద్రరావు

పక్షిరాజువారి

ఈస్టిండియా ఫిలింకంపెనీవారి

పక్షిని లలిత బోరెడ - పుష్పమాల
 సోనమ్మయ్య రాజు శర్మ
డైరెక్టర్ శ్రీరాములునాయుడు

కంఠామల (శ్రీరాంబి అర్) నాగేశ్వరి
 పద్మశేఖర్, చాంతరావు, శశిరాజు
డైరెక్టర్ సి.పుల్లయ్య

శ్రీరాజరాజేశ్వరి ఫిలింకంపెనీవారి

కృష్ణా పిక్చర్సువారి

నాగేశ్వరి కంఠామల (శ్రీరాంబి అర్)
 వింగమయ్య రేలంగి బోరెడ
డైరెక్టర్ కె.టి.నాగభూషణం

యశవంతిరామరావు, పి.ఎస్.బి.బి. (బి.బి.)
 గా.శివరామకృష్ణయ్య, యు.కె.ప్రభు, ఎం.భీమయ్య
డైరెక్టర్ యోగానందం

జూపిటర్ వారి

విజయలక్ష్మీప్రొడక్షన్సువారి

అంజలిదేవి మొదలు వారు,
డైరెక్టర్ ఆర్.యస్.మణి

కృష్ణశేఖర్ - విజయ కుమార్
డైరెక్టర్ కమల్ ఘోష్

నాగూర్ సినీప్రొడక్షన్సువారి

ప్రకాశ్ ప్రొడక్షన్సు వారి

(జమిని, తెలుగు)
 (శాంతి కమల్ లాబ్స్ ల)

Sole Distributors for ANDHRA, CEED & NIZAM for
GEMINI PICTURES CIRCUIT, LTD., SDBHANACHALA PICTURES LTD.

ఆంధ్ర ఇన్నూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.,

మ చి లి ప ట్ట ణ ము.

కంపెనీ వాడు సంవత్సరం మీ కందఱకు ఆనందవాయకమగుగాక.

1951 ఏం. రో 2 కోట్ల, 15 లక్షల వ్యాపారము పూర్తి చేయబడినది.

మీ కందఱకు ఆనందవాయకమగుగాక ఇంకమా ఎక్కువగా ఆశించుమా ముందకును కేయమున్న ఫీచర్ సంస్థ
సాధనములైన పన్ను పత్రములు - పరిష్కార ప్రయత్నము మొదలైన ప్రత్యేక సౌకర్యములు.

దొంగసే సా లు కు 1000 గ రు. 9 లు.

అమెరికానుండి వేయి మొత్తం

రు. 10 కోట్లకు మించినది.

మొత్తము అమ్మిన

రు. 2 కోట్లకు మించినది.

సాలినా ఆదాయము మొత్తము

రు. 60 లక్షలకు మించినది.

ప్రామాణికతాపత్రము—అగ్ని, ప్రమాదము, మోటారు, నౌక

ముద్రాణము వంటివి ఫీచర్ వ్యాపారము గూడ జయప్రదముగా నిర్వహింపబడుచున్నది.

మా ఆ పీ సు లు:

మృత్యు, అగ్ని, కలకత్తా, నాగపూర్, బెంగళూర్, బెల్గాం, అనంతపూర్, శికింద్రాబాద్, కోయంబటూర్, అర్జునపూర్, ఎర్నాకులం, బెజవాడ, రాజమండ్రి, గుంటూరు, బండ్లపూర్, విజాపూర్, మంగుళూరు, శ్రీనిగర్ (అస్సాం), పాట్నా, అలహాబాద్, అహమ్మదాబాద్, ఢిల్లీ.

గు ణ వ త్త ర మై న ఔ ప ద రా జ ము లు

★ బ్లైట్టోన్

★ శిశుటోన్

★ మిల్క్మిన్

మో డల్ ఫార్మశీ

ఫో. బా. నెం. 105 ఎజయవాడ.

★ లుకోనా

★ గర్భామృతం

★ శుక్రసంజీవి

కాపీ య ఆ యు రే ద ఔ ప ద ము ల ని యు దొ ర కు ను.

ఎ.యన్. 100

ఆడబ్రతుకు

శ్రీరంజని...కృష్ణకుమారి...కనకం... బేబీ మల్లక
రఘురామయ్య...కోటేశ్వరరావు...రామమూర్తి...శీతారాం
డైరెక్ట్ ... బి.ఎ. సుబ్బారావు

SARMA TV

చ మి యా రి లీ జ

★
Manufacturers' of finest Mantles
and
Bedroom Lamps in India
SUN LAMP INDUSTRIES
23, Anderson Street, Madras - 1.

చంటిపిల్లలు

లివర్ అండ్ స్ప్రింగ్ వ్యాధులను
రాంతకి అతిశ్రమముగా నివారణ జే
మరియు సమస్త అనాసలు అనగా విశే
బాధతోను, బద్ధముగాను అగుట, అ
ఆననమునందు పుండ్లు నివారించును.

గర్భిణీస్త్రీలు

మనాయానముగా ప్రసవించుటకు,
సంతానము కలుగుటకు అమృతసి
మాత్రలు ప్రఖ్యాతిగాంచినవి. వేవిల్లు,
ములు, సోమరితనము, నిస్సత్తువ తగ్గించి
హము కలుగజేయును. మొదటి మాన
ప్రసవించు వరకు వాడవచ్చును.

శ్రీ భుజంగరాధ్వైద్యుః

తాళ్లరేవు, తూర్పు గోదావరి జిల్లా

81 సంవత్సరముల పైనంది

ఈ బొంబే మూచ్యుయల్ సొసైటీ ప్రజామరణకమై పద్ధతులమీద 1871 నుండి స్థాపించబడి
మొదటి పాలిసిని జారీచేసినది. ఆ గోజు మొదలు ఈ గోజువరకు ప్రజలకు అతి వ్యర్థము ఖర్చుగో
అన్యుత్తమును సేవ చేయుటలో ఎవరెగని కృషిచేసి విజయ మొందినది. ఇందులకు తోడ్పాటు
పాలిసిల క్రయవిక్రయ పద్ధతులలో తదితరమైన పాటి కంపెనీలకు కన్ను మట్టువట్టించుటయే.

ప్రతి పాలిసి దారును వాటాదారే

ది బొంబే మూచ్యుయల్ లైఫ్ అసూరెన్సు సొసైటీ లిమి

ధారాకమైన మరతులమీద విశేషము కావలెను:

ఎన్. ఎ. రామస్వామి అండ్ బ్రదర్సు

చీఫ్ ఏజెంట్లు:

మొదరాను రాజధానికి, తిరువాన్కూరు - కొచ్చిన్ సంస్థానముకు

322-23, లింగచెట్టివీధి, మద్రాసు.

ANDHRA PATRIKA, THE LIBRARY

ఆనందమయమైన గృహజీవనం

అకవి ముఖం ఆనందములో ప్రకాశిస్తున్నది. అమె ప్రేమతో తయారు చేసిన 'టీ' ఒక గ్లాసు త్రాగడం అన్నదే ముగించాడు. వగలల్లా అపీసులో చవివల్ల తర్చిన అలసట హఠ్ఠిగా అదృశ్యమైపోయినది. ఇక ఇవ్వురు అతడు చేయవలసినది కులాసాగా భార్యతో కబుర్లు చెప్పడం. పిల్లలతో ఆడుకోవడం.

ప్రతిసాయంత్రమూ ఒక గ్లాసుడు 'టీ' తో తర్జను అహోనింది అకవిని అమె పేద దీరుస్తుంది. సుఖమయమైన సంపాద జీవనం గడవడానికి అకవికి అంతకంటే ఏం కావాలి? ఉల్లాసాన్నిచ్చే మంచి 'టీ' తయారు చేయడం ఎంత ముఖ్యం! ఇక అద్భు విషయమూ ఎవూ స్వల్పం. వ్యవధికుడ ఎక్కువ అక్కరలేదు.

పేద దీర్ఘ రుచికరమైన 'టీ' ఏ ప్రతి రోజూ త్రాగండి.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం
"టీ" త్రాగండి

జమ్మివారి లివర్ క్యూర్
బిడ్డల లివర్, &
స్నేహ
వ్యాధులకు
ఇప్పుడు టాబ్లెట్లుగా ఈయబడుచున్నది

మొత్తం ఒకే రకంగా వ్రుంకబడుతుంది, వ్రుంకబడనివారు అతి సులభముగా మందును గ్రహించును, వ్యక్తులుగా మందును గ్రహించును, అది సులభముగా మందును గ్రహించును, జమ్మివారి "లివర్ క్యూర్" పింట్, కాంప్లెక్సులను గాఢముగా గాఢముగా మూలములలో వ్యాధుల చేయబడి ఇప్పుడు యివ్వబడుచున్నది.

ఆ ఫీసు, వైద్య శాల:

జమ్మి వెంకటరమణయ్య అండ్ సన్స్

మైలాపూరు,

* *

మద్రాసు-4

బ్రాంచులు: పురుగుబడి చారి పేట, విజయవాడ రం. బొంబాయి, కలకత్తా, లక్నో, నాగపూరు, బెంగళూరు, మింఛికోడం, తిరుప్పిరప్పల్లి.

యునైటెడ్ కమర్షియల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

ఇక్కడ వాటి ను:

2, రాయల్ ఎక్స్చేంజి ప్లేస్, కలకత్తా

★

అనుమతిపొందిన మూలధనము

రూ 8 కోట్లు

చంపావేసిన మూలధనము

రూ 4 కోట్లు

చెల్లించిన మూలధనము

రూ 2 కోట్లు

రిజర్వుఫండ్

రూ 67½ లక్షలు

ఈ గ్రామము లోని ను:

310/11 లింగి చెట్టి వీధి, మద్రాసు 1.

126 చేపరాజ మొదలివీధి, సాకార్ పేట మద్రాసు 3.

★

జి. డి. బిర్లా

ప్రె. క.

బి. టి. తాకూర్

జనరల్ మేనేజరు.

★

ఎస్. టి. సదాశివన్

డిప్యూటీ జనరల్ మేనేజరు.

అన్ని రకముల బ్యాంకింగ్ వ్యాపారము చేయబడును.

ఆంధ్ర బ్యాంక్ లిమిటెడ్.,

(ఫౌండేషన్ 1928)

హెడ్డా పీసు - మచిలీపట్టణము

అధికారము పొందబడిన మూలధనము	రూ. 1,00,00,000
చందావేయబడి జారీచేయబడిన మూలధనము	„ 48,99,000
చెల్లించబడిన మూలధనము	„ 25,00,000
రిజర్వు ఫండు	„ 12,45,000
అమలులోనున్న వ్యాపారము మొత్తము	„ 6,00,00,000

డైరెక్టర్లు:

1. శ్రీమంతు రాజా యార్లగడ్డ శివరామ ప్రసాదు బహదూరు గారు (చైర్మన్)	6. శ్రీ పిల్లారిశెట్టి పార్థసారథి నాయుడుగారు
2. శ్రీ కాకర్లమూడి సుబ్బారావునాయుడు గారు (డెప్యూటీ చైర్మన్)	7. శ్రీ దారా విశ్వేశ్వరరావు గారు
3. శ్రీ తాడేపల్లి శ్రీరాములు గారు (మేనేజింగ్ డైరెక్టరు)	8. శ్రీ పాలకుర్తి శోభనాద్రిగారు
4. శ్రీ మద్ది సుదర్శనముగారు	9. శ్రీ జట్ల మాణిక్యాలరావుగారు
5. శ్రీ మాజేటి శేషగిరిరావు గారు	10. శ్రీ దంటు సూర్యారావుగారు
	11. శ్రీ రేపాక నత్యనారాయణమూర్తిగారు
	12. శ్రీ కంచర్ల సుబ్రహ్మణ్య దత్తుగారు

మద్రాసు బ్రాంచి

822-23, లింగం నెలై వీధి

త్యాగరాయచగర్ ఆఫీసు.

67, పాంతులూరు

ఇతర బ్రాంచీలు, సబ్ ఆఫీసులు

మైలాపూరు ఆఫీసు,

77, కచేరీ రోడ్డు

మచిలీపట్టణము, పెల్లూరు, తెనాలి, గుంటూరు, విజయవాడ, ఏలూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణము, విజయనగరము, గూడూరు (పెల్లూరు జిల్లా), ఒంగోలు, ఏలూరు, దుగ్గిరాల, వరహరావుపేట, వినుకొండ, ఆంధ్రలోపేట, (గుంటూరు), గవర్నరుపేట (విజయవాడ), గుడివాడ, పాలకొల్లు, భీమవరము, సామర్లకోట, రామారావుపేట (కాకినాడ) ఏలూరు, తుని, అవతాపూరి, శ్రీకాకుళం, పెద్దాపురం, అమలాపురం, ఆనుచాలపలస, తిలగురు, పాలూరు, పెంపె (కృష్ణా), చల్లపల్లి, మునోరాణిపేట (విశాఖపట్టణము), జగ్గయ్యపేట (కృష్ణా), కొల్లూరు (కూ. గో.), పార్వతీపురం, బాపట్ల (గుంటూరు జిల్లా), తిరుపతి (చిత్తూరు జిల్లా), కర్నూలు, వరసన్నపేట (శ్రీకాకుళం జిల్లా), ఇచ్చాపురం (శ్రీకాకుళం జిల్లా), అనంతపురం, బళ్లారి, కడప.

ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు:—నూరు రూపాయలకు తక్కువగాని మొత్తమును 3, 6, 12, 24 మాసములకు అన్ని ఖాతాలోనూ తీసుకొనబడుచున్నవి.

మూడు సంవత్సరముల క్యాపిటల్ సర్టిఫికేట్లు యీ బ్యాంకులో ప్రత్యేక సౌకర్యము.

అన్ని రకముల చెక్కులు, డ్రాఫ్టులు, డిబెండు వారంట్లు, హుండిలు వసూలు చేసి పెట్టబడును.

గవర్నరుపేట పత్రములు, పెద్దగోనుట, అమ్ముట మొదలగు వ్యాపారములు గూడ చేయబడును.

వివరములే ఆఫీసులో నైనను తెలుసుకొనవచ్చును.

తాడేపల్లి శ్రీరాములు

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.

విశ్వేశ్వరపు రామచంద్రమూర్తి

ఎం. ఏ., సి. ఎ. జి. ఐ. డి.,

జనరల్ మేనేజర్

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఏప్పుడే ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలా ఉండేది

తెలియని ఈ దినాల్లో

ఆగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం
నౌకా * ఫయడిలిటీ గ్యారంటీ * మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి :

యునైటెడ్ ఇండియా షైర్ అండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

"యునైటెడ్ ఇండియా లిమిటెడ్"

ఎన్ టెన్ టెన్ టెన్ - మద్రాసు.

Telephone : 4241

Telegrams : "UNIGEN"

ప్రాంతాలు :

విజయవాడ-బెంగుళూరు-బొంబాయి-కలకత్తా-న్యూఢిల్లీ-పాట్నా-హుబ్లీ-కొలంబో-సింగపూర్.

శ్రీనందననామ సంవత్సర పూర్ణిమాస్థియ (ఆంధ్రపత్రికా) పంచాంగమ్
బ్రహ్మశ్రీశ్రీమద్విడపర్తి చినపూర్ణార్క నిధానినస్త్రితీయపుత్రేణకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిజాప్రణీతం

పేదనుయ్యాం నాచిమయ్యాం లింగుమయ్యాం పరశనా ద్యుదించుమయ్యాం
మొర్రెమయ్యాం తొర్రెమయ్యాం ప్రక్కతిమయ్యాం నామి విశ్వవిక్కతిమయ్యాం ॥

గమనిత

ఇవియును వర్ణనాగాదులును సహి
మగ్గుమగ బోసల ప్రాంతముననున్నది.

١٥ ١٤ ١٣

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, మద్రాసు 1.

పంచాంగపద్ధతి సారాంశము

గ్రామంపొరమును నిండుపట్టి 1 నాయకపట్టి, 2 నియనపట్టి, 3 నివాసంప్రదాయస్థిమట్టి యున్నవి. నాయకపట్టియే గ్రామంపనికి విషయములు నడుపవచ్చుటకై గ్రామంపనికివిషయములు శాస్త్రములందు వ్యవస్థీయమై యున్నవి. కాని కొన్నివిషయములు సంస్కృతమై యున్నవి. కర్మకాండవిషయములు కొన్ని నాయకపట్టియే గ్రామంపనికి వవి, నియనపట్టిక వ్యవహారంపడుచున్నది. అట్టి గ్రామశాస్త్రవిషయములు చాలకల్పన. అవి యన్నియు గ్రామముల పండుగలందు వివిధవిధముగా నున్నవి. ఈ పండుగలను గురించిని ప్రాశస్త్యము లభ్యుత్థాలను గుర్తించు అనుచున్నది. అను ధేయియగును కంఠంపదామలకంఠ పాలము తెలివీకొనుట వానికి శ్రేయస్కరమగును. కొంతకాలము (5-6 సం॥) అనుపడియు సామాన్యనిరవస్థకులవలనగలిగిన ఋగుర్వైషమ్యమును తెలియజేయుచుంటిమి. కానిసూర్య ప్రభవాగమము విమర్శము ప్రాచుర్యమంటిమి. ఋగుర్వైష 1 చాంద్రముల 2 పౌరములు ఇట్లుగలవు; ములగ భర్తృశాస్త్రకర్తలు వ్రాసియున్నాను. జ్యోతిశశాస్త్రమునను వానికి చాంద్రములైనను సౌగంధ్యము గలిగియున్నవనట స్పష్టముగ తెలియదగిన విషయము. పౌరములగా నియనసౌరము? సాయనసౌరము? అను విషయమును సూర్యుడగవలె 5-6 సం॥ సంపియుప్రాచుర్యమంటిమి. నియనసౌరముని ప్రస్తవించు వ్యవహారముగలను గాని సాయనసౌరమునట ప్రమాదముగృహింపచున్నది యనియును ప్రాచీనముంటిమి. ఈవిషయమునుగ్రామంపనేరేని అభ్యుత్థలు మేము ఋగుర్వైషము సౌరములగాని, చాంద్రములగాని యంటి మనియు, చాంద్రములేగాని సౌరములు గావనియు భోవించుచున్నాను. దీనినియుగ ప్రపంచమున సంప్రదాయముల ప్రాచీనముంటిమి. ఇక నియనపట్టిలో అర్చివ్యాధిసంస్థాపన (నియనసేవాధి) విధానంపనికియంతయు. ఈ అర్చివ్యాధిని తెలియజ్రాహుగము, వేదాంగజ్యోతిషముల, నిర్ణయించి, వందనిష్ఠాంతి కాలగర్త సూర్యనిష్ఠాంతియు మొదలు ప్రమాణములపట్టి వివాహంపకగార్గము విమర్శించి నిర్ణయించియుంటిమి. వందనిష్ఠాంతికర్తలకొరకొరనిష్ఠాంతమునందు వచ్చిప్రప్రవప్రసాదకర్తలకులకు, వేదాంగజ్యోతిషములకును సువస్థయమును గావ మేము ప్రాచీనముంటిమి. మేము జూపిన సమస్థయము తెలిక తాను మరియొక వేద గ్రంథమునుబట్టి విశేషమునామలకంఠ విశేషకాన్యల లేను. ఇతరులు వాసమస్థయగార్గము తెలికసోపుటగో నానమస్థయముగొక్క ప్రాశస్త్యము లభ్యించుచున్నది. ఈ నియన వారంధి స్థాపనముగార్గమున సంప్రదాయము ప్రాచీనముంటిమి. వానిరయవచ్చుని విధ్యమను ప్రమాణవిధిమను బహువిధ్యకాస్త్రజ్ఞ జ్యోతిషికసమృత్తిమొదలగుది. ఇందు పూర్వపట్టిపంచాంగమున్నగలను. సర్వవిషయములందును ర్మగణితపట్టియే గ్రాహ్యము. ౧౧, ౧౧, ౧౧ సర్వహం సమస్త కల్యాణభవము.

దే శాం త ర చ క్ర ము							
పట్టణములు	మేష తుల	వృష కన్యా	మిథున సింహ	కర్క టక	మృగ్శిర మిష	ధను కుంభ	మకర
శృంగేరి	౬౫	౭౩	౭౯	౮౧	౫౭	౫౧	౪౯
మైసూరు	౫౦	౬౦	౬౮	౭౨	౪౦	౩౨	౨౮
బెంగళూరు	౪౨	౫౧	౫౮	౬౧	౩౩	౨౬	౨౩
ఆవంతిపురి	౪౨	౪౭	౫౧	౫౩	౩౭	౩౩	౩౧
కర్నూలు	౩౭	౪౦	౪౨	౪౩	౩౪	౩౨	౩౧
నెల్లూరు	౧౭	౨౩	౨౭	౨౯	౧౦	౭	౫
హైదరా బాదు	౩౨	౩౧	౩౧	౩౦	౩౩	౩౩	౩౪
తంజావూరు	౨౭	౪౦	౫౧	౫౪	౧౪	౪	౦
కంచి							
(కామకోటి)	౨౦	౨౯	౩౭	౩౯	౧౧	౩	౧
వరంగల్లు	౨౪	౨౩	౨౩	౨౨	౨౫	౨౫	౨౬
దెజనాపి	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
చెన్నపురి	౧౫	౨౪	౩౦	౩౩	౬	౦	౩
కుంభకోణం	౨౩	౩౭	౪౭	౫౧	౯	౨	౫
విజయనగరం	౧౬	౧౮	౨౦	౨౨	౧౪	౧౨	౧౦
బంజూరు	౩౦	౩౪	౩౮	౪౦	౨౬	౨౨	౨౦
రంగూర్	౧౪౫	౧౪౫	౧౪౪	౧౪౪	౧౪౫	౧౪౬	౧౪౬

రాజమండ్రినుండి స్వగ్రామమునకు మార్పుట

రాజమండ్రినుండి ౬ గూపట్టణములకు మేషాదిసాయనమాసము లందుగలుగు దేశాంతరవిభుటికలు పైచక్రమునందు గలవు. ఆయా రాళ్ళయినప్రవేశము మొదలు ఆయా రాళ్ళ సాయనమాసము లను దొందును. పై దేశాంతరవిభుటికలు సాయనమాసారంభమునందును, స్వగ్రామమునకు సమీపమందున్న పట్టణమునకు అర్ధప్రసాయనమాస మందగు దేశాంతర విభుటికలను పంచాంగతిక్కాదులందు నల్లని తిఖన పైనున్నవాటిని తీసివేయవలెను. క్రిందనున్నవాటిని కలుప వలయును. అట్లుచేయగా స్వగ్రామములకు తిక్కాను లగుచున్నవి.

మేషాది నిరయనరాశి ప్రమాణములు

మేషము	౪-౨౨	సింహము	౫-౧౭	ధనుస్సు	౫-౧౮
వృషభము	౫-౧	కన్య	౫-౧౩	మకరము	౪-౩౯
మిథునము	౫-౩౧	తుల	౫-౨౪	కుంభము	౪-౮
కర్కటకము	౫-౩౧	మృగ్శిరము	౫-౩౫	మిషము	౪-౧

మేషాదిసాయనరాశి ప్రమాణములు

(నిరతరక్షణమునకు)

మిషమేషములు	౪-౩౯	కర్కట ధనుస్సులు	౫-౨౨
వృషభకుంభములు	౪-౫౯	సింహవృశ్చిములు	౪-౫౯
మిథునమకరములు	౫-౨౨	కన్యాతులలు	౪-౩౯

ఇవి దశమ లగ్నాయనమున కావశ్యకములు

అయశాంశములు	భా ౨౩	లి ౧౦	మి ౩౦
అయశాంశగతి			మి ౫౦-౨

నం వ త్స ర ఫల ము							
మి వృ మే మి				మి వృ మే మి			
రచిం బును				ల ర ను మును			
జగల్లగ్నము				వర్షలగ్నము			
శ				శ			
శ				శ			

జగల్లగ్నమునకు లగ్నాధిపతి కేంద్రమందు సుధులకోపము పాపులతోపాటు సంబంధించియుండెను. తొలి లగ్నాధిపతిభాగ్య గాజ్యాధిపతిభాగ్యము సవాధిపతికీడుము గలిగియుండుటచే నీ సంవత్సరము సామాన్యమున వృద్ధియగును సుఖాధిపతిభాగ్యము తోచెడివిగాని అపహాధిపతిసంబంధము తొందరము ప్రసక్తము. విషమ క్లిష్టములు క్రై రాజ్యాంబంధము లాధిపతిభాగ్యము కల్గియుండుటచేతను రాజ్యముందు శని యుండుటచేతను పరిపాలనము కష్టముగనుండుటలవలన ప్రజలను కొంచె క్షేత్రము మేననాధిపతిగా నుండును. అట్లు వర్షలగ్నమునకు లగ్నాధిపతి భవంతులతో పత్తితో గలసి రాగ్య రాజ్యాధిపతియగు శనిచే హామిబుకలవలన ప్రపాలనము సామ్యముగను నీతియుక్తముగను లాభప్రదముగను నుండును గాని వాహనాధిపతిభాగ్యమునకు వ్యయమందు గలియుటచే వ్యయముధికమగును. వాహనము కుటుంబములచే రాజ్యాధిపతికి విస్తారపర సంబంధముచే గలుగు లాభయోగలభములు చుట్టమున తొలి వర్షలగ్నాధిపతి జగల్లగ్న తృతీయమున రాజునువుతో గలసియున్న లగ్నాధిపతి వర్షలగ్న వ్యయవలన గలిగి కుటుంబచే మాంబజియన నుండుటచే ప్రపంచమునకు విశ్రాంతి తిక్కుకొనుండును పంచుచక్రములందును రాజ్యాధిపతికిని రాజ్యమునకును బహుశ్రమసంబంధము గలుగుటచే రాజ్యాధిపతియనం దినక భేదము లేర్పడుకలవకాశము గలను. జగల్లగ్నమునకు సర్వస్థానమున కేరవు. వర్షలగ్నమునకు సర్వమున కుజదృష్టి గలుగుటచే సర్వమునకు హానిగలుగుచున్నను, కేరమచక్రములందును సర్వాధిపతులకు సేధసంబంధాధిక్యమువలన సర్వమునకు ప్రాప్త్యాహు వృద్ధియగును.

ఈ భయలగ్నాధిపతులను విరతిమెల్లగ్నములకు కేంద్రాధిములంచే యుండుటచే ధాన్యములు తైలములు వస్త్రములు రిత్తిములు, పశువులు సులభములగును. బంగారముకలక. నంకి సులభమునగుగాని మొత్తము కేరమను సులభములగును. వస్త్రపశువులు శర్మర చర్మములు పశువులును సగగలిగి మర్మధములగును.

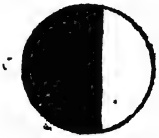
శర్యేషం సమస్త సేహాని భవన్త.

చంద్రగ్రహణము

(ది 5-8-1952 సం)

గ్రాహణ ౧.౧౫ మం. ౭, చంద్రగ్రహణం. కించి దధికార్త గ్రాహణ. 8/15, రాహుగ్రహ. కృష్ణవర్ణ. నూర్యాస్తమయాదితి.

సృగ్మకాల	౧౩-౫౦ రా గం 12-4
మృగ్మకాల	౧౬-౫౬ రా గం 1-18
కుంభమృగ్మకాల	౨౦-౩ రా గం 2-38
అధ్యంతపుణ్యకాల	౬-౧౩ రా గం 2-29

దక్షిణగోలం. సవ్యగ్రహణం. ఈశాన్యోత్తరమధ్య స్వర్ణం. నాయన్యోదిశ్చోక్షి.

నిత్యభోజన ప్రత్యాభికాది నిర్ణయము

ఈ గ్రహణము రాత్రియందు ద్యుతీయగ్రహమున సంధినిండుటచే నీదినమున మధ్యాహ్నమునకు పూర్వము భోజనము ప్రత్యాభికాదికము చేయదగినది. ఈవిషయము "యస్మిన్మాసే చంద్రగ్రహణం రిష్యాత్సూర్యం యామలయం త్యక్త్వా భోజనం కార్యం" అని పురుషార్థసింహామణియందు చెప్పబడినది.

చంద్రగ్రహణము

(30.1.1958 నం)

మాఘ శుక్ల ౧౫ ను. శ (30.1.1958) సం॥ దినము రాత్రీ ౧౦.౪౫ మాస గ్రహిస్తమమున పూర్వము చంద్రగ్రహణం. ఈ గ్రహిస్తం సంధివర్గం. సూర్యోస్తమగతాంతరం.

స్వర్ణకాలం : ౧౨-౪౦ నా ౫౦ ౩-౨౪
నిమిషాలకాలం : ౧౬-౩౦ నా ౫౦ 4-35
మ్యుకాలం : ౧౭-౨౪ నా ౫౦ 5-18
ఉన్నీలకాలం : ౨౦-౧౩ నా ౫౦ 6-1

(30.1.1958 నం) సూర్యోస్తమగతాంతరం

స్వర్ణకాలం : ౧౨-౪౨ నా ౫౦ 7-18
నిమిషాలకాలం : ౧౬-౩౨ నా ౫౦ 8-48
నిందావర్ణనకాలం : ౨౦-౨౪ నా ౫౦ 1-25

ఉత్తరగోలం. అపవ్యగ్రహణం. సూర్యోస్తమగతాంతరం. సూర్యోస్తమగతాంతరం. సూర్యోస్తమగతాంతరం. సూర్యోస్తమగతాంతరం.

నిత్యభోజన ప్రత్యాభికాది నిర్ణయము

ఇది గ్రహిస్తమమున గావున చంద్రగ్రహణమున రాత్రి చంద్రోస్తమగతాంతరమున పూర్వము చేసి భోజనము చేయవలయును. ఇందులకు ప్రమాణము "గ్రహిస్తే వాస్తవం ను కనీయం ప్రాప్తుతే యాది తస్య పర్యంతం దుదీప్తం సూర్యోస్తమగతాంతరం" అని గలదు. తా॥ సవ్యగ్రహణములకు గ్రహిస్తగ్రహణములు గలిగినచో సవ్యగ్రహణమునకు పర్యంతమున సూర్యోస్తమగతాంతరమును చంద్రగ్రహణమునకు పర్యంతమున చంద్రోస్తమగతాంతరమును పూర్వముచేసి భోజనముచేయవలెను.

ప్రత్యాభికాదికము

సూర్యవారమున అనగా పర్యంతమున శాస్త్రమువలన అనగా గణితశాస్త్రముచే నిండున్న మత్రికాలమున కనంతరించు స్నానము చేసి ప్రత్యాభికాదికము నాచరింపవలయును. ఇందులకు "గ్రహిస్తే చంద్రోస్తమగతాంతరం చేత్తిదీప్తి కుర్యాత్ప్రతిష్ఠం యాకాలమేత" అని ప్రమాణము గలదు.

ధర్మశాస్త్రవిషయములు

ఉపాకర్ణాలు.

ఈ సంవత్సరమున శ్రావణ శుక్ల ౧ మం. సవ్యగ్రహణము. శాస్త్ర సమీక్షములోని దను ప్రసక్తిత్రముల దినమున సూర్య సమీక్షముగలగోలలో పడినది. మరియు శుక్ల ౧౫ మం. సవ్యగ్రహణము గలిగినది. ఈ గ్రహణమునందు స్వర్ణ అర్ధరాత్రి మునకు పూర్వమారంభమై గ్రహణసమాప్తి అర్ధరాత్రి సంతరము రమారమి ౫౦ క్షిప్తు దినది. గావున పూర్వమాప్రతిపత్తులు రెండున్న గ్రహణాంతరమున పడినవి. "య ద్యర్ధరాత్రా దర్ధాస్త గ్రహ

స్వర్ణకాలము వివరం | ఉపాకర్ణ సమీక్ష పరిశీలనను దోష కర్త" అను కార్యాయనవచనమును ఆర్ధరాత్రి ముఖగా గ్రహింపబడుటచే పూర్వార్ధరాత్రి ప్రభృతి పర్యవర్తరాత్రివర్ణం తమ దినమునందు ఇం దెల్లడు గ్రహణముగాని సంకాంతిగాని గలిగినను ఆ దినము ఉపాకర్ణమోగముకాదనియు ధర్మసంధ్యాధర్మశాస్త్రగ్రంథములందు వివరింపబడినది. ప్రతిపత్తు దుష్ట మగుటచే సౌర పంచాంగప్రకారము బహ్యచోపాకర్ణ మోగమును శ్రవణ మావాడు గలదు గావున హస్తములకు శ్రావణ గర్భ శ్రవణ సూపాకర్ణ మోగముగాదు. పూర్వము దుష్టమగుట తైత్తిరీయములకు శ్రావణపూర్వము మోగము గాదు. ద్యుగణితపంచాంగ మున బహ్యములకున్న శ్రవణమునాటచే శ్రావణపూర్వము మోగముచేసినను గ్రహణదుష్టమగుటచే మోగము గా నేరదు. అట్లు వాజసనేయులకున్న పూర్వము అర్థముగాదు. గాని పూర్వము మోగముగానిచో శ్రావణోద్భవంబు వాజసనేయులకు విహితమైయున్నది గాని శ్రావణముచే నదియు మాపితమైనది.

శాస్త్ర ప్రావణ్యోద్రవజములు రెండును ఉపాకర్ణమోగములుగ "అగ్రాగ్రామోపాకర్ణకర్తవ్యయాగ్యా ప్రావ్యజ్ఞానా" అని చెప్పబడుటచే భాద్రపదముననే నారినారికి రెగినకాలములందు సవ్యశాఖ్యములకును ఉపాకర్ణ లగుచున్నవి. ఆ ఉపాకర్ణ తి త్రివిధముగ నైనవి.

(24.8.58) భాద్రపద శుక్ల ౮. సవ్యపసిత సామగోపాకర్ణ (2.9.52) భాద్రపద శుక్ల ౧౩ మం. స. సవ్యపసితసూర్యచోపాకర్ణ (4.9.52) భాద్ర శుక్ల ౧౫ ను. తైత్తిరీయులకును వాజసనేయులకును సవ్యపసితములకును అందరవన్న ఉపాకర్ణయగుచున్నది. భాద్ర శుక్ల ౧౪ ను ౧౪-౩౩ దిన ౩౦-౫౦ } పూర్వపద్ధతి పంచాంగ ప్రకారం. భాద్ర శుక్ల ౧౫ ను ౧౪-౩౩ దిన ౩౦-౫౦ } చాంగప్రకారం. భాద్ర శుక్ల ౧౪ ను ౧౬-౩౩ దిన ౩౦-౫౦ } ద్యుగణిత పంచాంగ ప్రకారం. భాద్ర శుక్ల ౧౫ ను ౧౬-౩౩ దిన ౩౦-౫౦ }

తైత్తిరీకు పద్ధతి పంచాంగములందును పూర్వపద్ధతి (బుధవార) మున చతుర్థి సంకవకాలము వాటియుండుటచే పర్యవసరమున మహ్యోస్తమగతాంతరమున పూర్వమున లేకపోవుటచే బుధవారము వాజసనేయుల పాపకర్ణ కొందరు గ్రంథకర్తలు అట్లు లేకున్నను వాజసనేయులకును ఉపాకర్ణ గురువారము యగునని వ్రాసియున్నాడు.

విశేషము:—శ్రావణ శుక్ల ౧౫ మం. వాటి చంద్రగ్రహణము విశాఖపట్టణమునకు దూర్బగమున్న విజయనగరాధిపాంతియులకు నిహింస తిరుమరుటచే వారలకు శ్రావణపూర్వమునాడే తైత్తిరీయ వాజసనేయు శాఖ్యయులకు పాకర్ణయగును.

సుబ్రహ్మణ్య పక్షి

మార్గశిర శుక్ల ౧౩. ౧౩-౫౦ సుబ్రహ్మణ్యపక్షి } పూర్వపద్ధతి. మార్గశిర శుక్ల ౧౪. ౧౪-౫౦ } పంచాంగం. మార్గశిర శుక్ల ౧౫. ౧౫-౫౦ సుబ్రహ్మణ్యపక్షి } ద్యుగణిత పంచాంగ ప్రకారం. మార్గశిర శుక్ల ౧౬. ౧౬-౫౦ }

ఈ సుబ్రహ్మణ్యపక్షి నామ పూర్వోత్తమన స్నానాదిక ముచరించి ఉపవసించి సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుని దర్శించినచో బ్రహ్మసూత్రాధిపాపములు పోవునని శాస్త్రము. అట్లు ఆచరించుటయు లోకప్రసిద్ధము. సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుడనగా కుమారస్వామి యనుటయు శాస్త్రసిద్ధము. గావున స్నానపక్షి ఉపవాసాది విషయములందు పూర్వవిధమే గ్రాహ్యమని శాస్త్రములందు నిర్ణయంబగుటచే స్నానోపవాస కుమారస్వామిసందర్శనాది కము శనివారముననే చేయదగినది.

శ్రీ నందన సంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

(శ్రీ) సందననామసంవత్సర శుభాంగ పీఠికా

[illegible]

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਜੀ

[illegible]

బ్రహ్మయుః సమోనాననకం

[illegible]

స్వనిప-రమాణ సేవకణం

అక్షాన్ని పైకి తీసి అంకపూర్వహార్యం కాండ్రమానాథో గ్రాహ్యః
సగ్ధ్యాపూర్వే బార్హస్పత్యి సువాద్యో గ్రాహ్యః | ఆయమేవ
విషదర్శనార్థం మాసనామ్ను గ్రాహ్యః | చాందిమానవకాదయం

పంచవనామసంవత్సరః । బౌద్ధస్పతిశ్రమా నేనానువత్సరనామః
విశ్వామనసంవత్సరః । ఆయమేవ కాక్తికబ్రహ్మగ్రంథశ్చ
ప్రథమాదిక్రమాంసేషు షష్ఠసంవత్సరేషు వర్తమానానాం ద్వైవి
యంగానాం ముక్తి ఆహిర్ముక్తి కవితాకం షష్ఠయం । తతః
సప్తసంవత్సరసంవత్సరేషు సంవత్సరః । అష్టాష్టవిదాన
మహిళలం । సంవత్సరేషుం । కృష్ణాష్టమస్త్యే ॥ ఇతి । ఏవ
సంవత్సరేషుం చదివే స్త్రయం ॥ ఇతి । బౌద్ధస్పతిశ్రమా నేనాను
వత్సరేషుం । పూర్వాలంకారచిత్తాద్భుతం ॥ ఇతి । అష్టాష్టవిదాన
చదివే ॥

శా. ౫. శకున వాంఛిమనము. సంవిష్టంబుత్తరము
 పరివర్తించుచును వెనుకకు తిలవనము నుపశాసనము
 పంపుచును సూర్యునివలెను. బాహ్యవృత్త్యులవలెనే ని
 గూఢములనుండును. ౬ కాశీ కామనియు నావహస్య
 పోయి కౌశ్యబుకను. ఇందు వైష్ణవము గల ముఖ్యము లుగిరి
 యగును. పూర్వకాశీంబర్హరము నుండు గాక శైవగాక
 ముగియును.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible][illegible]

రాజా దీని గీతము

<p> పాదాభ్యుః మంత్రికలిః సేవాధిపతిశ్చనిః సహజాధిపతిః కుజః శానాధిపతి శ్చంద్రః ఆత్మాధిపతిశ్చనిః కేసూధిపతిశ్చనిః రహాధిపతిశ్చనిః సేరసాధిపతిః కుజః పురోహితోబుధః </p>	<p> పరిశిష్యః కుజః గుహాధిపతిః గ్రామనాయకః శ్చని రవనశ్చనిః రాష్ట్రాధిపతిశ్చంద్రః సమస్తాధిపతిశ్చనిః మూర్ఖశ్చనిః ఆత్మాధిపతిమూర్ఖశ్చనిః గజాధిపతిశ్చంద్రః పశూనా మధిపతి శ్చనిః దేవాధిపతిః కుజః </p>	<p> సర్వాధిపతిశ్చనిః శ్చని గ్రామనాయకః కుజః విశ్వాధిపతిశ్చంద్రః రహాధిపతిశ్చనిః వృషాధిపతిశ్చంద్రః జంఘాధిపతిః కుజః సమస్తాధిపతిశ్చనిః మృగాధిపతిశ్చనిః శుభ్రాధిపతిశ్చంద్రః సీతామధిపతిశ్చనిః </p>
--	---	--

బుధుడు—రాజు, అయ్యెను. పురోహితుడు, గణాధిపతి,
సభాధిపతి రాష్ట్రాధిపతియు నయ్యెను.

నూర్ముషా—మంత్రియు, సర్వదేశోచ్ఛాగములకు, అశ్వము
లకును, అధిపతి.

శని—సేవలకు, ధరలకు, మేఘములకు, గ్రామపాలనములకు, పక్షపులకును, మహమ్మదీయులకును, రత్నములకును, మృగములకును, శ్రీలకును అధిపతియు. దేవతాదుల నయ్యెను.

కుజుడు—కాశ్యపులకు, నీరసవస్తువులకు, పక్షిమలకు, రేఖలకు, గ్రామములకు, జంగమప్రాణులకును అధిపతి అయ్యెను.

చంద్రుడు—ధాన్యములకు, వృక్షములకును అధిపతి.

గురుడు—రేఖవస్తువులకు, గణింపులకు, వస్త్రములకు, సర్పములకు సధిపతి.

ఈ సంవత్సరమున ప్రవృత్తకౌశల్యములేదు. తేలిక అధికకౌశల్యములు.

రాజు బాధుడు ఫలము

నాయుడు ప్రధానతో భవిష్యత్తుపై ర్థదానక ప్రార్థనలతో హాం | బుద్ధిని నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| బుద్ధిని నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

మంత్రి సూర్యుడు ఫలము

రాజును నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| బుద్ధిని నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| మూర్ఖుడు మంత్రియగుచో ప్రభువు కష్టపరిస్థితిలగును | అనావృష్టి యగుదును మానవుల కష్టపరిస్థితిలగును గలుగును.

సేనాధిపతి శని ఫలం

సేనాధిపతి గొప్పగానే పరిత్రాగించి నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| శని సేనాధిపతియగుచో పాలకులు ఎల్లప్పుడు పక్షపాతి సంబంధములేక యుండును | అకౌశల్యముచే ప్రజలు అపరాధములయొద్దను. నల్లధాన్యములు విశేషము | ఫలించును.

సన్యాసిని కుజుడు ఫలం

రక్షక వీరభూతావస్థకు చేరుకొనును | రక్షకమి సుఖవీరతా ఫలం | సన్యాసి ఫలం ||

తా|| ఎల్లపుగానయ్యలు శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

ధాన్యాధిపతి చంద్రుడు

బహుశ్రీరద్రదాగావస్థ సన్యాసిని విశేషతా | సువృష్టి సాగి తున్నట్లుం చి ధాన్యాధిపతి నితాకతి ||

తా|| చంద్రుడు ధాన్యాధిపతిగావున గోవులు శ్రీరద్రమున గలిగియుండును. సువృష్టిగలిగి సుఖియగును సుండును.

అర్థాధిపతి శని ఫలము

కృష్ణుడు మధ్య రేఖతో శని సేవారిక చోరగియుతా మహిసాస్త్రి | భయం భీతి చి వన్న సుఖులైనట్లు కృష్ణానిధాన్యాని ఫలం చి భూమి ||

తా|| శని అర్థాధిపతి యగుటచే వస్త్రములు మధ్యమునకు నుండును. రోగములు చోరభయము అగ్నిభయము గలుగును. అహరసంపత్తి తక్కువ యగును. దుర్బిక్షభయము గలుగును. నల్లధాన్యములు ఫలించును.

మేఘాధిపతి శని ఫలము

మధ్యకాశ్య మనకన్న భరితవృష్టి తాను శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| శని మేఘాధిపతియగుటచే భరితవృష్టి, కష్టములు మధ్య మయిన నుండును. ధరలు పెరుగును. నల్లధాన్యాని ఫలించును.

రసాధిపతి గురుడు ఫలము

ఈ నాశన వివిధరూపం చందన కన్నానర కంఠముగాని | సులభానిరసాశ్చభూమి భవంతి శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| బృహస్పతి రసాధిపతియగుటచే చందనము కన్నానరము. కంఠమును పదలం పరిమళ ప్రవృత్తులు కంఠములగును | తక్కిన రస వస్తువులు అన్నియును కష్టపరిస్థితిలగును సులభము లగును.

సరసాధిపతి కుజుడు ఫలము

సరసాధిపతి గొప్పగానే పరిత్రాగించి నాశనమునకు తెచ్చును | శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| కుజుడు సరసాధిపతియగుటచే కష్టములు రక్షకవస్త్రములు గాన నుండును | రక్షకవస్త్రములు ధర గలిగి నుండును.

పురోహితాధిపతి ఫలం

తక్కిన ప్రహరణం క్రూరం చి భగవంతులం శిష్టం చి వృద్ధి నిష్టం హేతుకానాం ||

తా|| సహాయకులకు రక్షకవస్త్రములు గాన నుండును. (రవి కుజ సేనాం క్రూర ప్రహరణం చంద్రుడు నునకెక్కుటలగును)

మేఘాధి నిర్ణయము ఫలము

మేఘాధిపతి మేఘము—అశుభవృష్టి | వస్త్రుల నీర్వాసమున మేఘాధిపతి | చతుర్విధములైనను చంద్రసామక మేఘము—ఈ రక్షకవస్త్రము లధికము | ప్రహరణముగాయును—మధ్యకాశ్య | రక్షకవస్త్రము లధికము | సేవము | ఉలుము—సువృష్టి | రక్షకవస్త్రము లధికము—సువృష్టి | చంద్రుడు భూమిని వహించును—ప్రజలకు సుఖము విశేషముగలగును.

అమలము ౧౯౫౨ (4-7-1952) సావనవస్త్రాంభయము.

బలగానాని కన్నానర ఫలధాన్యాని గాన నుండును.

భూమి బహుగా భూమి | రక్షకవస్త్రము లధికము ||

తా|| చంద్రుడు సావనవస్త్రాంభయమున బలగానయ్యలు ఫలధాన్యాని గాన నుండును.

సహాయకులకు, గోవులకు రక్షకవస్త్రములు బలగానయ్యలు.

గోవులకు ప్రాపకము శ్రీకృష్ణుడు. బలగానయ్యలు గోవులపత్రియచే సువృష్టి సస్యకృష్ణయ్యలు సుఖముగాని మధ్యసేవమును సూత్ర మే సుఖియగునుండును. శ్రీకృష్ణునియూపత్రియచే పక్షవృష్టి, సుఖియము, సస్యవృష్టి, పక్షపులకు తృణరక్షకవృష్టియు గలుగును, ధర లనుకూలములగును.

వస్త్ర పరిమాణము

అధికత్రయమితము వస్త్రము—సుఖియగును. “సప్తభాగా స్త్రమురేషు పర్వతేషు తిథావతి | చతుర్భాగా ధరద్యాంసుగ్ధ శేవం వర్తతి ఐత్రిగా ||” సువస్త్రములందు ౭ భాగములు, పర్వతములందు ౧౦ భాగములు, భూమియందు ౪ భాగములును వర్తించును.

అధిక ప్రమాణము—పక్షియొజన విస్తీర్ణం శరయొజన మున్నతం | అధికస్య ప్రమాణం తు లేవమానేన గణ్యతే ||

అధికస్థితి—సంవత్సరావ మే || భాద్రపద ౧౦ ౧౧ ఆ. ప || బ్రాహ్మణ యువకుని చేతియందును, పిమ్మట మార్గశిర శు శుం.

చును ప కు పీడయ్య నగును. తాళఫలముబిక్షించును - గజహాని ।

[illegible][illegible]

అంతా నాకు తెలుసుకోవాలి అని చెప్పింది. అప్పుడు నాకు తెలుసుకోవాలి అని చెప్పింది.

[illegible][illegible]

1. వత్సనాధిప్త. వైశ్రా. ౬ సో. ప. మీనాంతము : ౦౫
రము ఫలిం: దుర్జి. కృ. ము. ౧౦౪౪.

2. వల్సెనోస్ క్రొమైట్ - ౬ నో. పొ. గురు కని శమప్ర
కము. ఫలము: వింశతిపర్వతమునకు కాశీనదీని మధ్యయందు
దేశమునందు ఉపకరణమును.

3. వర్మరాజు ప్రతి ప్రతిభా : 1. పాక నాల్గవ శతాబ్దము, విశ్వ
రవి దృష్టి : 2. భాగం : ముచ్చటలు, శస్త్రోదయము, సోదధయము,
వోదధయము గురించి.

4. వత్సనాం ప్రతి ప్రైత బంధ క. పరి కుటుంబ కేనిగనా
తయవక్రము. ఫలము : మోక్షోదయ అనావృత్తయ్య గలుగును.

5. వచ్చెనాది ప్రా!! క్షేమం బ 3 మం. పల్లీ శుభం కలవత్తం!!
6. , , బలం. పల్లీ కష్టం. పాపం. కలవత్తం.
శుభం: నువ్వీ శుభం సమం వాని భయంకర కిత్తవారి ప్రశంసలు
మృగములకు అశ్వములకు, గోవులకు మహిమములకు, ఏనుగులకు
పక్షిగణము. పాలకులు యుద్ధాశ్రయియైనారు. వర్షములను గలను.

7. తత్సరాది ప్రతి ఆహార బలకర పరిశుభ్ర చాక్షుషమున
కేళివు. ఫలము: ఆంధ్రదేశమున సస్యహానియగును. నీచులకు తస్మా
దలంకర హాని.

8. వత్సరాది ప్ర. (భవ సం. పాప ఫల శ. ప్ర॥) శ్రావణ బంధు. ప॥ తులయందు పుజ్యస్తంభాభ్యుదయము. ఫలము : రాజ్యములకు పాలకులకు హానియును.

9. వర్షిరాన ప్రతి మాస్లోని పక్షి మం. పక్షి కన్యలలోని. ఫలము. అంగ, వంగ, కలింగ, గొంగ, సోరాష్ట్ర, కాశ్మీర. బాస్తిక, దేశములందు ప్రజాపతి యగును.

10. వర్ణరాజి ప్రతి ఆశ్వయుజ సంవత్సరం సో. పరి హస్తనక్షత్రమున శనిని ఫలము: నాసికా ప్రాంతమునానలకు పీడియగును. (శని చారికలం. చూ)

11. వైదిక. ౬ సో. ప్ర॥ శ్రావణ బంధం. ప॥ కుజుడు
సమస్తప్రకృతి. ఫలము: అనాగృహం. చక్షురశక్తి మాన ప్రజలకు
కుశలము యువతయము గలుగును.

12. ప్రతిపక్షం. ప్రతిపక్షానికి రూ. 5000 వసతి ఉంటుంది. పట్టణంలోని వివిధ స్థలాలలో నిర్మించబడినవి.

13. ప్రైవేట్ బిజినెస్ ప్రతిష్ఠాపన బిల్లు. పరిమిత బిజినెస్ సంస్థలకు, పరిమిత బిజినెస్ సంస్థలకు, పరిమిత బిజినెస్ సంస్థలకు.

14. చైత్ర బంధం శి. ప్రతి ద్విపద బ : మం. పరి కుబజశని
 క్రహస్వయంవక్రము. భూము. పాలకులకు యుక్తాస్థి వ్యస్థియగును

15. స్వప్న బలం క. త. అర్థాగ్రహణం చక బుద్ధివంశః ||
 కలము: అశ్వమేధము, అనావృష్టి, మర్శి, గుణ, రాజభియము.

16. శ్వాద్రపద బంధముం. ప్రతి అవ్వాయుజ బంధము. పల్ల కన్యాయంను చలి శినియోగము. భ్రమము. గజపతి. చోరబాధ. అధికములను.

17. ఆశ్వ. 5 నా. ప్రతి బంధు. పరిమళ కృష్ణ
సమస్తప్రకాశ. ఫలము: జలభయము, అగ్నిభయము, నోగభయము,
యౌధభయము, నోగభయము, పరమభయము, పరమభయము, పరమభయము.

18. ఆశ్వ బంధ ౧. ప్రకారీక బంధ ౩ క. ప. రవిసుకు
సమం పకం. అనావృత్తి.

19. కార్తిక బంధు. ప్ర. హామ కల సో. ప కుజనామ
మోగము. ధూమ: అంక వంక కలింగ నీశములందు పద్మహాని, యుద్ధ
భయము. ధూకంప భయము.

20. మార్గ శిర శు క ను. ప్ర. మార్గశిర బ గ బు. ప. బుధ
సురుగహద్వయవక్రము. ఖుము: (14 యో. చూ)

21. మార్గశిర శుక్రము. ప్ర. ఆవత్సరం గురు కని సమ
సప్తకము. ఫలము: వింశ్యపర్వతము నుండి కాశీనివరపుగల మధ్య
దేశమున జననమనీ.

22. మానసాగరి పుణ్యమం. ప్ర. ఆ కర్మరం. మలానూం కనిసి.
 పులము: దుగ్గిక్రీము. పాలకులకు హాని, జనహాని.

28. మాఘ బ 3 ఆ. ప్ర. ఆ తత్సరము, పుక్తాగ్రసుగుడు.
ఫలము: తైలవస్త్రపులు వశించును. బ్రాహ్మణులకు గోవులకు దేవా
లయములకు తూర్పు దేశములకు హనియగును. కారదపావ్యమువాసగ
ఫలించును.

24. ఫాల్గువ బి ర హా. ప్ర॥ ఆవర్త్యరం. ముగ్ధ శనిగ్రహ
ద్వయవక్రము. (యో 14 చూ)

కుజనకు | Xహంతరసంబంధములు | Xహకూటములు

1. కర్పూరాది ప్రతి చైత్ర పు ౬ సో. ప|| మిశ్ర రవి బు:
 గురవ: (3)

[illegible]

ఆశ్వయుజమాసము:—శు ౩ శు (26 సెప్టెం) వాస్తకార్తి
౬ శు (9 అక్టో) చితకార్తి. బ ౧౩ శు (16 అక్టో) తులాయం రవిః

ఆయాకార్తులందలి వాహనాదికము, వర్ష వివరము

సం. శ్రీ	కార్తిక పంచమి	తిథి గ్రహ	పుంస్త్రీ విచారం	మాసతిథి వారములు	వాహనము	వర్షవివరము
మార్చి	30	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
ఏప్రిల్	13	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
మే	26	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
జూన్	10	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
జూలై	24	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
ఆగస్ట్	7	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
సెప్టెంబర్	21	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
అక్టోబర్	5	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
నవంబర్	19	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
డిసెంబర్	2	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
జనవరి	16	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
ఫిబ్రవరి	29	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
మార్చి	12	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
ఏప్రిల్	26	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
మే	9	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
జూన్	23	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
జూలై	6	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
ఆగస్ట్	18	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.
సెప్టెంబర్	2	శని	శని	పుం. పుం.	వాగ్రే	ఒక్కొక్క చో వర్షము.

నందన సం. (స్వాంతర్వయము) ఉపమాన సం. 1952-53

రాహు, గుళిక కాలములు
సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అంత్య దినములకు

సం. శ్రీ		రాహు కాలము		గుళిక కాలము	
1952 సం.	శ్రీ	రాహు కాలము	గుళిక కాలము	మొదలు	వరకు
మార్చి	26-6-46-13-6-10-6-19	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	05-51	
ఏప్రిల్	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	15-47	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	5-41	
మే	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	8-38	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	5-37	
జూన్	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	5-38	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	5-41	
జూలై	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	5-45	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	5-42	
ఆగస్ట్	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	5-56	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	6-8	
అక్టోబర్	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	6-15	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	6-18	
నవంబర్	11-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	21-6-58-5-43-6-05-51	6-21	
	21-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	11-6-58-5-43-6-05-51	6-17	

శుభకర్మలయందు మహాదోషములు

దుష్టశి వార నక్షత్ర యోగ కరణములు (విష్కం, అశిం, శూల, గండ్, వాగ్, కజ, వృశి, వరి, నైస్య, దుష్టయోగములు. విష్ణి శివ, చతు, నాగ, కింఘ దుష్టకరణములు.) సంక్రాంతి, అయనదివి, ములు, పాపాక్రాంతి పాపదృష్టలగ్నములు, అష్టమ వజ్రాదు, వృష్ట ములు, పాపాగ్నాకర, జన్మలగ్నములు, చంద్రలగ్నములకు అష్టమ లగ్నము, పుష్యవార్షకముల చంద్రుడు, సగ్రహచంద్రుడు, శుక్ర

శుభకర్మలయందు మహాదోషములు

దుష్టతిథి వార సత్కృతి యోగ కరణములు (విష్కం, ఆదితి, హుల, గంధ, వ్యా, బ్రహ్మ, వ్యతి, పరి, వైష్ణ, దుష్టయోగములు. విష్ణి, శివుని, చతు, వాగి, కింపు దుష్టకరణములు.) సంక్రాంతి, అయనదినములు, పాపాక్రాంతి పాపదృష్టలగ్నములు, అష్టమ కుజుడు, చంద్రుడు, పాపగ్రహకర్తరి, జన్మలగ్న చంద్రులగ్నములకు అష్టమ లగ్నము, చంద్రులగ్నముల చంద్రుడు, సగ్రహచంద్రుడు, శేషక్రాంతిలు, గ్రహసత్కృతిము, వర్షి కురుగ్రహారములు, తిథి సత్కృతి లగ్న సంధులు, మహాపాతలు—ఇవి విధువదగినవి.

శుభము హూర్తములు

1952 సం॥

(చైత్రమాసము)

మార్చి 26 శుక్రము. పగలు శేవతీలో నవవస్త్రాధారణాదులకు కర్కటకం ౧౮-౩౮ ప గం 1-31—రాత్రి హలకర్కటకం ధనుస్సు ౧2-32 రా గం 1-16—

27 శుక్రము. రాత్రి అశ్వినిహోదలకు వృశ్చికము ౯-౧2 రా గం 10-0 (6 లో చం)—

3౦ శుక్రము. శోహి. అన్నప్రాశనోపయన వివాహముల కర్కటకం వృషభము ౮-౩౮ ప గం 9-28 (లగ్నచం)—

రాత్రి హలకర్కటకం ధనుస్సు ౧౬-౫౬ రా గం 1-0 (6 లో చం) 31-శుక్రము. శోహి అన్నప్రాశన హలకర్కటకం వృషభము ౮-౩౦ ప 9-24 (లగ్నచం)

ఏప్రిల్ 2 శుక్రము. రాత్రి. పున. హలకర్కటకం మకరము ౧౦-౧౦ రా గం 2-19 (6 లో చం. కు. దృష్) 8 శుక్రము. రాత్రి. పుష్య. హలకర్కటకం మకరం మతాం ౧౦-౦ రా గం 2-15 (కు దృష్) 4 శుక్రము. పుష్య. అన్నప్రాశనకు మిథునం ౧౫-౪ ప గం 11-59 (శ. దృష్) 10 శుక్రము. చిత్త. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం వృషభము ౬-౧౧ ప గం 8-45—రాత్రి హలకర్కటకం మకరం మతాం ౧౮-౪౮ రా గం 1-47 (స గ్రహ చంద్ర, కుజదృష్టులు.

ఏప్రిల్ 11 బుధుడు. స్వాతి. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం మిథునం ౧౮-౮ ప గం 11-31 (శ. దృష్) రాత్రి హలకర్కటకం మకరం ౧౮-౩౮ రా గం 1-43 (స గ్రహ చం. కు. దృష్) 18 బుధుడు. రాత్రి. అనూరాధ. హలకర్కటకం మకరం చోరపం ౧౮-౧౬ రా గం 1-35 (కుజదృష్టి)—17 బుధుడు. పూ. ఉషా. హలకర్కటకం వృషభం ౬-౧౪ ప గం 8-18.

(చైత్రమాసము)

ఏప్రిల్ 26 శుక్రము. శోహి. హలకర్కటకం మకరము ౧౫-౫౮ రా గం 12-42 (కు దృష్) 28 శుక్రము. మృగ. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం వృషభం మతాం ౪-౪౧ ప 7-33 (లగ్నచం)—మిథునము రహితం ౧౧-౪౫ ప గం 10-23 (ల. చం. శి. దృష్) 29 శుక్రము. రాత్రి. పునర్వసు. హలకర్కటకం మకరం ౧౫-౨2 రా గం 12-31 (6 లో చం) (కు. దృష్)

మే 1 శుక్రము. పుష్య. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం వృషభం రాజ పం ౪-౧౫ ప గం. 7-21 8 శుక్రము. చిత్త. అన్నప్రాశనకు వృషభం శోగ పం 3-౧౬ ఉ గం 6-54 (6 లో స గ్రహచం)—10 బుధుడు. వివాహార్చనాధానులకు ధనుస్సు ౯-౪౮ రా గం 10-18) 12 లో చం 11 బుధుడు. అనూ. అన్నప్రాశనకు వృషభం మతాం ౨-౫౦ ఉ. గం 6-43—అన్నప్రాశనోపయన వివాహములకు మిథునం ౯-౫౫ ప గం 9-33 (6 లో చం. శివి దృష్. ఏకాదశి)—రాత్రి శ్రేష్ఠ. ధనుస్సు రహితం ౯-32 రా గం 10-15 రిషభ చంద్రుడు—12 బుధుడు. కేయి. చగలు. కర్కషేకు వృషభం ౨-౪౨ ఉ గం 6-39—మూలకు రాత్రి వివాహములకు ధనుస్సు ౯-౨౮ రా గం 10-11 (ల. చం)—18 బుధుడు. పూర్వాగ్ధానములకు ధనుస్సు బలి ౮-౨౨ రా గం 9-47

(శ్రేష్ఠమాసము)

మే 26 శుక్రము. పగ. క్రయవిక్రయాదుల కార్తీకలో మిథునం 8-౩౫ ప గం 8-33 (శ. దృష్) 29 శుక్రము. పుష్య. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం మిథునం 2-౬ ప గం 8-20 (శ. దృష్) ౩౦ శుక్రము. శోహి. హలకర్కటకం మకరము ౧౫-౫౮ రా గం 12-42 (కు దృష్) 28 శుక్రము. మృగ. అన్నప్రాశన హలకర్కటకం వృషభం మతాం ౪-౪౧ ప 7-33 (లగ్నచం)—మిథునము రహితం ౧౧-౪౫ ప గం 10-23 (ల. చం. శి. దృష్) 29 శుక్రము. రాత్రి. పునర్వసు. హలకర్కటకం మకరం ౧౫-౨2 రా గం 12-31 (6 లో చం) (కు. దృష్)

జూన్ 2 శుక్రము. ఉ. ధ అన్నప్రాశనకు కర్కటకం ౮-౫౦ ప గం 9-27 శుక్రము. అనూ. అన్నప్రాశనకు కర్కటకం చోర పం ౮-౨౨ ప గం 8-43-11 బుధుడు. ఉషా. అన్నప్రాశనకు కర్కటకం మతాం ౬-౨౪ ప గం 8-29-16 బుధుడు. శేవ. అన్నప్రాశనకు కర్కటకం మతాం ౬-౩౪ ప గం 8-9

(ఉషాధమాసము)

జూన్ 2 శుక్రము. చిత్త. అన్నప్రాశనకు కర్కటకం మతాం ౬-౨౪ ఉ గం 7-5 (స గ్రహ చం)—9 బుధుడు. శ్రవణం. అన్నప్రాశనకు కర్కటకం ౨-౩౩ ఉ గం 6-38.

(శ్రావణమాసము)

జూలై 27 శుక్రము. ఉగ్ర. అన్నప్రాశనాదులకు సింహం 2-౧౮ ప 8-38 (స గ్రహచం)—31 శుక్రము. రాత్రి. అనూ. వివాహములకు మిథునం ౧౪-౨౨ గం 4-12 (6 చం. 7. దృష్)

ఆగష్టు 9 బుధుడు. రాత్రి. శేవతి. వివాహములకు వృషభం శోగ పం. ౧౫-౩౯ రా గం 12-46—మిథునము రహితం ౨౩-౪౪ రా గం 3-36 (శ. దృష్)—13 బుధుడు. రాత్రి. శోహి. వివాహములకు మిథునం. శోహి రా గం 3-20 (12 లో చం) (శి. దృష్)—14 బుధుడు. శోహి. అన్నప్రాశన సవగృహారంధ్ర ప్రవేశవివాహములకు సింహము ౪-౯ రా గం 7-28—రాత్రి వివాహార్చనాధానులకు శింశుము. 3-౨౫ రా 7-50—రాత్రి. మృగ. వివాహములకు మిథునం మతాం ౧౨-౨౦ రా గం 3-16 (12 లో చం. శి. దృష్) 15 బుధుడు. మృగ. అన్నప్రాశన సవగృహారంధ్ర ప్రవేశములకు సింహము మతాం ౩-౫౮ ఉ గం 7-28)

(శ్రావణమాసము)

సెప్టెంబరు 1 శుక్రము. ఉషా. అన్నప్రాశనకు తులము మతాం ౧౨-౯ ప గం 10-48 (అశ్వియుజమాసము)

అక్టోబరు 21 శుక్రము. చిత్త. అన్నప్రాశన వివాహములకు తులచోర పం ౮-౫౫ ప 9-23 (12 లో స గ్రహ చం)—రాత్రి వివాహములకు మిథునం మతాం ౧౬-౫౮ రా గం 12-46—సింహము మతాం ౨3-౧౬ తె గం 4-32-22 శుక్రము. స్వాతి. అన్నప్రాశన వివాహములకు తుల ౮-౩౫ ప 9-19 (ల. చం)—26 శుక్రము. మూలవివాహములకు సింహము ౨౬-౩౬ తె గం 4-32 28 శుక్రము. ఉషా. నవవస్త్రాధారణాధానులకు మూల 2-౩౪ ప గం 8-56—శుక్రము. సో 29 నవవస్త్రాధారణాధానులకు ధనుస్సు ౧౮-౫౮ ప గం 1-8

అక్టోబరు 4 బుధుడు. శేవతి. అన్నప్రాశన వివాహములకు వృశ్చికం ౮-౫౫ ప గం 9-29—రాత్రి అశ్విని. వివాహములకు సింహం ౨౫-౩౩ తె గం 4-2-7 బుధుడు. శోహి. వివాహములకు సింహం ౨౫-౧౦ రా గం 3-51-8 బుధుడు. శోహి. అన్నప్రాశనాదులకు వృశ్చికం ౮-౧౩ ప గం 9-18 రాత్రి. మృగ. వివాహములకు సింహం ౨౫-౧ రా గం 3-46-9 బుధుడు. మృగ. అన్నప్రాశన వివాహములకు తుల ౫-౪౧ ప గం 8-12-11 బుధుడు. పుష్య. నవవస్త్రాధారణాధానులకు సింహము. ౨౪-౩౮ రా గం 3-34 (12 చం) 12 బుధుడు. పుష్య. అన్నప్రాశనకు తుల ౫-౧౦ ప గం 8-1—వృశ్చికము మతాం ౬-౩౩ ప గం 8-58

(కార్తీకమాసము)

అక్టోబరు 20 శుక్రము. స్వాతి. అన్నప్రాశనకు వృశ్చికం. ౬. ౯ ప గం. 8-27 (12 లో స గ్రహచం)

అక్టోబరు 22 శుక్రము. శ్రేష్ఠ. నవవస్త్రాధారణాధానులకు సింహం మతాం ౨౩-౮ రా గం. 2-51 28 శుక్రము. మూల. వివాహములకు సింహం

<p>అంశం 10 బ. ౨. ౩. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>	<p>అంశం 10 బ. ౨. ౩. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>
<p>నవం 4 బ. ౩. ౪. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>	<p>నవం 4 బ. ౩. ౪. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>
<p>నవం 19 బ. ౩. ౪. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>	<p>నవం 19 బ. ౩. ౪. రాత్రి. ఉప. వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15 (ల. చం) 11 బ. ౩. ౪. అన్నప్రాశన వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-14 బ. ౩. ౪. ౫. రాత్రి వివాహములకు కన్య గౌరవం రా.గం 1-15</p>

గౌరవపంచాంగం కౌముది									
గడియలు 3౩. సుంతుల నిమిషములు 3౦					అధోముఖ సత్ప్రములు				
పగటి ముహూర్తములు					రాత్రి ముహూర్తములు				
వారములు	అది	నామ	మంగళ	మృగ	నగన	వారములు	అది	నామ	మంగళ
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	కలహం	౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం
౨	అధో	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	౨	అధో	విషం	ఉద్యో
౩	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	౩	విషం	ఉద్యో	అమృ
౪	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	అమృ	౪	అమృ	రోగం	విషం
౫	రోగం	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	౫	రోగం	విషం	ఉద్యో
౬	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	౬	విషం	ఉద్యో	అమృ
౭	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	అమృ	౭	అమృ	రోగం	విషం
౮	రోగం	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	౮	రోగం	విషం	ఉద్యో

మహాద్విగ్రహసంహారములు

ప్రత్యేకమాసః

మజచారః—ఏప్రిల్ 12 బ ౨౩. విశాఖ చంద్ర పుణ్య-౩ 28 బ ౧౪ బు స్వాతీ వక్ర ౫౩-౧౧.

బుధచారః—మార్చి 26 బ ౧ బు బుధ వక్రారంభః 33-౧౦ వక్రారంభః బుధ-౧౧-౨౭-౧౪-౨౬ 28 బ ౨౩ బుధా ద్విమతిః కర-౧౬ 29 బ ౪౩. కేవల వక్రే బు ౩౫-౩౬ వి 4 బు ౯ బు ౧౭ బుధాద్విమతిః ౧౩-౦ ౪ బ ౧౩ బు. కేవల వక్రే బు ౨౮-౨౯ 12 బ ౨౩. ప్రాసాదినీ ౨౯-౩౦ 18 బ ౩౩. ఉభాత వక్రే బు ౪౯. ౫౨ 19 బ ౧౦. కే. బుధవక్రత్యాగః వక్రత్యాగః బుధ-౧౧-౧౫-౨౯-౩౩ 24 బ 30 బుధాద్విమతిః ౨౯-౩౦ ౫౩.

గురుచారః—మార్చి 31 బ ౬ సోమ్యశ్వి ౧ మేషమిత్ర స్తోమకా ౧౧-౧౫ ఏప్రిల్ 4 బ ౯. వర్షాద్విమతిః ౧౫-౧౬ ౨౫-౦ 14 బ ౪౩ సో. అశ్వి ౩ నునా ౨౧-౨౧.

శుక్రచారః—మార్చి 27 బ ౨ నునా ౧౩ ౧౬-౧౮ 29 బ ౪౩. ఉభాత వక్రే ౫౩-౪౩ ఏప్రిల్ 1 బ ౩౩ బుధాద్విమతిః ౧౬-౧౭ 4 బ ౯. ఉభాత వక్రే ౫౩-౪౩ ఏప్రిల్ 7 బ ౧౩ సో. ఉభాత వక్రే ౬-౪౯ 9 బ ౧౪ బు ఉభాత వక్రే ౪౯-౩౯ 12 బ ౨౩. ఉభాత వక్రే ౩౯-౩౯ 15 బ ౫౩ బు. ఉభాత వక్రే ౧౫-౦ 17 బ ౪౩. కేవల వక్రే ౫౩-౪౩ 20 బ ౧౦. కేవల వక్రే ౪౦-౩౦ 33 బ ౧౪ బు. కేవల వక్రే ౨౩-౧౩.

శనిచారః—మార్చి ౩ వక్ర శని.

రాహు—కేయా

౧౦౪ రాహుః మహా ౨ కేయా.

ప్రత్యేక విశేషములు

మార్చి 26 బ ౧ బు. సంవత్సరాదిః ప్రాశస్త్యం. నింబకు మధ్యక్షణం. వానరసంవత్సర ప్రారంభః ప్రహారానం 27 బ ౨ ను ఉమా శివాద్విమతిః 28 బ ౩౩. ఉత్తమమవ్యాధి. సౌభాగ్యగోచరం. సౌభాగ్యశయస్వతంత్రం. మానగోచరం. విశాఖాద్విమతిః. 29 బ ౪౩. శివాద్విమతిః ౩౦ బ ౫౩. వానరాజాశ్వితి తరాహకల్య. శ్రీ పంచమ. 31 బ ౬ సో. గంగాపుష్కర ప్రతి

ఏప్రిల్ 1 బ ౩౩ బు. వానరాజా 2 బ ౪౩. భవానీ యాత్ర. అశోకాద్విమతిః అశోక కలికా ప్రాశస్త్యం-౩౩ బ ౯. భవానీ మనమ. 4 బ ౯. (సారంబా) ధర్మరాజ గంధుర్ శుభం. ధర్మరాజవశమి. 6 బ ౧౦. తిమిరింగి శ్రీకృష్ణ దోలాత్వమ. నల్లిగోపూజ. 7 బ ౧౨ సో. వామన ౧౨ బ ౩. అపంగపూజ-౪ బ ౧౩ బు. కైవల ౧౪ బ ౩. చమకే శివపూజ-9 బ ౧౪ బు. కర్మవక్రే 10 బ ౧౫. నునా ౧౫. శివాద్విమతి. చిత్రవక్రే దానం దమనేనందాది ధర్మదేవపూజ. మహావక్రే తిలకధర్మయోగః 13 బ ౩౩. పాశార్పితయోగః 15 బ ౫౩ బు. మర్త్యశివయంతి 17 బ ౪౩. కైవలక్రం 2౦ బ ౧౦. మర్త్యశివ ౧౧ బ 22 బ ౧౩ బు. కైవలక్రం మానసవక్రత్యాగ. తరాహజయంతి-23 బ ౧౪ బు. శివసన్నిధి స్నానం. కూర్మకల్య.

ఈశ్వర దుర్గపూర్ణములు అది దు ౨౬-౪౩ త్యా ౨-౩ సోమదు ౧౬-౨౮ ఫు. దు ౨౮-౩౮ మంగ దు ౬-౧౧ త్యా ౨-౪ రా దు ౧౧-౩౧ త్యా ౧౫౬ బుధదు ౧౪-౨౬ నునా దు ౧౦-౧౯ ఫు దు ౨౯-౪౩ కే. కే దు ౬-౧౦ ఫు దు ౧౬-౩౨ శని ౦-౧౦ త్యా క-౮.

(ప్రత్యేకమాసము)

మజచారః—మే 3 బ ౯. శ. స్వాతి ౪ వక్రే పుణ్య. 8-౩౧ మే 12 బ ౩ సో స్వాతి ౨ యేవ శ్రీ పుణ్య ౧౫-౩౬ మే 23 బ ౩౦ మా. స్వాతి వక్రే పుణ్య ౫౧-౩౩.

బుధచారః—ఏప్రిల్ 29 బ ౫౩ బు. కేవల బుధ ౫౬-౪౯ మే 3 బ ౯. కేవల బుధ ౩౨-౩౩ మే 6 బ ౧౩ బు. కేవల బుధ ౪౩-౫౩ మే 9 బ ౧౫. అశ్వి ౧ మేష సమస్తా వక్రే ౩౩-౨౮ మే 12 బ ౩ సో. అశ్వి ౨ యే బుధ ౬-౪౫ మే 14 బ ౫౩. అశ్వి ౩ బుధ ౨౯-౫౩ మే 16 బ ౪౩. అశ్వి ౪ బుధ ౪౯-౫౩ మే 18 బ ౧౦. భరణి బుధ ౫౧-౩౩ మే 20 బ ౧౦ బు. భరణి బుధ ౫౩-౧౦ మే 22 బ ౧౪ ను. భరణి బుధ ౪౯-౪౯.

గురుచారః—ఏప్రిల్ 29 బ ౪౩ సో. అశ్వి ౩ నునా ౧౪ క-౪౩. 4 బ ౧౦. ఆ. ప్రాసాదినీ నునా క-౪౩. మే 12 బ ౩ సో. అశ్వి ౪ నునా ౧౯-౧౯.

శుక్రచారః—ఏప్రిల్ 26 బ ౨౩. కేవల వక్రే ౫౩-౫౩ ఏప్రిల్ 23 బ ౪౩. అశ్వి ౧ మేష సమస్తా ౪౩-౦౩ మే 1 బ ౪౩. అశ్వి ౨ వక్రే ౪౩-౦౩ మే 4 బ ౧౦. అశ్వి ౩ వక్రే ౧౪-౯౩ మే 6 బ ౧౩ బు. అశ్వి ౪ వక్రే ౫౬-౫౩ మే 9 బ ౧౫. భరణి వక్రే ౩౩-౪౩ మే 12 బ ౩ సో. భరణి వక్రే ౨౩-౪౩ మే 15 బ ౬ ను. భరణి వక్రే ౫౬-౧౩ మే 17 బ ౪౩. భరణి వక్రే ౪౮-౧౩ మే 20 బ ౧౦ బు. కృత్తి ౧ వక్రే ౩౦-౫౩ మే 23 బ ౩౦. ప్రాశస్త్యమిత్ర వక్రే ౬-౪౬ మే 23 కృత్తి ౨ వక్రే ౪౩-౪౩ వక్రే ౧౪-౧౩.

శనిచారః—ఏప్రిల్ 26 బ ౧౪. మాత్ర ౨ వక్రే శని క-౨౩.

రాహు కేయా

మే 10 బ ౪౩ శని ౩ రాహుః మహా ౧ కేయా. క-౩౪.

ప్రత్యేక విశేషములు

ఏప్రిల్ 26 బ ౪౩. ధర్మపూజాదానం ఏ 27 బ ౪౩. అత్యయ : మా దుర్గపూర్ణములు అది దు ౨౬-౪౩ త్యా ౨-౩ సోమదు ౧౬-౨౮ ఫు. దు ౨౮-౩౮ మంగ దు ౬-౧౧ త్యా ౨-౪ రా దు ౧౧-౩౧ త్యా ౧౫౬ బుధదు ౧౪-౨౬ నునా దు ౧౦-౧౯ ఫు దు ౨౯-౪౩ కే. కే దు ౬-౧౦ ఫు దు ౧౬-౩౨ శని ౦-౧౦ త్యా క-౮. మే 10 బ ౪౩ శని ౩ రాహుః మహా ౧ కేయా. క-౩౪. ఏప్రిల్ 26 బ ౪౩. ధర్మపూజాదానం ఏ 27 బ ౪౩. అత్యయ : మా దుర్గపూర్ణములు అది దు ౨౬-౪౩ త్యా ౨-౩ సోమదు ౧౬-౨౮ ఫు. దు ౨౮-౩౮ మంగ దు ౬-౧౧ త్యా ౨-౪ రా దు ౧౧-౩౧ త్యా ౧౫౬ బుధదు ౧౪-౨౬ నునా దు ౧౦-౧౯ ఫు దు ౨౯-౪౩ కే. కే దు ౬-౧౦ ఫు దు ౧౬-౩౨ శని ౦-౧౦ త్యా క-౮. మే 10 బ ౪౩ శని ౩ రాహుః మహా ౧ కేయా. క-౩౪. ఏప్రిల్ 26 బ ౪౩. ధర్మపూజాదానం ఏ 27 బ ౪౩. అత్యయ : మా దుర్గపూర్ణములు అది దు ౨౬-౪౩ త్యా ౨-౩ సోమదు ౧౬-౨౮ ఫు. దు ౨౮-౩౮ మంగ దు ౬-౧౧ త్యా ౨-౪ రా దు ౧౧-౩౧ త్యా ౧౫౬ బుధదు ౧౪-౨౬ నునా దు ౧౦-౧౯ ఫు దు ౨౯-౪౩ కే. కే దు ౬-౧౦ ఫు దు ౧౬-౩౨ శని ౦-౧౦ త్యా క-౮. మే 10 బ ౪౩ శని ౩ రాహుః మహా ౧ కేయా. క-౩౪.

చైత్రం				నవాంశం			
మ	వృ	మే	మీ	మ	వృ	మే	మీ
			రబు			రగు	బు
			ను				ను
		ఏప్రి 18 బ 3 ఆ	రాప			బ ౫ బు.	రా
శే		మేషేర్క:		శే		వృషభేర్క:	
శ	కు			శ	కు		

ఈ నెల వారదుర్ముహూర్తములు

ఆ. దు ౨౭-౩౫ త్యా ౨-౭ సో. దు ౧౭-౦ పు ౧౩-౩౩-౨౨ మం. దు ౬-౨౩ త్యా ౨-౮ రా దు ౧౦-౧౫ త్యా ౧-౫౫ బు. దు ౧౪-౫౪ త్యా ౨-౮ ను. దు ౧౦-౩౯ పు ౧౩-౬౭. దు ౬-౨౪ పు ౧౭-౩ శని. దు ౦-౧ త్యా ౪-౧౫.

(శ్రీధృమాపము)

కుజచార:—జాన్ 10 బ ౩ మం. మజుక్రత్యాగ: ౩-౪౫. వక్రత్యాగ: రాశ్యాదిమజు:—రా ౬ భా ౭ లి ౫౮ విలి ౨౪ బు.

బుధచార:—మే 24 శ ౧ శ. భర క బుధ: కృ-౩౩. మే 26 శ ౩ సో. కృత్తి ౧ బుధ: ౧౯-౬. మే 27 శ ౪ మం. ప్రాగ ప్రవితి: ౫౧-౪౫. మే 28 శ ౪ కు. కృత్తి ౨ బుధ: ౧౩-౩౬ మే 29 శ ౫ ను. కృత్తి ౩ బుధ: ౫౪-౫౪. మే 31 శ ౭ శ. కృత్తి ౪ బుధ: ౩౩-౩౯. జూన్ 2 శ ౮ సో. శో ౧ బుధ: ౯-౧౫. జూన్ 3 శ ౧౦ మం. శోహి ౨ బుధ: ౪౩-౪౮. జూన్ 5 శ ౧౨ ను. శోహి ౩ బుధ: ౧౬-౫౧. జూన్ 6 శ ౧౩ బు. శోహి ౪ బుధ: ౪౮-౧౮. జూన్ 8 శ ౧౫ ఆ. మృగ ౧ బుధ: ౧౯-౨౯. జూన్ 9 బ ౧ సో. మృగ ౨ బుధ: ౫౦-౩౯. జూన్ 11 బ ౪ బు. మృగ ౩ బుధ: ౧౧-౪౫. జూన్ 12 బ ౫ ను. మృగ ౪ బుధ: ౫౩-౧౦. జూన్ 14 బ ౭ శ. ఆగ్రా ౧ బుధ: ౨౬-౧౪. జూన్ 16 బ ౯ సో. ఆగ్రా ౨ బుధ: ౧౦-౧౦. జూన్ 17 బ ౧౦ మం. ఆగ్రా ౩ బుధ: ౩౬-౪౬. జూన్ 19 బ ౧౨ ను. ఆగ్రా ౪ బుధ: ౧౫-౩౩. జూన్ 20 బ ౧౩ శు. పున ౧ బుధ: ౫౬-౫౦. జూన్ 21 బ ౧౪ శ. పశ్చాదుదిత: ౧౭-౧౭. జూన్ 22 బ ౧౦ ఆ. పున ౨ బుధ: ౪౧-౮.

గురుచార:—మే 26 శ ౩ సో. భర ౧ నురు: ౫౨-౧౭. జూన్ 11 బ ౪ బు. భర ౨ నురు: ౧౧-౦.

శుక్రచార:—మే 26 శ ౨ ఆ. కృత్తి ౩ శుక్ర: ౫౭-౩౨. మే 28 శ ౪ బు. కృత్తి ౪ శుక్ర: ౪౦-౫౩. మే 31 శ ౭ శ. శోహి ౧ శుక్ర: ౨౩-౪౪. జూన్ 3 శ ౧౦ మం. శోహి ౨ శుక్ర: ౬-౩౮. జూన్ 5 శ ౧౨ ను. శోహి ౩ శుక్ర: ౪౯-౧౮. జూన్ 8 శ ౧౫ ఆ. శోహి ౪ శుక్ర: ౩౧-౪౮. జూన్ 11 బ ౪ బు. మృగ ౧ శుక్ర: ౧౫-౮. జూన్ 13 బ ౬ బు. మృగ ౨ శుక్ర: ౫౭-౨౧. జూన్ 16 బ ౯ సో. మృగ ౩ బుధ: ౧౩-౩౬. జూన్ 19 బ ౧౨ ను. మృగ ౪ బుధ: ౨౩-౧౫. జూన్ 22 బ ౩౦ ఆ. ఆగ్రా ౧ బుధ: ౬-౩.

శనిచార:—జూన్ 11 బ ౪ బు. శని వక్రత్యాగ: ౧-౮. త్యాగ కార: రాశ్యాదిమజు: రా ౫-౧౫-౧౫౦.

ఈ నెలలో రాహు కేతువులు. భని ౩ రాహు: మహానక్షత్రము.

వ్రత విశేషములు

మే 26 శ ౨ ఆ. సోపవదం. 25 శ ౩ సో. రంభావ్రతం. 27 శ ౪ మం. ఉమాపూజా. (సారంబో ౨. ౧౪ వరకున్న పృష్ఠ తీతంబో ౫-౧౮ వరకున్న "మహాచతుర్థి" అలభ్యము.) 29 శ ౫ ను. వింధ్యవాసిని సేవీత్రాచా. జూన్ 1 శ ౮ సో. కుక్కాశివీ పూజా బ్రహ్మజీ సేవీత్రాచా. 2 శ ౯ సో. అగస్త్య ప్రమయ: ౩ శ ౧౦ మం. దశపాదహార ౧౦ మీ. సేతుబంధము. మేష్యర ప్రతిష్ఠ. 5 శ ౧౨ ను. రామలక్ష్మణ ౧౨ శి. శ్రీమద్భగవద్గీత ప్రతిష్ఠ. 6 శ ౧౩ ను. రామలక్ష్మణ ౧౨ శి. శ్రీమద్భగవద్గీత ప్రతిష్ఠ. 7 శ ౧౪ శ. సావిత్రివ్రతం. 8 శ ౧౫ ఆ. తిలపాత్రాది వ్రాసం. 9 బ ౧ సో. వృషభపూజ. సాలప్రవాహం. జూన్ 14 బ ౭ శ. వైవంతం. 15 బ ౮ ఆ. త్రిలోచనపూజ. 20 బ ౧౩ శు. వైవంతం మాసశివరాత్రి. 21 బ ౧౪ శ. వలసావిశ్రవతం. దక్షిణాయనపుణ్యకాల: (జ్యోతి నక్షత్రంతో అమావాస్యకలిసిన ఘటి కలలో "వ్యతిహిత" అలభ్యముగా. శుక్లపూర్ణిమ)

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు

ఆ. దు ౨౮-౧౭ త్యా ౨-౧౧ సో. దు ౧౭-౨౪ పు ౧౩-౫౬ మం. దు ౬-౩౨ రా దు ౧౦-౫౬ త్యా ౧-౪౯ బు. దు ౧౫-౧౫ బు. దు ౧౦-౫౩ పు ౧౩-౫౪ శ. దు ౬-౩౧ పు ౧౭-౩౪ శ. దు ౦-౧ త్యా ౪-౧౦.

(అపాధమాపము)

కుజచార:—జూన్ 28 శ ౬ శ. స్వాతి ౨ బుధ: ౪౭-౫౦. జూన్ 10 బ ౩ ను స్వాతి ౩ మజు: ౯-౩౧. జూన్ 19 బ ౧౩ శ స్వాతి ౪ మజు: ౧౫-౮.

బుధచార:—జూన్ 24 శ ౩ మం. పున ౩ బుధ: ౪౯-౭. జూన్ 25 శ ౪ ను. పున ౪ కర్కశై బుధ: ౨౧-౧౮. జూన్ 28 శ ౭ శ. భద్రపద ౧ బుధ: ౧౮-౦-30. ౭ సో. భద్రపద ౨ బుధ: ౨౦-౦. జూన్ 2 శ ౮ బు. భద్రపద ౩ బుధ: ౧౮-౧౪. జూన్ 4 శ ౧౦. భద్రపద ౪ బుధ: ౪౩-౨౪. జూన్ 7 శ ౧౫ సో. ఆశ్లేష ౧ బుధ: ౭-౪౨. జూన్ 9 బ ౨ బు. ఆశ్లేష ౨ బుధ: ౪౨-౪౪. జూన్ 12 బ ౪ శ. ఆశ్లేష ౩ బుధ: ౩౩-౦. జూన్ 15 బ ౯ మం. ఆశ్లేష ౪ బుధ: ౪౩-౨. జూన్ 19 బ ౧౩ శ. మఘ ౧ నెం. మఘ: ౪౧-౧౦.

గురుచార:—జూన్ 26 శ ౪ ను. భర ౩ నురు: ౫౮-౩౫. జూన్ 17 బ ౧౧ ను. భర ౪ నురు: ౩౪-౧౪.

శుక్రచార:—జూన్ 24 శ ౩ మం. ఆగ్రా ౩ శుక్ర: ౪౮-౫౦. జూన్ 27 శ ౫ బు. ఆగ్రా ౪ శుక్ర: ౩౧-౩౫. జూన్ 30 శ ౭ సో. ఆగ్రా ౫ శుక్ర: ౧౪-౧౦.

జూన్ 2 శ ౮ బు. పున ౧ బుధ: ౫౭-౪౭. జూన్ 5 శ ౧౩ శ. పున ౨ బుధ: ౩౯-౪౫. జూన్ 8 బ ౧౦ మం. పున ౩ శుక్ర: ౨౨-౨౦. జూన్ 11 బ ౧౫ ఆ. పున ౪ కర్కశై బుధ: ౪౭-౫౩. జూన్ 13 బ ౭ ఆ. భద్రపద ౧ బుధ: ౪౩-౨౧. జూన్ 16 బ ౧౦ బు. భద్రపద ౨ బుధ: ౪౯-౪౬. జూన్ 19 బ ౧౩ శ. భద్రపద ౩ బుధ: ౧౨-౧౨. జూన్ 21 బ ౩౦ సో. భద్రపద ౪ బుధ: ౫౪-౩౯.

శనిచార:—ఈ నెలలో. హస్త ౨ బు. శని:—

రాహు కేతుచార:—జూన్ 12 బ ౬ శ. భని ౨ మకర రాహు: ఆశ్లేష కర్కశై కేతు: ౪౨-౨౯.

వ్రత విశేషములు

జూన్ 24 నుండి మొదలు జగన్మోక్షస్వామిసాం రథోత్సవము 29 నుండి విశ్వస్వప్నప్రమా. 30 నుండి సోమహిమసురమర్దనీ దేవీపూజ.

జూలై 1 నుండి మొదలు వింద్రీదేవీపూజ. 2 నుండి మహాలక్ష్మీవ్రతారంభము. కాక వ్రతారంభము. జూలై 3 నుండి గుళియన గంగ తీర్థస్నానవ్రతారంభము. 4 నుండి వామదేవ గ్రహస్థాపనమహోత్సవము. చాతుర్మాస్యవ్రతారంభము. 5 నుండి శ్రీరంగక్షేత్రే శ్రీమహాభిషేకము. 7 నుండి సోమశయనము. జూలై వ్రతం అన్నపానాదివాసము 9 నుండి మహాలక్ష్మీ వ్రతము. 14 నుండి సోమశయనము. 15 నుండి వింద్రీదేవీపూజ. 20 నుండి ఆశ్వినవ్రతము. మాసశివరాత్రి: 21 నుండి సోమహిమసురవ్రతము.

శ్రీమద్రం

ఆషాఢం

క	స	న	య
శ	బ	క	జూన్ 14 మధ్యనేర్పడు
శ	మ		

ర	య	న	య
శ	జూలై 15 నుండి	ర	
శ	మ		

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు

ఆది దు ౨౮-౧౬ త్యాగి ౨-౧౦ సో. దు ౧౭-౨౩ పుడు ౨౩-౨౪ మం దు ౬-౩౧ రా దు ౧౦-౨౮ త్యాగి ౧-౨౦ మ. దు ౧౧-౧౨ ను. దు ౧౦-౨౧ పు దు ౨౩-౨౩ శుక్ర దు ౬-౩౧ పుడు ౧౭-౨౨ శ. దు ౦-౧౮ త్యాగి ౪-౨౦.

(ప్రభవమాసము)

కుజచారము: జూలై 27 నుండి ఆది విశాఖ కుజులు ౪-౨౭

ఆది ౮ నుండి ఆది విశాఖ కుజులు ౧౦-౨౪ ఆది ౯ నుండి విశాఖ కుజులు ౪-౨౭ ఆది 15 నుండి విశాఖ కుజులు ౧౩-౨౩.

బుధచారము: జూలై 25 నుండి మధ్య ౨ బుధులు ౨౪-౨౭ జూలై 29 నుండి బుధ వక్రకారంభము ౪౮-౧౨ వక్రకారంభము

రాశ్యాది బుధులు ౪-౩౨-౨౦ ఆది 2 నుండి మధ్యవక్రబుధులు ౪౪-౩౦ 5 నుండి పశ్చాద్భ్రమణి: ౩౯-౩౧ 8 నుండి ఆశ్లేశ కర్కశేఖరీ బుధులు ౪౩-౧౯ 12 నుండి ఆశ్లేశ వక్ర బుధులు ౪౮-౨౦ 17 నుండి ఆశ్లేశ వక్ర బుధులు ౩౬-౧౩ 20 నుండి ప్రానుదితి: ౨౦-౪౨.

గురుచారము: ఆది 14 నుండి కృత్తిగిరులు ౩౭-౩౧

శుక్రచారము: జూలై 22 నుండి పశ్చాద్భ్రమణి

శుక్ర: ౨౬-౨౮ జూలై 24 నుండి ఆశ్లేశ శుక్ర: ౩౭-౨౧ జూలై 27 నుండి ఆశ్లేశ శుక్ర: ౧౯-౪౮ జూలై 30 నుండి ఆశ్లేశ శుక్ర: ౧౦-౪౮ ఆది 1 నుండి ఆశ్లేశ శుక్ర: ౪౪-౩౮ ఆది 4 నుండి మధ్య గిరినిహేమశుక్ర: ౨౬-౨౯ ఆది 7 నుండి మధ్య శుక్ర: ౮-౪౪ 9 నుండి మధ్య

శుక్ర: ౨౧-౦ 12 నుండి మధ్య శుక్ర: ౩౩-౧౯ 15 నుండి పూర్వ శుక్ర: ౧౨-౨౪ 17 నుండి పూర్వ శుక్ర: ౨౪-౨౮ 20 నుండి పూర్వ శుక్ర: ౩౯-౩౩.

శనిచారము: జూలై 25 నుండి శని ౩ ముఖశుక్ర: ౨౪-౪౮.

రాహుకేతు: శని ౨ రాహు: ఆశ్లేశ కేతు.

వ్రత విశేషములు

జూలై 25 నుండి మధ్యశ్రవణము. దూర్వాగ్రహవ్రతము. 25 నుండి శని శ్రవణము 28 నుండి సోమశయనము. (సోమలో కామానీ దేవీపూజ) 31 నుండి సోమశయనము.

ఆది 1 నుండి శని దధివ్రతారంభము. వేదవ్రతారంభము. వర లక్ష్మీవ్రతము. ౩ నుండి శని దధివ్రతము. విష్ణుపవిత్రతాపము ఆది 5 నుండి శని దధివ్రతము. వాయుగ్రహస్థాపనము. చంద్ర గ్రహణం కించి దధివ్రతారంభము. రాహుగ్రహస్థాపనము. మారాస్థాపనము. ౧౩-౨౦ (12-4) మధ్యకాల: ౧౬-౨౬ (1-18)

పృథ్విగ్రహస్థాపనము: ౨౦-౩ (2-33) ఆద్యంతపుణ్యకాల: ౬-౧౩ (2-29) దక్షిణగ్రహస్థాపనము: శనిగ్రహస్థాపనము. పుణ్యవాయుగ్రహస్థాపనము. ఆది 7 నుండి శని దధివ్రతము. ఆది ౮ నుండి శని దధివ్రతము. 8 నుండి శని దధివ్రతము. 12 నుండి శని దధివ్రతము. 18 నుండి శని దధివ్రతము. 20 నుండి శని దధివ్రతము. ౩౦ నుండి శని దధివ్రతము.

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు.

ఆది దు ౨౭-౪౨ త్యాగి ౨-౮ సోమ దు ౧౭-౪౨ పుడు ౨౩-౨౮ మం దు ౬-౨౪ త్యాగి ౨-౮ రా దు ౧౦-౧౩ త్యాగి ౧-౨౦ బుధ దు ౧౪-౨౪ త్యాగి ౨-౮ శుక్ర దు ౧౦-౩౮ పుడు ౨౩-౨౪ శుక్ర దు ౬-౨౨ పుడు ౧౭-౦ శని దు ౦-౧౮ త్యాగి ౪-౧౨.

(భాద్రపదమాసము)

కుజచారము: ఆది 21 నుండి శని కుజులు ౪౮-౧౮

ఆది 27 నుండి శని కుజులు ౩౦-౩౮.

బుధచారము: ఆది 2 నుండి శని కుజులు ౦-౨౪ బుధులు 7 నుండి శని కుజులు ౨౦-౩౧ 12 నుండి శని కుజులు ౩౪-౨౩ 17 నుండి శని కుజులు ౪౮-౮.

బుధచారము: ఆది 22 నుండి బుధవక్రత్యాగి: ౪౪-౦ త్యాగి కాలే రాశ్యాది బుధులు ౩-౨౧-౪౧-౨౦ ఆది 27 నుండి బుధవక్రత్యాగి: ౩౮-౨౬ ఆది 31 నుండి బుధవక్రత్యాగి: ౩౩-౪౨. బుధులు ౩ నుండి శని కుజులు ౧౦-౩౮ 5 నుండి బుధులు ౨౦-౮ 7 నుండి శని కుజులు ౨౩-౪౮ 8 నుండి బుధులు ౩౦-౧౨ 9 నుండి బుధులు ౧౮-౮ 11 నుండి బుధులు ౮-౨౦ 12 నుండి బుధులు ౨౪-౨౦ బుధులు 14 నుండి బుధులు ౪౩-౨౦ 16 నుండి బుధులు ౩౦-౦ 18 నుండి బుధులు ౧౬-౧౪.

గురుచారము: బుధులు 9 నుండి శని వక్రకారంభము

౮౮-౧౦ ఆరంభ కాలే రాశ్యాది శుక్ర: ౦-౨౭-౪౬-౩౪.

శుక్రచార:—౫౫ 28 శు 3 క పూర్వ రుక్మిణి ౨౧-
రం 28 శు ౬ మం. ఉభయ శుక్ర రు-౨8 శు ౭ ను. ఉభయ
కన్యాకాంక్ష ౩౬-౩౧ 31 శు ౧౧ ఆ. ఉభయ శుక్ర ౨౮-౫౭.
సెప్టెం 3 శు ౧౭ బు. ఉభయ శుక్ర ౧౧-౨౪ 5 బ ౨ శు.
హస్త రుక్మిణి ౫౩-౫౬ 8 బ ౫ సో. హస్త శుక్ర 3౬-౨3
11 బ ౮ ను హస్త 3 శుక్ర ౧౮-౫౭ 14 బ ౧౧ ఆ హస్త కన్యాకాంక్ష
౧-33 16 బ ౧౨ మం. చిత్ర రుక్మిణి ౪౪-౧౨ 19 బ 3౦ శు.
చిత్ర శుక్ర ౨౬-౫౧.

శనిచార:—౬౫ 81 శు ౧౧ ఆ. హస్త శని ౪౪-౪౬.

రాహుకేతు:—సెప్టెం ౧౩ బ ౧౦ శ. శని రాహు: ఆశ్వి 3 కేతు: 3౫-౫౮.

వ్రత విశేషములు

ఆగ 21 శు ౧౧ శుక్ర మాసాఖ్య మహావ్రతం. 22 శు ౨
శు. కల్పిజయన్తీ. 23 శు 3 క పూర్వమావ్రతం. హరితాలిహ
వ్రతం. హరికావీవ్రతం. సువర్ణగోరీవ్రతం. 24 శు ౪ ఆ. అగస్త్య
దయ. నవోపనితానాం సామగానామపాకర్మ. సిద్ధివిదాయకర్మ.
శివారవీ25 శు ౫ సోముషి ౫ మీ. 26 శు ౬ మం. నారదవ్రతం.
స్కంధవర్జనం. 29 బ ౮ శు. సంవాదవిప్రూహ. కేదారవ్రతం.
30 శు ౧౦ శ. ధీరవ్రతారంభ: 31 శు ౧౧ ఆ పరివర్జన ౧౧ కీ
కలదానం.

సెప్టెం 1 శు ౧౨ సో. శక్ర ధ్యోతాపవం. విష్ణు పరివర్జన
మహావిష్ణు: కల్పి ౧౨ కీ 4. బ ౧౫ ను. ఉమామహేశ్వరవ్రతం.
ఉపాంగలలితాగోరీ వ్రతం లోకపాలకపూజా. 5 బ ౨ శు. అశ్వి
వ్యశిష్యవ్రతం. 6 బ 3 క బృహద్రథవ్రతం బహువ్రతం విశా
లాక్షి గూత్రా 8 బ ౫ సో. పితృ తిథి: మహాధర్మ చంద్ర ౬ ష్టి
9 బ ౬ మం (సో. పం. చంద్ర ౬ ష్టి) 10 బ ౭ బు. అగస్త్యవ్రతం.
సెప్టెం 11 బ ౮ ను శైవవ్రతం మహావిష్ణువ్రతారంభ: 12 బ ౮ శు.
అహి ౮ మీ పితృ తిథి: వ్యతిపాత మహాలయ: దుర్గాదేవ్యుత్తాపవం
18 బ ౧౦ శ. ఉత్తిరోమావ్రతం. 16 బ ౧౧ మం. గజచ్ఛామ
కలియగానీ: 17 బ ౧౩ బు. శైవవ్రతం. మాసశరణాత్రి: శివప్ర
సాదిమహాలయ: 19 బ 3౦ శు. కుశగ్రహణం.

క్రావణం

ర శు	కే	బు	శ
ఆగ 16 బ ౧౧	శుక్ర	మహా	సింహా
కే	శు	రా	

భాద్రపదం

బు శు	కే	బు	శ
సెప్టెం 16 బ	౧౧ మం.	కన్యాకాం	రవి:
ర శు	రా		

ఈనెల వార దుర్ముహూర్తములు.

ఆది ౧౬-౫౫ త్యా ౨-౪ సోమ ౧౬-3౩ శ్రు ౧౬
౨౨-౪౫ మం ౧౬-౧౧ త్యా ౨-౪ రా ౧౧-౩౬ త్యా-౫౬
బు. ౧౬-౨౭ త్యా ౨-౪ శు ౧౧-౧౮ శ్రు ౧౬-౨౭-౪౦
శ్రు ౧౬-౧౧ శ్రు ౧౬-౨౭ శని ౧౧-౧౮ త్యా ౪-౭.

(ఆశ్వియుజమాసము)

కుజచార:—సెప్టెం 22 శు 3 సో త్యే 3 కుజ:
రం-౫౧ సెప్టెం 27 శు ౪ త్యే కుజ: 3౬-౧౪.

అక్టో 2 శు ౧౪ ను మూల రుక్మిణి ౪౭-౫ 7 బ ౪ మం.
మూల శుక్ర: ౧౪-౧౦ 11 బ ౮ శ. మూల 3 కుజ: ౫౬-౫౬
16 బ ౧౩ ను మూల కుజ: 3౬-3౬.

బుధచార:—సెప్టెం 20 శు ౧ క. ఉభయ కన్యాకాంక్ష
బుధ: 3-౧౪ సెప్టెం 21 శు ౨ ఆ. ఉభయ బుధ: ౫౧-౧౫ సెప్టెం
23 శు ౪ మం. ఉభయ బుధ: ౪౦-౩౨ సెప్టెం 25 శు ౬ ను. హస్త
ర బుధ: 3౧-౨౭ సెప్టెం 27 శు ౮ శ. హస్త శుక్ర: ౨౩-౫౬
సెప్టెం 29 శు ౧౦ సో హస్త 3 బుధ: ౧౮-౧౭.

అక్టో 1 శు ౧౩ బు హస్త క బుధ: ౧౪-౨౮ 8 శు ౧౫ శు.
చిత్ర ర బుధ: ౧౨-3౭ 5 బ ౨ ఆ. చిత్ర శుక్ర: ౧౨-౫౧ 7
బ ౪ మం. చిత్ర కులాకాంక్ష. ౧౪-౪౫ 9 బ ౬ ను. చిత్ర క
బుధ: ౧౪-౮ 11 బ ౮ శ. స్వాతి ర బుధ: ౨౫-౨౪ 13 బ ౧౦
సో. స్వాతి శుక్ర: 3౩-౪౪ అక్టో 15 బ ౧౨ బు. స్వాతి 3 బుధ:
౪౩-౫౪ పశ్చాదుదితో బుధ: ౨౨-౪౪ 17 బ ౧౪ శు స్వాతి క
బుధ: ౫౬-౦.

గురుచార:—అక్టో 5 బ ౨ ఆ. భరణి వక్రీ గురు: ౪౦-౦

శుక్రచార:—సెప్టెం 22 శు 3 సో. చిత్ర 3 కులా
కాంక్ష: ౪౭-౨౭ సెప్టెం 24 శు ౫ బు. చిత్రా క శుక్ర: ౫౨-
౨౦ సెప్టెం 27 శు ౮ శ. స్వాతి ర శుక్ర: 3౫-౮ సెప్టెం 30 శు
౧౧ మం. స్వాతి శుక్ర: ౪౦-౦.

అక్టో 8 శు ౧౫ సో. స్వాతి 3 కుక్ర: ౧-3 5 బ ౨ ఆ. స్వా
తి శుక్ర: ౪౩-౪౬ 8 బ ౫ బు. విశా ర శుక్ర: ౨౭-౦ 11 బ ౮
శ. విశా శుక్ర: ౧౦-౭ 18 బ ౧౦ సో విశా 3 కుక్ర: ౫౩-౧౪
16 బ ౧౩ ను విశా క వృశ్చిక శుక్ర: 3౬-3౪.

శనిచార:—సెప్టెం 23 శు ౪ మం. పశ్చాదస్తమిత్యేని:
౫౪-౧౩ 29 శు ౧౦ సో. చిత్రా శని: 3౪-౨౦.

రాహుకేతు:—శని రాహు: ఆశ్వి 3 కేతు: 3 కేతు:.

వ్రత విశేషములు

సెప్టెం 20 శు ౧ క. కలశస్థాపనం. ప్రవృత్తి గోరీవ్రతం
(సారం లో పీఠి అయ) 21 శు ౨ ఆ. పీఠి అయ 23 శు ౪ మం.
ఉపాంగలలితాగోరీవ్రతం. 24 శు ౫ బు. నాగపూజా. 26 శు ౭
శు. పుస్తకరూపాయాస్పరస్వత్యా: పూజా. దేవీలిరాత్రివ్రతం.
27 శు ౮ శ. మహాష్టమి. పూజోపవాసాదా మహావ్రతం. 28 శు
౪ ఆ. పోషవదం. దానధర్మవ్రత పారంభ: (సారం లో విజయ
దశమి అపరాజితా దేవీపూజా శివ పూజా దుర్గాదేవ్యుద్వాసనం
దశరథ గోరీవ్రతం. ద్విదశవ్రతారంభ:) 29 శు ౧౦ సో. విజయ
దశమి శివపూజా దుర్గాదేవ్యుద్వాసనం అపరాజితా దేవీపూజా
దశరథగోరీవ్రతం ద్విదశవ్రతారంభ: 30 శు ౧౧ మం. గో
౧౨ కీ. పద్మనాభ ౧౨ కీ.

అక్టో 4 బ ౧ క. అహాన్యకయవ్రతం 5 బ ౨ ఆ చంద్రో
దయూమావ్రతం లలితాదేవీయాత్రా. 10 బ ౭ శు. శైవవ్రతం.
అక్టో 15 బ ౧౩ ను. అస్తిన్నపరరాత్రే నరక ౧౪ కీ ప్రయోగ
త్రైలాభ్యంగ: బహిష్కరణం. యమతర్జనం. 17 బ ౧౪ శు.

పూర్ణా ౩ పక్ష ౨౩-౫౪ 26 మ ౧౨ సో. పూర్ణాచమానే పక్ష 3౩-౩౯ 29 మ ౧౫ ను. ఉభా ౧ పక్ష ౪౬-౫౫.

ఫిబ్రవరి 2 బ ౩ సో. ఉభా ౨ పక్ష ౩-౨౧ ఫిబ 5 బ ౬ ను ఉభా ౩ పక్ష ౨౬-౦ ఫిబ 8 బ ౯ ను. ఉభా ౪ పక్ష ౫౪-౧ ఫి 12 బ ౧౩ ను. శేవ రి పక్ష ౦౯-౧౦.

శనిచారణ:—ఫిబ్రవరి 4 బ ౫ ను. శనివక్రారంభ:౫౦-౦ రాశ్యాని శని: ౬-౪-౫-౫౬.

రాహుకేతు:—జనవరి 17 మ ౨ శ. శ్రవ ౩ రాహు: ఆశ్ర ౧ కేతు: ౨౨-౧౦.

ప్రతవిశేషములు

జనవరి 18 మ ౩ ఆ. నిలబడవానం. తిల క నీ కుంపి క నీ కరచా క నీ కాంత క నీ. 19 మ ౫ సో (హరింబో కాంత క నీ) మవన ౫ మీ. శ్రీ ౫ మీ. వసంతోత్సవారంభం. 21 మ ౭ బు. రిభ సప్తమి. స్రవస్థితిమన్వాసం. సావర్ణియస్త్రీ ఆహోబ్యాగ్నిత్రయం. కానభాత్రయోద్యాపనం సావర్ణియంద్రాక్షతారంభోద్యాపనం 22 మ ౮ ను. ధీమాప్రథమా. 23 మ ౯ ను. వందివేళకేత్రాజా 25 మ ౧౦ ఆ. ధీమృపంచకేత్రం. శేవర్ ౧౧ ఫి. ధీమ ౧౧ ఫి. తిలపద్మిత్రం. 26 మ ౧౧ సో ధీమ ౧౨ ఫి కరామా ౧౨ ఫి సోపవం 27 మ ౧౩ బుం. మామకల్ప: 29 మ ౧౫ ను. తిలహృదయకంబరాజి దావాని, ముచ్చమానాప్రమయ శివ్యన్న చంద్రాక్షాణం. శేను గ్రహ: పింగళవర్ణ: సావర్ణిస్తావర్ణ్యకాల: ౨౩-౪౦ రాగం ౩-24 నివారణకాల: ౨౬-౩౮ శే గం ౩-35 మధ్య కాల: ౨౮-౨౫ గం ౧-18 ఉన్మీలనకాల: ౩౦-౧౨ శే గం 6-1 పరదివిమానోన్మీలనాది శస్త్ర మోక్ష: ౧-౨౭ ఉ గం 7-18 ఆద్యంత పుణ్యకాల: ౯-౩౦ గం ౩-48 వింశాదర్శనకాల: ౩-౩౪ గం 1-25 ఉత్తరగోళ: అపవర్ణ హణం ఆశ్మేయదిక్పర్వ: వాయవ్యోత్తరమధ్యే నివారణం(పానీ) స్యున్మీలనం. పశ్చిమవాయవ్యమధ్యే మోక్షం.

ఫిబ్రవరి 7 బ ౮ శ. శ్రవవక్రం (హరింబో 6 బ ౭ మ) ఫి 11 బ ౧౨ బు. తిల ౧౨ ఫి 12 బ ౧౩ ను. శ్రవవక్రం మాసశివరాత్రి: మహా శివరాత్రి: 13 బ ౧౪ ను. ఆనందోత్సవం. వ్యాపరయోగాది: బ్రహ్మపూజా నవవీర ధీవదానం.

వారదుగ్ధమాప్రముఖ

ఆది ను ౨౪-౩౪ త్యా ౧-౫౩—సోమ ను ౧౫-౮ పు ను ౨౦-౪౯—మంగళ ను ౫-౪౧ కామ ౧౨-౩౮ బుధ ను ౩-౧౭—గురు ను ౯-౨౫ పు ను ౨౦-౪౪ శుక్ర ను ౫-౪౦ పు ను ౧౫-౬—శని ను ౦-౧౧ త్యా ౩-౪౭.

(ఫాల్గుణమాసము)

కుజచారణ:—ఫిబ్ర 16 మ ౩ సోఉభా కమజ:౩౮-౧౨ ఫిబ్ర 21 మ ౮ శ. శేవ రి కమజ: ౪-౧౩ ఫిబ్ర 25 మ ౧౨ బు. శేవ ౨ కమజ: ౩౧-౨౨.

మార్చి 1 బ ౧ ఆ. శేవ ౩ కమజ: ౫౯-౩౬ మార్చి 6 బ ౫ ను. శేవ రి కమజ: ౨౮-౪౩ మార్చి 10 బ ౯ మం. ఆశ్వి ౧ మేషేకమజ: ౫౮-౪౨ 15 బ ౩౦ ఆ. ఆశ్వి ౨ కమజ: ౩౦-౫౧.

బుధచారణ:—ఫిబ్ర 15 మ ౨ ఆ. శేవ ౩ బుధ: ౩౦-౨౮ 17 మ ౪ మం, శేవ రి బుధ: ౨౦-౩౨ 19 మ ౬ ను. పూర్ణా ౧ బుధ: ౧౨-౧౦ 20 మ ౭. శు పశ్చాదుదిరి: ౪౨-౪౩ 21 మ ౮ శ. పూర్ణా ౨ బుధ: ౬-౧౯ 23 మ ౧౦ సో. పూర్ణా ౩ బుధ: ౫-౩౪ 25 మ ౧౨ బు. పూర్ణా ౪ మీనే బుధ: ౧౩-౫౮ 27 మ ౧౪ ను. ఉభా ౧ బుధ: ౩౮-౧౩.

మార్చి 2 బ ౨ సో. ఉభా ౨ బుధ: ౩౭-౪౯ 9 బ ౮ సో. బుధవక్రారంభ: ౬-౪౨ రాశ్యాని బుధ: ౧౧-౯-౪౮-౦ 11 బ ౧౦ బు. పశ్చాద్దమిరి: ౨౪-౦ 16 నై మ ౧ సో. ఉభా ౧ వక్రే బుధ: ౧౨-౪౩.

గురుచారణ:—మార్చి 6 బ ౫ శుభరక ను: ౧౬-౫౫.

శుక్రచారణ:—ఫిబ్ర 16 మ ౩ సో శేవ రి పక్ష ౧౪-౨౪ 20 మ ౭ మ. శేవ రి పక్ష ౧౨-౩ 24 మ ౧౦ మం. శేవ రి పక్ష ౨౭-౨౧.

మార్చి 1 బ ౧ ఆ. ఆశ్వి ౧ మేషే పక్ష: ౨౦-౧౦ 6 బ ౫ ను. ఆశ్వి ౨ పక్ష: ౪౧-౪౦ 14 బ ౧౪ శ. ఆశ్వి ౩ పక్ష: ౨౧-౯

శనిచారణ:—మార్చి 6 బ ౫ ను. చిత్రా ౩ వక్రే: ౫౩-౩౬

రాహుకేతు:—శ్రవ ౮ రాహు: ఆశ్ర ౧ కేతు:

ప్రతవిశేషములు

ఫిబ్ర 17 మ ౪ మం. తిల క నీ పుత్రగణపతివ్రతం. 20 మ ౭ ను. లక్ష్మ్య స్త్రీ స్త్రీతానూశ్చ పూజా 21 మ ౮ శ. (హరింబో లక్ష్మ్య స్త్రీతానూశ్చ పూజా) 25 మ ౧౧ బు. వృషింబా ౧౨ 26 మ ౧౩ ను. కామదివానం 29 మ ౧౫ శ. బ్రహ్మసావర్ణిమన్వాదిహోమం కాంగిమా. మార్చి 1 బ ౧ ఆ. వసంతోత్సవ: హరిమహామధ్యక్షణం. మార్చి 2 బ ౨ సో. చాతుర్మాస్య ఆయా ౩ బ ౩ మం. బ్రహ్మకల్ప: 8 బ ౭ ఆ. తిస్తావక్ర: శ్రవవక్రం 13 బ ౧౩ ను. మాసశివరాత్రి: 14 బ ౧౪ శ. శ్రవవక్రం.

మాఘం

		ను	
శ్రే	ఫిబ్ర 12 బ ౧౩ ను. మంధ్యక్ష:	మ స	
		ర	
		రా	
		బు	

ఫాల్గుణం

		ను	కు
శ్రే	మార్చి 14 బ ౧౪ శ. మీనేర్క:	ర బు	
		రా	

వారదుగ్ధమాప్రముఖ

ఆది ను ౨౫-౩౮ త్యా ౧-౫౩ సోమ ను ౧౫-౪౧ పు ను ౨౦-౪౯ మంగళ ను ౫-౪౧ కామ ౧౨-౩౮ బుధ ను ౩-౧౭ త్యా ౧-౫౩ గురు ను ౯-౨౫ పు ను ౨౦-౪౪ శుక్ర ను ౫-౪౦ పు ను ౧౫-౬ శని ను ౦-౧౧ త్యా ౩-౪౭.

తెలుగు మేఘగులు

గ్రంథకర్త:

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

వెలిరు. 2/-

త పాలా ఖర్చులు 0.7-0

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

పోస్టుబాక్సు 212, మదరాసు 1.

శ్రీనందనసంవత్సరమైనైత్రమాసః/శుక్ర/గ్రీష్మ/ఉత్తరాయణం) శాలి శ.౧౮౭౪.క్రీ.శ.1952కలిః౧౫3౪సలి౧3౬౧

[illegible]

శ్రీశంకరసంవత్సరవైశాఖమాసః శుద్ధిః గ్రీష్మశుక్లత్రయగం) కాలి. శంకరచక్ర. శ. 1952 కలిగింకి 3 ఫసలీం 3 ఉం

1951 ఫసలీ ఫీరేసెం	25	...
	26	...
1952 సంవత్సరం మేసెం	27	...
	28	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	29	...
	30	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	1	...
	2	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	3	...
	4	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	5	...
	6	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	7	...
	8	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	9	...
	10	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	11	...
	12	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	13	...
	14	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	15	...
	16	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	17	...
	18	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	19	...
	20	...
1952 సంవత్సరం జూన్ సెం	21	...
	22	...

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగం) శ్రీ నందన నవత్సర చైత్రమాసః శకః ౧౮౭౪ చ. ౧౯౫౨ నామ సంవత్సరము: ౧౦౫౩

26	స పా బు ర్క-3 గ ఉభా ౯-౨౦ రావూ-3 త్యా3-౫౫ దిన 3౦-౧౧ యాగకాలః [వ్యాసతీ	27	విది ను ర్క-౩ రేవూ-౩ రావ ౨౭-౪౪ త్యా3-౫౯ పేద	28	విది ను ర్క-౨౭ అభ్య ౭-౫౫ శేష-౧-౫౬ రావ ౨-3 త్యా ౪-౪ ప్రహణభావః	29	చవి శ క్త-౪ భర-౫ రావ-౪ త్యా౪-౪ దిన 3౦-౧౮	30	పంచ క ౩-3 కృ ౧౧-౧౧ రావ ౨3-౧౨ త్యా౪-౪ దిన 3౦-౨౦ [౧౮ ప్రహణభావః	31	మృ సో ర్క-౧౧ సోహ ౧౪-౪౫ పవర్-౪౭ త్యా౪- 1 ప్రమం ర్క-౫౮ మృగ ౧౯-౧౯ రావ ౧౧-౫౧ త్యా ౪-౨౨ దిన 3౦-౨౫	2	అప్ర బు ర్క-3 కృ ౧౨-౪ రావ ౨౭-3౪ త్యా౪-౨౫	3	నవ ను ర్క-౪ ప్రవ 3౧-౧౧ శేష-౨౭ రావ ౨౨-౫౨ త్యా ౪-౨౬ దిన 3౦-3౦ మత్రిత్య ౪ రావ ౨౨-౫౨ దిన 3౦-3౦	4	దశ ను ర్క-౫౦ ప్రవ 3౨-౪౫ త్యా౪-౫౫ శేష-౫౫ త్యా ౫-౫౫ దిన 3౦-౩౫ [౩౦-3౫ మత్రిత్య ౧౧ శే	5	దశ ను ర్క-౫౩ అశ్ర ౪౪-౧౪ పవ ౧3-౧౨ త్యా౪-౨౬ దిన 3౦-3౫ [౩౦-3౫ మత్రిత్య ౧౧ శే	6	ఏకా ఆ-౪ రావ ౫౦-౧౪ పవ ౧౪-౧౪ త్యా౪-౨౬ దిన 3౦-౪౫ [౩౦-౪౫ మత్రిత్య ౧౧ శే	7	ద్వా సో ౧౪-౧౪ ప్రాణ ౫౫-౧౫ పవ ౧౫-౧౫ త్యా౪-౨౦	8	త్రి సూ మం ౧౭-౨౮ ఉభా ౫౯-౨౭ పవ ౧౪-3౩ త్యా౪- ౧౭ త్రి ౧౪-౨౭ త్యా౪-౧౭ పవ ౧౪-౨౭ త్యా౪-౧౭	9	చతు బు ర్క-3 సూ ౫౦-౧౪ పవ ౧౪-౨౭ త్యా౪-౧౭ దిన 3౦-౪౫ త్యా౪-౧౭ పవ ౧౪-౨౭ త్యా౪-౧౭	10	పూ ౦ ను ౨౦-౧౮ రావ ౫౫-౧౫ పవ ౨౭-౨౭ త్యా౪-౨౬ దిన 3౦-౪౭ ప్రతిప త్రి. అవ్యాధానం	11	బ పా బు ర్క-౫౦ చిత్ర 3-౨౩ పవ ౧౪-౨౭ త్యా౪-౪ దిన 3౦-౫౦ త్యా౪-౨ యాగకాలః [వ్యాసతీ	12	విది శ గూ-3 స్యా 3-౪౨ పవ ౧౭-3౦ త్యా ౪-౪౨ దిన 3౦-౫౨	13	తది ఆ గూ-౧౬ విశా ౨-౫౧ పవ ౧౭-3౩ త్యా 3-౫౩ మేషేర్క-౫-౨౭	14	చవి సో ౧౧-౨౭ అమా ౧-3 త్యా ౫౭-3౦ పవ ౧౪-౨౮ త్యా 3-౫౦ [రావ ౨౦-౨౫	15	పం మం ౬-౪౮ మా ౫౫-౧౧ పవ ౧౭-౨౬ త్యా 3-౪౭	16	మృ బు ర్క-౪౪ ప్రవ ౫౪-౧౬ ప్రాణ ౫౫-౧౫ పవ ౧౭-3౩ త్యా 3-౪౪	17	అప్ర ను ర్క-౪ ఉభా ౪౭-౯ పవ ౯-౫౩ త్యా 3-౪౪ రావ ౨౫-౨౩ త్యా 3-౪౩ దిన 3౦-౪	18	పవ ను ర్క-౪౪ శ్ర ౪౭-౫౬ శేష-౧౦ రావ ౨౧-౯ త్యా ౪-౪౪ దిన 3౦-౪౬ [దిన 3౦-౪౬	19	దశ శ 3౭-౪౭ ధని 3౮-౫౩ రావ ౨౪-3౯ త్యా 3-౪౫	20	ఏకా ఆ ౩౭-౪౭ తేజ ౫౫-౧౪ రావ ౧౯-౧౩ త్యా 3-౪౮ మత్రిత్య ౧౧ శే పత్రి విజయద్యుతి	21	ద్వా సో ౨౭-౫౬ ప్రాణ ౩౭-౭ రావ ౨3-౫౮ త్యా 3-౫౧ దిన 3౦-౧౩	22	త్రి సూ మం ౨౭-౪౯ ఉభా ౨౯-౪౭ రావ ౨౭-౪౬ త్యా 3-౫౪ దిన 3౦-౧౫ త్యా ౩-౫౪ దిన 3౦-౧౫	23	చతు బు ర్క-౨౩ శేష ౨౮-౧౫ శేష-౨-౫౫ దిన 3౦-౧౭ అమా త్యా 3-౫౪ దిన 3౦-౧౭	24	అమా ౪౮ ౧౭-౧౮ త్యా ౪-౫౫ పవ ౧౭-౫౬ త్యా 3-౫౮ రావ ౨౪-౪౭ త్యా ౪-3 దిన 3౦-౧౯ అవ్యాధానం పింపెత్రిత్య ౪ తేజ ౫౫-౧౪
----	--	----	---	----	---	----	--	----	---	----	--	---	--	---	---	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--	---	---	----	---	----	--	----	---	----	--	----	--	----	--	----	---	----	--	----	--	----	--	----	--	----	---	----	---	----	---	----	---

(పూర్వపక్షం సంచాంగే) శ్రీ సందన సంవత్సర వైశాఖ మాసః శకః ౧౮౭౪క్రీ. శ. 1952 సం॥ కలిః ౫౦౫3

[illegible]

శ్రీనందనవంశీ శ్రీకృష్ణమూనా(నభావర్చరుకుత్రరాదక్షిణాయనం) శకాబద ౨౮ శ్రీ.శ.1952కలింగం౫3ఫనలీం3౬౧

<div>1861 ఫనలీం</div> <div>(1861 ఫనలీం)</div>	<div>౨౪</div> <div>౨౫</div> <div>౨౬</div> <div>౨౭</div> <div>౨౮</div> <div>౨౯</div> <div>౩౦</div> <div>౩౧</div>	<p>౨౪ ర గం శు బా శ యం-౧౩ రా 1-88 రోగి-౪౮ రా 8-26 మక య-౪౩ కం గ-౨౫ రావ గ-౧౩ త్యా క-౧౪ (సా 6-59 ల 8-41 కు) దిన 3౨-౨౩ రోహి గర్భ-౫౨-౫౦ రక్తాం ౨౬ ఊ యు పయగః భుగ-3౬</p> <p>౨౫ విది ఆ య-౧౨ రా 2-48 మృ య-౨౪ తే 5-17 ఘ య-౩౮ బా ౧-౪౪ పవ గ-౫౨ త్యా క-౧౮ (౨9-28 ల 11-17 కు) దిన 3౨-౨౪ చంద్రదర్శనం భు గ-౪౫ [80ల4-16కు) దిన 3౨-౨౫భుగ-౫౫ చంగ రంజాన్</p> <p>౨౬ విది సో య-౨౪ తే 4-29 ఆర్ద్ర ౬౦-౦ (24-0) శు య-3౦ తై ౨౫-౧౮ పవ ౨౨-౨౮ త్యా క-౨౪ (ప 2-౪౫ ల 10-48 కు) దిన 3౨-౨౬ రోహి ౨ ర్భ-౫౪-౧౨ శామ క ర్ణీ క ద్దర్శిత్యాగః ఘ య, మహాకర్ణీభుగ-౫</p> <p>౨౭ చవి మం ౬౦-౦ (24-0) ఆర్ద్ర య-౧౩ ఉ 7-38 గంప య-౧౫ వణి 3౦-౩ రావ ౬-౨౦ త్యా క-౨౮ (రా 9-1 ల 10-48 కు) దిన 3౨-౨౬ రోహి ౨ ర్భ-౫౪-౧౨ శామ క ర్ణీ క ద్దర్శిత్యాగః ఘ య, మహాకర్ణీభుగ-౫</p> <p>౨౮ ర గం చవి మం ౨-౫౦ ఉ 6-39 పున గ౨-౧౫ ప 10-25 వృ య-౪౫ భ ౨-౫౦ రావ ౨-౨౦ త్యా క-3౧(సా7-26ల9-14కు)వృషా 3౨ల౫౦ కు దిన 3౨-౨౮భుగ-౧౪ [3౨-౨౫] రావే పంచభుగ-౨౪</p> <p>౨౯ గ౬ పం నూ-౫౫ ప9-6 పుష్య గ-౫3 ప1-27 (ను౬౦-౦ బా-౫౫ రావ ౨౩-3౪ త్యా క-3౧ (రా 8-55ల) దిన</p> <p>౩౦ గ౬ ప గ౧-౫౨సా11-41ఆ౨౩-౪౩సా4-35ఘ౦-౨౮తైగ౧-౨౮శే౦-౩౪(ఉ5-48కు)ది3౨-3౦మకేక్రాంభు౨-౩౪</p> <p>౩౧ ర గం చప్త ౭ ౨౧-౩౩ ప 2-7 మఘ౩౫-౩ సా7-31 వ్యా3-౫ వణి౨౧-3౩పవ౧-౨౩త్యా క-౨౫(ఉ6-8౮ల7-51కు)రావ ౨౪-౩౫ త్యా క-౨౫(తే4-22లదిన 3౨-౩౧ రోహి ౩ర్య-౨౨-౫౦కు)వ్యాతిథిఃఉభయనధ్యాయఃభు౨-౪౩</p>
<div>1952 సంవత్సరం</div> <div>(1952 సంవత్సరం)</div>	<div>1</div> <div>2</div> <div>3</div> <div>4</div> <div>5</div> <div>6</div> <div>7</div> <div>8</div> <div>9</div> <div>10</div>	<p>1 ర గం ఆష ట ౨౬-౪౧ సా 4-10 పూభ గ-౨౩ రా 10-8 హర్ష య-౦ బ ౨౬-౪౧ శేవ గ-౩౫ (ఉ 6-8 కు) దిన ౩౨-౩౦ తై తి ర విా భు ౨-౫౩ [50 ల 7-84 కు) దిన 3౨-౩౩ భు ౩-౨</p> <p>2 శం నవ సో ౩౦-౨౨ సా 6-39 ఉభ౪ గ౬-౧౫ రా 12-0 వజ్ర ౬-౧౫ ౩౦-౨౨ పవ ౦-౫౧ త్యా క-౧౫ (ఉ 5-౨౦ ల ౧౦-౨౪ మం ౩౨-౬ సా 6-20 హర్ష గ-౨ రా 1-9 సిద్ధ గ-౩౩ తై గ-౧౪ పవ గ-౧౫ త్యా క-౧౧ (ప 8-48 ల 10-28 కు) దిన ౩౦-౩౪ రోహి క ర్భ-౫౧-౨౫ హర్ష కేక్రాం దళి హరా గం మో భు ౩-౧౨</p> <p>3 శం ఏకా ద్వి ౩౧-౫౧ సా 6-14 చిత్ర య-౧౧ రా 1-30 వృతి ౩-౨౮ వణి గ౧-౫౮ పవ గ-౨౫ త్యా క-౪ (ప 9-16 ల 10-54 కు) దిన ౩౨-౩౫ హర్ష గ-౧ వీ వర్షల గ-౧ కే భు ౩-౨౨</p> <p>4 శం ద్వా గు ౨౫-౩౦ సా 5-18 స్వా గ-౫౪ రా 1-4 వణి ౦-౨౨ పరి య-౪౮ బ ౦-౪౦ పవ ౩-౪౫ త్యా ౩-౫౬ (ఉ 7-0 ల 8-34 కు) దిన ౩౨-౩౬ స్వా, క్షక్రాం శ్రీ శంకరాచార్య రావం భు ౩-౩౧</p> <p>5 శం త్రయో బ య-౧౮ ప8-37 విశాఖ౬-౧౧11-56 శివరూ-౧౩ తై య-౧౮ పవ గ౧-౫౮త్యా ౩-౪౫ (ఉ6-24ల7-56 కు) రావ౨౨-౪౩ త్యా ౩-౪౩ (రా8-39ల9-8కు) దిన3౨-౩౬విశా, రావే ప ప్తి ఘ్రి అవధ్యా, ివిద్యా ౨ త్యా రా, భు ౩-౪౧ [దిన 3౨-౩౭ మృగర్య-౨౦-౪౦తిగ౧మఅస్వా, రామానుజ వృసింహబి, భు ౩-౫౦</p> <p>6 ర గం చప్త ౪ గ-౩౩ప1-19అశురగ-౫౦రా 10-14 సిద్ధర-౩౧వణిగ-౩౩రావ౨౦-౨౩త్యా ౩-౪౫(రా8-21ల4-49కు)</p> <p>7 శం పూ ౦ ఆ గ౨-౪౨ ప 10-35 శ్రీ ౩౬-౩౭ రా 8-9 సాధ్య ౩౧-౫౮ బ గ౨-౪౨ రావ ౨౨-౨౨ త్యా ౩-౩౭ (రా ౩-22 ల 4-49 కు) దిన 3౨-౩౮ యగః శాత్యే మన్వాః మహాశ్రీ ఘ్రి భు ౪-౦</p> <p>8 శం సా ౫-౪౪ 7-32విది౨గ-౧౧4-20మూ ౩౦-౪౩సా5-48భ ౨౨-౫౨కామ-౪౩పవ౨౭-౫౨త్యా ౩-౩౭(సా4-22 ల5-49కు)రావ గ-౪౫ త్యా ౩-౩౬ (రా ౨-27ల8-53కు)దిన 3౨-౩౮వృషభభూ౭ అవధ్యా, భు ౪-౧౦</p> <p>9 శం తై మం ర-౪౪ రా 1-10 పూషా ౨౪-౪౩ (ప ౩-25) శుక్ల గ-౩౩ వణి ౨౩-౩ రావ గ౦-౧౪ త్యా ౩-౩౭ (రా 10-39 ల 12-6 కు) వైపా రళ ల దిన 3౨-౩౫ మృగ ౨ ర్భ-౫౪-౧౧ ఉషా రవే భు ౪-౧౫</p> <p>10 ర గం చవి మం ర-౩౩ రా 10-8 ఉషా గ-౪౪ ప 1-9 బ్ర ౪-౩౦ విం య-౧౬ బ గ౧-౨౧ పవ ౨౮-౧౧త్యా ౩-౩౫ (సా 4-47 ల 6-15 కు) వైపా ర కు దిన 3౨-౪౦ గవే ౬ ప, శ్రవణేవే పంచ ౨౩ ఊ భు ౪-౨౫</p> <p>11 శం పం ను ౩౪-౩౨ సా 7-20 శ్ర గ-౪౪ ప 11-3 వై ర౭-౩౪ కా ౨-౨౨ పవ ౨౩-౪౨త్యా ౩-౪౨ (ప 2-45 ల 4-14 కు) దిన 3౨-౪౦ భనిరాక్రాం భు ౪-౩౫ [౮ 5-33కు) దిన 3౨-౪౦ శివకువే భు ౪-౪౮</p> <p>12 శం మృగ భు ౨౮-౨౮ సా 4-54 ధని గ-౨౨ ప 9-16 విష్ణు గ-౧౫ గ ర-౩౦ పవ ౨౬-౨౦ త్యా ౩-౪౬ (ప 4-8 ల 5-౩౩ కు) దిన 3౨-౪౧ ప 2-51 శ్ర గ-౫౫ ప 7-33 శ్రీ ౩౩-౩౪ బ ౨౩-౨౧ పవ ౨౧-౧౬ త్యా ౩-౫౦ (ప 2-1 ల 3-8౪ కు) దిన 3౨-౪౧ మృగ ౩ మిథువేర్భ-౫౪-౧౧ తిగ్ద్యయం మిథువ పం, పు, భు ౪-౫౮</p> <p>13 శం ఆష ట గ-౧౬ ప 1-13 పూభా ౩-౨౮ ఉ 6-54 ఆయు ౨౭-౫౦ కా గ-౧౬ పవ ౨౬-౫౫ త్యా ౩-౫౫(సా 4-17 ల 5-51 కు) దిన 3౨-౪౧ ఉభా శేవే తి ర విా భు ౦-౭ [౮ 7-55 కు) దిన 3౨-౪౨ భు ౦-౧౮</p> <p>14 శం నవ సో గ౬-౨౨ ప 12-4 ఉభా ౨-౬ ఉ 6-21 సా ౨౩-౨౨ గ ర గ౬-౨౨ పవ ౩౧-౫౫ త్యా ౩-౫౫ (సా 6-19 ల ౮-౩౩ మం గ-౩౨ ప 11-20 శేవ గ-౫౨ ఉ 6-16 శో గ-౮ భద్ర గ-౪౩ రావ గ-౫౧ త్యా ౪-౩ (రా 2-82 ల 4-9 కు) దిన 3౨-౪౨ మృగ క ర్భ-౫౪-౪౮-౪౦ భు ౦-౨౮</p> <p>15 ర గం ఏకా ద్వి గ-౪౫ ప 11-1 ఆష ౨-౪౧ ఉ 6-35 ఆతి గ౬-౩ బాగ-౪౫ పవ ౨౭-౨౭ త్యా ర-౮ (సా 4-30ల 6-9 కు) దిన3౨-౪౨ భరణేవే పప్త హర్ష గ-౧౩ భు-౩౫ [9-41కు) దిన3౨-౪౨ కూర్మజయన్తీ భు-౪౫</p> <p>16 శం ద్వా గు గ-౪౫ ప 11-12 భర గ-౩౭ ఉ 7-23 మక గ-౫౪ తై గ-౪౫ రావ ౩-౨౭ త్యా క-౧౨ (రా 8-0 ల ౮-౨౭ మం గ౧-౩౮ ప 11-47 కృ తి ౭-౪౦ ప 8-86 ఘ గ౨-౩౮ వణి గ౧-౩౮ రావ గ౬-౩౫ త్యా క-౧౬ (రా 1-4౦ ల ౩-22 కు) దిన 3౨-౪౨ మాసావరా, అవధ్యా, భు గ-౧౦</p> <p>17 శం చతు శ గ-౪౫ ప 12-48 రోహిగ-౪౨ప10-18 శూని౨-౪౨శంనూ-౫౨పవ౨౬-౫౨త్యా ౪-౨౦ (సా4-17ల6-15కు) పాతశేదు దిన 3౨-౪౨ఆర్ద్రా గర్భ-౫౮-౧౪కర్మ టాయన౦౨-౨౮క్రాం గిలగిరకు హర్ష౩౦మా,దక్షి, టాయన పు, కా, సారవర్ష, ప్తా, భుగ-౧౦</p> <p>18 శం అమా ౨౨గ-౨౨ప2-18మృగగ౬-౪౩ప12-18గ౧౨-౩౦నా౨౧-౪౨రావ౭-౮త్యా ర-౨౪(రా9-28ల11-14కు) దిన 3౨-౪౨ ఆర్ద్ర రక్రాంశూన్యాతిథిఃఅస్వా, సింహకర్మజ్ఞఃగ౬-౪౩ల౨౧-౪౨ వృతిపా, పు, భు గ-౨౧</p>
<div>1952 సంవత్సరం</div> <div>(1952 సంవత్సరం)</div>	<div>11</div> <div>12</div> <div>13</div> <div>14</div> <div>15</div> <div>16</div> <div>17</div> <div>18</div> <div>19</div> <div>20</div> <div>21</div> <div>22</div>	<p>11 ర గం చవి మం ర-౩౩ రా 10-8 ఉషా గ-౪౪ ప 1-9 బ్ర ౪-౩౦ విం య-౧౬ బ గ౧-౨౧ పవ ౨౮-౧౧త్యా ౩-౩౫ (సా 4-47 ల 6-15 కు) వైపా ర కు దిన 3౨-౪౦ గవే ౬ ప, శ్రవణేవే పంచ ౨౩ ఊ భు ౪-౨౫</p> <p>12 శం పం ను ౩౪-౩౨ సా 7-20 శ్ర గ-౪౪ ప 11-3 వై ర౭-౩౪ కా ౨-౨౨ పవ ౨౩-౪౨త్యా ౩-౪౨ (ప 2-45 ల 4-14 కు) దిన 3౨-౪౦ భనిరాక్రాం భు ౪-౩౫ [౮ 5-33కు) దిన 3౨-౪౦ శివకువే భు ౪-౪౮</p> <p>13 శం మృగ భు ౨౮-౨౮ సా 4-54 ధని గ-౨౨ ప 9-16 విష్ణు గ-౧౫ గ ర-౩౦ పవ ౨౬-౨౦ త్యా ౩-౪౬ (ప 4-8 ల 5-౩౩ కు) దిన 3౨-౪౧ ప 2-51 శ్ర గ-౫౫ ప 7-33 శ్రీ ౩౩-౩౪ బ ౨౩-౨౧ పవ ౨౧-౧౬ త్యా ౩-౫౦ (ప 2-1 ల 3-8౪ కు) దిన 3౨-౪౧ మృగ ౩ మిథువేర్భ-౫౪-౧౧ తిగ్ద్యయం మిథువ పం, పు, భు ౪-౫౮</p> <p>14 శం ఆష ట గ-౧౬ ప 1-13 పూభా ౩-౨౮ ఉ 6-54 ఆయు ౨౭-౫౦ కా గ-౧౬ పవ ౨౬-౫౫ త్యా ౩-౫౫(సా 4-17 ల 5-51 కు) దిన 3౨-౪౧ ఉభా శేవే తి ర విా భు ౦-౭ [౮ 7-55 కు) దిన 3౨-౪౨ భు ౦-౧౮</p> <p>15 శం నవ సో గ౬-౨౨ ప 12-4 ఉభా ౨-౬ ఉ 6-21 సా ౨౩-౨౨ గ ర గ౬-౨౨ పవ ౩౧-౫౫ త్యా ౩-౫౫ (సా 6-19 ల ౮-౩౩ మం గ-౩౨ ప 11-20 శేవ గ-౫౨ ఉ 6-16 శో గ-౮ భద్ర గ-౪౩ రావ గ-౫౧ త్యా ౪-౩ (రా 2-82 ల 4-9 కు) దిన 3౨-౪౨ మృగ క ర్భ-౫౪-౪౮-౪౦ భు ౦-౨౮</p> <p>16 ర గం ఏకా ద్వి గ-౪౫ ప 11-1 ఆష ౨-౪౧ ఉ 6-35 ఆతి గ౬-౩ బాగ-౪౫ పవ ౨౭-౨౭ త్యా ర-౮ (సా 4-30ల 6-9 కు) దిన3౨-౪౨ భరణేవే పప్త హర్ష గ-౧౩ భు-౩౫ [9-41కు) దిన3౨-౪౨ కూర్మజయన్తీ భు-౪౫</p> <p>17 శం ద్వా గు గ-౪౫ ప 11-12 భర గ-౩౭ ఉ 7-23 మక గ-౫౪ తై గ-౪౫ రావ ౩-౨౭ త్యా క-౧౨ (రా 8-0 ల ౮-౨౭ మం గ౧-౩౮ ప 11-47 కృ తి ౭-౪౦ ప 8-86 ఘ గ౨-౩౮ వణి గ౧-౩౮ రావ గ౬-౩౫ త్యా క-౧౬ (రా 1-4౦ ల ౩-22 కు) దిన 3౨-౪౨ మాసావరా, అవధ్యా, భు గ-౧౦</p> <p>18 శం చతు శ గ-౪౫ ప 12-48 రోహిగ-౪౨ప10-18 శూని౨-౪౨శంనూ-౫౨పవ౨౬-౫౨త్యా ౪-౨౦ (సా4-17ల6-15కు) పాతశేదు దిన 3౨-౪౨ఆర్ద్రా గర్భ-౫౮-౧౪కర్మ టాయన౦౨-౨౮క్రాం గిలగిరకు హర్ష౩౦మా,దక్షి, టాయన పు, కా, సారవర్ష, ప్తా, భుగ-౧౦</p> <p>19 శం అమా ౨౨గ-౨౨ప2-18మృగగ౬-౪౩ప12-18గ౧౨-౩౦నా౨౧-౪౨రావ౭-౮త్యా ర-౨౪(రా9-28ల11-14కు) దిన 3౨-౪౨ ఆర్ద్ర రక్రాంశూన్యాతిథిఃఅస్వా, సింహకర్మజ్ఞఃగ౬-౪౩ల౨౧-౪౨ వృతిపా, పు, భు గ-౨౧</p>
<div>1861 ఫనలీం</div> <div>(1861 ఫనలీం)</div>	<div>19</div> <div>20</div> <div>21</div> <div>22</div>	<p>19 శం ద్వా గు గ-౪౫ ప 11-12 భర గ-౩౭ ఉ 7-23 మక గ-౫౪ తై గ-౪౫ రావ ౩-౨౭ త్యా క-౧౨ (రా 8-0 ల ౮-౨౭ మం గ౧-౩౮ ప 11-47 కృ తి ౭-౪౦ ప 8-86 ఘ గ౨-౩౮ వణి గ౧-౩౮ రావ గ౬-౩౫ త్యా క-౧౬ (రా 1-4౦ ల ౩-22 కు) దిన 3౨-౪౨ మాసావరా, అవధ్యా, భు గ-౧౦</p> <p>20 శం చతు శ గ-౪౫ ప 12-48 రోహిగ-౪౨ప10-18 శూని౨-౪౨శంనూ-౫౨పవ౨౬-౫౨త్యా ౪-౨౦ (సా4-17ల6-15కు) పాతశేదు దిన 3౨-౪౨ఆర్ద్రా గర్భ-౫౮-౧౪కర్మ టాయన౦౨-౨౮క్రాం గిలగిరకు హర్ష౩౦మా,దక్షి, టాయన పు, కా, సారవర్ష, ప్తా, భుగ-౧౦</p> <p>21 శం అమా ౨౨గ-౨౨ప2-18మృగగ౬-౪౩ప12-18గ౧౨-౩౦నా౨౧-౪౨రావ౭-౮త్యా ర-౨౪(రా9-28ల11-14కు) దిన 3౨-౪౨ ఆర్ద్ర రక్రాంశూన్యాతిథిఃఅస్వా, సింహకర్మజ్ఞఃగ౬-౪౩ల౨౧-౪౨ వృతిపా, పు, భు గ-౨౧</p> <p>22 శం అమా ౨౨గ-౨౨ప2-18మృగగ౬-౪౩ప12-18గ౧౨-౩౦నా౨౧-౪౨రావ౭-౮త్యా ర-౨౪(రా9-28ల11-14కు) దిన 3౨-౪౨ ఆర్ద్ర రక్రాంశూన్యాతిథిఃఅస్వా, సింహకర్మజ్ఞఃగ౬-౪౩ల౨౧-౪౨ వృతిపా, పు, భు గ-౨౧</p>

శ్రీనందనసం॥అమాధమాసః(అధికసభస్యవర్తకుడయిన)శకః౧౮౭౪క్రీ.శ.1952కలింగశకసం॥౩౬౧

(1961 ఫిబ్రవరి 2న)

1952 సంవత్సరం జూన్ నెల

1952 సంవత్సరం జూలై నెల

(1961 ఫిబ్రవరి 2న)

23	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	4-8 ఆర్డర్	అ	క	ప	2-88 వ్య	గ	3-3	2	అ	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 4-20)	
24	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	6-16	ప్ర	స	క	5-27	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 5-50)	
25	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	8-45	ప్ర	స	క	8-29	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 10-59)
26	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	11-22	ప్ర	స	క	11-40	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 11-43)
27	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	1-54	ప్ర	స	క	2-45	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 1-18)
28	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	24-11	ప్ర	స	క	24-11	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 11-43)
29	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	5-57	ప్ర	స	క	7-8	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 1-31)
30	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	7-5	ప్ర	స	క	9-39	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 7-39)
31	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	7-25	ప్ర	స	క	10-86	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 4-13)
32	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	6-52	ప్ర	స	క	5-31	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 10-40)
33	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	4-5	ప్ర	స	క	5-88	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 4-5)
34	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	12-43	ప్ర	స	క	8-30	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 12-43)
35	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	1-37	ప్ర	స	క	3-5	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 1-37)
36	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	6-27	ప్ర	స	క	6-27	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 6-27)
37	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	2-33	ప్ర	స	క	2-33	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 2-33)
38	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	10-27	ప్ర	స	క	10-27	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 10-27)
39	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	12-18	ప్ర	స	క	12-18	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 12-18)
40	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	11-20	ప్ర	స	క	11-20	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 11-20)
41	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	1-30	ప్ర	స	క	1-30	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 1-30)
42	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	10-50	ప్ర	స	క	10-50	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 10-50)
43	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	11-42	ప్ర	స	క	11-42	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 11-42)
44	ర	గ	స	ప	సో	అ	గ	స	10-3	ప్ర	స	క	10-3	వ్యా	గ	3-3	క	3	గ	స	2-33	త్యా	క	అ	స	(ప 10-3)

(పూర్వపథ్తి సంచాంగే) శ్రీ నందన సంవత్సర జ్యేష్ఠమాస, శక: ౧౮౭౮ శ్రీ. శ. 1952 నం. కలి: ౫౦౫3

[illegible]

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగం) శ్రీ చందన నందశర్మర ఆహ్వానము; తేదీ: ౧౮౭౮ క్రీ. శ. 1952 సం॥ కలి: ౫0౫3

28	సహ సో ౨౩-౩ ఆస్తి ౨౦-కలరావతరం-౩ త్యాగ-౨౩ దిన ౩౨-౩౮ శూన్యాత్మకు యాగః [దివ ౩౨-౩౭]	౩-౪ దిన ౩౨-౩౭ అన్యధానం
24	విది మం ౨౭-౨౧ పున ౨౬-౩౭ రావ గల-౮ త్యాగ-౨౬	౪ సా మం ౨౭-౨౬ ఉమా ర్శ-౩౧ పవ గ౨-౧౦ త్యా
25	తది బు ౩౨-౧౧ పుష్య ౩౩-౦ తాబ్యాభావః దిన ౩౨-౩౭	౩-౪ కలరావతరం-౮ త్యాగ-౪౩ దిన ౩౨-౩౧ యాగః
26	చవి ను ౩౭-౧౬ ఆశ్ర ౩౯-౩౬ పవ ౮-౩౧ త్యాగ-౨౬ దిన ౩౨-౩౭ మారూర్నుంచి తిల్లి పక్షిత్రం	9 విది బు ౨౧-౨౦ శ్రీ కల-౨౧ శేవ ౨-౩౭ రావ ౫౨-౯ త్యా ౩-౪౩ దిన ౩౨-౩౦ తిక్కెయ్య
27	పం శు కరం-౧ ముఖ కల-౫౧ పవ గ౨-౪౩ త్యాగ-౨౫ దిన ౩౨-౨౬ [దివ ౩౨-౩౬]	10 తది ను గల-౭ భవి ర్ణ-౯ రావ ౨౫-౨౯ త్యా ౩-౪౩ దిన ౩౨-౨౯ తిక్కి ర్ణ ౩ [౩-౪౬ దిన ౩౨-౨౯]
28	షష్టి శ కల-౧౪ పూర్ణ ౫౧-౪౦ పవ ౭-౪౭ త్యాగ-౧౩	11 చవి శు ౯-౧ శేవ ౩౭-౧౨ శేవ గ-౪౩ రావ గ౯-౪౬ త్యా
29	సప్త ఆ ర్శ-౨౮ ఉభ ౫౬-౨౪ పవ గ౧-౫ త్యాగ-౧౯ దిన ౩౨-౩౬ [దివ ౩౨-౩౬]	12 పం శ ౩-౧౫ షష్టి ౫౪-౨౭ పూర్ణ ౩౩-౩౮ రావ ౨౩- ౫౯ త్యా ౩-౪౮ దిన ౩౨-౨౮ జయంతి పు
30	అష్ట సో ౫౧-౩౭ హస్త ౫౨-౫౩ పవ గ౨-౩౭ త్యాగ-౧౪	13 సప్త ఆ ౫౬-౪ ఉభా ౩౦-౪౧ శేవ ౦-౧౫ రావ ౨౭- ౧౧ త్యా ౩-౫౨ దిన ౩౨-౨౭
1	నవ మం ౫౨-౨౪ చిత్ర ౬౦-౦ పవ ౨౦-౪౪ త్యాగ-౧౦ దిన ౩౨-౨౫ సత్యాధికారిణి పు	14 అష్ట సో ౪౯-౪౪ శే ౨౮-౩౬ శేవ ౩-౩౦ దిన ౩౨-౨౬
2	దశ బు ౫౧-౫౫ చిత్ర ౨౬-౬ పవ గ౧-౨౨ త్యాగ-౫ దిన ౩౨-౩౫ పెరియాళ్వార్ వజ్రమ్మ శివపీఠిప్పిలి పు	15 నవ మం ౪౬-౩౬ ఆశ్వ ౨౭-౩౩ పవ గ౨-౩౫ త్యా ౩-౫౫ రావ గ౮-౫౬ త్యా ౪-౦ దిన ౩౨-౨౫
3	ఏకా ను ౫౦-౫ స్వా ౩-౧౫ పవ గ౨-౧౨ త్యా ౩-౫౯ దిన ౩౨-౩౫ ముత్రియ గంగి శయన గంగి	16 దశ బు ౪౫-౯ భర ౨౭-౧౮ రావ ౨౫-౨౬ త్యాగ-౪ దిన ౩౨-౨౪ కర్క శైర్క-౬-౭ కర్కటం పు కా.
4	ద్వా శు కర-౧౧ విశా ౩-౩ పవ గ౨-౫౩ త్యా ౩-౫౬ దిన ౩౨-౩౪ ద్వాదశి హరివాహరః ౬-౧౧ శ్రీమన్నా థముని తిల్లి పు	17 ఏకా ను కర-౪౩ కృ ౨౮-౨౨ శేవ గ-౫౪ దిన ౩౨-౨౨ ముత్రియ గంగి
5	త్రయో శ కర-౧౮ అనూ ౨-౧ శ్రీ ౫౭-౫౯ పవ గ౫-౩౩ త్యా ౩-౫౨ దిన ౩౨-౩౩ శ్రీ గోప రామానందయ్యర్ తిల్లి	18 ద్వా శు కల-౪౩ రో ౩౦-౪౪ పవ గ-౫౭ త్యా ౪-౯ రావ గ౩-౧౨ త్యా ౪-౧౪ దిన ౩౨-౨౧ ద్వాదశి హరి వాహరః ౨౮ [గ౯ దిన ౩౨-౨౦]
6	చతు ఆ ర్శ-౩౮ మూ ౫౭-౭ పవ గ౯-౨ త్యా ౩-౪౮ దిన ౩౨-౩౩	19 త్రయో శ కర-౪౬ మృ ౩౪-౧౫ రావ ౨౮-౩౫ త్యాగ- ౨౦ ప ఆ ౫౧-౧౪ శర్మ ౩౯-౦ శేవ గ-౧౪ దిన ౩౨-౧౯ మాళ-౪.రా.
7	పూ ౦ సో ౩౩-౧౬ పూష ౫౩-౩౦ పవ గ౯-౪౦ త్యా	21 అనూ సో ౫౫-౨౦ పున ౪౪-౩౪ పవ గ౧-౪౭ త్యా ౪-౨౨ దిన ౩౨-౧౮ సర్వ ౩౦ మాతన్యా పిండపీఠయ్య

శ్రీనంజననందవర్సశాసనామాసః(విజనభస్యఃవహ్నా.దక్షి.ణాయనం)శకఃగౌర౯౪౬క్రీ.శ.1952కలిగి౧౫3ఫనగ౯౩౦

1952 సంవత్సరం జూన్ నెల	22	ర	శు	పా మం ౬౦-౦ (24-0) పుష్య ౫౬-౪౯ నా 2-49వజ్ర 3౬-3౫ కింకర-౨3 పవన-౪౨త్యైక-౩౦(ప8-46ల 10-84కు) దిన 3౨-౨౦ పుష్య అర్కః కృ-౨౨ సింహామాసం ౫౫-౫౫నాగః మంగళనాటివర ప్రాచీనరదిశే హరిపదపురుగుల [7-75] దిన 3౨-౦౯ ఆశ్లేశావే పంచ శక్తాం అనన్యాయః చంద్రదర్శనంభుగ-౨౩
	23	ర	పా	బు క-౩౩ ఉ 7-30 ఆశ్లే ౬౦-౦ (24-0) నిర్జిహ-౨౩ బ క-౩౩ పవ ౨౯-౩ త్యైక-౩౨ (నా 5-18 ల
	24	ర	వి	ది సు గ-౫ ప10-8 ఆశ్లే-౪౫ ప6-0 వ్యతిర-౦౦ కౌగ-౫ రావ ౨౯-౩ త్యైక-౩౦ (నా 7-33ల9-21కు) దిన 3౨-౦౭ భుగ-౨౭
	25	ర	తి	ది శు గ-౨౪ ప 12-40 ముఖ ౦-౩౦ ప 9-6 వర క-౪౨ గృ గ-౨౪ పవ ౩౦-౫౭ త్యైక-౨౯ (నా 6-5 ల 7-58 కు) దిన 3౨-౦౬ తిర కృ దూన్యగణపతివ్రతం భు గ-౩౭
	26	ర	చ	కు శ ౨3-౦౪ ప 8-0 పూభ ౦౫-౫౨ ప 12-8 పరి క౬-౪౦ శ ౨3-౦౪ రావ ౩౦-౫౭ త్యైక-౨౬ (౧ 8-2 ల 9 48-కు) దిన 3౨-౦౪ పుష్య కృ గృగ-౪౨ కూన్యతిథిః నాగ కృ భు గ-౪౦
	27	ర	౦౨	పంచ ఆ ౨౦-౯ నా 4-59 ఉభ ౨౩-౨౨ ప 2-40 శవ క౬-౫౩ నా ౧౦-౯ రావ ౧౨-౫౦ త్యైక-౨౦ (నా 11-47 ల 1-31 కు) దిన 3౨-౦౩ మృత శక్తాంతిః హి నాగ కృ భు గ-౫౯
	28	ర	౦౩	మృత నా క-౪౦ నా 6-24 హస్త ౨౭-౩౫ నా 4-45 నిర్జిహ-౫౦ శై క-౪౦రావ ౧౬-౩౦ త్యైక-౦౫(రా 1-15 ల 2-57కు) దిన ౩౨-౦౧భుగ-౯ [1-39కు) నైహిగిలదిన-౦౧పుష్యకర్క-౩౩-౫౫ భుగ-౨౦
	29	ర	౦౪	సప్త మం ౩౩-౩౦ నా 7-10చిత్ర-౦౭ నా6-14పూ్య క౬-౫౫గృ ౨౪-౦౪రావ ౧౩-౩౦ త్యైక-౭ (నా12-0ల
	30	ర	౦౫	ఆప్త మం ౩౩-౩౦ నా 7-11 స్వా ౩౩-౩౦ నా 6-57 కృ క-౫౫ విష్ణు ౩౩-౩౦ రావ ౧౪-౫౭ త్యైక-౦ (నా12-38 ల 2-9 కు) నైహి గిల కు దిన ౩౨-౦౦ విశా కృకాం రావే నస్త భు గ-౩౦
	31	ర	౦౬	నవ సు క-౪౦ నా ౬-౨౫ విశా కృ-౫౫నా6-55 పుకృ-౩౦ బా-౪౦ రావ ౧౫-౦౯ త్యైక-౫౦(నా10-47ల 12-20కు)దిన ౩౨-౦౭ అనూ శవే వ్ర భుగ-౪౦ [12-52కు) దిన ౩౨-౦౫ త్యైకృతవే వలక్షిప్తవ్రతంభుగ-౫౦
(1861 ఫసలి చూచుకోవాలి)	1	ర	౦౭	దశ శు ౨౭-౫౩ నా 4-58 అనూ క-౫౦ నా6-7 బ్రహ్మ-౩౯ గృగ-౫౩ రావ ౧౫-౦౯ త్యైక-౪౫ (నా11-22ల
	2	ర	౦౮	ఏకా శ ౨౭-౫౦ ప 2-40 త్యై ౨౭-౦౪ నా 4-89 వం ౨౬-౦౦ భద్ర ౨౨-౦౦ రావ ౧౬-౨౭ త్యై ౩-౩౯ (నా11-57 ల 1-25 కు) దిన ౩౨-౦౩ ఆశ్లే గృగ-౫౯ తిస్వయం నన్య గిల శీ భు ౩-౩
	3	ర	౦౯	త్యై ఆ గ-౫౦ ప 11-51 నూ ౨౭-౩ ప 2-34 వై గ-౫౦ బా గ-౫౦ పవ ౧౦-౨౪ త్యై ౩-౩౯ (ప 1-7 ల 2-34 కు) రావ ౧౧-౩౦ త్యై ౩-౩౫ (నా 11-9 ల 12-35కు) నా ౩౨-౦౦ విభుపవిత్రార్చనం భుగ-౦౨
	4	ర	౧౦	త్రయో నా ౬-౫౯ ప 8-32 చంద్ర ౫౦-౦౭ 4-56 పూభ ౦౫-౪౦ ప 12-౩ విష్ణు ౦-౨౦ శ్రీ కృ-౫౩ శై ౬-౫౯ రావ ౧౨-౦౯ త్యై ౩-౩౦ (నా 7-5 ల 8-29 కు) దిన ౩౨-౦౦ భు ౩-౨౩
	5	ర	౧౧	పూ ౦ మం క౮-౩౩ నా1-10కూభ-౬౫ప9-11 ఆయుర-౭-౪౫ విష్ణు౨౩-౦౬పవన-౦౨త్యైక-౩౦(ప12-42ల 2-6కు)దిన ౩౧-౫౦ఆశ్లేశావేగృగ-౫౦లనాన్వలి ణాయగ్రీవాత్మిశేషవిత్రార్చనం చంద్రగణాంభు3-౩౪
	6	ర	౧౨	బ పా బు ౩౯-౦౦ నా 9-2 2౪ గ-౦౪ ఉ 6-16 గుని ౫౨-౪౦ నా ౩-౨౦ నా ౩౭-౦౦ బా గ-౩౬ పవ ౧౦-౦౨త్యైక-౩౦(ప 9-46 ల 11-10 కు) దిన ౩౧-౫౬భుగిరవే పంచ కుశేషవ్రతాకాం శేషంచయగఃభు3-౪౪
	7	ర	౧౩	వి న సు ౩౦-౦౦ నా5-46 శతి క౭-౦౦ నా12-38 శో ౨౭-౩ శైక-౩౦ పవగ-౫౦ త్యైక-౩౩ (ప9-44ల11-9కు)దిన ౩౧-౫౪ భు ౩-౫౫ [(ఉ 6-25ల7-52కు) దిన ౩౧-౫౨ ఉభా శవే తిగ్గద్వయం చంకపై కృ భుక-౫
	8	ర	౧౪	తిది శు ౨౦-౪౦ ప 2-29 పూభా క-౦౦ నా 10-18 అతి గ-౩౨ భ ౨౦-౪౦ పవ ౧౦-౨౭ త్యై ౩-౩౭
	9	ర	౧౫	చవి శ గ-౪౩ ప11-4౦ ఉభాః ౬-౪౦ నా8-80 మకూ-౫౦ బా గ-౪౩ పవ ౩-౩౦ త్యైక-౪౦ (ఉ7-11ల8-40 కు)దిన ౩౧-౫౦ ఆశ్లేకర్కః గ-౨౭తిథి ౫౫ భుగ-౦౬ [9-26కు)వ్యవృత్తా గృగపవ ౧౦-౪౦భుక-౨౬
	10	ర	౧౬	పంచ ఆ ౯-౯ ప 9-27 శవ ౩౩-౫౦ నా7-19 స్ఫుగ-౩౦ కూగ-౨౨ శ్రే-౯ పవ ౫-౦౯ త్యైక-౪౦ (ఉ 7-55ల
1952 సంవత్సరం ఆగష్టు నెల	11	ర	౧౭	మృత నా ౫-౦౭ ఉ 7-54 ఆప్త ౩౨-౪౩ నా 6-52 గంప ౫౦-౦౦ వశే ౫-౦౭ పవ ౨౨-౫౭ త్యై ౩-౫౫ (ప2-57 ల 4-31 కు) రావ ౨౦-౦౦ త్యైక-౩ (శై 4-34 ల) వ్యపా ౨ కుచన ౩౦-౪౭ భు గ-౩౭
	12	ర	౧౮	సప్త మం ౩-౦౪ ఉ 7-5 భర ౩౩-౨౦ నా7-7 వృక౮-౯ బ-౦౪ శేవ-౦౦(ఉ6-11కు) దిన ౩౧-౪౫ఆశ్లేకర్కః ౩౮-౫౪ కృ గిర్వశేపంచ స్వావ్రహ్మ్య శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమీ భుక-౪౭ [౩-౪౩స్వాధ్యాయః భుగ-౫౦
	13	ర	౧౯	ఆప్త మం ౩-౪ ఉ7-1 కృ ౫౫౩ రా8-8 ప్రక౬-౩౦ కా౩-౪ పవర-౩౭ త్యైగ-౪౦ (ఉ7-38ల 9-18కు) దిన
	14	ర	౨౦	నవ సు క-౫౦ ఉ 7-44 శోహి క-౦౭ నా 9-51 వ్యా క౬-౨౬ గృ క-౫౦ పవ ౧౦-౪౨ త్యైక-౦౭ (ప1-17 ల ౩-0కు) రావ ౨౩-౪౪ త్యైక-౨౨ (నా ౩-58 ల 5-43 కు) దిన ౩౧-౪౦ భు ౫-౯
	15	ర	౨౧	దశ శు గ-౦౦ ప 9-4 మృ క౫-౪౩ నా 12-5 హస్త క౭-౦౭ భద్ర గ-౦౦ వ్యవృత్తేన దిన ౩౧-౩౯ భుగ-౦౯
	16	ర	౨౨	ఏకా శ గ-౪౫ ప10-54 ఆప్త౫౨-౨౬ నా2-46 వజ్ర-౩౦ బాగ-౪౫ వవ-౪౨త్యైక-౨౭ (ప9-26ల11-18 కు)దిన ౩౧-౦౭ ముఖ గిసింహావర్కః ౭-౪ పవ్య గిసింహాపంచమణ పులి కృతియగార౦ః భు ౫-౩౦
	17	ర	౨౩	ర్యా ఆ గ-౨౦ ప1-8 పునగ-౪౯ శే5-44 నిర్జిహ-౨౦ వైగ-౨౦ పవ౨౬-౭ త్యైక-౩౦(నా4-15ల6-38కు దిన ౩౧-౩౪ తి గ౩౩ భుగ-౯
	18	ర	౨౪	త్రయో నా ౨౪-౩౪ ప8-38 పుష్య ౬౦-౦౦(24-0) వ్యతి గ-౦వనీ ౨౪-౩౪ పవ౨౨-౨౫త్యైక-౩౦(ప2-46ల 4-34కు)దిన ౩౧-౩౨ కూన్యతిథిమాసవివరాత్రి అనన్యాయఃభుగ-౦౯
	19	ర	౨౫	చతు మం ౩౧-౨ నా 6-14 పుష్య ౭-౩౭ ప 8-52 వరీ ౫౬-౪౫ శకు ౩౧-౨౦రావ ౧౨-౦౯ త్యైక-౩౦ (నా11-21 ల 1-9 కు) దిన ౩౧-౩౦ ముఖ అర్కః ౩౪-౫౭ ఆశ్లేశావేపంచశక్తాం కృష్ణాంబారిగిరశీభుగ-౩౦
	20	ర	౨౬	అనూ ౩౭-౩౦ రా8-49 ఆశ్లేగ-౨౯ ప12-1 పరిగ-౨౩ చతుర-౧౬రావ ౧౭-౪౯త్యైక-౩౦(నా1-32ల 8-20కు) దిన ౩౧-౨౮ ముఖకృకాం సర్వ3౦ంక అన్వలిసింజలిఃకద్రసాపత్తిమనాదీహోలావ్రతంభుగ-౪౦

శ్రీనందన సంవత్సరభాద్రపదమాసః(ఇమః శరత్ దక్షిణాయనం) శకః ౧౮౭౪ క్రీ.శ. 1952 కలిః ౧౦౫౩ ఘనీగ౩౬౧

1952 సంవత్సరం గ్రహములు	21	౬	స పా ను ౪౩-౩౬ రా 11-15 ముఖ ౨౩-౪౩ ప ౩-౩ శు ౬౦-౦ కిం ౧౦-౩౩ రావ ౧౪-౧౧ త్యా ౪-౨౯ (రా 12-0౦ 1-48కు) దిన ౩౧-౨౬ యాగః ఖం-౫౦ [58౪౩-89కు) దిన ౩౧-౨౪ కల్పి జయన్తీ చంద్రదర్శనం ఖం-౦
	22	౭	విది కు ౪౯-౧౧ రా 1-29 పూ ౩౦-౧౪ పా 5-55 శు ౧-౪౦ బా ౧౬-౨౩ రావ ౧౮-౪౫ త్యా ౪-౨౫ (రా 1-౪౬ కు ౫౩-౪౮ రా 3-20 ఉభ-౩౬ రా 8-27 సిద్ధ ౩-౨౯ తై ౨౧-౩౦ రావ ౨౮-౭ త్యా ౪-౨౨ (తె 5-37ల) దిన ౩౧-౨౭ ముఖ ౩౪-౫౩ ౩౩ కన్యా యనం ౧౨-౭ పా ౩ క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	23	౮	తది క ౫౩-౪౮ రా 3-20 ఉభ-౩౬ రా 8-27 సిద్ధ ౩-౨౯ తై ౨౧-౩౦ రావ ౨౮-౭ త్యా ౪-౨౨ (తె 5-37ల) దిన ౩౧-౨౭ ముఖ ౩౪-౫౩ ౩౩ కన్యా యనం ౧౨-౭ పా ౩ క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	24	౯	చవి ఆ ౫౭-౨౯ తె 4-49 పా ౩౪-౫౯ రా 10-87 సాధ్య ౩-౧ వశి ౨౫-౩౮ శేవ ౩-౫౧ (ఉ 7-21కు) నై పా ౪౧ల
	25	౧౦	పం సో ౫౯-౫౧ తె 5-46 చిత్ర ౪౬-౧౮ రా 12-21 శుభ ౪౮-౪౦ పవ ౩-౨౫ త్యా ౪-౧౭ (ఉ 7-12ల 8-55 కు) దిన ౩౧-౧౭ ముఖ ౫౫-౫౧ ఖం-౩౧ [కు) దిన ౩౧-౧౫ ముఖ ౪౪-౫౯ ౫౯-౫౯ ౫౯-౫౯ రావే సప్తపాద్యభి ఖం-౪౧
	26	౧౧	మస్తి మం ౬౦-౦ (24-0) న్యా ౪౯-౧౦ రా ౧౧-౩౧ శుభ ౪౭-౫౩ ౩౦-౧౮ పవ ౩-౫౮ త్యా ౪-౧౧ (ఉ 6-18ల 7-58
	27	౧౨	మస్తి మం ౬౦-౪౫ ఉ 6-8 విశా ౫౧-౨౮ రా 2-1 బ్రహ ౧-౩ విం ౫౬-౫౨ తై ౧౮-౪౫ పవ ౩-౨౮ త్యా ౪-౫ (ఉ 7-1 ౦-51కు) దిన ౩౧-౧౩ అనా మక్రాంతం శేవే సప్త అమక్రాధరణ ౭మి ఖం-౫౧
	28	౧౩	సప్త ను ౦-౪ ఉ 6-52 అష్ట ౫౭-౪౫ తె 4-58 అనా ౫౦-౧౫ రా 1-56 నై ౫౪-౪౦ వశిం-౪ పవ ౩-౨౭ త్యా ౪-౦ (ఉ 6-1 ౮ 7-37 కు) దిన ౩౧-౧౧ ఖం-౨౨
	29	౧౪	నవ ను ౫౩-౫౭ రా 3-25 శ్రే ౪౮-౨౪ రా 1-12 విష్ణు ౪౮-౫౮ బా ౨౫-౫౩ పవ ౩-౪౯ త్యా ౩-౫౩ (ఉ 7-22 ౮ 8-55 కు) దిన ౩౧-౯ పూ ౪౧ ర్మ ౫౬-౫౨ శ్రే ౫౬-౫౨ ఖం-౧౨
	30	౧౫	దశ క ౪౮-౩౬ రా 1-16 మూ ౪౫-౬ రా 11-52 ప్రి ౪౭-౩ తై ౨౧-౧౬ పవ ౭-౧౮ త్యా ౩-౪౭ (ప 8-45 ౮ 10-16 కు) రావ ౧౦-౧౩ (రా 10-22 ౮ 11-52 కు) దిన ౩౧-౬ ఖం-౨౨
(1951 సంవత్సరం)	31	౧౬	ఏకా ఆ ౪౧-౫౨ రా 10-85 పూ ౪౦-౨౫ రా 10-0 అయ ౩౩-౫౯ వశి ౧౫-౧౪ పవ ౭-౧౪ త్యా ౩-౪౧ (ప 8-44 ౮ 10-12కు) రావ ౨౭-౨౫ త్యా ౩-౩౭ (తె 5-14ల) దిన ౩౧-౪ సర్వ ౧౧-౪ పవ ౭-౧౪ ఖం-౩౩
	1	౧౭	ద్వా సో ౩౪-౪౫ పా 7-29 ఉపా ౩౪-౪౭ రా 7-42 సో ౨౫-౦ బ ౭-౫౮ శేవ ౨-౬ (ఉ 6-41 కు) రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౪ (రా 11-15 ౮ 12-41కు) దిన ౩౧-౨ విష్ణు పవ ౭-౧౪ నామనజయన్తీ ఖం-౪౩
	2	౧౮	త్రయో మం ౨౫-౩౧ సా 4-8 శ్రే ౪౮-౩ సా 5-4 శో ౧౫-౧౫ తై ౧౫-౩౧ రావ ౫-౫౩ త్యా ౩-౩౨ (రా 8-86 ౮ 10-1 కు) దిన ౩౧-౦ పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	3	౧౯	చతు బు ౧౬-౩౩ ప 12-28 ఖని ౨౧-౫ ప 2-17 అతి ౫౯-౫౮ శుభ ౪౯-౪౬ వశి ౧౬-౩౩ రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౨ (రా 8-86 ౮ 10-1 కు) దిన ౩౧-౦ పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	4	౨౦	పూ ౮ ౭-౨౭ ప 8-50 బ పా ౫౧-౧౬ తె 5-20 శో ౧౪-౩ ప 11-28 శుభ ౪౮-౫౮ బ ౭-౫౮ శేవ ౨-౬ (ఉ 6-41 కు) రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౪ (రా 11-15 ౮ 12-41కు) దిన ౩౧-౨ విష్ణు పవ ౭-౧౪ నామనజయన్తీ ఖం-౪౩
	5	౨౧	బి వి ౫౦-౪౭ రా 2-10 పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	6	౨౨	తది క ౪౮-౩౬ రా 1-16 మూ ౪౫-౬ రా 11-52 ప్రి ౪౭-౩ తై ౨౧-౧౬ పవ ౭-౧౮ త్యా ౩-౪౭ (ప 8-45 ౮ 10-16 కు) రావ ౧౦-౧౩ (రా 10-22 ౮ 11-52 కు) దిన ౩౧-౬ ఖం-౨౨
	7	౨౩	చవి ఆ ౫౭-౨౯ తె 4-49 పా ౩౪-౫౯ రా 10-87 సాధ్య ౩-౧ వశి ౨౫-౩౮ శేవ ౩-౫౧ (ఉ 7-21కు) నై పా ౪౧ల
	8	౨౪	పం సో ౫౯-౫౧ తె 5-46 చిత్ర ౪౬-౧౮ రా 12-21 శుభ ౪౮-౪౦ పవ ౩-౨౫ త్యా ౪-౧౭ (ఉ 7-12ల 8-55 కు) దిన ౩౧-౧౭ ముఖ ౫౫-౫౧ ఖం-౩౧ [కు) దిన ౩౧-౧౫ ముఖ ౪౪-౫౯ ౫౯-౫౯ ౫౯-౫౯ రావే సప్తపాద్యభి ఖం-౪౧
	9	౨౫	మస్తి మం ౬౦-౪౫ ఉ 6-8 విశా ౫౧-౨౮ రా 2-1 బ్రహ ౧-౩ విం ౫౬-౫౨ తై ౧౮-౪౫ పవ ౩-౨౮ త్యా ౪-౫ (ఉ 7-1 ౦-51కు) దిన ౩౧-౧౩ అనా మక్రాంతం శేవే సప్త అమక్రాధరణ ౭మి ఖం-౫౧
1952 సంవత్సరం గ్రహములు	10	౨౬	సప్త ను ౦-౪ ఉ 6-52 అష్ట ౫౭-౪౫ తె 4-58 అనా ౫౦-౧౫ రా 1-56 నై ౫౪-౪౦ వశిం-౪ పవ ౩-౨౭ త్యా ౪-౦ (ఉ 6-1 ౮ 7-37 కు) దిన ౩౧-౧౧ ఖం-౨౨
	11	౨౭	అష్ట ను ౩౭-౧౨ రా 8-45 మృ ౬౦-౦ (24-0) వజ్ర ౪౭-౪౫ బా ౫౬-౫౨ పవ ౧౨-౧౨ త్యా ౪-౧౯ (ప 10-45 ౮ 12-29 కు) దిన ౩౧-౦౯ రామానుజ శ్రీకృష్ణ జయన్తీ సూర్యసావర్ణిమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	12	౨౮	నవ ను ౪౩-౨౮ రా 10-29 మృ ౧౫-౪౮ రా 6-38 సిద్ధ ౩-౨౯ తై ౨౧-౩౦ రావ ౨౮-౭ త్యా ౪-౨౨ (తె 5-37ల) దిన ౩౧-౨౭ ముఖ ౩౪-౫౩ ౩౩ కన్యా యనం ౧౨-౭ పా ౩ క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	13	౨౯	దశ క ౪౮-౩౬ రా 1-16 మూ ౪౫-౬ రా 11-52 ప్రి ౪౭-౩ తై ౨౧-౧౬ పవ ౭-౧౮ త్యా ౩-౪౭ (ప 8-45 ౮ 10-16 కు) రావ ౧౦-౧౩ (రా 10-22 ౮ 11-52 కు) దిన ౩౧-౬ ఖం-౨౨
	14	౩౦	ఏకా ఆ ౪౧-౫౨ రా 10-85 పూ ౪౦-౨౫ రా 10-0 అయ ౩౩-౫౯ వశి ౧౫-౧౪ పవ ౭-౧౪ త్యా ౩-౪౧ (ప 8-44 ౮ 10-12కు) రావ ౨౭-౨౫ త్యా ౩-౩౭ (తె 5-14ల) దిన ౩౧-౪ సర్వ ౧౧-౪ పవ ౭-౧౪ ఖం-౩౩
	15	౩౧	ద్వా సో ౩౪-౪౫ పా 7-29 ఉపా ౩౪-౪౭ రా 7-42 సో ౨౫-౦ బ ౭-౫౮ శేవ ౨-౬ (ఉ 6-41 కు) రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౪ (రా 11-15 ౮ 12-41కు) దిన ౩౧-౨ విష్ణు పవ ౭-౧౪ నామనజయన్తీ ఖం-౪౩
	16	౧	త్రయో మం ౨౫-౩౧ సా 4-8 శ్రే ౪౮-౩ సా 5-4 శో ౧౫-౧౫ తై ౧౫-౩౧ రావ ౫-౫౩ త్యా ౩-౩౨ (రా 8-86 ౮ 10-1 కు) దిన ౩౧-౦ పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	17	౨	చతు బు ౧౬-౩౩ ప 12-28 ఖని ౨౧-౫ ప 2-17 అతి ౫౯-౫౮ శుభ ౪౯-౪౬ వశి ౧౬-౩౩ రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౨ (రా 8-86 ౮ 10-1 కు) దిన ౩౧-౦ పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	18	౩	పూ ౮ ౭-౨౭ ప 8-50 బ పా ౫౧-౧౬ తె 5-20 శో ౧౪-౩ ప 11-28 శుభ ౪౮-౫౮ బ ౭-౫౮ శేవ ౨-౬ (ఉ 6-41 కు) రావ ౧౨-౨౯ త్యా ౩-౩౪ (రా 11-15 ౮ 12-41కు) దిన ౩౧-౨ విష్ణు పవ ౭-౧౪ నామనజయన్తీ ఖం-౪౩
	19	౪	బి వి ౫౦-౪౭ రా 2-10 పూ ౪౦-౨౫ ౨౩-౩౧ నా క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
(1951 సంవత్సరం)	20	౫	తది క ౪౮-౩౬ రా 1-16 మూ ౪౫-౬ రా 11-52 ప్రి ౪౭-౩ తై ౨౧-౧౬ పవ ౭-౧౮ త్యా ౩-౪౭ (ప 8-45 ౮ 10-16 కు) రావ ౧౦-౧౩ (రా 10-22 ౮ 11-52 కు) దిన ౩౧-౬ ఖం-౨౨
	21	౬	స పా ను ౪౩-౩౬ రా 11-15 ముఖ ౨౩-౪౩ ప ౩-౩ శు ౬౦-౦ కిం ౧౦-౩౩ రావ ౧౪-౧౧ త్యా ౪-౨౯ (రా 12-0౦ 1-48కు) దిన ౩౧-౨౬ యాగః ఖం-౫౦ [58౪౩-89కు) దిన ౩౧-౨౪ కల్పి జయన్తీ చంద్రదర్శనం ఖం-౦
	22	౭	విది కు ౪౯-౧౧ రా 1-29 పూ ౩౦-౧౪ పా 5-55 శు ౧-౪౦ బా ౧౬-౨౩ రావ ౧౮-౪౫ త్యా ౪-౨౫ (రా 1-౪౬ కు ౫౩-౪౮ రా 3-20 ఉభ-౩౬ రా 8-27 సిద్ధ ౩-౨౯ తై ౨౧-౩౦ రావ ౨౮-౭ త్యా ౪-౨౨ (తె 5-37ల) దిన ౩౧-౨౭ ముఖ ౩౪-౫౩ ౩౩ కన్యా యనం ౧౨-౭ పా ౩ క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	23	౮	తది క ౫౩-౪౮ రా 3-20 ఉభ-౩౬ రా 8-27 సిద్ధ ౩-౨౯ తై ౨౧-౩౦ రావ ౨౮-౭ త్యా ౪-౨౨ (తె 5-37ల) దిన ౩౧-౨౭ ముఖ ౩౪-౫౩ ౩౩ కన్యా యనం ౧౨-౭ పా ౩ క్రాంతామమనాస్యదిః పోషోమాత్రతంపదశీతి పుణ్యసౌభరకర్మము ప్రాప్తుం-౧౦ [౫౪కు దిన ౩౧-౨౦ అగస్త్యాసామగోపాకర్మ వివాహకర్మము-౨౧
	24	౯	చవి ఆ ౫౭-౨౯ తె 4-49 పా ౩౪-౫౯ రా 10-87 సాధ్య ౩-౧ వశి ౨౫-౩౮ శేవ ౩-౫౧ (ఉ 7-21కు) నై పా ౪౧ల
	25	౧౦	పం సో ౫౯-౫౧ తె 5-46 చిత్ర ౪౬-౧౮ రా 12-21 శుభ ౪౮-౪౦ పవ ౩-౨౫ త్యా ౪-౧౭ (ఉ 7-12ల 8-55 కు) దిన ౩౧-౧౭ ముఖ ౫౫-౫౧ ఖం-౩౧ [కు) దిన ౩౧-౧౫ ముఖ ౪౪-౫౯ ౫౯-౫౯ ౫౯-౫౯ రావే సప్తపాద్యభి ఖం-౪౧
	26	౧౧	మస్తి మం ౬౦-౦ (24-0) న్యా ౪౯-౧౦ రా ౧౧-౩౧ శుభ ౪౭-౫౩ ౩౦-౧౮ పవ ౩-౫౮ త్యా ౪-౧౧ (ఉ 6-18ల 7-58
	27	౧౨	మస్తి మం ౬౦-౪౫ ఉ 6-8 విశా ౫౧-౨౮ రా 2-1 బ్రహ ౧-౩ విం ౫౬-౫౨ తై ౧౮-౪౫ పవ ౩-౨౮ త్యా ౪-౫ (ఉ 7-1 ౦-51కు) దిన ౩౧-౧౩ అనా మక్రాంతం శేవే సప్త అమక్రాధరణ ౭మి ఖం-౫౧
	28	౧౩	సప్త ను ౦-౪ ఉ 6-52 అష్ట ౫౭-౪౫ తె 4-58 అనా ౫౦-౧౫ రా 1-56 నై ౫౪-౪౦ వశిం-౪ పవ ౩-౨౭ త్యా ౪-౦ (ఉ 6-1 ౮ 7-37 కు) దిన ౩౧-౧౧ ఖం-౨౨
	29	౧౪	నవ ను ౫౩-౫౭ రా 3-25 శ్రే ౪౮-౨౪ రా 1-12 విష్ణు ౪౮-౫౮ బా ౨౫-౫౩ పవ ౩-౪౯ త్యా ౩-౫౩ (ఉ 7-22 ౮ 8-55 కు) దిన ౩౧-౯ పూ ౪౧ ర్మ ౫౬-౫౨ శ్రే ౫౬-౫౨ ఖం-౧౨
	30	౧౫	దశ క ౪౮-౩౬ రా 1-16 మూ ౪౫-౬ రా 11-52 ప్రి ౪౭-౩ తై ౨౧-౧౬ పవ ౭-౧౮ త్యా ౩-౪౭ (ప 8-45 ౮ 10-16 కు) రావ ౧౦-౧౩ (రా 10-22 ౮ 11-52 కు) దిన ౩౧-౬ ఖం-౨౨

<p>22 స పా మం ౬౦-౦ పుష్య ౫౦-౫౫ పవ ౬-౪౧ త్యాగ- ౨౫ దిన ౩౨-౧౬ యుగః పరివాదిభయం కరతలస్థితి॥</p> <p>23 పా బు ౦-౨౩ ఆశ్లే ౫౭-౩౨ పవ ౨౬-౨౩ త్యాగ-౨౬ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>24 విది సు ౫-౨౪ మఘ ౬౦-౦ పవ ౩౦-౪౭ త్యాగ-౨౬ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>25 తది శు ౧౦-౧౨ మఘ ౩-౫౩ పవ ౨౫-౪౯ త్యాగ-౨౩ దిన ౩౨-౧౨ ఆంధాభి యుగగిరినాచ్చియాన్, కంచాదైవోఽపూర్వ తి॥ [౩౨-౧౧]</p> <p>26 చవి శ గ-౨౪ పూర్వ-౪౧ పవ ౨౯-౧౦ త్యాగ-౨౦ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>27 పం ఆ గ-౨౪ త్యాగ-౨౦ పవ ౨౯-౧౦ త్యాగ-౨౦ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>28 మ సో గ-౫౦ హస్త ౧౮-౨౯ రావ ౭-౧౫ త్యాగ-౧౧ తిథి ౭ మా బహిరారాయణ పైరుమాస్థి తి॥</p> <p>29 సప్త మం ౨౦-౪౬ చిత్ర ౨౧-౧౯ రావ ౩-౨౨ త్యాగ-౫ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>30 అష్ట బు ౨౦-౨౦ స్వాధ్యాయ ౨౯ రావ ౪-౨౨ త్యాగ-౧ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>31 నవ సు ౧౮-౪౩ విశాఖ ౨౨-౩౯ రావ ౦-౨౬ త్యాగ-౫ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>1 దశ శు ౧౫-౫౯ అమా ౨౧-౪౨ రావ ౩-౧౪ త్యాగ-౫౨ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>2 ఏకా శ గ-౧౨ త్యాగ-౫౨ రావ ౩-౧౪ త్యాగ-౫౨ దిన ౩౨-౧౫ స్వాధ్యాయః [౩౨-౧౪]</p> <p>3 ద్వా ఆ ౭-౩౯ మూగ-౨౦ పవ ౩-౧౧ త్యాగ-౪ రావ ౭- ౦౪ త్యాగ-౩-౪౬ దిన ౩౧-౫౨</p> <p>4 త్రయో సో ౨-౨౨ చతుర్థ ౫-౨౪ పూర్వ ౩-౨౪ రావ ౦-౨౨ త్యాగ-౩-౪౬ దిన ౩౧-౫౨ [దా॥ తి॥ చంద్రగ్రహణం]</p> <p>5 పూ ౦ మం ౫౦-౩౨ ఉషా ౪-౪౪ పవ ౩-౨౨ త్యాగ-౪౩</p>	<p>దిన ౩౧-౫౨ అస్వాధ్యాయం శ్రీపుంసరికామర్ శ్రీలక్ష్మం దా॥ తి॥ చంద్రగ్రహణం [౩౧-౫౨ యుగః]</p> <p>6 బ పా బు ౪౪-౧౯ శ్రీ ౫-౩౬ పవ ౧౪-౫౪ త్యాగ-౪౩ దిన ౩౧-౫౨ స్వాధ్యాయః [౩౧-౫౧]</p> <p>7 విది సు ౩౮-౧౨ ధని-౨౪ శతృ౫౫-౫౪ పవ ౧౮-౧౦ త్యాగ- ౩-౪౪ దిన ౩౧-౫౦ రాఘవేంద్ర తి॥ పు॥</p> <p>8 తది శు ౩౨-౨౨ పూర్వ ౫౩-౩౩ పవ ౧౨-౧౮ త్యాగ-౫౫ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>9 చవి శ ౨౭-౬ ఉషా ౫౦-౨౯ పవ ౧౬-౧౯ త్యాగ-౪౮ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>10 పం ఆ ౨౭-౩౦ రేవ ౪౮-౭ పవ ౧౯-౧౮ త్యాగ-౫౧ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>11 మషి సో గ-౨౪ త్యాగ-౪౪ రావ ౫-౧౬ త్యాగ-౫౪ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>12 సప్త మం ౧౫-౫౯ ధర్మ ౪౬-౧౮ పవ ౧౦-౩౪ త్యాగ-౫౪ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>13 అష్ట బు ౧౪-౨౧ త్యాగ-౪౬ పవ ౧౦-౩౪ త్యాగ-౫౪ దిన ౩౧- ౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>14 నవ సు ౧౩-౪౫ శోషా ౪౯-౦ పవ ౨౮-౨౧ త్యాగ-౪౮ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>15 దశ శు ౧౪-౪౯ మృగ ౫౨-౨౧ పవ ౩-౪౭ త్యాగ-౧౩ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>16 ఏకా శ ౧౬-౫౮ త్యాగ-౫౮ పవ ౧౪-౫౪ త్యాగ-౧౮ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>17 ద్వా ఆ ౧౩-౪౬ పవ ౨౯-౩౨ త్యాగ-౨౧ దిన ౩౧-౪౪ ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>18 త్రయో సో ౨౪-౨౬ పవ ౨౯-౩౦ పవ ౩-౪౭ త్యాగ-౨౫ దిన ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>19 చతు మం ౨౯-౧౬ పూర్వ ౪-౪౪ రావ ౧౪-౪౪ త్యాగ-౨౬ ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p> <p>20 అమా ౨౭-౨౭ త్యాగ-౨౭ రావ ౧౪-౪౪ త్యాగ-౨౭ ౩౧-౪౪ [౩౧-౪౪]</p>
--	--

<p>21 స పా సు ౩౯-౨౧ మఘ ౨౧-౪౧ రావ ౧౨-౧౭ త్యాగ- ౨౪ దిన ౩౧-౨౨ యుగః [దిన ౩౧-౨౧]</p> <p>22 విది సు ౪౩-౩౭ పూర్వ ౨౭-౩౬ రావ ౧౫-౫౦ త్యాగ-౪౧ ౩౧-౨౧ [౩౧-౨౧]</p> <p>23 తది శ ౪౭-౧౦ ఉషా ౩౨-౫౦ రావ ౨౨-౫౮ త్యాగ-౧౬ దిన ౩౧-౧౭ (16 శు. తిథి) [దిన ౩౧-౧౫ వివాహకరచతుర్థి]</p> <p>24 చవి ఆ ౪౯-౨౪ హస్త ౩౬-౫౪ రావ ౨౬-౪౦ త్యాగ-౧౨ ౩౧-౧౭ [౩౧-౧౭]</p> <p>25 పం సో ౫౦-౩౪ చిత్ర ౩౬-౫౭ శవ ౨౭-౪౮ రావ ౨౩-౬ త్యాగ- ౪౬ దిన ౩౧-౧౩ బుధి ౫ మా [దిన ౩౧-౧౧]</p> <p>26 మషి మం ౫౦-౧౧ స్వాధ్యాయ ౩౩ రావ ౨౪-౨౯ త్యాగ-౨ ౩౧-౧౩ [౩౧-౧౩]</p> <p>27 సప్త బు ౪౮-౪౭ విశాఖ ౪౨-౧౮ రావ ౨౦-౪౫ త్యాగ-౫౭ దిన ౩౧-౮ [దిన ౩౧-౬]</p> <p>28 అష్ట సు ౪౫-౫౫ అమా ౪౧-౧౨ రావ ౨౩-౪౯ త్యాగ-౫౩ ౩౧-౮ [దిన ౩౧-౬]</p> <p>29 నవ సు ౪౨-౨౪ శ్రీ ౩౯-౩౦ రావ ౨౭-౩౨ త్యాగ-౪౪ దిన ౩౧-౮ [దిన ౩౧-౬]</p> <p>30 దశ శ ౩౭-౪౧ మూ ౩౬-౪౯ శవ ౨౭-౨౫ రావ ౧౫-౫౯ త్యాగ- ౩౪ దిన ౩౧-౮ [దిన ౩౧-౬]</p> <p>31 ఏకా ఆ ౩౨-౨౮ పూర్వ ౩౩-౩౨ శవ ౨౭-౧౭ రావ ౧౧-౧౭ త్యాగ-౪౫ దిన ౩౧-౫౯ ముత్యత్రయం [౩౦-౫౭]</p> <p>1 ద్వా సో ౨౬-౪౪ ఉషా ౪౯-౪౩ రావ ౮-౫౪ త్యాగ-౪౪ దిన ౩౦-౫౭ [౩౦-౫౭]</p> <p>2 త్రయో మం ౨౦-౪౪ శ్రీ ౫౫-౩౮ రావ ౪-౪౪ త్యాగ-౪౪ దిన ౩౦-౫౭ [౩౦-౫౭]</p> <p>3 చతు బు ౧౪-౪౪ ధని ౨౧-౨౬ రావ ౭-౨౦ త్యాగ-౪౪ దిన ౩౦-౫౭ [౩౦-౫౭]</p> <p>4 పూ ౦ సు ౮-౪౪ శతృ ౧౭-౨౦ రావ ౧-౩౦ త్యాగ-౪౫ దిన ౩౦-౫౭ [౩౦-౫౭]</p> <p>5 బ పా సు ౨-౪౬ విది ౫౪-౩౩ పూర్వ ౧౩-౩౬ రావ ౫- ౩౩ [౩౦-౫౭]</p>	<p>౩౦ త్యాగ-౪౭ దిన ౩౦-౪౮ స్వాధ్యాయం</p> <p>6 తది శ ౫౨-౪౧ ఉషా ౪౧-౨౧ రావ ౨౦-౨౨ త్యాగ-౫౦ దిన ౩౦-౪౮ [౩౦-౪౮]</p> <p>7 చవి ఆ ౪౮-౫౮ శవ ౨౭-౪౯ రావ ౨౫-౪౩ త్యాగ-౫౩ దిన ౩౦-౪౮ [౩౦-౪౮]</p> <p>8 పం సో ౪౬-౧౧ అశ్వి ౬-౧౦ శవ ౦-౧౯ పవ ౨౯-౫౪ త్యాగ-౫౭ దిన ౩౦-౪౦ [౩౦-౪౦]</p> <p>9 మషి మం ౪౪-౪౯ ధర్మ ౫-౩౦ రావ ౫-౯ త్యాగ-౨ దిన ౩౦-౪౦ [౩౦-౪౦]</p> <p>10 సప్త బు ౪౪-౧౨ కృ ౬-౪౮ రావ ౧౬-౩౭ త్యాగ-౭ దిన ౩౦- ౪౦ [౩౦-౪౦]</p> <p>11 అష్ట సు ౪౫-౧౧ శోషా ౭-౪౭ పవ ౨౭-౨౯ త్యాగ-౧౨ దిన ౩౦-౩౩ రావ ౨౭-౨౯ త్యాగ-౧౨ [దిన ౩౦-౩౩]</p> <p>12 నవ సు ౪౭-౧౬ మృగ ౧౦-౪౮ రావ ౨౭-౨౬ త్యాగ-౧౭ దిన ౩౦-౩౩ పవ ౨౭-౨౬ త్యాగ-౧౭ దిన [దిన ౩౦-౩౩]</p> <p>13 దశ శ ౫౦-౩౩ ఆర్ద్ర ౧౫-౧౮ రావ ౧౭-౯ త్యాగ-౨౧ దిన ౩౦-౨౭ [దిన ౩౦-౨౭]</p> <p>14 ఏకా ఆ ౫౪-౫౩ పున ౨౦-౧౮ రావ ౧౮-౪౮ త్యాగ-౨౪ దిన ౩౦-౨౬ స్వాధ్యాయం [దిన ౩౦-౨౬]</p> <p>15 ద్వా సో ౫౪-౪౩ పుష్య ౨౬-౧౫ త్యాగ-౨౪ దిన ౩౦-౨౪ ౩౦-౨౪ [దిన ౩౦-౨౪]</p> <p>16 త్రయో మం ౬౦-౦ ఆశ్లే ౩౨-౪౩ పవ ౧౪-౨౨ త్యాగ- ౨౬ దిన ౩౦-౨౧ కన్యా యామర్మ ౩౪-౫౭ కన్యా సం॥ పుణ్యకాలః [౧౯]</p> <p>17 త్రయో బు ౫౫-౫౫ మూ ౩౯-౧౫ పవ ౫-౫౯ త్యాగ-౨౬ దిన ౩౦- ౨౧ [దిన ౩౦-౨౧]</p> <p>18 చతు సు ౧౦-౩ పూర్వ ౪౫-౨౨ పవ ౧-౧౭ త్యాగ-౨౪ దిన ౩౦-౧౬ సర్వ ౩౦-మా [మాసంతి॥ పు॥]</p> <p>19 అమా ౨౭-౨౭ శు ౧౪-౨౯ ఉషా ౫౦-౫౪ పవ ౫-౨ త్యాగ- ౨౨ దిన ౩౦-౧౪ అస్వాధ్యాయం. పిండపిత్తయజ్ఞః</p>
---	---

<p>1952 సంవత్సరం ఆశ్వయుజమాసం</p> <p>10 శుక్ర పా శ గె-౫౬ హస్త ౫౫-౧౬ పవ గె-౩౬ త్యాగ-౧౭ దిన 3౦-౧౨ తిథి ౩ యా యాగఃపవరాత్రప్రా అనధ్యాయః [దిన 3౦-౯ తిథి 3 యా యాగః]</p> <p>21 విది ఆ ౨౦-౧౩ చిత్ర ౫౮-౪౨ పవ గె-౨౫ త్యాగ-౧౪</p> <p>22 తది పా ౨౧-౨౩ హస్త ౬౦-౦౦ పవ గె-౩౭ త్యాగ-౭ దిన 3౦-౭ కూనాతిథిః [3౦-౪ తిథిద్యయం 3౦-౨ తిథి వృక్షీ]</p> <p>23 చవి మం ౨౧-౧౬ హస్త ౦-౭ పవ గె-౧౭ త్యాగ-౩దిన</p> <p>24 పం బు గె-౫౪ విశాం-౫౦పవ గె-౪౫ త్యాగ 3-౫౮ దిన 3౦-౨ తిథి వృక్షీ</p> <p>25 మస్తి శు గె-౨౪ అమా ౦-౨౧ శ్రేయ ౫౮-౫౫ దిన౨౯-౫౯</p> <p>26 సప్త శు గె-౪౮ మా ౫౬-౩౮ పవ గె-౨౩ రావ ౨౨-౫౨ త్యాగ 3-౪౯ దిన ౨౯-౫౭ సరస్వతీపూజ, జేపీ త్రిరాత్రప్రా ఉభయనధ్యా సత్వపరాయణతీ పు </p> <p>27 అష్ట శ ౯-౨౧ పూష ౫౩-౨౮ పవ గె-౨౨ త్యాగ-౪౭ దిన ౨౯-౫౪ మహా ౯ మీ</p> <p>28 నవ ఆ ౧౭-౧౭ దశగి-౨౭ ఉపా-౪౦పవగె-౧౭ త్యాగ-౩-౪౮రావ౨౯-౭ త్యాగ-౪౪దిన౨౯-౫౭విజయనామి</p> <p>29 ఏకా నా ౫౭-౪౨ శేవ ౪౫-౩౭ శేవ ౨-౪౩ రావ౨౫-౫౮త్యాగ-౪౩ దిన ౨౯-౪౯ హస్త ౧౧-౪౪ సరస్వత్యుద్వాసనం, తిరుతేంగళముదయన్ వేదాంతజేకరతి </p> <p>30 ద్వా మం ౪౬-౩౭ ధని ౪౧-౧౯ రావ ౨౮-౧౭ త్యాగ-౪౩ దిన ౨౯-౪౭ రామానుజమాధ్య గె ౪</p> <p>1 త్రయో బు ౪౦-౩౩ శేవ 3౭-౧౦ శేవ గె-౪౭ రావ ౨౨-౨౪ త్యాగ-౪౫దిన౨౯-౪౪ [3-౪౬దిన౨౯-౪౨</p> <p>2 చతు శు 3౪-౫౩ పూష 3౩-౧౯ రావ ౨౬-౧౬ త్యాగ ౪</p> <p>౩ పూ ౦ శు ౨౯-౩౯ ఉభా ౨౯-౫౬ రావ౨౮-౫౬ త్యాగ</p>	<p>3-౪౯ దిన ౨౯-౪౦ అనాధానం ఆగ్రయణం</p> <p>4 బు పా శ ౨౫-౧౦ శే ౨౭-౧౬ శేవ ౨-౨౫ దిన ౨౯-౩౭ యాగః [వంద్రోదయమాత్రతం]</p> <p>5 విది ఆ ౨౧-౨౭ ఆశ్వ ౨౫-౨౧ పవ గె-౪౦ త్యాగ-౩౫౨ రావ గె-౨౫ త్యాగ 3-౫౭ దిన౨౯-౩౫తిథిద్యయం</p> <p>6 తది పా ౧౮-౪౬ ధర ౨౪-౨౯ రావ ౨౫-౪౭ త్యాగ-౧దిన ౨౯-౩౨ తిథి ౪ కీ</p> <p>7 చవి మం ౧౭-౧౪ కృత్తి ౨౪-౪౪త్యాగభావఃదిన౨౯-౩౦</p> <p>8 పం బు గె-౫౭ రోహి-౨౬-౧౪పవగె-౪౪ త్యాగ-౬రావ గె-౨౪త్యాగ-౧౧ దిన ౨౯-౨౭ తిథి వృక్షీ</p> <p>9 మస్తి శు గె-౫౩ మృ ౨౮-౫౪ రావ౨౧-౫౨త్యాగ-౧౬ దిన౨౯-౨౫తిథిఃమీ [కూనాతిథిః ఉభయనధ్యా </p> <p>10 సప్త శు ౨౦-౧౧ ఆర్ద్ర 3౨-౫౨ త్యాగభావఃదిన౨౯-౨౨</p> <p>11 అష్ట శ ౨౩-౩౪ పుష 3౭-౫౦పవగె-౨౧త్యాగ-౨౦ రావ 3౦-౨౭ త్యాగ ౪-౨౩ దిన ౨౯-౨౭ తిథి ౮ మీ</p> <p>12 నవ ఆ ౨౭-౫౫ పుష్య ౪౩-౪౨ శేవ ౪-౧౬దిన౨౯-౧౮</p> <p>13 దశ పా 3౨-౫౫ ఆశ్వ ౫౦-౪౪ పవగె-౬ త్యాగ-౨౫దిన ౨౯-౧౫ [౨౭ దిన ౨౯-౧౩ ముత్రయ గె ౪</p> <p>14 ఏకా మం 3౮-౧౩ ముఖ ౫౬-౪౩ పవ౨౩-౨౩ త్యాగ-౧౫</p> <p>15 ద్వా బు ౪౩-౨౧ పూష ౬౦-౦౦ పవ గె-౪౯ త్యాగ-౨౫ దిన ౨౯-౧౦ [దిన ౨౯-౮</p> <p>16 త్రయో శు ౪౮-౦౦ పూష ౨-౪౮ పవ ౨౨-౨౯త్యాగ-౨౨</p> <p>17 చతు శు ౫౧-౩౪ ఉపా ౮-౨౪రావ౧-౫౫ త్యాగ-౧౮ దిన ౨౯-౬ తులాయామర్కః ౦-౫౭తుల సం పు కా</p> <p>18 అమా ౪ ౫౪-౧౩ హస్త ౧౩-౦౦ రావ ౫-౬రావ-౧౪ దిన౨౯-౩సర్వ 3౦మాఅనా పిండిపిత్తిదీపా లక్ష్మీపూ </p>
--	---

<p>1952 సంవత్సరం శాద్విమాసం</p> <p>19 శుక్ర పా ఆ ౫౫-౨౦చిత్ర ౧౬-౨౭ రావ గె-౫౭ త్యాగ-౪ దిన ౨౯-౧౧ యాగః [దిన ౨౮-౫౮</p> <p>20 విది పా ౫౫-౨౪ హస్త ౧౮-౪౨ రావ 3-౫౭త్యాగ-౪</p> <p>21 తది మం ౫౩-౫౦ విశా గె-౩౯ రావ౦-౪౧త్యాగ-౪౯ దిన ౨౮-౫౬ [దిన౨౮-౫౪ నాగ కర్కీ</p> <p>22 చవి బు ౫౧-౨౬ అమా గె-౨౮ రావ ౪-౧౬త్యాగ-౫౫</p> <p>23 పం శు ౪౭-౪౮ శ్రేయ ౧౮-౧౧ రావ ౮-౩౫ త్యాగ-౫౧ దిన ౨౮-౫౧</p> <p>24 మస్తి శు ౪౩-౨౦ మూల౫౫-౫౬ పవగె-౫౫ త్యాగ-౫౧ రావ౯-౫౫ త్యాగ-౪౮ దిన ౨౮-౪౯ మహాశివమహామి తీ [౨౮-౪౭</p> <p>25 సప్త శ 3౮-౮౨ పూష ౧౨-౫౫ రావ ౨-౫౭త్యాగ-౪౬దిన</p> <p>26 అష్ట ఆ 3౨-౩౪ ఉపా-౯-౨౨ పవ గె-౪౨ త్యాగ-౪౪ దిన౨౮-౪౪పూషయ్యూర్వోపిశ్చోకాచార్యరతి </p> <p>27 నవ పా ౨౬-౩౯ శేవ ౫-౨౩పవగె-౪౧ త్యాగ 3-౪౩దిన ౨౮-౪౩విష్ణుత్రిరాత్రం, పూర్వత్యాగరతి </p> <p>28 దశ మం ౨౦-౩౮ ధని-౧౨శేవ ౫౫-౪౪పవగె-౫౫త్యాగ 3-౪౩దిన౨౮-౪౦తిథిద్యయంపేయూర్వో తీ న </p> <p>29 ఏకా బు గె-౪౨ పూష ౫౩-౦౦ పవ గె-౫౩ త్యాగ-౪౪దిన౨౮-౩౮ తిథిగతిమత్రయగెగిహోధనగె-౪</p> <p>30 ద్వా శు ౯-౬ ఉభా ౪౯-౨౫పవగె-౩౪త్యాగ 3-౪౬దిన ౨౮-౩౫త్యాగి గతి వేద నిధి తీ పు </p> <p>31 త్రయో శు 3-౫౮ చతు ౫౫-౧౭శేవ ౩౪-౪౪పవగె-౦త్యాగ 3-౪౯దిన౨౮-౩౩ [దిన౨౮-౩౧ అనాధానం</p> <p>1 పూ ౦ శ ౫౫-౩౪ ఆశ్వ ౪౪-౨౫రావ౬-౫౫త్యాగ-౫౧</p>	<p>[౨౮-౨౯ యాగః] [౨౮-౨౭</p> <p>౩ విది పా ౫౧-౩౫ కృత్తి 3-౧౫ పవ-౧౩-౧౮ త్యాగ-౦దిన</p> <p>4 తది మం ౫౧-౨౯ రోహి-౪౪-౩౦పవగె-౫౫త్యాగ-౫రావ 3౦-౩౯త్యాగ-౪దిన ౨౮-౨౪ [విద్యానిధి తీ పు </p> <p>5 చవి బు ౫౨-౩౨ మృగ ౪౬-౫౧ శేవ 3-౧౧దిన ౨౮-౨౨</p> <p>6 పం శు ౫౫-౨౨ ఆర్ద్ర ౫౦-౩౭ పవ గె-౧౦ త్యాగ ౪-౧౫దిన ౨౮-౨౦ [దిన ౨౮-౧౮</p> <p>7 మస్తి శు ౫౮-౨౮ పుష ౫౫-౧౫ పవ ౨౨-౫౬ త్యాగ-౧౯</p> <p>8 సప్త శ ౬౦-౦౦ పుష్య ౬౦-౦౦పవగె-౧౧ త్యాగ ౪-౨౩ దిన ౨౮-౧౬ [౧౪ ఉభయనధ్యాయః</p> <p>9 సప్త ఆ 3-౧౬ పుష్య-౧౧రావ౦-౧౮త్యాగ-౨౫దిన౨౮</p> <p>10 అష్ట పా ౨-౨౨ఆశ్వ ౭-౨౭ రావ గె-౩౧త్యాగ ౪-౨౬ దిన ౨౮-౧౨ [దిన ౨౮-౦౧తిథి గె ౦ మీ</p> <p>11 నవ మం ౧౩-౪౨ ముఖ ౧౩-౫౯ రావ ౭-౫౬త్యాగ-౨౫</p> <p>12 దశ బు గె-౫౩ పూష ౨౦-౨౦ రావగె-౫౬త్యాగ-౨౩ దిన ౨౮-౮ కూనాతిథిః</p> <p>13 ఏకా శు ౨౩-౨౭ ఉపా ౨౬-౬ రావ౨౦-౪౩ త్యాగ-౨౦ దిన ౨౮-౬ తిథి గెగి ముత్రయగెగి [దిన౨౮-౪</p> <p>14 ద్వాద శు ౨౭-౮ హస్త 3౧-౦౦ రావ ౨౪-౧౧త్యాగ-౧౫</p> <p>15 త్రయో శ ౨౯-౩౬చిత్ర 3౪-౪౬రావ౨౧-౨౦త్యాగ-౧౦ దిన ౨౮-౨ శేవ గెగి కృత్తిశేర్మః ౫౪-౧౪పవగె-౫౫ కృత్తిక సం పు శ్రేతాయాగ్రాహః</p> <p>16 చతు ఆ 3౦-౫౨ హస్త 3౭-౧౯ రావ౨౩-౩౬ త్యాగ ౪-౫ దిన ౨౮-౦ పద్మపాదతీ పు </p> <p>17 అమా ౪ పా 3౦-౪౪విశా 3౮-౩౧రావ౨౦-౩౩త్యాగ-౧</p>
--	--

శ్రీ నందన నం. మార్గశీర్ష మాసః (సహస్యః హేమంతః దక్షిణాయనం) శకః గౌర ౨౪ క్రీ. 1952 శనివారం ౧౩ ఫస్లి గ ౩౭

సంవత్సరం నవంబరు నెల	ర	క	కు	సా	మం	సా	5-12	అనూ	3౫-౧౬	రా	8-16	అతి	3౬-౨౮	న	౨౭-౧౫	రావ	౨౦-౩౬	త్యా	3-౫౧
1952 సంవత్సరం నవంబరు నెల	18	ర	క	కు	సా	మం	సా	5-12	అనూ	3౫-౧౬	రా	8-16	అతి	3౬-౨౮	న	౨౭-౧౫	రావ	౨౦-౩౬	త్యా
	19	౫	వి	ది	బు	౩౧-౪౪	సా	8-41	త్యే	౩౩-౧౦	సా	7-28	సుక	౩౦-౨౦	కా	౨౩-౪౪	రావ	౨౩-౫౮	త్యా
	20	౬	తది	సు	గ	౧౯-౧౮	స	1-55	మా	౩౦-౧౩	సా	6-17	ధృ	౨౩-౪౧	గ	౧౯-౧౮	ప	వ	౨౬-౨౪
	21	౭	చది	కు	గ	౧౪-౩౦	స	12-0	పూ	సా	౨౭-౪౪	సా	5-2	కు	ల	౧౬-౪౭	భ	గ	౧౪-౩౦
	22	౮	పం	క	౯-౩౦	స	10-1	ఉ	సా	౨౩-౪౭	ప	౩-44	గ	౧౬-౪౭	ప	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪
(1952 సంవత్సరం నవంబరు నెల)	23	౯	ప	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	24	౧౦	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	25	౧౧	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	26	౧౨	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	27	౧౩	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
(1952 సంవత్సరం నవంబరు నెల)	28	౧౪	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	29	౧౫	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	30	౧౬	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	1	౧౭	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	2	౧౮	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
1952 సంవత్సరం డిసెంబరు నెల	3	౧౯	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	4	౨౦	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	5	౨౧	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	6	౨౨	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	7	౨౩	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
(1952 సంవత్సరం డిసెంబరు నెల)	8	౨౪	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	9	౨౫	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	10	౨౬	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	11	౨౭	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	12	౨౮	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
1952 సంవత్సరం డిసెంబరు నెల	13	౨౯	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	14	౩౦	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	15	౩౧	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	16	౩౨	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ
	17	౩౩	అ	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ	౨౬-౨౪	త్యా	౩-౪౭	రా	వ

శ్రీనందనంవత్సర పాపమాసః(తపశిశిరఃదక్షిణ-ఉత్తరాయణం)కళింగ2రక్రీ.1952-53కలింగం3వసరిగ3౬౨

1952 సంవత్సరం దీపావళి నెల	18	ర	క	కు విశి కర-౧౮ రా 2-27 పూష కర-౩౮ రా 12-48 వృ 3౧-౩౧ రా ౨౩-౧౬ పవ ౧౨-౩౧త్యా 3-౪౧ (ప 11-28 ల 12-56 కు) వ్య పా కడ ల దిన ౨౭-౩౮ మూల ౨ రక్క: ౨౬-౫౫ చంద్రవర్ణవం భు ౦-౩౧
	19	౫	తది కు క3-౧౫ రా 11-46 ఉషా కం-౩౮ రా 10-48 ధ్రు ౨౨-౫౩ తై ౧౬-౩౬ పవ 3-౫౮ త్యా 3-౪౦ (ప 8-8 ల 9-31 కు) రావ ౨౨-౧౨ త్యా 3-౪౧ (రా 2-24ల8-52 కు) దిన ౨౭-౩౮ వ్యపాకకుభుం-౪౧	
	20	౬	చవి శ 3౬-౪౧ రా 9-9 శ్ర 3౫-౫౧ రా 8-49 వ్యా గర-౨౩ వణి క-౫౮ రావ ౧౭-౨౬ త్యా 3-౪౧(రా12- ౫31 ల 1-59 కు) దిన ౨౭-౩౮ శ్రవరాకాం భు ౦-౫౨	
	21	ర	౭	పం ఆ 3౦-౧౭ సా 6-36 సని 3౧-౧౦ సా 6-57 హర్ష ౬-౩ వజ్ర ౫౨-౧ బ 3-౨౯ రావ ౨౦-౨౦త్యా3-౪౪ (రా 1-40 ల 2-10 కు) దిన ౨౭-౩౮ మూల 3 రక్క: క3-౧౬ మకరాయవం ౫౨-౩ ధని కుక్రకాం శేవే
	22	౮	మృ	సో అక-౨౯ సా 4-18 శ్రే ౨౭-౯ సా 5-22 సిద్ధి ౫౦-౩౧ తై ౨౪-౨౯ రావ ౧౪-౩౬ త్యా 3-౪౬ (రా 11-24ల12-54కు)దిన ౨౭-౩౮ పూర్వాశవే భుం-౧౪
	23	౯	సప్త	మం గా-౧౮ ప 2-13 పూర్వా ౨3-౪౪ ప 4-0 వ్యతి క3-౩౨ వణిగ-౧౮రావ గా-౪ త్యా 3-౫౦ (రా 1-11 ల 2-48 కు) దిన ౨౭-౩౮ తిక్కవ్యయం ఉభయ వహ్యాలి భు ౧-౫౫
	24	౧౦	అష్ట	బు గర-౫౬ ప 12-29 ఉభా ౨౧-౮ ప 2-58 వణి 3౭-౧౨ బ గర-౫౬ రావ ౨౨-౩౫ త్యా 3-౫3 (రా 2-36 ల 4-9 కు) దిన ౨౭-౩౮ మూ కర్క-౫౯-౩౦ తి క మీ బువ ర మీ భు ౧-౩౫
	25	౧౧	షవ	కు గ౧-౨౫ ప 11-5 శేవ గా-౧౮ ప 2-14 పరి 3౧-౩౪ కౌ గ౧-౨౫ వర్ణ్యంలేమ దిన ౨౭-౩౮ భు ౧-౪౬
	26	౧౨	దశ	కు ర-౪౨ ప 10-1 అశ్వి గా-౧౮ ప 1-51 శివ ౨౬-౩౬ ఖర ర-౪౨ పవ ర-౨౮ త్యా 3-౫౬ (ప 9-55 ల 11-29 కు) రావ గర-౩౭ త్యా 3-౫౯ (రా 11-26 ల 1-2 కు) దిన ౨౭-౩౮ భు ౧-౫౭
	27	౧౩	ఏకా	౭ ౬-౫౧ ప9-16 భరణ-౧౦ ప1-48 సిద్ధి౨౨-౧౮ భద్ర౬-౫౧రావ౨౦-౫౮ త్యా౪-౪ (రా1-58ల8-36కు) ప్రసా ౨౦ల౧౪కువృత్తిరావే సప్త సర్వగరికైవేమిమన్వాది: సైకుంఠ(మర్కట)గరికీభు౨౮ భు౨-౧౯
1952 సంవత్సరం జనవరి నెల	28	౧౪	ద్వా	పృత ౬-౨౨ ప8-58 కృత్తిగ-౩ ప2-10సాన్యగ-౪౭బా౬-౨వర్ణ్యంలేమ దిన౨౭-౩౯పూషాగరక్క: గ౫-౪౧
	29	౧౫	త్రి	మా సా ౬-౧౮ ప 9-4 శోషా ౨౦-౫౮ ప 2-56 శుభ గ౬-౧౦ తై ౬-౧౮ పవ ౦-౨౦ త్యా క-౮ (ఉ6-41 ల 8-20 కు) రావ ర-౦ త్యా క-౧౭ (రా 8-49 ల 10-30 కు)దిన ౨౭-౩౯ భు ౨-౨౯
	30	౧౬	చతు	మం ౭-౩౫ ప 9-35 మృగ ౨౩-౫౩ సా 4-6 శుక్ల గర-౧౮ వణి౭-౩౫ రావగ౮-౯త్యా౪-౧౬(రా1-15ల 2-47కు) దిన౨౭-౪౦ ఆర్ద్రా చవేమూల పరిమ భు౨-౪౦ [అక్క:౩౧౫౩ సద్విస్కాయాగ: భు౨-౫౧
	31	౧౭	పూ	౦ బు గ౦-౩ ప 10-35 ఆర్ద్రా ౨౭-౫౯ సా 5-46 బ గ౩-౨౫ బ గ౦-౩ వర్ణ్యంలేమ దిన ౨౭-౪౦పూషా బ సా గ౩-౫౦ ప 12-6 పువ 3౩-౧౮ సా 7-53 పం గ౩-౨౫ కౌ గ౩-౫౦ పవ ౦-౩౮ త్యా క-౨౧(ఉ6- 49 ల 8-38కు) రావ ౨౭-౪౩ త్యా క-౨౫ (తై ౬-44ల6-30కు)దిన౨౭-౪౧తిశ్శి౨౮అవధ్యాయ: భు౩-౨
	1	౧౮	మా	విది క: గ౮-౪౦ ప 2-3 పుష్య 3౯-౩౭రా10-26 సైగర-౧౪ గరగ౮-౪౦ వర్ణ్యంలేమ దిన౨౭-౪౧ ఆశ్రే.శ్రే.కాం కూన్వాతిశి: భు౩-౧౩
	2	౧౯	ఆం	తది శ్ర ౨౪-౩౪ సా 4-25 ఆశ్రే ౪౬-౫౧ రా 1-19 విష్ణు గ౫-౫౩ ధ ౨౪-౩౪పవ గ౫-౨౮త్యా౪-౨౯(ప52- 46ల2-34 కు) దిన ౨౭-౪౨ పూషా కర్క: క౮-౨ తిక్క 3యా భు౩-౨౩
	3	౨౦	చవి	ఆ 3౧-౯ సా 7-3 మఘ ౫౪-౩౫ తై 4-25 ప్రి గ౮-౩ కా 3౧-౯ పవ ౨౦-౪౩ త్యా క-౩౧ (ప 2-52 ల 4-40 కు) దిన ౨౭-౪౩ మఘరావే పవ భు 3-౩౪ [ల3-16 కు) దిన ౨౭-౪౩ భు 3-౪౫
	4	౨౧	పం	సో 3౮-౦ రా 9-4౭ పూఫ ౬-౦ (24-0) ఆయు ౨౦-౨౮ కా ౪-౩౩ పవ ౧౭-౧౧ త్యా క-౩౧ (ప1-28 ౨౩) వృషి మం క౪-౩౫ రా 12-26 పూఫ ౨౨-౩ కే 7-38 సా ౨౨-౫౦ గ౧౧-౧౮ పవ౨3-౩౫ త్యా౪-౨౯(ప8-38ల 5-26కు) దిన౨౭-౪౪ ప్రహాషభావ: భు౩-౫౬
	5	౨౨	ర	౨౪ సప్త బు ౫౦-౧౬ రా 2-42 ఉఫా-౪౪ ప 10-30 శో ౨౪-౩౯ విష్ణిగ౭-౨౫ రావ౫-౧౧ త్యా క-౨౫ (సా7-46 ల 9-32 కు) దిన ౨౭-౪౫ పూషా కర్క: క౯-భు౪-౭
	6	౨౩	౨౫	అష్ట కు ౫౪-౩౨ తై4-25 సాన్యగ౬-౨ ప1-1 అతి౨౫-౩౬ బా౨౨-౨౪ రావ౫-౫౩ త్యా౪-౧౯(రా9-39ల11-28 కు) దిన౨౭-౪౬ చిత్ర శ్రే.కాం తిప్రాపకా: భు౪-౧౭ [10-30 కు) దిన ౨౭-౪౭ సాన్యకువే భు౪-౨౮
1953 సంవత్సరం ఫిబ్రవరి నెల	7	౨౪	ఆ౬	నవ కు ౫౭-౧ తై 5-24 చిత్ర ౨౦-౫౧ ప 2-56 కు ౨౫-౨౦ తై ౨౫-౪౬ రావ ౭-౪౫ త్యా౪-౧౨ (రా8-49ల ౧1-27 కు) వ్యపా 3౨ ల ౫౦ కు దిన ౨౭-౪౮ ఉషా గరక్క: ౨౦-౨౨ భు ౪-౩౯
	8	౨౫	ఏకా	ఆ ౫౫-౪౩ తై 4-54 విశా ౨౪-౪౩ సా 4-30 కూ ౨౦-౧౧ బ ౨౬-౩౩ రావ ౬-౪౩ త్యా 3-౫౬(రా8- 26 ల 10-9కు) దిన ౨౭-౪౯ అనూ శేవే సప్తసాన్యగరికీ భు ౪-౫౦
	9	౨౬	ద్వా	సో ౫౨-౩ రా 3-26 అనూ ౨3-౪౦ సా 4-5 గ౦ గ౫-౧౦ కా ౨౩-౫౩ రావ ౯-౧౦ త్యా 3-౪౯ (రా9- 25 ల 10-57కు) దిన ౨౭-౫౦ ప్రవృత్త గరికీ ప్రహావ: భు ౫-౧
	10	౨౭	౧	శ్రేణి మం క౬-౪౩ రా 1-18 శ్శే ౨౦-౪౯ ప 2-57 వృ౮-౪౩ గర గ౯-౨౩ రావ ౧౧-౩౧ త్యా 3-౪౩ (రా 10-22 ల 11-51 కు) దిన ౨౭-౫౧ ఉషా ౨ మకేశరక్క: 3౬-౩౭ పరహి మకర సలి ప్రిభు౫-౧౧
	11	౨౮	౨	చతు బు క౦-౫ రా10-39 మూగ౬-౨౯ ప1-18 ధ్రుం-౫౬ వ్యా౫౧-౧౮ విష్ణి౧౩-౨౪ పవ ౧౨-౪౬త్యా3-౪౩ (ప11-43ల1-13కు) రావగ౦-౨౬ త్యా3-౩౮ రా(9-57ల11-24కు) దిన౨౭-౫౩ వాజసనేయ్యమా భుం-౪
	12	౨౯	౩	అనూ గు 3౨-౨౯ సా 7-38 పూష గ౧-౩ ప 11-3 హర్ష క౬-౪౮ చతు ౬-౧౭ రావ గ౫ త్యా౩-౩౫ (సా6- 14 ల 7-40 కు) దిన ౨౭-౫౪ ఉషాగ్రకాం ఆన్వాధావం పిండవిక్రయజ్ఞ: భు ౦-౧౩
	13	౩౦	౪	
	14	౩౧	౫	
	15	౩౨	౬	
	16	౩౩	౭	

(పూర్వపక్షతి పంచాంగే) శ్రీ సందన సంవత్సర మార్గశిరమాసః శకః ౧౮౭౪ క్రీ. శ. 1952 సం. కలిః ౫౦౫౩

<p>18 శుభా మం ౨౮-౨౭ అమా ౩౮-౪౦ రావ ౨౪-౨౭ త్యా 3-౫౫ దిన ౨౭-౫౭ యాగః [దిన ౨౭-౫౫]</p> <p>19 విది బు ౨౬-౫౭ త్యై ౩౭-౩౭ రావ ౨౮-౫౭ త్యా ౩-౫౭</p> <p>20 తది ను ౨౩-౨౩ మా ౩౫-౩౦ శేవ ౦-౪౪ రావ ౩-౪౪ త్యా 3-౫౭ దిన ౨౭-౫౩</p> <p>21 చవి శు ౩౬-౭ పువ ౦౩-౦౬ రావ ౭-౩౩ త్యా ౩-౫౭ త్యా 3-౪౬ దిన ౨౭-౫౭ శిఖిద్వయం</p> <p>22 పం శ ౦౩-౫౮ ఉషా ౨౯-౨౯ రావ ౦౦-౪౦ త్యా ౩-౪౪ దిన ౨౭-౫౦ తిథిద్వయే సుబ్రహ్మణ్యపక్షే</p> <p>23 మృషి ఆ ౮-౨౮ శ్రీ ౨౫-౦౪ రావ ౬-౪౪ త్యా ౩-౪౩ దిన ౨౭-౪౮ [౩-౪౩ దిన ౨౭-౪౬]</p> <p>24 సప్త సో ౨-౩౬ అష్ట ౫౪-౩ ధని ౨౦-౫ రావ ౦౦-౦౮ త్యా ౩-౪౪</p> <p>25 నవ మం ౫౦-౩౪ శేలి ౦౬-౪౪ రావ ౩-౫౭ త్యా ౩-౪౫ దిన ౨౭-౪౫ [దిన ౨౭-౪౪ సత్యనిధి తీః పు]</p> <p>26 దశ బు ౪౫-౦౦ పూభా ౧౨-౫౩ రావ ౭-౪౪ త్యా ౩-౪౫</p> <p>27 ఏకా ను ౪౦-౭ ఉభా ౯-౦౫ రావ ౦౦-౩ త్యా ౩-౪౪ దిన ౨౭-౪౪ మత్తెయం ౧౦ శి సత్యనిధి తీః పు</p> <p>28 ద్వా స ౩౫-౪౭ తే ౬-౦౫ రావ ౨౬-౩౭ త్యా ౩-౫౦ దిన ౨౭-౪౦ [మానా తీ]</p> <p>29 త్రయో శ ౩౩-౨౦ అస్తి ౩-౫౫ పవ ౨౭-౦౩ త్యా ౩-౫౫ దిన ౨౭-౪౦ శని ౦౩ శి అనుభావే ను మా శేం తేరు</p> <p>30 చ ఆ ౨౯-౫౩ ధృ ౩-౫౭ రావ ౪-౪౪ త్యా ౩-౫౭ దిన ౨౭-౪౪ కృత్తికా దివాత్మనః సంక్షిప్తముం యా శ్చిత్త తీ</p> <p>1 పూ ౦ సో ౨౦-౪౦ కృ ౨౦-౦౭ రావ ౧౫-౦౭ త్యా ౩-౪౪ దిన ౨౭-౪౭ అన్యధానం తిరుప్పావేనా శ్చిత్త తీ</p> <p>[చావిది ప్రబంధనిమిషం]</p>	<p>2 బు పా మం ౨౮-౩౬ తో ౩-౦౨ పవ ౦౭-౪౦ త్యా ౪-౦౨ దిన ౨౭-౩౬ యాగః రఘునాథ తీ [దిన ౨౭-౩౪]</p> <p>3 విది బు ౨౯-౫౪ మృ ౫-౦౮ పవ ౨౭-౩౦ త్యా ౪-౦౪</p> <p>4 తది ను ౩౨-౨౫ అర్ధా ౮-౪౬ రావ ౦౩-౨౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౩ [దిన ౨౭-౩౩]</p> <p>5 చవి శు ౩౬-౭ పువ ౦౩-౦౬ రావ ౭-౩౩ త్యా ౪-౦౨</p> <p>6 పం శ ౪౦-౪౩ పుష్క ౧౮-౪౬ రావ ౨౬-౩౭ త్యా ౪-౦౫ దిన ౨౭-౩౭ అక్షిద్వయే తీః పు [దిన ౨౭-౩౦]</p> <p>7 మృషి ఆ ౪౫-౫౯ అశ్రే ౨౪-౫౭ రావ ౩౦-౪౨ త్యా ౪-౦౬</p> <p>8 సప్త సో ౫౦-౩౦ మఘ ౩౦-౨౯ శేవ ౨-౩౯ రావ ౨౬-౮ త్యా ౪-౦౬ దిన ౨౭-౩౦ [అర దిన ౨౭-౨౯]</p> <p>9 అష్ట మం ౫౬-౪౭ పూ ౩౭-౫౭ రావ ౩౦-౦౬ త్యా ౪-౦౮</p> <p>10 నవ బు ౬౦-౦ ఉభ ౪౩-౫౬ శేవ ౨-౯ దిన ౨౭-౨౮</p> <p>11 నవ ను ౦౦-౦౦ సుర ౨-౨౪ రావ ౩-౦౩ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౮</p> <p>12 దశ శు ౪౦-౪౬ చిత్ర ౫౩-౦౨ పవ ౦౦-౨౫ త్యా ౪-౦౭ దిన ౨౭-౨౬</p> <p>13 ఏకా శ ౭-౦౩ స్వా ౫౬-౦ పవ ౭-౫౦ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౬ మత్తెయం ౧౦ శి [౨౭-౨౫]</p> <p>14 ద్వా ఆ ౮-౨౪ విశా ౫౬-౪౦ పవ ౦౦-౨౩ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౪</p> <p>15 త్ర సో ౮-౦౫ అనూ ౫౯-౨౪ పవ ౭-౪౫ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౫ ధనుష్కర్క ౨౩-౦౬ మధ్యాహ్న త్పరం పుణ్య కాలః</p> <p>16 చతు మం ౬-౫౪ త్యై ౭-౦౮ పవ ౦౦-౫౫ త్యా ౩-౫౬ ౪వ ౨౭-౪౫ సత్య ౩౦ మా అన్యధానం తింపి రోడిప్పావేనా శ్చిత్త తీ పెరియంబి తీ</p> <p>17 అ బు ౪౦-౪౪ మా ౫౬-౦౫ పవ ౦౬-౪౪ త్యా ౩-౫౩ రావ ౨౪-౮ దిన ౨౭-౨౪ యాగః పిండిత్తి యజ్ఞః </p>
--	---

(పూర్వపక్షతి పంచాంగే) శ్రీ సందన సంవత్సర పాషమాసః శకః ౧౮౭౪ క్రీ. శ. 1953 సం. కలిః ౫౦౫౩

<p>18 శుభా ను ౦౫-౩ విది ౫౫-౨౫ పూ ౫౬-౩౪ పవ ౦౮-౦౭ త్యా ౩-౪౯ దిన ౨౭-౨౪</p> <p>19 తది ను ౫౦-౩౯ ఉషా ౪౦-౩౪ పవ ౦౦-౨౭ త్యా ౩-౪౭ రావ ౩౦-౯ త్యా ౩-౪౪</p> <p>20 చవి శ ౪౬-౦ శ్రీ ౪౫-౦౭ శేవ ౨-౦౭ రావ ౨౭-౦౩ త్యా ౩-౪౪ దిన ౨౭-౨౪</p> <p>21 పం ఆ ౪౦-౦౦ ధని ౪౦-౦౦ రావ ౩౦-౦౦ త్యా ౩-౪౩ దిన ౨౭-౨౩ ఉత్తెయం ప్రా </p> <p>22 మృషి సో ౩౪-౦౨ శేలి ౩౬-౫౬ శేవ ౧౦-౭ రావ ౨౪-౨౮ త్యా ౩-౪౪ దిన ౨౭-౨౩</p> <p>23 సప్త మం ౨౮-౨౪ పూభా ౩౨-౨౪ రావ ౨౮-౦౦ త్యా ౩-౪౫ దిన ౨౭-౨౨ [దిన ౨౭-౨౩]</p> <p>24 అష్ట బు ౨౨-౫౯ ఉభా ౨౯-౦౦ రావ ౩౦-౦౦ త్యా ౩-౪౭</p> <p>25 నవ ను ౧౮-౦౮ శేవ ౨౫-౫౭ శేవ ౧౦-౨౦ దిన ౨౭-౨౩ తిథిద్వయం</p> <p>26 దశ శు ౦౩-౫౦ అస్తి ౨౩-౩౩ పవ ౦౩-౫౭ త్యా ౩-౫౦ రావ ౦౯-౩౦ త్యా ౩-౫౪ దిన ౨౭-౨౩ తిథినిధి శి</p> <p>27 ఏకా శ ౦౦-౨౯ ధర ౨౦-౫౬ రావ ౨౪-౦౮ త్యా ౩-౫౮ దిన ౨౭-౨౩ మత్తెయం ముక్తేటి ౧౦ శి</p> <p>28 ద్వా ఆ ౮-౦౦ కృ ౨౦-౦౭ త్యా ౩-౫౭ ధావః దిన ౨౭-౨౪ రఘునాథ తీః పు </p> <p>29 త్రయో సో ౭-౨౮ శేలి ౨౩-౩౪ పవ ౦౦-౫౭ త్యా ౩-౫౮ రావ ౨౪-౫౭ దిన ౨౭-౨౪</p> <p>30 చతు మం ౭౮-౨౪ మృ ౨౩-౫౫ రావ ౦౩-౫౭ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౪ అన్యధానం</p> <p>31 పూ ౦ బు ౮-౩౫ అర్ధా ౨౭-౦౮ రావ ౩౦-౪౬ త్యా ౪-౦౭</p>	<p>దిన ౨౭-౨౫ యాగః</p> <p>1 బు పా ను ౦౦-౦౭ పువ ౦౩-౦౦ శేవ ౩-౨౮ రావ ౨౫-౪౨ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౫ అనధా [తిథి ౩ యా]</p> <p>2 విది శు ౧౫-౬ పుష్క ౩౬-౩౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౫</p> <p>3 తది శ ౦౯-౫౦ అశ్రే ౨౪-౪౫ పవ ౦౦-౫౭ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౬ మాన్యాధితిః [౨౭-౨౭]</p> <p>4 చ ఆ ౨౫-౬ మఘ ౪౦-౫౬ పవ ౧౬-౦౭ త్యా ౪-౦౬ దిన ౨౭-౨౬</p> <p>5 పం సో ౩౦-౩౬ పూ ౫౬-౫౦ పవ ౦౦-౨౭ త్యా ౪-౦౬ దిన ౨౭-౨౮ [దిన ౨౭-౨౯]</p> <p>6 మృషి మం ౩౫-౪౮ ఉభ ౬౦-౦ పవ ౧౫-౪౦ త్యా ౪-౦౫</p> <p>7 సప్త బు ౪౦-౨౦ ఉభ ౪౦-౪౮ పవ ౨౪-౩౯ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౨౦ సత్యకామ తీః పు నరహరి తీః పు </p> <p>8 అష్ట ను ౪౩-౫౮ పూ ౩౭-౫౭ రావ ౦౦-౦౭ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౦</p> <p>9 నవ శు ౪౬-౦౮ చిత్ర ౧౦-౨౪ పవ ౨౬-౭ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౦ [౨౭-౩౨]</p> <p>10 దశ శ ౪౭-౨౭ స్వా ౧౪-౩౦ రావ ౦౦-౨౪ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౨</p> <p>11 ఏకా ఆ ౪౭-౮ విశా ౫౬-౨౨ పవ ౨౬-౨౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౩ మత్తెయం ౧౦ శి</p> <p>12 ద్వా సో ౪౫-౪౪ అనూ ౫౯-౦౮ రావ ౩౦-౨౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౪ ద్వాదశి హరివాసరః ౩-౫౩</p> <p>13 త్రయో మం ౪౩-౩౩ త్యై ౧౬-౨౯ రావ ౨౪-౨౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౫ ముక్తేటి ౧౦ శి పరదితి శం పు కా.</p> <p>14 చతు బు ౩౯-౨౭ మూ ౧౫-౫౬ పవ ౦౦-౦౮ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౫ దిన ౨౭-౩౭ వాణిశేయమనిధి తిథి తీ </p> <p>15 అమా ను ౩౫-౧౮ పూ ౧౮-౨౮ రావ ౩౦-౪౭ త్యా ౪-౦౮ దిన ౨౭-౩౮ అన్యధానం పిండిత్తి యజ్ఞః </p>
---	---

శ్రీనందన సంవత్సరమాఘమాసః (తపస్యశిశిరః ఉత్తరాయణం) కరకర ౨౪ క్రీ.శ. 1958 కలిః ౧౦౫౩ ఫవలీం 3౬౨

16	౦	క	కు	పా	కు	అక-౧౭-౩౫-21 ఉనుక-౫౧౫8-84 కృత్తిక-౩-౨౪-56 వజ్ర-౩-౨-౫౪౭౫-౧౭-౫౪౭౫-౩-౩౪ (ప12-8౦-84కు)	దిన ౨౭-౫౫ ఉనుక ౩౪-౫౫-౫౩ కృత్తికాంశిగవహా యాగః చంద్రవర్జనం భుం-౨౩		
17	౫	వి	క	౧౫-౫౨	ప	12-59 ధని ౫౧-౪౬ రా 8-21 సిద్ధి ౨౨-౫౬ కా ౧౫-౫౨ పవ ౭-౧౦ త్యా 3-౩౪ (ప.9-30	ల 10-56 కు) దిన ౨౭-౫౭ ధని కేవే పంచతిథి ద్వయం భుం-౩౨		
18	౬	త	ది	౭-౪౦	ప	9-42 చదితి ౫౨-౧౫ త 6-88 శర ౪౫-౪౫ రా 12-56 వ్య ౧౩-౧౦ ఖర ౭-౪౦ పవ ౭-౫౪	త్యా 3-౩౬ (ప 9-49 ల 11-15కు) దిన ౨౭-౫౪ పూభా వక్రకాంశే తిథి కర్కీ పాతార్కయోభుం-౪౧		
19	౭	ప	సా	౫౩-౧౫	రా	8-56 పూభా ౪౦-౩౧ రా 10-50 వశి 3-౫౩ పరి ౫౧-౩౧ బ ౨౬-౩౭ పవ ౭-౨౧ త్యా	3-౩౪ (ఉ 6-46 ల 8-14 కు) దిన ౨౭-౫౪ కృత్తికా మి భుం-౫౧		
20	౮	౪	మ	౫౩-౩౪	రా	1-40 ఉభా 3౬-౨౦ రా 9-10 శవ ౪౭-౪౨ కా ౨౦-౨౪ పవ ౨-౫౧ త్యా 3-౪౩ (ఉ 7-46	ల 9-15 కు) దిన ౨౭-౧ ఉనుక ౪౪-౫౪-౨౧ కుంభాయనం గౌ-౩ హరిపథు కా భుం-౭		
21	౯	స	ప్ర	బు	౪౩-౯	రా	11-54 శవ 3౩-౨౨ సా 7-59 సిద్ధి ౪౧-౫౪ ఖర ౧౫-౨౧ పవ ౫-౧౫ త్యా 3-౪౮ (పరి-84 ల 10-56కు)	దిన ౨౭-౨౩ వస్వతి మాస్వాదిరథ ౭ మి భుం-౧౦	
22	౧౦	అ	ప్ర	కు	౪౦-౧౩	రా	10-48 అశ్వి ౩౧-౪౬ సా 7-30 నాభ్య ౩౫-౩౩ విష్ణి ౧౧-౪౧ పవ ౨౨-౨ త్యా 3-౫౪ (ప	8-27 ల 6-15కు) రాన౨౭-౩౯ త్యా 3-౫౪ (త 4-55 ల 6-31కు) వైసా 3౭ ల ౫౨ దిన ౨౭-౪౭ కభిష్కూర మి భుం-౧౫	
23	౧౧	ర	గ	న	౩౮-౪౧	రా	10-6 భర ౩౧-౩౭ సా 7-17 శుభ ౩౧-౧౨ రా ౯-౨౭ వజ్ర ౨౭-౪౭ దిన ౨౭-౪౭ శ్రవణరథః	౨౫-౫౪ కృత్తికావే సప్త భుం-౨౯ [9-10 కు) దిన ౨౭-౪౭ వే సప్త గౌతమి ౩౩ పభుం-౩౮	
24	౧౨	౪	క	౩౮-౩౯	రా	10-6 కృత్తి ౩౨-౫౧ సా 7-46 శుక్ల ౪౭-౫౪ శ్రౌ-౪౦ పవ ౨-౪౧ త్యా ౪-౫ (ఉ 7-8౩ ల	౨౫-౫౪ కృత్తికావే సప్త భుం-౨౯ [9-10 కు) దిన ౨౭-౪౭ వే సప్త గౌతమి ౩౩ పభుం-౩౮		
25	౧౩	౫	ప	౩౯-౫౯	రా	10-38 రోహి ౩౫-౩౨ రా 8-51 బ ౨౫-౫౪ వశి ౧౧-౪౧ పవ ౧౪-౩౮ త్యా ౪-౧౧ (ప12-29	ల 2-9 కు) రావ ౨౨-౧౭ త్యా ౪-౧౫ (రా 2-4౪ ల 4-30 కు) దిన ౨౭-౯ వర్జ గిరిభిష్కూర గిరిభిష్కూర-౪౪		
26	౧౪	౪	ద్వా	సా	౪౩-౩౪	రా	11-40 మృ ౩౯-౨౨ రా 10-28 విం ౨౪-౪౬ బ ౧౧-౧౬ వర్జ ౧౧-౧౬ దిన ౨౭-౧౧	కృత్తికా ౪౭-౩౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
27	౧౫	౪	త్ర	యో	మం	౪౬-౧౯	రా	1-9 ఆర్ద్ర ౪౪-౧౮ రా 12-20 వై ౨౪-౩౦ కా ౧౪-౨౬ పవ ౨-౬ త్యా ౪-౨౦ (ఉ 7	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬
28	౧౬	౪	చ	కు	౫౧-౩	రా	౩-౨ పున ౫౦-౧౦ రా 2-41 విష్ణు ౨౫-౩౪ ఖర ౧౮-౪౧ పవ ౧౭-౧౪ త్యా ౪-౨౩ (ప1-	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
29	౧౭	౪	పూ	౦	కు	౫౬-౩౪	త 5-15 పుష్య ౫౬-౪౯ త 5-21 పి.౨౬-౧౪ విష్ణి ౨౩-౪౮ పవ ౧౨-౨౩ త్యా ౪-౨౭ (ప 11-84 ల	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
30	౧౮	౪	బ	సా	౪౦-౦	(24-0) ఆశ్వి ౪౦-౦ (24-0) ఆయు ౨౭-౫౪ రాన౨౭-౩౯ రావ ౨౨-౧౭ త్యా ౪-౨౭ (సా 7-42 ల 9-30	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
31	౧౯	౪	పా	౪	౨-౪౫	ఉ 7-48 ఆశ్వి ౪౦-౦ (24-0) ఆయు ౨౭-౫౪ రాన౨౭-౩౯ రావ ౨౨-౧౭ త్యా ౪-౨౭ (సా 7-42 ల 9-30	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
1	౨౦	౪	వి	ది	౪౯-౨౧	ప 10-21 మిథు ౧౧-౪౪ ప 11-19 శో ౩౨-౨౯ ఖర ౯-౨౧ రావ ౫-౫౯ త్యా ౪-౩౧ (రా 8-21	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
2	౨౧	౪	ర	ది	సా	౧౬-౨	ప 1-8 పూభ ౪౩-౩౩ ప 2-25 అశ్వి ౩౪-౫౪ భ ౧౬-౭ రావ ౧౧-౨౭ త్యా ౪-౩౦ (రా 10-82 ల	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
3	౨౨	౪	చ	ది	మం	౨౨-౦	ప 8-40 ఉభా ౨౯-౫౪-28 మక 3౭-౬౪ రాన౨౭-౩౯ రావ ౨౨-౧౭ త్యా ౪-౨౭ (సా 7-42 ల 9-30	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
4	౨౩	౪	ప	ం	బు	౨౮-౩౩	సా 7-57 హస్త ౩౪-౩ రా 8-18 ధృ ౩౮-౪౧ శ్రౌ ౨౮-౩౩ రావ ౧౭-౩౪ త్యా ౪-౨౭ (త 5-0౪ ల	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
5	౨౪	౪	౪	మ	౫ ౩౩-౨౪	సా 7-57 చిత్త ౩౯-౫౪ రా 10-34 శూల ౩౯-౩౦ ఖర ౦-౫౪ శేవ ౦-౨౫ (ఉ 6-45కు) రావ	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
6	౨౫	౪	స	ప్ర	కు	౩౬-౪౭	రా 9-18 స్వాకర-౨౮ రా 10-22 ఖం ౩౯-౧౦ విష్ణి ౫-౫౪ రావ ౩౦-౩౫ త్యా ౪-౧౧ (త 6-18 ల) దిన ౨౭-	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
7	౨౬	౪	అ	ప్ర	క	౩౧-౨౦	రా 9-55 విశా ౪౭-౧౧ రా 1-27 వృ ౩౭-౨౯ రా ౭-౩౩ శేవ ౩-౧౭ (ఉ 7-54 కు) రావ	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
8	౨౭	౪	వ	శ	౩౭-౫౯	రా 9-46 అనూ ౪౮-౧ రా 1-46 ధ్రు ౩౪-౧౭ శ్రౌ-౯ శేవ ౧-౨౨ (ఉ 7-75కు) దిన ౨౭-	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
9	౨౮	౪	ద	శ	సా	౩౫-౩౫	రా 8-48 శ్రౌ ౪౬-౫౩ రా 1-19 వ్యా ౨౯-౩౧ వశి ౬-౪౭ పవ ౧-౪౫ త్యా ౩-౫౫ (ఉ 7-	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
10	౨౯	౪	ప	క	మం	౩౧-౧౮	సా 7-4 మూ ౪౩-౫౬ రా 12-7 హస్త ౨౩-౧౩ బ ౩-౨౬ పవ ౫-౫౪ త్యా ౩-౪౮ (పరి-	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
11	౩౦	౪	ద్వా	స	౨౫-౧౬	సా 4-29 పూష ౩౯-౧౮ రా 10-16 వజ్ర ౧౫-౩౦ శ్రౌ ౨౫-౧౬ పవ ౬-౫౪ త్యా ౩-౪౧	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
12	౩౧	౪	త్ర	యో	కు	౧౭-౫౦	ప 1-41 ఉను ౩౩-౨౨ సా 7-54 సిద్ధి ౬-౩౮ వ్యతి ౫౦-౧౧ వశి ౧౭-౫౦ శేవ ౦-౫౫	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	
13	౩౨	౪	చ	కు	౫౧-౩౦	రా 10-17 శ్రౌ ౨౬-౩౧ సా ౭-8 వశి ౪౭-౨౬ శుభ-౨౨ రావ ౬-౩౧ త్యా ౩-౩౧ (రా 8-89	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬		
14	౩౩	౪	అ	మ	౦	౧౬	ఉ 6-88 కు పా ౫౦-౪౧ రా 2-54 ధని ౧౧-౯ ప 2-12 వర్జ ౩౦ మా అస్వాది ౩౦-౩౮	౪౭-౧౮ భుం-౫౪ [28 ల 9-12కు) దిన ౨౭-౧౧ భుం-౨౬	

శ్రీనందన సంవత్సరస్థానమునఁ (మధునవసంతః ఉత్తరాయణం) శకఁగౌరవరక్రీ.శ. 1953 కలిఁగెం గౌరవసంవత్సరం 3౬౨

15	ర	ర	కు విది ఆ కం-రక రా 11-18 శక గం-రక ప 11-18 శక ౨౫-౩ బా గ౯-౨౧ పవ ౨౫-౫౧ త్యా 3-౩౩ (సా 4-51 ల 6-18 కు) దిన ౨౮-౫౦ ధవి క ర్భ-౨౭-ర పూభా శేవచంద్రదర్శనం భుం-౨౪
16	౫	తది సో 3౩-౧౫ సా 7-49 పూభా క-రక ప 8-24 ఉభా ౫౩-రక తె 5-54 సిద్ధి గం-రక తె 2-౩౦ పవ ౨౬-౧౨ త్యా 3-౩౫ (సా 5-0 ల 6-28 కు) దిన ౨౮-౫౩ ఉభాకుకాం భుం-౩౨	
17	౬	చవి మం ౨౫-రక సా 4-49 తేవ ౫౩-౨౮ రా 8-58 సాధ్య ౫-౨౧ పుభ ౫౧-౩౧ భ ౨౫-రక పవ ౨౫-౫౮ త్యా 3-౪౦ (సా 4-53 ల 6-21 కు) సైపా 3 గలక ౨౫ దిన ౨౮-౫౫ తిభిరక్తి తామ రక్తి భుం-రం [భుం-రక 12-12కు] దిన ౨౮-౫౨ శక గర్భ-రక-గమి వాయనం ౫౪-౩ తిభిరక్తియం పరేష్వి మహాతిపు సా కలి (సా 1-20కు) దిన ౨౮-౫౯ తి 2 విా భుం-౫౨ [దిన ౨౯-౨౪ తి రానే సప్తకృ యావధా భుం-౫	
18	ర	౭	పం బు గ౯-౩౯ ప 2-22 అశ్వర౯-౫౫ రా 2-28 కుక౯-౩౩ బాగ౯-౩౯ రావగం-౩౩ త్యా 3-౪౬ (రా 10-4౩ ల 12-12కు) దిన ౨౮-౫౨ శక గర్భ-రక-గమి వాయనం ౫౪-౩ తిభిరక్తియం పరేష్వి మహాతిపు సా కలి (సా 1-20కు) దిన ౨౮-౫౯ తి 2 విా భుం-౫౨ [దిన ౨౯-౨౪ తి రానే సప్తకృ యావధా భుం-౫
19	౮	౮	మచ్చి కం-౧౨ ప 12-34 భరకం-౧౧ రా 1-45 బ్రక౩-౫౦ తెగ౫-౧౨ పవగం-౧౩ త్యా 3-౫౪ (ప 11-46 ల 1-20కు) దిన ౨౮-౫౯ తి 2 విా భుం-౫౨ [దిన ౨౯-౨౪ తి రానే సప్తకృ యావధా భుం-౫
20	౯	౯	సప్త కు గ౯-౩౬ ప 11-81 కృర౯-౧౬ రా 1-47 విక౯-౨౯ వణిగ౨-౩౬ పవగ౯-౧౩ త్యా ౪-౦ (ప 1-46 ల 2-28కు) అప్త శ గం-౫౫ ప 11-14 తాహి ౫౦-౧౬ రా 2-84 చై 3౬-౪౩ బ గం-౫౫ రావం-౩౨ త్యా ౪-౮ (సా 6-18 ల 7-57 కు) దిన ౨౯-౪ భుం-౧౩
21	౧౦	౧౦	నవ ఆ గ౯-౩౯ ప 11-48 మృ ౫౪-౦ తె 4-4 విమ్మ ౩౫-౨౩ కా గ౯-౩౯ పవ ౫-౮ త్యా ౪-౧౫ (ప 8-80 ల 10-12 కు) దిన ౨౯-౬ శక రక్త ౩-౫౫ భుం-౨౨ [౨2-55కు] దిన ౨౯-౯ తిభిరక్తి భుం-౩౧
22	౧౧	౧౧	దశ సో గ౯-౬ ప 12-58 అప్త ౫౯-౧౪ రా 6-10 ప్రి ౩౫-౧౬ ఖర గ౯-౬ పవ గ౯-౫౦ త్యా ౪-౨౧ (ప 1-11 ల ౧-౩౦ మం ౨౦-౩౦ ప 2-89 పునలం-౦ (24-0) ఆయు ౩౬-౧౦ భ౨౦-౩౦ రావ౩-౧౩ త్యా ౪-౨౫ (సా 7-25 ల 9-11 కు) దిన ౨౯-౧౧ సర్వగం శి కూవ్యాతితి భుం-౩౮ [దిన ౨౯-౧౩ శక రక్త ౨౨-౪౫ తిభిరక్తి భుం-౪౩
23	౧౨	౧౨	త్యా బు ౨౫-౫౨ సా 4-47 పున ౫-౩౪ ప 8-40 సా ౩-౪౫ బా ౨౫-౫౨ పవ ౨౨-౫౨ త్యా ౪-౨౯ (సా 5-87 ల 7-25కు) త్రిమూ గు ౩౨-౨ సా 7-14 పుమ్య గ౯-౨౨ ప 11-80 తా ౩౯-౫౩ తె ౩౨-౨ రావ గ౯-౨౮ త్యా ౪-౩౦ (రా 1-5౪ ల 3-42కు) దిన ౨౯-౧౫ ఆశ్లేశ్ క్రాం కామదహవం భుం-౫౫ [దిన ౨౯-౧౮ ముఖరానే పంచ భుం-౨౩
24	౧౩	౧౩	చతు స ౩౮-౩౩ రా 9-50 ఆశ్లేశం-౧౫ ప 2-31 తిభిరక్తి-౧౪ కర౫-౧౨ రావగం-౧౩ త్యా ౪-౩౧ (తా 4-౪౦ ల 5-5౫కు) పూ ౦ శ క౫-౧౪ రా 12-80 ముఖ ౨౮-౦ సా 5-86 కుక రక-రక విద్ధి గం-౫౩ రావగం-౧౫ త్యా ౪-౩౧ (రా 2-87 ల 4-25 కు) దిన ౨౯-౨౦ శక రక్త ౪-౧౫ ఆవ్యాధానం బ్రహ్మ సావర్ణి మ్యాదిహా శి కాగ౯ మాకు౨-౧౨
25	౧౪	౧౪	బసా ఆ గ౯-౪౬ రా ౩-౫ పూభ ౩౫-౪౪ రా 8-41 భృర ౭-౫ బా గ౯-౩౦ రావ౩-౩౪ త్యా ౪-౨౯ (తా 4-45 ల ౫-౨౦) దిన ౨౯-౨౨ ఉభాకు వేమ౫: భుం-౨౦
26	౧౫	౧౫	విది సో ౫౨-౪౮ తె 5-80 ఉభా ౩-౩ రా 11-88 కుక౯-౨ తె ౨౪-౪౨ శేవ ౦-౨౫ (ఉ 8-88కు) దిన ౨౯-౨౫ భ౨౨-౨౮
27	౧౬	౧౬	తది మం ౬౦-౦ (24-0) పాధ్య ర౯-౫౮ రా 2-19 ఖం ౫౦-౪౬ వణి ౩౦-౩౪ పవ ౬-౨౬ త్యా ౪-౨౭ (ప 8-56 ల 10-48కు) వ్యపాం-౨౦ గ౨ కు గ౨ ౨౯-౨౭ భ౨౨-౩౬ [౨౯-౩౦ పూభా గర్భ-౧౨ ఆశ్లేశ్ క్రాం భ౨౨-౪౫
28	౧౭	౧౭	తది బు ౩-౨౦ ఉ 7-41 త్రిమ౫-౫౮ తె 4-44 మృగ-౪౪ భ౩-౨౦ పవ గం-౫౪ త్యా ౪-౨౪ (ప 11-7౦ ల 12-58కు) దిన చవి గ ౭-౫౯ ప 9-82 వ్యా ౬౦-౦ (24-0) ప్ర ౫౨-౬ బా ౭-౫౯ పవ గం-౪౯ త్యా ౪-౨౦ (ప 10-48 ల 12-82కు) దిన ౨౯-౩౨ భుం-౨౩ [25కు] దిన ౨౯-౩౪ భుం-౩౧
29	౧౮	౧౮	పంచ స గం-౩౩ ప 10-57 వ్యా గం-౩౩ ఉ 8-45 వ్యా గం-౨౮ తె గం-౩౩ పవ గ౫-౫౮ త్యా ౪-౧౬ (ప 12-48 ల 2-మచ్చి శ గం-౫౦ ప 11-51 విక౯-౫౮ ప 8-12 వాద్ద ర౯-౫౧ వణి గ౩-౫౦ పవ గ౫-౨౨ త్యా ౪-౧౦ (ప 12-28 ల 2-8 కు) దిన ౨౯-౩౨ పూభా ర౯-౫౧ ఆనూశేవే సప్త భుం-౩౧
30	౧౯	౧౯	సప్త ఆ గం-౩౨ ప 12-7 అనూ ౭-౨౨ ప 9-15 తిభిరక్తి ౪౬-౩౨ బ గం-౩౩ పవగం-౩౨ త్యా ౪-౩ (ప 2-55 ల 4-82కు) దిన ౨౯-౩౯ భామ 2 విా తిస్రాష్టకా: భుం-౩౧ [6-59 కు] దిన ౨౯-౪౧ భుం-౩౨
31	౨౦	౨౦	అప్త సో గ౯-౩౦ ప 11-42 త్యే గ౯-౬ ప 9-82 సిద్ధి క౨-౧౩ కా గ౯-౩౦ పవ ౨౭-౪౮ త్యా ౩-౫౬ (సా 5-25 ల 9-10కు) రావ ౦-౨౭ త్యా ౩-౫౧ (సా 6-21 ల 7-58కు) దిన ౨౯-౪౪ పూభా ౩ ర్భ-౪౧-౨౯ భుం-౩౫
32	౨౧	౨౧	దశ బు ౬-౨౧ ప 8-48 పూమ ౪-౩౨ ప 8-7 వణి ౨౯-౨౧ భ ౬-౨౧ పవ ౨౩-౧౩ త్యా ౩-౪౩ (ప 8-88 ల 5-౩ కు) దిన ౨౯-౪౪ స్వాద్ధ గం శి భుం-౩౪
33	౨౨	౨౨	ఏకా గుం-౧౮ ఉ 6-22 వ్యా ౫౨-౩౪ రా 8-24 ఉమ ౦-౨౫ ఉ 6-25 శేవ ౫౪-౨౬ తె 4-11 పరి గం-౩౮ ౦-౧౮ పవ ౯-౨౯ త్యా ౩-౩౮ (ప 10-8౦ ల 11-80కు) దిన ౨౯-౪౯ శ్రవరా క్రాం చైవ్వవగం శి. ప్రహామ: భుం-౫౧
34	౨౩	౨౩	త్రయీ సు క౪-౨౬ రా 12-1 ధవి ర౯-౧౪ రా 1-88 శక గం-౪౨ ఖర గ౯-౩౯ పవ ౩-౪౫ త్యా ౩-౩౪ (ఉ 7-45 ల 9-11 కు) దిన ౨౯-౫౧ ధవిశేవే పంచ మాస శివరాత్రి: భుం-౫౯
35	౨౪	౨౪	చతు శ ౩౫-౧౭ రా 8-21 శక రం-౫౮ రా 10-87 సిద్ధి గం-౩౨ సాధ్య ర౯-౨౨ విద్ధి-౫౨ పవర-౩ త్యా ౩-౩౧ (ఉ 7-51 ల 9-15కు) రావ ౨౫-౫౨ త్యా ౩-౩౦ (తా 4-14 ల 5-88కు) దిన ౨౯-౫౪ పూభా క మిశే ర్భ-౨-౬ పూభా ర్భ క్రాం శేవ వాజస చేయ్యమ విహసం పు భుం-౪౮
36	౨౫	౨౫	అనూ ౨౨-౫౫ సా 4-35 పూభా ౩౩-౩౧ రా 7-87 కుభ రం-౧౪ చతు ౦-౩౬ రావ ౨౪-౪౨ త్యా ౩-౩౧ (తా 4-౪౦ ల 5-28కు) సైపా ౩ గ ల రంకు దిన ౨౯-౫౬ తిభి ౩౦ మా ఆవ్యాధానం వింశతిర్యయ భుం-౮

శ్రీవిజయ సం|| వైదిమాసః (మధునవసంతః ఉత్తరాయణం) శకఁగౌరవరక్రీ.శ. 1953 కలిఁగెం గౌరవసంవత్సరం 3౬౨

16	౩	స	స పా సో గ౯-౩౬ ప 12-50 ఉభా ౨౬-౧౯ సా 4-44 కుక౯ ౨౯-౪౯ బ గ౯-౩౬ రావ ౨౩-౬ త్యా ౩-౪౪ (రా 8-28 ల 4-53 కు) దిన ౨౯-౫౮ తిభిరక్తియం యాగః చంద్రదర్శనం భుం-౧౬ శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:
----	---	---	---

1958 : సంవత్సరం 4 : ముద్రణ

అ.క తిరుమొదటియాశ్వాసం ౧౧ [దిన అ.క-౬
 1 దివి ఆ క-అం ముఖ ౭-గౌ రావ గ-౨౩ త్యా క-౨౬
 2 తది సో-క ౭ పూస గ౩-౫౨ రావ ౫-౩౬ త్యా క-౨౫
 దిన అ.క-౮ [దిన అ.క-౧౦ తిగి ౫ మ
 ౩ చవి మం గక-౫క ఉప ౨౦ కగవగక-౫గ త్యా క-౨౨
 4 పం బు గ-౨౦ వాస్త ౨౫-౩ ౭ రావగ-౫౬ త్యా క-౧౮
 దిన అ.క-౧౨ పూనాతిగి: కూరత్రాశ్వాసం ౧౧
 5 పుష్ప ౧౨౨-క కలితెరి-౩౦-౧౧ రావ గ-౬౬ త్యా క-౧౭
 దిన అ.క-౧౭ తిగి ౬ ప్తీ [దిన అ.క-౧౬ నానాశ్వాసం
 6 పుష్ప ౧౨౩-౫౮ నానాశ్వాసం-౩౦-౧౧ రావగ-౫౫ త్యా క-౮
 7 అప్త శ ౧౨౪-౫౫ విశా ౩౫-౪౮ రావగ-౪౦-౧౧ త్యా క-౪౬
 అ.క-౧౮
 8 సవ ఆ ౧౨౪-౩ ౭ అనూ ౩౬-౪౯ రావ ౨౨-౨౪ త్యా ౩-
 ౫౯ దిన అ.క-౨౦ [దిన అ.క-౨౨
 9 దివ సో-౨౩-౫౮ త్యా ౩౬-౨౭ రావ ౨౭-౪౦ త్యా ౩-౫౫
 10 ఏకా మం-౧౧ గెయూ ౩౫-౧౧ రావ ౨-౫౨ త్యా ౩-౫౫
 పునారావ ౨౯-౫౧ త్యా ౩-౫౧ దిన అ.క-౨౪ తిగి
 ద్వయం మరెత్తెయ గం ౩
 11 వ్యా బు గె-౪౨ పూస ౩ ౨-౫౧ శేవత-౬ రావ ౨౩-౨౫
 త్యా ౩-౪౮ దిన అ.క-౨౬ తిగి గ౩ ౩
 12 త్రిమో నుగ-౩ ౩౬ మౌ-౫౦-౧౧ రావగ-౪౫ త్యా ౩-౪౬
 అ.క-౨౯ మం:ధ్వా-౨౪ మహాశేవతా గ్రంథం పం|| ప్ర||
 1౩ చతు శ ౩-౫౫ త్రవ-౬-౧౭ రావ ౭-౪ త్యా ౩-౪౭ దిన అ.క-
 ౩౧ గెయూ నానాశ్వాసం-౩౦-౧౧ రావ ౨-౫౨ త్యా ౩-౫౫
 14 అనూ ౨౨-౨౩-౫౮ నానాశ్వాసం-౩౦-౧౧ రావ ౨-౫౨ త్యా ౩-౫౫
 దిన అ.క-౨౪ తిగి ౬ ప్తీ [దిన అ.క-౨౪ తిగి ౬ ప్తీ

సంఖ్య	తేదీ	వివరములు	రకం	మొత్తం	అదనం	మొత్తం
1	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
2	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
3	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
4	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
5	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
6	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
7	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
8	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
9	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
10	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
11	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
12	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
13	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
14	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
15	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
16	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
17	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
18	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
19	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
20	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
21	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
22	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
23	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
24	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
25	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
26	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
27	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
28	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
29	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000
30	1958	మొదటి	అ	1000	00	1000

[illegible]

అవస్థావిధి తాళి లక్ష్యములు. ఇంకొకవేదము రాజములు. కృత్రికా
భుక్ష్యులు మేకలు. గోహాదీని న్యూనము లక్ష్యములు. అద్వైతములకు
సంకమములు. భువస్యము అక్షేపము వాదములు. మఘ భుష్టములు
కలు. ఈ రైత గో ద్వికాభిప్రాయము గోవులు. వాస్తవ్యము లెవరైనా
చిత్రావీక్ష్యములు సేవములు, అక్షయ్యములు తేజము, మూషావివేక
ములు కోములు. వివిధావస్థాభిప్రాయముల నింకములు. ఇవి
శివులునుగిగిలు. అంశములనుగిగి విశాక్షింతుమక్ష. త్రములు లేని
భుష్టములకు విశాక్షములు మూషామూషములు. విశాక్షములకు
తేజము, హేమములు, నింకా రాజములు, సుప్రము, లెవరైనా
గోవాగ్నిములు, అంశములకు విశాక్షములయవులు.

ఉష్ణము కృత్రిమములు

- [illegible]

- కృత్రిగిని పాడుచు, మనుగి పాడుచు, కెరకు పాడుచు ఇవి
 కరుణించు. శరణికి పాడుచు, కృత్రికి పాడుచు, పద్మ గాన
 పాడుచు, మనుగి పాడుచు, కృత్రిగి పాడుచు (కొంచు లోకాభి
 యందును) కృత్రి పాడుచు, లీల గి, క పాడుచు, మనోహర గాన
 పాడుచు, ఇరువుర ములైన పత్మినియు, స్త్రీ శిశు వాచా లగుండు.

గుప్తమయినది. విశాఖ పురుషుడైన హిరణ్యమణిగం|| ప్రాశస్త్యమవ
భిక్షువులకు సోదరులకు గంపము.

మీన మేషములకును, కర్కటసింహములకును, వృశ్చిక శని
స్పృలకును సంధి జారఘడియ ప్రబల శివుగంధము.

పంపమి మమలకును, చకోమ్యేకాపమలకును, భూజ్జిహ్వా ప్రతి
పమ్యలకును, ఉపాహాస్యప్రతిపమ్యలకును సంధి అగ్నియలు బహుళ
గిరి శిఖా ముడిచి అని వంతుగాక తిరిగి పం భాగములును గుడుము
లైనవి. వ్యుత్పత్తి, వ్యుత్పత్తి, పరిభ్ర, వ్యుత్పత్తి పదమును సుపాహిలింగు,
సంపాహిలింగును, ఉపాహిలింగును, త్రిలింగ ప్రతిపమ్యలకు శిఖి నుత్తి
ములు దైవము గ్రహాంకాలముయినను నాంధ్ర శాంతి జీయవలయును.

వైవ కష్టపడిన వక్ర త్రిమలంగు ఆనూ పాదములయందు
 నవనమయిన పాదాభరణము గాన హోమములు, సమర్థాభయ
 ముచలం సంపాదించి చేరువలయును. వైవపడిన పాదములు
 గాక తక్కిన పాదములయిన సామాన్యశాంతి చేసికొనుట
 కు క్షయ, వక్ర త్రిమ మంచిది తక్కిన దిగ్గ నుచలంనది వైవ
 కష్టమ సామాన్యశాంతి చేసికొనవలయును.

పరిమళము దుగ్ధము ౧ పా॥ విశాఖ గ పా॥ అమృతము ౩ పా॥
 పరిమళము ౨ పా॥ శివతార గపా॥ ఉత్తరము ౩ పా॥ అమృతము
 పాపము ౩ పా॥ శివతార గపా॥ ఉత్తరము ౩ పా॥ అమృతము

తీర్థజ్ఞుని నక్షత్రములు

అగ్ని, వువ, వాస్త, చిత్ర, స్వాతి, అనూ, శ్రీష్ట, శుక్రములు,
సంధ్య ప్రతిపదములు అగ్నిములు.

ఉద్ధృతి నక్షత్రములు

కోణిణి, పుష్ప, ఉత్తిరాత్రియం, శ్రవణం, సనిష్ఠ, శతతారలు వృక్ష లతా స్థాపనాదులకు సిద్ధములు.

హృతివిషయమై చెడుగ క్షృణములు మొదలగునవి

[illegible]

వృషభ చక్రము

గొప్పగొండ్ గొప్పన పేరేమల విషయామై వ్యవధి కలదివలక
ములు గునిసింపదగినవి. వ్యవధి వలక మనకు సూర్యునిమీదు నక్షాత్రము
మొదలుకొని చంద్రునక్షాత్రమువరకు అభిజిత్తులు గలిపి లెక్కించి ఈ
ఫలము తెలియవలయును.

క	మృత్యువు	క	శైల్యం	క	భవలాభం	క	సంపద
క	గురక్ష	క	ప్రభువంశం	క	ధాన్యం	క	మృ. వృద్ధి

కలశే చ, కమల

ఇందభిజన్ములు కలువనక్కరలేదు. తక్కినది వృషభచక్రమువలె.

రహసి	ర అభయం	ర నిర్దమం	3 లక్ష్మి
ర ప్రవాసం	ర ధాన్యం	ర గర్భనాథం	3 అయ్యుర్వృద్ధి

భరణి పిక్చర్స్ వారి "ప్రేమ" (Love) పాటలు

N. 69005

జి. భానుమతి
పల్లె యంత్రం
కోడల్ కు కోడలు

N. 69008

ఘంటసాల
నా ప్రేమ నా మే
జి. భానుమతి
హి! హి! హాయిగా

N. 69006

జి. భానుమతి & పార్వతి
ఆగవోయి మా రాజా
జి. భానుమతి
ప్రేమను బాస

N. 69015

జి. భానుమతి & పార్వతి
నా లోకంలో
జి. భానుమతి, కలంగి
చే. నవరత్న
మనోరంజన రాజ్యం

N. 69007

జానుమతి & పంపాళ
చివ్విప్రేమకు
నీలకేసి భోక్తమా

N. 69016

జి. భానుమతి
డబ్బో! యిదిగదా బాబో
జి. భానుమతి
వాయి వాయి వాయి

N. 69017

జి. భానుమతి & పార్వతి
నా మనసులో నీవే
అల్ల. బాలకృష్ణ శర్మ, కలంగి, శివరావు
మరియు ఇతరులు

విజయా ప్రొడక్షన్స్ వారి "పెళ్లి చేసి చూడు" పాటలు

N. 69011

జి. భానుమతి & పార్వతి
నా మనసులో నీవే
ఘంటసాల
విజయలక్ష్మి రాజా

N. 69014

జి. భానుమతి & పార్వతి
నా మనసులో నీవే
జి. భానుమతి
వాయి వాయి

N. 69012

రామకృష్ణ & కమలం
అమ్మా! నాన్నా
ఘంటసాల & జి. భానుమతి
నా మనసులో నీవే

N. 69021

జి. భానుమతి, జి. రాజా
& జి. భానుమతి
ప్రవాళిగా
జి. భానుమతి

N. 69023

ఘంటసాల
బయ్యపండుక నిట్టి
జి. భానుమతి & పార్వతి
నీవకు రుక్రిపాపాయి

N. 69013

ఘంటసాల
జి. భానుమతి & పార్వతి
రామకృష్ణ & జి. భానుమతి
ఎవరో కావే వెన్నెల

N. 69022

ఘంటసాల
ఎవరో కావే
రామకృష్ణ & జి. భానుమతి

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్"

అన్నిరకముల బీమాకు
మమ్ము సంప్రదించండి

వాణిగార్లు

★ సర్వ మైన ప్రీమియం కోసం
★ పట్టావారులకు ఆలస్యం లేని సమర్థమైన సర్వీసు
★ సర్వ మైన పట్టా వరతులు

ఇవి మా సాంకేతికములు

వాణిగార్లు ఇన్ సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్
వాణిగార్లు ఫైర్ & జనరల్ ఇన్ సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ క్వార్టర్లు : వాణిగార్లు హౌస్

11 & 12, సెకండ్ లైన్ బీచి, మద్రాసు-1

ఉషా

సులభంగాను
సమర్థంగాను
పొదుపుగాను
సర్వ సులభముగాను

మద్రాసు విదేశీ, ప్లేటెక్ బోర్ పేర్లింగ్ ఏజెంట్లు :

శ్రీ వి. ఎల్. మల్ హోత్రా

“మల్ హోత్రా బిల్డింగ్స్”, 3/127, మాంబో రోడ్డు,

కే. యి. ది. పా. లా,

మద్రాసు - 1.

చినుకబోల్ల వెంటనే తెలియజేయవలెను.

శ్రీ పామరాజు అనంత శ్రీధర్ కంపెనీ,

మెయిన్ రోడ్డు, విజయనగరం.

డి. వి. రమణరావు,

చిన్న బజారు వీధి, శ్రీకాకుళం.

కాసా వెంకటస్వామి,

శ్రీ. యిల్లర్, బజార్ వీధి, బొబ్బిలి.

అనంత ఏజెన్సీస్ (వర్కాడు) లిమిటెడ్.

మెయిన్ రోడ్డు, రాజమండ్రి.

గాంధీ ఆస్పత్రు. శేవాడ వీధి, తుని.

మహమ్మద్ యాఖుబ్.

మా సాహెబ్ వీధి, కాకినాడ.

కరంట్ ఏజెన్సీస్ మెయిన్ రోడ్, అమలాపురం.

పింహాద్రి పర్యవరాయణమూర్తి, పాలకొల్లు.

ఆర్. డి. వెంగళింగ్ హౌస్, భీమవరం.

పాకంపాటి వారాయణరాజు.

మెయిన్ రోడ్డు, ఏలూరు.

హరిహరకృష్ణ వెంకటరావు.

శామరాంకం చౌక్, విజయవాడ. శ్రీ

మెయిన్ రోడ్డు, గుంటూరు.

మహమ్మద్ అహమ్మద్ కాసా.

వెద్దమూడు వీధి, ఒంగోలు.

మహమ్మద్ హుసేన్.

414, మునిసిపల్ మార్కెట్ రోడ్డు, నెల్లూరు.

గుంటూరు అండ్ కమ్మ. కర్నూలు.

ఎస్. ఆర్. శ్రీ సమ్మ, బళ్లారి, శ్రీ అనంతపురం.

A decorative border surrounds the central text. At the top, a lotus flower is flanked by two figures holding garlands. On the left, a woman in a sari stands holding a garland. On the right, a woman in a sari stands holding a garland. At the bottom left, a child sits on the ground with a bowl of fruit. At the bottom right, a woman in a sari sits on the ground. The border is filled with various floral and leaf patterns.

ఆంధ్రవత్రిక

(సలువది మూడవ)
(ఉగాది సంచిక)

సందన సుపత్నరాధి సంచిక

(1952-53)

సంపాదకుడు :
శివలెంక శంభుప్రసాద్

[వెల రూ. 2]

శాస్త్రభారీ:
ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాపాఠశాల
ముద్రాపాఠశాల.

ఆంధ్రపత్రిక

సందన ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

ప్రస్తావన	1
మధుమాధురి—దాశరథి	1
పురాణాంగ పురుషోత్తముడు—వేలూ శివరామశాస్త్రిగారు	3
నవ్య మానవ వాదము—యమ్. యన్. రాయ్ గారు	5
లింగావతి—తిమ్మావస్థుల కోదండరామయ్యగారు	8
పద్యకథావాద్యయము—నేలూరి వెంకటరమణయ్యగారు	17
మధురాంకితము—అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	29
దొంగలు—బలివాడ కాంతారావుగారు	31
ఉగాదికానుక—చింతలపాటి నరసింహాచార్యగారు	37
ప్రాచీనాంధ్ర చారిత్రికభూగోళము—గుంటూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	39
బృందావనము—ఎస్. రామకృష్ణచార్యగారు	49
...			
దివ్యక్షేత్ర—సామనేడం జానకిరామశర్మగారు	77
శేషర్ష వెంకటేశభావులు - వారిసాహిత్యసేవ—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	81
పుణ్యాస్థులు—కొన్నిటి లక్ష్మీన్నగారు	91
ప్రబోధము—గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు	95
ఉదాహరణవాద్యయము [నరిశిష్టము]—విదురబాబు వెంకటరావుగారు	105
పద్మవసం—శ్రీహంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	99
పసంపత్రి—యామిజాల పద్మనాథస్వామిగారు	119
అస్తితావాదము—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	121
హోమనిడ—వెంకటి సచ్చిదానందశర్మగారు	129
రెండు ఆధునిక సామ్రాజ్యాలు—విభాన, తారతమ్య పరిశీలన—సిరిరాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	137
వీక్షణీయ (రివ్యూ) (నాడకాకూర్)—విద్యార్థి విశ్వంగారు	147
ఖర సాహిత్యసమీక్ష—“శ్రీ వాత్సవ”	154

ముఖ చిత్రము - ఉమాపహిష్యరులు

ఈ చిత్రము, కాగ్నెటివగర్ సంస్థానమునుండి సంపాదితమైన నూరేండ్లనాటి ఒకచిత్రము గ్రాధములో నిడి. ఈ గ్రంథములో అశ్వశాస్త్ర లక్షణరీత్యా చిత్రించబడ్డ వివిధ అశ్వముల తివర్ణచిత్రములు గలవు. వీనిలో వర్ణములు చిత్రకారులు స్వయముగా తయారుచేసికొన్నవిగాను తెలుసునాటి.

పూర్వము వాడుకలో నున్నవిగను కనుపించును. శాస్త్రబ్రతుణములతోపాటు, వాస్తవికత నుగూడ చక్కగా పాటించి, చిన్నములు బహురమ్యముగా నున్నవి. ఆగ్రంథములో దేవతాస్తవ భాగముగ చిత్రింబట్టి చిత్రమీ గౌరీశంకరుల చిత్రము.

— ۱۰۰ —

۱۰۰

ప సా వ న

సంవత్సర సంవత్సరమునకు స్వాగతము. ఖర సంవత్సరమునకు వీడ్కోలు.

గత సంవత్సరమున ప్రపంచ ప్రతిస్థంభన కొంతకొంత నడలుచూవచ్చి, నూత్న వత్సరారంభ కాలమునకు, శాంతిముఖముగా ప్రపంచము పురోగమించగల సూచనలను ఇతోధికముగా వెలువరుచుకొనుచున్నది. కొరియా రాయబారములలో అంతకంతకూ సామరస్యము చిక్కు నాస్కారము కనుపించుచున్నది. ష్వీయన్, ఈజిప్షియన్ సమస్య పరిష్కారములకు ఆ దేశములు, సామవిధానములనే అవలంబించుచున్నవి. కాశ్మీర్ సమస్యకూడా ఇండియా - పాకిస్తాన్ లకు టేమకరముగ పరిష్కారము కాగల అవకాశము కన్పించుచున్నది. ఐక్యరాజ్యసమితిలో రెండు రాజ్యకూటముల ద్విప్రాయకాక ఏ సమస్యకాసమస్యను న్యాయ దృష్టితో పరిష్కరించవలెనను భారతీయ దృక్పథము ఇతర చిన్న రాజ్యములతోపాటు అగ్ర రాజ్యములపైకూడ ప్రభావము పరిపించుకొన్న చిహ్నములు కన్పించుట ప్రపంచశాంతికి సుభూచకముగ నున్నది. ప్రతిదేశమును కొంత కాలూది నిలిచి స్వప్రజాతేమమునకై, దేశాభివృద్ధికై, పాటుపడిగల ఆస్థారములు సమిష్టిగను, విడివిడిగను కూడ కొంత హెచ్చినవి.

ఈసమయములో భారతదేశము క్రేయో రాజ్య నిర్మాణదర్శముతో, ఉత్తమ ప్రజాస్వామ్య విధానముతో తన భవిష్యత్తుకై గట్టి పునాదులు నిర్మించుకొనుట గమనార్హము. ఈ సంవత్సరము భారతప్రభుత్వము దేశవ్యాప్తముగా వయోజన వోటింగ్ హక్కు ప్రాతిపదికపై అతివిస్తృత పరిణతిలో ఎన్నికలను జరిపినది.

ఈ ఎన్నికలు నూతన రాజ్యాంగ ప్రాతిపదికపై జరిగినవి. స్త్రీ, పురుష, కుల, మత, వర్గ విచక్షణ లేమియుపాటించక రాజ్యాంగము వయోజనులైన సర్వ ప్రజలెల్లరకు వోటింగ్ హక్కు ప్రతిపాదించినది. ఈ ప్రాతిపదికపై 17 కోట్ల భారతీయులకు తమ ప్రభుత్వమును తామే నిర్ణయించుకొను హక్కుగలిగినది. ఈ హక్కును భారతప్రజ సంపూర్ణ రాజకీయ చైతన్యముతో వినియోగపరచుకొనుట, ఇంతటి బ్రహ్మాండమైన ఎన్నిక, ఏ అరమరికలు అల్లరులు లేకుండ ప్రశాంతిముగ జరుగుట, సర్వ ప్రపంచప్రజలను విస్తృతమొనర్చినది. ప్రజాస్వామ్యపద్ధతిని ఇంత విస్తృత భూభాగమున రాష్ట్ర కేంద్ర శాసనసభల కెన్నికలు జరుగుటకు ప్రపంచమున ఇదే ప్రథమమని చెప్పవచ్చును.

ఈ ఎన్నికలలో రెండుమూడు రాష్ట్రములలో శవ్వ, తక్కిన రాష్ట్రములలోను, కేంద్రములోనూ కూడ కాంగ్రెస్ పక్షమున కఖండ విజయము చేకూరినది. కాంగ్రెస్ పక్షమునకు విడిగా సంఖ్యాధికృత లభించినను ప్రభుత్వ మేర్పరచగలిగినంత సంఖ్యాబలము రావి రాష్ట్రములలో కూడా కాంగ్రెస్ పక్షములోని అంతఃకలహముల వల్లను కాంగ్రెస్ పక్షము ప్రజాసాన్నిహిత్యమును కొంత పోగొట్టుకొనుట వలనను, ప్రజలు కాంగ్రెసుపై తాత్కాలిక నిరసనమును మాత్రమే వ్యక్తపరచిరిగాని, పట్టుమని ఏ ఒక్క ఇతరపక్షము పైనను సంపూర్ణాభిమానము చూపలేదు.

ఈ ఎన్నికలను సింహావలోకనముచేస్తూ సంవత్సరారంభమున జరిగిన కలకత్తా ఏ. ఐ. సి. సి. సమావేశములో పండిట్ నెహ్రూ కాంగ్రెస్ ప్రతినిధులు ప్రజలతో కలిసిమెలసి పనిచేసినచోట్లనెల్ల సంపూర్ణ

విజయమును సాధించినియు, ఎచ్చటెచ్చట నభలతో సమావేశాలతో తృప్తితో అచ్చటచ్చట పడిపోయి రనియు, దేశమేమార్థమై జాతీయసంస్థ యయిన కాంగ్రెసు ప్రజలతో నిన్నిహితముగ కృషి చేయవలె ననియు ఉద్వేగించిరి ఈపునరుత్థేజముతో, గాంధీయ ఆచరణములుగల కాంగ్రెస్ సంస్థ, సుఖేర ప్రజాస్వామ్య మును, శ్రేయోరాజ్యమును, భారత దేశమున నెఱకొల్పి గలదిని భారత ప్రజలలో విశ్వాసమును గడించగలదు.

ఇంతటి దేశనిష్ఠతమగు ఎన్నికలను, ప్రభుత్వ ములోనుండి, నిష్పక్షికముగ ప్రశాంతముగ కాంగ్రెసు నడిపగలుగుటలోనే ప్రజావిశ్వాసస్థాపన, ప్రపంచ ప్రజల ఆమోదియును కాంగ్రెసు సంపాదించుకొన గలిగినది.

రాజ్యము విదేశాల్లో కేవలము తాత్కాలిక కావనరిద్యుప్తతో కాక, సంపన్న ప్రాణిక ప్రాతిపది కతో, దేశ స్వయంసమ్మర్థి, ఆర్థిక స్వేచ్ఛతను, సాంఘిక న్యాయత్రయమును, శ్రేయోరాజ్య స్థాపన లక్ష్యము కలిగి, ప్రభుత్వ స్థానములో కాంగ్రెసు ఈ సంవత్సరమున కార్యకలాపమున కుపక్రమించుటకూడ భారత చరిత్రలో ముఖ్యమమసియాంశము. భారత దేశము సర్వప్రజలకు రాజకీయ, సామాజిక, ఆర్థికాధికారాలను స్వీకృతాభివృద్ధికి సమానావకాశాలనుకల సూతన ప్రజా స్వామ్యమును పండించుకొనుట కున్నుఖమైయున్నది. ఈ ఆదర్శములకు కట్టుబడియున్న కాంగ్రెస్ వయోజన వోటింగ్ ప్రాతిపదికపై, కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ములలోనికి వచ్చుటన భారత దేశ సాభాగ్యముగ నీ సూచితమగుచున్నది.

ఏ కారణముగ మద్రాసు రాష్ట్రములో కాంగ్రెసు సంపూర్ణ ప్రాబల్యము సంపాదించుకొన లేక పోయినదో, దాదాపు ఆకారణముననే ఆంధ్ర దేశము స్వరాష్ట్రమును సిద్ధించుకొనలేక పోయినది. కేంద్ర ప్రభుత్వ మీ విషయమున కొంత బాదా

సీన్యము చూపియుండవచ్చును. కాని ముఖ్యముగా నేటి మద్రాసు రాష్ట్రములో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమేర్పడ జాలని క్లిష్టమైన పరిస్థితికిని, ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడజాలని పరిస్థితికినూడ ఆంధ్రనాయకులలో నికమత్యము లేకపోవు టయే కారణమని ఋజువయినది. ఆంధ్రకాంగ్రెస్ సంఘ ములో కొన్ని సంవత్సరములుగా రాజకూ రాజకూ వచ్చి, గత సంవత్సరములో సుస్పష్టముగా విడిపోయిన నాయకుల చీలికలే, రాష్ట్రసిద్ధి కభ్యంతరములుగా పరిణమించినవి. కేంద్రప్రభుత్వము తన కిష్టమున్నను లేకున్నను ఆంధ్రరాష్ట్రము విడచియు నవసరము తాను గుర్తించినట్లే ఎప్పటికప్పుడు చెప్పుచున్నది. అట్టి పరి 'ఆంధ్రనాయకులలో అభిప్రాయభేదములు' అను "నాకును"ను కేంద్రప్రభుత్వము చూపించి లేనింత మాత్రముగానైన ఆంధ్రనాయకులు ఇదిలో తాము సామరస్యముగ వచ్చుట రాష్ట్రసిద్ధికి అత్యవసరము. ఆ కృషిలో సఫలులు కాగలిగి, అనైకమత్త్యతా దోష మును ఉటూకించి, కేంద్రప్రభుత్వము రాష్ట్రవిశ్వాస మును వాయిదావేయు అవకాశము నిష్కరింపగలడు.

ఆంధ్రసాహిత్యము స్వర్ణకాలలో నున్నదినుకొని నిస్సృహచెందువారి కందరికీ, ఈ సంవత్సరము తెలుగు కథానిక ప్రపంచబహుమాన ముంటున్నదన్న సేమ యము, మన సాహిత్యము ప్రగతిముఖముగ నే ప్రపంచముతోపాటు పురోగమించుచున్నదన్న ఉత్సాహము కల్పించకతప్పదు. తెలుగు కథానికలు ప్రపంచ కథాని కలకు రిసిపోవన్న విశ్వాసముతో "ఆంధ్రపత్రిక" ప్రపంచ కథానికలపోటీలో పాల్గొనుటకు తెలుగు కథ కుల నాహ్వానించినది. మా ఆశయమున కనుగుణ్య ముగ శ్రీ పాలగుమ్మి పెద్దరాజుగారి "గాలిహాస" కథ, ప్రపంచ గౌరవమునందుకొనుట మాకును తెలుగు సాహితీపరులకుకూడ గర్వకారణమైనది. శ్రీ పెద్దరాజుగారికి మా అభినందనములు.

ఈ ఉగాది సంచికకు తమ అమూల్య వ్యాసములను, కథలను, చిత్రములను ఓనగి, సంచికకు విశిష్టత తెచ్చి, మా కృషికి తోడ్పడిన రచయితల కెల్లరకును మా సమావాకములు.

మధు మాధురి

★

శ్రీ దాశరథి

ఇంటికొక్క నేప ఇవురువెట్టినదేల!
శిశిరవాతఘాత జీర్ణమైన
నగ్న తనువులందు అగ్ని చేలమ్ములు
కట్టుకొనె పలాశగణ మదేల!

మంచుతో నరాలు కుంచించుకొనుచుండ
వేడి నైత్రు పరుగువెట్ట వేల!
తరతరాల పాత బరువులు పడవ్రోసి
మెడలు వైకి సాచి నడచుటేల!

బండనోని మంచు పర్వత శిఖరాల
నుండి డిగ్గిరాక మొండికెత్తి
పైత్ర చిత్రభాను సాధువాస్తవ్యులు
కొండక్రింది దాక గుంజవేల!

మంచు కరగినట్లు మనసులు ద్రవించి
ప్రేమ జలలుగా ప్రసవించేల!
పడతి చూపులోన బాగాలు పడునొత్త
మరుడు మనల గాయపరచుటేల!

అరుణసుమజలాలమై పలాశద్రువు
తరుగణమ్మ నీతు పరచుటేల!
హిమ భరమ్మువలని చెమరింపజూని
గుండెలందుగాది మండిచేల!

గుండెన ఈడిగాది పువ్వుమంటలు వేపలనుండి మలికా
మండపిదాక ప్రాకినవి; మంచులు పేరినగుండెలందు కూ
ర్చుండిన నైభతాభరముచొక్కచుపోలుచు పారిపోవకై
దండలనెత్తి వచ్చిన దుదార మధూదయలక్ష్మి ఆమనిక

ఎన్న శిశిరుతువు లెన్ని హేమంతాలు
నా మనోవనాన నాట్యమాడి
పుష్ప శిల్పమెల్ల పోదోలి శాఖాళి
విరిచి బ్రదుకు నగ్నపరువలేదు!

ఎన్నిమారు లిట్టులేను కంపింపలే
దెన్నిమాల్లు మోడు లెత్తిలేదు!
శిశిర శీతవాత శీర్షదాశాలత
ఎన్నిసాల్లు వేరు తన్నలేదు!

పూవులు రాలిపోవ, పసిమొగ్గలు చాకులు తూనిపోవ ల
జ్జ్వలమాన శాఖలను సాచుచు మాధవమూర్తికొనమై
శ్రోనలుసూచు కానన వధూమణి దాహదికన్న వేయిరె
ట్టావడి నంది కుందె శిశిరావాతి దిగ్గననాధివాసమై

నేడు వలవంత యేతెంచి కీడునేయ
గేపు రాకుండుచే హాసరేఖ మొకడు!
ఆకు రాల్చెడి కాగు నేడగుదేర
వెనుకపడియుండ నోపునే విగుల కాగు?

ఒంటరివాడనై బ్రదుకు నూరక కుంటిపదాల గెంటితిగ
కంటకితాధ్వమందు; పువ్వుకారుల దారుల కానరాని నా
కంటికి ఇంద్రజాలమటు కన్నడి నందనమై ఉగాది గో
రంటల చాటానుండి ఒక యవ్వని నన్నినయట్లువచ్చెడిక

గుమగుమలాడి నామనసుగొన్న నవాబ్జసఖముఖానురా
గమున సుమించె చంపకము; కాగిలిలో ప్రసవించె
గ్రారటల్;

సుమరమణీయమైతెగ నశోకముత చృరణాహతిగ ప్రహా
సమునసుమించె పొన్నలుపందగునంద నదివ్యవాటిలో

కానగ అందరాని జిక్కితల తియడనాల లోతు ల
మై ననలూని యవ్వనపు అగ్గిని పుక్కిటబట్టి కాంచనో
ద్ధ్యాన విరాజమాన కటిమై అగుచెంచిన మా నవాబ్జల
క్ష్మీనవహాసముల్ బ్రతుకు మేడల పువ్వులదవ్వెలెత్తెడిక

కుంద మధూకసూన పరిగుంఫిత గుచ్చకజాలతోరణ
స్యంది మధుద్రవంబు రసనాగ్రమునక బడినంతనే రసా
నందనిమై కవుంగిట పెనంగి నవాబ్జరమా నవాళిషం
బంది ఉగాది పాటలను పాడెను నా జవరాలు వేకువక

మాడిపోయిన మారి మోముపై ఇవురించె
 అరుణ వాళ ముదరరసమ్ము
 చేదుగారెడి వేచెట్టు మట్టలపైన
 ముత్యాల స్ముగ్గులు మురిసిపోయె
 బెత్తాలవలె సాగి బెత్తికలెత్తిన
 మల్లెలు వజ్రాల ముల్లెలయ్యె
 పాదులో రాలిన పండుటాకులనేడు
 గేదంగి బంగారుగాడె యయ్యె
 పొగడగారాని పొగడలు పొగడబడియె
 వెన్నెలలుకాసె ముల్ల తీవియలమీద
 వింతమందారములు ప్రసవించి మించె
 నందనంబై నవాబుపొందర్యమడరె.

మాతామాత సుశీతవారలవారీ హల్లీసకప్రక్రియా
 నీతాభోగపరాగభోగమున వన్నెల్ దేరి ఆకాశమెం
 తో తాగుణ్యమునందగా భువిశాంతుల్ లేపినూపె
 శ్రీ తిష్టప్రసవోగ్రకాననము కుత్సితాకరదావాగ్నియై

* మాప అనగాదక్కి

పూవుల శరాలతో తెగిపోయినట్టి
 శిశిరరాక్షసి భీకర శిరములట్లు
 అచ్చటచ్చట నల్లగా అద్రిశిఖలు
 కానుపించెను కుసుమిత కాననముల

చలియనగలేదు మంచుల జాడలేదు
 తలుపులను మూసికొని యెడి తలపులేడి
 పెచ్చదనము నరాలలో పిచ్చలింప
 కోష్టరుధిరమ్ము గుండెలో కుస్తరింప

పూల పెచ్చదనము పాలిండ్ల పెచ్చండ
 నమ్ముకలసి*మాప ఇమ్మడింప
 చుదనదాహతప్తమై ఊర్పులునుకూడ
 పూవుబోండ్లు క్రాగిపోయినారు.

ఇం దుగాది పందిలిక్రింద నందనావ
 తరణమయ్యెను కుండ, మందార, నకుళ
 కేతకీ, మల్లికా, పారిజాతములను
 | నెంచుకొనిపోవ రండహో తెలుగువారు !

పురాణాలలో పురుషోత్తముడు

శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణ

ఈ జగత్తుకు ఏదో కారణం ఉంది అని తోచింది సహజం. లోకంలో కార్యకారణ సంబంధం అనేక విధాలుగా కనిపిస్తోంది. తిరిదిండులకూ సంతానానికి ఉండే సంబంధం, కుండకూ మట్టికి ఉండే సంబంధం, కుండకూ కుమ్మరవానికి ఉండే సంబంధం, పాలకూ చిల్లకూ ఉండే సంబంధం, తాను పాముగా కనిపిచేటప్పుడు ఆ గంటికి కల సంబంధం. ఈ రీతిగా ఎన్నో సంబంధాలు. ఈలోకి సంబంధాలలో ఈ జగత్తుకూ దాని కారణానికి ఉండే సంబంధం ఏమిటి?

అకంఠమున కార్జునా నాని కార్జునా మన ఇంద్రి
యాలకు గోచరాలు చెప్పు అనే కార్జుని విత్తా మృత్తా నీనా
గానీ ముదిలయినవి కార్జునలు. మనకు విత్తా కనబడుతుంది,
చెట్టు కనబడుతుంది. ఇంకోటి, ఎక్కడయినా ఒక స్వని శ్రుతికే,
అది కని స్వనికే, అది ఏయాలమంచి వచ్చిందో, అది మదిల
మోతో నెప్పుమోతో చెప్పాలం. అది చక్క లోనని నన్నదూ
విని వింటి వావిష్ణుమోతె అయితే 'ఇది భూవా మోతె' అని
చెప్పలేం. కాబట్టి కార్జుకార్జునలను చంపినీ పరిగించినీ నే
నాని నలంబం కొంత కాకపోయినా కొంత నీరయించాలం.

ఇట్టి స్థితిలో మనం జగత్తునే ఎదురుచూచి కాని జగత్తును
కాని ఎదురించి జగత్తు కాని కాదుమో ఈ సందేహ ముద్ర
వాళ్ళ ఆ గంటికీ కల సందంధం చెప్పాలను.

అయితే ఎవరైనా ఆ గెంట్రీస్ మాచివనా రున్నారా?

అది. చూచివానా గుమ్మము మునుపే వేరవేరాలా? గురిలో కనబడుతుంది. 'నే నీ మహాప్రభువునొద్దే ఎరుగుదును' అని లోక రంటాడు. 'అది నీప్రభు' అని ఇంకొక రంటాడు. 'నేనూ బ్రహ్మ మను' అని వేరొక రంటాడు. 'ఇదంతా బ్రహ్మమే' అని మరొక

1. ఈ పదాలకు సరి అయిన అర్థాలు ప్రకరించానుమనటి విద్వంసచారి. అక్షర—అక్షరార్థ—మూలస్థాని పదాలు కాస్త్రా లనుగూడా చిక్కు పెట్టలేదుమా. ఎందుకా కాస్త్రాలనే చిక్కు పెట్టలేదుమా.

2. నానూ వ రాత్రి ర్న నభో వ భూమి

రాష్ట్రీయ త్రైమాసిక రహస్య వాస్తవత
 శ్రీరాధ బుద్ధాన్వయవర్ణన మేళం
 పాదానకం బహుపునాం సదానీకం. విమ-౧-౨-౨౩.

8. సవితకోభణా (బహువ శోభ్యత్య) ప్రయోగ ర్థము.

న సంకాచవికాసాభ్యాం ప్రధానస్వైరపి చ స్థితిః ౧౨-౩౧.

రంటాను. ఈలాగా ఏరిగివడా నున్నట్లు అక్కడా అక్కడా సాక్ష్యం ఉంది.

సరే ఈ యోగివారు ఆ కారణాన్ని ఆ మహాపురుషుడే,
 ఆ ఆత్మను ఆ బ్రహ్మమును ఆ భూమును సంపూర్ణంగా చెప్పారు
 అంటే శాస్త్రము, సరికదా చెప్పడానికి నిలులేదన్నాడు,
 మోక్షవాన్విష్టంలో ఒక కథ ఉన్నది: ఉప్పుబొమ్మ ఒకటి
 సముద్రం లోను చూచి పదామని ఎరిగి యోగి సముద్రంలోకి
 దూకింది, దూ! దూ! దూ! అంటే కరిగి సముద్రంలో కరిగి
 పోయింది. సముద్రం ఎరిగి లోతుండా ఇక చూడడం మెక్కడి?
 పైకి గావడం మెక్కడి? మనకు శాస్త్రమెక్కడి? అలానే
 నిర్వీకల్య సమాధిలో ఇల్లినవారెవరో ఒక రిద్దరు తప్ప
 తిరిగివారెందరూ ఆ పరమకొరిగంలో కరిగిపోయేవారే.
 ఈ రచ్చిన ఒక రిద్దరూ కూడా ఎరిగి కానివాడొక్కడేవుతే
 అది శాస్త్రము. అలాగా ఆయన్ను చెప్పడానికి నాలుక పెదలకు,
 ఆయన ఇల్లినవాడు అని చెప్పలేము అని. అయితే ఏ కొంచెమా
 చెప్పడానికి నిలులేదా? నిలు లేకపోతేము. ఎలా అంటే—పది
 మంది గుడ్డివాళ్లు ఏమనుకు రెమి చూచారట. వారిలో ఒక గుడ్డి
 వాడికి తోక దొరికింది. ఏమి గల్లా ఉంది? అని అడిగితే 'గరి
 టేలా ఉంది' అని అతడు సమాధానం చెప్పాట్ట. చెవి రెమి
 చూచినవాడు 'ఏమిట చేటలా ఉంది' అని అన్నాట్ట. కాంట్రుకుని
 చూచినవాడు 'ప్రంభంలా' అని అన్నాట్ట. తొంపం తాకనవాడు
 'కోకరి' అన్నాట్ట. ఏమిటయొక్క స్వరూపం నిరూపించ
 డానికి ఈర్ష్యవలలో ఏ ఒకటి సత్యమా కాదు, కాకా పోదు.
 నిలు చేసే యర్థం లన్నీ విని ఏమిట చెప్పడూ ఎరగని కన్ను
 కలవాడెవడైనా ఏమిటను చూస్తే అప్పుడు అతడు—'అహ
 ఎరిగి బాగా చెప్పారా! తోక సరిగ్గా కరిగిపో ఉంది, ఆ చెవి
 చేటును చంపి పుట్టింది, ఆ తొంపం, మూడుతేలా కోకరే' అని
 సంతోషపడతాడు. మరి ఏమిటను చూపేస్తూ, చూపకపోలేదా?
 ఉప్పు కుల్కూ ప్రసాదానికి ప్రసాదము.

అలాగా ఆ చూచినవారు ఆ పరమకౌరవాన్ని 'ఉత్తము
దైన పురుషుడు' అని అక్షరము దిని క్షుబ్ధుడని సర్వమున క్షు
బ్ధుని అనందమున ఎక్కు విధాలుగా వర్ణించారు.

పురాణాలు గూడా, శ్రుతి చెప్పే కనీసి, విష్ణువును చెప్పేకానీసి, ముఖ్యమైనది ఈ జగత్తుకు మూలకారణం ఏదో అది సత్యైశ్వరం అని నిరూపిస్తున్నది. అసగా 'అది అలాటిది, లేక ఈలాటిది' అని చెప్పము కాని 'ఉన్నది' అని మాత్రమే చెప్ప దగినది' అని అర్థం! ఆ సత్యైశ్వర శక్తి ప్రకృతినిన్నీ భూవా

పురుషునిపైకి పురుషత్వము కనపడి ఇంకా ఎన్నో కష్టతో
వ్యవహరించినా.

ఈ బ్రహ్మనిగి ముగ్ధునివలెనూపం పురుషుడు. వ్యక్తము
అవ్వనియే కానియూ పదపటిగూహులు. ఇసుకటి పురుషుడు
నూపం లేని పురుషుడు. ఈ పురుషుడో నూపం లేని ఆ పురుషుని
మొదిటిగూపం. ఇసుకటి పురుషుడు పురుషత్వమునీ ఈ పురు
షుడు హిరణ్యగర్భుడో లేక ప్రహళికిరీ అని విప్రువుం. ఈ
హిరణ్యగర్భుడే ఆపరబ్రహ్మమనీ మొదిటి సన్యాత్రానై పర
బ్రహ్మమనీ అంటారు.

హిరణ్యగర్భుడు మొదట పుట్టాడు. పురుషా ధూతాల
కకాధిపతి అయ్యాడు. అతడు ఈ ద్వారాధూమలను గరించాడు.
ఆతని జూపద్రవ్యంతో సేవిస్తాం.

ఆ హిరణ్యగర్భుడే మొదిటి మనిషి. ఆతని పురుషుడనిన్నీ
అంటారు.

ధూతాలను తోటిగా స్థలించే బ్రహ్మ మొదట పుట్టాడు.

అని ప్రతిస్పృహలు చెపుతున్నా.

ఈ రీతిగా ఇద్దరు పురుషులు శునిలలోనూ పురాణాలలోనూ
మనకు కనబడతారు. భారతం మోక్షగర్భపర్వంలో యోగ
సాంఖ్య విచారణలో తూర్పు విభాగము అక్షునికి పురుషత్వ
మత్యయా క చెప్పింది. ఆ భారతమే గీతలలో మూడు పురుష
లున్నారని ఒక క్రొత్తతో చాకిరింది—

4. పరస్య బ్రహ్మగూహం పురుషః ప్రథమం ద్వివ
వ్యక్తావ్యక్త తదైవాశ్య గూపే కాలప్రభా పరమ్. ౧౦.

5. హిరణ్యగర్భ స్వపత్రి తాత్ర
ధూతస్యచారా సరికైక జీవిత

స దాధార పృథివీంద్యా మశేమం
కస్త్యే నేవాయ హవిష విశేమ.

6. సజైకిరీ ప్రథమ స్వ వై పురుష ఉచ్ఛిసే.

7. ఆదికర్తా స ధూతానాం బ్రహ్మగ్రామమవ ర్తిరి.

8. 'ఉత్తమ శ్వానా పురుషశ్చ పురుషత్వము' అని ఉత్తమ
శ్వానికి పరిపాత—నూ. 'పురుషత్వము ఇత్యత్ర త్రితయస్మి
ధానాభావా న్న నిర్ధారణవిధి కింకం సంబంధమాహ ప్యే వక్ష్యే
తియా సమాసః అత ఏవ హలాదిః శేష ఇతి సూత్రే కి మయం
హలా మాది రీతి వక్ష్యమాస ఇతి భాష్యే ఉక్తం. గుణవశేన
నిషేధ స్త్యవ్యతిగ్ధ ఇతి తరక సూత్రే క్తయట. ఉత్తమః పురుష
స్త్యవ్యః పరమాశ్మే త్యుదాహృత ఇత్యాది గీతానాక్యా దిత్రి
కర్మధారయ ఇతి లభ్యతే. రాజనందాదిత్యా త్పరనివారః
(శేషేందు శేఖర).

9. మాటల పదానికి నాడుకలోలేని కొత్త అర్థం చెప్పి
అక్షునిగి కిందిమట్టుకు దింపి 'వేదంలో ఉందని చెబుతూ
వేదంలో లేని పురుషత్వమత్యత్వం ఏ విధునానో గీతలలో ఇరికిం
చాడు. చాందోగ్యంలోని 'ఉత్తమః పురుషః' పరమాత్మ కాడు.
శరీరంకల అత్మ దేహంలోంచి లేచి పరంత్యోగిగా వివారే అత
డుత్తమడైన పురుషుడవుతాడని దాని కర్థం. ఏ వేదంలోగాని
ఏ శాఖలోగాని 'పురుషత్వము' పదం లేదు. వైష్ణవుల పురుషత్వ
ముడు బౌద్ధవిదం అయిన బ్రహ్మముకంటె దోహ్త అని చెప్పదాని
కీ ప్రయత్నం. ఎనిమిది పన్నెండూ అధ్యాయాలలో పరమాత్మగా
చెప్పబడ్డ అక్షునిగి ఇక్కడ ఎందుకు కిందికి తోసేయడం కి ఇలా

ద్యా విమా పురుషా లోక తీర శ్వాతీర ఏర న
తీర స్వర్యాణి ధూతాని మాటస్తోఽ తీర ఉచ్ఛిసే
ఉత్తమః పురుష స్త్యవ్యః పరమాశ్మే త్యుదాహృతః
యో లోకత్రయ మావిగ్ధి విధి త్యవ్యయ తాశ్వరః
యస్మాత్ తీర మతీతోహ మక్షరా దని చోత్తమః
అతోఽస్మి లోక వేదవ ప్రథితిః పురుషత్వము 9

లోకంలో తీరుపని అక్షునిపనిన్నీ ఈ ఇద్దరు పురుష
లున్నాను. ధూతాలన్నీ తీర పురుషుడు. మాటస్తుడు అతీర పురు
షుడు. 10 ఉత్తమడైన పురుషుడు వేరే. అతడు పరమాత్మ. ముల్లో
కాగానూ చొచ్చి వానిని భరిస్తున్నాడు. అతడు అవ్యయముడు,
తాశ్వరుడు. 'వేమ తీరుకికంటె దోహ్తవాగ్ధి కావదానా అక్షునిగి
కంటె గూడా ఉత్తమడైన కావదానా లోకంలోనూ వేదంలోనూ
నాకు పురుషత్వము 11 పేనే ప్రతీతి ఉంది.'

ఉత్తమడైన ఈ పురుషుడు లేక పురుషత్వముడు అందరి
కంటెనూ అధికుడు కాబట్టి అతడు సన్యాత్రం. పురాణభాషంలోనే
చెప్పకుండా—పరబ్రహ్మం అని అక్షయం అవ్యయం ఏక
గూపం—

'తిదవ సర్వ మే వైతి'

వ్యక్తావ్యక్త స్వరూపవం.'

కిందికి తోసేయడానికి సంబంధించిన కొకా లింకా కొన్ని ప్రశ్న
లు. తూర్పు సంగ్రహం శ్లోకసమాసం ఈ రికంలోడు. ఈ
అంకిం తీసేస్తే గీతల మూలమతానికి వ్యతిరేకం కలుగును, అంగ
హిసమా కాదు. గీతలలో ఏ యితరమతానికి ఇది ఆధారం కాదు.
గీతలలో మరి ఎచ్చటాని కనుమాపమతం లేదు. వైగా విగుప్త
మతాలే ఉన్నవి. ఈ పురుషత్వమపదం శాస్త్రవాద్యయంలోని
'పురుష ఉత్తమ'కు 'సంస్కృతి' అని బ్రాహ్మ ధర్మగ్రంథాలు
మహేశ్వరంధ్రులు వ్రాశారు. కాని 'అక్షునిగి' పరతః పరః
అని ప్రశ్న అక్షునిగి కిందిమట్టుకు దింకింది. భారతంలోనే
పరమాత్మకు పురుషత్వమర్థం మోక్షగర్భపర్వంలో ఉంది.
చాందోగ్యంలో 'ఉత్తమః పురుషః' అనేది పురుషత్వమే అని
అర్థమే అంటారు - నూ - ఉత్తరదికరణం, నూ.

10. సగుణ బ్రహ్మ.

11. ఈ ప్రకరణం యావత్ 'సర్వమాలం' ఈ వేద
లుగా పకారణమైన ప్రపంచాన్ని వర్ణించి తూర్పు గుల కతీతమైన
తత్వం పురుషత్వమూపంగా నిర్ణయ బ్రహ్మత్వే నిరూపిస్తూ
అదైవతాన్నే దోహదం చేస్తాంది. అలా కాకపోతే తూర్పు గు
లకు చెవాడు పురుషత్వమని చెప్పి భగవానుడూమన్నా తూర్పు
చారిత్రుడు కాబట్టి పురుషత్వమని అపసం వర్ణన చేసు. ఇదిట
పురుషత్వముడు వేరని మొదట చెప్పి అతీత్యునిగి కాబట్టి అతని
కంటె వేరైనవాడే బ్రహ్మ క్త జీవులకంటె భిన్నుడని తలపించి,
అధికారిక పురుషుడైన తాను తూర్పురాశీతల్వనే పురుషత్వముడు
కాని స్వతహాగా కాదని నిరూపింతుడే నిర్ణయంప మే పురు
షత్వమ స్వరూపాన్ని తోపజేస్తుంది. కాబట్టే... సర్వవిద్యుజగ
మం సర్వభావేన అని 'సంవిన్యాత్రూపమైన బ్రహ్మజ్ఞానంచే
సర్వాత్మనా బ్రహ్మభావం చెప్పబడతూందని ఉత్తర శ్లోకంలో
అనడం చక్కగా ఉందని అర్థమే అర్థమే అంటారు.

ఆరనిందుల ఆభిప్రాయం Essays on the Githas లో
మానేడు.

నవ్య మానవ వాదము

(Radical Humanism)

శ్రీ యమ్. యన్. రాయ్

పది ఏవక శతాబ్దంగా శాస్త్ర జ్ఞాన పునరుద్ధరణ మందుకొంది. తదినుయాయంగా సంభవించిన సర్వీతాలలో క్షోణుదీర్ఘ ప్రాభవం గలిగిన విషయం, మానవ హక్కులను సురక్షితం చేసే బయలుదేరిన "మానవ వాదం."

పదివిన శతాబ్దం నాటినుంచీ కూడా, ప్రపంచ కళాకారులు, వేదాంతులు, న్యాయవేత్తలు, (ఈ న్యాయవేత్తలలో ఎక్కువమంది చర్చి ప్రాభవంగాని, ముస్లిం, సన్యాసులు!) మొదలైన మహా మేధావులందరూ కూడా, ఒక సత్యాన్ని, నిరంతర చారిత్రక సత్యాన్ని సురక్షితం చేశారు. "మానవుడే, స్వజీవితం ప్రకాశాన్ని విజయవంతంగా కొనసాగించుకోగలడు, తన జ్ఞానదాహంలో, సంఘాన్ని సృష్టించుకొన్నాడు. అందుచేత, విపరీతంగాని ఆయుష్షుకాని మానవుడు సృష్టించుకొన్న జీవితం, మానవజీవిత సమస్యలకు పరిష్కార ప్రయోజనం గలదైతే ఉండాలి" అన్న మహత్తర సత్యాన్ని సురక్షితం చేశారు.

మానవ సమస్యలనుంచి దూరమవుతూ పారిపోవటంవల్ల చేస్తూ పరిష్కరించలేము. ఈ ప్రపంచం దుఃఖభూమి. మానవుడు మారదీని మాన్యము. అందుచేత సమస్యలను వారు సర్వసంగ పరిత్యాగంచేసి, దివ్య ఏకాంతంలో మని వృత్తిని జీవితాలు సఫలంచేసుకోవలసిందే—అని చెప్పేవారు.

ఈ మారణ వేదాంతం మానవునికూడా ప్రకృతిలో భాగమైన ప్రకృతినిర్మలంకరించడం పరిగణించింది. నాగరికత పుట్టిన నాటినుంచి ఈనాటిదాకా వికాసమందుకొంటూన్న ప్రకృతి విజ్ఞానం అంతా మానవుని సమస్యలను అతగాహన చేసుకోవేందుకు ఉపయోగించుకోవాలని ఉద్దేశించింది. వేదాంతం నిశాస్త్ర విజ్ఞానానికి ఒక సన్నిహిత సంబంధాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. వివిధ విజ్ఞానశాఖలూ ప్రకృతి పరిశోధనలో, సంబంధమైన విజ్ఞానాన్నింతా తీర్చే చేసుకొని సకలమబద్ధం చేసుకొన్న నాడే "వేదాంతం" వేదాంతమన్న పేరుకు రికొంటుంది.

సంకల్పగతం, సృష్టిగతం—ఆయుష్షుకం, విపరీతం—ఆదర్శం, సాంఘికం—గా ఉంటూన్న మానవ చైతన్యశాఖాద్యమాన్ని రెంటినీ సమన్వయ పరుచుకోవటమే, నేటి సంస్కృతికి, నేటి నాగరికతకు ప్రారంభమైంది. అదిలో ఈ నాగరికత, సంస్కృతి కూడా, మానవ మాత్రునికే అపారమైన ప్రాముఖ్యతను సర్వ మానవ సమస్యలను, మానవ విమోచన దృష్టిలో ఆలోచించటంవల్ల, మానవ వాద ప్రాధి తానుగానే ఉంటున్నాయి.

జీవితంలోని వివిధ కామనలను విమోచనం అంటే అంతరించు మానవుడు ఇటువంటి గలుగుతాడో అంతరించే మేరకు అతను ఆత్మ

విముక్తుడుగానే జీవితాడు. మానవ వాద సారాంశమంతా ఇదే. కేవలం విముక్తుడైన కావాలని కోరుకోవటమే కాదు. మానవుడు, కేవలం ఈ ప్రపంచంలో కాక యధార్థ జీవితంలోకూడా విముక్తుడుకాగల కత్తి సామర్థ్యాలను మానవుడు కన్నా. ఈ వేదాంతాన్ని "మానవ వాదం" అన్నారు. కారణం, ఈ శతాబ్ద మానవునిదే అపార ప్రాముఖ్యం—అదికే ఈ ప్రపంచానికి, అతని సృష్టి సర్వస్వానికి, కేంద్రం! ఈ ప్రపంచం అతని సృష్టి కాబట్టి, అతనికి కేవలమనవవిధానం దాన్ని అతనే పునర్నిర్మించుకోగలడు. వీటిని విజ్ఞానానికి సంస్కృతికి, ఈ మానవవాదం ఇచ్చిన దోహదం మరే వేదాంతమూ ఇయ్యలేదు.

అయినా, నేటి ప్రపంచమాత్రం, మిగిలిపోయిన సామ్రాజ్యం చితికబోయిన నాటి పరిస్థితివైతే కరుణలూ, పరిణమయి పోయేందుకు సిద్ధంగా ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. అసలు నాగరికత సమాఖ్యగా నాశనమై పోగలదని వర్ణనాతీతం గుడ్డను వాడుకుంటున్న వేదాంతులు. పరిశీలిత మహానైరాశ్యజనకంగా ఉంది.

మానవతా సాంప్రదాయాలు మరుగుపడిపోవటమే ఈ కైఫి ల్యావికంతిగా కారణం. ఏనాడు మానవతా సాంప్రదాయాలనుంచి వేరుపడి పోయిందో—సంఘాన్నా మానవుని హీనునిగా చేసింది; వాస్తవికమైన మానవవిజ్ఞానాన్ని, మానవుని బుద్ధిని, 'సంఘ ఆత్మ' అన్న ఊహాజీవితం సృష్టించి దానికి బలిచేయ ప్రారంభించిందో; ఏనాడు జాతిగాని విడివిడిగా సంకలిత సమాఖ్యకాన్నా "జాతి" ఎక్కడ అని తీర్మానించిందో, యధార్థమైన మానవ వ్యక్తులను వదిలి, అగమ్యగోచరమైన 'సంఘ' భావాన్ని సృష్టించి, వ్యక్తులకన్నా వైస్థాయిగా నిలిపిందో—ఆనాటినుంచే నేటి నాగరికత అధోమణిగా వాలు బట్టి జారిపోతున్నది. ఈ తప్పుడు భావాల ఫలితంగా అనేక విధాల రాజకీయ మతాలు బయలుదేరాయి. అవి మానవతా సాంప్రదాయాలకు ఎదురుపడటమే కాకుండా, కృత్రిమ సామ్రాజ్య విలక్షణత ఇయ్యటానికి నిరాకరించాయి. తన ప్రాథమిక విమోచన మూలకందమైన మానవానికి విద్రోహం తలపెట్టి బంధులనే వీటి నాగరికతకు వివాదకాలం దాపురించింది.

ప్రపంచం మారుమూల వేదాంతులు తర్కవిదులూ, విజ్ఞాన అయినవారంతా ఈ పాతాన్ని గ్రహించి, మానవవాద పునరుద్ధరణ అవసరమని భావిస్తున్నారు. జాతులు, దేశాలు, రాజ్యాలు, సామ్రాజ్యాలు, సంఘం, వర్గం—ఇవి వీటి రాజకీయాలకు ఆరాధ్య జీవితాలే కూర్చున్నాయి. మానవుడు విస్మరించబడ్డాడు. సంఘ భావుకతలూ, సంఘయంత్రాంగలూ,

మానవుడు కవలకడకుండా గూఢచూసిపోయాడు. కాని, వ్యక్తుల కన్న ఆత్మీయప్రభావంతో స్థాపింపబడిన ఈ సంస్థలన్నీ కూడా, మానవ స్వాతంత్ర్యంకోసం నెరవేరుకున్న సంగ్రామంలో, తనకు సేవకావాలంటూ ఈ ఉండగలంబులకు మానవుడు సృష్టించుకొన్న సంస్థలే. మానవుడు జాతికోసం తన్ను త్యాగం చేసుకోవాలి; ఆత్మీయతకు నిష్పక్షపాదుడై బలియిపోవాలి. — సంఘం స్వతంత్రంగా ఉండగలంబుకు మానవుడు తన స్వాతంత్ర్యాన్ని వదులుకోవాలి. ఇంతటి గుడ్డితీ మానవుడు మీనవరచ బట్టి పుడు, మానవుడు సహజంగానే తన ఆత్మీయత్వాన్ని కోల్పోతాడు.

ఈ ప్రకృతి భౌతికవాతావరణమధ్యంగా సృష్టికి తల మానికంగా, “సృష్టి రాక్షస భావం” అన్నట్లుగా మానవుడు నిలుస్తాడు. ప్రకృతిలో సృజనానికి అంటూ ఎవన్నా ఉంటే అది మానవునిలోనే ఉంది. మానవుని ద్వారానే ప్రకృతిలో ఆ కీర్తి వినియమనానికి రాగలుగుతుంది. మానవుడు గుడ్డుకు, నీలింహిళకు, ఆజ్ఞాని, అందుచేత బాంధవ్యంతో పన్ను ఎక్కడా ఏ ఆస్కారమూ లేదు. అంటూ చాలామంది వాదిస్తారు. కాని మానవుని గూర్చి, మనకు తెలిసినంతవరకు మానవుని మానవుడికి ముఖ్యంగా “బుద్ధి” అనేది ఉందని సూత్రీకరించుకోవలసి సులభమేకదా. మానవుని ప్రతి ఒక్క కర్మానికీ అసంగతంగా ఆపవట్టి కనుపడ్డా గుడ్డరంగా అన్యాయించుకొని మాస్తే తర్కసహజమే అవుతుంది. తన పరిసరాలు మానవునిలో కల్పించే జ్ఞానసంచలమే — నీతిగా సూచించుతుంది. ‘బుద్ధి’ అనేది మానవునిలో ఉండుట వల్ల కలిగిన ఫలితమే అది. వస్తుకీ మానవుడు బుద్ధియునుకు. తత్కారణంగా నీతివంతుడు. ఇదే మానవుని జీవాంశమైతే, ఇది మర్యాద మానవునికి జుట్టికీ తెస్తే చాలు. మరీ ఆత్మీయత్వాన్ని కోల్పోని, తనకు జరిగిన హానిమంచి తేగనోని వృద్ధి పొంద గలుగుతాడు. భూతకాలంలో జరిగిన దోషాలను గుర్తించి, నేటిప్రపంచ అస్వస్థస్థానంతో సరిచేసుకొని, భూతకాలం తాను సాధించిన మహత్తర విషయాలకన్నా కూడా ప్రకృతికృతమైన మహత్కార్యాలను సాధించేందుకు మానవుడు పునోగమించగలుగుతాడు.

ఒకప్పుడు నైతికసమస్యలను వ్యక్తిగత సమస్యలనుగా పాటించేవారు, దానిపైనే తేకు సంఘనీతి మనమ ఎదుర్కొంటుంది. “నైతిక కీర్తి, అంతరాత్మ ప్రేరణమే” అనేట్లుంటే ఒకే పరిస్థితిలోనున్న, ఇద్దరు వ్యక్తులు ఎల్లా ప్రవర్తిస్తారో మనం చెప్పలేము. కారణం అంతరాత్మ ప్రేరణగాని, ఇంద్రియజ్ఞానంగాని ఎల్లా పనిచేస్తుందో, మనకు తెలియదు. అంటే ఒక సర్వ సాధారణ ప్రమాణం అనేది మనకు అందదు. అందుచేత, సంద్రియవ్యాపారమాలకమైన నైతికత్వానికి, ప్రామాణికత ఏర్పడదు. ఇతర భావ్య ప్రమాణాలు లేనివాడు నైతిక విలువల పన్నిటిని స్వాప్తిక ప్రపంచానికి దొర్లించ వలసిందే.

తర్కసహంగా నిలబడగల ఆనవాలుతో అంటూ ఒకటుండుదారి. మానవుడు, జనుకృత్యము, కారీక మనకృత్యాలూ ఇన్నిటి విజ్ఞానమూ కూడా, మానవుడు ‘ఉపపన్న జీవి’ (Rational Being) అని ముక్తకంఠో ఉద్ఘోషిస్తున్నాయి. అందుచేత, నీతిని మానవునిలో వస్తుకీ ఉన్న ఉప

పత్తికి సంబంధకం చేయగలిగినట్లుంటే కర్మలకు సరైన విశేషాలను సాధించుకో గలుగుతాము. ఈ విధంగా సార్వత్రికమైన నీతి విలువలను ప్రమాణాలను మనం ఏర్పరుచుకోవచ్చును. “మంచి” నిసోప పత్తికంగా సంభావించుకో గలిగినప్పుడే, మంచి తనానికి, సార్వత్రికమైన కొలమానం అంటూ ఏర్పడుతుంది. ఈవాడు మన సెక్కువగా అలయిస్తున్న ఉజ్వలసమస్య నైతిక సమస్య — ముఖ్యంగా “సాంఘిక నీతి” విషయక సమస్య! మానవత్వ ‘సారాంశ’ మేమిటో, తెలుసుకో గలిగితే, మానవుడు వస్తుకీ ఉపపన్న జీవి అని కనుక్కొనిగితే, ఈ సమస్యకు పరిష్కారం కుదురుతుంది. ఏకప్రాణి కోటికీ నందినవారతలం వల్ల, మానవులంతా ఒకేవిధంగా నిర్బంధపడి ఉన్నాడు. కాబట్టి ఒక కవిప్ర ప్రమాణ మాత్రంగానైనా మానవప్రవృత్తికి విజ్ఞానం భూమికగా అమర్చగలిగినవాడు, ఒకే పరిస్థితిలో ఉన్న మానవులందరూ దాదాపు ఒకేమాదిరిగా ప్రవర్తించే అవకాశం చాలా ఉంది. ఇదే, ప్రజాజీవనంలోనూ, రాజకీయాలలోనూ, “నీతి” ని ప్రవేశ పెట్టాలన్న ఆతి వాంఛనీయ ప్రకామనలను అకాశం.

తాళక, సోపపత్తిక ‘నైతిక చరితం,’ సాధ్యమని చూపించు తున్న కారణంచేత, నేటి ముఖ్యావసరాలన్నీ ఎదుర్కొన్నగలవని సవ్యమానవ వాదం అధియమిస్తోంది. ఈ సాధ్యస్థితిని సాధించుకోవటంలో మానవ జీవితానికి ఒక నూతన చుక్కెత్తం ఉత్పన్నమవుతుంది. మానవ ఆత్మీయత, వ్యక్తిత్వము, సర్వాధికారి, సృజనా శక్తి, ఆదికాలంనుంచి గొర్రెమందుకు కొంటూ కుప్పన్న ఈ భావాలన్నీ అర్థవంతమై భాసిస్తాయి.

ఈ సరైన విశేషాలన్నీ కలిగిఉండేందుకు, తన్నుమించిన ఒక మహాధిపత్యానికి మానవుడు దాసానుదాసుడై బాంధవీన అగత్యమేమిటలేను. స్వతహాగా మానవుడు “మంచి” గా ఉండలేవన్న భావము కలిగినవాడు మానవుడు అసహాయమని భావించుకొంటూ నిష్ప్రమాణమైపోతాడు. ఆత్మీయత్వాన్ని కలిగితేనేగాని సాంఘిక, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యాలను చేకూర్చుకొని ప్రాతిపదిక ఉండదు. ఈ “విముక్తి” సందేశాన్ని చాటించేదే సవ్యమానవ వాదము. మానవ జీవితం స్వయం భిరితమూ, స్వయంసమృద్ధిమూ, అవి ఈ వాదం నెఱుగుతుంది. ఈ ఆత్మీయజ్ఞానంతో, తన్నుతాను తెలిసికోవటంతో, మానవునిలో ఆత్మీయత్వాన్ని ప్రబలి నేటి శాగిరికి యొక్క నైతికపరివాన్ని తప్పించుకొని నైతిక సమస్య పరిష్కరించుకో నేందుకు ఆస్కారం కలుగుతుంది.

వ్యక్తిలో కార్యకారణ సంబంధమైన నైతికజ్ఞానాన్ని బుద్ధి మంతనము అంటారు. వ్యక్తులు బుద్ధి కలిగి ప్రవర్తించటం సంఘం నీతిమంతంగా ఉండటానికి పునాది. ఈ ప్రవర్తన బలవంతంకల్ల రావలసినదిగాను. స్వతహాగా కలిగేది. ‘బుద్ధి’ వర్తమైన వ్యక్తుల మధ్య సాంఘిక సంబంధాలు నీతియుతంగా ఉండి, తత్ఫలితంగా సామరస్యం చేపూర్చుకొని ఉంటుంది. అప్పుడు రాజకీయాల శేఖరం అధికారదానాపూరితాలు కాక, స్వతంత్ర వ్యక్తుల సభ్యజీవన కర్మకాండ యావత్తుకు సహకారకృతాలవుతాయి.

సవ్యమానవవాదం రాజకీయాలనుంచి విరమించుకోమని కోరించదు! ఒక నూతన ఆదరణ విధానం అవలంబించమనిమాత్రం

బోధిస్తుంది. మానసి చెప్పకొంటూన్న ఆదర్శాలకు, వస్తుకాలకు, చేసే చేతలకు ఏమాత్రం హానిక లేకపోవటమే నేటి ప్రపంచ దుస్థితికి మూలకారణం. మహా అయితే క్రియాశీలత అంతా ఉండేకాలం గెచ్చిన స్థాయిలో మాత్రం జరుగుతూ ఉండవచ్చును. కాని సద్వ్యతిరేకతల వాంఛి మాత్రమే ఈ సజగు తోంది. ప్రపంచం పాడరిపోయింది. ఒక విప్లవం వచ్చిపోయింది. సంఘాన్ని పునర్నిర్మించుకోవాలి. కాని ఎల్లా? ఒక కొత్త పార్టీ స్థాపించు, జనాన్ని దాని అనుసరించి దానిలో కలవమను. ఆ పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చేటప్పటికి ఒక విప్లవం వస్తుంది. యధార్థ రాజకీయాల ఈ సకామ ప్రజాభిక్షలో ఒక్కలాంటి ఉంది. ఏ విధానమైనా ఆగరించకలసినది మనుష్యులే అని ఈ ప్రజాభిక్ష విస్మరిస్తోంది. ప్రపంచం చెడిపోయింది కాబట్టి మనుష్యులూ చెడిపోయారు అంటారు. సాంఘికవిప్లవం వస్తే మంచికి అనకాళమున్న వాతావరణం వస్తుందంటారు. ఇల్లాగే అయేటట్లుయితే ఎంత విప్లవవాద పక్షమైనా అందులో ఉండే మనుష్యులు చెడ్డ వాళ్లేదా! అథవా మంచివాళ్ళుకాదు అల్లాంటివ్వకు మంచి గాళ్ళు కాని వాళ్ళతో—(మరి విప్లవం సంభవం అయితే కా 'మంచి'కి అపార్థం లేదుదా) "మంచి"కి దాహమయ్యే వాతా వాతాన్ని పుష్టించుకోటం సాధ్యమా? ఇది ఏమాత్రం యుక్తి యుక్తిగా కనబడలే! శిష్టవాళ్ళ కృషివల్ల మంచి సంఘం సృష్టికావాలని అని విధిమే. ఇంక మంచివాళ్ళు లేనిగానూ గొప్పవాళ్ళున్నంత మాత్రాన తీరదు. ఇది చరిత్ర నేర్పిన పాఠము.

సంఘం సంస్కరించదలచు కొన్నవానికి ముందు అధికారం (Power) ఉండాలంటారు. ఏ రాజ్యాంగపద్ధతినైనా ఒకపక్షం అధికారంలో కొన్ని సంవత్సరాలు మాత్రమే ఉండగలదు. ఆ పార్టీ తన ప్రజాభిక్ష సాధ్యమొనగడకు ఆ కార్యకాలం ఎన్నానూ చాలదు. అప్పుడా పక్షం తన కింకో అవకాశం ఇతరులంటూ తమ చెయ్యిగల పనులు తన ఆదర్శాలు అన్నీ మళ్ళీ ఏకరువు పెట్టి ప్రజలను ఆకర్షింప చూస్తుంది. అట్లా ఒక ఎలక్షనుకు తిరస్కరిత ఒక ఎలక్షనుకు విలసిల్లించి మనుషటికన్నా పెద్ద అబద్ధాలు ఎప్పటికప్పుడు చెప్పకొంటూ పోవాలి.

ఇక, తీవ్రవిప్లవవాదాన్ని పైనుంచే అధికారాన్ని స్వయంప్రకటించుకుంటూ మూల విషయకమైన మార్పులను పైనుంచే సంఘం మీద దుర్బలించటా వచ్చే మార్గాంతరం మొకటుంది. కాని అద్దినా ఇంతకన్నా సర్వతీతాల నియంలేదు. కాబట్టి కొత్తమార్గం ఒకటి కొనాలి. వ్యక్తిమానవాదం ఈ కొత్త పంథా నూచిస్తుంది. అది గుడ్డిదే మార్గంగా కనబడవచ్చునుగాని నిజానికి అది అంత దీర్ఘం కాదు. లేక ఒకవేళ దీర్ఘమే అయినా అంతకన్నా గర్హితమైనా లేదు. అటు అధికార దాహంతోటి జరుగుతూన్న ఉన్నత కాల పంథా అన్నా కలిసిపోవాలి. లేదా కొత్తనాడు నేయం(పాఠం) ధించి ఫలితాలను ముందు తిరాలవలెనా అనుభవించేందుకు పాలు పడాలి. కాని ఇన్ని ఎళ్ళుబట్టి నిరంతరం గా నాగివలూన్న దాంట్లా పాల్గొని ఇక లాభం లేదని భావించినవారు ఇక సహజంగానే ఈ కొత్త మార్గం అవలంబిస్తారు.

రాజకీయవేత్తలు సాంఘిక ప్రశ్నలూ కూడా, మానవుని మూకగా జమకట్టి, కేవలం లోభముద మాత్సర్యాది ఉండేకాలాంతరమైన నివాదాలను మాత్రమే అందుకొని విజృంభించగల రాక్షస స్వరూపాన్ని తయారుచేయడం రాజకీయాధికార వాంఛావంత్రా

లను కొనసాగించుకొనేందుకు మానవుని అడవిమృగంలా వున్న మొదట స్వరూపంగా చేసి నీడపరిచారు. అధికారంలోకి రావాలంటే ఏ పార్టీకైనా నోట్లు కావాలి. ఆ నోట్లు తెచ్చుకొనేందుకు మానవునిలో "బుద్ధి"ని ప్రేరేపించటానికి బదులు "ఉద్దేశకాలను" "ద్యేషాలను" పురిగొల్పి నోట్లు తెచ్చుకోటం నేరీకయింది. జనం ఎంత జనకబడిఉంటే, అంత ఎక్కువగా ఈ ఉద్దేశకాలను ద్యేషాలను గెచ్చుగొట్టి నోట్లు తెచ్చుకోగలము. అందుచేత నేటి ప్రజాస్వామ్య రాజకీయాలకు, రాజకీయంగా ఎంతటి అల్లాసంలో ప్రజలపట్టి పెట్టి ఉంచితే అంత లాభమని నేరి, ఆ ఫలితమే సంభవించింది. దీనికి తిరుగుదగ్గా, ప్రజాభిక్షాన్ని విద్యావంతులుగా చేయటమే. అప్పుడు మాకలుగా జనం లెళ్ళకు వచ్చే పద్ధతి మొదలంట నశిస్తుంది. నివాద దంబా చారాల పార్టీ పద్ధతులు నశిస్తాయి. ప్రజాభిక్షంలో "నైతిక వర్తనం" ప్రవేశిస్తుంది.

ఒక్కసారి ఆరంభం అంటూ జరిగితే ఈ ఉద్యమం వృద్ధి పొంది తీరుతుంది. ఇది తప్ప వేరు మార్గం ఉండదు. అధికార వాంఛా రాజకీయాల కళ్ళంలో మునిగిపోకుండానే ప్రజలతో సంధిస్తూ, నిర్భయ వారితో ఉంటూ, విషయగోచరమైనా, స్వయం నిర్ణయ శక్తి వారితో కలిసేందుకు నోహదంచేస్తూ, వాళ్ళ విజ్ఞాన సాంస్కృతిక ప్రమాణాలను వృద్ధిచేసేందుకు, ప్రతి ఒక్కరూ కృషి చేయవచ్చును. అంటే ప్రజలందరినీ బతుకలలోకి తీరమని కొనుగొని. సామాన్య పాఠశాలలు ప్రభుత్వమే, లేక ప్రభుత్వ సహాయాన్ని ఇతరుల స్థాపిస్తూ, అక్కడ కలుగుతూన్న లోపమున ప్రవర్తన అవి నేర్చుతారు. కాని ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది కాగల విద్య—మానవునికి తన హేతువృత్తిని, పుజనాశీలిని జ్ఞప్తికి తెచ్చి అతన్ని పునరుద్ధరించున చెయ్యగల విద్య, మార్కెట్లలో మార్కెటు కాక ఇతర గురువులు గిరవలసిన విద్య. అది ఏమాత్రం ఒక వృద్ధి మాత్రానికి పరిమితమైన శిక్షణ విద్యకాదు. ప్రజల నిర్వికారి చర్యలలో, వాళ్ళతో కలిసి జీవిస్తూ వాళ్ళ నిర్వికారి పాల్గొంటూ నేర్పవలసిన విద్య. తమతో కలిసి పాల్గొంటూ జోధ ఆచరణలను సమన్వయపరుమకొంటూ తమకు నేర్చుకూ మంత్రితవ్ వాయకత్వాది అధికారాలు వాంఛించని గురువులంటేనే ప్రజల ధర్మప్రపత్తులుంటాయి. ఇది ఒకటే మార్గము. సరిగ్గా ఫలితాలియ్యగల విధానం. ఈమార్గం ప్రతివాడూ అనుసరించవచ్చును. అన్ని జీవితరంగాలలోనూ నిర్భయ బహుళ సంఖ్యాసేవతో పరిచయంలోకి వస్తాం. నిరాడంబరంగా ఈ "మానవ" బోధను ఎవరి గమనికలోకి రానక్కర లేనంత మాత్ముం గానే ప్రారంభించవచ్చును. దాని ప్రభావము మాత్రం ఎప్పటికీ పచ్చన సాగుతూ, అంతకంతకూ ప్రజలపై విరివిగా ప్రసారిత మాత్రా వస్తుంది. వాళ్ళు కూడా "వ్యక్తిమానవ వాదులు"గా మారి ఈ కృషి కొనసాగిస్తే, ప్రజలలో సరియైన ప్రజాస్వామ్యభావాల విస్తరించవచ్చును. ఇంతివరకూ అవలంబించడం ప్రపంచానికి ఈవర్తమాత్రం మేలుచేయలేకుండా ఉన్న తదితర ఉద్యమాలవేటి కన్నా కూడా వ్యక్తిమానవాదం శిష్టఫలితాలను సాధించ గలలుతుంది. రాజకీయ చాణక్యులు, రాజకీయ మహాపురుషులూ జిహ్వ అన్నచోట 'మానవవాద మార్గము' సమ్యురుగ గ్రహింపై విజయం సాధించి తీరుతుంది. అప్పుడు కలిగే ఫలితాలు ఎల్లాటి వయినా సర్వతీతాలు మాత్రమే అవుతాయి.

వీలావతి

తిమ్మావస్తుల కోదండరామయ్య

శాస్త్రము లోకుల కష్టి, అది యగోచరార్థ విజ్ఞానమును కలయించి సందియములను గొలచును. అది యలవపనివాడు కన్నులుండియు లేనివాడు. చిన్న యువనాచి.

పలుసందియములను దొలగించును
వెలయుచు నగోచరార్థ విజ్ఞానము లో
కుల కష్టి శాస్త్రము మయ్యుచి
యలవపి దవ్యనికి వాడై యందుడు నగనినె.

అని శాస్త్రప్రాశస్త్యము ముగించినవాడు. తర్కవ్యాకరణాది శాస్త్ర విద్యాయున బహుప్రయోజక మగుట గణితశాస్త్రము శాస్త్రములలోని ప్రభుగణితమై నలయుచున్నది. ఉదయము నిగురు మేలుకొంచినవి మొదలు గణితముతో నవసరము లేనివారగుండుట యరిది. మానవుడు తొడను ప్రతికార్యమునకును గణితము ప్రయోజనకారి. గణిత శాస్త్రముయొక్క బహుప్రయోజకతను మహావీరాచార్యుడు తన గణిత సారసంగ్రహమున నిట్లు తెల్పినవాడు.

‘తాళకే వైదికే వాసి తథా సామయికేఽపి యః
వ్యాపారస్త్రోత్ర సర్వత్ర సంఖ్యాన ముపయుజ్యతే
కౌసుతంశ్రేష్ఠ్యే కాస్త్రే చ గాంధర్వే నాటకేఽపి చ
నూపకాస్త్రే తథా వైద్యే వాస్తు విద్యాదివస్తుభి
ధంబాలంకార కావ్యేభి తర్కవ్యాకరణాదు
కలారుణేషు సర్వేషు ప్రవృత్తం గణితం పరం
సూక్ష్మాది గ్రహచారేషు గ్రహణే గ్రహసంయుతో
త్ర ప్రశ్నై చంద్రవృత్తౌ చ సర్వత్రాంగీకృతం హి తత్
ద్వీపసాగరతైలానాం సంఖ్యావాస పరిక్షిపః
భద్రవ్యంతురశ్శాస్త్రం క్షోకకల్పాధివాసి నామ్
నారకాణాం చ సర్వేషాం శ్రేణీ బంధేంద్ర కోక్కిరాః
ప్రక్షిప్తకప్రమాణాద్యా బుద్ధ్యంతే గణితేన నే
ప్రాణీనాం తత్ర సంస్థాన మాయు రప్త సుతాదయః
యాత్రాద్యా స్ఫుంహితాద్యా శ్చ స్యాతే గణితాశ్రయాః
బహుభి ర్విప్రలాస్తైః కిం త్రైలోక్యే సచరాచరే
యత్కించని ద్యుత్తుతత్సర్వం గణితేన వివా పహి

—గణితసంగ్రహము.

గణితశాస్త్ర ప్రశస్తికి సంబంధించిన యీ శ్లోకార్థమునే పావులూరి మల్లన యొక్క పద్యములో నతిసంగ్రహముగా చెప్పినాడు—మాడుడు.

అక్కాదిగ్రహసంజక గ్రహసంకాన్వేషణోపాయముగా
చిర్కవ్యాకరణాగమిని బహుశాస్త్రప్రాశస్త్య వానార్థసం
పర్కాదివ్యవహారములకు మహాసాధనవిస్తారముగా
చిర్కంపక గణితప్రవృత్తి పరిగాఢవర్ణం గెటంగించునే
—పావులూరి గణితము.

శ్లోతిమనుషేయమను ధోచరము. అట్లే శ్లోతిమనుషునకు
శతశాస్త్రము మూలము. శ్లోనిషముతోజగయిమే భాగదీయము
అవ్యయ గణితశాస్త్రమును నేర్చుచుండి రిమిట సత్త్విమారము
కాదు. చూడుడు—

“జీవ ముఖిలై ర్నా ప్రతిపాదకంబు
శ్లోతిమనుషేయమను ధోచరము నెగురు
గణితభాగము తారకల్ గాగ వలయు
నిది యనశ్శంబు చిగువ మహీసురులకు”

—నీలగిరి

“జీవమునకుఁ జక్షు చన్న శ్లోతిమ నుండ్రు
దాని కొద్యునునుచు దనరు నిదియే
గాన గణిత మఖిలకారణం బనుటకు
సంశయంబు లేదు జగతియంగు”

—జంగమ నీలగిరి

గణితశాస్త్రాభ్యయనము జైనపండితులకు నొక పవిత్ర
కార్యము! మోక్షప్రాప్తికి సాధనధర్మములయిన నాలుగు ‘అను
యోగము’లలో గణితశాస్త్రాభ్యయనము ప్రధానమయినదిని వారి
విశ్వాసము!

మహావీరాచార్యుడు గణితశాస్త్రము నొక మహోదధిగా
సందర్శించినాడు. దేశవిధగణితములను నామహోదధి కంఠములు
గనే యతని కనులకు బ్రతిభాసించినవి. అందరి సంఖ్యానముటిగణ
ముల నుద్ధరించుట కలనకును సాధ్యముగానిపని యని యాతి డను
భద్రతార్థ్యముగా చెప్పినాడు చూడుడు.

“ధానురసంజ ప్రపంచాదివేదిత
సకలార్థ పరికర్య జలసమృద్ధి
భిన్నాభికార గంభీరాంతరాళంబు
గాఢప్రక్షిప్త గ్రహావతిత
త్రైరాశికౌర్మ్య సంతానంబు మిశ్ర
మూత్రమణి ప్రభాకోభితంబు

వర్తితత్ర విచిత్రప్రభావము

లారితి భారతపాఠాశ్రయము

కరణ సంక్రమి చాయాధికార కల
గణక కది గణ కలకల ఘనరవము
గణితపారిధి సంఖ్యాన మణిగణము
బుద్ధరింపంగ నజనకు నోపనగున్.

—పావునూరి గణితము.

గణితశాస్త్రమున భారతీయవిజ్ఞాన మతిప్రాచీనము, అపారము. గణితవ్యవహారమున కంతకును బీజభూతిమయిన యొక సంజ్ఞ భారతీయోపజ్ఞము! దహంకప్రతి భారతీయోపజ్ఞ. సంఖ్యానిర్దేశమున సంకెను నిజమాల్పముతో భావి నానికమాల్పముగూడ నుండునని తొలుతి కనుగొనిన కీర్తి భారతీయులది. అంకజ్ఞాన స్థానమును కూన్యముచే నిర్దేశించు విధానము భారతీయ ప్రతిభాజన్యము. ఋణసంఖ్యల కల్పనమును, శెండు ఋణరాసుల పరితలమును ధనరాశి యనునీధాంతమును స్థాపించినవాగు భారతీయులు. ధనఋణసంఖ్యల గర్వించి, యా శెంటికి దాదాతమ్యము గలదని నిరూపించిన గౌరవము భారతీయులకే దక్కవలసి యున్నది. ఇక బీజగణితము కేవలము భారతీయోపజ్ఞ. బీజగణితమున భారతీయులు గ్రీకుశాస్త్రవేత్తలకంటె ముందంజవేసి యా శాస్త్రమున నొక యున్నతిస్థానము నందియుండినది పలువురు పరిశోధకుల యభిప్రాయము.

ప్రాచీనకాలమున నింత మహోన్నతముగా నభివృద్ధి గాంచి ప్రపంచ గణితశాస్త్ర చరిత్రమున నొక ప్రధానస్థానము నీ యాక్రమించుచున్న భారతీయ గణితశాస్త్రము తరువాతి కాలమున వంతగా నభివృద్ధి గాంచలేదు. గ్రీకుజీతమునందువలె భారతీయమున గణితశాస్త్ర మభివృద్ధి నెందుకబోవుటకు ప్రశ్నోకములయిన కొన్ని కారణములకలవు. పూర్వకాలమున శాస్త్రాభివృద్ధియవాధికారము క్క బ్రాహ్మణవర్గమునకే యుండుటచేత దక్కిన వర్తములవారీ శాస్త్రముల విషయమున వంత క్రొద్ద చూపరయిరి. గ్రీకుజీతమున వట్లు గాక గణితము నేర్చు నధికారియు ప్రతి సామాన్య మానవునకు నుండెను. భారతీయులు సాధారణముగా దివ శాస్త్రగ్రంథములను ధంధోబద్ధము గావించుటయు నొక ప్రధాన కారణము. పండితులగు గణకులు గణితమాత్రముల జ్ఞాపక ముంచుకొనుటకు నీ ధంధోబద్ధములగు శాస్త్రగ్రంథములు తోడ్పడుచుండినను వివిధ సామాన్య మానవున కర్థము కాకపోవుచుండుటవలన వారి కంగు బాటులో లేకుండెను. అంగుచే నహజముగ నే యీ శాస్త్రము తిరిప్రాయము కావలసివచ్చెను. గ్రీకు జీతములో నట్లు గాక గణిత శాస్త్ర సంబంధము లగు మాత్రము లన్నియు సామాన్య మానవునకును నందుబాటులో నుండుటచే గణితశాస్త్రాభివృద్ధియనున సమాధి మాసక్తి కలవాడును నందు బ్రవేశము మాత్రమే గాక ప్రాచీణ్యమును గూడ సంపాదించుట కక్కడ అవకాశముండెను. గ్రీకు జీతము గణకులు గణితమును గణితముకొల కయియే నేర్వగా భారతీయులు గణితమును జ్యోతిషము నేర్వట కొక యుపకరణముగా మాత్రమే తలచి నేర్వటయు నిందుల కొక ప్రబల కారణము. ఇది

గాక గ్రీకు శాస్త్రజ్ఞులు తమ నిరంతర పరిశోధన ఫలితముగా జేసిన కొన్ని సిద్ధాంతములను, వాని యుపపత్తులను గ్రంథస్థములు గావించగా భారతీయులు వానిని మాత్రమాత్రబద్ధములు గావించి తమ పరిశోధన విధానములను దదవాది తీరములవారికి దెలుపకుండుటయు నొక కారణమే! ఇట్టి కారణములచే భారతీయజీతమున గణిత శాస్త్రము గ్రీకుజీతమునందువలె వంత యభివృద్ధి గాంచకుండెనని తలపెడియున్నది. కాని యార్థభటుడు, వరాహమిహిరుడు, బ్రహ్మగుప్తుడు, శ్రీధరుడు, మహావీరాచార్యుడు, భాస్కరాచార్యుడు మొదలగు భారతీయ గణితశాస్త్రవేత్తల మహత్తరకృషి ఫలితముగా జేసిన గణితశాస్త్ర వాఙ్మయము చాలము భారతీయ గణితవిజ్ఞానప్రగౌరవమును చాటుటకు! కజ్జీ మహాశయుడు తన గణితశాస్త్రచరిత్రమున భారతీయ గణితశాస్త్రమునుగూర్చి గావించిన ప్రశంస యిది చూడుము—

"Both the form and the spirit of the Arithmetic and Algebra of modern times are essentially Indian and not Grecian. Think of that most perfect of mathematical symbolisms—the Hindu notation, think of the Indian Arithmetical operations nearly as perfect as our own, think of their elegant algebraical methods, and then judge whether the brahmins on the banks of the Ganges are not entitled to some credit. Unfortunately some of the most brilliant of Hindu discoveries in indeterminate analysis reached Europe too late to exert the influence they would have exerted, had they come two or three Centuries earlier.

—Cajori—History of mathematics.

సంస్కృత వాఙ్మయమున వలసిన శాస్త్ర గ్రంథజాల మాజానుబాహునివలె గన్ములవిరాడికతి మాత్రమేనని ఎదురుచూచి తెలుగున వలసిన శాస్త్రసాహిత్య మా యాచునావాని ప్రక్క నిలుచుండిన మరుగునవలె దోషకమానగు. గణమునకు చెలుగున శాస్త్రగ్రంథములు నెలయవలసినంతగా నెలయలేదనియే చెప్పవచ్చును. ఆ శాస్త్రగ్రంథము లయినను స్వతంత్ర రచనములు కావు. ఆయా శాస్త్రములలో సంస్కృతమున వలసిన శాస్త్ర గ్రంథముల కంటె యనవాదములు. కొన్ని యనవాద ప్రాయములు. తెలుగున శాస్త్రగ్రంథములు విరివిగా రచించబడినందుటకు బల కారణములు కలవు.

తెలుగున వలసిన తొలిగ్రంథమును మహాభారతముయొక్క యంతరంగమే కొన్ని ప్రశ్నోక రాజకీయ కారణములవలన జరిగినది. వాటివలకు దెలుగువాలు వ్యాపించియుండిన జైనుమత ప్రాబల్యమును దగ్గించుటకును, దిగి వైదికమత ప్రాశస్త్యమును బునగద్దరించి దాని కాంధ్రావనిలోఁ బూర్వ ప్రాబల్యములు కలిగించుటకును నని యుద్దేశించియే రాజరాజవంశంధ్రుడు నన్నయభట్టారకునిచే భారతాంధికరణము గావించజేసినాడు. ఇట్టి రాజకీయ కారణముతో నవతరించిన మహాభారతగ్రంథమునకు దదవాది

చెలసిన వాద్యము మంత్రము నిందుమించుగా నట్టి యుద్ధేశములతోనే యభివర్ణించి వచ్చినది. అందుచే నాటి కవిలొకమున ప్రాతిపదికను గొనియే భారతి, బాహుతి, రామాయణాది కావ్యములను బెలుగులో నలముంచుచువచ్చిరి. తెలుగున గవిత్వము చెలసిన సీదిన నా కవిత్వము ఏ ప్రయోజనమును సాధించుట కనుచు కావ్యముల యాంధ్రీకరణమునకే వినియోగింప బొలుగు కవిలొకము ముచ్చటపడెననినది. కాస్త్రులద్విగై యుల్లదిను గిరిగి సంస్కృతియు దిక్కినకే గూడెననిగిరి. అయ్యకాస్త్రుగ్రంథములను సంస్కృతియునే నేర్వవలయునుగాని వాని బెలుగు తేయరాదను నభిప్రాయము కూడ నానాటవారిలోనుండుట యుశ్చిర్యముకాదు. కాస్త్రుహానయకు సంస్కృతియు తగినంతగా తెలుగు తగినమాకును నభిప్రాయము గూడ వారిలో నుండియుండును. అందుచేతనే సంస్కృతియునెరి తిర్చిమీమాంసాది కాస్త్రములను సంబంధించి గ్రంథములలో ననేకములు నేటికిని తెలుగున ననువదించబడలేదు. ఇదిగాక కవిత్రియను నకు దెలువారి చెలసిన కావ్యవాద్యమును, ప్రబంధవాద్యము మునునాడే బాలవజకు బొలుగు కాస్త్రువాద్యమును విడివిగా నవతరింపకుండుటకు హేనుభూతి నులయుముండు నని తలచుట చోడుముకాదు. శృంగారప్రభావముల ప్రబంధాది రచనయవకు బెలుగుకవులు సుచ్చట పడుచుండుటనూ, నాటి కవిత్వాచార్య కంఠబద్ధులగు మహాకవిలు, మంత్రిలు మొదలగు రక్షి రచన ములయెసలనే యాద్యుల హృదయంకులయు నిండులకు ముఖ్య కారణములు. ఈ కారణములవలననే కావ్యము తెలుగున చెలసిన కాస్త్రగ్రంథములు చాల తక్కువ. అందును గణితకాస్త్రగ్రంథములు మిక్కిలి తక్కువ. అంగ సాహిత్యమున చెలసిన యితర కాళాసాహిత్యములతో వోల్చినపుడు తెలుగున చెలసిన కాస్త్ర సాహిత్యము చాల చక్కవ యని యొప్పుకొనక తప్పదు. తెలుగున నుండిన గణితకాస్త్రగ్రంథములు తక్కువ యయినను బెలుగుచేతమున గణితకాస్త్రమున కాదరము లేకపోలేదు. భూమికొలతలు మొదలగు గణితసంబంధ కావ్యములు నిర్వర్తించవలసియుండుటచే నందులకై యాకాస్త్రమున విస్తృతమయిన యొకకరణము ప్రతిగ్రామమునందును నుండెడివాడు. అతడు సాధారణముగా నియోగి యయి యుండును. తెలుగునాటనుండిన యీ నియోగికరణములకేమి మిట్టంజెడిదని 'హంసవింశతి' యను కావ్యమునకే తోడ్పడబడియున్నది.

పరకలెగుండ్ల యొకవాటి పచ్చియెను
ముడుక నీర్కావి చొవతి వెలలను నంచి
తిత్తి సంకుంగరము ప్రేలసాత్రి యొప్పు
మండు శకునము చేది నియోగి యొకడు

ఇట్టి పేషముతో నియోగికరణము గ్రామముల యవసరముల దీర్చువాడు. ఈ కరణములు సాధారణముగా గణిత సంబంధములగు నెల్ల విషయముల నెఱిగియుండెడివాడు. 'హంసవింశతి' లో వర్ణింపబడిన నియోగికరణమునకు గణితకాస్త్రమున నెట్టి ప్రవేశము, హంసవింశతి - మండేనో యీ క్రింది పద్యములవలన బరియగుదు.

శ్రేష్ఠి ఘాతంబుల స్థితులు వక్కాణించి
సావ్యసాధిస్తోక్త సంఖ్య బరిసి
విశ్రాంతి గణితార్థ మితిమనస్కుడై
గాగ్రప్రకర్షక గణిత మెఱిగి
త్రైరాశికావ్యంతరి సారాంశము గ్రహించి
సూత్రగణితములు సాచ్చి కలచి
మఖి భిన్న గణితంబు మగ్గ పెల్లము గాంచి
పరగణితంబులు పాఠజాచి

నిఖిలస్థితాంతి సూత్రముల్ నేర్చి జగతి
గణకుల సార్వభౌమత్వ గణనకు దగి
గణిత మధ్యజ్ఞు డితి పని ఘనులు మెచ్చ
బరిసి యతి డెంత లెక్కైన జేటపలుచు."

"త్రైరాశిక ప్రకర్ష ముత్త పంచరా
శిక మేరుపార్వ రాశిక సమాధి
కాం పీరానార ఘాతంబువాద్యము
చ్చాయార్థ భటబృహద్రాతికోత్క
లిత పత్రరాశిక లీలావతి వగు
లిగ్గు మూలశ్రేష్ఠి వాస్తుభాగ
గణితసార చతురంగ ప్రశంసాధి
వాదీయచేత భిన్న పవరార్
ఘనఘనామాల భిన్న సంకలితి సూర్య
సోమస్థితాంతి యుగలబోధ రత్న
ఘట్టి త్రైరాశికావ్యాది గణితతతులు
తెలిసి యతి డెట్టి లెక్కైన జేటపలుచు."

"పరచి గుడికట్టుగా వెంక నరసి వ్రాసి
యంతికము చేసి కులవర్గు లాయకట్లు
దీర్చి దినవహి నపరగతిప్రతిర
వారణజి నిర్ణయింప కేహాని యతను."

ఇట్టి గణితకాస్త్రహంసవింశతియు గల కరణములు తెలుగునాట ప్రతిగ్రామమునందును నుండెడినాగు! గ్రామవ్యవహారములన్నియు వారి తీర్పునకు లోనుమండెడిది! ఇట్టిచో బెలుగునాట గణిత కాస్త్రమున కాదరము లేకపోవుట యేమి? అయినను నాయాయ కరణములకు బరియవలసిన గణితకాస్త్రవిషయములు చాల బరిమితములే యయి యుండుటచే వాగు తను కాకర్ణిక మయినంత పరిజ్ఞానమును మాత్రమే సంపాదించుకొనుటకు బ్రయత్నించెడివాగు. గణితమును గణితముకొఱకు గాక గ్రామవ్యవహార నిర్వహణమునకై వాగు నేర్పుచుండుటచే వాగు పూర్వగణితావ్యయనముతోనే తృప్తి పెంచుచుండెరి. గాని క్రొత్తగా గణితకాస్త్ర పరిశ్రమము గావించుటకును, దత్త్యంబంధులగు గ్రంథములు రచించుటకును వాగు ప్రయత్నింపరయిరి. తత్ఫలితముగా బెలుగున గణితకాస్త్ర గ్రంథములు చెప్పకొనదగినంతగా పెరిగిపోయెను.

తెలుగున చెలసిన గణితకాస్త్రగ్రంథములలో చొలుతటిది పావులూరి గణితము. ఇది క్రీస్తుకము తొమ్మిదవ శతాబ్దమున నలసిన మహావీరాచార్యుని - గణితసారసంగ్రహమునకు బెలుగుపేత.

గాజరాజవరేంద్రునిచే 'వతఖండవాద' యను గ్రామము వగ్రహముగా బడిన మల్లనకు మనుమడు పావులూరి మల్లన దీనికి గర్వ విరహిష్టయము పావులూరి గణితములోని యీ క్రింది పద్యముల కలన చిలియనగుచున్నది.

"శ్రీల సేనఁ డంద్రస్వపశేఖరుఁడై చను రాజరాజ భూ పాలకుచేరే బీకపురి పార్వమునకా వతఖండవాద యా ప్రాణ విభూతితోఁ బడసి భూరిజనస్తుతుఁడైన సత్కళా కీలుఁడు రాజపూజకుఁడు సిద్ధవ పుత్రుఁడు మల్లఁడున్న రిన్."

"శ్రీ నిలయుండు సిద్ధవయుఁ
జమ్మనయుఁ సుగూర్ణచేపు సుక
ధీనిధి ప్రాణనాథుఁడును
జీజమునక రవికుల్యులైన యా
నూసుల నల్వరం బడసె
నూరిజనస్తుత సత్కళారతి
జ్ఞానులఁ బద్మగన్ధావదనంబులు
నాలుగుఁ బోల వారిగాన్."

"గోత్ర పరిత్రుఁడు సద్గుణ
పాత్రుం డను సిద్ధవకును బలిహిత కథ నా
రిత్రాదుంపతి గౌరవ
ధాత్రీసతి కిన్వరకును దనయుఁడ జగతిన్."

వన్నయభిలీకరుకును దరువారి యిందుమించుగా నేలది మేండ్లకు చెలువన నలసిన ప్రథమకాస్త్రగ్రంథ మిది! మహాపరా చాన్యని గణితసారసంగ్రహమున (1) పరికర్మగణితము (2) భిన్న గణితము (3) ప్రక్షిప్తగణితము (4) త్రైకాశికగణితము (5) మిత్ర గణితము (6) తేత్రగణితము (7) భూతిగణితము (8) చానూగణి తియనని యుద్ధవిధిగణితములు వివరింపబడియున్నవి. కాని తెలు గున పావులూరిగణితములో నం దయువ దను మిత్రగణిత మే నూత్ర గుత్తగణితము అని గంతుగా విధి క్రమయినది. ఇంతకు బూర్వ యువాహరింపఁడిన 'భాసురసంజ్ఞ ప్రపంచాదివేదిత యను పద్య రూప్రపరిగ్గణ' మల్లన 'మిత్రగణిత' మిచ్చి మిత్రభాగోభితంబు' అని పేర్కొనియు గాని గుత్తగణితమును బ్రత్యేకముగా జేర్చిన లేదు. కాగా సంస్కృతమున నెనిమిదివర్గవారములలో నున్న గణితసారసంగ్రహము తెలుగున మిత్రవర్గవారము గుత్తనూత్ర గణితములుగా విధి క్ర మగుటచే దొప్పిది గణితములుగల దయినది.

పావులూరి గణితము విషయమున నింకను చిలియదగు సంశయ లనేకములు గలవు. అది యొక్క వివరించుట కిది తావు కాదు. తెలు గున నలసిన నొలి గణితకాస్త్రగ్రంథ మిది ఇంకను బ్రకటనభాగ్య ముండకుండుట నిజముగా నమహాచిన్యము! శ్రీ పంకజేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాలయమువారికై యీ ప్రథమ గణితకాస్త్ర గ్రంథమును శ్రీ సునకగిర్లుల వేలూరి ప్రభాకరకాస్త్రీ గారు మది రాగు ప్రాచ్యరిఖితపు ప్రకాలలో అధ్యయన లగుచున్న వారప్రథమ ను, కాకినాడ యంద్రసాహిత్య పరిషత్తుప్రక భాండాగారము నంపి వారప్రథమ, మహామహాపాధ్యాయ శ్రీ పరివస్తురంగా చార్యులుగారి యార్జపు ప్రకాలయములోని ప్రతులను సంపాదించి,

*శ్రీ శ్రీ వావిళ్లవారిచే బ్రకటితము. పరిష్కర శ్రీవేదము లక్ష్మీ కారాయణకాస్త్రీగారు.

† ఇది ప్రాచ్య రిఖితపు ప్రకభాండాగారమునందు గలదు. తూతుకు గ్రంథసంఖ్యలు D 2290, R 185.

సంశోధించి, పరిష్కరించి యుండు. అందు లిఖితములను నొలి గణిత వర్గములను నొలి గణితములను ముద్రణభాగ్య ముందినది. అది త్వరలో బ్రకటింపబడును. తక్కిన గ్రంథభాగము గూడ సవరింపబడును. అందు గాని పావులూరి గణితముయొక్క స్వరూపము చూడగల గుత్త మల్లన రచనములోని తన నిర్గుల జ్యోతిబుకును, మొలన శీతకాస్త్ర పరిశ్రమ నిజస్వరూపము తెలియుటకును వది సహాయక కాగలదు. వావిళ్ల ముద్రణాలయమువారు కూడ పావులూరి గణిత మును దానికి మూలము మహాపరాచాన్యని గణితసారసంగ్రహ ముతో గూడ ముద్రించుచున్నారని విందుము. వారి ప్రకటన మునకై పాతకలోక మెరుగుచూచుచున్నది.

పావులూరి గణితమునకు దరువారి కవికాలాదికము తెలియ కచ్చుచున్న గణితకాస్త్రగ్రంథము లీంకవర్గగణితము. ఇయ్యది సంస్కృతమున భాస్కరాచార్యులు రచించిన సిద్ధాంతశిరోమణి యను గ్రంథములోని ప్రథమఖండమున లీంకవర్గ వివరము.

భాస్కరాచార్యుని సిద్ధాంతశిరోమణి జ్యోతిషగ్రంథము. అందు మూకుఖండములు కలవు. నొలిది లీలావతి. గం.వది లీజ గణితము. మూడవది సిద్ధాంతశిరోమణి యను జ్యోతిర్గణితభాగము.

సిద్ధాంతశిరోమణిలోని గోళాధ్యాయమునందలి ప్రశ్నాధ్యాయ మున—

'ఁడుగ పూర్ణ మహిమను శకవృషసమయేఽభివన్యమాత్మితిః రసగుణద్వేగ మయా సిద్ధాంతశిరోమణి రచితః'

అని యున్నది. దీనింబట్టి సిద్ధాంతశిరోమణి రచనాకాలము శాలివాహనశకము 1072 వ సంవత్సరమనియు, భాస్కరాచార్యుని జన్మకాలము శాలివాహనశకము 1038 అనియు చిలియుచున్నది. గోళాధ్యాయంతమున—

'ఆ సీత్యహ్యులబాహుః(శిఖితై త్రైవిద్యవిద్యజ్ఞ సే నానాసజ్జలధామ్ని ఓజ్జలజేతాంపిల్యగోత్రోద్భవః క్రౌతిసాస్త్ర విచారసారచతురో నిశ్శృమవిద్యానిధిః సాధూనా మవధి ర్మహేశ్వరకృతీ చై వజ్రమాదామణిః'

అని యుండుటచే నితడు కాంపిల్యగోత్రోద్భవు డనియు, మహేశ్వరోపాధ్యాయుని పుత్రు డనియు విశేష మగును. ఈయన యుజ్జయినగరమున జ్యోతిషకోశాగ్రహణ ప్రసిద్ధిపంది యుండెను.

భాస్కరాచార్యుని లీలావతికి సంస్కృతమున రచింప బడినవి క్రీస్తుశకము 1420 వ సంవత్సరమునంకి మహాను పది వ్యాఖ్యానములు తెలియకచ్చుచున్నవి. క్రీస్తుశకము 1587 లో నిది యగ్రుథ పానుషాగారి యజ్ఞచే భారతీభాషలోనికి గూడ బరి కర్తిత మయ్యెను.

కన్య సైద్రావిడభాషలోనికి నైతమిది పరికర్తము. ద్రావిడ మున నొక్కయనువాదము నూత్రము, అదియు సంపూర్ణముగా నే కావనగుచున్నది. తెలుగున నీ లీలావతికి రెం డనువాదములు నలసినవి. అందు దొలఁదిటిది ప్రస్తుతి ప్రశంసలో నున్న లీలావతి. గం.వది శ్రీ తిషకమల్ల కృష్ణరావుగారు గావించిన యను వాదము. *

భాస్కరాచార్యుని లీలావతికి చెలువన నలసిన నొలి యను వాదమున గావించినవి వల్లభాచార్యులు. ఇతడు అచ్చంబ

కాక డిండు విద్యావిధి యవయః, పకల కళా శాస్త్రమునకు
గాఢసద్ధి యవయః; నిమిషభుషణము చేర్చి సజ్జి
యున్నాడు. కాక యాద్యుడు మల్లభార్యనుకు ప్రియతీగణితము
వాదరిచనమునకు ప్రతిఫలముగా చేయు మాట పదాలు లిచ్చి
నాడు కాబోలు! ఆ విషయ మిందు గండు మాకు హాయి
వలెననేరలేకే చేర్చి సబడినది. అంక యోగమున కొదాపారిణము
నొసగుదు నతి దీ క్రింది పద్యమును రచించినాడు.

“కరులును రాజులు రదములు

కరివర్ణము రాజమహాలు ఖగ శిధిముఖం

వరిపాలు విరుపయకాళకు

పరసుసెనుచు నిచ్చెనివి వెను నూరు ఎనా!”

ఒక్క—

కరులు	౮
రాజులు	౧౬
రదములు	౩౦
కరి వర్ణము	౬౪
రాజమహాలు	౧౧౬
ఖగ శిధిములు	౮౮౦

౧౧౧౬ మొత్తము.

ఆశ్చర్యము! బొమ్మలాటకాయ తివకు బోనిపోషిక ముద
గిన చేయు మాటపదాలుల వెంత చుమత్కరిముగా చేర్చిని
నాడు! మఱొక్కచోట సంకలియోగమున కుదాహరణము. ప
సుచు బొమ్మలాట కాయ తివకు చేయుమాట పదాలుల పోనిగ
వల్లు చేర్చినినాడు మాడుకు.

“పంచసూత్రములలో

గాంచనములు బొమ్మలాట కాళకు నీ క

స్వంచె వ్యవశంకరుల శే

పించిన యవి కవిమహింబ్ర! చెప్పము ఎ శుభా.”

ఒక్క—౧౦౦౦

౧౧౧౬ తీయగా

౩౮౮౪

ఇతనికి మాత్రమే కాక కాకిన కఫల గందజలో రహూ
కృతులు గావించి సత్కారములు చేసినాడు—

“కవులు పన్నిదిక్కి మా కైకంబు లిచ్చె

చేయు నామ్మాటయిరువది విరుపధిభువి

కాక బొక్కొక్క సుకవిభాగమున కెన్ని

వచ్చునవి కవిదీపేంద్ర! వలయుఁ దలియ.”

అచ్యుతి శతరాయలవా రిలని కాండోకాండక మెనఁగి
పట్కరించినాడు. ఆయీ విషయ మీ క్రింది పద్యములవల
దలియుచున్నది.

“వరన వరేంద్రవంశముఁడైన యచ్యుతి

శతరాయని కృపాద్యుష్టిఁ జేసి

యాండోలికారూఢుఁడగుచు నా బొమ్మ

లాటకాళండు వేడ్క వర్ధరాః

లో వాళ్ళ సుగువాడఁడైన కుమారతా

తాచార్యులర్యున కర్మ మిచ్చె

దివ్యులకు శేషతృతీయముతో గండ్లికి

శేషపాదము కవిశ్రేణి కొనఁగ

పేర్చుచునఁ డన చెలులకు శేషవయ

భాగవంధక మంతియుఁ బంపిపెట్టి

కవిమహింబ్రున కర్పించె వివిధిసాక్షి

వేయుమాట పదా లెంతి విత్తరాః.

అచ్యుతి శతరాయలవాడు ప్రతి సంవత్సరమున వసుంతో

త్సవమును జరిపించెనీవాడు. ఆ యుత్సవస్థ వార్షమై యురుదంచిన
యైజమల నాతికు సత్కరించుట సంప్రదాయము. అచ్యుతి శత
రాయలవారి వసుంతిత్సవమున కచ్చుచుంపిన యర్థిజనులకై
జగపటకుచుండిన విందునకు బొమ్మలాటకాయ తింతులములను
గట్టించి నౌకలగునాడు. అంక విషయ మీ క్రిందిపద్యమున
చేర్చి నబడినది—

“అచ్యుతి శతరాయల వసుంతిత్సవ

మునకు వచ్చిన యర్థిజనుల కిదేవ

యావించుకై బొమ్మలాట కాళవిధులకు

తాను దప్పించిన తింతులములు

పలువదియేను పుట్టలమీఁదఁ బగునెన

పొందుముఁ బదియేనుమానికలకు

పేర్చుచు కుండెకా శేకా పోలలన గ

ద్దించికి వల్లు పుట్టించికి కెక్క

“వలని కరణంబు గొలిపించె పగలి వియ్య

మిఁకే చేపరులకు పవి యెన్ని యయ్యెఁ

దలిం వల్లకు పరి మావలయు మాకు

సంకయము గండు దలఁచుల తింతులములు.”

బొమ్మలాట కాయకు సువారతాచార్యులు సుగువాడు
దని ప్రార్థులిరి పద్యమున చేర్చి నబడియున్నది. కుమార తాతా
చార్యులు సున్నది (క్రీ) ప్రస్తుతాచార్యులు. ఎల్లూర్ తిరుమల
కుమార తాతాచార్యులని యాతని సంప్రాద్ధ నామధేయము. ఇత
డాపప్రంబ పుత్రుడు. శేషవర్ణ గోత్రుడు. యశశ్శాఖుల జెందిన
వాడు. ఇతని లింగ్వి ఆయాపయ్యంగారు. గోళి ప్వాచార్యులిరిని
సితామహాదా. వీరు క్రీస్తాలనాథుడని పిలువబడు తిరుమల నంది
వంశీయులు. కుమారతాతాచార్యులు వింకటాచి శతరాయలకు
నాచార్యుడైయుండి యాతని పట్టాభిషేకమును నిర్వహించినట్లు
తెలియుచున్నది. అతడు తన సుగుభవునిమాది భిక్షి విశేషముచే
గిన నాచార్యులు సంతకు దిన సుగువాడున కొనినవాడట! రాజ
సత్కారముల విశేషముగా పందియుండిన యీ గూచార్యులర్యుడు
దేవాల మాదికములకు విశేషముగా దానాదకమును గావించినట్లు
తెలియుచున్నది.

క్రీస్తుశకము 1583 వ సంవత్సరములో నిలిచు క్రిశ్టింకేలే
క్యరన్యామవారికి నాలుగుగాముల నొంగెను. తిరుమలయందు
క్రీ. శ. 1580 లో ఏకవిమానమును గట్టించెను. బ్రహ్మకోటి విద్యాప
మునకు బంగారు మాలము చేయించెను. కాంచినగిరియన నమ్మ
వారికి కల్యాణకోటి విమానము గట్టించెను. తివయేత్తు కులాధరము

తూర్పు దిక్కునువలెను వరదరాజస్వామివేదో వివిధాంగం చేసి. బ్రాహ్మణుల కిగవారముల కలకొల్పెను. వరదరాజస్వామివారికి వాహనాధికములకలెయిచెను. 'తాతాపమద్ర' మను నొక వాహనముగూడ ప్రవీణించెను. కాంచీనగరమున వరదరాజస్వామివలెనామమునకు గార్హకర్తగాను, క్రితకర్తవ్యంబునుగాను నుండుటచేతను కాక యీతడు చెంగలట్లు మండులమునొని ప్రస్తుత తాతలయములకు బర్యవేక్షకుడుగా గూడ నుండెను. తీవిత వరమభాగమున నీతికు కాంచీ వసియును రాజ్యము లనుభవించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. * ప్రపంచామృత మను గ్రంథమున నీతి వంశాధికము కావననును.

కుమార తాతాచాట్యులకు కిష్కండన నీవామృతము కాకయ వనప్రస్తుతము. వల్లభాగ్యు డీవయమును జక్క నుజులించియే ద్వర్ధిరవమును మిక్కిలి జాగ్రత్తో నిర్వహించినట్లు తెలియుచున్నది. సంప్రదితములమును దానికి వల్లభాగ్యుడు గావించిన యనువాదమును గాంచినచో నీ విషయమునందీతి చెంత జాగరూకత వహించెనో తెలియగలదు. చూడుడు—

“అమల కమలరాశే స్త్ర్యుంశి పద్మాంశపదైః

ప్రియవహారి నూర్వా యేన కుర్వాణ చార్య

నగవన మాధవమ్మి. పూజితం శేవపద్మైః

సకల కమల సంఖ్యాం క్షీప్ర మాభ్యహి తస్య.”

“అంబుజరాశోపల మహింశపురాణం పంచమాంశం ను ర్న్యాయల బోమ్యుల విధుపాధుకాక గూహర్ణవారి. పేరంబుల బాజు కేసె నుగునాజపవాణము శేవపద్మ మట్టుంబుల తీసి నిర్వహించుగా సకలంబుజసంఖ్య కష్టమన”

మామమున ప్రదయనుడు, హరి, నూర్వుడు, ఆర్యాశివ యనువారికి బాజించినట్లు తెలుపబడిగా వాండ్లకరణమున ప్రదయనుడు, ఆర్యాశివ, యనువారిని బరిహరించి యజహారంబులను క్రికనులలో వల్లభాగ్యుడు తన కృతిక్రీడకు డను బామ్యులకు కాకయ వైష్ణవరాతాశేవ వేదమును సంరక్షించుట కెంతగా జాగరూకు డెంద్రోనో తెలియవచ్చుచున్నది.

వి తిత్కృతికర్త యను నీ వల్లభాగ్యుని గూర్చి మఱి కొంత విషయము తెలుపదగియున్నది. మహావీరాచార్యుడు సంస్కృతి మున రచించిన గణితసారసంగ్రహమునకు మదరాసు ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తకభాండాగారమున దైవజవల్లభ వీరచిత్ర మను నొక కర్ణాటక వ్యాఖ్యాన ముపలభ ముచున్నది. గణితసారసంగ్రహమునకు నీతిక వ్రాయును నీ విషయమును రావుబహదూరు శ్రీ యను. రంగాచార్యులుగా రిట్లు పేర్కొనిరి.

“The manuscript is a transcription on paper in Kanerese characters of an original palm leaf manu script belonging to a Jaina Pandit and contains the whole of the work with a short commentary in the Kanerese language by one Vallabha, who claims to be the author of also a Telugu commentary on the same work. A though incorrect in many places it proved to be of great value on account of its being complete and containing the Kanerese commentery”

* వివిధములకు చూడుడు—Tirufati Devasthanam Epigraphical Report-By Sri Sadhu Subrahmanya Sastry Pages 310-314

దీనిపట్టి వల్లభు డను నొక్క దైవజవల్లభు మహావీరాచార్యు వీరచిత్ర మను గణితసారసంగ్రహమునకు గర్ణాటక భాషయందు దొక లఘుటీకను, దెలుగున నొక లఘుటీకను రచించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కాని యీతడు రచించిన తెలుగుటీక లభించుట లేదు. గణితసారసంగ్రహమునకు గర్ణాటక భాషలలో టీకలను రచించిన వల్లభుకును, నీ లీలావతీకర్త యను వల్లభాగ్యుడును నొక్కరి యయి యుండునని తలచుటలో దొడ ముండ దనుకొందును. గణిత సార సంగ్రహ టీకాకారుడు దైవజవల్లభుడు. లీలావతీకర్త వల్లభాగ్యుడు. గణిత సారసంగ్రహమును, లీలావతీయు రెండును గణిత గ్రంథములు. కాగా, అయ్యురజ్జీవరాయలవారి కాలమున ననగా బగునాటన శతాబ్దియందుండి యీ వల్లభికిని పూర్వగ్రంథ మను గణితసార సంగ్రహమునకు బద్యానువాదము వెలయింపక టీకలు మాత్ర మే రచించి, లీలావతీకి మాత్ర మనువాదము వెలయించుటకు గారెగ మేమని సంశయము కలుగక మానదు. దానికి సమాధానము లేకపోలేదు. వల్లభుని నాటికి క్రిష్ణకము పనునొకంపద శతాబ్దియందే పావులూరి ములనచే గణితసారసంగ్రహ మునవదించబడి ప్రచార మున నుండుటచే దాని దిరిగి తా ననువదించుట వ్యర్థ మని తలచి వల్లభుడు తనకు గణితశాస్త్రమునందు గల ముక్కువచే నా గ్రంథ మనకు గర్ణాటకాంధ్ర భాషలలో టీకలను మాత్ర మే వెలయించెననియు, తన నాటికి బహుశ ప్రచారమున నుండియు దెలుగున ననువాదము లేనందున న నేకుల కంఠబాటులో లేకండుటచే నా మనోహరి గణితశాస్త్రగ్రంథమునకు మాత్రము తాను దొరినారీగా ననువాదము వెలయించెననియు మనము తలపడగలిగియున్నది. ఇంత కును గణితసారసంగ్రహ టీకాకారు డను దైవజవల్లభుని కాంధీ కము మనకు దరియవచ్చుట లేదు. ఇది కేవల మొక యూహ మాత్రమే! దైవజవల్లభుని కడగ్గ యిది కొంత యెంతని విషయమును తెలుపుచున్నది. చూడుడు—

“ఇతి కరణానుయోగ రాస్త్రాన్యాయావార పారావార సారంగత మహావీరాచార్యకృతా సారసంగ్రహాఖ్య గణితశాస్త్రీ శ్చేత్రాఖ్యస్య ఉపాస్య త్వవహరగణితస్య బాలహాధార్థం ఆంధ్ర భాషామయ్యాభాషకర్తా శ్రీమత్పూర్వజ సిద్ధమాత్రప్రసాదానాదిత గణితశాస్త్ర తత్త్వజ్ఞేన దైవజవల్లభాఖ్యేన వీరచిత్రా శ్చేత్రగణితే జన్యత్వవహరస్య కర్ణాటక దేశీయ భాషామయటీకా బాలహాధాఖ్య సమాప్తా.”

ఇందు దైవజవల్లభుడు శ్రీమత్పూర్వజ సిద్ధమాత్ర ప్రసాదానాదిత గణితశాస్త్ర తత్త్వజ్ఞు డని పేర్కొనబడియున్నది. ఈ సర్వజ్ఞు దైవజ్ఞో తెలియరాదు. లీలావతీకర్తయో శ్రీ పరమ హంస పరీవ్రాజకాచార్య ప్రహలాదంద శ్రీవరణ పద్మనాభాత్రాయని వల్లభాగ్యుడు పేర్కొనబడియున్నాడు. సర్వజ్ఞుకును, బ్రహ్మధానండుకును నొక్కరినే లేక భిన్నులనే తెలియరాదు. ఈ విషయమున నింతకు బరిగోధనము జరగవలసియున్నది. ఇది తాత్కాలికమగు నొక నిర్ణయము మాత్రమే! దైవజవల్లభుడు క్షిప్రమని ప్రమాణాంతరములచే నిరూపింపబడుచుండ నీ నిర్ణయమును సమచిత్తుమనియే భావించుట వ్యాధ్యము కాకపోదు.

వల్లభాగ్యుని లీలావతీ యాంధ్రీకరణమునుగూర్చి యిందుకంత చెరిపికొందము. సంస్కృతిమున నీ గ్రంథము మూడుంబదములు గలది యని యింతకుముందు తెలిసియుంటిని. ఆ విషయమునీ వల్లభాగ్యు డిట్లు పేర్కొనినాడు.

“గణితం దిది త్రివిధము గ్రహ గణితంబును నుదీయన లీలగణితమున కాతీ .

గణితమును; తత్వాదీ

గణితము పరికర్మ పూర్వకంబై యుండును."

పయి తెల్పినట్లు (వివిధగణితములలో వల్లభాన్యము పొందిగణితమును మాత్రమే తెలిసింపజేసి తెలియమిచ్చుచు చూడుడు—

"అని పొగడ గణు రానా

నని సంస్కృతభాష భాస్కరాచార్యులు చె

ప్పిన సాటిగ రీలావతి

యొనర్చుఁ దెనుఁగున....."

భాస్కరాచార్యుడు తన రీలావతిలోని యంశగణిత భాగమునకు బాటిగణిత మని పేరిడి యున్నాడు. అది మహారాష్ట్ర శిల్పము. దాని కెఱువీ యిగుక చలినపలక యని యర్థము. పూర్వము మనవా రట్టి పలకలమీదనే గణితపరికర్మలను గావించుచుండిరి. కనుక యా గణితమునకు బాటిగణితమని పేరు వచ్చినది.

ప్రస్తుతప్రశంసలో నున్న యీ రీలావతి యసమగ్రముగా లభించుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇందు సంజ్ఞాధికారము, పరికర్మాప్రకరము, భిన్నపాతి, శూన్యపరికర్మాప్రకరము నను విభాగములలోడి పరికర్మగణితము, ప్రకర్మగణితము, త్రిరాశికగణితము, మిశ్రగణితవారము, శ్రేణివ్యవహారము ననువర్ణాయములు కలవు. శ్రేణివ్యవహార మసమగ్రముగా కలదు. గ్రంథ మంతటితో ముగియుచున్నది. కాని సంస్కృతమున వీనికి దిగువారి నున్న శ్రేణివ్యవహారమును కుటకవ్యవహారమును, అంకపాశివ్యవహారమును నింగు గానరావు వల్లభాన్య డీవ్యవహారముల ననువదించినో లేనో తెలియరాదు. అంకగణితభాగ మను పాటిగణితమును మాత్రమే యెరిగి తెలిసింపఁ దలపదగును. శ్రేణివ్యవహారముల నర యనువదించఁ జే లేదనియు దలపదగును.

వల్లభాన్యము గణిత గ్రంథము ననువదించినను నా యనువాదియగుచు ప్రబంధనచమమునకు వలెనే చక్కని శిక్షాన్యాయ నిగ్రహము గలిగి పాఠమునట్లు రచించెనని చెప్పట కావంతయు సందియములేదు. ఈతని పద్ధతియు లనువాదములే యయ్యు జక్కని ధారాశుద్ధి గలిగి స్వకపోలత్వీకములవలెనే వోచుచున్నది. అనువాదియనందును నితడు మూలమునకు శతలము దాగుడుగా నుండి మక్కికి మక్కి యనువాదము నేయక యొకకొంత స్వారింత్రియము వహించి పరస్పరముగా ననువాదము గావించినాడు. సంజ్ఞాధికారమునందు సంస్కృత రీలావతిలో దెలుపబడిన సంజ్ఞలను మాత్రమే గాక తననాట దెలుగునాట వ్యవహారమున నుండిన కాలధాన్యాదివాసములను గూడ తెల్పిని తన స్వరీతిరితము చెల్లఁపెను. ఇదిగాక యీతడు సంస్కృత మన నున్న నూత్రోదాహరణములను, పరస్పరము లయిన వానిని ననువదించుటమాత్రమే గాక స్వయేదాహ్యులను గూడ పోసిగి తన గణితశాస్త్ర పరిజ్ఞానమును, స్వారింత్రియమును చాటెను. మూలభిన్నములయిన యాయాయి యుదాహరణులవలన నయ్యుర దేవరాయలకొలమునాటి వ్యాపారాదీకముల దేరపారములు, సాంఘికాచారములు కొన్ని మనకు దెలియవచ్చుచున్నవి. ఇతని యాంధ్రీకరణమునకు నిదర్శనములుగా భాస్కరాచార్యుని రీలావతిలోని శ్లోకములను, వానికి వల్లభాన్యము గావించిన యనువాదములను ముచ్చునకు జూపుచున్నాడను.

రీలావతీసముల్లల కాలవ్యాస విలాసి నే

గణేకాయ నమో నీలకమలాంబుకా వ్రయే.

"రీలా లలిత గళలుల

దాలోలకరాశి బలవదవరకాల

చాల్లలిలాసి వివాదము

నీలకమల విమలకాంతి నెమ్మదిఁ దలఁతున్.

"పంచాంగోఽలికులా త్కదంబ మగమ

త్వ్యంశం శరీంధ్రంతయో

ర్విశేష స్త్రీ గుణో మృగాక్షి కుటజం

జోలాయమానోఽవరః

కాంఠే క్షతిక మాతీ పరిమళ

ప్రాప్తైక కాలపియా

యోగ భూతి ఇతి ప్రసో భ్రమతి ఖే

ర్భంగోఽలి సంభ్రాంతవచ॥"

"అలియూగంబున బంధమాంశము వినో

రాగంబు నీ పద్రు మం

బాలక దేవత శరీంధ్ర గంధములకై

జోయెం ద్రిభాగంబు జా

దులకై లెక్కినన శ్రీహరి మరీగం

వోస్తోన వేటొక్క పు

ష్పలిసం బాడుగు నుండే వేష్ట శేఖర

సర్వాధి సంభ్రాంతవచన్."

"గుఠం హంసకులస్య మూలదళికం

పెహుంతు మానసం

ప్రీడియ స్థలపక్షి వన సుగా

విహంగకొండల్ల పూత

బాలే బాల మృణాలకాంతి జలే

శక్తి క్రియాశాలం

స్పృహం హంసయుగ్మత్రయం చ సకలం

యూగస్య సంభ్రాంత వచన్."

"ముదియున హంసయుగ్మత్రయ

మూల పది స్పృహ కమ్మనాంశ మిం

పొదవఁ పెటతామల

హంసకుల స్పృహ లేచిపోయె న

య్యుదికమనంగు లెక్కవక

యందె రిమింపుచు హంస బాటు నె

మ్మది నెటగింప హంసకుల

మానము గాకను సంతసింపగన్."

"పార్థః కన్యవధాయ మాన్యగణం క్రష్టో రణే సందళే

తస్మాత్తేన నివార్య తస్మాదగణం మూలై శ్చిరుర్వి ర్వియాన్

శిల్యం చక్షి రణభుఖిః త్రిః రవి స్రుతిం ధ్వజం కామ్యకం

చిచ్ఛే దాస్య శిరశ్చిరణ కలి తే యో నర్జన స్పందితే"

"అనిలో బాగు పేరుప్రబాధమున ప్ర

తిష్ఠప్రవజం బాజ

య్యున విమ్మల చిత్రప్రయంబున రథా

శ్యానీకమం జంపె శి

ల్లని నాజయ్యల నొంచి మాట బలు వి

ల్లన్ చిత్రముం గేరువుక

దునిమెం గడ్డని గూర్చె బద్ధకటి దో
ద్రో నెన్ని యత్నములొ."

"ఆరికపై నిశిమాలం హలతీం గూత మున్నె
నిశిల నవమభాగా శ్చాలినీ భృంగ మేకమ్
నిశి పరిమలబుం పద్మమగ్ధ్య నిరుద్ధం
ప్రతివణి రణంతం బ్రూహి కాంశేఽరిసంభ్యాం."

"అరికపల్లవలయ నశిల వహస్థాంత
కమును గూడి హలకములు వేరి
ధ్రువర యుగము తగులుపడియుండె దమ్మిలో
రాత్రి యెల్ల మధుకరంబు లెన్ని?"

ఇదిని సూత్రరచన మెంత వీరువుగా, సమగ్రముగా చదవ
ముగా నందానో చూడుడు—

అనులోమాఖంఢంబును, వినులోమాఖంఢంబును, ఖంఢం
బును వర్గరాశిజంబును ననం జతుర్విధంబైన ఘనంబునకుం గరణ
మూర్తియ మూడుపద్ధతులు—

"అరుదుగ నిల్చి యంత్యిఘన
మంత్యిఘ్ని త్రిపదాహతాది మో
త్కిర ములమోదెఁ గూడి కడ
కడ ప్రజగత్పిమనిఘ్ను మా పదాం
తిరగ మిలాదివర్గ వుచి
తంబుగఁ జేరిచి యాది వెండియున్
దిర మిడి యంత్యిభావనఁ బ
దింపడి యిట్లు యొనర్చఁగాఁదగున్."

"ఒండేని రాశి దృఢమతి
ఖంఢద్వితియమునఁ బెంచి గ్రక్కున నూటక
వెండియు గుణించి మజియును
ఖంఢఘ్నైక్యంబుఁ గూడ ఘన మద్ది యగున్."

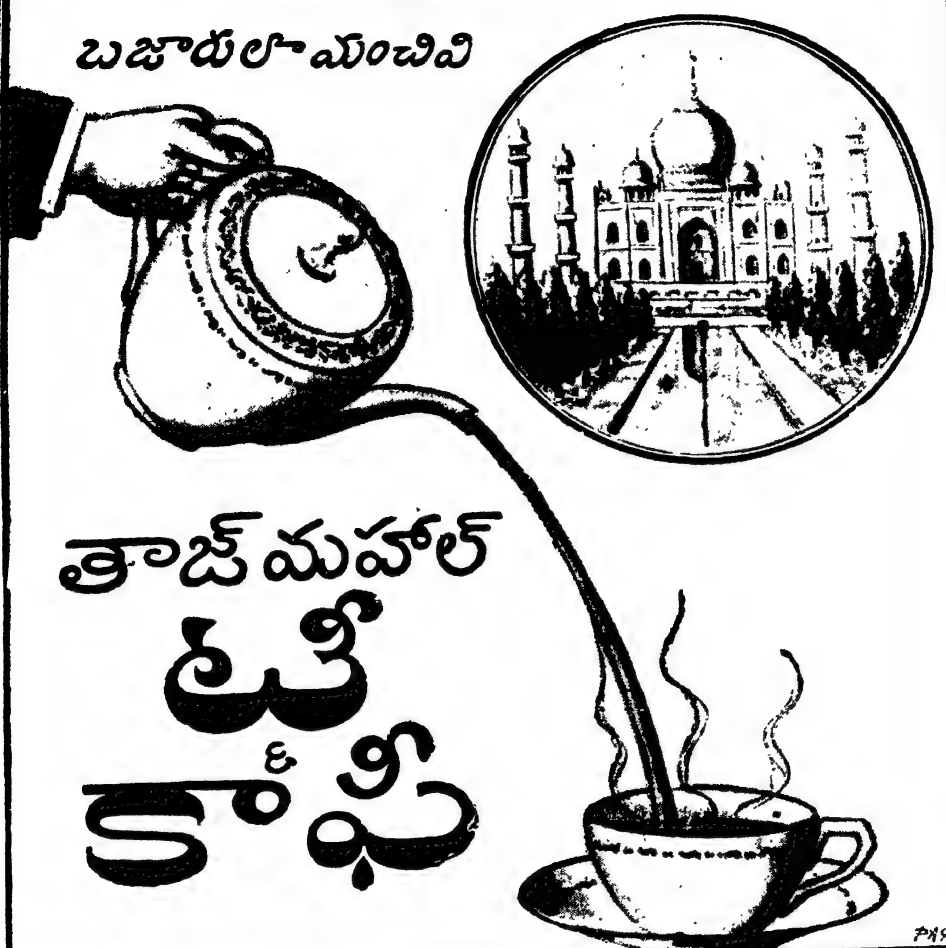
"కణఁగి వర్ణములఘనము వర్ణించిన
వర్గరాశి ఘనము వచ్చు నిక్క
మరయఁ గృతిఘనంబు లాద్యంత్యమున నుండి
యొన్నిటికిని నైన నేగుదెంచు."

* * * *

తెలుగున చెలసిన శాస్త్రగ్రంథములు తక్కువ. అందును
గణితశాస్త్రగ్రంథములు మిక్కిలి. తక్కువ అందు గవికొలాదిక
వివరిములు తెలియవచ్చుచున్న గణితశాస్త్రగ్రంథములు పాపు
లూరి గణితమును, నీ లీలావతియు. ఉపలబ్ధము లగుచున్న యీ
గ్రంథ గణితశాస్త్ర గ్రంథములయినను నింకను వెలుగుమొగము
చూపకపోవుట మిక్కిలి శోచనీయము. లీలావతిని మాత్ర ముపలబ్ధ
మగుచున్నంతవఱకు సంపాదించి, మూలముతో పరిచూచి,
యందలి లెక్కల గుణించి, పరిష్కరించి ముద్రిణమునకు నిర్ణ
పఱచి యున్నాము. త్వరలో దాని బ్రకటింపజేయవలయునని
సంకల్పము. ఇదియు బాపలూరి గణితమును బ్రకటింపబడవో
దెలుగున శాస్త్రగ్రంథములు లేవన్ని వొఱత గొంతవఱకు దీర
గలదు. ఈ గ్రంథముల పరిశోధనయు సరిగా జరిగినచో బూర్వ
కాలమున కెలుగునాట గణితశాస్త్రపరిశ్రమ మెంతగా జరగనో
తెలియగలదు.

బజారులో మంచివి

తాజ్ మహల్
టై
కాఫీ

సయ్యద్ బ్రదర్స్ 39. టి. హెచ్. రోడ్.
మదరాసు 21.

ది మెట్రోపాలిటన్ ఇన్సూరెన్సు —కంపెనీ. లిమిటెడ్.—

(హెడ్ క్వార్టర్స్: కలకత్తా)

1951 లో పూర్తిచేసిన } రు. 7 కోట్ల 51 లక్షల 91 వేలుమించినది.
నూతన వ్యాపారము

అన్ని జిల్లాలలోను ప్రతినిధులు కావరెను.

విషయవాడ ప్రాంతం:

నం. 17/167 జ్యూర్ వ్యాజ్యవీధి
గాంధీనగర్, విజయవాడ

దుబ్రాసు ప్రాంతం:

నం. 52/58 తిరుపతివీధి,
జి. టి., మద్రాసు 1.

ప్రేడ్ మార్కు నోటీసు

COLAMBIA
అసలుకొలంబియ
అసలుబుట్టమార్కు

BEST IMITATION SILK
అసలుకొలంబియ

GUARANTEED 34 MONTHS

MANUFACTURED FOR
EBRAHIM CURRIM & SONS
BOMBAY. MADRAS. CALCUTTA

మేము గత అనేక సంవత్సరములుగా, ఒక నిర్దిష్టమగు హెల్మెట్ ప్రేడ్ మార్కుతో "కొలంబియ" పేరుక్రింద, గొడుగులను తయారుచేసి విక్రయించుచున్నాము. ఇదిగో ప్రేడ్ మార్కు ఇదిగో మార్కింగ్ మాదిరి ప్రకారం 1940 ప్రేడ్ మార్కు అభ్యుక్తి 1942 లో రిజిస్టరు చేయబడినది.

కొందరు వర్తకులు అదే పేరు, మార్కుక్రింద గొడుగులను తయారుచేసి విక్రయించిన సంవత్సరములు యిటీవల మా దృష్టికి తేలిపిరివి. ఇదిగో మార్కుకు పేరుకు మాకుమాత్రమే ప్రత్యేకంగా హక్కుకలదిను విషయము తిమకు తెలియదని చెప్పి వారు పట్టాభివృద్ధిని తెలియజేసారు. ఇందుమూలమున తెలియపరచునదేమనగా, పదిదశాబ్దములు ప్రేడ్ మార్కుగాని వాటిని పోలిక అనుకరణముగాని ఏ వ్యక్తియైనను ఉల్లంఘించినయెడల వారిపై అవసరమగు చర్య తీసుకొనుము.

ఇబ్రహిం కరీం అండ్ సన్సు

గొడుగులు తయారు చేయువారు, మద్రాసు 1
బొంబాయి - మద్రాసు - కలకత్తా.

Tata Products of Quality

TOMCO SALES DEPARTMENT

టాంకో సేల్స్ డిపార్టుమెంట్

19 - ఎ, హైదరాబాద్ : : మద్రాసు 1.

బ్యాంక్ ఆఫ్ బరోడా లిమిటెడ్.,

(స్థాపితము - 1908)

ఆచుకులిపించిన మూలధనం	రూ. 2,40,00,000
జాతీయీ, విదేశీయ మూలధనం	„ 2,00,00,000
జుట్టింపబడిన మూలధనం	„ 1,00,00,000
రిజర్వు నిధులు	„ 1,23,00,000

హెడ్ ఆఫీసు - బరోడా

మద్రాసు బ్రాంచి:

కోయంబత్తూరు బ్రాంచి:

హైదరాబాదు (దక్కన్) బ్రాంచి:

8, బ్లూవాల్డ్ స్ట్రీట్, జి. జి.

55, పెద్దబహారు రోడ్

మహారాజ్ గేట్, 7, సి. జి. రోడ్.

బారోడా కేంద్రమున అన్ని కేంద్రములలోను బ్రాంచీలు, ఏజెన్సీలు ఉన్నవి.

అధ్యక్షుడు: శ్రీ తుల్సీదాస్ కిలాచండ్ (తుల్సీదాస్ కిలాచండ్ & కం. లి. బొంబాయి).

మద్రాసు లోకల్ కమిటీ

1. శ్రీ కె. ఎస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు (రిటైర్డ్ ఫీల్డ్ జడ్జి, కొచ్చిన్)

2. శ్రీ కేశవ్ చౌదరి కె. చవా (మెయిన్ ప్రీమియర్ మెటల్ షిప్)

3. శ్రీ ఎ. ఎమ్. ఎమ్. అరుణాచలం (స్ట్రక్చర్ అండ్ కంపెనీ)

దేశీయ - విదేశీయ వ్యాపారములకు అన్ని వసతులు ఇవ్వబడును. అంగీకరింపబడిన కాతాగార్లు, స్టోర్స్.

డాలర్ రేడియో విదేశీయ క్రెడిట్ లు ఏర్పాటు చేయబడును.

అన్ని విధములైన బ్యాంకింగు వ్యాపారము జరుపబడును.

1 నుంచి 12 నెలలవరకు డిపాజిట్లు అంగీకరించబడును. రేట్లవివరములు అడిగి తెలుసుకొనవచ్చును.

కల్లూరి గోపాలరావు

డబ్ల్యు. జి. గ్రౌండ్వాటర్

మద్రాసు బ్రాంచి మేనేజరు

బారోడా మేనేజరు.

భారత

విద్య, పరిశోధన, పారిశ్రామిక, ఇంజనీరింగు యదవ్యవస్థై గత 25 సంవత్సరములు శక్తివంతులైన కృషిచేసి స్వీయోత్పాదన

రజతోత్సవమును జరుపసున్నది

ది ఆంధ్రా సెంటిఫిక్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

హెడ్ ఆఫీసు: } మచిలీపట్టణము.
కార్యాలయము:

బ్రాంచీలు: { 1 బాకర్పూర్, హంబత్, మద్రాసు
విజయనగర్, వికారగూడ, బుద్లూర్, ఎన్టీఆర్, పొట్టి, బొంబాయి.
ప్రతివిధులు వున్నవోట్లు:

స్టూఫర్లీ - హైదరాబాద్ - కటక - విశాఖపట్నం - కొలంబో.

ఓం భ్ర ప త్రి క - సందస సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

పరిపూర్ణత్వము

శ్రీ హేరాయిల్

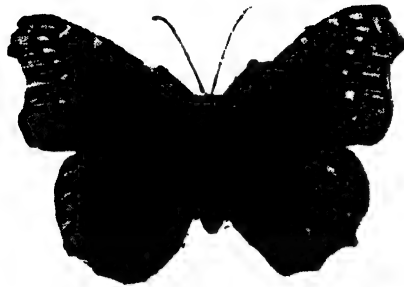
ప్రకాంతము మరియు ప్రథమ శ్రేణి

GANGA WORKS . ADYAR . MADRAS . 20

1

INSIST ON
“BUTTERFLY”

BRAND

PAPERS

MANUFACTURED BY:

M/s. SAMUEL JONES & Co., (EXPORT) Ltd., LONDON

**We solicit indents for all kinds of Papers
including their specialities.
Coated Papers, Gummed Papers, Gummed Tapes,
Self Adhesive Tapes etc., for all Industries.**

We hold stocks of Printing Inks manufactured by:

M/S. COATES BROS. (INKS) LTD.
LONDON & CALCUTTA.

And other printer's sundries.

Phone : 3519

Tei : “PRESUNDRY”

K. ORR & COMPANY,
40, Chinnathambi Street,
MADRAS-1

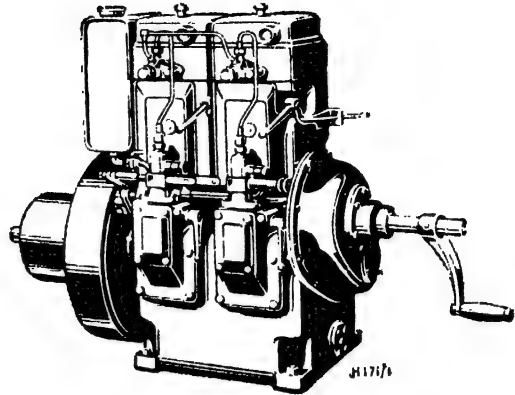

కిర్లోస్కర్ పంపు సెట్లు

2000 మంది రైతులు ఆర్థిక దేశంలో
ఉపయోగిస్తున్నారు!

● పంపు సెట్లు	● పంపు సెట్లు
● టెర్రేస్ గార్డెనింగ్	● పంపు సెట్లు
● ధాన్యం మిల్లులు	● పంపు సెట్లు
● కుప్పకొత్తల మిల్లులు	● పంపు సెట్లు

గుంటూరు - కృష్ణ - ఉధయోదావరి పంపులు
సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్ల మయిక మారు ప్రాయం.

డిజిల్ - కొత్త స్టార్టింగ్

ట్రాక్టర్లు

కె రెసిస్ట్ ట్రాక్టర్లు

వ్యవసాయ పనిముట్లు

వేరు సామానులు - సర్వీసింగు

గ్యారంటీ!

పోస్టు బాక్సు : 77

పార్కు రోడ్డు * విజయవాడ.

తెలి: "Magnet"

ధాతువర్ధని

విశ్వవ్యాస మహర్షి వ్రాసిన ధాతువర్ధని బలహీనత, సంకేతము, సామాన్యము, విశ్వాత్, అధిమాత్రము మొదలగునవి వివరించుచున్న వ్యక్తిగతముగా ఆధారముగా ఉపయోగపడును. రూ. 50-0, వి. ప. రూ. 0-14-0.

అబలసుధ

శ్రీలక్ష్మీ కుమారి వ్యవహారము, అపరాధములు, బుద్ధిబలము, సంకేతములు, సామాన్యములు, తిలకములు, సంకేతములు, వాస్తవికములు, శాస్త్రములు, నిద్రావస్థలు, కలనము, వాస్తవికములు, బలహీనత, మలబలము, మొదలగునవి వివరించును. రూ. 50-0, వి. ప. రూ. 0-14-0.

అమృతప్రాస

కవాశాసనము, మేధాసూత్రము, భాగ్యవృద్ధివాస్తవము, కనుకలు, సామాన్యములు, వాస్తవికములు, మొదలగునవి వివరించును. రూ. 50-0, వి. ప. రూ. 0-14-0.

ఇండియన్ వెంటిలర్ హౌస్

లక్ష్మీనగరం హోటల్, విజయవాడ-2.

విజయ కమ్మర్షియల్

బ్యాంకు లిమిటెడ్.

విజయవాడ.

సీ జను డి పా జి ట్టు

హెడ్క్వార్టర్సులోను, బ్యాంకు ప్రాంతాలలోను, సీజను డిపాజిట్లు మూడు నుండి పావుమిలియన్ల వరకు రూ. 100/- అంతకుపైస అంగీకరించబడును. సంవత్సరమునకు సుమారు రూ. 4-8.0 లు వడ్డీ గుర్తించబడును.

మ. సూర్యనారాయణ,

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.

శ్రీ లక్ష్మీ విలాస్

మోడరన్ కేఫ్

(విశిష్టత)

విజయవాడ (విజయవాడ)

బోర్డింగ్ అండ్ లాడ్జింగ్ హౌటల్

కానాల్.

గాంధీ నగర్

ఫోన్: 174-A

ప్రాంతం

సామారంగం-చౌక్

ఫోన్: 174

క్రొత్తగా నిర్మింపబడినది.

పుష్కలముగ గాలి వెల్తురు కలుగి.

కుక్కలు మొదలగునవి చక్కగా ఆహార్యబడిన

సీగిల్, డబల్ రూములు, స్నానపుగదులు చేర్చబడినవి. ఫ్లష్ టెట్,

శానిటరీ ఫిట్టింగులు. భోజనముకు, టిఫినుకు, శ్రీలకు కుటుంబములకు విడి

వర్షాశ్శు. సరసమైన ఛాక్లెట్లకు ఎల్లరకు రుచికరమైన ఉత్తమమైన భోజనము, టిఫిను.

శుచి - శుభ్రత - నాణ్యత - సర్విసు - మా లక్ష్యము

పద్య కథావాఙ్మయము

శ్రీ వేలూరి వెంకటరమణయ్య

ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రలో గణా వాఙ్మయము ప్రోత్సవ పలువుర యభిప్రాయము. మన కథా వాఙ్మయము గెండు విధములైనది, పద్యకథావాఙ్మయము, గద్య లేక వచన కథావాఙ్మయము అని. ఈ పద్యపద్యము రెండవతరగతి కథావాఙ్మయమునకు చెల్లును గాని మొదటిదానికి చెల్లదు. కథలు చెప్పడము ఆధునికులు నూతనముగ కల్పించిన విద్యకాదు; వినవలెగాని చదివి యానందించడము గాని ఆంధ్రులకు నేడు నూతనముగ సంపాద్యమైన గుణం కాదు. ఈ రెండును ఆంధ్రజాతితో కూడా పుట్టినవి. ఈ యంశమునే ఎత్తా ప్రెగ్గడగారు 'గానటన' అని పిలిచి గాథలు త్రవ్వకమునకు పోయిరి. అను మాటలతో వ్యక్తపరచియున్నారు.

పద్యకథల యుత్పత్తికి గారణము:—

కథలు ప్రజావాఙ్మయమునకు జెందినవి. విద్యావంతులకంటె బామరజనుల నిమిత్తమే యిది బహుళజీవితమని నా యభిప్రాయము. కథకు లెల్లయెడలను జనసామాన్యమునకు సుబోధముగా వాడుకభాష యందు పోషిమాటలతో గథలు చెప్పట సమాజము. కాని యిది లిఖితరూపముగ బరచుట ముందినపుడు వ్యాకరణవిరుద్ధముగాని పలుకడభాషయందు వ్రాయబడుచున్నది. ఇట్టి వచన కథలు మన ప్రాచీన వాఙ్మయమున గానరావు. అపవ్యభాషలయందు గలవు. దీనికి గారణము లేకపోలేదు. ఛందోబద్ధముగాని వ్రాత వ్రాత కాదని మన పూర్వీకులు చలించిరి. కావున పద్యవాఙ్మయము నలకును మన వాఙ్మయమున వచన రచన పోషమావలేదు. ఏ విషయమునుగూర్చి గ్రంథము రచింపఁబడినను నది పద్యరూపమున బహులు వ్రాడెడిది. ఒక కథ లేకాదు, వ్యాకరణములు నిఘంటువులు వైద్యగ్రంథములు ఇవి అవి అననేల అన్నియు పద్యగ్రంథములే. గణితము వ్రాయవారుకూడ ఈ మార్గమునే యవలంబించి లాఠిగు నేయుటకై యిచ్చెడి లెక్కలు వైతము శ్లోకానిఘటములు గణింపఁడు కొనివచ్చి సగపాలు మోచుంపు సలికినిచ్చి యిది పద్యరూపమున వ్రాసిరి. ఇందుమూలమున వచనరచనకు ఆదరము లేకపోయినది.

మన పద్యకథావాఙ్మయమును మూడు భాగములుగ విభజించవచ్చును. (1) భాషాంతరీకరణములు. (2) అనుకరణములు. (3) స్వతంత్ర రచనలు.

(1) ఈ తరగతికి జెందినవి రెండు లభ్యమైనవి. ఇంకొకటి శేతన కృత దశకుమారచరిత్రము: ఇది దండ్యాచార్యుని సంస్కృత గద్య దశకుమారచరిత్రమునకు ఆంధ్రీకరణము. ఇందు వల్లనే యితనికి 'అభినవదండి' యను పేరు కలిగినది. ఇతఁడు తన కవి

త్వమువలన తిక్కనను పెట్టింపెనట. దశకుమారచరిత్ర తిక్కనశేయంకితమియ్యబడినది. కవిత్వము చుక్కనినే; కాని యంత ప్రశస్తతము మైనది కాదు. "శేతన రసోచితముగ బద్యముగ వ్రాయుటలో మిగుల నేర్పుగలవాఁడు. శృంగారమునను నీకవి మిగుల మెరువకావును. స్త్రీవర్ణనమున నీకవి కచుకావర్ణనముల కెవరియైనాడు. సంధోగ శృంగారముగూడఁ గొన్నితావుల మహోహరముగ పద్యముగ వ్రాసియున్నాడు. శేతనస్త్రీవర్ణనము మహోజ్జముగ నుండును. పోకడయుఁ జవిగొలుపుచుఁ గ్రొత్త తీరుతీయములతో వింకముగ నుండును" అని యొకానొకఁడు వ్రాసియున్నాడు. ప్రదీనిఁబట్టి చూడగా శేతన మహా మహిమ కనిపించును. కవియనియు, గద్యకుచానులను బిల్లనివాడనియు, సంధోగ బద్యవలన ముక్కుబ్బు కొని నియమనిష్ఠులతో చేయువాడనియు దోచుచున్నను. ఇది విచారణీయము. శేతనకు ఈ విమర్శకు లిచ్చిన యోగ్యతాపత్రముగో నెక్కువభాగము దంకితంబునఁ జేసెనట. అచ్చటచ్చట మార్పులల్పములు గానవచ్చుచున్నను దంకితగ్రంథమున కిది గూఢ కరణమునట మరువరాని విషయము. కథకునికి ముఖ్యముగ నుండవలసిన గుణములు రెండు, కల్పనాశక్తియు, కథన నేర్పు. శేతనయం దీ గుణము లెంతవట్టుకు కలనో కనుగొనుటకు స్వాధ్యాయము గాను. ఆంధ్రీకృతి దశకుమారచరిత్ర మూలమున నీవి గనుటకు నీలుగాను; అందు వ్యక్తమును గుణములు దండ్యాచార్యునికై జెల్లును గాని శేతనకు జెల్లువు.

ఈ తరగతికి నేరవగ్రంథము మహానాటకకథలు; ఇది కొలది గోపరాజ కృషి సింహాసన ద్వ్యత్రింశిక. దీని హాస్యిక యోగ్యతా తెలియను; కాని యిది స్వతంత్ర గ్రంథము గాఁబడినను సంస్కృతియున కాంధ్రీకరణమునియుఁ గవియే చేసియున్నాడు—

ఈ సరసోక్తి కావ్యముకల విమర్శల సంస్కృతిగౌరవ వచ్చుగాఁ జేసిన నట్ల వీరఁడు మఱిచేయుట నేటిది యందుఁ జెప్పఁగాఁ జేసి యనాచరంబురక చేయుకుండి విలుకొను నూటగా చేసిన పంధపాల మఱి చేసినవానిద మూటి గావునకొ.

కావున మార్కత్యయత్నితమో తెలియరాకున్నను, సింహాసన ద్వ్యత్రింశిక గూఢగుల యొక సంస్కృతి గ్రంథమున కాంధ్రీకరణముని నిశ్చయమునుచున్నది.

కొలదిగోపరాజా శ్రీ. శ. ౧౫ వ శతాబ్దారంభమున నుండెను. శ్రీవాళుని పనుకాలికుఁడు. ఇతని పేర తాతయగు అబ్బయ పుత్రులగు బాచయసింగయులు గాఁకొంపపట్టణ వ యవపాతకుమార సింగయకు మంత్రిలు. ఈ సింగయయే రసార్థకమధాకర కర్తయైన పర్యజ్ఞసింగవృపతి. ఇతఁడు శ్రీ. శ. ౧౩౮౫ నకు దిరు

1. దశకుమారచరిత్రము (వావిళ్లముద్రణము) పుట. 8.

వార రాజ్యాధిపతిని దాదాసు. ఇతని మంత్రులగు రాచయ్యసంగక
లప్పటివారే కావలయును. వారి పితౄత గోపయ్యనుమడు
గోపరాజు శ్రీ. క. ౧౫ వ కేతాభారణమున నుండెనుట
యొక్కను.2

ఆ భారతపర్వత్రయ, మీ భారతవర్షమెల్ల నెఱుంగ దెనుగునక
శ్రీభారతగతికైవైన, నాభావుకుమును దలంతు నన్నయభట్టుకొ
లేములవాడకుచియ్య, లేములవాడం జరించు లేములవాడం
నామోలిన భీమునినతి, భీముని బలభీము విమతభీమునిదలంతు.

అనఘమార్యశక్తిభాస్వరు, మహామతివిల్లలమట్టి వీరరా
జును ఘను నాగరాజు, గవిసోముని దిక్ప సోమయాజి, గే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱుగి, నాచిరాజుసో
మన, నమరేశ్వరుం, దిలకు ముఖులచంద్రుల సత్తవీంద్రులక

ఈ కడపటి పద్యమున దేవోపబసిన పిల్లలమట్టి వీరరాజే
శ్రీమిని భారతాది బహుకావ్యకర్తయైన పిల్లలమట్టి వీరవీరభద్రు
డని భ్రమించి శ్రీ కావ్యులవా రిండు వీరవీరభద్రుని సమకాలికు
డనియు ౧౮౮౦ వజకును జీవించియుండెననియు వ్రాసినట్లు
తోచుచున్నది. ఇనట దేవోపబసిన పిల్లలమట్టి వీరరాజు వీరవీర
భద్రుడు. కాదు ఇతడు పెదవీరరాజు, శ్రీ నాగుని గురువు.
ప్రాలయ శేషాగ్ని సమకాలికుడు; శ్రీ. క. ౧౮ వ కేతా
భారణమున నుండెను. శ్రీ నాగుడు దన హరిలూపకీకలో దన
'వాలసఖు'డను నవచిశేషయత్రిపురాంతకుని ప్రశంసించుచు—

పిన్నటనాడు సత్పురుష పిల్లలమట్టి మహాప్రధానిపే
ద్దన్నగుమాత్రముండు తగవెత్తరగీతయు శైవమార్గం
పన్నతయుం దివక పరిపాలియునుం గృపచేసె నవ్విశే
యన్నకు నట్టిపట్టి త్రిపురాంతకునిం దగు బ్రహ్మలింగం

అని వ్రాసియున్నాడు. కావున గోపరాజుచే తేర్కొనఁ
బడిన పిల్లలమట్టి వీరరాజే పిల్లలమట్టి పెద్దన్నయగునుగాని శ్రీ. క.
౧౫ వ కేతాభారణమున సాగున సరసింధరాక్షుల యాస్థానముండు
డిన వీరవీరభద్రుడు కావలయు. కందుకూరి వీరేశలింగం
పంతులుగారు పిల్లలమట్టి వీరవీరన్నకు పెదవీరన్నయను అన్న
యొకడుండెనని వ్రాసిరి. 'తాతయుం దండ్రయు నగ్రభారతయునుం
దాను భువనభాసురకృతనిర్మాతలు' అను శ్రీమినిభారత
పద్యములలో వీరినికే గవియైన యెన్నయొక్కడుండెనని నిశ్చయ
మగుచున్నది. అతనిపేరు పెదవీరభద్రుడే డనుట కే యాధారమును
గానరాదు. తాతపేరు మనుమనికి బిడ్డా నాచారమునుబట్టి
యాడగా నిరని తాతపేరు వీరభద్రుడనియు నతడే హరిలూప
మున దేర్పొనబడియుండు పిల్లలమట్టి మహాప్రధాని పెద్దన్న
యనియు నూహించుట కవకాశము గలదు.

2. బ్ర. శ్రీ. నందనల నూర్వకావ్యానిక కృత్రిగారు
(సింహాసనవాద్యలింగిక, పీఠిక, ఆం. సా. ప. ముద్రణ, పుటలు
౪౭-౫) శ్రీ. క. ౧౮౫౦, ౧౮౮౦ మధ్య గోపరాజుండెనని
వ్రాసినారు. వీరి కాలనిర్ణయమున కొధారము సింహాసన వాద్యలిం
గికలోని యాంధ్రకవి ప్రాశస్త్యము.

సంస్కృత సింహాసనవాద్యలింగిక తత్సూర్యము విరచింత
బడియుండవలయును. కావలియయగమున ఉద్దేశితుని యనంత
రము రచింపఁబడెనని తలఁచుటకు గ్రంథాంతర్గతమైన సాక్ష్యము
కొంత కావచ్చుచున్నది. ఇరువదియొకటవ కథయందు గ్రహి
యని యుదంతమున నతడను—

“.....యేగవేద్యతోఁ
గాకరేమూలకే కనిగా నొనరించిన ప్రేడిచట్టువా
నేకకలాభిధానమున నెన్నికకల్గి ధర్మితోననీ
బోలఁబోనియట్టి నీరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిక

నందనగంధులనివ్వులు జాణలు దానవిసోదులక ప్రభా
గుందరమాన్యులుం గవులు కూరులు దెబ్బల నల్లనిల్ల సం
క్రందన కైభవాధ్యుడగు కాకతిధూపతి రాజ్యలక్ష్మ్యుఁ డెం
పాంచెడు నవ్వరంబున మహాశివవీరలనుండె నేర్పవడ.

అని కాకతిధూపతి రాజ్యలక్ష్మ్యుఁ డెంపాంచెడు నేకకలా
భిధానమున నెన్నికకల్గి యారుగల్లు దేర్పొనబడియున్నది. ఓరు
గల్లు కావలియలకు గగనధీశుని కాలమున ననగా శ్రీ. క.
౧౨౦౦ ప్రాంతమున రాజధాని యాదెను. శ్రీ. క. ౧౩.౨౩ లో
ప్రతాపరుద్రదేవుని పరసమతో గాకలియల యేలువడి సమస్త
నందెను. కావున సంస్కృతసింహాసన వాద్యలింగిక కావలియయగ
మున శ్రీ. క. ౧౨౦౦-౧౩.౨౩ ల మధ్య రచింపఁబడెనని నిశ్చ
యమగుచున్నది. ఇంతిమారము ఈ కాలనిర్ణయచర్చ కిది బావకర్త
కరేయేమి యను ప్రశ్నయొకటి బయలుదేరవచ్చును. పెదట దీని
మూలమున కావలియయగమున నాంధ్రదేశమున విద్వజ్జనులకు
గణావాక్యయముపై నట్లనిచి హెచ్చినదని దుఃఖమగుచున్నది.
మఱియుఁ బ్రథమాంధ్ర పద్యకథానికాదు మనబడు శేషవ్యత్యాస
కృత దశమమారచరిత్రయును సంస్కృత సింహాసన వాద్యలింగికయు
గొంత మిండుమిండుగ నేకకాలమున విరచింపఁబడినవగుచేత,
సంస్కృతగణాగ్రంథముల నెన్నిటితో చూచి సంస్కృతయెఱుగని
యాంధ్రప్రజలతోను శేషదశమమారచరిత్రను లేనుండ నెఱును
తలపున దేడిము గల్గుచున్నది.

ప్రేమియముల సత్కావ్యకర్తయై యెన్నను గోపరాజు కృత
సింహాసన వాద్యలింగిక మన పద్య కథావాక్యయమున నత్యున్నత
స్థానమున కర్తమైనది. అనర్గళమైన కవిత్వధార, కథారచన కనునైన
శైలి, మధురమైన భాష, వర్ణనల పొందిక ఈ గ్రంథమున సర్వత్ర
కావనవచ్చును నుజువలె. కథాసరణిని యనిచ్చిన్నముగ నడుపుట
యందుగాని గోపరాజు శిరీషిటియని నిశ్చయించి దెప్పటకు వలె
గాదు. ఇందలి కథా సరణి నిరాఘాటముగ సాగునదియైనను
అందందు అడ్డంకులు లేకపోలేదు. ఒక యుద్ధావారణము, ఒక కథ
యందు కమలాకరుని దేవాటనవర్తనవాక్యమును కవి యాంధ్ర ఛంద
మృగుశూర్పి ౨౨ పద్యముల ఉపవాక్యమును కథయందు చొప్పించి
యియున్నాడు. ఇట్టి వింకను గలవు. కాని దశమమారచరిత్రనెనే
సింహాసన వాద్యలింగికయు సంస్కృతగ్రంథమున కాంధ్రీకరణము.
కావున యందలి నుజులోపములు మాతృకారచయితలకు నెందును
గాని తిట్టమానులకు నెదవు. కాని యా యమాలుగ్గ కథాగ్రంథము

వాంఛిరంది యాంధ్రలోకమునకు ప్రసాదించిన గోపరాజునిర్మిరయ ప్రతిపాపాక్రమం. కళాభిమాని యొకరి యాదరమునకు మాత్రమే కాదు గోపరాజు నింజానన వ్యాధితింజకాతము— ఇరిత్రాడు దత్తని నోడిభాగపావము— అట్లనుటచే నింజానన వ్యాధితింజకాతము ఇరిత్రగంధముని యొనరారు. కాకిరాజుల ఇరిత్రాని, వారి రాజ్యాంగ తర్జనాని, దండయాత్రలుగాని యెరులేవు; కాని యిప్పటి యాంధ్రుల జాతీయజీవనమును ప్రతిబింబింపజేసి, అందరి కథలన్నియు నవదీనుండి పరంపరగ ప్రచారమునకుండినవే. కాని అందరి పాత్రలన్నియు గాకతీయులనాటి యాంధ్రుల రూపుధరించినవి; వేదభాషలును వారధివృత్తపాదములును అప్పటివే. ఒక యుదాహరణము. తృతీయాశ్వాసమున ఆలన లొమ్మకథయందు వనంజోత్పన్నపందర్యమున విక్రమాద్వైతము జలక్రీడ యొనర్చిన తరువాత యెరిత్ర యంతరీపురకాంతలు వస్త్రములు ధరించి రవి తెలుపుచు నలువదియొనిమిది పేళ్లుగల చీరలను దేర్చిపెట్టారు. ఈ పట్టికలన నప్పటి యాంధ్రస్త్రీ లెట్టి చీరల గట్టుకొనువాలో తెలియజేయుచున్నది. ఇందు కామరసంబులును మారకరంబులును ముఖ్యముగ గమనింపవలసినవి. ఇవి రెండును వేంగినుండలములలోని రెండు గ్రామములపేర్లు. ఈ గ్రామములు రెండును వాతాలయన చీరల నేరయందు ప్రఖ్యాతి కల్గియుండెనని తెల్లమగుచున్నది. కావున గోపరాజు కృత నింజానన వ్యాధితింజకాతీయముగ ఇరిత్ర రచన కమాంధ్రమునకు వాధారమునకున్నది.

ఈ తరగతికి తేరినవే యాంధ్రీకృత పంచతంత్రగంధములు మనకు దెలియజేసినవి తెనుగు పంచతంత్రములు నాలుగు కలవు. ఇందు ప్రాచీనతమమైనది నవమైదోయినది; మరొకటినింగవృత్తమైన పకలనిదినమృతమునందు పేర్కొనబడినది. రచయిత యొక్కో తెలియదు. ఈ వాచాత్మకమైన పద్యములనుబట్టి చూడగా రచయిత కవిత్వము జక్కగజెప్పగలవాడని తోచుచున్నది. 'ఈకవి లభించు చున్న పంచతంత్రముల కర్తలకంటె బ్రాధుడని వెంకటాచార్యుల పద్యములఁ బోల్చినచో నెఱుంగవచ్చును' అని శ్రీ మాచివల్లి రామకృష్ణకవిగారు రచించుచున్నారు. అందందు గానవచ్చుపద్యముల వాధారపటములని కవిత్వ గుణిశేషములను నిర్ణయింపదలపెట్టుట సమంజసముగాదు; కావున రామకృష్ణకవిగారి యభిప్రాయముతో 'నేత్రధరించుటకు మనపాపునన్నది. ఇదిగాక ఇప్పుడు మనకు లభ్యములైన పంచతంత్రగంధములు మఱి మూడుగలవు. అందు మొదట పేర్కొనబడినది వారాయగ కవికృతము; ఇతడు కవిశైల్యర పురుషోత్తమ గజవేణులకాలమువాడు; కవిత్వము రసవంతమైనదే. ఇతని కవిత్వము నలమీగమైనదయి చక్కని తెలుగు పదములతో గూడి యున్నది' అని పీఠికలింగముగారి యభిప్రాయము; రెండవ పంచతంత్ర రచయిత భానయ్య; ఇతడు కృష్ణరాజుల సమకాలికుడు; ఇతని గ్రంథ మిప్పుడే ముద్రితమైనది; ఇంకను ప్రకటితము గాలేదు. కవిత్వరీత్యమున నితడు వారాయగకవికి దీసిపోవు

వాడు గాదు. మూడవవాడు వైవరాజ వెంకటాచార్యుడు. ఇతనిది వారాయగకవిగ్రంథముకంటె రసవంతమైనదని విమర్శకులయొకడైన లభిప్రాయపడుచున్నాడు; కాని అభిప్రాయభేదమున ఇద మున్నది. వారాయగకవి వర్ణనల నిరీత్యముగ వెంకట కథయొక్క నడకను గుంటుపడసియొక గ్రంథరచనకు పాసిందివాడు; భానయ గూడ నిరీతిమార్గమున పట్టివాడు; కాని వెంకటాచార్యుని పద్ధతి నేఱు; ఇతని గ్రంథమున వర్ణన తెల్లమ. ప్రబంధభక్తియొక చిల్ల యెడలను ప్రతిబింబించుచున్నది; ప్రబంధభక్తి నచ్చినవారికి అతని కవిత్వమె మెఱుంగెట్లెవనిగ వోచును; వర్ణనాదంబరము లేని కవిత్వమునం దభిమానముగలవారికి వారాయగకవియొ యధికులను నభిప్రాయము గలుగుట సమాజమే; కథను నవప్రభుయందు ఒక్కొక్క రొక్కొక్క దారినిబట్టినను అందఱును సమర్థులై, వెంకటాచార్య వారాయగ కవులనుగూర్చి. శ్రీ. కళాప్రభాకర్ దాక్షిణి చిలుకూరు వారాయగరావుగారు చెప్పినమాటలు స్మరింపదగినవి: 'కథానిర్వహణగురించి ఆలోచిస్తే మాత్ర మొకరి కొకరు తీసిపోరు. కొన్ని చోట్ల వెంకటాచార్యునిది వైదేయ అవుతుంది; కొన్నియెడల వారాయగకవిదే అవుతుంది. పంచతంత్రము నీతుత్తవదేకానికి పుట్టినది గనుక, ఆ నీతులు చెప్పడములో సంస్కృతశ్లోకాలను పాఠము, వింకము తెనుగు పద్యాలలోని తెనుగు ఎత్తున వాగా తెచ్చివారో ఆలోచిస్తే ఇద్దరినినీ మనము మెచ్చుకొనవలసినదే. సంస్కృత పంచతంత్రశ్లోకాలను కంఠస్థముచేసి ప్రాస్తావికముగా పఠించవచ్చును. అట్లే పాఠముగా, వింకముగా, గుత్తముగా ఉన్న తెలుగు పద్యములను ఆ నేకములను ఇద్దరు కవులగ్రంథాలనుంచినవి ఉదాహరించవచ్చును.' వారాయగరావుగారి వాక్యము లన్నియు భానియకును అన్వయించును.

వెంకటాచార్యుని కవిత్వమున ఇతర పంచతంత్రకర్తలయందుగానరాని విశేషగుణము ఒకటి యుగపడుచున్నది. తెనువారి యొక కథావాఙ్మయమున దానికి బ్రాధాన్యవి గలుగుటనలన దాని నిచ్చట ఇందుక ప్రస్తావించుట యొక్కమని తోచెడిది. కథావాఙ్మయమున నిరీతకు 'వాస్తవికపద్ధతి'కి దారి చూపెను. కవిత్వమునకు వీరీన గుణ సవాళుడైన వాచనసోమవాళుని పేరుబలిగ గొని యంతఃదాంధ్ర కవిత్వమున మారనముగ ప్రవేశపెట్టినపద్ధతి నవలంబించెను. ఏ కర్తృత్వముగాని వర్ణించనలసినపుడు ఆ కర్తృత్వమునకు సమాజములకు నంగములను జూచిచూడక యిది వాచనము చూపుటకు వాడకట్టుకట్టుక వర్ణించుట వాచనసోమని కవనమందలి నవీనగుణములలో కొక్కటి. దీనిని వాస్తవికపద్ధతి యనవచ్చును. వేంకటాచార్యుడు దన గ్రంథము వందు పెట్టుకావుల నీ పద్ధతి నవలంబించివాడు. ఈపద్ధతి నువ పద్యభానికయొక చిట్టిమాన్యవను గారధూర్తనామోనీ ముమ్మందు నిరీతంబులగును. వెంకటాచార్యుని కవిత్వమున గానవచ్చు మఱియొక విశేషము కల్పనాచార్యులద్యము. వారాయగకవియొ భానయయొ సంస్కృత పంచతంత్రములలోని కథలనుమార్చక యధారీరిని చెప్ప బోనో దృష్టినందిరి. వెంకటాచార్యుడెట్లు గాదు; బంగారమునకు చలిగారమట్లు సంస్కృతమన లేని కథాంశములనుతేర్చి హృదయాత్మకముగ కథానిర్మాణము గావించెను. ఒక యుదాహరణము జూచును. మేను తెలిక మడిసిన కొరికథకు సంస్కృతమున లేని

3. మౌ. నకల నీరసమృతము—ఉపోద్ఘాతము, పుట 4.
4. అంధ్ర కవులచరిత్ర. పుట 338.
5. భారతి పం. ౧౮ పుట. ౬౩౭ (వృత్త, శ్లోకము)

యూపోద్ధాతమును దగిల్చి శృంగారయుగమువాసలుచే స్వయుగ ధర్మము ననుసరించి తన కబ్బమున శృంగారమునకు ప్రాధాన్యమునఁగి భోగినీస్త్రిని ప్రస్తుత కథకు గథానాయికఁ గావించెను. కథకుడగుటచే గథయందు నూరివారిములఁ జేర్చి పెంపొందించెను. వాస్తవికవియగుటచే దనకాలముందలి భోగినుల ప్రవర్తనలను, విచిత్రతృప్తవస్తులను వాస్తవముచొప్పున వివరించెను. కాని ఈవర్ణనలు కొన్ని తావులయందు కథనమకు పాగనయక వర్ణనకునున్నది; కథాశిల్పద్విధిని చూచిన నది దోషమునుగాని సుఖము గాకాలదు.

అనుకరణములు :

అనుకరణము లనఁగా పాఠికథలను గ్రహించి గాతకవారిచేసినవి. ఇట్టివి పెక్కుగలవు. వానియందు ముఖ్యమైనవానిని ఇట్లు జేర్చియున్నాము. (౧) వెన్నెలకంటి యన్నయ్యవించితి నోపశమనాద చరిత్ర. (౨) జక్కన విక్రమార్క చరిత్ర. (౩) అనంగుని భోజనశయము. (౪) పజ్జనకృతి పరిపత్తి కథానిగానము.

(౧) వెన్నెలకంటి యన్నయ్య కాలమితి యని చెప్పియింటి వెన్నెలకు దిగు పాదములు జేపె. అతిరి నోపశమనాద చరిత్ర సంప్రదించి గంభీర లభ్యము గావెను. కృత్యాది శేకవోవులచే గంభీర కర్తవ్యత్రిమ నిర్ణయించుటకు దిగు పాదములు శేకవోయినవి. అశ్వసాధ్యులయిలినట్టి మిఠిగా విరిచు వెన్నెలకంటి యన్నయ్య మనసుపొలిచు నారామాత్యుని పుత్రుడనియుఁ జెలియఁచుచున్నది. ఇతని కాలమును నిర్ణయించుటకు పునరా

“సరిసాపవిన పత్ని భాగము పడితే కృష్ణకందార భాగ్యుర వావారప బావనిరంగున భోజనృప విద్యానిలం బొనాటి జగజ్జగత్తు జయ కౌస్తుభగంధ సిద్ధాంతి విస్తరిల్లిన కవిత్వతత్త్వికతా సర్వజ్ఞ సోమేశ్వరా.”

ఇందు జేర్చినది నాలుగియందును కృష్ణకందార నానుగాని శిశువుని కలది. ౭వరకు రాష్ట్రీకులవంశీజుడగు ముమ్మడి కృష్ణసాపతి. ఇతఁడు శ్రీ. శ. ౯౩౦ మొదలు ౯౬౦ వఱకును మాన్యశైలుపురము గాజుధానిగ దేశాధిపతియై నెలెను. గంభీరవాడు శివశిరి గూడవంశీజుడు సింఘునిని మనుచుకును శైలిగి పుత్రుఁడగు ను కృష్ణుఁడు. ఇతఁడు శ్రీ. శ. ౧౨౮౩ మొదలు ౧౩౬౦ వఱకును రాజ్యము చేలెను. ఈ పద్యమునందు శిష్టరూపి కృష్ణకందారుడు రాష్ట్రీకుల ముమ్మడి కృష్ణుడే కాని గూడవకందుఁడు కాడని వా యభిప్రాయము. ఏలవగా నిలిచి న్నూడ జేర్చినవ భోజని (శ్రీ. శ. ౧౦౨౦—౧౦౫౦), జగజ్జగ మల్లుని (౧౦౧౮—౧౦౪౨), సర్వజ్ఞ సోమేశ్వరుని (౧౧౨౬—౧౧౮౯) కాలక్రమము దిద్దుక చెప్పియున్నాడు. మఱియు కృష్ణకందారుడు స్మితిరాగమపరిమయందు నిపుణుడని ప్రేమద్యమని జెప్పియున్నది. రాష్ట్రీకుల కృష్ణకందారుడు కవిజనవాదుఁడు. పొన్నకవి భువనైకరామాభ్యుదయ గరిప్రత్యాగతిమలను

కన్నులకావ్యములను శిష్ట యతని మెప్పునకు పాత్రుఁడై యతనిచే ఉభయకవి సక్రమ ర్తయను విరుగుటపెను; యాదవకృష్ణ కందారుఁడు కళాపోషకుఁడగుట కార్యము గావరాదు. కావున ఈ విరుపాక్ష కృష్ణకందారుని యాద్యమున జెప్పియుండుటవల్లను సరితఁడు స్మితిరాగమ పరిమయమఁడనియు వనించుటవల్లను సరితఁడు రాష్ట్రీకుల కృష్ణుడే కావలయును. కవిపటివాఁడగు సర్వజ్ఞ సోమేశ్వరుఁడు శ్రీ. శ. ౧౨ వ శతాబ్దిమధ్యమంబైనవా ఁడగుచేత వెన్నెలకంటి నారామాత్యుఁడును నీతని పుత్రుఁడగు యన్నయఁడును తినివారివా రగుదురు. మఱియు వస్తావ్యాస ప్రారంభమున—

“క్రీడాన్త ముఖ్యమకవి స
నానితి కావ్యప్రపంచ మాధుర్య సుధా
గానాది లీలారసిత
వ్యాసోదవిహార మంద్రియన్నయనాదా.”

యను పద్యమున క్రీడాన్తర కావ్యము జేసెననినది. కావ్యకర్తయగు క్రీడాన్తకు శ్రీ. శ. ౧౨ వ శతాబ్దిమధ్యమున కావ్యప్రభువుల జయంతిచంద్రుని యాస్థానమున మండెను. ఇతఁడే గిరింపఁబడిన వైష్ణవు మంజులత సమకావ్యములలో నొకఁడె. వెన్నెలకంటి నూరయకాలమున నీ క్రీడాన్తకావ్యము ప్రఖ్యాతిచే గుండుటవలన సరితఁడు శ్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దిమున మండెనని మన మనుకొనవచ్చును. ఇంతక విషయును గూడ నీ సంవత్సరమున వానియు విచారింపవలసి యున్నది. అన్నయ పుత్రక వామము ‘సోపశమనాద చరిత్ర’ దశమసర్వచరిత్రను పూరింపఁ జెప్పియున్నది. దండ్యావ్యాసుని దశమసర్వ చరిత్ర కాండ్యకరణ ౨ వది గ్రంథమునకా జేరినట్లేను. సోపశమనాద చరిత్ర మను గ్రంథ మొకటి సంప్రదించున గారి వ్రాకృతియన గారి యున్నట్లు తెలియదు. శేషగ్రంథమునకు గర్భిణ నాదరణము గని యట్టి గ్రంథములే యన్నయ రచియించి దానికి సోపశమనాద చరిత్ర యని పేరుకెట్టిపట్టు తోచుచున్నది. ఈ యూహ సరియేని శేషన శ్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దిపు టుత్తిరార్థమున నుండినవా ఁడగుచేత అన్నయ యటు తిగువారివాడని చెప్పవలసియున్నది. జక్కన తన విక్రమార్క చరిత్ర కీర్తయందు కృతిపతి యగు జన్నయనీర్గుని పెదిరింపితి గును వెన్నెలకంటి నూర్గు డొకడు గెడ్డివేము నరపాలకునిచే మహాగ్రహరములు పడెననని చెప్పియున్నాడు. శ్రీ. శ. ౧౬ వ శతాబ్దిరంధ్రమున మండిన విష్ణుపురాణకర్త వెన్నెలకంటి నూరన వెన్నెలకంటివారిలో పెక్కురు వేమయయన్న బోధిగూజానికే సర్వీరింధ్రము లాసఁగి రచియు దన తాత యొక వెన్నెలకంటి నూర్గుఁ డనియుఁ జెప్పియున్నాడు. తాతయన వంశకర్తయని యర్థము జేసుకొన్నచో విష్ణుపురాణకర్త గెడ్డివేమునరపాలకునిచే మహాగ్రహరములు పడెనన వెన్నెలకంటి నూరన సంతరినాడు కావచ్చును. సోపశమనాదచరిత్ర కర్తయగు వెన్నెలకంటి యన్నయయన సరిని తండ్రియగు నూరనయను శ్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దిపు టుత్తిరార్థమున నుండిన శేషమకు దిడువారివా రగుటచేతను, శ్రీ. శ. ౧౩౨౪ మొదలు ౧౩౫౬ పర్యంతము ప్రభాపాలనము జేసిన ‘రెడ్డి వేమునరపాలకుని యాస్థానమున నొక వెన్నెలకంటి మాన్య

వికృతాద్భుతాని కథలను—మన కెలాక పఠింపఁజెను—
అంధవాద్యయమున మొదల ప్రవేశింపఁజేసినవాడు అన్నయ్య. సాహ-
సాంకుని చరిత్ర యప్పటి యాంధ్రలోకమున కర్థింతి మాదరణీయ-
మాయె. పెక్కుండ్రాతని చరిత్రమును అతివృత్తియు గ్రహించి
గ్రంథములు రచింపఁగొనఁబడెను దీనికి నిదర్శనము. కార్మగ్రహదర్శన-
మప్పటివారికి నచ్చినది; రణము ప్రియమైనను. ఈ పైనవలె పొంది
వచ్చి దేశమును ముంచునన్న తునుష్టసేవాసాగరమును తెలియలి-
కట్టవలె నెఱిగించి హిందూ స్వాతింధ్ర్య మతిగర్భములను అంధ్రులు
సంరక్షించిన కాల ముది; వారికి క్రాంత్యుద్యమము గలిగించి రణము
వకు బురికొల్ప ననుచైన సాహసము వికృతాద్భుతాని యుదంతము.
కావున నప్పటి యాంధ్రప్రపంచమున పది గణ్యులైనవెను.

అప్పుడు బయలుపడిన విక్రమార్క గ్రంథములు మూడు మనకు లభించినవి. వానియందు శేతాళ పంచవింశతి యొక్కటి ఇది యే వ్యవస్థ చే నెప్పుడు రచియింపబడినో తెలియదు. గ్రంథము సంపూర్ణముగ దొరకినది కవి పద్యమయము శిష్యులొక గ్రంథాద్యంతములు శేక పోవుటచే నతి దెవ్వదైపదియు గనుకనుటకు సాధ్యపడక యున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ గ్రంథాలయ మందలి సంకలన గ్రంథమున పోతిరాజును నతికు రచించిన శేతాళపంచవింశతినండి పద్యములు కొన్ని యుదాహరింపబడియున్నవి. 6 అం దొక్కటియు నీ శేతాళపంచవింశతియందు నానగావు. మఱియు నాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్గ్రంథమునం దుదాహరింపబడిన వన్నియు బుర వర్ణనకు శిష్యులది. కవిత్వశైలి మన శేతాళపంచవింశతికంటే భిన్న మైతి. కావున దీని కర్త పోతిరాజుని తలచుటకు నీటలేదు. కాని కన్పూరింగకవి విరచితమైన యానందరంగరాట్టండమున వికల్ప యతి బుదాహరణముగ శేతాళపంచవింశతిలానిదిని

“సోంబ్రాహ్మ్య బాంకుళియ నెరిసింధనృజిధింబు ది
కూరీమార్తక దివ్యంబులంబుల కాంతా మనోహరి వి
స్తారాంభోధి తింకకాది గిరిజా ప్రాణేభి భాస్వజ్జల
క్రమస్య ధింకంబులంబుల కుదియుండెనె నుప్రభాభాసియై.”

అను పద్యముదాహరింపబడియున్నది. ఈ శేతాళపంచవింశతి యల్పైతి మో యందు నెట్లయింపలేదు; కాని ప్రై పద్యము ప్రస్తుతియు తిర్చియందున్న శేతాళపంచవింశతి పద్యములకథ యగు తీమారీ వాచానుని కథయందు గానవచ్చుచున్నది. ఇది కవి లాక్షణికుడై నను అతని యుపహాస తెలియరాకపోవుట శోచనీయును.

శేతాళపంచవింశతికి మూలాధారము సోమదేవుని కథా సరి త్కారము. అందలి కథలే కొంచెమించుగ నాక్రమము ననుసరించుచు ఇందును శిష్యులైనవి.

కాని శేతాళపంచవింశతియందు నూత్రికథ యధికము—
తర మేకైదుకు పార్వతీదేవికి రహస్యముగ శిష్యులంబు గోడవిదాద పసిడి బల్లియై యుండి పువ్వుదంతు దా కళల నెల్లము విని తిం భార్యకు చెలువ అది పార్వతీదేవికి కళలనే మరల శిష్యులె. 7 (అ) కవిత్వము చక్కనిది; ధారయు నిరాలంకరముగ ప్రవహించు వదియై; శైలియు గళలుశిష్య ననుకూలించువదియై; కాని కల్పనా శక్తి తిట్టక; మాత్రిక ననుసరించి పథము దెప్పక కళలను వ్రాయ దలకొనుటయే దీనికి బ్రధాన కారణము; కవి యందును స్వాతిం

త్రిమును జూత గడగలేదు. ఇందలి కథ లన్నిటియందును తదు వాచన దిగు తీమారీవాచానుని కథ రసన త్తరమైనది. కవి యా కథా రచనయందు దిగు శక్తి ఎంతటిని వినియోగ పెట్టినట్లున్నది.

విక్రమార్కుని కథలను వివరించు కథానాకావ్యము లలో మఱియొకటి కొలవిగోపకృతి సింహాసన ద్వ్యతింకి. ఇది భాషాంతరీకరణ కథానాకములందు చేసిన దనటచే ఇంతకు పూర్వమే పరమార్కంబులనీది. కావున దాని విషయమున నిట మరల ప్రస్తావించక, నట్టియందును జక్కన విక్రమార్కుచరిత్ర మునుగూర్చి విచారించును. ఇతకు గల కళాప్రభుత్వముపాదమున చెలసెను. కొంత మించుగ కొలవి గోపరాజానకు సమకాలి కుడనను. గోపరాజానెను, శేతాళపంచవింశతి రచయిత కలెను కథలన్నిటిని నూత్రికథయం దితకు ప్రస్తుతము; స్వయ ముగనే కథలను శిష్యులు. ఇతకు వచ్చించిన విక్రమార్కుని జన్మ రాజ్యప్రాప్తులకథ క్రొత్తచారి ద్రోక్షింపది; సింహాసనద్వ్యతిం కిలాని కథ ఇది; అంతరిపురమును చంద్రగుప్తుని కుమారుడు ధర్మచారి యేలుచుండెనని నవల తల్లికొనుట విక్రమార్కుడు యువరాజుగను భట్టి మంత్రిగను అతనికి బ్రజాపాలనయందు తోడ్పడుచుండెరి. అతనికి భార్యలు మున్నగురు. అతకు జూర యైన క్రియకాంతికతియన సంసారముపై తోసి భార్యలను తిల్లించి రాజ్యమును తిమ్మిడిన విక్రమార్కుని కొనగి తిహావన మున కరిగెను. విక్రమార్కుచరిత్రలో మధురానగరమునకు చంద్ర గుప్తుని కూతురు వివాహ సంతాన ప్రాప్తులతో కథ వ్రారంభ మగుచున్నది. అతకు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య కూడ్రవర్ణములలో నొక్కొకటికి శిష్యుల యువతీమణి నొక్కరైన ద్వాపామ శిషి కొనెను. బ్రాహ్మణక్షత్రియందు వరులచిత్తక్షత్రియ యువతి యగు విక్రమాదిత్యుని, వైశ్యవారీయందు భట్టిని, కూడ్రకాంతి యందు ధర్మచారిని పుత్రులుగ బడెను. చంద్రగుప్తుకు తిహావనమునకు పోవుచు వరులచిత్త కంశికర్రగ నియమించెను; విక్రమాదునికి రాజ్యము నొసగెను; భట్టికి నియోగిలన మిచ్చెను; ధర్మచారికి ధనమంతయు నొప్పకొప్పెను. విక్రమాదుని జన్మా దికములందువలెనే జక్కన కథలు శిష్యులయందు గూడ భిన్న మార్గము వలంబించెను. కథలయందు పై కథలపురికి సామాన్య ములే; కాని వాని క్రమము వేరు పద్ధతి వేరు. కవిత్వముందును వారిద్దరికిని జాల త్యత్యోగముగలదు. గోపరాజా శైలి కథానాక రచర కనుకూలమైనది; అక్షాదశవర్ణనలతోడను శిఖాగ్రాలంకారముల తోడను ఒప్పిదమై చూపడయంగనుముగనున్నది; కాని ప్రతిభ యందుగాని, వైరుధ్యముందుగాని, తమకారముందుగాని గోపరాజా జక్కనకు సమానుడుగాదు. జక్కనది కార్తవ్యశక్తి, కథాశక్తి గాదు. గోపరాజావలెనే కథ చెప్పబడెను యతని యుద్ధేతమైనను, దానిని శిష్యులయందు దన నేర్పంతయు వినియోగపఱచి రసి పుట కబ్బురముగలిగింపవలయునని యాతని ప్రావీక.

“జక్కన నీ వైరుధ్యముః
జక్కన నీ కార్తవ్యరచన చాతుర్యంబుతో
జక్కన నీ వాగ్దేవుని
జక్కన నీ వంశమునామ జక్కన నుకరి.”

6. చూ. ప్రబంధ రత్నావళి. పుటలు 88-9
7. ముతరాకు ప్రాచ్యుతిభిర త్తత్రక భాండాగారము—
R. No. 594 పుట 109.
- 7 (a) శేతాళపంచవింశతియందు కొన్ని కథలు కథాసరి త్కారములోని వరుసను దప్పి భిన్నముగ గాన్పించుచున్నది. భోజనముగ నారీయంగ కియ్యాయంగుల కథ కథాసరిత్కార వరుసప్రకారము తి వది; ఇందలి 4 వ కథ; 10 వది 7 వదిగ గాన్పించుచున్నది. మొత్తమువిదాద కథలమీదనే తెలియదు కొక్కటియగు యున్నది.

అని జన్మయే నిర్ణయం కన్న సంతోషించినట్లు జక్కన చెప్పకొనియున్నాడు. ఇది కేవల ప్రతాపకావ్యములుగావు. విక్రమార్కు చరిత్ర వీరి యాచార్యులను రుణాపునీయుచున్నది. కవిత్వమునం దిట్లు అసామాన్య ప్రేర్ణలుగలవాడైనను కథా నిర్వహణమున నితఃకు గోపరాజునకు పనికట్టినాడే. ఇందులకు గారణమిది వర్ణనాలాలనము, చితురకావ్య రచనావిధానమున, ముఖ్యకారణములు. అవకాశమున్నను శేకవాయిని దన యద్యుతవర్ణనాకాలమున బ్రదర్శింపఁగడెనుటవలన కథ కొండ చారులవలె దృగ్గోచరము గాకపోవుచున్నది. ఒక యుదాహరణము. ద్వితీయాశ్వాసములోని పురందచిది కథఁ జదువును. ఆరంభ దశయం దలిఁకు ధనపంపన్నుఁడైన చైత్యుఁడు. దానములందును, విద్యత్పాఠోపేక్షములందును, కళాసోమయందును, భోగము లందును దన ధనము సంతటినితోడి చైత్యులు వలదని హితము జెప్పి పను వారి మాట తెనివిక జన్మపెట్టెను. తమిఁకవలె పింపఁ గెడినది. తీర్థయాత్ర జరిగి యంతకు మధురకు పోయెను; అచట రాత్రియొక బ్రాహ్మణుని యింటబుడచియుండ నిశాసయమున సప్తకోప కంఠంబునందు ఒక కొంత యూర్జనాదము విసవచ్చెను; ఇంటివారి నకుగ గా వాగు ప్రతినిశాసయముందును నట్టి యూర్జనాదము విసవచ్చుచనియు అంగుకు గారణము తెలియదనియు జెప్పిరి. అచటినుండి యా చైత్యుఁడు కాళి గోయను; అచటి నుండి గయా ప్రయాగలకును వచ్చెను. ఏతేశ్వరనివృత్తిసంగము శ్రీ పర్వతాఞ్జలి నిర్వహణ కాళివాస్తవ వంశాచలారులను వరుసతో నేనించి యచటనుండి బయలుపడిరి కాంచీపుర శ్రీరంగ కుంభఘోష సేతు రామేశ్వరానంతియన విరూపాక్షుడి తీర్థముల పందర్శించి తుడకు ఉజ్జయిని దిగివచ్చి విక్రమార్కు సరపాలని గాంచి మధురాపురము నెంత రానులందు నిశాసయమున విస వచ్చు ప్రీత్యాక్రందన వృత్తాంతమును విన్నవించెను. విక్రమార్కు డెంతటి నా నైపుణితో గూడ మధురానగరమునకు జని యుద్ధ రాత్రి సమయమున నా ప్రీత్యేర్పు విసవచ్చినంతటికి యచటికి జరిగి కళాసూతలచే నొక నారీమణి నొవ్వతీయుచున్న రాక్షస లను సంహరించె. ఆమె యొక యక్షుర; కాపగ్రస్తురాలు; విక్ర మాదిత్య ధూపాలని మూలమున కాపవిమోచన మనునని బుద్ధి కాప నము. కాపవిమోచనమైన పిమ్మట నామ కృతిజ్ఞతానూచముగ నొక మణిని రాజునకు సమర్పించి స్వర్గము జేరబోయెను. విక్ర మాదిత్యు డెంతటి ఉజ్జయిని మరలివచ్చి, చైత్యుని వదాన్వితము లోగడి యక్షుర యొసగిన రత్నము నాతని కొనెను.

జక్కన చెప్పూనినది విక్రమార్కుని సాహసాచార్యముల కథ కాని చైత్యుకుడాయని తీర్థయాత్ర చరిత్ర కాదు. నిశ్చయించు విసవచ్చెడి ప్రీత్యాక్రందన ద్వని విని దానిని విక్రమార్కునికి దెలుపుటయే చైత్యుని కథనుండు ప్రవేశ పెట్టుటకు ముఖ్యకార్యము. అతని తీర్థయాత్రయందు మొదటిస్థలమే మధురానగరము. నిశ్చయం బాక్రందన ద్వరమునవినదియు నచటనే. తరువాతి పతఃజేగిన తీర్థములకును, వాని వర్ణనలకును గథయందు తావులేదు;

కథనదక కవి యావాద్యము. విసను జక్కన తీర్థముల వర్ణనకు గడిగినాడు. మధుర కాళి గయా ప్రయాగ లతో నుత్తరాపథమునకు స్వప్రవేశింపినాడు. ప్రయాగనుండి చైత్య యాత్రనిని దక్షిణదేశమున కర్కాటనాప్రవాజ్యమునకు దోడ్పాని వచ్చినాడు; ఏతేశ్వర శ్రీకైలాశాఞ్జలి నిర్వహణ కాళివాస్తవ వంశాచలముల జూపి కాంచీపుర కుంభఘోష శ్రీరంగరామేశ్వరానంతియనముల దిప్పి, యచటినుండి నెనుదిరిగి హేమకుట సానువునందలి విరూపాక్షమునకు గొంపోయి యచటినుండి యుజ్జయినికి విక్రమాగ్నుని సభాస్థానమునకు మధురానగరవృత్తాంతమును దెలుపుట కంపినాడు. మధురానగరమునుండి గూతని నుజ్జయినికి మరల్చియుండినను కథనదక కథ్యంతరముండదు; కాని యన్ని పుణ్యస్థల వర్ణనల కవకాశము గలియుండదు. పుణ్యస్థలములందును కర్కాటనాప్రవాజ్యములోని—అందును ముఖ్యముగ భక్తియు దక్షిణాంధ్ర భూములలోని శ్రీశ్రీములు జక్కనకు గుపరిచితిములు. కావున ఏతేశ్వరమునో ప్రారంభించి వంశాచలమునంతకు గల స్థలవాతావృత్తిములను గొనినాడెను. విద్యుత్రిసంగము నొక పద్యముతో దోడ్పెను. శ్రీశ్రీలమున తెనివిడి పద్యములు; అహో బలమున కైదు; పెన్నకొట్టి; నిర్వహణమునకు మాడు; కాళివాస్తవ వంశాచలములకును దిప్పి దక్షిణాత్యంతిశ్రీముల కన్నిటిని శేర్చి యొక్క వచనము; హేమకుట విరూపాక్షముల కేడు; అందొక చిన్న వచనమును 'విరూపాక్ష లిల్లెడు' అను మకు టముగల సంస్కృత క్లోకములు మాకును గలవు. ఇట్లు కథాసరణి నవిచ్చిన్నముగ సాగవీయక వర్ణనకు వ్చనలతో నింపియున్నను, విక్రమార్కు చరిత్ర పాఠకులకు వినుకు బుట్టింపక చూడదగ్గాద కరమై యుత్పన్నుచున్నది చదువఁ జగదాపతి హెచ్చుచుండును. జక్కన యద్యుతకల్పనా ప్రతిభయు వాక్తానురక్తమున రచనాదమర్శిత్వము గంగాప్రవాహమును జోలిన శైలియు దీనికి ముఖ్యకారణములు.

జక్కన తరువాత పదునైవ శతాబ్దమున మతీయద్దణు దొడ్డ కవులు కథానకగ్రంథములను రచించిరి. ఇందు మొదటివాడు అనంతమాస్యకు. ఇతడు శతాబ్దము ౧౩౫౬ నకు పరియేన క్రీ. శ. ౧౪౩౪ కు సంబంధించున రసాధిగణ మను లక్షణగ్రంథమును వ్రాసి ముగించియుండుటచేత నతడు క్రీస్తుశకము ౧౫ వ శతాబ్దమున నుండెనని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును. ఇతడు రచించిన కథా నకగ్రంథము భోజరాజీయము. 'ఈతని కవిత్వము రసవంతమై నిర్దుష్టము మృదుపది కలిపియు మృదయరంజకముగా నున్నది... భోజరాజీయము చింతికథలనుగలిగి చతుర్థాంశముగానే యుండు'నని విశేషింకము పంతులుగారు హెచ్చుకొనియున్నాడు. ఈ అభిప్రాయమునే పంచుక విప్రులముగ భోజరాజీయ తీరికయందు విశేష పఠించియున్నాడు: 'ఈతని కవిత్వము సలక్షణముయి యనర్థ కధార గలదియ మనోహరముగ నుండును. కవిత్వము మాత్రమే కాక భోజ రాజీయమందలి కథలను యింపుగ నుండును. కవిత్వమువారి ప్రయాగములకంటె భిన్నములైన ప్రయాగము లీ భోజరాజీయము నందు గొన్ని కానవచ్చుచున్నను మొత్తముమీద నిందలి కవిత్వము నిర్దుష్టముయి యొప్పుముగా నున్నది.'

అనంతమాత్యుడు ప్రార్థనాపాప పరాక్రమాది శూరగుణ ప్రతిపాదనకొకటి కథానక గ్రంథమును రచియింపలేదు. అతడు మైత్తవుడు; అహోబల ననిపింపజేసామి భిక్షుడు. ప్రజలకు నీతిని బోధించి వారికి సర్వసాధన సులభజీవముల కీ గ్రంథము నతడు రచియించెను.

“నూత్రకథ భోజరాజ న
 త్రిమనెడు నట్టి భిక్షువీగులు నీకులో
 చిత్రకథలై తిలకింపగ
 శ్రోతి శుభముగా నొనర్చు సుఖప్రాయముండుకొ.”

“అదియును దత్తాత్రేయ మురీంద్రుడు వక్తయు మహావీరుడు కాంభోజ మహీశుడు శ్రోతయుగా... భోజాండు పూర్వజన్మంబు బ్రాహ్మణుండై యుండి దారిద్ర్యభారము తోరంబగుట వలన... ప్రయాగయందు నిష్కామ్యునియై పొంది శరీరవిసర్జనంబు చేసి సజ్జనప్రియుండై పుట్టి లాటజీవంబున ధారానగరంబున కధిశ్వరుండై రాజ్యంబుచేయుచు నొక్కనాడు మృగయా విశాదార్థంబు వలంబునకుం జని యందు సర్పటియను నొక్క సిద్ధపుంగవుం గని తిని పట్టణంబునకు నొడ్చినివచ్చుటయు... తినివెంటింబ భోజ నిమిత్తంబున భోజ సర్పటులకు సంపాది వశంబున వివిధ పుణ్యకథా ప్రసంగంబులు పుట్టుటయు నను వృత్తాంతంబులం గలిగి యిక్కావ్యంబు సర్వజనాకర్షణీయంబై భోజరాజీయం బను పేర బరస.”⁹ ఇందువలన అనంతమాత్యుడు పూర్వకథానకరచయితల తనున రింపక క్రొత్తవారిని త్రొక్కినట్లు; సామాన్యరాక్షసాచార్యత్వక కథలను పాటించక నీతిప్రచారము కొఱకీ గ్రంథము రచించెను.

అనంతమాత్యుడు చెప్పినట్లు భోజరాజీయము సర్వజనాకర్షణీయమే. కవిత్వ మహత్వము పీఠశిలంగముగాను తిసుకొని ప్రశంసించియున్నాడు. అనంతమాత్యుడు చెప్పినకథలయంద సకములు వాటికే; వానిని ప్రాచీనకథానక గ్రంథములలో గుర్తించవచ్చును; కాని దాని కిది సమయము గాదు. కథలు చాలివైనను చెప్పబడుచుండు తన శేర్పంటికిని వినియోగించి అనంతమాత్యుడు వానిని హృదయాహ్లాదకరములుగ నొనర్చినాడు. శైలి మృదుమధురపదబహుళమై దీర్ఘసంస్కృతసమాస భూయిష్టముగాక, సులభ గాహ్యమై కథాప్రవచనమునకు గడువను కూలమైనది యుపాధరుచున్నది. పదశబ్దచిత్రిములుగాని వర్ణనలును వాచకుల దృక్పథమున కష్టపడు శబ్దార్థాలంకారములును గానరావు. వివస అనంతమాత్యుని కథాసరికి నిర్దిష్టమైనదికాదు; కథ యందుపిల్లకథలు బుట్టుటవలన దానిపదక యిచ్చిన్నముగ సాగును. మార్గమున కష్టపడు దుర్లంఘ్యములకు కొండలవలె ఉపకథ లుపాదువచ్చును. ఇది బృహత్ కథమున్నగు ప్రాచీనకథానక గ్రంథములవద్దతి. కథ నడకను నూటిగ సాగనీయకపోవుటచే నిది యంతటి యుత్పిష్టమైన పద్ధతికాదు.

9. భోజ 1: 86-87

10. ఆంధ్రకవులచరిత్ర, పుట 327

11. దీప్తి. పుటలు 828-7.

రెండవవాడు ఎఱ్ఱన. ఇతఁడు రచించిన గ్రంథములు మూడు. పురాణసారము, కొల్లొకము, సకలకథానిధానము— ఇందు మొదటిది లభ్యముగాలేదు; తిక్కనవిరెంతును ముద్రితమైనది. మాండవది కథానక గ్రంథము. ఎఱ్ఱయ కథారచనావిశేషమును గూర్చి విచారించుటకు పూర్వ మతని కాలమెద్దియో నిర్ణయించుట యావశ్యకము. పీఠశిలంగముగాను ‘ఎఱ్ఱన శ్రీ. క. ౧౫౬౦-౭౦ సంవత్సరప్రాంతములయందుండె’నని చెప్పచున్నాడు¹⁰. ఈ యభిప్రాయన శాధారమగు రెండు కారణములు వారు చూపి యున్నారు; ఒకటి కొల్లొకనీతియందు కృత్రిమతయైన పంట ముక్కల శైరవముల సామామ్యుని వర్ణించుచు చెప్పిన ఈ శ్రింది పీఠపద్యము.

“హరిపదధ్యావతత్పరుడు చండలముచే

అక్షిప్తపనాచైకల్య వరుడు,

తహిగజపతిమహారాయలిచ్చిన సమం

చిత మహాపాత్ర ప్రసిద్ధయగు

నా జమాఖానరాయనిచేరి నొడయడై

వినుకొని దుర్గమేలిన ఘనండు

కృత్రిమనితైప పృథుతలాకాలయ

తనయాది సప్తసంతానమును

ముని పరాశరగోత్ర సంజనితుఁడార్య

జన్మతిగుఁజేంగరాచార్య శిష్యుడనఘ

కుంధ్ర పెనమాళ్ళ కొమ్మమునును నొబ

కుంధ్ర తిలగాయ శ్రౌత మల్లమంధ్ర.”

గొండవది, కవిస్తోత్రమందు ‘రావిపాటి తిప్పరాజాది ముఖ్య శృంగార కవుల’ వేర్నొనుట. ‘ఈ రావిపాటి తిప్పరాజు—

“సరిత సైరిపుడెల భాస్కరులు భా

భానాథపుత్రాకే వసుం

ధరయం వొక్కఁడు మంధ్రయయ్యో వినుకొం

డక; రామయామాత్య భా

స్కరుఁడా? యో, నతఁడే. సహస్రకర కా

ఖలేవకే యున్నతే

తిరమై దానము చేయుచో రిపుల పే

రిశ్వేయుచో వ్రాయుచో.”

పయి పద్యమును రామయామాత్య రావిపాటితిప్పన భాస్కరునివీడ జెప్పనట్లప్పకవీయములో నుదాహరింపఁబడి యున్నది. ఈ రామయాభాస్కరుఁ డెవ్వరికేసరాయని కాలములో నుండినట్లు కొండవీటిలోని గోపినాథస్వామివారి జీవాలయద్వారాఖయందు వ్రాయబడియున్న కాసనములవలన తెలియుచున్నది¹¹.

పై రెండు కారణముల శాధారపరమకొని పీఠశిలంగముగా రొనర్చిన కాలనిర్ణయము సరియైనదికాదు. పంటముక్కుల శైరవ మల్లపకు మహాపాత్ర తిరుదిచ్చిన గజపతిమహారాయలు పురుషోత్త ముఁడు; కపిలేశ్వరగజపతి పుత్రుఁడు. శ్రీ. క. ౧౮౬౬లో దండ్రీచే కావ్యాధిపత్రికమునకు నియుక్తుడాయెను. ౧౮౭౦ త సంవత్సరమున

కవిశ్రేష్ఠుని మరణానంతరము రాజకుటుంబమున గలిగిన కలహముల కారణమున ఆంధ్రదేశమున గజపతుల యధికారము నాశమయెను; ౧౮౮౧ తరువాత పురుషోత్తమ గజపతి మరల ఆంధ్రదేశమును జయించెను. అతని పత్యమున గృష్టావధికి దక్షిణమున నున్న సీమలను పాలించుచుండిన సామంతురాయ మహా ప్రాథుఁడే అజమఖానుఁడు. ఇతఁడు క్రీ. ౧౮౦౬ క్రోధి, కార్తిక శు. ౧౫ కు సరియైన క్రీ. క. ౧౮౮౪ వ సంవత్సరమున వినుకొండసీమకు జెల్లుచుండిన ముతుకుమర్తి గ్రామమున చేసిన భూదానమును దెలుపురాసనముకట్టి యచట గలదు. కావున నాయజమఖానున క్రాథుఁడై కుంటుముక్కల ధైరవమల్లనయు నరికి గొక్కొకము నంకితముచేసిన ఎజ్జనయు నప్పటివారే కావలయును.

ఇంక రావిపాటి తిప్పన విషయము విచారితము. అతఁడు ఎజ్జనకు జాలపూర్వముగాని సమకాలికుడు గాదు. అప్పకవి యొక గ్రంథములోని పద్యమును మఱియొక దానిలోనిదిగను ఒకరు రచించిన పద్యము మఱియొకరిదిగను నుదాహరించుట సామాన్యము. కావున సీచాటుపువై ఆధారపడి తిప్పనయొక్క కాలము నిశ్చయించుట తగవుగాదు. ఇందలి సత్య మెట్లున్నను అప్పకవి కేంద్రము రామయ్యా మాత్య భాస్కరుఁడు అచ్యుతరాయలనాటి రామభాస్కరుఁడు కాదు. అతఁ డేనిది వినుకొండ; ఇతఁడు పాలించినది కొండవీడు. ఇంతియకాక, క్రీ. క. 1878 మొదలు 1404 వఱకు విజయనగర సామ్రాజ్యమును పాలించిన ఇమ్మడి హరిహరరాయల పత్యమున వినుకొండను పాలించిన వల్లభరాయఁడు 'రావిపాటి త్రిపురాంత దేవుండు'ను కవిశ్రేష్ఠుం డొనరించిన ప్రేమాభిరామం బను నాటకము ననుసరించి క్రీడాభిరామం బను రూపకంబు తేనుంగు బాస రచించినవాఁడు' అని చెప్పి

'నన్నయభట్ట తిక్క కవి నాయకులన్న హాళికి భాస్కరుం డిన్నను జమ్మిపూడి యమరాధిపు డిన్నను సర్వవీర్యవర్' నెన్నుదుటం గరాంజలులు నిండురు శేయని రావిపాటి తిప్పన్నయు నంతివాఁడ తగునా యులు దోసపు మాటలాడగో.'

అని యాతని కవిత్వ మహత్వమును బొగడియున్నాడు. 13 కావున ఎజ్జన ఇందువలన క్రీ. క. ౧౫౬౦-8౦ సంవత్సరముల ప్రాంతముల కాదుకాదని తేలదు; క్రీ. క. ౧౫ వ శతాబ్ద ప్రారంభము గాక పూర్వమే ౧౮ వ శతాబ్దముననే అంతకుముందో అతఁడు వెలసెనని చెప్పవలసినదయ్యును. ఇట్లు వీరశిలింగముగారిచే జెప్పబడిన కారణములు రెండును వారు చేసిన కాలనిర్ణయమును నిరూపింపదగిన సాధకములు గాజాలవు. కొక్కొకవీరశిలియం దత కుదాహరించిన చరిత్రాంశము లతఁడు క్రీ. క. ౧౫ వ శతాబ్దాంతము దశయం దుండెనని స్పష్టము నేయుచున్నది.

సకలకథానిధానమున తెచ్చకథలు గలవు. ద్వ్యాత్రింశత్సాల భంజకలు జెప్ప విక్రమాదిత్యుని సాహసకథలు, తేతాళపంప వింశతి, పంచతంత్ర కథలు మున్నగునవి యందు జేరియున్నవి. ఇన్ని కథల కాకరమగుటవలన ఎజ్జనకు గథలను పెంచి తన కథా

నిర్మాణకాలమును జూపుట కరకాశము చిక్చదాదు. కొన్ని యెడల పది పంజెండుపద్యములతో గథను ముగించవలసియుండెను; కావుననందలి కథలన్నియు గడుచిన్నవై కథకుని చాతుర్యమును దగినట్లు ప్రమరమనేయ ననుకూలంపవాయె. రసవంతమైన చక్కని కవిత్వము; అనగ్గళమైనధార; మృగుమధురవాక్యములు; తేటతెనుగు నుడికారము; కథాప్రవచనమునకు సరియైన, సులభమైనతైలి; చదువ జరువ జవులు మిట్టచుండును.

ఎజ్జనతో బదునైనది శతాబ్దము సమాప్తము. పదునాఱవ శతాబ్దమండ్రవాగ్మయచరిత్రయంగు ఆహుని వంటిది. వాఙ్మయము బహుళముగ నభివృద్ధికొందెను; కవులందఱును ప్రబంధరచనా నిమగ్నులైయుండుటవలన నేను పశునైవకళాబ్రమనంగువలె కేవల కథానక గ్రంథములు బయలుపెట్టలేదు; వాంఛురంగమాహాత్మ్యము కళాపూర్వోదయము మున్నగు గ్రంథములంగు చక్కని కథలున్నను వానిని కథానక గ్రంథములుగి బిగిజేంచుట తగవుగాదు. కాని కథానకముల క్రింద రాగలవి రెండుగ్రంథములు గలవు. రెండును కృష్ణరాయలయుగమునకు జెందినవే; రెండును పురాణగాథలను వర్ణించునవే. అందొకటి యయ్యలరాజు రామభిక్షుని సకల కథాసారసంగ్రహము. కృష్ణరాయల యాజ్ఞానుసారమతి డీగ్రంథమును రచించింపఁబూసెనట; గ్రంథము పూర్తికాకమునుజే రాయలవారి యవతారము సమాప్తమగుటవలన వారి కంకితము నేయు భాగ్యమతికి తక్పోయెను. పురాణములంగు ప్రసిద్ధులైన రాజుల చక్రవర్తుల చరిత్రలు ఇందు వర్ణింపబడినవి. దీని సంస్కరించి శుద్ధప్రతిని వ్రాయించిన బ్రాహ్మరగారు దీని నిరసించిరి. కథాకల్పనయందుగాని రచనానిధానమున గాని కవి స్వాతంత్ర్యమును జూపక పూర్వము జెప్పిన విషయము నంత రచనంతయుగ జెప్పకపోవుటయే బ్రాహ్మణి యభిప్రాయమునకు గారణము; కవిత్వము రామాభ్యుదయమునంటిజే; కాని యంత పరిపక్వమైనది కాదు. రెండవది వింతిలపూడి యల్లనార్యకృతి విష్ణుమాయా నాటకము. ఇతడు దొడ్డకవి. కృష్ణరాయలను రాధామాధవమును కావ్యము జెప్పిపెప్పించి 'నా నాధాత్మప్రతిమాన సర్వపుల లోనవ' భూషణశ్రేణిలో రాధామాధవనామ మంజన జగత్ప్రభాతచారిత్రు' డీతడు. కృష్ణరాయల యనంతర మీతఁ డెచ్చుత రాయలయాస్థానమందుండి 'నిజస్వామియగు సచ్యుతరాయలు ప్రతి సంవత్సరంబు శ్రీ వేంకటేశ్వరునకు సమర్పించు సర్వోత్కృష్టపుష్పంబి' గ్రంథకుసుమములనుగూర్చువాడు. అట్టి కుసుమములలో నతఁడు రచించిన తారకబ్రహ్మరాజీయమును బోలి నిదియు నొక్కటియై యుండును.

ఎల్లనార్య డీ కథానకగ్రంథమును రచించినది విష్ణుమాయా ప్రభావమును బ్రకటించుటకొఱకు. ఇందలి నూత్రికథ పురాణాధిక్తి ననుసరించి శుకయోగి పరీక్షిస్తురేంగుల సందాదముగో ప్రారంభ మగుచున్నది; పరీక్షిస్తు శుకయోగిని విష్ణుమాయా ప్రభావమును వివరింప గోరెను; అతడు పూర్వము వ్యాసుఁడు ధర్మరాజు కోరిక నీతేర్చుటకు విష్ణుమాయాను వర్ణింప నారంభించెననియు, నప్పుడు శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞచే నరిని వర్ణనఁబడు గోవిందశర్మ ద్వారక

12. ARE 226 of 1935—6.

13. క్రీడాభిరామము, 84, 87

మంచి నారనాది మునులలో కనటిక వచ్చి న్యుదరచితములైన కృష్ణుని విచిత్ర కేలికర్తముల కథలను తెప్పవనియు, నా కథలనే తాను కెప్పవననియు ప్రారంభించెను. గోవిందకర్మ సత్వి భామకు కోపోపశయి నార్జును విష్ణుని మాయావిలాసకథలను తెప్ప వోపంగను. అతడు చెప్పిన కథలు నాలుగు, లక్ష్మీ గర్వధంగము, బ్రహ్మగర్వధంగము, శివ గర్వధంగము, నారద గర్వధంగము. ఇది గాక బ్రహ్మ గర్వధంగమును పుంపరీకునికథయు నారద గర్వధం మున ఉంచెదమనని కథయు అను ఉపకథలు రెండు 7లవు. మొత్తముమీద నిండుగల కథలసంఖ్య యాఱు; ఇట్లు కథల సంఖ్య యల్పమైనను విష్ణుమాయానాటకము ఆంధ్రవాఙ్మయములో వికాసకావ్యములయందు దగ్గరకేసికే తెందినదని నిస్సంశయముగ కెప్పవచ్చును. కథానిర్వహణమునందు రాధామాపుని శక్తి యెక్కువ మైనది. కథాప్రసంగమునందు చక్కని సన్నివేశములను గల్గించి సహజమైన వర్ణనలతో భోజియనముగ కథను నవ్వెట్లయిం దిరని కీడుతోడైనవారు లేరు; కథలు పురాణములలోని వైనము అభాంవ రదివా కొల్లెములను నవీకరిగల్గించి నానిని సొంతము చేసికొని నానిపై దిన న్యాయమును ప్రకటించు ముద్రియిడినాడు. ఈతని కథాప్రసంగపరిణితి క్రీ. శా. 1000 చామకృష్ణయ్యగారిట్లు కొరి యాడియున్నాడు :

“ఈ కవి వర్ణనందన సభాదనుల చిత్రంబులుకలెనే మన చిత్రంబుల నాకర్షణకామాహుంబులచే దహతిహలాగుమంతు లున్న చేసెను... గోవిందకర్మాగమసంకాపముల నవాంతరి గాక నొకదానిని కెచ్చిపెట్టి... గురువులకు గాఢమైన చిత్రవాఙ్మేళ మును (mental suspense) గల్గించినాడు. ఈ నూతన గాఢ యాకా గల్గివేయునకు నింత సొంపు నాపాదించ కెనెదది.” “నా కథనయుగో నిర్మిత చిత్రవాఙ్మేళమును గల్గించు టలో నీ కవి కనావారణప్రజ్ఞ కలను. లక్ష్మీదేవి మాయ లక్ష్మీ తిపః ప్రకారమును నాచి నాంగిండు స్వయము ఆకాశవానీ యంచెదమనని కథ కెప్పవచ్చునను నుచి నిర్మిత చిత్రవాఙ్మేళ మును గల్గించి యెక్కువదితని మన కామనాలమును మరకొలుపు చున్నాడని. అది కథల కన్పూరితమైన కౌతూహలన్ని కేయును గల్గించుటచేతు నర్జునాంశులకు విశేషముగ రెంచి కథా మేళమును కుంబుపకావ్యము నేయక దాని కమృతగ సహజవారాకము మృదుమధురమైనను హాశితీలిలో నీ గ్రంథమును రచించుటచేతికు ఈ కవి యాకావ్య ప్రసంగ రససాపదిలో నొక ప్రాతి ప్రోక దీసికాపిని కెప్పవలయును. మిగిలిన వందన కథాసంబరము పాంతరితోక పాంశిత్వప్రకర్షముజాటు దీర్ఘకావ్య గూఢాలంకార కల్పనాదులయందు దృష్టి నిరక చిహితొకరపన్ని కేయులతో గూడిన కథా సందర్భములచే జనునగుల ముతూహలమున వకరియు మరకొలుచు సహజాంశరముల వైలిని రచించుటలో నీతడు పింగళి నూరనాద్యుని దారిమాపివహించినవచ్చును14.”

చామకృష్ణయ్యగారి పొగడ్త లిట్లవచ్చునది. ఎల్లనాద్యుని ప్రతిభ కిది యిన్ని విషయలకు దగియున్నది ; కాని కెప్పవలసిన యంశము కొక్కటి కలదు. ఎల్లనాద్యునిది తనంతమైన కథ. ఇతని కథలయందు వచ్చు చిత్రము చైతన్యరహితములు గావు ; పాతకుల మనోబీధిని చూడకట్టి కథాంశముల నంతరిదశపులకు విస్పదములగుల్లు ప్రదర్శించును. మిగిలిన మాటలవార్యులెప్పుడే చిత్రనిర్మాణము సేయుటయందు దిరని ప్రజ్ఞ యెక్కువమైనది మాయా లక్ష్మీ సరస్వతి మోహినుల వర్ణన లిందుకు తార్కాణ. పురాణ కథల నింత సొంపుగను చూపదయాహ్లాదకరముగను వ్రాసిన కవి ముతయుకందు గానరాడు.

స్వతంత్రకథానక కావ్యములు

ఎల్లనాద్యునితో పదునాఱవ కథాబ్రమందరి కథానక వాఙ్మయచరిత్రము సరి. రెండువారి పదునేడవ కథాబ్రమంద్యముకల మన కథానకగ్రంథముల నెత్తును రచియించినట్లు కానరాదు. కావున ఎల్లనాద్యుని యవంతియు తేల్పొందగిన కథకును పాలకావరి కదిరీపతి. ఇతడు క్రీ. శ. 1000 ప్రాంతమున మైసూరురాష్ట్రముందరి కొలారు సీమయందు జలసిన. ఆంధ్ర పద్మకథానకవాఙ్మయమున నింతను నూతన మార్గము నవలంబించెను. అతని ముందు కథానక కావ్యకర్తలందెఱును చామ చెప్పిన కథల నన్నిటిని సంస్కృతప్రాకృతవాఙ్మయముమంచి సంగ్రహించిరి. కాదాచిట్లముగ కొందఱు తమ కథలని పాత్రల వాంధ్రదేశము దొడ్డొనివచ్చి యందరి భావానిశేషములను, పుణ్య శ్రీత్రములను కొనకు ఆచారవ్యవహారములను వారిచే వర్ణింపజేసినను నా రాం గ్రులు గారు. ఆంధ్రజాతీయ తపనముతో వారి కట్టి సంబంధమును లేదు. పదునేడవ కథాబ్రమందరి వద్దరి విశిష్టయినది. ఈకథా బ్రమన నెన్ని కథానకగ్రంథములు బయలుపెట్టెనో తెలియదు. మనకు లభించినది కదిరీపతి క. 12వ ప్రతి యొక్కట్టియే ; ఇదియైనను సమగ్రము కాదు. లభించిన గ్రంథవాగము మొదటి మూడవ్యాస ములకు నాల్గవయావ్యాసమున గొంతభాగము మాత్రమే ; అందు అవాంతరకథలతో నిడువది కథలు సంపూర్ణముగను నిగవదియుకలకు కిక్కురుండు గొంతయు గలవు. ఇట్లసమ గ్రమైనను కథానకవాఙ్మయమున కికన ప్రతి యెక్కువైతిత్థానము నలంకరించుచున్నది. ఇతడు స్వతంత్రుడు ; పూర్వకథ మలమార్గమునునుండించి ఇందరి కథలకు గొరికి కంకలుకు రహ స్వముగా కెప్పెట్లు ధర్మరాజునకు కామ్యముపూర్తి వచించినట్లొక మూర్తికథతో ప్రాసంభించినను ఇందుపురాణగాఢయొక్కట్టియైన గానరాదు. అన్నియు వాంధ్రదేశపుగాఢతే ; అందు వచ్చువారింద ఱును తెనుగువారే ; రాజులును వారి కేతేరులును గారు ; రాణి నాద్రాజ్యమున కవికాలమున జలసిన పల్లెటూరి యాంధ్ర ప్రజలే ; కథాంశము లన్నియు సామాన్య జనతననమునకు తెంది నవే. కథానాటక నాయకలును సామాన్యులు. గ్రామపురోహి తులు, పెల్లు, పెద్ద, మాకేంద్రు మున్నగునాదు ; వర్ణింపబడిన విషయము వారి సామాన్యసాధితములే. మిగిలిన గదిరీపతి

14. విష్ణుమాయా నాటకము. (మదరగు. నికేరివ్యాస యాంధ్రకాళి ప్రకటనము. సం 8 రు) విశోధాతము. పుటలు 4XI—XII.

‘నొంటిజని వానియుప్పలు

రింటింజనా యింతిపాటుఁ దెచ్చుకొనటకై

కంటికిఁ గూరుకురాదాఁ

కంటికిఁ గురిలేను చిక్కయ యెట్లుందుకొ.’

యని తన గొడవను వివరించు పెరికనట్లము యొక యుదంతమును విన్నవారెవ్వలు కథాపుస్తకములనున్న వత్వకుందురు?

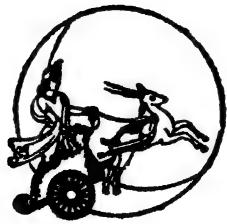
ఐకం ప్రతిపదియవారి వన్నెకెక్కిన కథానకగ్రంథ మయ్యల రాణ నారాయణకవి కృతిమగు హంసవింశతి. నారాయణకవి క్రీ. శ. ౧౮౦౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమునందుండెనని కందుకూరి వీరేశలింగయగారు వ్రాసిరి. కాని ఈ కాలనిర్ణయమునకు నారు చూపిన కారణము లంగీకరింపదగినవి కావు. నారాయణకవి యర్వాచీనుఁడే; కాని యతని కాలమును మాన్యుముగ నిర్ణయింపగల మాన్యుము లభింపలేదు; ఇతఁడు కదిరీపతికి దరువారివానిని తోచుచున్నది. ఐకం ప్రతి హంసవింశతిల రచనాప్రణాళికలకు సన్నిహితంగాఁగల్గయు గలదు; కథలకును పాత్రులు గలవు. చాల పద్యములు పెండ్లియందును నొక్కవిధముగనే యున్నది. కావున నీ గ్రంథము కథానకగ్రంథముల నొందొంటితో సరిపోల్చుచుచితిమని ఇంగ్లీషువానిని జూచి గ్రంథవానిని వ్రాసినట్లున్నది. ఈ పాత్రలు మూలమున వీని పూర్వాధరములను నిశ్చయించుటకు విలుకాదు; కాని వీనియందు వర్ణింపబడియుండు రాజకీయాధికారములనుబట్టి మూలముగా కదిరీపతికంటె నారాయణకవి యర్వాచీనుఁడని తెల్లముగాకపోదు.

నారాయణకవియు దొడ్డకథకుఁడే; కవిత్వమున నితఁడు కదిరీపతికి సీరిపోడు. పీఠికలింగముగా కల్పిప్రాయపడినట్లు ఇతని ‘కవిత్వము ప్రాథమము రచనంతయునుండిగా నున్నది.’ నేట గెనుగు గంటలు, నిరాహుటవైన కవిత్వధార, యింతైన వర్ణనలు, నూటిగ కథలు నవ్వించుటకు దగిన శైలి, యసాధారణమైన లోకజ్ఞానము ఇదియన్నియు నితఁడు కదిరీపతికి సరియుద్దియని చాటుచున్నది. కాని కథ నవపుటయందు కదిరీపతి కింకను దీటు గాదు. ఇది కత్తి చాలమిటన గలిగిన లోపము గాదు. తన యపార లోకజ్ఞానమును బ్రకటింపఁ జేర్చింపవలయునన్న పూనికయే ఇతని కథాసరణిని కంటుపఱచినది. పీఠికలింగముగారన్నట్లు ‘అగ్రాణాథులవారిని తగ్గించవలెనవచ్చినప్పుడు మిక్కిలి కష్టపడి వారినాగి కుచితము లయిన యుపకరణముల నాముములన్నటిని వివరించియున్నాడు.

ఒక యుదాహరణము. ఎనిమిదవ కథయందు చిత్రఘనుఁడను కలగా జీవుని తగ్గించుచు, అతఁడు వానిన తర్లములు, వానినిరూర్చిన చివ్వలను జేర్చొని యంతిటితో దృష్టినందక నుక్కలో నతఁడు చిత్రించిన, ‘సురవిద్యాధరకన్నర గరుడోరగసిద్ధపాద్యగంధవ్యహారిద్యరయమై సురస్వలినజ హరిహరమర్త్యర్థివగుల’ను, యేబదికి మించిన జలస్థలజంతువర్గమును, నూటికి మించిన పక్షుల నామధేయములుగల జాపితాను చొప్పించినాడు. ఇట్లే ప్రతి కథయందును విసుగుపుట్టించు దీర్ఘములుగ జాపితాలు ఒకటియే గెందో కాన వచ్చును. అప్పటి యార్థికసాంఘికాచారములను దెలుపుటకే జాపితాలు విలువగల సాధనములైనను, కోశములనుగూర్చి వారి కరిష్టం తోపయుక్తములైనను కథను సాగనీయక అగ్రాధికమున్నది. కావున కథాప్రసంగవిషయమున నారాయణకవి కదిరీపతికంటె గ్రంథివానిని చెప్పకతిప్పదు.

దుడ్డిలిబోధకముగటచేత హంసవింశతి ‘నీలిపగులకు బానయోగ్యముకానిదయి యున్నది’ యని పీఠికలింగయగారు ఖండించిరి. కుకం ప్రతిగూడ తొలిరగతికి జేరినదే; కాని గానిని పంసులవా రెల ఖండించక విడిచినో తెలియదు. నొద్దిహునివాటి వేంకటరంగకవి ప్రభృతులది గుడ్డిలిబోధకములుగావనియు, అందు కథలమూలమున నీతి నే బోధించుచుండు వానించిరి; కాని ఇవి యెన్నడును నీతిబోధకములు గావు; నీతిసూక్తులని నిష్పంతియును శిష్టనమ్మును. కాని యిట్టి గ్రంథము లన్ని వాఙ్మూలములందును గలవు. శిరోపదేశము వాని ప్రధానోద్దేశము గాదు; నిశీకరము కానందముగలుగజేయుటకొర కవి రచింపటకున్నావి; పోవున నవి నీతిమూలములని త్రోవీపుచ్చుట నమంజనముగాను.

హంసవింశతితో మన పవ్యక్తా వాఙ్మయనిర్మితు ముగియుచున్నది. నారాయణకవి యనంతగము కేదల కథానకకావ్యములను రచించిన కవులెవ్వఁడును లేడు. పురాణం పద్యయ్యగారి విజయాశ్వచరిత్రమున మృద్ధ్యులైన కథలు కెక్కుకలవు; కాని నీనిని కథానకకావ్యమునుటకంటె కథాపూర్వోదయమువంటి ప్రబంధమునుట యుష్ట. కాలస్థితి ననుసరించి జనుల యుభయములను సూరినవి; కథలను వ్రాయువారను జనువునాగును నేకును ఆంధ్రేశమున గలరు. కాని వారికి పద్యరచనయందును బానముందును అభిరుచి నున్నది. ఇప్పటి కథావాఙ్మయము వదలముము. కాలప్రవాచమున కెవ్వఁడు రీది లరుకే

మధురాంకితము

శ్రీ ఆయాచితుల హనుమచ్ఛ్రీ

కలమును దాల్చిన మధుర కావ్యమునొందు రచింపఁ బూనఁగా
గలుగలు గల్లు గల్లురని కాభులయందలి యందె మోత లిం
పులుగులుకా శ్రవోయుగళిఁ బొల్చి, హృదంతరసీమ, మోహనో
జ్వలమగు సీదమూర్తి యటచాటుగ నిల్వినయట్టు లయ్యెడుకా—

ఏయనిర్వాచ్య పథమొ పహించి, మించి
ఆర్ద్రమై, ఆర్ద్రమై మానసాంబురుహము
సంతతానంద వీచికా స్నాతమగును
చెవిని బడినంత నూపుర శింజితములు.

నాశండ్రి! యిటులేలవచ్చితి? నితాంతానంద కల్లోలినీ
స్నాతుం జేయఁదలంపు పుట్టెగదె! చంచద్రాగ నమ్మర్దమూల్
చోనోంభోగుహగంధ సంతతులునే జెల్లించుకానకల్ ప్రభా!
జోతల్ వెన్నెద స్వీకరింపురు ముఖజ్యోతుల్ ప్రసారింపఁగక

మురళి సీయది మోయుంప! ముగ్ధగోపి
కానమునయం బపుడపుడ, కానవచ్చు,
తరళ చంద్రికాచకిత సౌందర్య, యమున,
కనుల పండువై కనవచ్చు గన్నతండ్రి!

ఒక నిముసమ్ములోపల ననూన మహావిభవాత్తమైనకా
నక మధుమూర్తి దర్శనము భద్రము సేసితిఁ బో యశోదయుకా,
జకచక నందూడుకా వజము సర్వమువచ్చును, వచ్చురాధ వి
రికి నపరాధమేమి యొనరించితి నింతటి స్వార్థమే ప్రభా!

మీరా! మీరు మహానుభావులరు, మీ మీనంగతుల్, మీరె గా
జేరై నందెలియం గలారలె! మిముఁ గీర్తింపఁగా వచ్చునే!
ధారా వాహవీనీలకోమలతనూ తారశ్యమీపాట నా
పై రానిచ్చునో! త్వత్కృపామృత మహావర్షమ్ము ధారాగతికా—

మీ యాకారము జూచి మోహపడి, తామయేమొ, సృత్యమ్ములకా
జేయం జూచియు నీలకంఠములు, వంశీనాద ధారాతరం
గాయత్రమ్ములు, మీదు భంగిమలు సృత్యనీళు విస్ఫూర్తిమై
దాయకవచ్చిన స్వీయ సృత్యరచనా దర్పంబు వీడుకా ప్రభా!

దొంగలు

శ్రీ విలివడ కాంతావు

రాత్రి తొంద్రెండు గంటల వది నిమిషాలయ్యింది. రైలు వచ్చిన కొలకాలమేమిలేదు. ఆ స్టేషనులో దిగింది బిక్కి బాబారాణే. స్టేషనులో కూర్చుంటుంటే దీపాలు కూడా లేవు. ప్లాటుఫారం మీదనుంచి పెట్టె హాల్లూలు గెండ్లించిపోయిన వెనుకవెల్లి స్టేషనుకు అనుకొని వున్న చిన్న షెడ్లో వేళాడు. ఇటు అటు చూశాడు. కాదు చీకటి. చలిచేస్తోంది. యే బండి లేదు. ఈ నాలుగు మైళ్ల దూరం విడిచేలేనా అనుకున్నాడు కానీ సామానుంది.

స్టేషను గదిలో దీపం వెలుగుతోంది. రైలు వెల్లిపోతుంటున్న కనుమనున్న స్టేషనునూపురు దగ్గరకు వెళ్ళాడు. టికెట్ యిచ్చి "యెవరైనా కూర్చో దొంగకుతాడా?" అన్నాడు. మాస్టరు కళ్ళెల్లాలు పెట్టుకొని తనను గురించి ప్రశ్నలు కురిపించాడు. బాబారావు బుద్ధుగానే సమాధానాలిచ్చి ఆరు ప్రశ్నల మల్లీ వేస్తేనేగాని సమాధానం కాలేదు. "ఎంత మీ నాన్నకు పీరియన్ గా వున్నా యీ రాత్రి మీద పెట్టటం యేం మంచివని కాదు. ఈ రోజుల్లో యిటు వేపు దొంగలు యెక్కువైపోయారు."

"కూర్చో వుంటే అంత ధయం లేదనుకుంటాను"

"సమ్యక్ నాల్గే ద్రాకుం చేస్తున్న రోజులివి. రాజా కూర్చో యేకపైకే గాత్రా లేలేటట్టే వుంది" వ్యాఖ్యానించాడు మాస్టరు.

దొంగ ధయాలవలన యీ రాత్రి మీద యే నుంచి కునిపి రావని అనివదూ ఒంటి తీసుకోరాదని, తెల్లనారే సరికి యీ మట్టు పట్ల గ్రామాలనుంచి అట్టబండ్లు వస్తాయని అప్పుడే తేమంగా పోవద్దని మేపాడు కొన్ని చెప్పటంవల్ల గత్యంతరం లేక షెడ్ లోనికి వెళ్ళాడు. నాలుగు అగిళ్ళుల్లు వెలిగించి పరుపు పరుచు కున్నాడు. సిగరెట్లు ముట్టించాడు. నిద్రపట్టక తల ఆలోచనలతో నిందిపోయింది. రెండేళ్లంది—ధీర్ణి తుదిగ్గిగ రీత్యా వెల్లిపోయాక తన గ్రామం మల్లీ చూడబోవటం. ఈ లోగా యెన్ని మాటలు వచ్చాయో!

ఇంతలో స్టేషను మాస్టరు చేతిలో బెటతో వచ్చాడు. "స్టేషను గదిలోనికి వచ్చి పడుకోండి. ఇక్కడ వుంటే తెల్లనారే సరికి మీరు కూడా మిగలరు."

"ఫరవాలేదండి. ఇంటికి వెళ్లేవరకు నాకు నిద్ర పట్టదు."

"మిన్ను కూ యింట్లో అందరం తెలివేసి వుండగానే దీపాలు వెలిగించే వేళకే అన్నంకుండ కావేసేవాడు. అలాంటప్పుడు—బాబారావు కలుగదీసుకొని "ఇంతమైనా పోలేదు గదా?"

మాస్టరు సగంపండ్లన మీసాలు పెలివేసి సమాజమైన తుర్కంతో అన్నాడు "ధాన్యపుగా దలే నీ గిరిపోతున్నాయ్. పాలాల్లో చేనే మాయపెట్టోంది. యింకనుకవి. బాగా ఆలోచించు. నేకం యిలా దొంగల మనాబువైతే యేం కానుపడు కుండా?"

బాబారావు మాటాడకండా పరుపు చుట్టాడు. స్టేషను గదిలో ప్రక్క వేళాక "గెండ్లెక్కితెం యిలాంటి దొంగతనా లేని వుండేదికావు. మీ మాటలనుబట్టి పంపిణులు చాలా మారి పోయాయన్నమాట!"

"బాగానూ!!" మాస్టరు చుట్ట వెలిగించి కిటికీలవపు మూస్తూనే అన్నాడు.

పరుపుమీదవ్రాచి రసకప్పకుంటూనే "కెళ్ళియిందా?" అన్నాడు. లేదన్న బాబారావు సమాధానంవి స్వీయనిర్మిత ప్రారంభించాడు.

"ఈయేడు చిన్నకూతురి పెళ్ళిఘనం గా చేశాను."

"అల్లుడుగారేం చేస్తున్నార?"

"గవనూర్ యిన్ స్పెక్టరు"

"కట్న పెంత యిచ్చాడు?"

"మాడువేలుగానీ—ఖర్చుల చూడవలసి ఆ గొయ్యో!"

బాబరావింకే ప్రశ్న సయ్యలేదు. సమాధానం వచ్చిగా వుండటంవల్ల ఆయన చెప్పు మాటలకు ప్రాతినిధ్యం నేద్రపా యాడు.

మాస్టరు వెతుకుతూవుండేదే "మీ వూరుబండి ఒకటి వచ్చింది. రూపాయికంటే పెచ్చు యివ్వకండి" అన్నాడు.

బాబారావును చూడగానే బండివాడు "దండం బాబూ" అన్నాడు. తండ్రి ఒంట్లో కొంచెం నయంగా వుందని విన్నాక తొందరపాటు తగ్గింది. మాస్టరువద్ద కలవు తీసుకొని, ఆ బాగా ధూళి అంటుకున్న బట్టలు తెదిరిపోయిన జాస్త్రి, పాలిపోయిన తోనే బండి యెక్కాడు.

పాలాల్లో పెనర చేసవుంది. యెద్దల బండి గంటల వచ్చు దుతో పాలల త్రోవనుంచే పోతోంది. ఒక దగ్గర బండి అటం చాడు. మిరపచేసుకు యేతం పెనయించు నీకు పోస్తున్నాడు. పట్టుకోమని వేరి కొన్ని పెనరకాయలు పట్టుకొని పరకడు వునే తినటం మొదలు పెట్టాడు. లింగాలపాడు నాటాడు. తన

గ్రామం బుచ్చిపేట కనిపిస్తోంది. బండి వాడిని లోనికి పంపించి కొరదాపట్టుకొని ముఖ్యమైన కూర్చోని యెరులను వడిగా అడుగు తున్నాడు. అప్పున్నా యేటి పాట అన్నాడు. పాడుమంటేను— మర్రి గనరాకు. వాడు కొంతుక సవరించుకొని సమయానికి యేద రగా వస్తున్న మనిషిని కొద్దిగా నువ్వుపట్టివా వాడవునో కొదవో సంక్లిష్టంలే అప్పున్న అన్నాడు. “అడుగు బాబూ—మీ సిన్నతారి—బుద్ధుడేమో బాగలేవు.”

“ఏం ఏం?”

“దొంగ బాబూ; దేనికైనా మీ తాత ముకం మీ మామ ముకం నూసి వూరొలు యిడిచిపెట్టేసి నాడు”

సీతయ్య మొతుడుగా వచ్చి బండి అసి “నా నాయనా వచ్చావురా? కళ్లు కాయలుకాసి పోయినట్లు చూస్తున్నాం. పెద్ద న్యాయుడై పట్నం నుంచి తెప్పించారు. ఇప్పుడు మీ నాన్న తేరావా?”

ఎదురుగా పొడుగు మనిషి—మూతి నింపుగా మీసాలు— లోతు కళ్లు, గడ్డం బాగా మసేపుంది. నాత్తుడిప్పు కత్తిరింపు. కిరీచ్చాయ నలుచేగానీ కాదు నలుపు కాదు. మీసాలు అక్కడక్కడ పండు పెంట్లుకలగో వున్నాయి. మాసిపోయిన పంచె కట్టున్నాడు. మీద చింకీ గుడ్డ కప్పకొని కొంచెం చిలికీ వణుకు తున్నాడు.

“ఇంత ప్రాణున్న యెక్కడికీరా తాతా?” అన్నాడు బాబురావు.

“మీ అవ్వ బిల్లూ బాగలేదు. లింగాలపాడు వైదుగుడు మండిస్తున్నాడు” ప్రక్కకు తప్పుకొని “ఇట్లు నాయనా! మరి వుంటావుకదా?” బండి మెల్లగా వెళ్తోంది. బాబురావు వెనుకకు తిరిగి చూచి “తాత బాగా యెండిపోయాడే” అనుకొని అప్పు న్నతో అన్నాడు. “మా చిన్నతారిని దొంగని చేసేస్తున్నా వేమోయ్. వాడికి దొంగతనం చేసే ఖర్చుమే మొచ్చింది?”

“ఏమీ రేకపోగే వూరొలు వూరకనే అంటారా బాబూ? పొలాల్లో గాతరిమీద నీనిమోసినవ్వకు పెట్టుకీ కట్టేసి వాతలేసి పోయారు. మరి మీ తాత ముకంనూసి...”

అప్పుడే పొలాల దాటి బండి మామిడి గోటలోనికి పోయింది. అప్పున్న ముఖ్యమీదకు వచ్చాడు. బాబురావు బండి దిగి వెనుక మెల్లగా తల వంచుకొని సగస్తున్నాడు. తాటి చెట్ల పెండె దగ్గర నిల్చున్నాడు. అక్కడకు తన రెక్కలేనన్ని పొద్దు చిన్న తారయ్యతో వచ్చాడు. పడల్ల క్రితం జరిగిన సంఘటనలని, తనని కెలవుల్లో తన వచ్చే సరికి చిన్నతారి తన కొసం యెన్నో కలుపు వస్తువులు దాచిపెట్టేవాడు. భుజంమీద యెక్కించుకొని చూసుమంతు నిలా గంతులేసుకొని బడితోటకు తీసుకపోయాడు. వచ్చి పక్కలు తీసి చేరికి బడి అంటుకున్నా వరిచి చేరపెట్టి పలు కులను తినిపించేవాడు. పడునైన కత్తి పట్టుకొని యీ తాటి పెండెకి తీసుకవచ్చి గలకు గలా తెగసరికి కొయక్కాయకొని తాటి మంజులను తినిపించేవాడు. మొదటిసారి “ఒకే తాతా!

గోట మనిషి వస్తే తాత”- మనుమని భయానికి వదిలి “దొంగ నను కున్నావురా నాయనా! అడిగే వచ్చాను. మా మనుమడు వస్తే యిదిగో యీ నాలుగు నిళ్లకాయలన్న తాటి చెట్టా వాడిని అని ముందే చెప్పాను. నన్ను కొదవ్వువాడు యీ వూర్లో లేడనుకో.”

అప్పున్న కేక వేరాడు. బాబురావు ముందుకు సాగాడు. గుడ్డమీద వెలుగు పంట—ఆ ప్రక్కనుంచే నది గట్టు వెంబడిబండి పోతోంది. చరికాలం ప్రవేశించగానే యేటి ఒడ్డున కొయ్యలు పాతి నీటిలో నక్కలుసి, వెంపరి కంపలతో పెచ్చులు వేసేవాడు. చిన్నితల పట్టుకొని వేసుకున్నామన, సాయంత్రం ఆ పెచ్చులు యెత్తి చేపలు తెచ్చేవాడు. మంచినీటి మనుమడికే. మారుపు పడిందంటే తన దగ్గర కూర్చోవాలి. మనుమడు సత్తుకూర్చి ప్రిగా తివాలి. ఒకసారి తనపు తీసుక వచ్చాడు. తన పెచ్చులు దొంగ తనంగా యెత్తి చేపలు అవహరించాడని ఒక కుర్రాడ్ని చాత మోచాడు. ఆ కుర్రాడి తల్లిదండ్రులు యేడుస్తూ ఆ సమస్య కుటుం బపు యింటి పెద్దవద్దకు వస్తే అయిన తమ్ముని చీవాట్లు పెట్టాడు. అరుగుమీద కూర్చున్న బాబురావిదంతా చూస్తున్నాడు. చిన్న తాత చిత్తరకు విజృంభించాడు. “దొంగబతుకూ ఒక బతుకే— కడుపు కుక్కర్తి తీరకపోతే చచ్చిపోవాలి గానీ—దొంగతనం చెయ్యటమా?”

“నయాన్నో భయాన్నో బుద్ధి చెప్పాలి గానీ అలా చాత మోచుతావటరా?” బాబురావు తల్లిరిండియైన యింటి పెద్ద విరు చుక పడ్డాడు. దానితో చరించి మనుమడి దగ్గరకు వచ్చేస్తూ “నకు నాయనా.” అంతదూరం తీసుకపోయి “తల్లైనా తోబుట్టువైనా నాయం దగ్గర పోకటేసరా! నా కొడుకు దొంగతనం చేసినా వదిలేస్తావా? యెముకలు యిరిచేమా?”

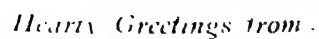
ఊడు దగ్గర వడింది. గోర్ర (పుంత) నుండినిది వేపు బండి పోతోంది. బాబురావు అగవద్ద వాల్ల పలకరింపులకు సమాధానా నిస్తూనే యింటికి చేరుకున్నాడు.

రాత్రంతా నిద్రలేక పోవటంవల్ల ప్రయాణ బడలికలన నిద్రనుంచి లేచేసరికి సాయంత్రం నాలుగు గంటలైంది. సీతయ్య నడక అరుగుమీద స్తంభంచాలున కూర్చున్నాడు. కిటికీనుంచి చూచి “రారా తాతా లోపలికి” అన్నాడు. సీతయ్య జంకుతూనే వచ్చి గొంగడం ప్రారంభించాడు. “నా నాయనా వచ్చావురా! నా సంతోషం అలా వుండు. మీ అవ్వకి జ్వరం పోయిందనుకో. నే నన్నాను అన్నం పెట్టేవాళ్ళి! అడగాలంటే—పరికాలంకదా— యీ నీంకీ గుడ్డ పాత మూసి మనుమడు వూరుకుంటాడటే.”

బాబురావు నిశ్చిహ్నడయ్యాడు. ఇలాంటి మాట లిదితరకు వివరేడు. తన గడిస్తున్న యీ నాలుగేళ్లలోనూ రెండేపాల్లు గెండురూపాయ లిచ్చాడు. ఇచ్చేతరకూ యెప్పుడూ అడగలేదు యిలా నిరాకా వాక్యాలు యెప్పుడు నిల్చిక్కలేదు. అంతలోనే చప్పన “వస్తాను నాయనా” అంటూ గొలుక్కునే గడిమంచి వరి పోయాడు.

బెహత - భారత

The India Electric Works Ltd.,
Chatnath Buildings · Mount Road · · MADRAS-2.

త్వరగాను చవుకగాను పనికావలెననిన

పోవెల్లులు:

మాడు రకములు. మన్నికగల కట్ట పిడులు అవర్చ బడియున్నవి. సమ తూకముగా చేయబడుటచే పనికి సుగువుగా యుండును. లోతుగల పల్లెముండుటచే ఎక్కువ బరువును తీయును.

సమ్మెటలు:

పలు రకముల దృఢమయిన సమ్మెటలు. మతీయు రాలి సమ్మెటలు, చీల సమ్మెటలు, తాకపు చెవి సమ్మె టలును గలవు. ప్రత్యేక తాపగ్రహణము పొందిన ఉక్కుతో చేయబడినవి.

పికాసిలు మతీయు బీటర్లు:

నాలుగు సామాన్య రకములలో గలవు. ప్రత్యేకముగా బొటలు చేయబడును. గజల త్రెవ్వలకును ఉపయో గింతురు. విచేష బలమగు ఖాచి మొనలు కలిగియుం డుట వలన పని బాగుగా జరుగును.

దృఢమగు, చాల మన్నికగల
తాతా అగ్రిక్
పనిముట్లను వాడుడు

ది తాతా ఐరన్ అండ్ స్టీల్ కంపెనీ లి.

సీట్టు ఆఫీసు:

23 బి, శేతాశి సుభాష్ రోడ్డు, కలఃత్రా.

(బ్రాంచిలు:—బొంబాయి, మద్రాసు, కాగళూరు, అహమ్మదాబాదు, కాన్పూరు, సికందరాబాదు.

విజయనగరం కాంటోన్ మెంటు, జలందర్ కాంటోన్ మెంటు.

రూబీ జనరల్
ఇన్సూరెన్సు కంపెని లిమిటెడ్,
హెడ్ క్వార్టర్స్: కలకత్తా.

★
చైర్మన్: శ్రీ బి. యం. బిర్లా

★
జీవిత, అగ్ని, ప్రమాద, నౌకా మొదలగు అన్ని రకముల భీమా అవసరములకు దినదినాభి వృద్ధి జేందుచున్న దేశీయ సంస్థ.

★
వివరములకు:
సదరన్ సర్కిల్ ఆఫీసు | ఆంధ్ర బ్రాంచి ఆఫీసు
"ఫిరోజ్ మహల్" | (జనరల్)
82/88, లింగిలాటి ఓధి, | N. B. 84, కాశీేశ్వరరావు
జి. టి. మహాను. | మాన్యు, విజయవాడ 1.
ఫోన్ నెం: 2287 | ఫోన్ నెం: 249.

హోరిజాంటలు - స్టో స్పీడు - జర్మనీ తయారు

★ **లాన్ జే బుల్ డాగ్** ★

క్రూరాయిలు ట్రాక్టర్లు - పనిముట్లు

★
1925 వ సంవత్సరంలో హోలిసారి ఇండియాకు దేశ మతి అయినాయి. అప్పటినుంచి ఇంకా పనిచేస్తూనే వున్నాయి. ఎటువంటి బరువైన పనికైనా ఇవి పను దీయవు.

మన ఆంధ్రదేశంలో లాన్ జే ట్రాక్టర్లు ఉపయోగిస్తున్న ఆహారుల చిరునామాలకు వ్రాయండి. మంచి చెప్పలు వారే మీకు చెప్పగలరు!

★
ఆంధ్ర డిస్ట్రిబ్యూటర్లు - సర్వీసింగు ఏజంట్లు
పో హు రి సన్స్
కాన్వెంటువీధి - విజయవాడ.
బ్రాంచి - ఒంగోలు.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి
మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ నివారణి
భయంకరమైన మేహవ్యాధివల్ల కష్టపడువారలకు పునర్జన్మమిచ్చు అద్భుత సంతాపి
మేహరోగ నివారణ నూనె, రేహ్యము.

నల్లమేహ, దొడ్డుమేహ, పొడలు, మేహరగములు, తియ్యగు, మదమాధ్యము, కుష్ఠములు, శిశ్తకారికము, నూరక వ్యాధులు, నాతిము, నల్లము, తెలుపు, ఉష్ణం, గ్రంథి, కాళ్లుచేతులు మంటలు, రక్తజలహీనం, గడ్డ, దురద, వీర్యనష్టం, మూలవ్యాధి, మలబద్ధము మొదలైన అన్నివిధ దుర్బీరు వ్యాధులను అతి సులభముగా పోషిస్తును.
40 రోజులు (1 మండులము) నూనె రేహ్యము 5-0-0 తపాలా ఖర్చు జేటు. వివరములకు కే. టి. కృష్ణమూర్తి మాహిదమ్మను.

శ్రీ పరమాత్మ తైలము
(స్నానమునకు శ్రేష్ఠమైనది)
కండ్లుమంట, కండ్లుమధ్యం, మెదడుపుష్టం,
కామల పుష్పద్గర్భ శ్యావకోసమునకు సంబంధించిన
వ్యాధులన్నియు నివర్తించును.

★
K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU
For:
Blood - Purification, Constipation,
Gleet, Gonorrhoea, Leprosy, Venereal,
and all kinds of Skin Diseases.

నేటివ్ డాక్టర్ K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి సన్సు. 5/22 మేల్ మాయిల్ P. O. N. A.

★ రైల్వేలు ★

భారతదేశపు మిక్కిలి గొప్ప ఆస్తి

న శాశ్వతముగా అభివృద్ధిపరచుట చాలవరకు ఆ దేశపు రవానా వ్యవస్థయొక్క ప్రాశస్త్యం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. దేశంయొక్క ప్రధాన రక్తనాళాలుగా రైల్వేలు నేడు జాతీయభవ్యన్నానికి శోధ్యమైన సర్వశక్తులూ కృషిచేస్తున్నవి. రైల్వేలు దేశానికి నేపచయ్యటానికి వాటికి మీరు తోడ్పడవచ్చును. ఆ మార్గాలు ఇవి:

- ★ టికెట్లు లేకుండా ప్రయాణం చెయ్యటాన్ని నిరుత్సాహపరచండి. టికెట్లు లేకుండా ప్రయాణంచెయ్యటం ఒక సంఘ విద్రోహపర్యం, ఇందువల్ల రాష్ట్రపట్టణం మాత్రమే కాదు, ప్రయాణంలో ఆసౌకర్యం కూడా కలుగుతున్నది.
- ★ వాగ్జెట్లో సరుకులు ఎక్కించటం, దింపటం నిరాలశ్యంగా చెయ్యండి. ఆహార పదార్థాలు, అత్యవసరమైన ఇతర సరుకులు చేరవేయవలసిన సరి టిక్కిట్లపైగా జవాబు పట్టిడిగా ఉంటుంది.
- ★ రైలుపెట్టెలు, ప్లాట్ ఫారములు, వెయిటింగ్ హాలు మొదలైన వాటిని సవ్యంగాను, వాటి చాకిరుదార్లకి భంగం కలుగుకుండునట్లును ఉపయోగించండి.
- ★ రైలుమీద పంపవలసిన మీ బంగారము గట్టిగా బంగారపట్టి, నీటుగా లేజెట్ అంజీరి, స్పష్టంగా గుర్తుపేసి పంపండి. ఇందువల్ల నష్టములు తగ్గగలవు.

దక్షిణ రైల్వే

పిప్పిల్లి ఆర్షప్రాడక్షన్సు వారి హైద్రాబాదు

డైరెక్టర్స్: ప్రకాశరావు

రచన: వాసుదేవ, సుంకర్, సంగీతం: ఘంటసాల

నిర్మాత: పి. శివరామయ్య : నిర్వాహకులు: N.S. చౌదరి, R.D. ప్రసాద్.

సంవత్సరాదిసంతోషసమయాన

బాలబాలికలకు

మా

మధురవార్త

తియ్యటి పిప్పరమెంట్లు, అతి తియ్యటి పంచదార బిళ్లలు, శ్రేష్టమైన చాక్లెట్లు

★ యం. ఏ. పి. స్వీట్స్ ★

సరసమైన ధరలకు అందజేస్తున్నాము.

సంవత్సరాదినాడు తినండి.

సంవత్సరం పొడుగునా తినండి.

ఎం. ఏ. పి. ఇండస్ట్రీస్

(షి యా లీ క్ల ఫె క్ష స రీ యి బా గా దా న్లు)

362-364, తిరువత్తియూర్ హై రోడ్డు,

తండియార్ పేట

::

మద్రాసు - 21.

తెలి : "Mapindus"

టెలిఫోన్ : 2583.

సేల్స్ డిపోలు :

విజయవాడ

బెంగళూరు నెట్టి.

సంప్రదించండి - నందన నందనరాజు సంచిక - ప్రకటనలు

కుబ్జాదయ వారి...

జానకి, జగ్గయ్య...

"శివరత్నం"

M. E. Prasad

డైరెక్టర్స్... హెచ్. వి. బాబు

బాబురావు ముఖంలో సంకయం తాండవ మడిచింది. గదిలోని రాబ్బీగారు వచ్చిన తల్లి “యేం అడుగుతున్నాడు” అంది. కొంత సేపటికి గానీ “యేమీ లేదని” చెప్పలేక పోయాడు.

రాబ్బీ త్రాగాక గదిబయటకు వచ్చాడు. ఇంటిమట్టా తిరిగాడు. నీరయ్య కనిపించలేదు. బట్టలు మార్చి తాళగారింటి వేపు పెట్టాడు.

తాళ కొద్దపడి. గొంతుక యెత్తడంతే చిన్నపిల్లలు జడుస్తారు. ఆ చుట్టుపట్ల పూర్లలో యే తగువులైనా పరిష్కారానికి తన కద్దకు రాకలసిందే. రెండువేపులా కానీ డబ్బు చేసుకోవటం పరిపాటి. ఇంటికి పెద్ద అయినందుకు గడించా డెంతో. యింటికి వరుసగా అలాగే నిలకెట్టాడు. తమ్ములు ముగ్గురు. పెద్దవాడికి ఒక కూతురు, రెండోవాడికి పిల్లలు లేరు. చిన్నవాడైన నీరయ్యకు నలుగురు ఆడపిల్లలు, యిద్దరు మొగపిల్లలు. పెద్దవాడు పదహారేళ్లవాడు. చదువు సంధ్యలేదు. ఇంట్లో వ్యవసాయపు పని చేసేకాదు. ఉల్లోకుర్రాళ్ళికి పెద్ద, కుర్రాడు చూపుతే కద్దమృత్యు, తెలివి మొద్దు.

ఇక యింటిపెద్దకు ఒక కొడుకు ఒక కూతురు. కొడుకు మైనరు తరపున గ్రామ మునసబు పనిచేస్తున్నాడు. కూతురుకు పూర్లోనే యిచ్చారు. మూలమూర్త భార్య, బాబురావు తల్లి.

అమ్మమ్మ, తాళ మునుమన్నీ కుకల ప్రక్కలు అడగటం మొదలు పెట్టాడు. బాబురావు యీ సంవత్సరం యేమాత్రం పండించాడు, నాకర్లు కొట్టులో ధాన్యం పోయ్యటం చూసి. తాళ అన్నాడు. “నాలుగు గరిపెల తరహా వుంటాయి. అయినా దానికి మడుపులు తక్కువయ్యా యంటావా? ఇదితరలో రేయిపుడుపుకి అనా అంటే వచ్చేవాడు యిప్పుడు అర్ధరూపాయి ముందుయిస్తే గానీరారు. ఏడువందలకు పైగా మడుపులే అయ్యాయి యింకేం తింటాం?”

ఈ మాటలు వింటుండగానే మనసులో తిరిగిన ప్రశ్న వెయ్యకండా వుండలేక పోయాడు. “విడిపోయాడకదా వార్లకే మిచ్చారు?”

“ఇచ్చావురా! ఆ పెదకలు కృషిమ్ములు. పెద్దలు కదిలిన అక్లిపాస్తు రెంతో తెలుసుమగా! మరి వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకి, వాటికి ఏటికి తక్కువ తగలేరానా? ఎన్ని అవ్వలయ్యాయో నీకేం తెలుసు? ఏనా నాకు అన్యాయం యెందుకు? నలుగురు పెద్ద మనుష్యులు లేదా అన్నట్లే యిచ్చాను. ఏం యిచ్చినా యేమింది? ఈ యింటా కంటా లేనిపని ఆ నీతిగాడు చేస్తున్నాడు. తరెత్తుక తిరగలేక పోతున్నాం.”

బాబురావా విషయం తరచి ప్రయోజనం లేదని పూరుకు వచ్చాడు. అయిన జోటిలో నోరు పెట్టేక్రితం చుట్టుపట్ల గ్రామాలలో యింకరికి లేనప్పుడు తన తక్కువంటుంది?

ముసలాడు అన్నాడు “నివ్వ రెంతేక్రితం యిచ్చానే—ఆ కమిషా మొక్కునే చిరిగిపోయిందిరా. కుట్టివ్వామన్నా అలాంటి కిట్టివ్వే వట్టలు యిటు లేవులేవు”

బాబురావు “మర్రి వస్తానుతాతా” అంటూ లేచిపోయాడు. “కమిషా అడుగుతున్నావని గానీ లేచిపోతున్నావురా?”

“అక్కే! ఇంకొకటి తీసుక వచ్చానులే తాతా!” అన్నాడు.

బిధిలో వజ్రేసరికి చింతకెట్టుచాటుగ నిల్చున్న నీరయ్య దగ్గరకు వచ్చాడు. “అంత భయమెందుకురా తాతా” అంటే “నీకు తెలిదు నాయనా! ఎవరైనా చూస్తే నిన్ను కప్పకెట్టున్నావని అన్నతో చెప్తే కేకలు వస్తాడు. తిట్టాడు!”

“విడిపోయాడకదా—ఇంకా తిట్టాడా?”

“పెద్దాడు. తిడితే పూడుంటాను గానీ తిరగబడ్డానా?”

కొన్ని సంవత్సరాలు గొడ్డలా కప్పపడి యెద్దులా తినే మనిషి. యెందరి యెందరగానైనా వాకేం అన్నట్లు మెసరిమీసాలు మెలిచేసిన మనిషి. యీ వాడు నక్కి నక్కి మెసరినా అర్ధాకలితో వున్నా, యెండిపోయినా యిద్దరి కొట్టే బలం లేకపోలేదు. బాబురావు యీ తాళవేపు చూసి తృప్తితో నవ్వాడు.

నాలుగడుగులు వేళాక గొడిగాడు. “రాతిరి మీ అవ్వ వూడ్డంతోనే అంటి వండిందిరా! ఈ వేళ నివ్వ వచ్చావు. మా మనసుకు వచ్చాడు—యీ రాతిరికే యిచ్చేస్తామరా అని కోమటి నాగేం దగ్గర రూపాయి వియ్యం అరుపు లేచ్చాను. నీ యిచ్చం నాయనా!”

బాబురావు వెనుకకు తిరిగేసరికి మనిషి అప్పడే యొక్కడో నక్కిపోయాడు. ముందుకు చూచేసరికి తాబాకాఫీసుకు వర్చిన మునసబు తిరిగివస్తున్నాడు. అంతదూరం నుంచే “యేమాయ్ అల్లాడా? ఢిల్లీ ఫోగట్టారేమీ చెప్పావు కాదు—యింటికి నడు.”

“మర్రి వస్తాను కూడా” అన్నా బలవంతం చేసి యింటికి తీసుకుపోయాడు. ఈ కలుకూ ఆ కలుకూ చెప్పకొనేసరికి సాయంత్రమైంది. రెండో బిధిలో వున్న తన యింటివరకూ సాగ సంపాడు. కోమటి తాళ చూస్తూ నంటున్నాడురా అలా ఒకసారి వెళ్ళమని అమ్మ చెప్పటంవల్ల వెళ్ళాడు. ఇదివరకున్న గడ్డి యిల్లం యిప్పుడు పెంకుటిల్లుగా మారింది. బిధి వరందాలో కిరాణాకొట్టు వుంది. కోమటి తాళ విధన చెల్లెలు దుకాణంమీద వుంది. చిన్న బల్లమీద కూర్చోకెట్టి కోమటితాళ అన్నాడు “నీగరెట్లు లేవు—నీడి లేనా?”

“ఏదీ వద్దలే తాతా” అన్నాడు.

“నీకేం మహాపట్నంలో వున్నావ్—అక్కడ ధరతరలెలా వున్నాయ్ తాతా?”

“ఏదో వున్నాయ్” అన్నాడు హాలల్లో తింటున్న తన కేమీ తెలియదని చెప్పేబదులు.

“ఏంటో కాలమాన మేమీ కాగులేదు. దొంగతనాలకి అడ్డా అవుతాడు. మరి కరువు సంగతా చెప్పరేం—చిన్నపిల్లాడి దగ్గర నుంచి వాతరకూ కప్పపడినా చాలకండా వుంది. ఈ కాలంలో పుణ్యగం చేసుకున్నంత మంచిపని యింకేమీ లేదు. ఆరేమి సంసారాని! నీ చెయ్యి వేగం కలిసాచ్చినందుకు మీ బాబు అద్భుతం కంకుడు”

కన్నులండ్లిని పరుగిస్తూ పివతండ్రి మీద యింత చెప్పిందికల్లి. ఇంట్లో అందరినీ గాఢ కడుపులనీ పివ తల్లి నాలుగుకోణాలచెయ్యి వలసింది ఒకపూటలో లేదనిపిస్తుందని యింకా ఆమె చేస్తున్న దానాన్ని కూడ చెప్పుకుంది.

బాబురావు లేచిపోతూ “మాకు పూటలు అంటరిజాగ్రినే కడుపులు గుళ్ళదేరవా అమ్మా! నామేవుంటే యిలా జరగ నిచ్చేదా? అన్నాడు.

తల్లి యింకోదో అంటున్నా వినిపించుకోకండా అంగటి గదిలోనికి వెళ్లి కర్రపెట్టి మీదకున్నాని యెడరగా మంచంమీద నీ రసం గావడం వుండు తింటే మాటలు కలిపాడు.

“సీతయ్యతా తని పూరింత దొంగంటున్నా?!” అన్నాడు మల్లి.

“విజం!”

గోపకున్నదీపం ముగ్గు వెలుగుతోంది.

“విడిపోయాడు కదా యే మాత్రం పొలంయిచ్చాడ?”

కొంతసేపటికి గానీ సమాధానంకా లేదు. అగి అగిచెప్పి కొచ్చాడు “మునుముచ్చావుకు నిద్రిం గా వుండుగా మీతాత పీలు పుట్టిందాడు స్వాగతం లేవన్నాడు మంచించిరాగిగాద మామ్మ బోలువ పేరి ముద్దల పీలుమీద వేసుకున్నాడు. పనిలు గడించిన యెక్కడా యింకాంట్లే నలుగురికీ చెబుతుంది. సమస్తా గావున్న పన్ను గడించిన ఆగుయోరాలపాలం అప్పులతో సహా పెద్దవాడు గడించాడు కాబట్టి వాడికే చెబుతుంది”

“ఇదక్కడి న్యాయం?”

“వాళ్ళకదే న్యాయం! మామ్మకాలంచేసిన సంకల్పరానికే వేస్తుపెట్టి మిగతా ముగ్గిరికి చెప్పే ముప్పుయింట్లో యిచ్చాడు”

“ఉరంతా యేం చేస్తున్నారు?”

“మీతాత వాళ్ళకేప్పటికే పూరి కట్టు కప్పలేదా? పీలు మీద సాక్షి సంతకం పెట్టమంటే కాదన్నా పని వాతో యీ నాటికి మాటాడతాడనా? ఎవరో ఒకడు అడిగితే ఫలానపన్ను యింత అప్పుతెచ్చాను అంత అప్పుతెచ్చానని దొంగసత్రాలు నాలుగువేలు తరకూ చూపించాడు.”

“సమ్మారా?”

“సమ్మక్క యేం చేస్తాడరా నోరున్నోళ్ళదే పూరైతే! నీకూనాకూ అబద్ధంకానీ కొట్టలో నిలిచేపత్రాలు కనిపిస్తున్నాయగా. అంగులో నాలుగుగల్లలో పెద్దమనిషిని పేరుపొందాడుగా! నేనూ నలుగురితో యీ అన్యాయం చెప్పాను. అన్యాయమని ఒప్పుకోనేవాళ్లే గానీ అడిగి సాధించేవాళ్లేవరూలేరు!”

బాబురావు పెద్దమీద కూర్చోలేక పోతున్నాడు. పెదాలు నొక్కుకుంటున్న కొడుకువేపు చూసి మల్లి పెల్లగా అన్నాడు:

“నిదురు వాగా పండించితో కడువంత పాచ్చింది. మీ సీతయ్యతాత అన్నదగ్గరే భూమిమీద చూడువందలు తెచ్చాడు

అన్నదగ్గరే గూపాయి! కేరుచెయ్యం కొన్నాడు. తుయేకు పంట వడ్డిగాకట్టి అప్పుతే అడుక్కుంటున్నాడు. తప్పులేదులే.”

బాబురావు యీ చివర చాఖ్యవానికీ సంకోయంగా చూశాడు. నే చెప్పాను “అప్పుతీసుకరాకు. అమ్మనేస్తే ఆరు వంద లాస్తుంది. ఆ డబ్బుపెట్టి యేదో వర్తకం చేసుకుంటే యిటు కడుపుకీ గడుస్తుంది. వాడి అప్పుడుం బాగుంటే నాలుగుపైసాలు గడించుకుంటా”డని. నామాట విన్నాడు కాదు. కూరికా జల్ల లేకు నాకేమని గెండ్లల్లికం వంకూ బ్రతికాడుగా. ఇప్పు డిప్పుడూ చెల్లన్నా అందరికీ భయమే!”

కష్టసమయంలో వంద సలహాలు చెప్పేవాళ్లుంటాడుగానీ కొంత బాధ పంచుకొనేవాళ్లేదు. ఈ ఆలోచనలతో బాబూ రావు అక్కడ వుండలేక వెలిపోయాడు.

మల్లి చీకటిరాత్రులు వచ్చాయి. నెలనోజుల కెలవు పూర్తి కావస్తోంది. ఎల్లుండి ప్రయాణమనగా యీవళ్ల చీకటిపడ్డ సమయానికి తాతిగారింటికి వెళ్లాడు. తాత వాక్కిలో నిల్చుని కేకలు వేస్తున్నాడు. ముసలబు అప్పుతే కిధిమంచి వస్తుంటే తాత అరచాడు. “ఆ వ్యవహారం చేస్తూ వుండలేకపోతున్నానా, ఇక యీ గుంట వరకే తయారయ్యాడు. పక్కల్ని పూరినంది తిగి లేస్తేనే గానీ తిలెక్క తిరిగి లేమరా?”

ఎదురుగా నిల్చున్న సాయన్నని జరిగినసంగ లేమిటని అడిగాడు. అంతానిని వెనక యింటికిగానీ కాటా విరగగొట్టే మర్రి అపని చెయ్యలేదని ముసలబు హామీ యివ్వగానే సాయన్న వెలిపోయాడు.

అక్కడే నిల్చున్న బాబురావు తెలుసుకున్న విషయమిది: ఆపూరికి తూర్పుదిక్కున కివాలయంవుంది. ఆ ఆలయం యెదురుగా ఒక పెద్ద మామిడితోట, తోటమట్టా యెత్తైన ముళ్ళదొంగలున్నాయ్. ఆ పూర్లో దొంగసారా అమ్మకున్న సాయన్న మట్టికూజాతో ప్రాప్తుగ్రంథవేళకు పాగా తెచ్చి ఆ తోటలో ఒక పీతాఅక్షింతల పొడక్రింద గొయ్యిరెవ్వి దాచాడు. సీతయ్య పెద్దకొడుకు యెలామాకాడో యేమో వెళ్లి కూడా బయటకు తీశాడు. దూరించుంచి చూస్తున్న సాయన్న మానవ కాకికోటు వేసుకొన్న వాడినిచూసి యే స్థానజమానో అనుకొని భయపడి చెట్టు చాటున దాసుండిపోయాడు. కూడా పట్టుకొని ఆలయం వేపు పడు గస్తుకుండగా పొర్లివెంటరిమాడు. చేతిలో కూడా బారి బ్రద్దలై సారాఅంతా నేలపాలైంది. కుర్రాడు దాసుతీసిమాలు మైపోయాడు. ఆలయం దగ్గరగానే వున్న పాకలో సాధుడు సాక్షిగా వేశాడు సాయన్న. ఉరంతా గారించే ఆశాకు, కుర్రవాని దొంగతనాన్ని నిరంశించి ముసలబు గారితో వెళ్లి చెప్పరా అని మరీ పంపించాడు.

ఈ లాభంలో భాగస్వామియైన ముసలబువేపు చూసి బారి పడ్డాడు బాబురావు. పెరటివేపు సీతయ్య తాత యిల్లు వుంది. ఇంకా ఆ పెరటకు చింతకెట్టు—ఆ చెయ్యి దగ్గరగానే పాడు నుయ్యి వుంది. గగ్గోలు వినిపించటంవల్ల బాబూరావు పెరటకు వెళ్లాడు.

సీతయ్య తాత వాకిట వుగ్రవరసింహరూపం చాల్చి వున్నాడు. పులి మేకుమీదకు పురికినట్లు కొడుకుమీదకు పురికి ఒడ్డంతో పచ్చడి చేస్తున్నాడు. కుర్రాడి చింకి కడులు మెలటరీ కాక కొటు భుజాలు బాగా చిరిగిపోయాయి. “అమ్మా! బాబో! చచ్చానీర్రో—రంపర్రో అమ్మా—అమ్మా!” ఒకటే గోల—ఒకటే అరుపు—ఆ గోలతో గెట్టింపు దెబ్బలు పడుతున్నాయి. సీతయ్య తాత పళ్లు విగబట్టే “చచ్చిపోరా యెధవా” అని హుంక రించాడు. నేల కొరిగి వాడిని కాళ్ళతో కూడా తన్నటం మొదలు పెట్టాడు. ఇప్పుడు గడపచాటి వాకిటకు వచ్చి పెళ్ళిం అడ్డు పడింది. పెళ్ళాన్ని ప్రక్కకు నెట్టి మళ్ళీ గొడ్డును బాదనట్లు బాడుతున్నాడు. పెద్దవాళ్లు కూడా భరించలేని శిక్ష ఆది. అడ్డ కొదానికి కత్తిరేవి భార్య నోరుజేసుకుంది. “నివ్వా దొంగవే—నిన్నెవకు కొద్దాడు?”

ఒకవాడు, తాత అన్న మాటలు యీ వాటికి దొంగైనా ఆచరణలో పెట్టడం చూసి అలా దూరంగా నిల్చానే ప్రంభించి పోయాడు బాబురావు. తల్లి తప్పించి మిగతా వాళ్లంతా మరి నాలుగు చాడీలు చెప్తున్నారే గాని అడ్డపడలేదు.

ఈసారి అడ్డపడ్డ భార్య తెబ్బమీద కొట్టాడు. తెబ్బ పట్టు కొని అడ్డగా నిల్చానే అవరాని మాటలుకూడా అంటోంది. బాబు రావు దిగ్గరగా వెళ్ళి తాత చెయ్యి పట్టుకొని పెరటకు త్రోసుక వెళ్ళాడు. వెనుకకు రాబోతూనే అగుస్తున్నాడు “నివ్వకు నాయనా! యెముకలు విరిచేస్తేనే గానీ మళ్లీ దొంగరినానికీ జరిగిండు!”

లేవకెత్తివా లేవలేని పరిస్థితిలో కొడుకు వున్నాడు. తల్లి జోసుతోంది. ఎనా తల్లికి కొడుకుని మోసుకొని వాకిట్లోకి తీసుక పోయే కత్తి వచ్చింది.

బాబురావు తాతను పెరటకు త్రోసుకపోయాడు. చింత చెట్టుకింద యిద్దరూ యెరుగెదుగుగా నిల్చున్నారు. చింత గిర్రుగీమంటోంది. వల్లనిగాలి వీస్తోంది. బాబురావు చెట్టుకు ఒక చేరిని ఆస్చి నిల్చాని “తాతా! అవ్వయేమండో వినుపించు కున్నావురా?”

పకుబలమంతా కళ్ళి చేసిన తర్వాత పొందిన నిస్ తాగుకళ్లల్లో నీటిని వూరించింది. జబాబురా లేడు. పడుముకు కట్టిన చింకిమా నినగడ్డ విప్పి కళ్లు ఒత్తుకుంటూ కొందం వెక్కుకూ అగి అగి అన్నాడు “అంటారు నాయనా! నా...దినాలు—బాగులే నప్పుడు—యెవరైనా అంటారు—నేను దొంగవే. పూరంతా అన్న పప్పుకు—మీ అవ్వ యెందుకు మిగలాలి?”

కమ్మకొస్తున్న చీకటికి యంత భీకరమైనదో యీశోకం అంతే. నోటిముందు గుడ్డ అడ్డుపెట్టుకొని శోకాన్ని విజృంభిం చనివ్వకండా తగ్గించి మునుమనివేపు స్రుక్లుపైకి తేల్చి చూసి గోటి గాడు “దొంగనని చేసి పడిపోయాను నాయనా! పిల్లలు కొన వూపిరితో వుంటేయేం చెయ్యమంటావ్? చంపేమంటావా? నీతో చెప్పకం? ఇప్పటికి నాలుగుసార్ల దొంగరినం చేశానురా! నాలుగుసార్లు దొరికిపోయానురా!”

బణికిస్తున్న చురీకి గుడ్డకప్పుకున్నాడు. అంతకంటే దాగు ంపైవది తన మృదయంలోవున్నా లేవల్ల తాత మెసలుతుంటుం చూచి బాబురావు విస్తుపోతున్నాడు. తాత ంసారి మరి దిగ్గ రగా వచ్చి గోటిగాడు “మాయద్దరం పస్తుండి పిల్లలకు ముండు మాస్తున్నావా? ఆ గాడిదకి ంసాకుయిద్ది యెందుకు పుగ్గారి? ఆ సాగు సాతగాయిస్తాను కూడా తెచ్చీమంటే యీ యెధవ తెచ్చీడమే!”

“ఆసాగుని బాంబు తన్ని లేకపోయావు?”

“ఉహ్! యెవరితో చెప్పుకు. అలాంటివాళ్ళని నేనీ అవ కూపిడు పాపం!”

బాబురావుకు నవ్వాలో యెపినాలో యెమీ పోచలేదు. చిన్న తాత అన్నాడు “పురుగుబాట్రా వుంటుంది నకునాయనా” నడూస్తూనే “నాయనా నలిపాతావురా! మళ్ళీ యెప్పుడో యెంటో? ఆపట్నం నలిపాయినా యీదొంగతాతని మరిచి పోకం?”

బాబురావు కళ్లయెగుట మళ్ళీ నీచను—చీకటి—నల్లని కొటుతో సన్నని మనిషి నీచను మాడ్చడు దొంగలు గురించి చెప్పటం—అప్పుడు భీకరంగా ఆగపడిన దొంగలు జపాలా యింటికి దొంగలే అన్న ఆలోచనతో యింటివేపు నడిచాడు.

ఉ గా ది కా ను క

శ్రీ చింతంపాటి సరసింహదీక్షితకర్మ

శ్రీయత నందనాబ్జ మధురీకృత మానవ భాగ్యరేఖతోః
తేయనిగల్పి; లోకముల జీవన మెల్ల నడల్పి మాయమై
పోయిన నీరసాబ్జముల ముచ్చటమాని; రసైకమాని!! యో
హా? యన యాత్ర సల్పు మవిగో! చనుచెంచెను నందనద్యుతుల్.

మందారంబులు చూతమంజరులు పద్మంబుల్ గదా? నీకు నా
నంద స్ఫూర్తులు చిందువంద మకరందంబిచ్చి లాలించు; నీ
వెందో చక్కని నోమునోచుకొనినా, విందిందిరా!! కాక; యా
మందారాంచిత నందనస్థితులు సామాన్యాస్త్ర లాభంబులే??—

నిర్మలస్మిత మృదుపద్మినీ ముఖాబ్జ-మును నతంబును ముద్దిమకొనుచుఁ బొంగి
పోయెదవుగాని? రాకవైఁ బొందియుంట-మాయురే? యెటుంగ పెట్టి
యమాయకుఁడనా?

తుమ్మెదరాయ! వైపయినదోఁచెడుమెచ్చుఁ బెచ్చరిల్లి “ఝం
ఝమ్మని” పువ్వు పువ్వునకు సోయగముల్ ప్రకటింప నేగు నీ
కమ్మయి నాధురీతి ఘటియిల్లును-నందను జూచి యైన లో
కమ్ములు దిద్దికొమ్ము బుధవర్గము కన్నుల కింపునింపఁగన్.

ఒకటిగ నంచరింతురుగదోయి? సుఖస్థితి మీరు మాట మా
టకు నల లేనిపోని జగదాలకు లోఁబడి జట్టుపట్లై
మొకము నిగుడ్చుఁ బోక; పతమున్ విధిగాఁ గ్రమశిక్షణలలో
నొకని కొకండు సాయపడుచుండురు నందనలక్ష్మీబంబులై

ఖరవిధానమ్ము లొకమూలఁ గట్టిపెట్టి మధుర మధురసనవపరీమళము లొలుక;
నందన కరత్రురౌజ మందాలు జిందు. నందనవిహారి! అందు నానందమందు!!

శుకముఖ మందునో భ్రమరసోదర! వ్రాలకు మోయి నూత్న కిం
శుకముకుళభ్రమన్, దొలుత నుంత విచార మొనర్చు బుద్ధి చా
లక శుకమ్మల నేరెమధలంబని ని న్నబళించునేమి? యూ
రక పారపాలుచేఁ గలవరంపడబోకు వివేక వర్తనా!.

సంపెగపూలపై వలపునందడి దండడినేయ వ్రాలి నీ
కొంప మునుంగుట తెలిసికోనిక దుర్నివయ ప్రవృత్తు లీ
తంపులమారి జీవిత కథారచనం గొనసాగనీయక
ద్దంపడు-నంతమాత్రసకటా? వికటార్థులులే? భృంగమా?

చిత్తరువందుఁ గల్గు నరసీజముగాంచి భ్రమించి భస్మంగ! నీ
చిత్తము పల్లవింప నటుజేరెద వేటికి? మార్గవంబు లే
కెత్తదు? కమ్మతావులనలే ప్రసరింపవు, తేనెసోనజా
లెత్తిదు-సిగ్గుపాటగు నినీ! నసిలేని వృథాప్రయత్నముల్

అంతయు గాలితాకున నయారే? మరందము చిందిపోయె? నూ
రంతలు వాడి వత్తలయి యాదళముల్ చెడలేకఁ దాను నొ
క్కింతయుఁ దావిలేక కృశియించె, మధువ్రణ! యికనైన వా
నంతిక మూలిన విడువఁజాల వదెక్కడి ఘాటుమోహమో??

భాస్కరుండు కేవలము పద్మబాంధవుండు
కుముదమాత్రైక మిత్రుండు హిమకరుండు
నందనవిలాసి! నీవెవో? నళినకుముద
నవ్యవాల్లభ్య దక్షిణ నాయకుడవు

మధురశ్రీహరికిండు నందనరమామందార మాప్సీకముల్
మధుమాతా! కుతియారఁగ్రోలి ఖరనంచన్మత్త చండద్యుతి
వ్యసితాంగ శ్రమ వీడి; సౌఖ్యమనునవర్యంకడోబాస్థితిన్
విధిగా నొందుము; నందనాస్త సుషమావిఖ్యాతి సంతోషముల్.

బంధనంబగురేల నబ్జగృహమందు
దానమునకేగ గజకర్ణ తాడనములు.
ప్రాణభంగంబు కాంచనసూనమందు
భ్రమర! సర్వత్ర నీకు నాపడలేకదర??

దురమునుండి లెమ్మెర యెవో? లవమంత పరీమళంబు చే
కూరిచినంత; జేటి! యటకుం బరుగెత్తెద వేటి కీ దురా
చారపిపాస! కోపన భజంగ సునంగత చందనాభినే
వారతి మేలె? నందన నవప్రసవస్థితిమేలూ? యెన్నుమా??

విజయాగ్రేనరనంద నందన నమావేశంచె సౌభాగ్య మో
యి? జగత్పాళికి? - దివ్యనందన విలాసింద్రా! జయోల్లాసముల్
నిజశక్తిం బ్రకటింప మన్నుండు వెన్వెంటన్ బ్రయాణింప; వి
శ్వజననంబగు రాజకీయ రమ నీ జాడల్ విలొకింపఁగన్

నై జగుణాభిమాన ఖరనాయక దుష్పదవుల్ నశింపఁగా!
లేజగురాకుఁ గొన్నలవలీలత ముద్దుల రాచపూబాదల్
రాజుల; విజ్ఞప్తాత్మకుల రాజ మరంద రసంబు లూర; ని
ర్వాణపదాప్తి “నందనవిహారి” విహార యునర్ముఁ గాపుతన్.

పాచీనాంధ్ర చారిత్రికభూగోళము

శ్రీ పుండూరి ఈశ్వరదత్తు

భృతభండమునం దే భూమండల మాండ్రజేశముని వ్యవహరింపబడుచున్నది. యాధరణీతిలము శ్రీ మద్రామాయణ మహాభారతములనా దెట్టి పరిస్థితులలోనుండెనో తెలిసికొనుట యాండ్రచరిత్ర పరిశోధకుల కత్యంతతాపశ్చ్యేకము. శ్రీమద్రామాయణ మహాభారతములం దాండ్రుల యొక్కయు, నాండ్రజేశము యొక్కయు ప్రశంస గలదు.

శ్రీమద్రామాయణము - ఆంధ్రులు

శ్రీమద్రామాయణమునందు పరితీరములు, పర్యవసాయలు, పట్టణములు, జేశములు కథాసందర్భానుసారముగ వర్ణింపబడినను, ముఖ్యముగా నాలుగు తావుల వివిధజేశముల యునికిపట్టు విఠుల ముగా తెప్పబడినది.

1. శ్రీరామభద్రుడు సోమత్రీపమేనుడై విశ్వామిత్రుని యాగరక్షణార్థము కొనిపని కొలది బోయి, మిథిలానగరము చేరు మార్గము.

2. భీమింధుడు గంగను భూమికి దివ్య సంవర్షము.

3. భీమరుడు గిరివజ్రమునుండి ఆయోధ్యకు వచ్చునార్గము.

4. శ్రీరామచంద్రుని దండకారణ్య గమనము.

రామాయణములో కిష్కింధాకాండమున ఆంధ్రుల ప్రశంస గలదు.

“సహస్ర శిరసం వింశ్యం నానాద్రుమలతాయతం॥

వర్షదాంధ పదీం దుర్గాం మహారగినీషేవితాం॥ శ్లో. 8

తతః గోదావరీం రమాం కృష్ణవేణీం మహానదీం॥

వరదాంశ మహాభాగాంశ మహారంగ నిషేవితాం॥ శ్లో. 9

మేఖలా ముత్తలాలంబైత దభార్త వగరాగ్నిః॥

అశ్వితరీ మహంతీంశ సర్వమేవానుపశ్యతి॥ శ్లో. 10

విదర్భా వృషీకాంశ్రైవ రమాన్యావ్యాపీష కాపి॥

తిథా వంగావృణింగాంశ్చ కొకాంశ్చ సమంతరి॥ శ్లో. 11

అన్యీశ్చ దండకారణ్యం సపర్యవ పదీం సుహాం॥

పదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యతి॥ శ్లో. 12

*శ్రీమద్రామాయణము నాధారముగా జేశిగోని తెలుగున రామాయణము లగేశములు వెలువడినవి. ఆంధ్ర రామాయణములోని సుప్రసిద్ధమైన భాస్కర రామాయణమునుండి తూలమునుండి తెని గింపబడిన భాగముల పితైత పట్టుల నుట్టంకించినయిన్నాను.

భాస్కర రామాయణము కిష్కింధా కాండము పుట

త దైవాంశ్చాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ తోళా హింద్యాన్య తేరళాః.

కిష్కింధాకాండ, ఏకదశ్యాయశ్లోకం.

‘మామమంతుడు మొదలగు వానరుల దక్షిణ దిక్కునకుఁ బుచ్చుట.’

“కపివరులారా, మీరు దక్షిణ దిక్కుగఁబయి కరిగి యచట నచట సీతారావణుల నిద్రకును సహస్ర కృంగంబుల వింశ్యంబున కేగి వర్షదా వేరివతీ తీరంబుల నానావింశ్య సారవన దుర్గ సుకల బాసకిని నదిః జేగవతీ కృష్ణవేణీదేవికామేఖలాత్మలా కంబుతిండ్రివతీ సమాపంబుల విదర్భవీకా మహిష్మతీ పట్టణం బుల శిశుప్రదీప నిమగ్న దభార్తకుమరాదిజేశవగిరి కందరంబుల సీతను నిద్రకును దండకారణ్యంబున కరిగి యచట గిరివనదుర్గంబుల గోదా వరీతీరంబుల సంధ్రపుండ్ర తేరళ కురుజేశంబులఁ బరికించుచు జిత్ర పుష్పితి పాదచందనవనశోభితంబైన మలయపర్వతంబున కుంజనియా పర్వత కందరచందన చంద్రతీరాలవనంబులం జూచుచు నటవీరదః

శ్రీమద్రామాయణములో పైన వివరింపబడిన ఆంధ్రజేశ ప్రశంస ప్రక్షిప్తమనియు, రామాయణ కాలమునాటికి ఆంధ్రులు లేనియు, ఆంధ్ర ఆంధ్రేశతర చరిత్ర పరిశోధకుల యభిప్రాయము. శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య శాస్త్రియగారు, పాచీనాంధ్రజేశ చరిత్రనుగూర్చి వ్రాయుచు, తమచే రచింపబడిన ‘సన్నయభిజ్ఞానరక చరిత్రమునం దీవిధముగ వ్రాసియున్నాడు.

“రామాయణము మనకు మిగుల పురాతన గ్రంథముగాను బూర్వలబ్ధిచరిత్రను తెల్పునదిగా నున్నది. శ్రీరామకు కైక కోరిన వరముల దీర్చి తండ్రి యాదేశమట నిలుపుటకై జేశములందును గ్రామములందును బ్రజేసింపక వట్టి యరణ్యములందే పనునాల్గు వర్షరముల నివసించి కేవలముపట్టికచ్చి యాప్రాంతములందు సంచ రించినట్లును, ఈ భూమి ఘోరారణ్య ప్రదేశమైయున్నను, శ్రీమద్రా మాయణమునందు దెల్పబడియున్నది. మిత్రయును సీతను రావణుం డె తిగొనిపోవుచున్నప్పు డామె మొరనాలించి రక్షింపవచ్చుటకు గాని, యామె యిడు అపభావను భద్రముచేయుటకుగాని గోదా వరీమొదలు పంపానదీవతమును నా మహాసాధ్యకవరును గానించి యుండలేదు. ఆ పైసమగ్రము సుగ్రీవాదులు గానించిరి. దీని చేత తెలియవచ్చునది యేదనగా రామాయణము నాటికి మన హిందూదేశముయొక్క యంత్రర పు కొనయును దక్షిణపు కొనయును జనాశీర్థములైన జేశములుగా నుండె ననియు మధ్య భాగమంతయు వట్టి ఘోరారణ్య మనియు

జేలుటయే. ఈ రామాయణమునందే క్షిప్రంగా కాండములో నాంధ్రాదిదేశముల ప్రశంస కలదు. కాని యది ప్రక్షిప్తముగా గ్రహింపవలసియున్నది. ఏమనగా మన మే భూభాగమును ఆంధ్రదేశముగా గ్రహించుచున్నామో, యాప్రదేశము జనరహితముగు మహాదండకారణ్యముని హేతుసహితముగా గూడ మిత్రకాండమున విస్తృతముగా చెల్పబడియున్నది. ప్రక్షిప్తభాగములగు గ్రంథములను జేర్చువారు తాము మాతనముగా జేర్చుచానికి తన తాజేదియని చూచుకొని సంవర్షముగల చోట వరుగుదురేగాని కథాభాగమునంతయు దిద్దజాలరు. దేశముల పేర్లున్నచోట నీ, యాంధ్రదేశము మొదలగు నవిన దేశములనుగూడ మనవారు జేర్చిరకాని, కథాభాగమువలన జేలుచున్న భావమేమో తెలిసికొనలేకపోయిరి. దొంగతనము బయలుపడుచున్న విడియేకదా." *

పై యభిప్రాయమునే 'నవిన చంద్రదాసు' అను వంగదేశీయచారిత్రక పరిశోధకుడు తెలియపరిచియున్నాడు. ఈతడు చారిత్రక రామాయణమునందలి భూగోళవిషయమునుగూర్చిన గ్రంథమునకు రామాయణములోని, ఆంధ్ర, తోళ, పాండ్య శ్రేణులదేశ ప్రశంస ప్రక్షిప్తమునియు, పండితమృదు లెవరో తిర్వాతికాలమున ఆంధ్ర తోళ పాండ్య శ్రేణులరాజ్యవంశాల పురిపాతమునకై పై శ్లోకముల జొన్పించియుండుననియు వ్రాసియున్నాడు. విమర్శకాగ్రేసరుడగు బ్రహ్మయ్య కాశ్మీరీగారి నిర్వచనమును, వంగదేశపండితునివాక్యములను సమంజసముగ నే తోచుచున్నది.† కాని ఆంధ్రచరిత్రకారుడీ వాదము వంగీకరింపడు. శ్రీ బిరభద్రరావుగారు తమ ఆంధ్రుల చరిత్రము ప్రథమభాగము, మాదివ ప్రకరణమునందు బ్రహ్మయ్యకాశ్మీరీగారి వాదము విశ్వసనీయముగాదని యీ క్రిందివిధమున వ్రాసియున్నారు. "పైమహాకారింపఁబడిన దైత్యతేయ బ్రాహ్మణ కవచమునుబట్టి యాంధ్రులకు వనాగరిక అరణ్యకాలితా తోకలు కలరని తెలుపడింది. ఆ యనాగరికాంధ్రులు నివసించుదేశమే యాంధ్రదేశ మనవలెనుచున్నది.

* వన్నయభిలారక చరిత్రము. పుటలు 85-86.

† "The passage within verse 12 is evidently the work of unskilled hand inserted in much latter times to suit the vanity of the comparatively modern dynasties of Andhra, Chola, Pandya and Kerala" Page 61 and also 71. A note to Ancient Geography of Asia - Compiled from Valmiki Ramayana with Map and Index by Nobin Chandra Das.

‡ ఆంధ్రుల చరిత్ర ప్రథమ భాగము పుట 19.

* The four Cantos in Book IV of the original Ramayana which in describing Sugrivas instructions to the monkey chief represent Dandakaranya as occupying only a limited portion of South India and make copious illustrations to the flourishing kingdom of South India, are here taken to be interpolations belonging to an epoch later than 6th century. B. C. Dravidian India. Vol. I Page 17-18.

నాగరికులు వసియుండు కర్ణముగాని యంధకారబంధురమైన మహారణ్యప్రదేశమునందు నివసించువారగుటచేతనే యాంధ్రులు బిరిదేశము నాంధ్రదేశమనియు, బిరి నాంధ్రులనియు వాడుచువచ్చిరి. అనాగరికులయిన యాంధ్రులు నివసించుదేశమున విచ్చిలు, మేడలు నెట్లు గాననగును?

అనాగరికదేశమునందుఁ బుణ్యస్థిరము నెట్లు గాననగును?...
.....కాబట్టి రామాయణమహాభారతములనాటికి దక్షిణాపథమున నాంధ్రులు లేరని ఆంధ్రదేశములేదని చెప్పట సామాన్యము." ‡

శ్రీమద్రామాయణములోని క్షిప్రంగాకాండలోని దక్షిణదేశముల వర్ణన ప్రక్షిప్తములే యని యొక చరిత్రకారుడు వ్రాసియున్నాడు.

ఈ దేశములు మూలములోలేదనియు, శ్రీ. క. పూర్వము, ఆరవ కథాబ్రమునకు తర్వాత కాలమున నున్న దేశవిభాగమును సంకల్పించుకొని, యిదిచ్చిన ప్రక్షిప్తభాగములే యనియు, శ్రీశేషయ్యంగారు వ్రాసియున్నారు. *

దండకారణ్య గాథ

రామాయణకాలమున దిండ్యపర్వత దక్షిణ దిక్పాగమంతయునొక మహారణ్యముగానుండి, యచ్చటచ్చట తాపసవరణ్యుల పుణ్యతపోవనములతో వింపారుచుండెను. ఈ మహారణ్యమునకు దండకారణ్యమని పేరు. దీని కానామ మేలగల్గెనో రామాయణము వందలి ఉత్తరకాండలో కడపటి సర్గలయందు నివరింపబడెను. ఇత్యదుని పుమాదుడగు చండుడనువాడు దింధ్యులబి దక్షిణప్రాంత భూముల పాలించుచుండెను. ఒకనాడీతడు తద్వనప్రదేశముల సంచారముచేయుచుండి రాక్షసకుల నురువగు భార్గవుని కూతు వరజ యను వానినిజూచి కామోద్వీగితుడై, యామెను బలాత్కరించి, యామెతో సంగమించెను. ఈవిషయము పుమాదైత్యున కుక్రమము తెలిసికొని, దండుని రాజ్యమునందేడుదినములు మృదన్వర్తముగురియు నట్లు కాపమిచ్చెను. ఆ కాపము దిని అరజ యామె తపముచేయు చోట దళయోజనపర్యంతభూమి పొందువర్తముచే కాధింపకుండు నట్లు తండ్రినిజేడగా వత డిట్లునుగ్రహించెను. ఈ కాపకారణ్యమున నా దక్షిణ భూభాగమంతయును దండకారణ్యమయ్యెను. దండకారణ్య మగ్ధ్యప్రదేశమైన దళయోజనని స్థిరమైన భూమండలము జనులకు నానయోగ్యముగుటచే దాని! జనస్థానమని పేరు వచ్చెను.

"నామతస్యకు దండేరితా చక్రేల్పమేధనః

అవశ్యం దండపతనం కేరీల్పస్య ధిన్ద్యుతి|| శ్లో. 15

అవశ్యమాన ప్రదేశం ఘోరం ప్రత్యస్యరాఖత

దిండ్యతైవలయోర్మధ్యేరాజ్యం ప్రాచాదరిందమ|| శ్లో. 16

దండప్రతరాఖాధూ ప్రమేధే పర్యవతాశి

సర్వచాప్రతిమం రామ వ్యతేక దనుత్రమం|| శ్లో. 17

పురస్య చాకరోన్నామ మధుమంత మితిప్రసో

పురోధనం చాకన సంచరయమాన ముత్తరిమ|| శ్లో. 18

నితం సరాజా తక్రాజ్యం చకార సపురోహిః

ప్రహృష్టమునాశీర్తం దేవరాజ్యం యథా వృష|| శ్లో. 19

అధికారము కన్పించుచు వచ్చుచున్నదిగాని భాగ్యవశాత్తము
రమణీయముపాత్రమునైపుత్రే మానీ మనోరమే॥ శ్లో. 3
తీర్థభాగ్య కన్యాం స యాచేనాప్రతిమాం భువి
విదరంతీం తనోద్దేశే దండోపకర్య దమత్రమాం॥ శ్లో. 4
దృష్ట్యాతాం స మదుర్భాగా అనంగకరపీఠిః
అభిగమ్యసుసంవిగ్నాం కన్యాం తదనమబ్రవీత్॥ శ్లో. 5

వివముక్త్యాను తాం కన్యాం దోర్భాగ్యంగృహ్యబలాద్భరి
సంస్కరంతీం యథాకామం మైథునా యోపదక్రమే॥ శ్లో. 16
అరణ్యే రుదంతీనా ఆశ్రమ పాత్ర తిహారతః
ప్రతీక్షితే శృంగంధిప్రాంతరం కేతవన్నిధం॥ శ్లో. 18
పశ్యన్యం వివరీతస్య తవస్యాదితాత్మనః॥
వివర్తిం ఘోరసంకాశాం కృష్ణా జగ్నిశ్శామిక॥ శ్లో. 6
యన్మాతస్య కృతవానాపాపమిద్యుతీం ఘోరసంహితం
తస్మాత్ప్రసక్తి రుత్పదాః ఫలం పాపస్య కర్మణః॥ శ్లో. 6

సర్వసత్త్వని యానీనా స్థావరాణీ దరాణీచ
మహతా పాంశుతవైగ విలయం సర్వతోగమకా॥ శ్లో. 9
సతిశోక్త్యా మునిజన మరణా మిద మబ్రవీత్
ఇహోప తనదుశ్చ్యుతే ఆశ్రమే కుసమాహితా॥ శ్లో. 18
అదంబోజస పర్యంతం సరస్సురుచిరప్రభం
అంతే విజయరాఘవ్యా కాలశ్చాత్రప్రతీక్షితామ్॥ శ్లో. 14
ర్విత్సమీషేచయే సత్త్వవాస మే ద్యంతితాం విశాం
అవధ్యాః పాంశుతవైగే భవిష్యంతి నిత్యకః॥ శ్లో. 15
శ్చిత్వానియోగం బ్రహ్మర్షి ప్సారణా బాగ్దవీతవా
తస్య పితరం ప్రాహ బాగ్దవం భృశదుఃఖితా॥ శ్లో. 16
అమృత్యా భాగ్దవోవాస మస్త్రీత సమకారయత్
త్పిరాజ్యం వశంధిస్య స భృత్యబలవాహనం॥ శ్లో. 17
సహస్రే దిగ్భుజసామృతం యథోక్తం బ్రహ్మవాదివా
తస్యదండస్య వివయో వింశత్యైతల మార్మపి॥ శ్లో. 18
కహాబ్రహ్మర్షిణా నేన వైధత్యై సహితేకృతే
తః ప్రభృతి కామతే దండకారణ్య ముద్యతే॥ శ్లో. 19

శం॥ మనవంశే రాజశేఖర
మమనమ దొర తొల్లి గగనమణి కులమణియై
మమ వరసికి నిత్యైకుకు
మమజన్మకుం దుద్భవించె మహనీయ రుచిన్.

శం॥ మమమమం దదుక్తమమమమం
బ్రజనైలై బ్రోచుమన్
దరమతి పుత్రికాంశులకుః
కావలమాటయు దావదర్శనమౌ
మునుకొని గూచరించి మఖముల్
సతంబును సంఘటించి యెం

దువఁ గనియెన్ మమమమం
మమర కాంధపు బుర్రహింపఁగన్.

శే. చారిత్రిక న గదఁ గొట్టఁవాఁడు
దండుదను దుర్భాగుఁడవ్వల యెటులుగాక
శ్రుకులు సదువక పాగుసంగతుల మనక
హేతులమాటలు వివక యజచ్చ మెలఁగు.

శం॥ అరేందోక చైత్రమాసమున
మాన్వముతోఁ జని భాగ్యవాక్రిమ
క్షితి నొకతోఁగమం గనియె
చిత్త మతన రాజ్యలక్ష్మితోఁ
చరియగుదాని శేఁ గొనురుఁ
బ్రాయమునక జెలవొందుదాని, శే
కతమున నున్నదాని శోక
కామని మత్తమరాగ గామనిన్.

శం॥ కరము భయంబునొంది యలకన్నియ యిట్లున కోయి రాజు
పరుఁడనమమం శుక్ర తొలికూతుర వయ్యనఘంబు కూర్చి
వృత్ర యటంచులిట్లు కరఁడంపక కావస విధవి వ్యవం
తరమున నున్నదానఁ దగు ధర్మముదప్పుఁ దలంప నేటికన్.

శం॥ ఆశ్రమంపఁగ నిలువరె
శ్రీకృష్ణుజ బలిమఁబట్టి కురతవిఁసో
పక్రమముఁజూపి యాపా
పక్రీదాపరుఁడు సనియెఁ బట్టెగమునకున్.

శం॥ ఉడుగక యెల్లలోకముల
శోక్తటప్రమింగడు యద్రుపోలికన్
బడిబడిఁ గోపముపులిల
బండుబీటుచు శ్రుంగుఁడుఁడై
దిశియడిపాటుతో నెదుటికొప్పులఁ
గన్గొని వింటిరే భయం
పవక మదీయ పుత్రికని
బర్హి రమించివ క్రించ నెయియెల్.

శం॥ మంటకుజేరికా మిదుతమాక్కి వశంపక మత్కమారిమే
నంటియు నింటికేగి దదలంటివ గుర్మితిసేనతోడఁ గ్రిం
దంటఁగ మంటివానసురియన్ గల నేను నవంబులింక నే
మంటినొయంచు నెంచవలదప్పుడై యప్పురి నేల పాలగన్.

శే॥ అపర్వరంబు రక్షోవృష్టి నడిఁగి యెచివి
యగుట విది దండకారణ్య మనఁగ బరఁగఁ
గావుని మహాగ్రకాపంబు కఠిన వాఁట
మండియుఁ బ్రాణిశూన్యమై యంచుకుంధిప.

శం॥ తాను శురూక్షివయ్యరణ చారుణమైన తపబోనగ్రువ
కానన మధ్యపీఠమునుగల్గ రక్షోమయవృష్టి కొరవక
మృనినిఁ జేరి రక్త మధుమంతయ పారులుదానిచే జన
స్థానమనంగ నన్నెలవు దాత్రిఁ బడినెగొంచె రాఘవా.
(కంకంటి పాపరాజు ఉత్తర రామాయణము సప్తమాన్వా
నము. దండకారణ్య వృత్తాంతము.)

నిక్కం నామాయగాని దంపకారణ్య వృత్తాంతములలో నిర్వచనోద్ధి రామాయణమునకు వదిలి వేయు.

ఈ దంపకారణ్యమునకు కుత్తరమున జాహ్నువీనదియు, దక్షిణమున కృష్ణనేలేయు, పశ్చిమమున మలయాద్రియు, తూర్పున మహేంద్రగిరియును గలవు. శ్రీరామధర్మము అయోధ్యనుండి వెదలి సీతా లక్ష్మణ సమేతుడై ధర్మవాక్రమునకు వచ్చి, యచ్చట నొక రాత్రిగవేసి చిత్రహుటాద్రిని జేగెను. చిత్రహుటనుండి అత్రమువాడీ యాశ్రమమునకు వచ్చెను. ఈ చిత్రహుటను ప్రయాగకు దెచ్చివెచ్చెను మైగ దూరమున మంచానీ నది సమీపమున గలదు. అత్రాశ్రమమునుండియే రాముడు దంపకారణ్యము ప్రవేశించెను. ఈ దంపకారణ్యము రామాయణమునందలి యరణ్యకాండ ప్రథమ పర్వలో నభివర్ణింపబడెను.

“ప్రవిశ్యమ మహారణ్యం దంపకారణ్య మాత్మవాక్ దివర్య రామా చుర్వం తాపసాశ్రమమంపలమ్||

కుశచిరపక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యం లక్ష్మ్యం సమావృష్టమ్ యథాప్రదీప్తం దుర్బరంగగ నే సూర్యమంపలమ్||

కరణ్యం సర్వధాతానాం సుసమృద్ధిహితరంతరా మృగైర్వహృధిరాక్షరం పక్షిసంఘై స్సహవ. రిమ్||

పూజితం చప్రకృతేన నిత్యమపసరసాంగైః విశాలై రగ్ని శివై స్పృశ్యాంస్తై రజన్తైః కుశైః||

ఋషిభిః తోయకలన్తైః ఫలమా ద్రైశ్చ శోభితమ్ అరన్త్యైశ్చ మహావృన్తైః ప్రన్త్యైశ్చాస్త్వదు ఫలై ర్వృతమ్||

బలిహేమాద్భితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోష నివాదితం పుష్పైర్వనైః పక్షిప్తం పద్మిశ్యాద పవద్వయా||

ఫలమాలాజినై ర్వాంత్రేభీరకృష్ణాజినాలబైః సూర్యనైశ్చారా దైశ్చ పురానై ర్బునిశోభితమ్||

పుష్పైశ్చ నియతాహైశ్చ శోభితం పరమద్భిః తిష్ఠ్యిశ్చా ధివప్రభృతం బ్రహ్మఘోష నివాదితమ్||

బ్రహ్మవిద్భిః మహాబ్రాన్తైః బ్రాహ్మనైః గవశోభితమ్”

“పుణ్యచరిత్రం ద్వత్రిమనిపుంగవు వీడ్చిని రాముఁ డంచితా గణ్యులకాభిరాముఁ డువకంఠమునంజని కాంచె దండకారణ్యము సిద్ధసంయమి విరాజిత చారుతహానుజాత స త్పుణ్యము నిర్మలాంబువర పుష్కరపూర్ణ పరోవరణ్యము.”

(భాస్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ప్రథమావాక్యము ప. 2)

ఈ యత్రయశ్రమము ఇప్పటి మధ్యపరగణాలలోని యుత్తరముననున్న సీరగుజుంపల మధ్యమున నుండెను. శ్రీరామధర్మ దివ్యోటనుండియే దంపకారణ్యము ప్రవేశించెను. దంపకారణ్యమున గొంతదూరము జరిగినపిమ్మట విరాధునికడను ప్రవేశించెను. ఈ విరాధునికడ ఇప్పటి మధ్యప్రదేశము (Central Province) వందలి విలాసపూరు మండలమునం దీవాన్యదిక్కునం దుండెను. శోణానదికి దక్షిణమున, విలాసపూరునకు కుత్తరముననున్న అమర కంటకపర్వతప్రాంతమే విరాధుని నిలయము. శ్రీరామచంద్రు

డివ్యుటనుండి కరణ్యం గమహాముని యాశ్రమమున జేగెను. విరాధుని కధించి, శ్రీరామచంద్రుడూర్తి సీతాలక్ష్మణులతో కరణ్యంగాశ్రమమునకు ప్రయాణముచేసెనని, వాల్మీకములో నిట్లు వ్రాయబడినది.

“హత్యాకుతం భీమబలం విరాధం రాక్షసం తనే తరిప్సితం పరివృజ్య సమావ్యాసస్థం వీర్యవాక్ అబ్రవీత్ లక్ష్మణం రామా భ్రాతరం దీర్ఘరేజనమ్|| శ్లో. 1

కష్టం వన మిదం దుర్గం వచస్పతనగోచరాః అభిగచ్ఛామహే శ్శుం కరణ్యం తపోధనమ్|| శ్లో. 2

అశ్రమం కరణ్యం గర్భ రాఘవోఽభిజగామహే తస్య కవచభావస్య తపసా భావితాత్మనః|| శ్లో. 3

(అరణ్యకాండము పంచమపర్వ.)

క|| తదనంతరం బ రఘుకురుండు జనకనందం దేర్చి లక్ష్మణుం గనుంగొని

చ|| ఇది కడుఘోరమైన తన మిక్కడ నక్కడ చాచసోత్తములో మెదలరు దుష్టరాక్షస సమీపముగావున నింకనిండు ని

త్యైవమనరాను సుంబురుకుసెప్పిన యీ కరణ్యం నాశ్రమం బది మనకు నివాసమునకు వందుల నేడు వనితి మిమ్ములకు.

తే|| అంత కరణ్యం జేరంగ నగి రాము చంద్రుఁ డిమ్ముని పుంగవు చరణములకుఁ బ్రణామం దై సమ్మనిండుండు ప్రణామి తోడ

వర్చనములీయఁ గైకొని యతిని గొలిచి.

(భాస్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ప్ర. ఆ. ప. 89-42.)

ఈ కరణ్యంగాశ్రమము మధ్యపరగణాలలో కరంకల్వారని పిలువబడుచున్నది. విలాసపూరు మండలములో కుత్తరమున నీవాన్యపుణ్యము నున్నది. కరణ్యంగాశ్రమమునుండి రామధర్మము చాల దూరముచోయి నదినదములను బర్వతములను దాటివచ్చి సుతీష్ణాశ్రమమున జేగెను. ఈ సుతీష్ణాశ్రమము బద్ధుసంధానమున వింద్రావతీ నదికి దక్షిణపుటాద్ధున నుండెను. అదిగా విశాలాంధ్రదేశమున నుత్తరపు తెల్లయనదకు బద్ధుమండలమున శ్రీ సీతారామలక్ష్మణుల సుతీష్ణాశ్రమమున జేరి యాంధ్రధామంపలమున ప్రవేశించిని చెప్పవచ్చును. ఈ సుతీష్ణాశ్రమప్రాంతమే యిప్పుడు కాంతినపూ రమనామముచే పిలువబడుచున్నది. తరువార సుతీష్ణాశ్రమమున విడి బహుమారము గడిచి చోయి పంచాపసరస్వతీనగరును గాంచెను. ఈ పరోవరము పశీతిము మధ్యపరగణాల లోనిది.

“ఇన్ద్రేగమత్తై వచనం మహాత్మా సీతాంబ్రియాం మైశిల రాజపుత్రమ్ రామా ధనుష్కావ్యవాలక్ష్మణే స జగామరమ్యాదే తపోవనాని.

తాపశ్రమానా వివిధాన్తైలప్రశ్లాన్యనాని త నదీశ్చ వివిధా రమ్యా జగ్గ తుస్సహాపీతియా పంచాపసర తటాకస్య కృష్ణం తో మహిమాం ద్యతైః

ప్రవిశ్య సహ బై దేవ్యై లక్ష్మణేన చ రాఘవః

కుత్స్థాశ్రమమును దీక్షి కానిక దక్షిణముగా అగస్త్య మహాముని సోదరు వాశ్రమమునకు వచ్చి, యచ్చట నిశ్చయించి, పిమ్మట రామధన్రుడు కుంభ సంధి బాహు తపోవనమునకు యోజనదూరమున నన్న అగస్త్యాశ్రమమును జేరెను. ఈ యాశ్రమము బస్త్రమండలములో దక్షిణపుడన నుండెను.

యోజనావ్యాప్త మా ద పౌర్వత్రా చత్వారి చైతతః
దక్షిణేన మహా శ్రామానగస్త్యభౌతురాశ్రమః॥ శ్లో. 38
దక్షిణం దిశి మాస్థాయ తవ పంచదశ్య పౌర్వతః
తతాగస్త్యాశ్రమ పదం గత్వా యోజనమంతరమ్॥ శ్లో. 42
అరణ్యకాండ 11 వ పర్వ.

శ్రీరామచంద్రుడు అగస్త్యుని యాశ్రమక నా మహాముని గూర్చియున్నానని, శ్రమముగా పంచవటిని జేరెను. అదియే సేడు పర్వతాల యని పిలువబడుచున్నది.

జనస్థానము. పంచవటి-పర్వతాల

ఈ జనస్థానము దండకారణ్య మధ్యమున తూర్పుడన యుండును. ఇది బస్త్రమండలములో గొంత భాగమును, గోదావరీ నదీ యుత్తర దక్షిణ దిగ్భాగమును, హైదరాబాదు రాజ్యములో నుత్తరప్రాంతమునై యున్నది. రామాయణకాలమున రావణుని సోదరుడు ఖర దీ జనస్థానమున శిరశ్చై యుండెను. అగస్త్య మహామునిని ఓడ్కిని, శ్రీరామధన్రుడాయన యాజ్ఞానసారముగ

* (1) ఆంధ్రులచరిత్ర ప్రథమభాగము పుట 14.

(2) శ్రీరామాయణ సారోహారము. అరణ్యకాండము పుట 123. (ఈ గ్రంథము బ్రహ్మశ్రీ ములుకుల్ల నరసింహాచార్యులు గారిచే సమకూర్చబడినది.)

“శ్రీరామచంద్రుఁ డగస్త్యాశ్రమమునకు రెండు యోజనముల దూరముననున్న గోదావరీనది కుత్తరపుటాస్థానగల పంచవటియందుండెనని తెలియుచున్నది. పంచవటి యను నిత్యుది ప్రస్తుతిము తూర్పుగోదావరీజిల్లాలోని భద్రాచలమును ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రము నకు మూడు యోజనముల దూరముననున్న ‘పర్వతాల’యని శేఁడు పిలువఁబడు ప్రదేశమునియే తోచుచున్నది. ఈ పంచవటి నిర్ణయమున మహారాష్ట్రీదేశస్థులు కొందఱు మహారాష్ట్రదేశమునందుఁ గల నాసికాపట్టణ సమీప ప్రదేశముని నిర్ణయించిరిగాని, యాదేశస్థులలోనే కొందఱు విమర్శకాగ్రంథముల వివాదాత్మకవైద్య మొదలగు వారు మహారాష్ట్రభాషయందు ఆంధ్రదేశముందున్న పర్వతాలయే పంచవటి యని నిర్ణయించి, సౌకర్యమునకు మన మీ రెండువాదముల వికను కులభిమొనరించుటకై కొంతకాలకు విమర్శించిన యెవల శ్రీమద్రామాయణమునందుఁ జిత్రకూటముననుండి పంచవటి వలకుఁగల శ్రీరామచంద్రుని యరణ్యవార్తము విచారించిన నాసికాపట్టణముండే పంచవటియన్నచో మూర్ఖమగ్ర్యమున శ్రీరామచంద్రునకు సర్వపురాణ ప్రసిద్ధియులగు వింధ్యపర్వతము, సర్వదానదియు తిప్పక కనంబడి తీరవలెను. శ్రీమద్రామాయణమునందు వాని వర్ణనము ముందునైనను శివబొమ్మలచేతను, ముందోనర్పయొడు జనస్థానప్రదేశ నిర్ణయమువలనను, తొలఁగ రామాయణమునందు శిర్కి

పంచవటమునకు బయలుదేగెను. మార్గమధ్యమున జటాయుడర్పనము లభించెను. ఆ విహంగవరిని బూజించి, యారని వీడుకొని పంచవటము వెంటకు వచ్చెను.

“సతతస్థితాం పరిధాయ మైశ్చరీం సహృదతే నాతివలెన పక్షిణా జగామ తాం పంచవటిం సలక్షణా తిర్థా దివ్యవనకలభాని వాసః.” శ్లో. 85

(అరణ్యకాండ 14 వ పర్వ.)

జి|| రాంధక మొప్పనిట్లు తగఁ బర్చిన పక్షుసతిం బ్రయోక్తినం బంధమెలర్చ వీడుకొని బాహుబలౌద్యుట శక్తికారణగ ర్యాంధ నిరోధి భూద్రుభిదురాయుధుఁడా విభుఁజేఁగనల్లతా గ్రంశిల కుంజపుంజములుగగిన పంచవటంబు వెంటకుం.

శ్రీరామధన్రుడా ప్రదేశమునకు వచ్చినతర్వాత లక్ష్మణుని చూచి యచ్చట పర్వతాల నిర్మింపుచుని యాజ్ఞాపించెను.

“ఏవముక్తు రామేగ లక్ష్మణ! పరవీరహా

అచితశాశ్రమం భ్రాతు కృతార కుమహాబలి॥ శ్లో. 20

పర్వతాలం కువిశాలం తత్ర సంఖాత మృత్రికామ్
కుస్తంభాం మస్తైర్దీప్తిఃకృతవంశాం కుశోధ నామ్॥ శ్లో. 21

సగత్వా లక్ష్మణ శ్రీమా న్మదీం గోదావరీంత వా

స్మాత్వా పచ్చాని చాచాయ నఫలః పునరాగతి॥ శ్లో. 24

(అరణ్యకాండ 15 వ పర్వ.)

కం|| చని యచ్చట వమజన్మనిఁ

గమఁగొని యొకపర్వతాలఁ గావించుమునా

మన మిచ్చట నిట మీఁదట

వనవాసదినంబు బండ్లవలయుం దీరిం.

మ|| అనిక వాక్కునిశ్చితం బరకుదాతానిద్రుమశ్చేద సాధనములైకొని ధూరిపర్వత్యుల సంతానంబు చేపించి, చయ్యన సంధించి యమృతకట్ట తదీయాగారిమున్నంతః జూచినరంగ్రుండు నివామంబు విచేష్టం గాగిటంజ్య (గౌ||

(భాస్కర రామాయణము అరణ్యకాండము, ప్రథమాశ్వాసము ప. 118-114.)

ఈ పంచవటి, తూర్పుగోదావరీ జిల్లాలోని భద్రాచలమునకు తీరముగా ఇరువదిరెండుమైళ్ల దూరముననున్న పర్వతాల యను గ్రామపరిసరములలో నుండెను. నీతాపహరణానంతరము రామధన్రుడు భద్రాచలప్రాంతముల గొంతకాలము నివసించెను. ఈ ప్రాంతములనుండియే గోదావరీనది చాటి నైరుతిమూలగా వచ్చి కష్టింపునకు వచ్చెను. ఈ పర్వతాల బొంబాయిరాజధానిలో నాసిక పట్టణమున నిర్మింపఁబడెనని మహారాష్ట్ర, పాశ్చాత్యిచరిత్రకారుల యభిప్రాయము. కాని, శ్రీరాముని దండకారణ్య గమనవర్తనము ననుసరించినయ, జనస్థానస్థలనిర్దేశముబట్టియు, పర్వతాల యిప్పుటి భద్రాచలమునకు తీరముననున్న పర్వతాలయేనని, నిస్సంశయముగా చెప్పవచ్చును. మహారాష్ట్ర చరిత్రకారులలో పేర్కొంచిన వైద్య పండితుడు, మహారాష్ట్రభాషలో నిట్టి నిర్ణయము గావించెనని తెలియుచున్నది. *

శ్రీరామల సమీపముననున్న పర్వతాంధ్ర పంచవటియని నిర్ణయించుటకు ధీమతానిది మహాకవి విరచిత ఈ త్తర రామాయణ నాటకము ప్రబలసాక్ష్యముగాఁ నున్నది. ఆ నాటకములోని ద్వితీయాంకమున శ్రీరామచంద్రునకును, శంభూకునకును జరిగిన సంభాషణ నుండి దండికారణ్య, జనస్థాన, పంచవటి ప్రశంసల పరిస్పర్శల విశేషములు గమనింపవచ్చును.

రాముఁ—కిం నామ దండకేరి (సర్వతోఽవలోక్య) హా, కథమ్—

“స్మృత్యామాః కృచిదపరతో ధీమతాభోగయామాః
స్తానేస్తానే ముఖపకమభోజం కృతే ర్నిర్వరాణామ్
ఏతే తీర్థాశ్రమ నిసరిద్వర్త కాస్తారమిత్రాః
సంవృత్తిస్తే పరిచిత్తహో దండికా వింధ్య భాగాః.”

శంభూకః—దండికైస్తేమ ఆత్రకిలపూర్వం నివసతాదేవేన
“సంవృత్తి సమాసానే చతుర్థే చ రాక్షసాః
త్రియశ్చ దూషణఖర త్రిమూర్తానీ రణే హతాః
దేవే చ నిర్వృత్తిరే జనస్థానేఽస్మిన్వాద్భుతామపి జపచా
నామకుతో ధీయః సంచారః సంవృత్తిః.
రాముః—న కేవలం దండికైవ జనస్థానమపి.

శంభూకః—రాధమ్! ఏతాని ఖలు సర్వధూతిరోమహర్షదా
నన్యస్మృతి చండికావృషమలక్రంతి వికటగిరి గచ్ఛానానే జనస్థాన
మ్యంతరి దిర్భారణ్యాని చక్షిణాం దిశే మభిప్రవర్తంతే!.....
రాముః—

పశ్యామి చ జనస్థానం ధూతిపూర్వ ఖరాలయమ్
ప్రత్యక్షిమి చ వృత్రంతా స్మర్యాననుభవామి॥
.....
అమిది

నటన ప్రదేశములజుట్టియు నాంధ్రదేశమునం గల పర్వతాంధ్ర పంచవటి యని నిశ్చయింపవచ్చును. అటులగానిచో సామాన్య ప్రదేశము సహితము విశేషముగా వర్తించు శ్రీవాల్మీకి మహర్షిః జాత్యున్నిష్ఠములను వింధ్యపర్వతముల వర్తించు నవదర మేల లేక జూగిరాను? మతయు శ్రీమద్రామాయణమునందు సీతాపహరణానంతరము శ్రీరామచంద్రుడు పంచవటిమీదలు పంపానదివరకును వదలిని గోమాన్ద్రప్రదేశమును విమర్శించినను, నానీకవద్దనుండి పంపకున్నంతిదూరములేని కారణమువలనను ఇతరార్ధ రామాయణముల యనుగ్రహమువలనను ఆంధ్రదేశమునందున్న పర్వతాంధ్ర పంచవటి యని నిర్ణయంపవలసినవచ్చును. అట్టి పంచవటియందు శ్రీరామచంద్రుడూర్చి సీతలక్ష్మణులతోఁ గూడ కేండు పంపత్సరిములుండెను.

(3) Madras District Gazetteers, Godavari, Page 263.

“It is widely believed in the district that this is the spot on the banks of Godavari described in the Ramayana where Ravana carried off Sita.”

ఏలేత ఏక గిరయో విరువన్మయూరా—
స్తాన్యేక ముత్తహరిణాని వనస్థలాని
అమంజంజలతా నిచితాన్యమూని
నీరంధ్రనీరనిచులూని సరి త్త్రులాని॥
మేఘమాళిక యశ్చాయ మారాదిక విభాజ్యతే!
గిరిః ప్రసవణః సోఽయం యత్రగోదావరీపదీ॥
తిథాహి
అన్యైవానీన్యహరి శిఖరే వృద్ధరాజన్య వాన
ప్రసాదస్తాన్యయమపి రతాస్తేషు పక్షిలకేషు॥
గోదావర్యాః పయనీ వితతానోకమ శ్యామలక్రి—
రన్తః మాజన్యఖరకేకనో యత్ర రన్యకనాంతః॥
అన్యైవసా పంచవటి యత్ర.....

పై సంభాషణముల దండికారణ్య మధ్యభాగమున జనస్థానముగలదనియు, నదియే ఖరదూషణాచుల వాషణ్యమనియు, దాని దక్షిణమున గోదావరీ తీరమున ప్రసవణపర్వతమును, దాని సమీపముననే పంచవటియుగలదని స్పష్టమగుచున్నది. కాబట్టి ఈ పంచవటి యొక్కదశో జనస్థానమునకు పశ్చిమదిశను, ఇప్పటి బొంబాయి రాజధానిలో నానీకపట్టణము సమీపమున గలదని చెప్పట కారాధరము మృగ్యము.

శ్రీరామచంద్రుడు, సీతాపహరణమైన తరువాత ముమిత్రా సందనునితో, పంచవటిసమీపముననే గోదావరీని చాటి దక్షిణాభిముఖముగా గొంతదూరము వదలి, తరువాత నైర్మలిమూలగా పంపానదీవరమునకును, కిష్కింధకును వచ్చిచేరిరి. ఆహర్షము పటములో చూపింపబడినది.

పంపానదీవరము - పంపానది - కిష్కింధ

శ్రీరామచంద్రుడు గోదావరీనిచాటి, యిప్పటి నైజాము కాష్ఠ్యము దక్షిణమున గొంతదూరము వదలి, తర్వాత తూర్పుముఖముగా సరిగి, నైర్మలిమూలగా సీతాన్వేషణముగానించి, క్రాంతారణ్యమును సమీపించెను. మార్గమధ్యమున జటాయుసందర్శనమును అతని కన్నీసంస్కారము లానర్పణయు సంభవించెను. క్రాంతారణ్యమువడి చాళరఘు లయోముఖియకు వికాటినిగాంచి, యామెను సంచరించిరి. తర్వాత వారు కుంభుని జూచిరి. ఈతలే చాళరఘులకు రాజులని సీతాపహరణమునుగూర్చి తెచ్చెను. ఈతలే ఋశ్యశూకైలమున నివసించియున్న ముగ్ధీవుడు వారికి సహాయుడై పంక్తిగ్రీవుని సంచరించుటయందు తోడ్పడగలదనియు, సీతను తెచ్చి సమర్పింపగలదనియు చెప్పెను. కుంభుడు రామలక్ష్మణుల చేత దహింపబడి, దిక్కురూపముచాల్చి నాశభోగమున కరిగెను, అంత పోదరులు కుంభుడుచెప్పిన మార్గమునుబట్టిపోయి పంపా తీరమును చేరిరి. మార్గమధ్యమున శివరినిజూచి, యామెను గరుణించి, మాతలింగాశ్రమమును గడిచి, పంపానదీవరమును చేరిరి.

“నామితే శోభతే పంపా నైదూర్వ విశులోదకా
భుల్లపన్యోత్పలతే శోభితా వినిష్ఠా త్త్యైః”

సామిలే పశ్యవంపాయాః కానవం కథదర్శనమ్
తత్రరాజంతి తైలాభాద్రుమాస్పృశిరా ఇతి॥ క్న్. 4
కిక్కింధాకాండ, 1 పర్వ.

మ॥ ప్రవిలాసించిత సద్గృహ విమలాంధః పూర సంసేవ్యమా
న విహంగోత్పర సమృదావహమహానక్రైతాధ్యంతరకా
సవిశేషోర్మిరంగసంకుల జనశ్శాస్త్రి ప్రభావకా సరః
ప్రవరంబుంగవి రాన్యపాత్యజాలు వంపం తింపుసాంపారగ్గం.
భాస్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ద్వి. ఆ. ప. 425

క్రీరామలక్ష్మణులు పంపానలోవరమునుండి, ఋశ్యమూక
పర్వతమును జేరిరి. తర్వాత క్రీరామ సుగ్రీవులకు హనుమంతుడు
పఖ్యము చేయుటయు, క్రీరాముడు సప్తతాళముల గూల్చుటయు,
తారి సంహారణము, కిక్కింధానగరమున కుగ్రీవుని పట్టాభిషేకము
మొదలగు విషయములు జరిగెను. సీతాశ్వేషణమునకై హనుమ
కాదులు నాల్గు దినలకు వెడలుటయు, హనుమంతుడు లంకకు
బోయి, సీతను వెదకి, యా కృతాంతము క్రీరామభద్రునకు నివేదిం
చుటయు, రావణుని సంహారకార్యము కష్టమైనదని లంకకు దాడి
వెడలుటయు, వానరులు సేతువును గట్టుటయు, రావణుని మరణము
మొదలగు విషయములు రామాయణమున వర్ణింపబడినవి.

పంపానది - కిక్కింధ - విజయనగరము

రామాయణమున వర్ణింపబడిన పంపానదియే యిప్పటి కుంగ
ద్ర. పంపానలోవరము, నైజామురాష్ట్రమున నున్నది. కిక్కిం

* (1) Bellary Gazet teer- Page 260.

"If legendary history and local troadition be credited there was a town at the site many centu-
ries before the Kings of Vizianagar selected for its Capital. Some of the most dramatic scences in the
great epic of Ramayana occured at a place called in the poem 'Kiskindha' and it is asserted by the
local Brahmins and generally acknowledged by the learnedin such matters that the Kiskindha is close
to Hampi."

(2) Rice. Mysore Gasetter. Vol I Page 277.

(3) Wicks History of Mysore. Vol I Chap I
Page 9.

(4) Bombay Gasetter. Vol I Part II Page 142.

(5) కాని పండిరి సింహాలు, విమర్శకాగ్రణులు సగు శ్రీ
విజ్ఞుల చిన సీతారామస్వామికావ్యులుగారు "కాని విజయనగరము
రామాయణ కాలమున కిక్కింధ యను స్థలమున కట్టబడినదను
సిరాధారవిషయమును నిస్సందేహముగాఁ జెప్పట సాహసముని
నోచుచున్నది" అని శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు "సువామ్యుడీయ మహా
యము" పుట 299 లో విజయనగరము కిక్కింధ యను స్థలమున
గట్టబడెనని ప్రాచీన విషయమును ఖండించిరి. శ్రీ కావ్యులు
తారి కావమున కథావస్తువును చూపలేదు.

ధయే యిప్పటి హంపీ విరూపాక్షమను, విద్యావగరము లేక విజయ
నగర మనునామమున విరాజిలు పుణ్యస్థలము. ఇక్కడనే ఋశ్య
మూకము, మాల్వవంశము, మొదలగు పర్వతములు గలవు. కుంగ
భద్రావది రామాయణములో వర్ణింపబడిన అంజనపర్వతము, మాల్వ
వంశము, మరంగపర్వతము, ఋష్యమూకము అనుపర్వతముల వంటు
కొని ప్రహించుచున్నది. పంపనే కన్నడభాషలో హంప యని
నామును కల్గినది. విరూపాక్ష మహేశ్వరుని దేవాలయమంతులచే
ఈ క్షేత్రమునకు హంపీ విరూపాక్షమని నేరుచచ్చినది. ఈ దేవా
లయమున కెదురుగా హరంగపర్వతమున్నది. ఋశ్యమూకపర్వతము
నైజామురాష్ట్రములో కుంగభద్రా ప్రవంతి కుత్తిరమున నున్నది.
ఈ కిక్కింధానగరస్థలమునే శ్రీ హరిహర బుక్కరాయలు,
మాధవ విద్యారణ్యులు విద్యావగరమును నిర్మించిరి. ఈ చరిత్రాం
శమునుగూర్చి హైందవచరిత్ర పరిశోధకులును, పాశ్చాత్య చరిత్ర
పరిశోధకులు నేకగ్రీవముగా నంగీకరించిరి. *

క్రీరామలక్ష్మణులు వానరబలముతో లంకకు బ్రహ్మామై
మార్గమధ్యమున సమామలయాచలములు గడిచి, మహేంద్రపర్వతము
తెక్కి నుడువదీరమును జేరిరి. ఈమార్గము పటములో నిరూపించి
రిని. తూర్పుతీరముననున్న పర్వతపంక్తులకు మహేంద్రపర్వతము
లని పేరు. దీనినే యిప్పుడు తూర్పుకనుమలని (Eastern
Ghats) పిలుచుచున్నారు. ఈ పర్వతములు తీరమున ఓడదేశము
లోని మహేంద్రపర్వతము మొదలుకొని, దక్షిణమున ముగురజిల్లా
లోని పర్వత పంక్తులవరకు వ్యాపించియున్నవి.

క్రీరామభద్రుని దక్షిణారణ్యచార్లము ప్రక్కనున్న పట
ములో జూపింపబడినది.

మహాభారతము - ఆంధ్రులు

మహాభారతములో సభాపర్వములో సభాక్రియాపర్వకావ్యా
యములలోను, సహదేవకృతి దక్షిణ దిగ్విజయసందర్భములను, అశ్వ
మేధపర్వములో పాండవమధ్యముని దిగ్విజయ అవ్వనుసారియు
నందును ఆంధ్రుల ప్రకీంసగలదు.

"జటాసురోమద్రకానాం చ రాజా కుంతిః

పులిందశ్చకీరాత రాజః

తిథాంగతంగో సహపృంధికేణ

పాండ్రోధ్ర రాజౌచ సహాంధ్రకేణి

అంగవంగస్సుమిత్రశ్చకై బృశ్పామిత్రకర్ణః

కీరాతరాజ స్సు మనోహనాధి పతి ప్రథా

చాణాకో దేవరాతిశ్యభాతో భీమరథశ్చయః

ప్రతాయుశ్చకౌలింగో జయసేవస్య మాగః

సభాపర్వము - సభాక్రియాపర్వము.

"మూలైరతతః చక్ర కరంనైవా వచాపయజ్

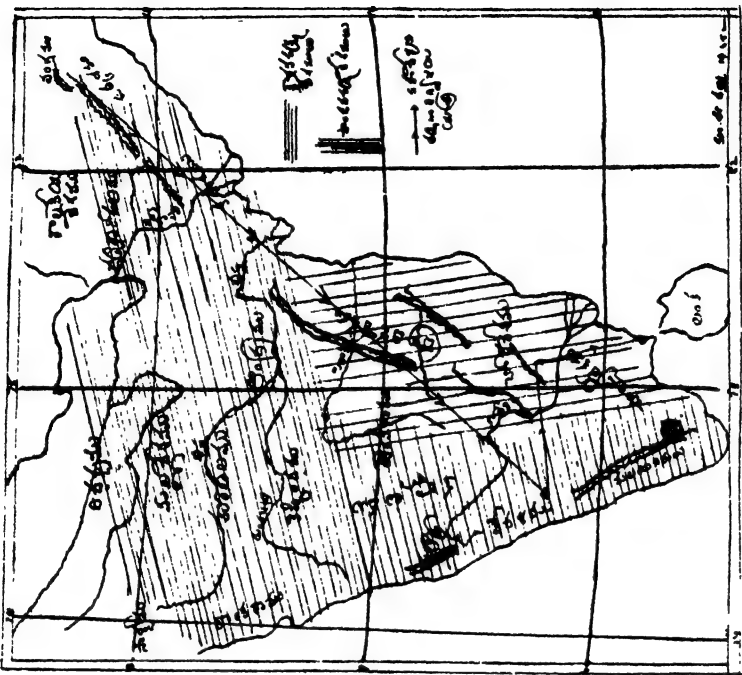
పాండాశ్చిద్రదిదాంశైశ్చ సహితాం శౌప్రకేరైః

ఆంధ్రాంస్తాలవనాంశైశ్చ కలింగానుప్రీ కర్ణికా

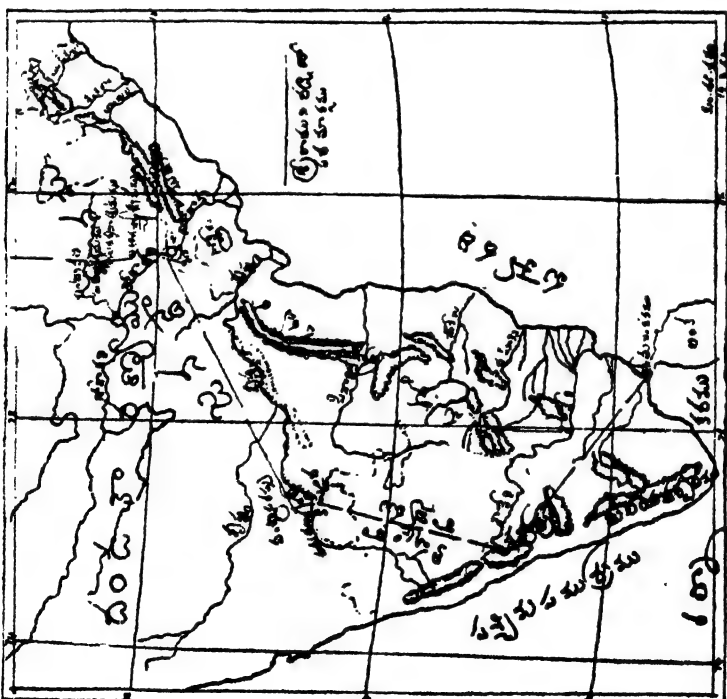
అటంపిం చ పురిం రిన్యాం యవనానాంపురం రిచా

సభాపర్వము - సహదేవకృతి దక్షిణ దిగ్విజయము.

విజయనగర
 పరిపాలన ప్రాంతం

విజయనగర
 పరిపాలన ప్రాంతం

“పాండ్రకో వాసుదేవ్య కంః కాలింగ ప్రధా
 బ్రావిదాస్మింహకృత్వైవ రాజా కౌశ్యరక ప్రధా
 అగ్రం కుంతలకృత్వ మళవాక్యాంధ్రకా ప్రధా
 కుంతిభోజో మహాగోజః పార్థివో గౌరవాభావః
 సభాపర్యయ - విమంత్రిత రాజానుగమనము.

ఆంధ్రమహాభారతమునుండి, పై భాగముల వాంఛికరించిన
 పద్యముల నిమిత్తమన్నాను.

కం॥ తాళవన పాండ్యకేరళ

కాలింగ ద్రవిడ యవన కరహటకధూ
 పాలకుల నొడిచి దక్షిణ

వేలావనధూములందు విడిచి కడంకా.

ప. 282

క॥ ముత్యము సహదేవానుకాసనంబున బుత్రిబుత్రిభార్య సమీ
 కులై విరాట ద్రుపది శిశుపాల గాంధార రాజులును, బ్రాహ్మి
 తిమంబున భగదత్తుండును, కేకపాల్య బృహద్యులదేవ ప్రయ్య
 మ్ము కూరసేనాది యదువృష్టి భోజాంధకవరులును, వంశవంశ
 కలింగ కాశ్యర కాంభోజ గాదాంధ్ర సింహాళ కేరళ కుంతల
 ద్రవిడ మగు యవనిపతులును.....వచ్చి.....284.

సభాపర్యయ - ప్రథమాశ్వాసము.

క॥ కురుకుమారోల్లాక కేకయ కాశ్యర కాంభోజ గాంధార మద్ర
 ద్రవిడ మగధ మాలక కలింగాంశవంశ బంగళ గాదాంధ్ర
 కేరళ కోసలూది మహిపతులును.....118.

సభాపర్యయ - ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ ఆ శ్లైలకవ్యనందనుం దనవశంబు సేవీకొని భవజయుండు
 నాయంబు ననుగమించె వదిమరలి ముత్యమును దిక్షిణాభిముఖం
 బులు చని తిరుగఁ పాండ్రాంధ్ర ద్రవిడ కేరళ కర్ణాటకా
 ధనుల సహాయంబున కళింగులం గాదించికొనియె...118.

అశ్వ సేవకపర్యయ - చతుర్థాశ్వాసము.

ఆదిపర్వములో సక్రమ తీర్థయాత్రా సందర్భమునగాని,
 భీష్మపర్వములో భారతీయ సద్యాదివాసు కథనములోగాని,
 ఆంధ్రులప్రశంస మూలములో లేదు. వన్నయభిట్టు ఆదిపర్వములో
 వర్ణన తీర్థాభిగమనములో వేగీదీక్షిమును వర్ణించెను. ఈ కర్తవ్య తత్వ
 ప్రభులైన రాజరాజును బ్రతినిండుటకేగాని, ముత్యముకట్టిగాదు.
 భారతీయ సద్యాదివాసుకథనములో, మూలమంతాంధ్రుల ప్రశంస
 లేకపోయినను, సోమయాజి భాషాంతరికరణములో వాంధ్ర జన
 పదమును మిగిలిన జనపదములతో జతపరచెను.

“బ్రాహ్మ. పాండ్రాస్మై ఓకతః పార్వతీయాశ్వమరివ
 అభావక జనపదా దక్షిణా భరతవర్షధ

బ్రావిదా కేరళాః సార్యా మూషికా వనవాసికాః
 కర్ణాటకా మహిషకా వికల్గి మూషక ప్రథాః
 షిర్హికా కుంతలకృత్వైవ సామ్యవాసల కావనాః
 కామద్రాక్షా ప్రథా వోళాః కింకణా మళవాసకాః
 భీష్మపర్వము - తొమ్మిదవ అధ్యాయము.

క॥ పాంచాల పాండ్య బర్హర వర్హమర్హ్య మగధ మాలక
 కలింగ కుకురు కింకణ శేంకణ శ్రీకర్త మామద్రి సాశ్వకూర
 సేవ మద్రేష్ట మహ్మకూరు కహళకాళ కోసలయవనయుగంధ
 రాంధ్ర సింధుచేది వోళ పులింద పుండ్రక పాండ్యాభీర
 సావీరసారాష్ట్ర మహారాష్ట్ర విదేహ విదర్బద్రవిడ దశార్హ
 కర్ణాటక గాళింగవంశ మరాటలూట బాస్తికబహుదావకిరాతి
 కేకయాశ్వంతిక కాశ్యర గాంధార కాంభోజ కేరళ మాలక
 సేపాళ ఘోరక కుంతలావంతికానూపాది జనపదంబులును...
 భీష్మపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము 40.

ఆంధ్రులు కౌరవసైన్యమును జేరి పాండవులతో

యుద్ధ మొనర్చుట

మహాభారతమును జదివినచో ఆంధ్రులు యాదవ పాండవ
 విరోధులై, కౌరవపక్షమును జేరి నిహతులైనట్లు తెలియనగును.
 దాక్షిణాత్య జనపదనామలలో, ఆంధ్ర, కేరళ, శేంకణ, కర్ణాట,
 కోసలులు, కాలింగులు, కుంతలవిదర్బదేశిలు, కౌరవపక్షమునను,
 వోళ పాండ్యరాజులు పాండవపక్షమునను పోరాడిరి.

భీష్మపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము ప. 21, 27, 59, 60, 67,
 96, 98, 295.

ద్రోణపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము ప. 220, 222, 818.

ద్వితీయాశ్వాసము ప. 84.

కర్ణపర్వము ద్వితీయాశ్వాసములోని శ్రీని వచనము నను
 వరించి, పులింద బాస్తిక, శేంకణ, ఆంధ్ర భోజానీకము కడ్డని
 వాచినీ వి వహమునందుండి పాండవులతో యుద్ధమొనర్చినట్లును,
 పాండ్యరాజైన మలయ్యవ్రాచినితో పోరాడినట్లును, ఆ సంతకులమర
 ములో మలయ్యవ్రాచి దక్షిణానచేరి జచ్చినట్లును వర్ణింపబడినది.

“సక శ్రీప్రాన తూణీరావశ్యాకోహా హయనసి
 పులిందఖన బాస్తిక నిహవానాంధ్ర కుంతింకా
 దాక్షిణాత్యాంశ్వ భోజాంశ్వకూరాకాంకామకర్కరాకా
 విశస్త్ర కవచో బాజైకృత్యా నైవాకరోద్వ్యగమాకా.

మహాభారతము-కర్ణపర్వము-పాండ్యకథ.

క॥ అటుమున్న కారవుల మొనయును గడ్డని మొగ్గరింబును గెంతు
 ముఖంబులం దెనంపుచుండి కయ్యంపు టుచితత్వంబునం గలసె
 నట్టియొడ రాజాణ పురికొల్ప రాధేయునకుఁ బ్రాపయ పులింద
 బాస్తిక శేంకణాంధ్ర భోజానీకంబు గలిపినం గాంశేయ
 బలంబునకు భరంబగుటయు—

మహాభారతము - కర్ణపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము ప. 817.

ఆంధ్రులు - యాదవులు

శ్రీ కృష్ణుడు చాణూరాంధ్ర నిహదనుడని హరివంశ భాగవత
 పురాణములందు చెల్పబడినది. మహాభారత అనుకాసన పర్వాంతర్గత
 శ్రీ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమునందు, శ్రీ విష్ణుమూర్తికి చాణూ
 రాంధ్ర నిహదను డెనునామము సహస్రనామ సంకీర్తనములలో
 జోకటి.

“సులభ మృతకాన్తిపిద్య కృత్యమిచ్చామహాపదా!
వ్యక్తాన్తే మంబురే లక్ష్మీ త్వామరాధ్య నిమాదనాః”

ప్రకృష్టమృత పాంపన పక్షపాతి గమక, ఆంధ్రులు పాండవ
వ్యతిరేకులై కారవపక్షమున వేరియించినోపు.

మహాభారతములో వర్ణింపబడిన దక్షిణదేశానుక్రమణిక వసు
సరించి, ప్రక్కను నూచించిన పటము వ్రాయబడినది. ఈ పట
ములో సహదేవుని దక్షిణ దిగ్విజయయాత్రయు, కారక, పాండవ
పక్ష దేశములును నూచింపబడినవి. మహాభారత రచనాకాలము
క్రీ. శ. పూర్వము వివిధ శతాబ్దమునియు, ఆ తర్వాతి మూడవ,
ప్రథమ శతాబ్దములమధ్య క్రమక్రమముగా ఆదిగ్రంథమును పెంపాం
దించి, యా శతాబ్దములనాటి దేశకాలపరిస్థితుల వసుసరించి, పెక్కు

• నన్నయభట్టారక చరిత్రము, పుట 36, 37. ఆంధ్ర చరిత్ర
కారు దీవాదము వంగీకరింపడు.

శ్లోకములు పలువురిచే సంకలితమయ్యెననియు, ఆ శతాబ్దములనాటి
దేశములే ముఖ్యముగ సందర్భానుసారముగా సభివర్ణింపబడినవియు,
చరిత్ర పరిశోధకుల యభిప్రాయము. అట్లే క్రీ. శ. పూర్వము ఆరవ
శతాబ్దమున వార్మికము వ్రాయబడియుండెననియు, దానిలోని
దక్షిణదేశములోని ఆంధ్ర, పాండ్యదేశాదివర్ణనలు ప్రక్షిప్తము
లనియు చరిత్రకారుల నిశ్చితాభిప్రాయము. మహాభారత యుద్ధ
కాలమున దాక్షిణ్యదేశములైన ఆంధ్ర, కర్ణాటక, కుంతలూరి దేశ
ములుగాని, ఆ దేశాలుగాని యుండిరా యనవిషయము సందేహ
మని, ఆ కాలమునగూడ దక్షిణాపభ్రమంతయు విస్తారముగా
నుండెనని పలువురి పండితుల యభిప్రాయము. *

అయినను, ఆంధ్ర చరిత్రకు, మన పురాతన గ్రంథములయిన
రామాయణ మహాభారత గ్రంథములలో, దానినిగూర్చిన యంగీక
రణముగూర్చి శత్రుకృతులు మన కర్తవ్యమని, మహాభారతమునుండి
వై యంశముల ప్రోక్షించిరి.

Simpson's

specialities

1. SACK TRUCK.
2. PORTABLE WINCH MOUNTED ON STAND.
3. PLATFORM TROLLEY.
4. MOTOR HAND CART.
5. DOUBLE WHEEL BARROW.
Motors Polished.

SIMPSON & CO. LTD, MADRAS 2. Branches - BANGALORE BOMBAY CHENNAI HYDERABAD (ON)

బృందావనము

శ్రీ ఎక్కిరాల రామకృష్ణాచార్య

అచ్చటి భాసూదయమ్ము వినూత్నమ్ము
యమునలో మనకాతమ లుమియుచుండు
అచటి పచ్చిక బీళ్ల యందమ్ములే వేరు
లేడిపిల్లలు దూకులాడుచుండు
అట నీటిపడియల యమలత్య మొకతీరు
హంసల పిల్ల లీదాడుచుండు
ఆ పొందు పట్టల యడవి చిక్కన వింత
కొమ్మ పువ్వుల కగ్గికొనలు దేరు
కొండలా పొందు పట్టల నుండు ప్రజకు
గాలివానల కష్టగఁ గాపునిలచు
లూనబడ్డిస్సు బుడి చిన్నలూని యచటఁ
బావనల నిల్పు పరిసర ప్రాంతములకు.

తీయని యామునాబువులు తీయవు నెండలనైన; నెన్నడున్
బాయవు శాద్వలంబులను బచ్చని చాయలఁ దారువృక్షః శ
చాయ నొసంగ నభ్యసుల సంతతికెఱ్ఱెడఁ దాళవృక్షముల్
పాయని గోపురంబులట బారులు తీరుచుఁ జట్టుపట్టులన్

చెఱువుల నిండఁ గల్గెలును జెల్వగు తామరపూలు; నీరముల్
బుజదలుగావు! పెన్నెలలు పోసిరి యన్నటు లుండు; నెడైడం
బుజవిడుచుండు మానవుల బారునఁ గొంగలు చెఱువనుండి తు
బుజులు విదిర్చుచున్ మరిసిపోవును జెట్టుననుండి చెట్టుకున్.

ఒకలేడి చూచి తానున్న లేళ్లను లిల్చు
లూనాగ్ర బడ్డిస్సు లున్నయెడకు
ఒక పిట్ట చూచి తానున్న పిట్టలఁ దెచ్చు
ఫల పువ్వు సంపత్తి వజలు కడకు
ఒకయీవు చూచి తానున్న యావులఁ బిల్చు
శాద్వల శ్యామల స్థలుల కడకు
ఒక గోపబాలకుఁ డున్న బారురఁ బిల్చు
దెచ్చిన ఫలములు తినుట కొఱకు
అచటి మందానిలమ్ములయందుఁ గూడ
గుంపులైవచ్చి విహరించు గుణమె కలదు

అభిమానాలు

★

శ్రీ కాశీపట్నం రామరావు

సాయింత్రం ఆశీస్సునంది వచ్చిన భాస్కరం బట్టలు మార్చుకుని కాఫీ కూడా ముగించి తీరా మైద బయలుదేరా సమయంలో “అన్నట్టు ఒక్క నిమిషం ఉండండి” అంటూ వంటయంలోనుండి ఆర్ద్రుడు వేసింది రాఘవి.

వీధి తలుపు తెరిచిన భాస్కరం అట్లానే ఆగిపోయాడు.

అట్టే అలస్యం కాకుండానే గాఢుల ఒక పాత గునాలుగు చేసులు సుడుచుకుంటూ ప్రవేశించి తువాయి తలుపు మీదకు గిరివాణిస్తూ “అది చదివకుండానే ఎక్కడినుండి వచ్చిందో బోల్చుకోవాలి!” అని తుప్తకాల అలమకంతో నడిచింది.

భాస్కరం కనుదిరిగి గెంపకులలు వేస్తూ భార్య చేతిలో ఉత్తరం అందుకో బోయాడు.

రాఘవి సవ్యతూ “కాదు! దూనించుంచే నూసి బోన్సుకోతటానికే ప్రయత్నించాలి!” అంటూ కాన్పు ఎవ్వం గా బాక్కుంది.

కాని భాస్కరం ఉత్సాహ మనాడు ముడి తీగ పైకిలా ఉండటంవల్ల ఆతడు జేమగుగా ఓటమిగా అంగీకరించి తనకున్నాడు. రాఘవి కూడా మాత్రే సంతోషపడినది భాస్కరం వ్యాధియై పడిన ఒక్క చూపునో గ్రహించటం చేస్తుంది ఉన్నది. అందుచేత ఆమె కూడా స్త్రీ సహజమైన మార్గాత్వవికాసంకండా సరసమంతటితో ఆది కాన్పు ఎండిచ్చింది.

భాస్కరం ఉత్తరం చేత పడిగానే మెదిల దమరీ సుర్తించటానికే ప్రయత్నించాడు. కాని అతడు దిన్నారీ చూడటం అనే మొదటిసారి! ఎవరో అతడు మాత్రామ్యుడు వ్రాసివట్టుంది. వీరప సంతకం కోసం కనికాడు.

‘నాగ్. చలపతి’

భాస్కరం నుండే మొదట గతుక్కుతుంది. కాని కంటే గాఢుని ఆ ఉత్తరాన్ని గుప్తాంశాదుతూ అందివట్టుం భావకం వచ్చింది. అందుచేత కులధంగానే కైర్యాన్ని నిలువ వ్రొక్కుకొని కెక్కుడిగా చదివసాగాడు.

భాస్కరానికా ఉత్తరం చాలా తమసాగా అగపడింది. మళ్లా చదివాడు. కాశీఖా స్థలం సకాస్త్రియంగా ఉన్నాయి. తరువాత ఇట్లా ఉంది.

‘మహారాజ శ్రీ నాగ్. భాస్కరం చిన్నాన్నగారీ ఇట్లు తమ కుమారుడు చలపతిరావు అనేక సమస్యరములు చేసి చేయగల విన్నపములు.

చిన్నాన్నగారు! వేన కే.గుం. మన పురిలో మహారాజుగారి నాన్నగారు మహాలక్ష్మి సమామరానైన అమ్మగారూ చిరంజీవి శుభాగ్యంతరి వల్లెట్లా అంతా కే.మం. అక్కడి మహారాజుగారి మహాలక్ష్మి సమామరానైన వినతిగారూ చిరంజీవి శుభాగ్యంతరి చిన్న వల్లెట్లా అందరూ కే.మం అనుకుందును. ఇంగ్లీషం గుం. నామగ్రామ—నాగ్. చలపతి గెంపకలంపం ‘టె’ మునిపవల్ మైమార్లు శ్రీకామరం.

చిత్రి గిరివల్లెడు,

నాగ్. చలపతి.

ఉత్తరంలో యద్రుగ సుత్రం ఇంగ్లీషుగా ఉంది. కానా బొట్టిచేతలా కొద్ది సుకుప్తలా పెట్టివ ఇంకా అక్కడక్కడ అతీరాల తప్పులు మిగిలేబోయాయి.

భాస్కరం గెంపకసాగి కూడా ఉత్తరం పూర్తిగా చదివాక ఒకసారి క్రింద మీద గుం. చేసి దానిని ఎదురుగా ఉన్న రాఘవి చేతిలో పెట్టాడు. ఆమె ముఖంలో కుతూహలం స్పష్టంగా వ్యక్తమౌతోంది. అయితా భాస్కరం వెదకైనా కదవకుండా బయటకు పోయాడు.

రాఘవికి ఒక విధంగా కోసమే వచ్చింది. ఆమె చేతిలో ఉత్తరాన్ని చివ్చిన ఆల్ మైరాలో విసరివట్టుయింట్లో పోయింది.

2

భాస్కరం ఆనాడే ఎనిమిదైనా ఇల్లు చేసినోలేదు. అసలే కోపంగా ఉన్న రాఘవి! ఇది మరీ కోపకారణమయ్యింది. ఆ నాడు చిట్టి కూడా చాలా వేగంగానే నిద్రపోవటం చూసింది పిల్లలైనా కాలక్షేపానికే లేకుండా ఆనాడే నిద్రాకు పోవటం—కూడా రాఘవి పెరితే కోపానికి దోహదకావాలే అయ్యాయి.

కాని తీరా భాస్కరం ఇంటికే వచ్చే సరికే—అంతకన్నా ఆతరి ముఖం చూచేసరికే రాఘవి కోపమున్న ఆతి విచిత్రంగా చూసించుక పోయింది.

అసలాదినం ఆశీస్సునుండి వచ్చేసరికే భాస్కరం మనసు బాగులేనట్టుంది. అప్పలుప్పటా అతడికలా ఉండటం సహజం కూడా. అయితే అట్టి దివాలలో మైద మంచి తిరిగి వచ్చేసరికే ఎప్పటి కునిపిగా కేరకునేనాడు. కాని ఇవారే అప్పుడు కూడా అతిడు ముఖం గంటు పెట్టుకునే వచ్చేసరికే—రాఘవి ఆలోచనలూ పడింది.

వర్షక కేళి భోజన సమయంలోనూ కూడా ఇళళియూ మానం గానే ఉన్నాడు. చివరకు తన భోజనం ముగిసే ముందు భాస్కరం నిలబడి అన్నాడు.

“ఆ ఉత్తరాన్ని గూర్చి నీ అభిప్రాయమేమిటి?”

రాఘవి కంటనే విప్రశస్టతనమా తయారేదు. భాస్కరం అన్న చిట్టెనికి కాలదాన్ని గూర్చి ఇతరులూ ఆ సాయంకాలం ఉచ్చిత ఉత్తరాన్ని గూర్చి కూడా అదే పరామర్శించుకొన్నది. కాని ఆన కాలం కాలదానికి అనికాశమున్నట్లు అమెకక్కడా స్పృహించలేదు. అట్టిది ఇప్పుడు భాస్కరం ఆకస్మాత్తుగా యిట్లా ప్రశ్నించేసేకే రాఘవి కొద్దవిచలిత అయ్యింది. అయినా అమె అప్పుడికి కూడా ఆన పట్ల కాలం కాలదో ఉపాసనలేక పోయింది. అందుచేతే అన్నది.

“నేనెవని అనుకోవదు. బహుశా క్రొత్తగా ఉత్తరం ప్రాశంబం చేస్తుకొని ఉంటామనుకొన్నాను.....”

అయితే యిలాంటివాడే అమె అశ్వశైలిలో ఆగిపోయింది. ఆ కాలద అమెకు స్ఫురించిన విషయమే అదే గొంతును తూసి వేసింది.

అన్యోన్యం అసహనా వేరులు కలిగి—వివిధాన చూచినా గిరిత శకుండా ముఖ శేషం చేయడానికి తర్వాతకొకటాలుగిల ఆ దంపతుల నిశానుకూల కేళి విషయం ఉంది—అది తీయనిరాగంలో అప్రతిని—తెల్లని దుస్తులపై బల్లని మరకలా అమృత హృదయని కలలో అడవాగులా—ఉండీ ఉండీ ఆ దంపతుల హృదయాలను కలస్తూ ఉంటుంది. ఇప్పుడు కూడా రాఘవికి స్ఫురించిన విషయం ఈ సుప్త విషయమే అమె దృష్టిలో! తీసుకవచ్చింది. గోడనే అమె చూగవోయింది.

భాస్కరానికి రాఘవి స్వభావం తెలుసు. రాఘవి అశ్వశైలిలో ఆగిపోగానే అది తామె పరిస్థితిని ఆకట్టుకొన్నాడు. అంతటితో మరి పెదవి కదులలేదు.

భక్త భోజనం ప్రాశస్త్యే లోనికి వర్ణన వివర రాఘవికూడా భోజనం ముగించింది. మరి ఒక అరగంటలో వంట యింటి చక్కబాట్లూ తలుపులు తాళాలు వేసుకోవటం, బట్టలు మార్పు కోవటం అయిందనిపించుకొని పనికిటింగ్లకే పోయింది.

భాస్కరం వేపలైనా చూచిట్లు లేదు. అట్లా బల్లకిల పంతుకొని ఉన్నాడు.

రాఘవి గోడ చేరువనున్న తన మంచం వాలుకొని ప్రక్కనే ఉద్వృత్తిలోనున్న చిట్టెనిలేపి పాలిస్తూ పోగింది. చిట్టి బద్ధకంగా ఒట్టు విరుచుకొని పాలు త్రాగ పోగింది.

చాతావరగామంతో బహు నిశ్చయంగా ఉన్నది. ఇంటి ఉంది. ఉండీ ఒక చివర దీధిలో ఆవటంవల్ల సాయంత్రం ఏదూ ఏడున్న రక ఆక్కడ ఉన్న మాటు మనేగిన్నట్లుంటుంది. గదిలో మరకెక్కి లాంటిరు దీపశిఖి పుష్పాపుష్పపు హృదయ స్పందనవలె దీక్షగా గమనిస్తేగాని తెలియరాని రీతిని కాస్తకాస్త ఎగురుతూ నిర్వికా

మంగా వెలుతురులు విరజిమ్ముతోంది. చిట్టి పాలు త్రావటపుటి గునగు కిక్కిలూ చిట్టి కిదరికలూ చిన్ని నిట్టూర్పులూ తిప్ప అంత చాతావరగామంతోనూ కాస్తైనా సంచలనం లేదు.

చిట్టి చివరకు ఎప్పుడూ నిద్రపోయిందో పాలు త్రాగుతూ త్రాగుతునే నిద్రపోయింది. రాఘవి ఆ పిల్లను పదిలంగా పట్టువ పోయి మంచంపై పరుండబెట్టి తలుపులు గడియలు వేసింది. పిదక తన మంచ వంక పోయే ముందు తన కాలం సంగీతంలో పడింది. తిరువారే నెమ్మదిగా భాస్కరం మంచాన్ని సమీపించి చాలిగా కూర్చుంది.

భాస్కరం వదిలైనా లేదు. మోచేతితో కెండు కండ్లూ కప్పుకొని అట్లానే నిశ్చలంగా ఉన్నాడు.

రాఘవి కొంతసేపు అరికి ముఖంలోకి చూసేసరికి ఆకస్మికంగా అమెకొక అనుమానం కలిగింది. కాస్తసేపు ముందు వాగిల మాటలాడి చివరకా చేరిని కదులటానికి ప్రయత్నించింది. భాస్కరం చేతిని కదుపనీయలేదు.

రాఘవి మరి కాస్తసేపు అట్లానే కూర్చొని కిదివి పోయి తన ప్రక్కనై పంతుకొన్నది. అమెకు చాలా సేపటివరకూ నిద్ర రాలేదు. అమె భాస్కరంవంక చూస్తూ గిడిన ఆ అంతరికాలం లోనూ అరికూ ఒక్కసారిమాత్రం కదిలాడు. ఆ కదిలికతో బల్లకిల పరున్నవాడు మంచం చేరువనున్న గోడ కళిమిగులుచున్నాడు.

అంతే!

తెల్లవారుజామున భాస్కరం అమెను నిద్రలేపి తాను ఇంటికి పక్కనున్నానని చెప్పాడు. రాఘవి ఎండుకిని అడుగలేదు. ఎప్పుడు వస్తారవిమాత్రం అన్నది. అదికూడా అరికూ పిధిపెట్టు దిగుతూ ఉంటే.

3

ఏదో గూఢాచార గర్భిత పాతాళాని సంకీర్ణంపలకై చలనశీల ఉత్తరం నిజానికి వర్ణగింజలో కియ్యతుగింజ. ఈ విషయం భాస్కరం ఇంకా ఇంటివరకూ పోకుండా చారిత్రాసే తెలుసుకున్నాడు. అసలు తేలుకుడే స్వయంగా యీ రహస్యాన్ని వెల్లడించాడు. ఖలే ఆక్కడి వాడి పరిస్థితులన్నీ పరికిరిండాక భాస్కరం ఇంకొక క్రొత్తవిషయం తెలుసుకున్నాడు. చాలవరకీ ఆ ఉత్తరం వ్రాయటంలో ప్రశ్నకాగ్రాన్ని దేసిన ఉత్తరకంఠకపోయినా అది అర్థరహితంగాత్రం కాదు.

ఒరిగినదంకలి ఉడి.

భాస్కరం ముందు తిమ్మగా ఇంటికి తన ప్రయాణాన్ని ఉద్దేశించాడు. కాని తన దిగవలెనే ప్రయత్నం ఈ సందేహ బస్సులు పరిగా దొరికటంలేదని విన్నాక విధిగా తన ప్రయాణాన్ని ప్రకాశం వరకూ పొడిగించవలసి వచ్చింది. అందుకతకు విచారించలేదు కూడా.

ప్రకాశం భాస్కరాని వేదా క్రొత్తకాదు. అరికి విద్యార్థిదశలో అధికభాగం ఆక్కడే గడిచింది. ప్రస్తుతం తన

కటి చుట్టా లక్కడ లేకపోయినా చాలా మంది స్నేహితులున్నారు. కాగా చలపతిని చూడటానికై ఎట్లానూ ఆత షక్క డకు పోవలసిఉన్నది. విలే నాడి ఇంటియ్యడము ఇవ్వకు తనకు తెలియదు. భాస్కరం ఆగోచించి ముందుగా చలపతిని పది గంటలకు నూర్లువద్ద పట్టుకోవడానికీ పిదప ఒకరివద్దకు స్నేహితులను కలసుకోని రెండుగంటలకు శ్రీకాకుళం—విజయనగరం బస్సును అంగుళాని సాయంత్రానికి ఇంటికీ పోవడానికీ నిర్ణయించుకొన్నాడు. కాని ఈ నిర్ణయాన్ని ఆచరణలోకి తీసుకు రాబోయేసరికి మాత్రం ఆదిలోనే హంసపాడు పడింది.

ఏవిధాన చూచినా పదిగంటల లోపునే స్వేదనమంచి శ్రావణం చేసుకుంటుం దనుకున్న బస్సు తీరా చేరేసరికి పదిన్నరగంటలయ్యింది. నిరీతిపనుయం పదిగంటలే—కాని ఒక పోలీస్ ఆఫీసరుగారి రాకకై త్రోవలో ఒకచోట బస్సు అరగంటకుపైగా నిరీక్షించవలసి రావటంచేత యీ ఆలస్యం సంభవించింది. ఏనానాతా బస్సునిగి షోలో సంవీతో కూలీలబాహుమి ఎక్కువగా తప్పించుకొని బయటపడ్డ భాస్కరం—ఆక్కడినుండి కర్తవ్య నిర్ణయంకై మధురపడవలపిన పరిస్థితు లేర్పడాయి.

అయితే గిరినికి పరిస్థితులు ఒకసారి భాస్కరాన్ని తమాషా చేసి చూశాయి. అంతేగాని నిజంగా అవి అక్కడే వచ్చిందటానికీ ప్రమాత్నించలేదు. అంగుళానే ఇంక ఆవాటికి తన ప్రయాణం ఆపకోవటం తప్ప గత్యంతరం లేదనుకున్న భాస్కరానికి ఒక్క తొమాచా సంఘటనలో ఆకస్మికంగా పరిస్థితులన్నీ మునుపుమై ఊరుకున్నాయి. అంతేకాదు లాభదాయకం గానూడా తనవచ్చు.

భాస్కర కుట్లా బస్సుగేండు వదులు నిలుచొని డిక్కుగోరక డిగ్రీలు పరిశీలనను సమయంలోనే ఆ తమాషా సంఘటన జరిగింది. పరధ్యానంగాఉన్న భాస్కరాని కీవంకనుండి ఒకదూ ఆవంకనుండి ఒకదూగా ఇద్దరు కుర్రాల్లు తరుసగా విడువబడి రెండు గుహా శిథిలా భాస్కరాన్ని ఇంచుమించు చూసుకుంటూ రివువ పరుగులు నీశారు. వాల్లేవంకనుండి వచ్చాలో అతినికి తెలియదాగాని తరుగ త్తటం మాత్రం హాస్పిటల్ తంక తరుగవు తున్నారు. భాస్కరం అదేమిటా అని అటు తిరిగిచూస్తూ ఉండి గానే ముందు పగులగతున్న కుర్రవాడు అవతిరూపంలో ఆగి పోయాడు. వాడికి కన్నెండేళ్లుంటాయి.

వాడు గిర్రుని గుహదిరిగి తరుముకవస్తున్న వానివంక గూచి “అగు!” అన్నాడు. కుడి చేతి నిర్దిగితో నిర్దేశిస్తూ నాడి ఎడగుచేత పుస్తకాల బొత్తు ఉన్నది. ముఖాన కొంఠె వచ్చు తుగుస్తోంది. అంతరహా కుడిచేతి బహుశా ఒక రాయి ఎపిం చేత పుస్తకాల తీసుకొని వాడివనుక తిరుముకవస్తున్న చిన్న వాడు ఆ ఆజ్ఞలకీ—ప్రయోగోన్ముఖంగా ఎత్తిన చేతిని కూడా దించేవాడు. అయితే మొదటివాడికన్నా వయసులో కొద్ది చిన్నగా, కీలగా సంస్కారహీనమైన తలకట్టుతో మానిన గుడ్డలతో డిగజారిపోతున్న నిక్కెరుతోమన్న ఆ గంజక కుర్రవాడి యాభులేఖలు చూస్తే వాడి ఐర్యక ఆకర్షణపోవలసిన పని ఉండదు.

అయినా వాడు ఆకాడిక, మేకపోతు గాంధీర్యంగా మొదటివాడి మిగిలినాడీ పోనూ అన్నాడు—

“నన్నుంగు కల అన్నావ?”
జవాబు నిర్ధంగానే వచ్చింది—
“నువ్వలా ఉన్నావు కాబట్టి!”

గంజకవాడు ఈ జవాబు విని నుదకాలం అలానే నిలిచి పోయాడు. వాడి నుఖంలలో ఏ భావాలు ప్రకటిత మాకున్నాయో తెలుసుకోవడానికీ వాడు నవదిరిగి ఉంజింపవల్ల భాస్కరానికి కీలయ్యింది కొడు. వా డట్లానే కొంతసేపు నిలబడి నిలబడి ఆక ప్యాక్కుగా రాయి పోతనేస్తూ అన్నాడు—

“ఈసారి నన్నే మేన అన్న!”

నిజానికీ చేతిగాని చెదరింపు గొడవలాడిన తప్పకుండా కచ్చించిఉండాలి. అయినా వా డా చెదరించేనాకీ నుఖంలలో ఏం చూశాలో గాని రానికీ జనాభివ్య లేదు. మైగా నవ్వుతూ నాడి కంకాన్ని తన కుడిచేతితో పెదవైచి ఏనో అన్నాడు. గంజక వాడు ఈ దివ్యకు నుఖం ప్రకటకు నిస్సంకున్నాడు.

అంతకుముందు కంకస్వరం వినే సంజీవాస్త్రున్న భాస్కరం ఆ కుర్రవా డట్లా తుఖం ప్రకటకు త్రివ్యకోతలంతో సంజీవాం నీరీదోయింది. కాని ఆ పరిస్థితుల్లో వాడిని పలుకరించటానికీ జోరు వచ్చిందికాదు. అంగుళేతి ముంగుకు కదలిపోతున్న వానిని తిమ్మడిగా అనుసరించరా గదు.

కొంతదూరం పోయాక చలపతి అకప్యాక్కుగా తన దుజం మీద ఉన్న జుట్టుగాని చేతని విడదించుకుంటూ అన్నాడు.

“నేను నీకు ఏం చేశానువాయ్...నిన్ను ఎక్కడైతా ఒక్క ముడైతా అన్నాను!...నన్ను గడిగడిగేచా...ఎంకు కుడికీ పావే!”

జోషం, నుఖం, అవమానం దుర్బలతాముప్పిరి గొవగా నుఃఖాధిక్యతచే పట్టుకుపోయిన కొంతులలోనుండి మాటలు శిట్టుతూ శిట్టుతూ ఆస్తు ఆ తీగు చూసి నిరూప ఆ స్నేహితుని నిర్వాచిణ్య స్వగొవం కూడా కరిగిపోయినట్లుంది. వాడు కూడా జవా రివ్వ లేదు. గంజంగా తలవంచుకీ పోగుకున్నాడు.

చలపతి అదే భోగడిగా అంటున్నాడు.

“నేను.....అందరికీ అలసే!” నుఃఖాధిక్యతచే క్రమ క్రమంగా వాడి మాట మాటకూ ఎడం హెచ్చు అవుతూ వచ్చింది. “ఉదయం...ఆనా...తెలుసు మేకురు కొత్తేవాడు...శివ్య...చేసింది...ఒకదూ! చెబులు...వాకు!”

చలపతి ఆగిపోయాడు. స్నేహితుకు చూపించానే మిగిలి పోయాడు.

ఒక పుగ్గాంతు దూరం వడిచాక వాళ్లు ఒక సంగులలోకి మళ్లారు. ఇంతసేపూ ఎవరూ మాట్లాడలేదు. వాల్లే వనుసరిస్తున్న భాస్కరం కూడా సందులోకి మళ్లారు.

పిదప నాకు ఒక ఇంట్లో ప్రవేశించారు. అట్లా ఇంట్లో పోయే ముందు మాత్రం చలపతి తన మాక్క ముందుభాగంలో దుఃఖమలినమైన తన ముఖాన్ని ఒకపారి తూర్తిగా తుడుచుకున్నాడు.

భాస్కరం కూడా కొంతసేపు కాలమానం కావించి పిదప తానీకే వెళ్ళాడు.

* * * * *

భాస్కరం చలపతితో గడిపిన కాలం ఎంతో ఎక్కువ కాదు. ఒక్క గంటన్నరే. అయితే ఆ గంటన్నరలోనే అతడు ఎన్నో క్రొత్త విషయాలు తెలుసుకున్నాడు. అసలే రసముకున్న అతని వేదవాప్సవియం యీ నవవిషయ పరిజ్ఞానంలో మరి మంచి పోషాగింది.

అమెకొని ఈ ప్రయాణంలో అతడు ఆప్రయత్నంగా తెలుసుకొన్న ఆ కొత్త విషయాలు—అతని నెలకొని ఉద్వేగముల్ని తోచుకొని చెప్పటానికి ఒక్క సంఘటన చాలు.

భాస్కరం బమ్మకు ప్రయాణమైనపుడు నెల చలపతి కూడా వచ్చాడు. బమ్మలో కూర్చున్న పిదప భాస్కరానికి ఆకస్మికంగా ఒక అలోచన కలిగింది. యుక్తముక్త విచక్షణ చేసి కత్తి చాలాసేపటి క్రితమే క్షీణించిపోయి ఉండటంలేదే అలోచన కలగటమేమి అనినానామోద బయటపడటమేమి రెండూ ఒక చాటి జరిగాయి.

“ఏం గా చలపతి! నవ్వుకూడా వాతో ఇంటికే వస్తావేమిటి?” అన్నాడు.

సందర్భమిట్టలేని ఈ ప్రశ్న చలపతికి ఇంకముందు అన్నమే కాలేదు. అందుచేత నాకు ఏ మరలానికి తోచక అట్లా పిలిపింది ముఖంలో చూస్తూ ఉడుకున్నాడు కాని పిలిపింది అత ప్రశ్నను దెబ్బించి ఇంకొకరూపంలో అతనినీ వాడి అప్పుడు అర్థం అయ్యింది కావాలి—అన్నాడు.

“కూ మేధురగావోలే చెప్పలేదు.” అన్నాడు నమనకూ. మేధురగారంటే ప్రైవేటు మేధురగారు, నూమ్ గార్డయన్ అన్నమాట. కాని భాస్కర మీ జవాబుతో అంతకన్నా ఆ జవాబిచ్చేటప్పటి ఆ పిల్లవాడి ముఖంలో గొంతులో వ్యక్తమైన నిస్సహాయత వైరాళ్యం గమనించాక—మరీ ఉడిక్కుడియ్యాడు.

“చెప్పకపోలే ఏం?” అన్నాడు అతి నిష్కక్షణంగా! అతని కామగంలో ఒకరి సందర్శనలోనున్న క్షురవా ఏమగురించవలసిన విధులవిషయం గాని, సందర్శనాభారం వహించిన పెద్దమనిషికి ఉండే యిబ్బందుల విషయం గాని కాస్త కూడా గుర్తున్నట్లులేదు. అతని ఆతరువాతి వాక్యాల కూడా అవిషయాన్నే స్ఫురింపజేస్తాయి. తన సవాలుకు చలపతినుండి జవాబు రాకపోయేసరికి తానే ఆజవాబు నూహించి చెప్పుతూ అన్నాడు.

“కొడతాడా ఏం? ఈపారి కొట్టావోలే చెప్ప! నే చెప్పావను! అనవసరంగా కొడితే మర్యాద దక్కవను. నీకు మీనాన్న దగ్గర భయమైతే నాకు ఉత్తరం వ్రాయు. నెలకే వచ్చి తీసుకుపోతాను!”

భాస్కరమిట్టాతను వెప్పకలసినది తూర్పించేసి అపిదక సింహ కలాశనం ఆరంభించాడు. నమనమే మరి! కడుపులో ఉన్న ఇరుపని పదార్థమేదైతే ఉండో అదికాస్తా వాంతి చేసుకున్నానే మనిషికి నీమితర్యం వ్యాప్త్యం చిక్కేది.

అయితే ఆసరికి అతడు కోల్పోయిన విషయం దాకలమ కాస్త సమీకరించుకో గలిగినా జరిగినదానికే పశ్చాత్తాపపతే నీతికి కోలుకోలేదు. అందుచేతే అతడు చలపతిని తనతో తీసుకపోయే ఉద్దేశం విడుచుకున్నా అసందర్భంలో చలపతికిచ్చిన అమూల్యమైన తన సలహామగాని అద్వితీయమైన తన వాదాని గాని ఉపసంహరించుకోకుండానే చలపతిని క్రొత్తవానిని దిద్దించి పెట్టి స్వగ్రామాభిముఖుడై పోసాగాడు. అయితే యీ సందర్భంలో ఇంకొక్క విషయం చెప్పకోవాలి.

నిజానికి భాస్కరం ఇట్లా ఆనేదీలో అనాలోచితంగా మాటాడినందువల్ల ఇంకొక క్షురవాడైతే దానిని ఎట్లా ఉపయోగించుకోవేవాడో తెలియదు. కాని చలపతి మాత్రం దానిని దుర్వినియోగం చేసుకోలేదు. అయితే ఒకనాడు అతనిరం పకి ఎప్పుడు భాస్కరం ఇట్లా మాట్లాడటమే ఎంతో ఉపయోగకారి అయింది.

4

సాధారణంగా కవిత్వంలో మనుష్యుడు అనుకునేది ఒకటి జరిగేది నీతికటి అవుతూ ఉంటుంది. కవిమయం భాస్కరానికి వాగానే తెలుసు. అయినా అతడు ఈ ప్రయాణంలో క్షణక్షణం ఆశ్చర్య వాదం తప్పటంలేదు. అదీ రెండేళ్ళ అనితరం మల్లె తనాడు స్వగ్రామం పోతున్న భాస్కరం తన ప్రయాణం అనేక విచిత్రసంఘటనలకు మూలకారణం అవుతుంది దాకున్నాడు. అమాట కొంతవరకూ నిజమే అయింది. కాని అతిదూహించినవిధంగా కాలేదు.

భాస్కరం ఇట్లు చేరుకునే సరికి దీపాలవేరచాటి పోయింది. తేడుకున్న నూటాటూట్ల ప్రభావవల్ల ఒకరిద్దరి పిల్లలో పడ్డా అరించు మించు గుర్తింపజేసుకుందానే ఇట్లు చేరుకున్నాడు. చూచినవాళ్ళేవా “ఒహో చాలాకాలానికి!...” అని మాత్రమే అన్నారగాని అతి దూహించినట్లుగా అతడినేమీ దుయ్యబట్టలేదు. చివరకు అన్నా తననా కూడా భాస్కరానికి ఆరాధంగమే కలిగించారు.

బయట పిందారలోపిసట్లు నెన్నల, చీకటిగా ఉన్న వరం చాలా చాప ఒకటి ప్రక్కగా పరచి లక్ష్యవ్యూహం చిన్న పిల్ల పార్వతిని తో కొడుకున్నాడు. ఇంట్లో కారడ భాటిగా కుమారి కలికలో పద్యాల ఎగర గొడుతోంది. నానీ పేర్లు మాడబలకుతోంది. పద్యవాదంగాలు ఇంకా ఇంటికే రాలేదు. ఇట్టి సమయంలో భాస్కరం ఆకస్మికంగా అకాలంబుడి ఉడికెట్టట్లు లోట్టికే మని లూట్లు చప్పుకు చేసుకుంటూ వచ్చి ఇంట్లో ప్రవేశించి అందరికీ చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించాడు.

ఇట్టి ఆకస్మిక సమావేశాల అనంతరం సాధారణంగా విన వచ్చే తొలి సందశులూ వ్యాఖ్యానాలూ అయ్యక లక్ష్మిమ్మ గారు నెమ్మది నెమ్మదిగా చిట్టి రాధపులకేశను సమాచారాలూ విశాఖపట్నంలో ఉన్న భాస్కరం అత్తివారి క్షేమసమాచారాలూ ఒకటొకటే ప్రశ్నలు వస్తూ తెలుసుకొనవారంభించారు. చివరకు కొంత సేపటికి ఆమె ప్రశ్నలన్నీ పూర్తికాగా భాస్కరం తొలి ప్రశ్న వేశాడు.

“అన్నయ్య తీరులో ఉన్నాడా వదిలా?” అన్నాడు సందేహంగా.

ఉన్నాడని చెప్పగా భాస్కరం తానీపడి బట్టు మాన్చు కొంటాని లోని నిర్భాసు.

తరువాత అచిరకాలంలోనే పద్మవాధింగాడు తనదా వచ్చేవాడు. అయిన వస్తూనే ఏమో చాలా పని సందేహాలూ ఉన్నట్టు కారదను లైటా కళ్ళిట్టా మొదలైన వేమో వెళ్ళుచు కారదను పురమాయించారు. కాని భాస్కరం వచ్చాడని చెప్పి గానే “భాస్కరంనా? ఏడీ” అంటూ చివరకప్పుడికి వచ్చే వాడు. భాస్కరం అప్పుడే లోనుండి బయలుదేరుస్తాడు. అతికిని మూసే అన్నాడు.

“ఏంరా ఎప్పుడొచ్చావ్” అంటూ అతికిని అనుచుంది నట్టింబఉన్న మంచంమీద కూర్చున్నాడు.

భాస్కరం అప్పుడే వచ్చినట్టు చెప్పగా కారదాని పుట్ట గారు ఆ రాతపం ఎంత తిమాహగా వచ్చావ్ వచ్చావ్ చెప్పి కారదైతే సాధనయంగా కూడా వచ్చించింది.

తరువాత పద్మవాధింగాని వంతు కుతలప్రక్కా వెళ్ళగా పూర్తయింది.

ఆక్కడనుండే సంభాషణ క్రమంగా కుంభకుల నాంది. కొంతసేపు ఖరక పూరిలో ఉన్న తిరుయింకొక నాదగున ముం కాన్ని నూర్చి స్థితిగతులనూర్చి వారా వకుమ ఒకనాని అంకిత వచ్చి పోయినపుడు జరిగిన సంఘటనలనూర్చి సంభాషణ నాంది. వదివ ఒక స్థితికి వచ్చా ఆ సంభాషణ మరి సాకలేదు. అంతట లక్ష్మిమ్మగారు జ్ఞాపకం చేయగా భోజనాలకు లేచారు.

భోజనాలవద్దకూడా మొదటల్లా మానంగానే గడిచింది కాని పద్మవాధింగాడు వరికివరికి చివర కొక మంచమీదకూర్చు బయటకు వెళ్ళారు. అయిన మీదకాలం ఆ విషయమన్నీ గానీ అప్పుడే ప్రస్తావించబలంలోని జీవితమిలాగ్ని సంచెమీదనిన వివర, వినుమకున్నాకో మల్లా—ప్రారంభించేడు.

“చలపతిని క్రొత్తకుం హైస్కూలులో ప్రవేశపెట్టావా?”

ఇట్లా ప్రత్యేక విడిచి పద్మవాధింగాడు కాస్తకేళి ఆగాడు. కాని భాస్కరం ఎట్టిప్రశ్న వేయలేదు. ఇంతవరకూ జరిగిన సంభాషణలో మరింగానే అయినా అతడు వాల్చించునే ఉన్నాడు. కాని ఈ క్రొత్తవిషయం యెక్కువసేపటికి అతడు మాటం వహించాడు. ఈ విషయాన్ని గుర్తిస్తూ పద్మవాధింగాడు

సంకూల వీక్షణివహించి కావాలను మరొక వాక్యం విడిచి మాట్లాడు.

“అప్పుడు ఇకంటే పూరం చేయవున్నాను!”

కాని భాస్కరం ఈసారికూడా మాట్లాడకపోయేసరికి అతను ఒక విధమైన మచ్చాను. తగువారి ఆ విషయమై ఇంక మాట్లాడకుండా మాట్లాడు అని మధన పడిపడి చివరకు ప్రారంభించారు. అయిన ఒకనాని భాస్కరంక తలపెట్టి మాటి “ఎప్పుడే?...గత దినాలయినందు కదా?” అంటూ ఆమె బలవరదయించి చెప్పక పోనా గాని “...అంటే దినాలయినదే. అగస్త్య ఇరవై నాలుగవ నెట్టి తగున జల్లెడు. అక్కడే నారాయణగారి ఒక మునిసిపల్ స్కూలుపేర్చుకున్నారు ఒకను ఉన్నాడు. దీని ఉనికి వారయింట. గతంవల్లదయంతా పుట్టేమీగా అతనిని ఉపయోగిస్తే ఈ సంవత్సరం నూతనవర్షంయొక్క ప్రవేశ పట్టదారి కి మరకు. తెలుగు పడి నూతనయిన కాలాలన్నాడు. మంచిదే అన్నాడు. యా గాడాడి అంటూ మూల వ్యయంలోనే ప్రవేశపెట్టాడు. కొని పునాది బట్టం ఉంచుచు నేనీ వచ్చన్నాను. కేంద్రభాగంలో జాయనుచేకాను. అప్పుడుగూడా అయిన మరే దిక్కులన్నాడు. నేను గుడెనా తినుచేసేను. ఇక్కడ భోజనము జరగవచ్చు...ఇక్కడేదా ఉనికి వచ్చు వాల్చించునీ” అంటూ తరువాత మల్లీ ఒకనాని తల పెట్టి భాస్కరం అంకిత పూర్తి అన్నాడు. “వాడు తిన్నగా వచ్చిపోతా రింకా వాల్చించునీ నేనీ ఒకనానినూ అన్నీ వాడి విన్నాను. అన్నీకాని అప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు వచ్చినా వచ్చి వచ్చిపోయిందా. తలపెట్టి—మీదా సేమందా వాల్చించునీ నేనీ ఒక వల్లగుగా కలిగిఉంచినవచ్చు. వాల్లీ కిక్కిరిస్తూ గారు మాట్లాడుగానూ అంటూ మాట్లాడు పట్టి నెట్టింబు ముంకు కూడా. ఇంకా అక్కడే పన్నుం వాల్చించునీ—వాల్చి అవకాశం లేదు. ఇప్పుడే వచ్చిలన్నా, నీయకు వల్లీ లన్నా పేర్చుకునా ఆనంద్ తగునవలసే. అప్పుడూ గెంటిలా కిక్కిరిస్తూ అనేక గెంటిలా!” పద్మవాధింగాడు అనివో గానాడు. భాస్కరం మాట్లాడుతూ, ఈ విషయం భార్య గుర్తిం చినానే పూర్తి అవకాశం పద్మవాధింగాడు ఆమె పట్టి తనవంక గిరిగింకేదే ఒక వ్యంగ్యహాసం చేశాడు. తరువాత మరి కొంతసేపు మాట్లాడి పంపి తృప్తితోనివారిగా ఆంధించారు.

“మల్లు విమర్శ ఏమో పరక లయ్యాయి. కొన్నిట్టా జానానే నాన్నల వచ్చాయి కాని కొన్నిట్టా సరిగా రాలేదు. నేను కేంద్ర బలం పడినా కూడా. ఇన్ని ఏర్పట్టు చేకరికూడా వాల్చి మాట్లాడు. రాకమానే వాల్చి ఉద్ధరం. అదే అన్నాను.” అంటూ మరి కాస్త విగామంతో “కాగా అదీ మంచిదేలే అన్నా అయినే తిరుగు భారంతో మానిపించేమవచ్చు. అట్లే క్రమం ఉంది. వాల్చి కలిగితాని కడి వాయి కూడా” అంటూ బయటికి ఒక వ్యంగ్యహాసం చేశాడు.

భాస్కరం నీర తరువాతకూడా ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతడు సాధనంగా భోజనం నుగించి లేచి అంతట పోతాడు. అతడు బయటకు పోయిన తరువాత లక్ష్మిమ్మగారు పంచదెర్తున్న భోరణిలో అన్నాడు.

“ఏమిటా మాటలు?”

కాని సవ్యసాధానగాడు ఈ ప్రశ్నకు కూడా తనకు అనుకూలమైన ఆధారంతోనే అన్నాడు. అది కూడా అనవసరంగా గొంతు పెంచుకొని—

“అవునే పెద్ద చిరువు చిరువులే పట్నాలంటి ఉద్యోగాలకు పోవాడు. అప్పుడు నీ గతేంకానూ?”

ఈ మాటలపై లక్ష్మయ్యగారు పెట్టిన ముఖభంగిమ చూసి చివరకు కానివికూడా మునిముసినవులు ఎత్తుకొన్నది.

భావమయ్యాక ఊర్లోకి పోయిన భాస్కరం తిరిగివచ్చే సరికి చాలా జలస్థమయ్యింది. అతడు వచ్చేసరికి ఒక్క లక్ష్మయ్యగారు తప్ప అంతా గాఢనిద్రలో ఉన్నారు. ఆమె కూడా మగతి కళ్ళలో భాస్కరానికి కావలసినది మాచాక వెంటనే నిద్రపోయారు.

భాస్కర మానాడు కూడా అలస్థంగా నిద్రపోయి లేవటం మాత్రం ప్రారంభించలేదు. లేచేసరికి అది కలో నిజమే తెలియదు గాని నిద్రలో ఎవరో లేచివచ్చి, వెళ్లివస్తాను. నువ్వు వెంటావు కదూ అన్నట్లా సుద్రుకు వచ్చింది. కారణ వదులుతే అది నిజమేనని గతిరాతి తెల్లవారుజామున తండ్రి ఊరుకు వెళ్లారని చెప్పింది.

5

భాస్కరం బడకంగా పన్నా వారులు ముగించేసరికి దగ్గటగా తడి గంటలవేళ అయింది. నీటిలు తిరిగి నిలువవుటకు చేరుకున్నాయి. పల్లె వీధులలో ఉదయపు జనసంచారం తగ్గి, ఉండి పడిపోయింది. తిరిగివచ్చే ఒక రైతు, దూరపు సంతలకు పరుగులుతీసి ఒక కాచిలివాడూ, కొమటింటినుండి ఇంటికిపోయే ఒక కుటుంబినీ, కనిపిస్తున్నాడు. పూరింపై కప్పులలోనుండి నెమ్మది నెమ్మదిగా పొగలు వెలువడటం ప్రారంభమయ్యింది.

లక్ష్మయ్యగారు పెరిటి తరండాలో ఒక పెద్ద కత్తిపట్లా కొన్ని దొంగకాయలా కనిపిస్తే తో ఒక గిన్నె ముందేసుకుని తీరగా కూర్చుంటుంటూ ఉంటే, భాస్కరం నెమ్మదిగా భజనం చేస్తున్నాడు. అతని ఫలహారం ముగిసేసరికి కారణ వేచివేడి కాఫీగ్లాసుడు తొందరగా తెచ్చి అతడి ముందుంచి పరికినా తన గులు బడిగోళ్ళ లొక్కుంటూ పొదికట్టా గుమ్మాన కూర్చున్నది. భాస్కరం కాఫీ త్రాగుతూ ఉంటే కారణ అన్నది.

“అయితే చిన్నాన్నా గెంజేళ్ళ కొకపాతా రావటం!”

కూతురు ప్రశ్నకు లక్ష్మయ్యగారి ముఖాన చిరునవ్వు రెండు లంఘించాయి. ఆమె గతి పది వేళ పోయిన విషయమేమిటో ప్రశ్న అయితే చెయ్యటానికై సాహసం చాలక ఊరుకున్నాలో ఆ ప్రశ్న కారణ వేసింది. కాని భాస్కరం జవాబిచ్చాడు.

“గెంజేళ్ళ కొకపాతా నేనే వచ్చాను కదమ్మా!”

ఆ గొంతు విన్నేసరికి తన నోట ఆ ప్రశ్న రాకపోకనం మళ్ళీ తమ అనుకున్నారు లక్ష్మయ్యగారు. కాని కారణ వే తెలుసుకు

గ్రహించే హాసం లేదు. ఆమె తన ప్రశ్నకు సదుత్తరం వచ్చినట్లే భావించుకొని ఆతరువాత ప్రశ్న వేసింది.

“అయితే మరి పిన్నినీ చెల్లినీ తీసుకరావేదం?”

భాస్కరం దీనికి కూడా జవాబిచ్చాడు.

“నువ్వు పామ్మంటావని”

ఈ మాటలంటూ అతడు కారణ ముఖంలోకి చూచి నవ్వాడు కూడా. అయినా లక్ష్మయ్యగారు పారవడలేదు.

కారణ తన భోరణిలో అన్నది

“నే నెందుకు పామ్మంటానా?”

భాస్కరం దీనికేమీ జవాబివ్వలేదు. అది చూచి లక్ష్మయ్యగారు కారన్నారు. అయితే అది ఆమె ఏమీ చెబుకు చెబుకా నలేదు. పరిస్థితిని రక్షించటానికి అడవాల్సి సాధారణంగా ఉపయోగించే దిగ్విమోక్షంగా వాడారు. ఆమె అన్నది

“నువ్వు కాకపోతే మీ నాన్న గారు.”

కాని కారణ వదలలే—

“మా నాన్న గారు ఎందుకు అంటారూ. ఇయినా అనకు.”

ఎందుచేతో ఈసారి తదినా మరిచి ఇద్దరూ మానకు. వసించారు. ఈలోగా భాస్కరం ముఖం క్రమక్రమంగా రంగులు మార్చుకుంటోంది. అయితే ఆ విషయం లక్ష్మయ్యగారి దృష్టిని వదిలిపోలేదు. ఇంతలో కారణ ఇంకొక ప్రశ్న వేసింది.

“చిట్టిచెల్లి ఎలా ఉంటుంది చిన్నాన్న గారూ?”

భాస్కరం ఎందుచేతో ఈ ప్రశ్నకు నవన ఉద్వేగము చెయ్యాడు. కాని మెల్లగా కానిని గ్రహించుకొనికాదు.

కారణ ఇంతవరకు పరిస్థితిని కాస్త కూడా గ్రహించలేదు. కాని ఈకళివేళాటులో ఆమె కూడా ఈ సంభాషణ వనుక విహార అప్రయోజనం కాగిఉందనీ అందుచేత ఇంతలో తాను నోరుమూసుకోవటం ఉత్తమమనీ గ్రహించింది. గ్రహించటమే కాదు అవరణలో పెట్టింది కూడా. మరికాస్త నేపథ్యంలోకి విహార పరికల్పించుకొని అక్కడనుండి కొద్దినిమిషాలు అలాగే పోయాయి—

తరువాత భాస్కరం నెమ్మదిగా అడిగాడు. అతడు తన గాక వంక తిరుగుతూ అన్నాడు.

“నువ్వు ఎప్పుడైనా చలపతి ఉంటున్న ఇంటికి వెళ్ళావని వదిలా?”

ఇది ఎంత అసంబద్ధమైన ప్రశ్న! బహుశా భాస్కరం అప్పుడు నిర్బంధకలిక స్థితిలో ఉండి ఉండేడు లేకతన చెప్పదలచుకొన్న రిషయాని! ప్రవేశికగా అంతిమమైన ఉత్తమమైన ప్రశ్నతోవరకు—కాని అది ప్రశ్న కాదు అయినా లక్ష్మయ్యగారున్నారు.

“లేదు. ఏ?”

“ఉహూ.. రాత్రి అన్నయ్యగారికి ఉన్న గిరి గూర్చి చేసిన బందోబస్తు విషయం భావకంపవల్ల అడుగుతున్నాను.” అతడిమాటల

భోరణి కొంతగానే ఉన్నా అంతకన్నా గంభీరంగా కూడా ఉన్నది. అరిచడిగాదు.

“పోనీ ఎట్లా ఉంటుందని వాడి వెళ్ళడైనా అడిగావా?”

లక్ష్మమ్మగారికి ఏం జవాబు చెప్పాలో తెలియలేదు. నిజాన కామె ఈనిషయమే కొడుకును ఒకసారి ప్రశ్నించడం వాడు ఏనో నిచ్చునప్పుగా చెప్పి మొత్తంమీద కాగానే ఉంటుందనే అభిప్రాయం నెలలున్నటం జరిగింది. కాని భాస్కరం భోరణి ఆమెను కూగదానిని చేసింది. ఆమె కన్నార్పకుండా మరికొక వంకమాస్తా “లేదు” అని మాత్రం అన్నారు.

భాస్కరం ఈసారి తలవంచి కాస్తసేపు ఆలోచించి అన్నాడు.

“వాడిని ఈ ఉన్నపాలుక ఇల్లా ఉదవించేకంటే చదువు చూపించేయటం ఉత్తమం. ఈజీకంలో నూటికొకటిపదిమందే చదువు వున్నవాళ్ళు. రిక్తైన లొంగుదొంగిలూడా బ్రతుకును నేర్చున్నారు. వాడుకూడా బ్రతికలేకపోడు.” అంటూ ఊగమగి “అయినామట ఎట్లా ఉన్నా బహుశా నీకు నామాటమీద పూర్తిగా నమ్మకంపోయి వుండవడమంటున్నాను. అందుచేత నీకు చెప్పుకున్నాను. నా మాటమీద ఏమాత్రం విశ్వాసం ఉన్నా ఈ ఉన్న పరిస్థితులూ చదువునూన్ని ఇంట్లో ఉండటానికైనా ప్రయత్నించు. లేదా కనీసం ఆరైదులలో చైనా నాటి రిప్పించు”

భాస్కరం ఆగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగారు తన ఏం విన్నప్పుడు తెలుసుకోలేక తెల్లలోయి మాడ్చున్నారు. ఆమె గుండెనూత్రం విడదడి కొట్టుకో నాగాయి. భాస్కరం మల్లా అరంభించాడు.

“మనుష్యులు—అందులో చిన్న పిల్లలు ఎవ్వరూ ఏ అపూర్వత్యం చేస్తానో తెలుసుకోవడం కష్టం. ఇప్పటికీ మా ముగ్గురు అన్నచుట్టల పిల్లలలోనూ వాడు ఒక్కడేమగిల్లడు...”

భాస్కరం నవ్వు నోరుకూడా ఆగిపోయాడు. కాని సామెత ఉంచిన ఉన్నది. అందుచేత కాస్తసేపు పోయాక ఇంకొక పద్ధతిని అరంభించాడు.

“వాడి నీతిం ఎట్లా ఉంటుందో తెలుసా వదివా— జైలులో ఉండేవాడి నీతిం ఎయ్యారెట్లు వయం! ఆమెవరు ఒక—అరిని! పెట్టడానికి ఒకచేరు వాడు దొరకకుండా వుండి అటువంటి వాడాయన! లేక అరిచటివాడు కాకపోయినా కొడుకు క్రేయస్సుకై ఈయనగాడు అరిని పట్టా తయారుచేసి ఉండాలి?”

ఈయనవల్ల నిజంగానే వాడు కనీసం సాయంత్రం వేళైనా వాడంతట వాడు విధిలో పోకటానికి వీలలేదు. వాడెట్టి ఆస్తికింత్రుడో తెలుసా? వాడికి కోజి! విదుగంటలు తప్పక ఆరుగంటలు కన్నా నిద్రపోవడానికి హక్కులేదు. వాడు రాత్రి ఎన్నిగంటలకు పడుకోవాలో తెలుసా. పదిగంటలకు, తెల్లవారు జామున ఎన్నిగంటలకు లేచాలో తెలుసా మూడు—యూదున్నర—మహా విజే నాలుగు బాటటాని! వల్లకాదు. జగమూలా

గాఢమై ప్రిని మునిగేతే ఈ పిల్లవాడొక్కడూ లైటుమంజూ కొని భగ భగమంతేకళ్ళతో అర్థం తెలియని ఆయిల్లిపా పాఠాలుకలై వేస్తూ కూర్చోవారి. నిద్రనాపలేక కుని! పాల్కు పడితే ఆనిద్రపోవడానికి వాడికి మందమా తెలుసా. పేపరువ్వ దెబ్బలు, అంతేకాదు వాడికి సాయంత్రం అటకుపోదామనే దుర్బుద్ధిగాని, లేక తనవాళ్ళను తలచుకొని ఏళ్ళ జబ్బుగాని పాడనాపివా—వాటికి కూడా పేపరువ్వమందు. తెల్లలు బోధ పడకపోయినా ఇంగ్లీషుసాకం రాక పోయినా అవికచ్చేటట్లు చేయటానికి కూడా పేపరువ్వ ఉపయోగించబడుతుంది”

భాస్కరం ఇక్కడే కాస్త ఆగాడు. లక్ష్మమ్మగారట్లా కొయ్యకట్టి కూర్చుని గ్రుడ్లప్పగించి వింటున్నాడు. భాస్కరం మరలా అరంభించాడు.

“వాడివయసు పదికొండేండ్లు నిండాయో లేదో—వాడికి నీతి వేసివ భారం మాత్రం సామాన్యంకాదు. వాడిని తీసుకపోయి గెండువధారంతో నాయనచేకాను. చిలకపలుకులుగా రెండుముక్కలు పరీక్షకు కావలసినవి కంకడ్లం చేయించి పేడను తన బాగ్యంకి వదులుతున్నాడు. స్కూల్లో చెప్పే పాఠాలు అయినా మయంగా ఉంటాయి. చెప్పేవి బోధపరచుకోకపోతే విద్యుకొని అక్కడ స్కూల్లో మేష్టర్లు కొడుకునే ఉంటారు. మార్కులు తిక్కువకస్తే యాయనేమో యిల్లా మాటాడతాడు. వాడేం అని పెట్టుకుంటాడా?” భాస్కరం మరి కాస్త విచారంతో “అలా వాడి భారాలన్నీ మోసే కయసేనా? ఈ సమస్యలన్నీ వాడంతట వాడా పరిష్కరించుకుంటాడు? దుర్బరమైన నీతిం గడుపుతూ వాడికి ఏమటటానికైనా తుక్కు నీతునక్కరలేనా? కాని? కూడా చెబుతే?” అని ప్రశ్నించి ఉరుగున్నాడు.

తనవారి మరికొంతసేపు మానంగా గడిచాక భాస్కరం అన్నాడు.

“ఈ వయసులో వాడికి వాడు సంరక్షణ చేసుకోవాలి! వాడికివాడు నీటుపోసుకోవాలి! వాడి బట్టలు వాడు బాత్రు పెట్టుకోవాలి! దుఖంవస్తే కష్టంవస్తే వాడినివా... ఉరదించు కోవాలి! వాడు చేసినది చిన్నతినైనా పెద్దతినైనా తీసు అన్నదిలేదు! బారి అసలేలేదు!” అంటూ కాస్త ఆగి “—వాడేం ఉంటాడో తెలుసా—మొన్న నేన చూసినవాడు తలచు నూనెలేదు. తీవరం ఎన్నాళ్ళయి చేయించుకున్నాడో తెలియదు! మాసిఫ గుడ్డలలో, నీరామరకలలో గుండీలులేని లాల్చీతో బారిపోతున్న నిక్కరుతో ముఖాన అసహాయతా, భీతి, అనాయకతా, తాండవిస్తుండగా ఒక వెలిసెనవలా ఉన్నాడు.” అంటూ మల్లా ఆగిపోయాడు.

లక్ష్మమ్మగారు అట్లానే కదలక మెదలక వింటున్నాడు. ఆమె ముఖం ఊగమగం పాలిపోతూ ఉంటుంది భాస్కరం గమనించలేదు. అతడు అన్యభిముఖుడుగానే మల్లా కొంతసేపు పోయాక అరంభించాడు.

“పిల్లలు చిన్నతనంలో నా అన్న వాళ్ళను విడిచిఉండవలసి వస్తే అదెట్టి దురదృష్టమో—ఆ నీతిం పెంకి దుఖభోజనమో

అయినను తెలియదు వదినా. చానితోడు వాడికా నరకవాసం కూడా విధిస్తే ఎలా? దుఃఖభారాన్ని వాడు ఓకికగా భరిస్తే బాధ లేదు. కాని వాడి చిన్న హృదయం చానిని భరించలేక ఏ అమా యిత్యమో చేస్తే?" భాస్కరం ఆగిపోయాడు. తరువాత కొంత సేపటివరకు అతడు హఠాత్తరకపోయాడు. చివరకు లేచిపోయే ముందు అన్నాడు.

"ఇదంతా ఎందుకో తెలుసా? నన్ను సాధించటానికే— నన్ను శిక్షించే ప్రయత్నంలో ఆ నిర్భాగ్యుడికి నరకవాసం విధించాడు."

భాస్కరం ఇట్లా అంటునే ఆక్కడనుండి నెమ్మదిగా వెళ్లి పోయాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం అప్పటికీ కదలలేదు. చివరివరకు చేష్టలు దక్కి అలానే కూర్చున్నాను. భాస్కరం గమనించలేదుగాని అతడు వెళ్లేసరికి ఆమె గోతు చేశి లెబబిపోయాడు. పిదప ఆరేడూ ఇళ్లగానే ఆమె కూర్చున్న చోటనే అలాసా గోరిపోయాడు. కొంతసేపు పోయాక ఆక్కడకువచ్చిన కారద ఆమె స్థితిని చూచి ఏమన్నా అంటూ గాభరాపడ్డది. లక్ష్మమ్మగారు దైగలతోనే నివారించి మంచినీ లిమ్మగ్నాడు. నేకున్నాక కారద ఏమమ్మా అంటే "వైద్యం గా ఉంచిన కళ్లు తిరిగాయన" లేళ్ళేకాదు.

6

నిజానికి లక్ష్మమ్మగారికి చలపతి స్థితిని గూర్చి కొంత గెలుకు కాని వాడి పరిస్థితి ఇంత అభావనంగా ఉన్నదని తెలి తెలియదు.

చానికి కారణం పిల్లలను ఇవ్వవలసిన శిక్షణను గురించి ఆ ఇంట్లో పద్మనాభం గారికి ఉండే విచిత్రాభిప్రాయలే. లక్ష్మమ్మ గారి అభిప్రాయాలు ధర్మ అభిప్రాయాలకు ప్రతిరూపాలు.

ఆమె మాతృహృదయం ఒంటరిగా ఉన్న తన బిడ్డకి కష్ట గుఱాలను గూర్చి విచారించి తెలుసుకోవటానికి ఎప్పుడూ ఆత్ర పడుతూనే ఉండేది.

కాని అందువల్ల పద్మనాభం గారు అన్నట్టు వాడికి యియ చాని చూచివచ్చి సరిపెట్టపు కుండేమానని ఆమె భయం, అందుకు తగ్గట్టుగానే జరిగింది కూడా.

చలపతి క్రొకాకుం వెళ్లిన తొలి గోశాల్లో ఆమె అక్కడివాడి తరస్థితులను గూర్చి తెలుసుకో ప్రయత్నించాడు. వాడు నయ్య నయ్యగా జవాబు చెప్తూ చివర కొక స్థితికి వచ్చాక అక్కడ గుక్కెల్ల విషవలం ప్రారంభించాడు. లక్ష్మమ్మగారు ఎట్లాగో వాణ్ణి సముదాయించి ప్రశ్నిస్తే తమ అక్కడ ఉండలేననీ ఎప్పుడూ తల్లి మొదలైన వారు జ్ఞాపకం వస్తుంటారనీ చెప్పాడు.

లక్ష్మమ్మగారు అనేక విధాల గోధపరచి ధైర్యం అవలం బించ వలసిన అవశ్యకతను మరి మరి ఎత్తి చూపారు. కాని వాడు స్పష్టంగా నోటితో అనకపోయినా అది అపాధ్య మన్నట్టు జవా బిచ్చాడు. చివరకు కడుగుకుంటే గాని వాడికి ధైర్యం కలిగిందడం

సాధ్యమయింది కాదు. అంతటితో నే ఆమె పిల్లలను చను వివ్వటం మంచిది కాదనే ధర్మ సిద్ధాంతాన్ని పూర్తిగా అంగీకరించి ఉరు కున్నాడు.

వాటినుంచి ఆమె చలపతిని వాడి స్థితిగతులను గూర్చి ఎన్నడూ అడగలేదు. ఎప్పుడైనా వాడు స్వయం స్పృహగా మూచిస్తూ వచ్చినా "అవును గడుపుకోవాలి! లేకపోతే చదువు ఎలా వస్తుంది" అనేవాడు. చలపతి ఏమనుకు నేనాడో మరి కూటాజ్ఞవాడు కాదు.

కాని ఈనాడు భాస్కరం వాడి నిజ పరిస్థితిని వివరించే సరికి నోరు రాని తన బిడ్డకు ఎంత బుబ్బగిన్ని తన గర్భంలో దాచుకొని ఆనాడు అట్లా మూటాడాడో, ఈ సంవత్సరం తన దుఃఖభారాన్నంతా ఒంటరిగా తానే ఎట్లా మోస్తూ వచ్చాడో ఆమెకు తెలిసి వచ్చింది. ఆమె గుండె చెరువయ్యింది. కాని ఆలో చించగా భాస్కరం లేచేముందు అన్న మాటలు ఆమెను మళ్ళా సందేహంలో పడేశాయి.

ధర్మ ఒకప్పుడు ఏదో మాటలలో చెప్పారు "లోకంగా మనుష్యులు తమ అవసరాలను పట్టి గోరంతలు కొంపంతలు చేస్తారు. కొంపంతలు గోరంతలు చేయవచ్చు. అంత మాత్రం వాటి నిజస్వరూపం అదే అనుకోని ధ్రువపటం తెలివితక్కువ"

ఈ విషయం జ్ఞాపకం రాగా ఆమె ఇదంతామని లేబ్బుకోక లేచి స్థితిలో అనేక సందేహాలతో అనేక ప్రశ్నలతో బాధపడ పాగాడు.

7

మధ్యాహ్నం భోజనాలపుతూ ఉంటే తమ ఆదినం ఒంటి గంటక ప్రమాణం కామన్నట్టు ప్రకటించాడు భాస్కరం. అసలే అంకోశిత చిత్తులై ఉన్న లక్ష్మమ్మగారు ఈ ప్రకటనతో మరి తిల్లకించు లయ్యారు. ఆమె అన్నాడు—

"అది కాదయ్యా మరి మీ అన్నయ్యగారు కాకుండా నే ఎలా వెళిపోతావ్?" అన్నాడు సందేహంగా. భాస్కరం మానం వహించాడు. అది అసరాగా ఆమె అన్నాడు "అయిన మరి మరి చెప్పాడు కూడా—ఉండుమని చెప్పమని"

కాని భాస్కరం అన్నాడు

"నేను రెండురోజుల్లో పెట్టాను. వదినా! ఇవాళనో కలవు సరి!"

దీనిపై లక్ష్మమ్మగారు కాస్త సేపు ఆగి అన్నాడు. ఆమె గొంతు చదవ అనునయం ధ్వనించేదిగా మారిపోయింది.

"మాడు భాస్కరం! నాకు ఆ కలవులూ విషయాలూ అన్నీ తెలియవ్! అందుచేత నువ్వే ఆలోచించుకో. నీకు ఉండడానికి అసలే బిలులేకపోలేక చెప్పలేను. కాని ఏమాత్రం బిలున్నా వెళ్ళకు!"

భాస్కరం ఏమీ అపార్థం చేసుకోలేదు. అయినా అతడు అవాళ వెళ్ళవలసిఉంటుందనే చెప్పాడు. చానితో లక్ష్మమ్మ

గారు మరేమీ బలవంతం చేయలేదు. ఆమె కొంతసేపు ఏవో ఆలోచించి

“బహు ఎన్ని గంటలకా?” అన్నాడు.

భాస్కరం చెప్పాడు. లక్ష్యమృగాలు మరీ కాస్త సేపు చూచి “నే నిప్పుజేతస్తాను” అంటూ కారదను వద్దవకు పురమాయించి బయటకు వెళ్ళిపోయాడు. భాస్కరానికి ఆమె చర్య ఏమీ బోధ పడలేదు. అరిచి భోజన మయ్యాక ఆమె తిరిగి వస్తూ “భాస్కరం ఇంకో అరగంట నైమంటుంది కదూ!” అన్నాడు. భాస్కరమా సరికి అప్పుడే బట్టలు వేసుకొని సిద్ధంగా ఉన్నాడు. అయినా ఆమె ముఖం మాసేసరికి స్వరం ఏ చేసరికి ఆ శురత ఎందుకో బోధ పడకపోయినా శ్రీకాకుళాన్ని రాత్రి నైమను జ్ఞాపకం తెచ్చు కొని ఉంటుందనుకున్నాడు. లక్ష్యమృగాలు తృప్తిగా లోని వెళ్ళిపోయాడు.

మరొక్క క్షణంలోనే కారద పరుగులు తీస్తూ ఎటో పోయింది. భాస్కరం గదిలో కూర్చుని బావీ పార్వతులను దగ్గర కూర్చుండి తెట్టుకొని వాళ్ళ ప్రశ్నల కేవల సమాధానాలిస్తున్నాడు. అట్లానే ఒక్క పావుగంట కడివాక దీపి వరందాలోంచే కారద ఉచ్చస్వరం వినిపించి పోయింది.

“అమ్మా! - జగన్నాథం ఇంకా రాకలే. మారమ్మ దగ్గరేమా వంద రూ... ము లున్నాయట. కావలి సే ఇస్తానంటే...” అంటూ మధ్యలో వియ్యంకా యింకా చెప్పకల సేది పూర్తికాకుండానే గొంతు నొక్కుకపోయిన దానిలా ఆగి పోయింది.

భాస్కరం చాలా వరకూ గ్రహించాడు. కాని అంత దిబ్బను ఆమె ఆ క్షణంలో ఎందుకోరం సంపాదించ ప్రయత్నిస్తున్నాడో ఎంత్రం తెలియలేదు. అతడు ఆలోచించి తెలుసుకునే లోగా లక్ష్యమృగాల అక్కడకు వచ్చాడు.

8

లక్ష్యమృగాలు ఆ యింటికి కాపురానికి వచ్చి సుమారు పది వేసేండ్లు అయింది. ఆ సరికి భాస్కరం పరిష్కరి పిల్లవాడు. ఈవది నా మరదుల ఎదుమనుండే స్నేహ వాత్సల్య గౌరవాలు కూడా సామాన్యమైనవి కావు. అయినా వేడుమాత్రం ఏమో ఎంతో మాటాడదామని వచ్చినా ఆ వదివగారు మరది ముందు పెదవి కడుపలేక పోయాడు. ముందు నాలుగైదు నిమిషాలు అట్లాగే చూడగా గడిచిపోయాయి. వదివగారు బాదికట్టా నుమ్మానా భాస్కరం మంచంమీదా కూగగా కూర్చున్నాడు.

చివరకు లక్ష్యమృగాల ప్రారంభించారు.

“నేనొక మాట అనుకున్నాను—నువ్వో ఏమీ అనుకోవుగదా భాస్కరం!” అంటూ “నువ్వో యిప్పుడు ఇక్కడకు ఎల వచ్చి ఎట్లా?” అన్నాడు నెమ్మదిగా.

భాస్కరం జవాబివ్వ లేదు. అతడి ముఖం మాస్తే ఆ ప్రశ్నను ఎట్లా అర్థం చేసుకోవటమా అని తికమక పడుతున్నట్టుంది. అది గ్రహించి లక్ష్యమృగా రన్నాడు.

“అది కాదు నాయనా నువ్వో అపార్థం చేసుకోకు. నేను అనుకునేది ఏమంటే—నువ్వో మామూలుగా మాటలానికే ఉన్న ఇంత తక్కువ వ్యవధిలోరావు. ఒకవేళ మీ అన్నయ్యగారితో ఏమైనా మాట్లాడటానికి వచ్చావేమోనని నా ఉద్దేశం. అందుచేత అట్లా అడిగాను.”

ఈ వివరణతో భాస్కరం అర్థం చేసుకున్నట్టు అగప డాడు. కాని అతే దినుకున్నది వేరు. అతడు తన భోరణిలో కొత్త కొత్త సంజీవాలలో క్షణకాలం మునిగి తేలి చివరి కన్నాడు.

“లేదు. నేను బయలుదేరేటప్పుడు ఏ ఉద్దేశ్యంతో బయలు దేరానో నాకు జ్ఞాపకం లేదు. కాని ఇప్పుడు నే నతనితో ఇంక మాటాడటానికి ఏమీలేదు”

పాపం భాస్కరం తొచి తులమెత్తు ఏవంకా మొగ్గ కుండా మాట్లాడాడు కాని ఈ మాటలు లక్ష్యమృగానికి అకా థంగం కలిగించటమే కాక కాస్త భయచిత్రమే కూడా చేశాయి. అందుచేత ఆమె క్షణకాలం నమక ముందు లాడి చివరికివిధంగా ప్రశ్నించి చూచాడు.

“వలపతి నీకట్లా తారప పడ్డాడూ.”

భాస్కరం ఆ సరికైనా గ్రహించలేదు. ఈ ప్రశ్నకు ఒక మామూలు ప్రశ్నకు ఎట్లా జవాబిస్తానో అట్లానే అదీ బహు సంక్షిప్తంగా చెప్పాడు.

“వస్తూ త్రోవగా శ్రీకాకుళంలో దిగాను”

లక్ష్యమృగాలు ఇంకే మనుకున్నారో ఈ జవాబితో తిను ఉద్యమం విరమించు కున్నాడు. పిదప మళ్లా ఆమె ఆలోచనలో పడవలసి వచ్చింది. ఇంక ఉన్నది ఒక్క అంశమే. కాని ఆ విష యమై ప్రస్తావించటానికి దైర్యం కూపదీసుకో వలసి వచ్చింది. చివరకు అన్నాడు.

“అయితే చిట్టిని ఎప్పుడు చూసిస్తావో నాకు?”

ఆమె ఏమో అనుకున్నాడు గాని ఈ ప్రశ్నించే పద్ధతి ఆమె చెవులకు అప్రసక్తిగానే వివసచ్చింది. భాస్కరం మానం వహించగా ఆమె అన్నాడు.

“అది కాదుమ్మా! యీ యాడాది సంవత్సరానికి అక్క డుకు వెళ్ళకండి. తిన్నగా ఇక్కడకు వచ్చేసేయండి. ఈసారి నా పురిటికి మా అక్కయ్య రాగలగుతుందను కోను. నీకు దయఉండి ఒక నెలగ్లు ఉంచగలగునే ఆ వెడదకూడా ఒడ్డెక్కిపోతుంది. లేక కంటనే బళ్ళవలసి ఉన్నా బాధ లేదనుకో - నా తిప్పలు నేను పడతాను. ఉరికేవే నే చెప్పాను.”

లక్ష్యమృగారిట్లా క్రిందపడి మీదపడి ఏదో చెప్పటం పూర్తిచేశాడు. కాని భాస్కరం తన మానం దీపలేదు. పైగా క్షణక్షణం అతని ముఖం రంగులు మార్చుకొంటోంది. లక్ష్యమృ గాలు కొంతసేపాగి చివరకు విషయానికి వచ్చారు.

“నేను అప్పుడు రావడానికి సర్వ సన్నాహాలు చేసు కున్నాం. తీరా బయలుదేరే వేళకు అతిహస్తీహారంలో వచ్చి పడ్డాడు.”

బాపి నేనైనా వదామంటే ఎన్నడూ ఒక్కరైనా ప్రమాణాలు చేసిని దానిని కానాడు. ఆకాశికి బాపి మర్నాటికైనా కల్యాణమన్నాడు. కాని ఆయన సంగతి తెలుసుగా అంతా ఆయన దునిక పక్కపడేమిటికి వత్తుతాడు! మన పిల్లను మనం ఇవాళ కాకపోతే ఇంకావాడు మా ప్రాంతం నొందలేం? అన్నాడు. అంటూ లక్ష్మమ్మగారు క్షణికం మాగి "ఏతావాతా మల్లా కదలపి మయ్యుండే కాదు. నూడవ నెలంటే చివర నెల విడియంటే అల్లా అయిపోయాడు. ఇప్పుడు ఆరోజులకావోను! ఇంత వరకూ కావడమయ్యుండే కాదు..." అంటూ ఇంకా ఆమె ఏనో చెప్పబోతున్నాడు. కాని భాస్కరం మధ్యలో అపవా రిస్తూ అన్నాడు—

"అదంతా ఎందుకు వదిలా! ఇప్పుడు మీరు రాదలమనికో బోనేనాట్రం కాదనటానికి నాకేం కావట్టుంది!" భాస్కర మిట్టా ప్రశ్నించేసరికి లక్ష్మమ్మగా రాగిపోయారు. తనవారి ఆరితు ముఖాన కమస్సున్న బిడ్డని హాసంకూడా క్రమక్రమంగా నీటికొండగా చెప్పసాగాడు.

"ఎట్లానైనా నేను అన్నదమ్ముడి వాడినికదా వదిలా! నాకు మీరు చేసినది కూడా తిక్కుతకాదు... వాస్తూ గారు చిన్న ప్పక్ష పోగురు. అమ్మకూడా జ్ఞానం వచ్చాక పోయింది. మీరే నేనని చెప్పను చేశాను. దిగువు చెప్పించారు. పెండ్లికూడా చేశారు. ఇంకా మీనంగి ఏనో అనించడం అన్యాయంకదా వదిలా..." అంటూ చివర భార్యకి దానంతటదీ మారిపోగా "పెండ్లికొక ముంద్రా మీ బిడ్డకివంటి వాడినే అయినా పెండ్లి యిపోగానే ఆకావ్యమైగా సెరిగి ఒక్కవారి పెద్దవాడినయి పోయాను." అంటూ నిగహంకోసరం వర్ణన ప్రయత్నాలు చేస్తూ "ఇప్పుడు పిల్లల తిండినికూడా అయినా నాతో మీరు సమంగా కట్టకట్టి నాధించగవ్వు" అంటూ కంఠం పూగుకుపోగా ఆగిపోయాడు. అతిని కండ్లలో నీళ్లు గుడులు తిరగ వారం భించాయి.

మరిభాపి ధీరస్వభావుడూ అయిన భాస్కరంకు కన్నీటితో కార్యాల పాధించటం అలవాటు లేదు. ఆ విషయం లక్ష్మమ్మగారికి బాగా తెలుసు. అట్టివాడు ఇట్లా కరిగి కన్నీ లానూ ఉంటే ఆమె విహ్వల చిత్రి కా సాగాడు. భాస్కరం మరల ఆరంభించాడు.

"ఒకనాడు కాదు గండువాళ్లు కాదు. నిండు గండేండ్లు గడిచిపోయాయి. ఈలోగా ఒకపారికూడా నేను రాలేదు. మీరు గట్టిగా రమ్మనలేదు. గండేండ్లు మీ గెప్పుడైనా వమ్మ చూడ కుండా ఉండగలిగారా వదిలా! చివరకు ఈనాడు నా అంతట నేను వచ్చాకనా ఏమిగా ఇట్లా చేశావని మందలించలేదు! చివ రకు మత్తుకూడా—మీ అమ్మ తరువారి అమ్మకన్నా ఎక్కువగా చూసుకున్న దానిని మత్తుకూడా అగగలేదు. చిన్న పిల్లకొంటే—కానికి నేను చేసిన భార్యపాప మేమిటో ఇంకా తెలియదు కాబట్టి అది అడిగింది"

భాస్కరం ఆగాడు. అయినా లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు. ఆమె కాస్తిలిలో భాస్కరం అసత్యాశోపణలను ఖండించటానికి ధైర్యం చాలింది కాదు. భాస్కరం క్షణికం తరువారీ మల్లా ఆరంభించాడు. అత దాసరికి దుఃఖప్రకంఠి తొలిజెల్లువలు ఊడించగా కొంత వీరికిమైన భార్యలో చెప్ప సాగాడు.

"నాకు ఒక్క సందేహం ఉంది. నివాసికి నేను చేసినది పారపాటు అవునో కాదో కాలమే ఋణావుచేయాలి. ఎందుచే తంటే అతడు తనంత తాను పరిక్షించటానికి ప్రయత్నించటం లేదు కాబట్టి! కాదమ్మా ఒకచో పారపాటే అయితేమూత్రం— అది ఇంక మరి దిద్దుకోరానిదేకదా వదిలా! కాగా ఆయన అభి ప్రాయాన్ని ఒక్క ఈ పెండ్లి విషయంలో కాక ఇంక విష యంలోనైనా ఎన్నడైనా ఎప్పుడైనా వ్యతిరేకించడం జరిగిందా? అదైనా అతడు మనస్సుగ్రిగానో, కాకనో చివరకు దిగిగవటం వల్లనే జరిగింది కాని అతను కాదు కూడదూ అని పట్టి బట్టి ఈ పెండ్లి చేసుకునేవాడూ వదిలా! అట్టి దానిని అతను క్షమించక పోవటంలో ఉద్దేశ మేమిటి? నేను నూగుస్తే అయితే.....అలా న్యాయం ఉండవలసిన మా బంధం తెగిపోవలసిందేనా?" అంటూ క్షణమాగి మల్లా గిర్రున తిరగ కన్నీటితో చెప్పసాగాడు.

"ఒక చిన్నదోషంకోసరం అతడు తనర క్షణో రక్షం తన శరంతో శవం—సమస్తం పంచుకున్నట్లనే వమ్మ ఎప్పుటికీ కూడా దూరం చేయడానికి నెమకావటం లేదు. లేక ఇది శిక్షించటమే అయినా ఇంత అన్యాయమైన శిక్ష తగదు. ఇది ఎంత భార్యమైన శిక్ష తెలుసా వదిలా?" భాస్కరం తనను తాను సంతాపించుకో చటానికి క్షణికం ఆగాడు. కాని ఆ కాలం అతడు మరిదుర్బలు డవడానికే ఉపయోగపడింది. అతడు స్పష్టాస్పష్టమై మదులతో చెప్పసాగాడు.

"అనాడు భారపాలకు వాళ్ల అక్కటా తెల్లెమ్మూ రావలూ అన్నలూ తండ్రులూ తిల్లులూ అంటూ పదిమంది చేరితే నాళ్ళ అందరి నడుమ నేను ఒక్కడిని! వాళ్లు పక్షపక్ష ప్రశ్నించే వారు. నేను ఏమని చెప్పగా? నేను విజయం చెప్పుకున్నాను. మీరు ఏమైనా చేయకచ్చేవా గాని అంతమంది కున్య నిన్ను చిన్నబుచ్చటానికి నాచానిస్తా రమణోలేను. కనీసం సువ్రేవా నాకు తల్లి తండ్రీ తేరన్న సంగతి అన్నయ్యకు జ్ఞాపకం చేస్తావను కున్నాను." అంటూ గొంతు పెగలక కొంతసేపు ఆగి అది మరల స్వాధీనం కాగా మల్లా ఆరంభించాడు "అనాడు క్షణక్షణం మీ కోసరం ఎదురుచూశాను. నిటలమీద కూర్చునే ఉన్నానే కాని రేచేవరకూ ఉండీ ఉడిగిద్వారంతకే చూస్తునే ఉన్నాను. చివ రికాచో దీపాలచో వరకూ కూడా నా ఆగి బుడిగిపోలేను. వచ్చి ప్రోకో బుచ్చు పొడయ్యిందనో నైలు అలస్యమయ్యిందనో చెపు తారమకున్నాను. కాని...కాని.....అట్టి భేమీ జరగలేదు."

భాస్కరం ఈవారి వచ్చిన దుఃఖపు జెల్లువన నిగ్రహించు కోవడానికి చాలా క్రమపడవలసి వచ్చింది. అతని నుండెల్లా, కంఠం, పెదవులూ, ముఖంలోని ప్రతి కంఠరం ఎంతో కష్టపడి

చివరకు సాధ్యంకాక పట్టు విడిచేకాదు. వెంటనే భాస్కరం ముఖం చాచేసుకున్నాడు. అతడు మళ్ళా తేరుకునేసరికి ఒక పావుగంట వైగా గడిచింది. ఇంతసేపూ ఆ గదిలో గాఢనిశ్శబ్దం వెలసింది.

భాస్కరం తలయెత్తి చూసేసరికి ఎప్పుడు వచ్చిందో కారడ కూడా అక్కడినే ఉన్నది. ఆమె తల్లి నెమక నిలుచుని చకిత నేత్రాలతో వినరండ్రీవంక చూస్తున్నది. పిల్లలిద్దరూ ఒక్కటోయి త్షణకాలం భాస్కరం వంకా త్షణకాలం తల్లివంకా చూస్తూన్నారు. లక్ష్మమ్మగారి కండ్లు ఎఱ్ఱగా ఉన్నాయి. పరాయత్తచిత్తాన్ని ప్రతిఘటించే ఆమె ముఖంలో కోపంకోపం ఆవేదనా చిహ్నాలుగూడా సంతోషంగా ప్రతిఘటిస్తున్నాయి.

భాస్కరం ఆ తరువాత మరికొంతసేపు కూడా చూసంగానే మిగిలిపోయాడు. పిదప అన్నాడు. అతడి గొంతు ఆ వాతావరణంలో దట్టమైన వర్షానంతరం కాసే చిక్కటి ఎంప కలిగించే అనుభూతిని కలిగిస్తోంది.

“నేను దీనినేమీ మనసులో పెట్టుకోలేదు వదినా? ఆయన ఈనాటికి కాకపోలే యింకోక నాటికైనా తన పద్ద పౌరపాలును గుర్తిస్తాడనే ఆసీస్తూ వచ్చాను. కాని ఆయన ఇట్లా ప్రతినివయం గానూ మమ్ము ఎడపెడుతునే వస్తుంటే చివరకు అధైర్యపడవలసి వస్తోంది. దలపెరిని నాతో మాటమాత్రమైనా అనకుండా ఇంకోక చోట పెట్టేసరికి పరిస్థితి నీ విధంగా అర్థంచేసుకోవలసి వచ్చింది. నాకు పెండ్లి కాకముందల్లా ఏమనేవాడూ, ఆ భాస్కరాన్ని కానా వదినా?” భాస్కరం ప్రశ్నించి జవాబుకోవడంలా త్షణకాలం ఆగాడు. పిదప తానే జవాబును నూచిస్తూ అన్నాడు. “పోతే ‘ఆమె’గనూ మారిందీ? కాని ఆమె తను అనుకున్న మనిషి అవునో కాదో తెలుసుకోవడానికి ఒక్కసారైనా ప్రయత్నించారా వదినా?” అంటూ కాస్త కాస్త వ్యవధితో “అన్ని విషయాలూ అందరకూ తెలియవు వదినా—కాని గురదప్పవకాదు చాలామంది ఈ విషయాన్ని అంగీకరించరు. అందుకంటే తాము మోసపోయి సప్తపదిటమే కాక ఇతరులను కూడా అందుకు గురికేస్తూ ఉంటారు” అంటూ ఆగి పోయాడు.

కాని లక్ష్మమ్మగారు అప్పటికీ ఏమీ మాటాడలేదు.

మళ్ళా కొంతసేపు పోయాక భాస్కరమన్నాడు. అతని గొంతు ఆ నిశ్శబ్ద వాతావరణంలో బహు మందరంగా కించద్వందనాస్పర్శకంగా దీనంగా వివపడుతోంది.

“నేను ఎవరికైనా ఏమని సంజాయిషి చెప్తానువదినా? నేను అయోగ్యుడను—అందుచే నా వారు నన్ను ఎడపెట్టారు” అని చెప్పడునాతే, ‘నా వారు ప్రేమాభిమానాలులేనివారు అందు చేత నన్ను ఎడపెట్టారు’ అని చెబుదనా? ఏమని చెప్పితే బాగుంటుంది చెప్పు?”

భాస్కరం అగిపోయాడు. గదిలో ఎప్పటి నిశ్శబ్దమే శాంతించిన సాగింది.

కొంతసేపు పోయాక భాస్కరం చేతి గడియారం చూసి కొని ఇంకా కాస్తవ్యవధి ఉండగా ఓ దీర్ఘనిశ్వాసం విడిచి అన్నాడు. అతడి దృష్టికూన్యంలో ఏమాయాస్తోంది.

“మాతల్లి కన్న ముగ్గురిలో ఒకడు చాలాకాలంక్రితమే కుటుంబానికి దూరమయ్యాడు. అతడు ఉన్నారెన్నో అవసరాలకు కాకుండా ఏ రెండునూతల్లకో ముఖం చూపి పోతూ ఉంటాడు. ఇంకనే నువ్వును. నా మడుటను కూడా అదే ప్రాసో ఉండేవా!”

గడ్డంక్రిందచేయి చేర్చి అట్లా కూన్యంలోకి చూస్తూ భాస్కరంఉండే ఉడిగి నెవుతున్న మాటల వన్నింటినీ వింటున్న లక్ష్మమ్మగారు ఒక్క ప్రశ్నకు గాని ఒక్కసంకేపంకు గాని జవాబివ్వలేదు. ఆమె వింటున్నారా లేదా అన్నట్లు నిశ్చలరై కూర్చుని ఉన్నారు. కాని భాస్కరం చివరే మాటలకుమాత్రం ఆమె జవాబిచ్చారు. అయితే అది వెంటనే కాదు. భాస్కరం మాటాడి విడిచిన కొంతసేపు తిరవార ఆమె అన్నాడు. ఒక్క కదిలకతో కూర్చున్న పద్ధి మార్చుకుంటూ ఆమెభాస్కరం వంక ఒకసారి చూసి పిదప క్రిందపడి ఉన్న ఏ చీపురుత్తులతో ఏరుతూ అన్నాడు.

“అది ఒక్కొక్కరి జాతక లక్షణం నాయనా! ఎంతసేపీ ఏమి చేసే కూడా మాట దక్కించుకో లేకపోవటం వాస్తవే! ఏం చేస్తాం?”

లక్ష్మమ్మగారి మాటలని పిదప ఒక దీర్ఘనిశ్వాసానికి ఆమె మ్రుచ్చ కాపాగాడు. ఆ తరువాత లక్ష్మమ్మగారి మాటాన్ని ఎట్లానో అర్థంచేసుకుంటున్న భాస్కరం ఆమె పర్యవసానాభిప్రాయం వింటునే త్షణకాలం వీరవుడయ్యాడు. పిదపకొంత ఆలోచనానంతరం ఏదోచెప్పే సుదృఢించేసరికి లక్ష్మమ్మగారినింట్లో చారు. ఆమె అన్నాడు.

“ఆయనకు కొన్ని విషయాలు తెలియవు! చెప్పితే వినరు! అసలు ఎదుటివారిని మాటాడ నివ్వరు? ఏం చేస్తాం?”

లక్ష్మమ్మ గారాగాడు. ఆ ప్రశ్నకోరణికూడా ఆమె దీర్ఘనిశ్వాసాయత్తతనే నూచిస్తోంది. కాని అది సాగలేదు. లక్ష్మమ్మగారుమళ్ళా ప్రారంభించబోయేసరికి పెరిటిద్దానందపద నూరమ్మగొంతు వినిపించింది. అందుచేత ఆమె లేచి ఇళ్లకలిపిందికాదు. ఈలోగా భాస్కరం వాచీ ప్రయాణకాలాన్ని మూచించసాగింది. భాస్కరం లేచి వదవగారివద్దకు పోవోమో ఉంటే అడవల్లిద్దరూ రహస్యం మార్లాడుకున్నాడు. భాస్కరం కనకు పల్లిపోవోయాడు. నూరమ్మ అంటోంది.

“భాస్కరం బాబుకు కూడురా!... చెప్పావు నావు.” భాస్కరంబుద్ధిని అణిచిపెట్టి అక్కడే నిలుచుండిపోయాడు ఇంతలో నూరమ్మ మళ్ళాఅన్నది.

“అవును. అది బాగోడు కూడాను.”

అంతే ఆరొండు పాడినాక్కాలంలోనూ లక్ష్మమ్మగారి ధన సంపాదనా యత్నాలను గూర్చికలిగిన భాస్కరం కంచెమంపూర్తిగా తీరిపోయింది.

తరువాత లక్ష్మమ్మగారు నూరమ్మవద్దకుండి తెరిచి చేసికొని రాగానే భాస్కరం పై మయ్యిందని కలవుతీసుకున్నాడు.

9

మనవాడు ప్రాద్దన తీరునుండి వచ్చిన పద్మనాభం గారు పెండ్లివాడికి కాళ్ళూచేతులు కడుక్కుంటునే "భాస్కరం ఉన్నాడా" అన్నాడు. వెనుకటింటి వరందాలో కాఫీపాయిన్టీ పెరిగివున్న లక్ష్మమ్మగారు అతికు గతి దినమే పెళ్ళిపోయాడని చెప్పాడు—

"నే ఉండనున్నాను" అన్నాడు ఎదురుగా ఉన్నకారది తంకమాస్తా.

"కలవు లేదట" అన్నది కారద.

"అయితే ఆకాడికి ఎందుకు వచ్చాడు! మొహం చూపించి పోవడానికా?" అంటూ బట్టలు మార్చటానికి ఇంట్లోకి వచ్చారు. వెంట కారద కూడా వెళ్ళింది. తరువాత ఒక్క విడుదలమహాలలోనే బట్టలు నాన్చుకొని తిరిగివస్తా—

"బానే మీ మరీదీ నవ్వు తీరికగా కూర్చుని ఏడిచారట ఎందుకూ" అంటూ వచ్చి కాఫీ పాయిన్టీకు ఎడంగా గోడను చూచి బడి కూర్చున్నాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు.

పద్మనాభంగారు తమ ప్రశ్నిన తెట్టించగా ఉదాసీన స్వరంతో అన్నాడు.

"ఆ చెప్పినవార్కనే ఆనగలేకపోయాడా?"

పద్మనాభంగారు సమాపాన్నే ప్రంభంవద్ద నిలుచునివున్న కారదవంక చూసి నవ్వుతూ "నవ్వు చెప్పరాదు" అన్నాడు భార్య నుద్దేశించి.

కాని లక్ష్మమ్మగారు అనుచులనిగాని మినుచులనిగాని అని లేకు. తరువాత పద్మనాభంగారు గొంతుమార్చి పానుసయం ధ్వనించే స్వరంతో.

"కాత ఎందు కేడ్చాడు?" అన్నాడు.

ఈసారి లక్ష్మమ్మగారు కాస్తతారి జవా విచ్చాడు.

"ఎందు కేళుస్తాడు? మనసు నొప్పెడిగే ఏడ్చాడు."

"అదినరే ఎవరి మనసు నొప్పెట్టింది ఎందుకు నొప్పెట్టింది?"

ఈ ప్రశ్నకు చాలాసేపు ఆలోచించి పదవ జవా విచ్చాడు.

"తనకు తల్లి తండ్రిలేని లోపము ఈవా డగపడిందా కుర్రాడికి."

"అంటే"

"బాలసార పీటలమీదకు ఒంటరిగా పోవలసిన ఖరకం పట్టి ఉండదు."

"అటంకా లోనే వాళ్ళు మాత్రం రెక్కలుగట్టుక ఎగురుతా కబడి."

"రెక్కలుగట్టుక ఎగురుకోయినా విడవుట్టిన అనుమానాల వరకూ వుట్టినవిడవు మాడబోవటానికి నిర్లక్ష్యం చేసిఉండరు."

ఇట్లా అంటునే ఆమె కాఫీగ్లాసు ఎదుటనుంచి అక్కడి నుండి విధియింటిలోకి వెళ్ళిపోయారు.

లక్ష్మమ్మగారు ప్రయత్నితూర్వకంగానే చివరి జవాబును కాస్త పదునుపెట్టి విడిచారు. అంతవరకూ ప్రతి జవాబుకూ రంగులు మార్చుకుంటూ వచ్చిన పద్మనాభంగారి ముఖం ఆ చివరి జవాబుతో తేవురించి ఉండుకుంది. కాని లక్ష్మమ్మగారి వచ్చిన విరామంతో కొంత స్వస్థితికి చేరుకోసాగింది. అంతలో లక్ష్మమ్మగారు తిరిగి వచ్చారు. ఆమెను చూస్తూనే పద్మనాభంగారు అడిగారు.

"అయితే ఏవ్వి ఎవరిని పొధిస్తావా?"

ఈ సంభాషణ జరిగే అంతరిసపట్లోనూ లక్ష్మమ్మగారు భద్ర ముఖవంక చూడలేదు. ఈ ప్రశ్న యిట్లా వేసేసరికి అంతరికాని ఆ గొంతు విశేషరికి ఆమె ఒకసారి భద్రముఖంలోకి క్రిగంటున చూశాడు. అంతే చివరవరకూ మౌనమాటాడలేదు. పద్మనాభంగారు ఉద్దేశితస్వరంతో ప్రారంభించాడు.

"చేసేవాడుంటే ప్రతివాడూ చివరవరకూ చేయుచు కుంటాడు" అంటూ కాస్త ఎవెచ్చి మరకాస్త వేడి మార్చిగా "ఈవాడు కలవునకోచ్చి ఏడుపున్న అన్య వాన్నా విడిచి పనే కృష్ణకు ఒకట్లా పనిపేతకృష్ణకు ఒకరిగా పోయాడు. ఆనాటి నుంచీ—విడిచి ఇప్పుడు పొరికేట్లు మైబడ్డాయి ఈనాటివరకూ ఎవగు చేశాడు. ఆ పెద్దవాడు కాస్త సమర్థుడయ్యాడూ ఆ సేసరికి పోయి ఖరకావూలో కూర్చున్నాడు. పనేర్లయి ఉన్నాగింపెట్టన్నాడు ఒక్కడమ్మిడీ సంపాదా? ఇంకా చాలదని ఎరుస్తూ నావనినంతే నుంజుకు పోతాడు.

మరి ఏడికి ఇంటగూ విద్యులూ—ఆ చదువుల కాలంలో వేటలా వకునూ, పెండ్లి ఎలా జరిగాయి? నాన్నా మాటకట్టి ఉంచిన డచ్చేనా ఏమీ లేదుకదా? విడిచి కింత చేసినది చాలక ఇంకా మీకు పిల్లల్నికంటే పిల్లలకూ—ఆ పిల్లలు మర్నా పిల్లల్ని కంటే ఆ పిల్లలకూ కూడా నేనే చేయాలా? చేయకపోతే ఏవ్వి పొధిస్తాడు?"

అంటూ తనమాని ఈసారి కాస్త వేడి తగ్గగా—

"నాకెవడు చేశాడు. నాకు మా నాన్నా విడిచి నేను చేసిన పొటిలో సహ సాంకమైనా చేయలేనే. ఏదో గారి కల్పన చదువు నాల్గతరగతి వరకూ చదివుకున్నాను—అలాంటప్పుడు నేనెంత ఏడవాలి, ఎవరిమీదపడి ఏడవాలి?"

అంటూ మరొక విరామంగో ఈ సారి వూర్తి చేశాడు.

"చేలేవాడుంటే—పెట్టేవాడుంటే అందరూ ఏడుస్తాడు! ఏడుపుల కం భాగ్యం! !"

అంటూ వూర్తి చేశాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు. ఉదయం వది గంటలే వివా, ముప్పులేని ఎండకొస్తున్నా, పద్మనాభంగారు మాటాడి విడిచిన వెళక ఆ వాతావరణం లక్ష్మమ్మగారి పొలిట ఎట్లా ఉన్న

దంటే, కారు ముయిల్లు కంభ వృద్ధిగా కురిసి వెలిసిన సాయం సంధ్యలూ ఉండి.

రెండు మూడు నాలుగు విడు నిమిషాలు అట్లానే గడిచాయి. పద్మనాథంగారేమీ మాటాడలేదు.

కాని లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం ప్రతిక్షణం ఏ క్షణాన ఆ పౌరుషగా పెళ్ళి పెళ్ళిమంటూ ఉరుములు వివరస్తాయోనని ఎదురు చూస్తునే ఉన్నారు.

పది నిమిషాలు గడిచాయి. అంతటితో పద్మనాథంగారు ఏమనుకున్నాలో ఏ విధమైన భరత వాక్యం పలక కుండానే అక్కడినుండి లేచి వెళ్లిపోయారు.

10

అది ఒక గోపమే ఐతే—లక్ష్మమ్మగారిలో నునమ్యలగా సాధారణంగా కనుపించే పొటి తార్కిక క్లిక్కులాడే శబ్దం. ఆ గోపాన్ని అంగీకరించవలసిందే. ఆమె సాధారణంగా చేసే పనులు చెప్పే మాటలూ వేనిని పరిశీలించినా ఈ విషయం స్పష్టమవుతునే ఉంటుంది. కనాగ్రి ముంగుళిని ఆనాడు ఏదో మాటలలో తనంత తానే మర్లా గతాన్ని త్రవ్వటం చూసినా ఆ విషయమే స్ఫురిస్తుంది.

అది—వాడు భాస్కరం ఆమె నుండు హృదయం విప్పి గాయాలను ఒకటొకటే చూపడంవల్ల ఏర్పడిన హృదయాధ్విగితతో లేక ఇంకే అంతరంగికమైన భావాల పరిశీలి ఫలమే తెలియదు. గత గంజేంలయి అందాందంగా తూటిభావం వహించిన భాస్కరం వివరాలను పురస్కరించుకొని అతడి తరపున భర్తతో వాదన ఆరంభించింది.

నిజానికే ఆమె పద్మనాథంగారి భోరణిని, ఆశున మాటల వెనుక అనుక్షణం ప్రతిబింబించే అతని హృదయాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించి అర్థం చేసుకొని ఉంటే ఆ విషయమై ప్రస్తావించటం ఎంత నిష్ప్రయోజనమో తెలుసుకొని ఉండేవాడు. కాని అట్లా జరగలేదు.

ఆ నాడు మామూ మానవుల మేములు ఆకాశాన్ని తూసి పట్టి ఉంచి ఉండి ఉండి సరసంలా ఆకాశాద్భుతా కొద్ది కొద్దిగా వర్షిస్తున్నాయి. మధ్యాహ్నం మూడు గంటల వేళ భార్యా భర్త రిద్దరూ తీరికగా ఒకరు చాప చింకినైతే తేలికగా మంచంపైనా ముఖా ముఖంగా కూర్చుని విచారణ ఆరంభించారు. పార్వతి లక్ష్మమ్మగారి ప్రక్కన కూర్చుని మధ్యాహ్నం నిద్ర తీస్తోంది. కారణా జానకులు మరికొందరి పిల్లల లీ వెనుకటింటకూర్చుని ఏదో ఆడుకుంటున్నారు.

విచారణ నాందీ ప్రస్తుతవానంతరం ఇట్లా సాగింది. లక్ష్మమ్మగారు భర్త చేసిన ఆలోచనను ఖండిస్తూ అన్నారు.

“అన్యాయం మాటలాడకండి! అతనిని మిగిలినవారితో అతనితో మాట మాత్రమేనా అనకపోతే అతనికేలా తెలుస్తుంది.”

ఈ పారి కుసుమమేమంటే లక్ష్మమ్మగారు వెనుకటిలా పచ్చి నాథంగారిని బోనులో నిలువ పెట్టకుండా బోనులో నిలుచున్న మరొకరిని రక్షించుకొనే ప్రయత్నంలో మాటాడుతున్నారు. అందు చేత సంభాషణ సాఫీగా సాగింది. పద్మనాథంగారు కాంతంగానే అడిగారు.

“అంటే నేను పల్లి వాడిని నోటితో యాచించాలనా?”

“పోనీ అతడితో మాటాడాలా చాలాగానేనా అన్నారా?”

“అలా అనడం అంతకన్నా బాగానే అన్నాను.”

“ఎప్పుడూ?”

ఇది మరిది మాటలను తలచుకొని లక్ష్మమ్మగారు అనుమానిస్తూ అడిగారు. పద్మనాథంగారు కూడా వికేదంగానే జవాబిచ్చారు.

బలపతి విదన తరగతి పొసిన ఏడాది—అంటే ఏడే! పెండ్లియి అప్పుడే ఆనకాపల్లిలో కాపురం ప్రారంభించిన రోజులలో—వార్ల ప్రయోజన లిప్తులు ఇవ్వబెట్టరుగారి! పంపకముందే అప్పలస్వామి మేష్టరుకచ్చి వాడిని కేస్ చేస్తున్నట్లు తెప్పారు. నేను ఆ తరువాత గెండు మూడు రోజులలోనే ఏడేతర ఉత్తరం వ్రాస్తూ అందులో ఇలా చలపతి ఈ యాదాది విదన తరగతి ప్యాపయ్యారు. అని వ్రాశాను.

పద్మనాథంగారు ఆగారు. లక్ష్మమ్మగారు కాస్త ఆలోచించి ఒక పాయింటు పట్టుకొని అడిగారు.

“అంతేనా?”

“కాకపోతే!” పద్మనాథంగారు అవ్యవధానంగా అందుకున్నారు. “మరేమని వ్రాయమన్నా?” అన్యాయ వాదకుడు ఇంక పట్టుకొని చదువలసి ఉన్నది! దయచేసి వాడిని నీయింట పెట్టుకొని నన్ను కట్టాక్షించు అని వ్రాశావా?”

ఇది ఎట్టి మరక్కమో తర్క కాస్త్రంతో పరిచయం ఉన్న వాడు కాదు కదా దాని ముక్కు మోహం తెలియనివారు కూడా చెప్పవచ్చు. కాని ఇద్దరు అసమానుల మధ్య సాతే వాదం సాధారణంగా యిట్లానే ముగుస్తూంటుంది. దానితో బలహీనుల యుక్తులన్నీ ఎంత బలమైనవైనా గాలికిఘాటికే పోవడం వాగు నిరుత్తరులై ఉరుకువలం సర్వ సాధారణం.

లక్ష్మమ్మగారు కూడా ఇట్టి స్థితిలోనే నిరుత్తరులై ఉరుకుకున్నారు. కాని పద్మనాథంగారు కూడా మాటాడక పోయేసరికి అది ఒక ప్రశ్న కాకపోయినా వేసి చూశారు:

“అయితే దానికంతే జవాబిచ్చారా?”

“—అసలు జవాబే లేదు”

దానితో ఆమె మరి మాటాడలేదు. కొంతసేపు బోయూక పద్మనాథంగారే అన్నారు.

“కాదయ్యా యాచించావనే కట్టు. అంత ముబాబంగా ఉండటానికి ప్రయత్నించే వాడితో ప్రయోజన మేముంటుంది? ఉన్నా అదే మాత్రం సఫలమైనది?”

అతనాగాడు.

అగాధి కోరికలు

★ జీవితశకటం హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది సామాన్యుని కోరిక

★ నా మోటారు హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది శ్రీమంతుని కోరిక

ఉగాది కోరికలు యుగాంతాలుగా సాగేవి గనుక
అన్నితరగతులవారు పరియైన సాధనసామగ్రి సమకూర్చుకోవటం అవసరం

హాయిగా సాగిపోయే

మారిస్ మైనర్ మోటారుపై న

కుటుంబముకో సహ నేడే నరదాగా వ్రయాణం చేయండి

ఇండియాలో అమర్చువారు

అడిసన్ ఆండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

మొంట్ రోడ్

మదరాసు - 2

ది ఏషియన్ ఎషూరెన్సు
కంపెనీ లిమిటెడ్,

ఫౌండేషన్ : 1910

మొత్తము ఆస్తులు ... రూ. 3,90,000.00
చెల్లించిన క్లెయిముల మొత్తం రూ. 1,80,000.00

హిందూ దేశమందలి మిక్కిలి పెద్ద
జీవిత భీమా సంస్థలలో నొకటి.

సమర్థులైన పనివారలకు ప్రోత్సాహ
కరమైన నుంచి సదుపాయములు.

హెడ్క్వార్టర్లు :

ఏషియన్ బిల్డింగ్స్
బల్డింగ్ ఎస్టేటు
బొంబాయి.

ఆంధ్రా బ్రాంచి :

హైదరాబాద్ నెం 34 గ;
బకంగ్ హామ్ కేట హామ్
విజయవాడ.

వెరిల్ చాలా మంచి రేడియో!
బుప్ బ్రటన్స్ బెస్టు రేడియో!
(కంట్రీ; బ్యాటరీ రేడియోలు).

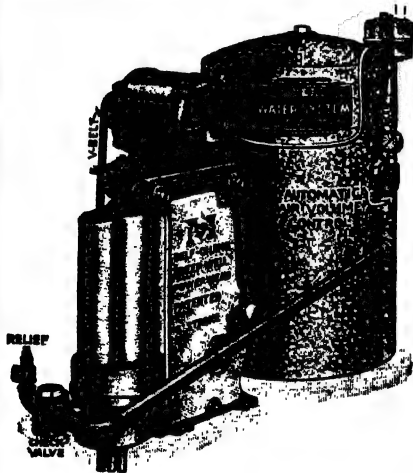
మీరు రేడియో కొనేముదర ఈ పై రేడి
యోను తప్పక చూడండి! ఏమిటి లాభించ
గలదు !!

శ్రీ కేటలాగులకు, వివరములకు వ్రాయండి.

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు :

నారాయణ్ రేడియో స్టోర్స్
గవర్నరు-పేట :: విజయవాడ 2.

ఎవరెడి రేడియో బ్యాటరీలు నమ్మకమైనవి
ఎల్లప్పుడూను దొరకును.

మైయర్స్ పంపులు

జగత్ప్రసిద్ధిగాంచినవి

* బుల్డోజర్, ఎజెక్టర్ పంపులు,

* విండ్రోలు : 1/2

* స్ప్రే పంపులు కలవు.

వివరములకు వ్రాయండి :

అన్ని విడిభాగములు సదా సన్నచేయగలము.

వాటర్ సెల్ నైపులిస్టు లిమిటెడ్,

28/24, సెకండ్ లైఫ్ లీన్,

హైదరాబాద్-1.

నందన అభినందనాలు

అవరిండియా ఫిలమ్స్ పారి,

నాయిల్లు

డైరెక్ట్ నాగయ్య

నేడే

శాంపిల్

చూడండి.

మీ శిరోజములకు గొప్ప వరప్రసాదము

కామినియా ఆయిల్ (రిజిస్టర్డ్)

శిరోజములకు కావలసిన ప్రకృతి నిర్మితమైన దినుసులు కలిగిన తలనూనెను శ్రద్ధగా ఎంచుకొనటంలోనే ముఖ్యంగా మీ శిరోసాందర్యమాధారపడి యుంటుంది. నెండుకల ముస్తాబుకు సాంప్రదించిన **కామినియా ఆయిల్** సాటిలేనిది. నెండుకలు రాలిపోవటం, నెరవటం, చిట్టచివ్వుటం, చుండు మొదలైన తల నన్ను, శిరోముల సంబంధమైన అన్ని అనారోగ్యములను నివారించును. మెదడును చిల్లబెడిచి ఆరోగ్యవంతమైన నల్లని శిరోముల తృప్తిపొందించుటకు తోడ్పడును. దీని—మనోహర పరిమళము ఈరోజున మౌనా ఆపూర్వమైనది.

పరిమళముల రాజు ఆటో నిల్బహార్

(రిజిస్టర్డ్)

మహాగాతింకే ఈ ప్రాచ్యుతశత్రు టర్నెయెక్ట్ ముగ్ధ పరిమళం జగత్ప్రసిద్ధము. ఇది ప్రకృతమైన జాబి, మల్లెపూలసారము. "ఆత్మజలరాణి"గా ప్రజా నీకంలో ప్రసిద్ధమైనది. ప్రతివారికీ అందుబాటులోనుండు ధరలకు అనేక సైజు లుగా దొరుకును. అన్నిచోటను అమ్ముడుచున్నది.

పోస్టల్ వాల్డెల విల్లలు పంపి శాంపిలు ఉచితముగ వాడీచూడండి.

పోస్టల్ ఒకటిన్నర అణావిల్ల పంపి ఒక శాంపిల్ ఉచితముగ వాడీచూడండి.

కేటి వైట్ రోజ్ ఆయిల్

(రిజిస్టర్డ్ నం. 777)

ఇది లావణ్యముగ (తాళా) నులాచిపూల అన్నంత పరిమళము కలది. మెదడుకు చలవ చేయును. శిరోజములకు అదిర్చుప్రాయమైన నూనె.

మీరు అంగడికి వెళ్లినప్పుడు కేటి వైట్ రోజ్ హెయిరాయిల్ నం. 777 ను మాత్రమే కొరండి. ప్రత్యక్షమైన మేదీ అంగీకరించకండి.

అదే విధముగా శిరోసాందర్య దినుసు నూనెలనుగూడ ఒకసారి వాడండి.

కేటి వుప్పసేన తలనూనె నెం 777
కేటి వుప్పమాలతి తలనూనె నెం 777

కేటి ఆటోరోజ్

(రిజిస్టర్డ్ నం. 777)

మనోహరమైన నవ నులాచిపూల కమ్మటి మహాసవన స్వచ్ఛముగా నిరూపించును. విక్రీయి నిర్మలమైనది గమక విశేష కాలము నిలుచును. అత్తరూ ప్రేమించేవారి కలి ప్రియమైన యీ నెంటు ఒక్కమారు వాడీకే చాలు. విముక్త ముగ్ధపరచును.

ఆటో మదుకర్

(రిజిస్టర్డ్)

అసద్విశేషమైన యీ క్రొత్త ఆత్మజల ఒకసారి వాడీచూడండి.

పోస్టల్ మొదలగువాటికి వాల్డెల విల్లలు పంపి ఉచితముగ శాంపిలుకు వ్రాయండి.

Sole Agents:
ANGLO INDIAN DRUG & CHEMICAL CO., BOMBAY, 2.

తారు దానిని తరవహావటంబు సాధారణంగా భంగపాటును మాత్రమే పొందుతూ ఉంటారు.

పద్యనాథంగారితో కూడా చివరకు అంతే అయింది. ఈ లోగా అందుకు ప్రధానహావడకార్యలైత సంఘటనల ఒక్కటి రెండు చెప్పాలి.

అయ్యాదాది శివరాత్రి మురి మురిలేకండా మంగళవారం పడ్డిది. చలపతి కేలండ్రి అనుకులం గా మారే అవకాశం ఎన్ని విధాల చూచినా కనపించకపోవడం చేత తన గార్దియకా మేష్టరు గారి మఠిని అనుకులం గా మార్చటానికే కృషి చేశాడు. ఎట్లా అయ్యాడో కాని కృతకృత్యుడు కూడా అయ్యాడు.

వాడు శనివారం ఉదయం మొట్టమొదటి బస్సులోనే బయలుదేరి చేత ఒక పెద్ద సంచితో యిల్లు చేరుకున్నాడు.

కాని వాడు తీరా ఇంటికి వచ్చేసరికి మొదట తల్లె “ఏంరా అప్పజే వచ్చేవా?” అన్నారు.

వాడెప్పుడో అనుకున్నాడు. అనుకున్నంత అయ్యింది కూడా. అసలా పరిస్థితులన్నీ కూడా అది దురదృష్ట మనండి గ్రహచారమనండి ఒక్కలా దాపురించాయి. జరిగిన దిది

వాడు ఇంటికి వచ్చినపిదప ఒక్క పది నిమిషాలు ఎట్లా ఓపికపట్టాడో ఓపికపట్టి తల్లి ఆలోగ్యంను నురించి చేసిన మక్కువలన్నిటికీ తగులితిన సమాధానాలిచ్చాడు. పిదప ఆమె చేసరి అనిపించుకోగానే ముగ్గురు చెల్లెండ్రనూ నెంబ పెట్టుకొని నటించిపోతే వచ్చాడు. ముందు బాగ్రుతికోసరం వీధి తలుపులు మూయించేశాడుకూడా—

అతిగానాత వాడు ఏమితుడై చెల్లెళ్ళను చుట్టూ మార్చుండ పెట్టుకొని వారికై తాను తెచ్చిన అమూల్య సంపదను ప్రదర్శించడం ఆరంభించారు.

గారడీవాడు తన సంచిలోంచి వింతలుపై వింతలు తీస్తూ ఉంటే ప్రేక్షకులెట్లా విభ్రాంతులై హర్షధ్వనాలు చేస్తారో అట్లానే చెల్లెళ్లు అన్న బయటపెడు తున్న ఒక్కొక్క వస్తువే చూస్తూ “హయహయ! హయ హయ!” అంటూ అరవసాగాడు.

సరిగా ఇట్టి సమయంలోనే పద్యనాథంగారు వీధిలోనుండి తిరిగివచ్చారు. కొడుకు వీధి తలుపు మూయించేస్తే తండ్రి పెరటి దారిన ప్రవేశించారు.

గడంతో ఒక్కసారి నిశ్శబ్దమయ్యింది. ఆయన అడుగుల చప్పుడు వింటునే చలపతి చెవులు రిక్కించు కొని—పోల్చుకొని “నాన్న గారు! ఇవన్నీ దాచేయ్” అంటూ ఒకభీతి మాచికం, ఒక చిన్న ఆర్థరూ వదలి ప్రక్కగదిలోకి దాటేశాడు. పాపం కారడ—గుట్టుదాచటానికీ కాదుకీర్తులా ప్రయత్నించింది. కాని అవకసరంగా దొరికిపోయింది.

పద్యనాథంగారు నెమ్మదిగా పెరటిద్వారాన ప్రవేశిస్తూ గదిలో పిల్లలను చూచి “వీధి తలుపులు మూసుకొని చీకట్లా ఏం చేస్తున్నారరా” అంటూ దిక్కులు పరికించసాగాడు.

అసరికి పిల్లలంతా దొంగ మొహాలేసుకొని నిలుచుండి పోయారు. అప్పుడే సామానంతా సంచిలోకి మక్కినకారడ—ఆయన నిశానికీ చూడక పోయినా చూకారనుకొని—పట్టయై నిలుచుండిపోయింది.

పద్యనాథంగారికి మొదట బోధపడలేదు. పిదప దిక్కులు పరికించి కారడచేతిలో సంచిగి గమనించి సందేహిస్తూ—“ఏమిటదీ!” అన్నారు. కారడ మాటాడకుండా సంచి అందిచ్చింది. తరువాత ఆయన అక్కడేవాల్చి ఉన్న మంచమీద కూర్చుని ఒకటొకటే చొప్పున అందరి వస్తుజాలం బయటకు తీయసాగాడు.

రంగురంగుల నడ్డ చేతికలూ గండుమాడు రిబ్బన్నూ, ఒక చిన్న అట్టను, రెండు క్రిమెన్స్ పిన్నులు, ఇంకొక డజను నేస్తీ పిన్నులూ బయటపడ్డాయి.

“ఇవన్నీ ఎక్కడి వరా”

అనగం చీకటిలో కూడా పద్యనాథం గారి మొఖంలో ఆకృర్యరేఖలు స్పష్టంగా కానవస్తున్నాయి. కాని ఎవరూ మాటాడలేదు. చివరకు చిన్నపిల్ల పార్వతికూడా పులుకు పులుకుమని చూస్తూన్నదేగాని దాని ధర్మమూ అని పెదవి కదపలేదు. అయినా పద్యనాథంగారికి సంగతి తెలిసిపోయింది. ఆయన సంచిలోనుండి ఈసారి చలపతి నిక్కరు ఒకటి బయటకు లాగుతూ—

“అన్నయ్యవచ్చావేమిటి?”—అన్నారు కారడవంక తిరిగి. కారడ ఊటొట్టింది. వెంటనే ఆయన దిక్కులు చూస్తూ.

“ఏదీ” అన్నారు

అచిరకాలంలోనే చలపతి గదిలోనుండి బయటపడ్డాడు. నక్కుతూ నక్కుతూ వచ్చిన చలపతిని చూసేసరికి పద్యనాథం గారికి జారిచెయ్యడానికీ బదులు ఎందుచేతో కోపం రాసాగింది. కొడుకుమొఖంలో చూస్తూ—

“ఎవ్వడొచ్చావోయ్! అప్పజే వచ్చావాడే?” అన్నారు ఆకృర్యాన్ని ధ్వనింపజేసి గంతుకోతో—

చలపతి చెప్పాడు. కాని ఆయన పూర్తిగా నైవా వినిపించుకోకుండానే అన్నారు.

“ఓవ్ ప్రోగ్రెస్ కాదు సంతకంకోసరం నువ్వు స్వయంగా వచ్చేయాలా? ఎవరిచేత పంపినా సరిపోయేది కదూ? అసలు సంగతి అది నెపంపెట్టుకొని వచ్చేవావు! అంతేనా?” అన్నారు.

చలపతికి జవాబు చెప్పడానికీ ధైర్యం చాలకుండాఉన్నది. కాని వెంట వెంటనే జవాబులివ్వకపోతే తండ్రికి—ఎలానూ తప్పుకపోయినా అవచ్చేకోసం చివర వచ్చేస్తుంది. అందుచేత అన్నారు—

“మంగళవారం కలవు”

“ఎందుకూ”

“శివరాత్రి!”

“అదీ సంగతి!!” అంటూ ఆయనకొడుకును నిత్యేస్తూ “ఏదీ ఆమోగం కాదు” అన్నారు.

చలపతి తర్రపాటులో కలుసు దిడి తీసి ఇచ్చాడు. తండ్రి ప్రోగ్గన్ కాదువంక క్రిందామీదా చూస్తూ.

“ఒక్క రెక్కలూ తెలుగునా పాసయ్యో!” అన్నాడు. చలపతి జవాబివ్వలేదు. వాడిముఖం క్షణక్షణంకూ పారిపోతూ ఉండటం కాస్త ఎడంగా ఉన్న కారదకు కూడా కనిపిస్తునే ఉంది అంతేకాదు తండ్రి ముఖంలో కోపరేఖలు కూడా అతని దృష్టిని దట్టమారున్నాయి.

పద్యవాధింగాలు ప్రోగ్గన్ కాదువంక చూస్తూచూస్తూ చువన రిలయై త్రి అంతరిస్తూ అకస్మికంగా ఉత్తేజితమవుతున్న స్వరంతో అడిగాడు.

“ఇలా కలవులు వచ్చాయనేసరికల్లా ఇంటికి పారిపో రాక పోతే—ఎం—?—అక్కడి ఉండి నేర్చుకోరామా?” అన్నాడు.

చలపతికి ఆ స్వరం విన్నాక చెవులు గింగురైతే సాగాయి. అందుచేతే నీరసంగా అట్లానే నిలువునా ఉండిపోతే పోయాక స్రుక్తిళ్లు మ్రొంగసాగాడు. తరువాత అకస్మికంగా అనుకోని ఇంకోవత్సరం వచ్చిపడ్డది.

“ఇకనీ కోసదానికీ నీకు ఉత్సేహిడి?”

“చిన్నాన్న ఇచ్చాడు”

చలపతి యీ జవాబు భరవాలేదు అనుకుంటూ చెప్పినది కౌరి తండ్రి ముఖంలో కోపరేఖల జవాబును తగ్గవలసిందిపోయి దిట్టం కాసాగాయి. ఆ మార్పు ఆయన గొంతులో కూడా విని పిట్టంపగా అన్నాడు.

“ఏ చిన్నాన్న”

“భాస్కరం చిన్నాన్న”

“ఎంత ఇచ్చాడు”

“విదురూపాయలు”

పద్యవాధింగాలు ఎందుచేతో ఇక్కడ క్షణకాలం ఆగాడు. తులోగా కోపం చివర పెరిగిపోగా అన్నాడు.

“ఎతే ఎతరమి ప్తే అది పుచ్చేసుకోవడమే నేమిటి”

చలపతికి అంతకుముందునుంచే సుందె దడదడలు ప్రారంభమయ్యాయి. క్రమక్రమంగా కాళ్లలో కత్తి పన్నగిలుతుండటం వీడవ చెవులు గింగురైతేటం కూడా ఆరంభమయ్యాయి. ఈ చివరి ప్రశ్న వింటూ కన్నీరు కూడా విడువసాగాడు. పద్యవాధింగారి గొంతు ఎక్కణ్ణుంచో వస్తున్నదానిలా వినిపిస్తోంది. ఎదుగుగా ఆ ముఖంమాత్రం చాద్రం తొండవిస్తుండగా అది సమీపాన్నే ఉన్నట్లు స్ఫురింపజేస్తోంది.

“చెప్పు! మాటాడవే?”

వాడు మాటాడకలిగి స్థితిలోలేదు. అందుచేతే మాటాడటం లేదు. కాని కోపానికి యోచనకూ చుక్కెదురు పద్యవాధింగాలు—వాడి దగ్గరనుండి రెండవసారి కూడా జవాబు రాకపోయే సరికి ఉగ్రుడొకూ లేచిపల్లి అచి ఒక్కటి చంపవీడ తరిచాడు.

కాళ్లలోపట్టు వివాదో తప్పిపోయిన చలపతి గూబలు సుంయమంటుండగా త్రూలివల్లి గోడకు చేరబడిపోయాడు.

తరువాత ఆ గోడతలో వాడి మెలబోతుండి సిగరెట్ కేస్ క్రిందపడిపోతటం తండ్రి వానిని తీసి తెరవటం. వీడవ ఒకటి గెండు మాటలు ఏవో అవటం రీలగా జ్ఞాపక మున్నాయి. ఆ తరువాత తండ్రి వీధువీడ చరిచిన మొదటి చదువుతో వాడు క్రింద పడిపోయాడు.

అంతే ఆ తరువాత కొంతసేపటికరకూ జరిగిన దేమిటో వాడికి తెలియదు.

మల్లా వాడికి స్వప్న కలగ కారంభించేసరికి ముఖమంతా తెలుటలో నిండి ఉన్నది. తాను మనిషంతో ఒక ముద్దలా లుమ్మి ముట్టుకొని ఒక గోడచేరువకు ఉన్నాడు. కరీరమంతో క్రమక్రమంగా మంటలు ఆరంభిస్తున్నాయి. తండ్రి ఏవో మాట్లాడు తున్నట్లుంది. ఆ క్షణకాలానికి విసబడి ఇంకోసారి విసపడతా క్రమక్రమంగా స్వప్నం స్వప్నతరం విస్వప్నంగా వినిపించసాగాయి. ఆయన మాటల్లో వాడికి జ్ఞాపకం ఉన్నది చాలా కొద్ది. ఒకసారి అన్నాడు.

“...మత్స్య ఈ మధ్యాహ్నమే అక్కడకుపో! మల్లా ఈసారి పెద్దచరీక్షలు ఈలోగా తిరిగి ఇక్కడకు వచ్చావో... పాతేకానన్న మాటే! బాగైత!...”

ఇంకోకసారి—

...ఈ పరీక్షగాని పోయిందో ఇంక చదువు గిగువు ఏమీ లేవు. గోచి ఒకటి పెట్టించి ఇంట్లోంచి తగిలేస్తాను. అంతే!”

చివరకు తండ్రిమాటలు ఆగిపోయాయి. ఆసరికి చలపతి చెవులు స్వప్నంగా విసగలుగుతున్నాయి.

ఈసారి కండ్లు విప్పసాగాడు. ఎప్పుడు తెరిచాలో వీధి రేలుపు తెరచాడు. గడల్లా వెలుతురుతో నిండిఉన్నది. తండ్రిపాదాలు గడి కంక పోతున్నాయి. ఆచిరకాలంలోనే చెల్లెళ్ళ తడబడి పాదాలు గడిలోంచి పెరిటివ్వారం కంక మాకుకూ పోతటం కావచ్చుంది.

తరువాత గడిలో ఏవో పెట్టలు తెరిచిన కళ్ళలా మరల వానిని మాయటం వినిపించింది. వీడవ తండ్రితిరిగి వస్తున్నట్లు పాదాలచప్పుడు వినిపించగానే తన ఆ కళ్ళమూసేసు కున్నాడు.

చివరకు కొంతసేపటి తరువాత వాడు రెండవసారి కళ్ళ తెరిచేసరికి ఎదురుగా తండ్రిపాదాలు కాక ఇంకోకరి పాదాలు కావస్తున్నాయి. ఆచిన్న పాదాలు మెలిమెల్లిగా తనకు సమీపిస్తూ వచ్చి ఆగాయి. చలపతి కళ్ళు ఆ ప్రయత్నంగానే గడల్లా ఒకసారి కలయకారాయి. ఇంకెక్కడా ఎవరిపాదాలూ కావరాలే. చివరకా కండ్లు తనముందున్న పాదాలకు సమీపించి వానిపై నిలచి పోయాయి. మృత్యు పాంతేమిటతో అంతరించడం అపద్ధనిపాదాలను చూస్తూ ఉంటే అంతివరకూ కంట ఒక్కనీటి చుక్కకూడా లేని చలపతి కండ్లు ఉండి ఉండి చవన అగ్ర పూర్వమే లయ్యాయి. చూడటంగానే మూగిగారి వావాతో

ఉత్పన్నమయ్యనట్లు చలవరించుటలు క్రిందికి మీదికి పొంతుకూ
కుంకుమకూడగా ముక్కలతోటా కూడా ఉచ్చాసనివ్యాసాలు
కానిమొదలవరకొకటికి కచ్చాక చివన కోదన మారంభించాడు.

అత్యున్నగారు కూడా ముక్కల గీలున్నా రెక్కలుచుక్క
వాడిని లేవకెత్తి పొంతుకుపోతున్న కంఠంతో “లే! లేచి ఆ
కు పోయి యేడుపు” అంటూ వాడిని పెరటి వరందాలోకి తీసుక
పోయి విడిచారు.

చలపతి అక్కర్లు బుక్కర్లు ఎదున్న వెనుకటింటి నందు
లోకి వెళ్ళాడు.

* * * * *

దుఃఖితుకూ దురదృష్ట తీరి అయిన చలపతి, తండ్రి ఆజ్ఞా
ననుసరించి ఆ మధ్యాహ్నమే పట్నం ప్రయాణమయ్యాడు.
వాడు నిర్మానుష్యములైన పల్లెపట్టణ కాలిబాటవంటి ఒంటిగా
పయనిస్తూ తనలో తన ఎంతగా ఏడ్చాడో వాడికి తెలియాలి.
వానిని ఉహించడానికైనా అందరికీ సాధ్యం కాదు. పదికొంప
యేటే తిరిగిదండ్రులను విడిచి పరాయివోట అందులో వరిక పద్మ
మైన వాతావరణంలో కాలం గడుపుతూ నెలైన తిలకు మించిన
భారం ఉంచబడి వానిని వహించలేకపోతే నిర్మాణకర్తగా శక్తి
పడుతున్నా అల్లరి, అలపాటలు చివకు నిద్ర కూడా కంపు కాగా
తీవ్రతాన్ని నిలుపుకుంటూ వచ్చిన నిర్మాణకర్తలు చలపతి కాక
ఇంకెవరైనా ఉంటేవాళ్ళుకూడ్రం ఉహించగలరు.

వాడు వాడు ఇంటికి రాకటాన్ని గూర్చి నిండు ఇరవై ఎని
మిది కోజులు కలలు కన్నాడు. వాడు పంతుగకు ఇక్కడినుండి
తిరిగిస్తేనే తెల్లలు గణించాడు. ఈ ప్రయాణాన్ని కూడా వాడు
వాడే నిర్ణయించుకున్నాడు. అప్పుడు తను విడిచిపెనుకున్న
స్వగ్రామం, అడుగడుక్కి దూరమీకున్న స్వగ్రామం యిరవై
ఎనిమిది కోజులు గడిచేసరికి అట్లానే ఊరక్షణం అడుగడుక్కి
దగ్గరకుతుంది.

ఇరవై ఎనిమిది కోజులంటే నిండు ఆరువందల డెబ్బదిరెండు
గంటలు—నలభై వేల మూడువందల యిరవై నిమిషాలు—యిరవై
చాలుకు లక్షల పందొమ్మిది వేల రెండువందల నెకనులు.

అయితే అందులో సగం నిద్రలోనే గడిచిపోతాయి. మిగ
లిన వానిలో సగం స్కూల్లో గడిచిపోతాయి. మిగతా సగమే
తాను గడపాలి. ఏనుండి గంట గడిచిందంటే మూడువేల ఆరు
వందల నెకన్లు విపోతాయి. ఇప్పుడే తెల్లలు చేస్తూంటేనే ఒక
రెండు మూడు వందలు గడిచిపోయిఉంటాయి. ఎట్లానో కళ్ళు
మూసుకోవాలి. అప్పుడు ఈ యిరవై ఎనిమిది కోజులూ గడిచి
పోతాయి. ఆవాళ ఉదయం తెల్లవారకముందు మొట్టమొదటి
బస్సులో తాను వచ్చేస్తాడు.

చలపతి కిల్లపకాలతో మరొకతెర దుఃఖం ముంచుక
వచ్చింది “ఆ దురదృష్టపు కోజు ఈ దినమే, ఏ దినంకోసరం—ఏ
కుభగడియలోనో తాను నెకనులు రెక్క పెడుతూ ఇరవై ఎని
మిది దినాలు గడిపాడో ఆ దినమిదే! దుర్దినం?!”

చలపతి మరి ఒకసారి వెక్కిరిస్తూ ఏడ్చాడు.

“ఈ వేళ ఉదయమే తను ఈ మార్గంనుంచానే ఉరకలువేసి
ఉత్సాహంతో ఇంటికి వడిచాడు! నిర్మాణకర్త!! తనకు తెలి
యదు అక్కడనుండి ఇట్లా ఈవాణే తిరిగిరావలసివస్తుందని!”

చలపతి దుఃఖం మరొక చిన్న అలగా లేవవోయింది. కాని
వాడెట్లానో నిగ్గహించుకున్నాడు.

“ఈ విధాల విశ్వంలో తనమీద జారిచూపే వాడెవడు!
ఒక్క భాస్కరం చిన్నాన్న ఉన్నాడు. కాని లాభం లేదు.
అతనికి వాస్తవగారంటే భయమే. తనను అందరూ విడిచివేసే
ఉంటాడు. అక్కడ స్నేహితులు పల్లెటూరి గర్విలాయనీ నిద్ర
భంగనీ విడిచిస్తూ ఉంటారు! తను ఏమీ చేయకపోయినా వాళ్ళ
నేమీ అనకపోయినా కాస్త్రయినా జారి ఉండిన వాళ్ళకు! ఆ
మేధుడు ఎప్పుడు కొడుకునే ఉంటాడు. కళ్ళనిండా నిద్రఅయినా
పోనివ్వకు! బడీలోనూ బెట్టుతే! పోనీ తనవాళ్ళకూ అని ఇంటికి
పోతే ఇంటిదగ్గర కూడా కొట్టి తిరిగేయి పంతుగనైనా చూడ
లేదు!

వాడి మనఃపథాన అకస్మాత్తుగా తల్లి ఎగురయ్యింది.

ఆమె తను బయలుకెటప్పడు ఏమన్నాఉంటే తను కూడా
కళ్ళనీట్లు త్రిప్పుకొని “మామూ నాయనా! ఏమవు !! వాస్తవగారి
కోపం ఎంతోపేపు ఉంచెదులే! నేను ఆతనువారి ఆయనతో
నెపుతాను. నవ్వు బుద్ధిగా ఉండు! ఏం చేయమన్నావు
నెప్ప—ఆయన కొల్లారంటే నీ మంచినీ కోరే !!!” ఇట్లా
అంటూ చీరచెరుగుతో తన కన్నీట్లు తుడుస్తూ తన తిలకు దగ్గరకు
తీసుకుంది.

చలపతి కీసానీ వచ్చిన దుఃఖంకొంత తల మునకలయ్యింది.
వాడు స్వప్నాస్పద్యపు సకులతో “అమ్మా!...అమ్మా!!.....
అమ్మా!!...” అంటూ పంచి క్రిందకు జారవిడుస్తూ నకున్ను
వోలే మూలబడిపో గూడు.

తనవారి హృదయభారం తీగేవరకూ అక్కడే ముగ్ధుని
వెక్కివెక్కి ఏడ్చాడు. తననూ తన నిర్మాణకర్త తీవ్రతాన్ని తల్లినీ
తిలమకొని ఎన్నెన్ని విధాల ఏడ్చాలో అన్నివిధాలా ఏడ్చాడు.

కాకనా కానరాని ఆ నిర్మాణకర్తపథాన ఆకైనా అట్లా
దని ఆ నిర్భయగంభీర వాతావరణంలో చలపతి కోదనస్వములు
అలలుగా మారి విశ్వంతరాలలో కలిసిపోతూ వచ్చాయి.

చాలాపేదయ్యాక ఆ దుఃఖితుకు తనను తానే పంజాళించు
కొని లేచి పంచీ తీసుకొని కోడేవంక వడిచాడు. చలపతి కోడే
చేతుకునేసరికి బస్ కదలబాని! నిద్రం గా ఉన్నది. చలపతి పరు
గత్తివెళ్లి అందుకున్నాడు.

12

చలపతితండ్రిచేత తనమొదట్టులొకనాడు కాకపోయినా
పద్మవాణింగారు వాడినికొట్టపం ఇచ్చేమొదటిసారికాదు.

ఆయన సాధారణంగా పిల్లలను కొట్టనేకొట్టదు. కొట్టానో
చావదన్నగాని విడవదు. అసరిపడతినట్లే పిల్లలకు ఆయనంటే
అంతపాడలు. పిల్లలేకాదు లక్షమన్నగానూ చివరకు భాస్కరం

కూడా నిజాని ఆయనగారి యాభోరణివల్లే తెదురుగాకుంటారు. అందులో లక్ష్యమ్యుగారివిషయం చెప్పే అక్కరలేదు.

అయితే అట్టిలక్ష్యమ్యుగారుకూడా యాసారి చలపతిదెబ్బలు తిన్న సందర్భం పురస్కరించుకొని చాలా గొడవచేశారు. ఉన్న పరిస్థితుల్లోనూనే దానిని ఒకవిధమైన తిరుగుబాటునికూడా అనవచ్చు—అంతగొడవచేశారు. అయితే అంతసాహసం ఆమెకు ఎట్లా చిక్కింది అని ఎవరైవా అనవచ్చు. అది ప్రశ్నగాదు. ఒక్కొక్క పరిస్థితిలో స్త్రీ కైతేముఖ్యంగా అది తనసంతనవిషయమైనప్పుడు అంతసాహసమేగాదు ఎంతసాహసమైవావస్తుంది. ఇక్కడకూడా లక్ష్యమ్యుగారిసాహసం అవిధంగావచ్చినదే.

చలపతిని పద్యవాధంగాదు తిరిమివేసిపిడిపి ఒకపూలూ ఒకరాత్రి ఆమె ఏకధారగా ఏడ్చారు. ఆమె సాధారణంగా కన్నీటితో భర్తకంటపడి ఎరుగదు. ఈసారిమాత్రం భయపడలేదు. అంతేకాదు ఆ రాత్రిమరువాదూకూడా కారణ పద్యవాధంగారి వడ్డించింది. అయితే మూపినాడు లక్ష్యమ్యుగారు వడ్డించవస్తే పద్యవాధంగాదు విస్తరితవ్వమంది లేచిపోయారు.

దానితో ఒక వారంరోజులవరకూ లక్ష్యమ్యుగారిపని వండుటం కారదపని వడ్డించటంగా జరిగింది. ఈలోగా లక్ష్యమ్యుగారు కొన్ని ఏకాదశలూ కనివారాలుకూడాచేశారు. ఇంక శివరాత్రినిఁజమైన వరాత్రిఅయింది. ఇవన్నీ నూచా వాచాగా పద్యవాధంగారికి తెలుస్తూనేవచ్చాయికూడా అయినా పరిస్థితులేమీ చక్కపడలేదు. అంతట లక్ష్యమ్యుగారు ఒక కుభమహూర్తం చూసి ముఖముభిని పోటాటకుడిగి ఊరుకున్నారు.

ఆవాళ్ మామ్యెలుగానే పద్యవాధంగాదు పెరిటివరం చాలో భోజనానికే కూర్చున్నారు. కారద తొలివడ్డపూర్తిగా వించింది. పద్యవాధంగాదు పరిశీలనపట్టి ఏదో అలోచిస్తూ పచ్చాఅన్నంకలపటం ఆరంభించారు. అయితే అల్లా ఎంతసేపు కలిసినా అందులో మామెలుగా కురిసి ఆజ్యధార కురియలేదు.

“నెయ్యివ్యా?” అంటూ పద్యవాధంగాదు తలపెత్తారు ఎదురుగా తడవిపడతేచేతులతో లక్ష్యమ్యుగారు నేయి వడ్డిస్తున్నారు. ఆయన ఎడమచేయి అంత ఆకస్మికసంఘటనలోకూడా అప్రయత్నంగానే మంచినీటిగూసు మీదికిపోయింది. కాని ఏడుపువల్ల గాదరించినముఖం—ఆ ముఖంలో ఇంకా అతిదట్టంగా కానవచ్చే దుఃఖమేమూలూ చూచేసరికి చక్రవర్తిరపడలేకపోయారు. కొంతసేపు అలోచనపడిన ఆయన నెమ్మదిగా ఎడంచేత్తగూసు అందుకోగారు. లక్ష్యమ్యుగారు చక్రవర్తీగిన్నె క్రిందనుపెట్టి ఉచ్చస్వరంలో అరవసాగారు. కాని కోకార్ద్రమువటంవల్ల ఆ గొంతు బహువికృతంగా వినిపించసాగింది. ఆమెఅన్నారు.

“చూడండి! చూడండి! మీరు అన్నంవడ్డవంచి లేచారంటే నే నిప్పుతో నూతిలోదూకి చస్తాను. ఇవాళ్ నేను చెప్పేమాటాకటి చేసేమాటాకటికాదు. నైవ మీఇవ్వం!”

పద్యవాధంగాదు తలపెత్తిచూడారు. ఎర్రని ఆమె నేత్రాల మండినట్లు జలజలజల రాళ్ళన్నాయి. ఇంకా ఎడతెగని ప్రవా

హంగా అవిసుడులు తిరువుతున్నాయికూడా. దుఃఖభారంవల్ల ముఖంలోని కండరాలన్నీ వికృతరూపాలు పొందిగా ముఖమల్లా కూడా వికృతంగా కనుపిస్తోంది. మొహంలో పద్యవాధంగాడు గత పదిహేనేండ్లలోనూ చూడని అపూర్వమైన సాహసముద్రస్థిత్వంగా కానవస్తోంది. ఆమె ముఖంమామూటంటే ఏభావం ప్రకటించిందోకాని అతనికి వర్తరాసాగింది. ఆయన దానిని నోక్కి పెడుతూ అన్నారు.

“ఎందుకై నామంచిది ఉత్తరంఒకటి చ్రాసిపెట్టి చూకు!” అన్నారు.

లక్ష్యమ్యుగారు దీనికి జవాబివ్వలేదు. పద్యవాధంగాడు కూడా తలవంచి నెమ్మదిగా భోజనం కానివ్వసాగాడు. లక్ష్యమ్యుగారట్లా అక్కడే నిలవబడి దుఃఖం ఆగిందాకా ఏడుస్తూ మధ్య మధ్య పద్యవాధంగారికి కావలసినవాటిని చూసుకుంటూ వడ్డింపసాగాడు. చివరకు పద్యవాధంగారి భోజనంకాగా ఆయన లేచి వెలిపోయారు.

తిరువార ఆ మధ్యాహ్నం ఆయనంజెల ఆయనేకడలచేశారు. కొంత రాదాంత సిద్ధాంతాలయ్యాక లక్ష్యమ్యుగారన్నారు. “అది రానుంది నేను ఏడవటానికేకూడా నాకు హక్కులేదేమిటి?” దీనిపై పద్యవాధంగాదు నవ్వుతూ అన్నారు.

“వనకటికవడోఒక భావకవిఅన్నట్లన్నావ్! కాని పరివ్రత విసత్త్రీకి భర్తఅల్ల లేచిడే అందుకుకూడా హక్కులేదు.”

అంటూ మరికొంతవర్స తిరువార ఇద్దరూవిషయమివ్వచ్చారు. పద్యవాధంగారన్నారు.

“సరే నేను కొట్టదాని! కారణాలువిను. ఒకటి వాడినిగెల్లు. దాని! నచ్చేమీ జవాబివ్వలేవు. నెండు వాడు భాస్కరం దగ్గర పట్టుపుచ్చుకోవటం— ఇవాళ వాడిదగ్గరయ్యింది రేపు ఇంకోకడిదగ్గర. కాగా, వాడికి రివీని దగ్గరపెట్టుకొని కాసుచెయ్యదాని! అభిమానంలేకపోయిందిగాని, రిడికి వెనుటూ పరులాయుచ్చి చెరపటానికే ఎక్కడిలేని అభిమానంపుట్టుక వచ్చింది—”

ఇక్కడ లక్ష్యమ్యుగారెవో చెప్పబోయారుకాని పద్యవాధంగాదు “ఉండుఉండు” అంటూ మల్లా “తరువార చెప్పుదువుగాని— అది వాడితప్పుకాదంటావుసరే మూసేవని పరిక్షలు నెండుగెల్లు పెట్టుకొని ఒకరోజు కలవుకు నాలుగురోజులు ముందుకారావటం! రిడికి నే నెన్ని పాదు మంచిగా బోధపరచాను—అల్లా మూడు మాడుకోజాలకూ రావడనీ దానివల్ల చదువు పాడవుతుందనీ! ఆ పరిక్షల్లో చూడబోలే నెండింటకప్పు అన్నింటోనూ నేపమాట్టులుకు తిక్కుచేవచ్చాయకదా? యీ యాదాదిపరిక్షపోతే?”

లక్ష్యమ్యుగారు నిదురైపోయారు. పద్యవాధంగాదు అన్నారు.

“—ఏమైనాఅంటే చిన్నవాడు తిల్లిదండ్రులనువదలి ఉండటం కష్టంకాదా. అంటావు. నిజమేకాని వారిపడిచేయవలసిందేముంది చదువునూనిపించలేకదా. చదివించేటప్పుడు వాడిని పరిక్షలో పాడయ్యేట్లు చూడకవిడలేదు. వాడికి చదువుమీద

క్రిడా లేకపోతే మనం భయపెట్టే భంగపెట్టే ఆ క్రేస్తను కలిగి ఉండకపోతే ఎలా?

పద్యనాథంగాడు ప్రశ్నించి ఆగగా లక్ష్మమ్మగారిని బట్టి వెలక్కెయ్యపడ్డట్టు కాసాగాడు. ఆమెకు భాస్కరం చెప్పిన విషయాలు మృదయాన్ని కలస్తున్నాయి. కాని వాటిని బయట పెట్టటమేమానటమో నిర్ణయించుకోలేకపోయాడు చివరకొక మట్టు దారిని విషయానికి వచ్చారు. కాని పద్యనాథంగాడు ఆరాలుతీసి అంతా బయటకు లాగాడు. అంతా విన్నాక ఆయన కాస్త ఆలోచించి అన్నాడు. “సరేనాకు అన్ని విషయాలూ తెలియకనే అనుకుందా. మీ మరిదివాడు పశువును కైవలగురించి చెప్పినదంతా కూడా నిజమే అనుకుందాం. అందులో అతిశయోక్తి కాస్త కూడా లేదనే ఒప్పుకుంటాను. అయితే మాత్రం చేయగలిగింది ఏమున్నదో చెప్పమి? వాడి మానాన్ని వాడిని ఒక్కడినీ ఏ లాడ్డిలోనో ఉంచమనలేకదా. భాస్కరం నాటిలా ఆక్కడ మనమట్లా లేవకూ ప్రస్తుతం లేరుకదా? మరి?”

పద్యనాథంగాడు ప్రశ్నించి ఆగిపోయాడు. ఎంతసేపైనా లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం జవాబు చెప్పలేకపోయారు. చివరకు పద్యనాథంగాడు అన్నాడు. “సరే నీ మనసులో ఉద్దేశ్యప్రకారం వాడిని తీసుకువెళ్ళి ఎక్కడో ఎవరైనైతే మరలాన ఉన్న మీ మరిదిదగ్గరకే పెట్టననుకో — అప్పుడే మారుందో తెలుసా? ఇప్పుడు ఒకరి ముఖాన్ని ఒకరు చూచుకొని ఏదీవు పది నామరుదులే అవుతు; ఎవ మొఖాలూ పెవ మొఖాలూ పెయ్యకుంటారు!”

లక్ష్మమ్మగారు ఈ మాటలను వింటిగా వివసాగాడు. పద్యనాథంగాడు కాస్త ఊరుకొని చెప్పవారంభించాడు. “నీకింకా మీ తోటికోడలుగారిని తిరిగి పూర్తిగా అర్థమైపట్టులేదు. ఆమె నీలా వల్లెబురిలో పుట్టలేదు. నాళ్ళ కీవల్లెబురినా వల్లెబురి మనుష్యులన్నా ఎట్టి సదభిప్రాయం ఉంటుందో ఊహించలేవు. జ్ఞాపకమున్నదా—వాళ్ళు ఏనాళ్ళకు ఇక్కడకువచ్చారు! అప్పుడు వాళ్ళెలామాటాడారో జ్ఞాపకం ఉన్నదా! ఒకరికి ఈ బండి కుదురుతు లకు ఒక్కటూ ముద్దఅయిపోయింది. యింకొకర కండ్లకు ఈ ఊరు చుట్టాడున్న పెట్టె అడివిలా కనిపించాయి. బహుశా—దాని అర్థం ఇక్కడ ఉన్న వాళ్ళు అంతువులని అన్నా అనవచ్చు. వాళ్ళు వాళ్ళ ఉద్యోగాలగురించి వాళ్ళు గొప్పలగురించి ఎట్లా చాటుకుంటూ మాట్లాడారో మరిచిపోలేదనుకుంటాను. ఆ అమృతయివాళ్ళ మధ్య పుట్టి పెరిగిన అమ్మాయేకదా! మీ ముఠా! అవసంతి చలపతిని దగ్గర పెట్టుకొని చాకిరిచేస్తుందా?... ఐతే మన భాస్కరం లేదా అంటావు. ఉన్నాడు. ఉంటే రోజుకు ఎన్ని గంటలు ఇంటివద్ద ఉంటాడు. ఆ తరువాత!”

పద్యనాథంగాడు ఆగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగారు మరొకసారి విశ్రాంతి తాతూ మూగపోయి అట్లానే ఉరుకొన్నారు.

చాలాసేపటి తరువాత పద్యనాథంగాడు ఒక విట్టూరు నిడుస్తూ అక్కడినుండిలేచి పోయి మళ్ళా ఆగి అన్నాడు.

“నీకు రోజుసంగతి తెలియదు. మనుష్యులు ఎంతమాటాడితే అంతా మృదయంలోంచే వచ్చిందనుకోకు. ఏదైనా ఒక విషయం

గుర్చి ఒకరు ఒకరి భంగపెట్టేతే అది అలా విండబంటం కారణం కాదు. దాని వెనుక నిజమైన కారణం ఇంక ఎక్కడో ఉంటుంది.” ఇట్లా అంటూనే ఆయన లేచి బయట వెళ్ళిపోయాడు.

13

జీవితంలో సాధారణంగా దగ్గర వాడే నడుమ సంయోగ వియోగా తర్పుడేదీ కుభా కుభాల్లో. ఒక్కొక్కప్పుడు క్రమ గతినీ ఇంకొకప్పుడు విపర్యయాలు గానూ విర్యతయీ సంయోగ వియోగాలు చిత్రమైన అనుభూతులు కలిగిస్తాయి. సుఖంలో సుఖం దుఃఖంలో దుఃఖం కలిగించే వాటి మాట అటుండగా సుఖంలో దుఃఖం దుఃఖంలో సుఖం కలిగించే వే చిత్రమైనవి.

పద్యనాథంగాడు ఇంట్లో కూడా అట్టిదే ఒకటి జరగడంతో పరిస్థితంతా తారుమారుయ్యింది.

అవి చేపవి ప్రవేశించిన తొలి రోజులు. చలపతిని శివరాత్రి ముందు తిరిమివేసిన పిదప పద్యనాథంగాడు ఉత్తరం వ్రాసినప్పటికీ వాడు సంవత్సరానికి ఇంటికీ రాలేదు. పద్యనాథంగాడు వచ్చే రోగా లక్ష్మమ్మగారు ఏడిచారు. ఐతే పిదప పరిశీలించే వేపవి శిల పులు ఇచ్చిన తరువాత నాలుగు రోజులు గడిచినా వాడు రాక పోయేసరికి ‘దొరగారిని పిలవాలి కావాలి’ అంటూ పద్యనాథం గారా ఉదయం క్రొత్తకోసం ప్రయాణమయ్యారు. అందుచేత లక్ష్మమ్మగారికి కాకలసినంత తీరిక లభించింది. వెంటనే ఆమె ఆ సదక కాళాన్ని వృధా పోసివ్వకుండా సుమారు పదికుంచా తరకూ కందులు చేయించటానికి పూనుకున్నారు.

కారడ చిన్నదే వివాదాని! చాలా విషయాలు తెలుసు. తల్లి తెలుసు నిండవచ్చిన చూలాలనీ అట్టి సమయాల్లో బరువు పనులు చేయరాదనీ ఆ పిల్లకట్లా తెలుసో తెలుసు. అందుచేత ఆమె “పోనీ నేను నేయించటం నేర్చుకోవా అమ్మా?” అన్నది. కాని లక్ష్మమ్మగారు “నీ ముహం! కాకలస్తే తిరగలి సాయం వస్తునుగానిలే!” అనేకాలు.

రెండు మూడు వాయిలు వేగాయి. తరువాత వాయిదించి వాయి నేయబోతూ ఉంటే కారడ పిధి ఇంట్లోంచి పరుగెత్తుకొచ్చి—

“అమ్మా అమ్మా నాన్నగారు వచ్చేకాలే!” అన్నది ఆళ్ళ ర్యంగా

నిండా చెవులు రోసిన ముఖాన్ని కారడకంక త్రిప్పి ఆమెకంక అలానే మాత్రా ఆలోచనలో పడ్డారు లక్ష్మమ్మగారు. కారడ మళ్ళా అన్నది.

“నాన్నగారు ఏమిటోగా ఉన్నారు! దస్తుపెట్టితెచ్చు న్నారు. తెచ్చి ముందుపెడితే ఒకసారి నాముఖం కేసీ ఒకసారి వస్తుపెట్టి కేసీ అలా రెండుమూడుసార్లు చూచారు. తరువాత పెట్టి తెరిచారు. మొదట రెండువంద రూపాయనోట్లు తీశారు. మళ్ళా పెట్టి మూసేశారు. మళ్ళా తెరిచారు. మళ్ళా కొంతవచ్చు తీశారు. మళ్ళా...” కారడ పూర్తి చేయలేదేమి లక్ష్మమ్మగారు కదిలి లేచి పిధి ఇంట్లోకి నడిచారు. పద్యనాథంగాడు నల్లగా

మాది ఉన్న ముఖంతో నెరుకుకు తిరిగిపోయిన లాల్మీతో చెప్పి యింకొకరినం పడుకుంటున్నాడు. లక్ష్మమ్మగారు వెళ్ళగానే ఎంతో మారిపోయిన గొంతుకతో

“నేను జీవకు పట్టన్నాను. ఒకటి రెండు రోజులు ఆలస్యమైనా గాథరా పడకు” అన్నాడు.

లక్ష్మమ్మగారు చివర “ఏ ప్రాగు?” అన్నాడు. అన్నాక తన చేసిన తప్పు గ్రహించి భయపడ్డాడు. కాని ఆయన మాత్రం అంగ్రహించే స్థితిలో లేడు. ఇంచుమించు అప్రయత్నంగా “క్రొత్త కుక్క” అన్నాడు. ఈజవాలు విన్న లక్ష్మమ్మగారిని ఇచ్చిన పద్య వాగంగానీ కూడా ఉత్తరపెట్టింది. పద్యవాగంగాను నిలవ గ్రొత్తుకుంటూ అన్నాడు—

“నువ్వు అవసరంగా గాథరాపడకు, చలపతికి ఒంట్లో గాఢశ్రవణం దానితో తెలిసింది. అవసరం ఉంటుందేమోనని చెప్పు కొనసం ఇంటికి వచ్చాను.”

అతను చెప్పేది ప్రాక్తిగానే లేదు లక్ష్మమ్మగారికి గారు
“ఏంజబ్బా!”

జరిగిన పారపాలు గ్రహించి పద్యవాగంగాను అన్నాడు.

“ఏమో జబ్బు తెలియదు. మామోళ్లు జబ్బే అయిఉంటుంది. పోకిరి కే ఎంగుకైనా మంచిదని!”

కాని పద్యవాగంగాని చలన విద్యుత్తాశన నుయ్యింది. లక్ష్మమ్మగారు క్రమ క్రమంగా ఊణిస్తున్న గొంతుకతో అడిగాడు

“ఎవరు చెప్పాడు!”

“బ్రాహ్మణం కబురంపాడు”

“ఏదే వాడెక్కడున్నాడూ!”

“క్రొత్తకుక్కలోనే”

అంతలో లక్ష్మమ్మగారి ప్రశ్నిరైపోయినట్టక పడ్డాయి. కాని ఇంకొక్కటి అడిగాడు.

“ఏమని కబురంపాడూ!”

“నన్ను మాత్రం రమ్మన్నాడు గాలరా పడవట్టాడు”

తనవార కొంతసేపటి వరకూ నిశ్చలం.

“పోనీ నేనూ వస్తే” అన్నాడు లక్ష్మమ్మగారు మల్ల. ఇక్కడే పద్యవాగంగాను మరి ఒకతప్పు చేశాడు. ఆయన అలాగిస్తూ,

“ఇవారో కాదు... నేను ఇల్లివచ్చి శత్రు తీసుకెళ్లాను” అన్నాడు. లక్ష్మమ్మగారు మరిమాటలేదు. కొంతసేపుపోయాక పద్యవాగంగాను అలాగవనలు తెలుస్తున్నాయి ఆమె కొనసం మాస్త్ర ఆమె అక్కడి లేదు. అంతట దగ్గరలోనున్న కారడంలో “తను పట్టన్నానని” చెప్పమని ఆమెనుకుటెండలో గొడుగుకూడా మించి ప్రయాణం చేయసాగాడు. అయితే కొంత దూరం పోయాక గొడుగు మాట వ్యావకం వచ్చింది. “కాని ఇప్పుడెలావస్తుంది!”

అనుకుంటునే ఆయన వెనుదిరిగి చూశాడు. ఆయన అక్కర్లానికీ ఒక మనిషి తన చెమకనే పరుగెత్తుకుంటూ వస్తున్నాడు. వాడు తనను చూచి చేయి కూడా ఊపాడు. ఐతే వాడి చేతిలో గొడుగు లేదు. ఏమై ఉంటుందా అని అతను అక్కర్లతోపాటుండగానే వాడు పమాపించి జాబాస్తూ

“మిమ్మల్ని వెనక్కు రమ్మన్నాడు!” అన్నాడు.

పద్యవాగంగానికి మొదటి చరుపు కొయ్య గట్టింనే అంత పని చేసింది. ఆయన ఎట్లానో నిగ్రహించుకొని “ఎందుకూ?” అన్నాడు.

“లక్ష్మమ్మగారికి ఒంట్లో బాగులేదు.”

ఇది రెండవ చలుపుగా కాగా అక్కడికి అన్నాడు.

“అంతే”

“నొప్పులు.”

ఈ సారి మరి మాటలేలే. నెల్లాళ్ల తరువారగాని రావను కొన్న యీ నొప్పులు ఆ వాడే వచ్చాయనగా నలుగురు చిట్టల తండ్రినా ఎందుచేతో ఆయన ఘంటలు ఎండిపోయాయి.

14

ఆయన ఇంటికి ఇళ్లేపరికి ఇల్లంతా అడవాళ్లతో నిండి ఉన్నది. ఆవులైన వలుగులెనుగురు మగవాడు కూడా వీధి వరం దాలో ఉన్నాడు. పద్యవాగంగాను ఇంటికి రాగానే అంతో మట్టు ముట్టెళాడు.

ఒక పావు గంట కాలంలో వాళ్లంతా ఏమేమిమాటాడారో పద్యవాగంగానితో ఏం చెప్పడానికీ ప్రయత్నించానో అంతా చ్రాయపోనే ఒక మహాగ్రంథ పరిజ్ఞానంకు తెలుసుంది. కాని దాని తత్పర్యం మాత్రం చాలా తక్కువ.

పద్యవాగంగానిచ్చా వెళ్ళగా కారడంలోనికి వెళ్లింది. తిరిగి కొనసం జరిగితే ఎక్కడా కనపడలేదు. చివరకు కంటింట్లో కనపడ్డాడు. ముఖం తిరిగి ఉన్నాడు. నీళ్లు చిల్లి తెలివి తెప్పించి తండ్రి కొనసం పరుగెత్తుతావంటే అనేకారు. అలా ఒక పావుగంట వరకూ అక్కడే ఉన్నాడు. పిదప అకస్మికంగా అమ్మో అంటూ కిరకిర మట్టాపోసాగాడు. కారడ తెలిసిపోయి జగన్నాథం భార్య వద్దకు పరుగెత్తింది. వెంటనే సూరమ్య జగన్నాథం క్రమంగా ఊయా వాడా కూడా వచ్చారు. నెలలు నిండివచ్చిన మాలాలు కాలట్టి భయోత్పాతం కలిగించే వార్త విసగానే ఇట్టి పరిస్థితు లేర్పడ్డాయి. ఎందుకైనా మంచిదని అక్కడ చలపతి దగ్గర ఎవరో ఒకరు ఉన్నాడు కాబట్టి అతనిని వెనుకకు పిలిపించారు.

పద్యవాగంగాను అంతా వింటూ ఒక్క మాటైనా అడకుండా అట్లా కూర్చున్నాడు. కథమలు కథనం పూర్తయ్యాక వైరాగ్యోపన్యాసాలు ఆరంభించారు దాని సారాంశం కూడా చాలా కొద్దే.

‘కష్టాలు ఎప్పుడూ ఒంటరిగా రావు. వాటికై వెదికి పోకుండా ధైర్యంగా ఎదుర్కోవటమే మనుష్యుడి కర్తవ్యం. మైత్రీగవచ్చితో’

తరువాత ఎప్పుడెప్పుడు ఎవరవరికీటి ఎట్టి కష్టాలు ఎలా ఎలా కష్టాలకట్టుకునచ్చాయో వానిని వారు వారు ఎలా ఎదుర్కొన్నారో స్వీయ చరిత్రలలోంచి ఇతరుల చరిత్రలలోంచి చివరకు పురాణ పురుషుల చరిత్రలలోంచి కూడా వినిపించబడ్డాయి.

పద్యవాధింగారన్నీ వింటూ కూర్చున్నారు.

క్రమంగా ప్రాద్దేశికతతో భోజనాల వేళ కాగా ఒక్కొక్కచో తప్పుకున్నారు. ఒంటిగంటకు కారదవచ్చి భోజనానికి తెచ్చున్నది. ఎంగిలీపత్తి రమ్మని జగన్నాథం ఎన్ని విధాల చెప్పినా పంతులుగారు తోకొడుకూ కదలలేదు. తరువాత కాఫీ కాచితే అది కాస్త తాగుతుంది.

క్రమంగా మధ్యాహ్నం సాయంసంధ్యా రాత్రిపూర్వార్థం గడిచిపోయాయి. చివరకు పదకొండుగంటలయ్యాల్సిందిగా నిమనలకు మగపిల్లకు పుట్టాడన్నాడు.

ఈ పది పదిహేడు గంటలూ నొప్పలతో మౌనంగా ఉండిపోయినట్లు స్వీయజీవనకర్తల సంకీర్ణంవల్ల కలిగి రెంగుతో ఆ ఆపన్నప్రపంచ ప్రాంతం ఎంతో హైదరాబాద్‌లో, అయితే మూర్ఖులతో నొప్పలతో బాధను చూస్తున్నందువల్ల కలిగి జానీసాను భూకులతో పరిసర తెల్ల కాళ్ళు విరుగడమొక్కటన్నానో, అన్నిటిని మించి పద్యవాధింగారు ఎట్లాటి విషమసందేహాలతో భయాలతో దోహదలతో గుండెలపట్టుకొని కూర్చున్నారో వర్ణించటానికి భావచాలనం.

పండ్రెండు గంటలకు పురుగు విచ్చిందని తెలియక కొంత క్షిమిత పడ్డారు తల్లి చాలా రక్తాన్ని నష్టపోయిందని తెలివిరిప్పి పరీక్షించినట్లు అన్నాడు. అయితే అరిగిపోయి భారం కొంత తగ్గింది. చివరకు రెండుగంటలకు నిద్ర కూడా పోయారు.

అయితే ఆ నిద్ర ఎంతో సుఖం. వాలుని గంటల వేలప్పుడు మూర్ఖుల కారదచే పద్యవాధింగారిని నిద్రలేపించి అన్నది—

“మాట దక్కిందికాదయ్యా పెద్దబాబూ!”

మగత నిద్రలో ఉన్న పద్యవాధింగారికి అదికోసం నిజమే తెలియలేదు. ఒకవంక కారద విరుగుతున్నట్లుకావచ్చు. మంత్ర కల్గిన అట్లాదున్నా.

“ఏమిటి?” అన్నాడు. మూర్ఖుల జవా విచ్చింది.

“పిల్లడు పోయాడు”

నిద్రమత్తు సగం పగలబడితే పద్యవాధింగారిండుమించు అప్రయత్నంగా అడిగాడు.

“ఏ పిల్లడు?”

జగన్నాథం భార్య పాప కాంతినికోరుకూ అన్నది.

“పుటిటి పిల్లడయ్యా! బిల్లు పండుకాటి పిల్లడు మనక అద్భుతంలేదు” అంటూ నిట్టూర్చింది. పద్యవాధింగారు మాటాడలేదు. అయితే పోకూపోకూ అగిచెప్పింది.

“ఆ పిల్లల అద్భుతం నీ అద్భుతం యింతవరకూ కాగానే ఉన్నది. ఇకముందైనా బాధలేకపోవచ్చు. ప్రస్తుతానికి మాత్రం ఒంటిపొద స్వారకంలేదు. పిల్లడు పోయాడని తెలిసి ఇప్పుడిప్పుడే స్వారకం తప్పిపోయాడు”, అంటూ అక్కడనుండి వెళ్ళిపోయింది. పద్యవాధింగారికి ఆ సరికి నిద్రమత్తు పూర్తిగా పోయింది.

అది తెల్లవారుజామునా వాసంత ప్రత్యూషపవనాలు నెమ్మది నెమ్మదిగా వీచవారంభించాయి. నట్టింట రెడ్ టైటు అలసి పోయినట్లు మరీ మనక వెలుగులు చిమ్ముతోంది. బయట వాకిట పున్న మరెయి తృప్తదండ్రుని పన్నం కూడా అట్లానే బహుశేవకం ఉన్నది.

నీడలు బాగా పెరిగిపోవటంవల్ల చీకటికే స్థానం అధికంగా లభిస్తోంది. పుటింట ఆపవాలు ఉండేఉడిగి మూర్ఖులపట్టి స్వప్నాస్వప్న మందర భృగులు తప్పే పదునైన వాతావరణం బహు ప్రకారంగా ఉన్నది.

చీకటిగా ఉన్న వరందాలో మంచంపై కప్పకొని కూర్చుని ఉన్న పద్యవాధింగారు అట్లా గుండెల పగలవేళ ఆ నికార ప్రకారంతోనే గుండెలగుంధరిస్తూ కాలం గడిపిపోగాడు.

మూడుపు తెలు పెక్కింది. కామలు కాక కబాలతో జగత్తుకు తేలుకోలుపులు పొడాయి చివరకు బిల్లి తెల్లవారింది.

జగన్నాథం వచ్చి ఎట్లా ఉన్నదన్నాడు. పద్యవాధింగారు అంతలో కొంత చైతన్యాన్ని కోలుకున్నట్లు మాటాడిపోగాడు.

జగన్నాథం సలహాతో మూర్ఖు మొదలైన వారిచ్చిన హామీతో పద్యవాధింగారు— ఆ మధ్యాహ్నంవరకూ చూడటానికి అప్పుడు పట్నంపోవటానికి నిశ్చయించుకున్నారు. కాని పదిగంటలవేళ పట్నంనుండి రెండవోబుగ వచ్చేసరికి ఏం మతి మార్చుకున్నారో ఆకస్మికంగా ప్రయోగమై పోయారు.

15

లోకంలో అనేక రకాల మనుష్యులుంటారు. అందులో ఒక రకం బారి వ్యభావాలు అతి విచిత్రమైనవి ఉంటవి. వారు సాధారణమయ్యాల్లో అతి భీరస్యభావులుగానూ మంచి యోధవా పరులుగానూ కనుపిస్తారు. కాని తీరా ఒక ఆపద వచ్చేసరికి వాళ్ళంతటి సిరివాళ్ళూ ఆలోచనా నూన్యలూ ఇంకొకరూ ఉండరిని ఋణాపునేస్తారు. జరిగే చిత్రమేమంటే వారి ఆసాధారణ యోధవా శక్తి విషయాలను గూర్చి యోచించటంలో అతిగా యోచించి మోసం చేస్తుంది. దానితోలేని ఆపదలూ జరగవోని ప్రమాదాలూ కూడా వచ్చి గతిన పడ్డట్లా పొంచి సిద్ధంగా ఉన్నట్లా ఉహించి అవకాశంగా సిరిమందు మేస్తారు. అంతే. అంతటితో వారి విచక్షణాజ్ఞానం మొక్కవోయి తీరుకుంటుంది.

పద్యవాధింగారు సరిగా ఈ తెగతేనెండిన మనిషి.

కాని ఒక బిల్లు భరించి తన గుండె పగులకపోవటం చూచుకోగానే అయిన కోల్పోయిన ధైర్యాన్ని చేకూర్చుకోసాగాడు. కాగా అది ఎట్లా సుపరించిందో తెలియదు. అయిన కోక చిత్ర

మైన భావం స్ఫురించింది. 'అదృష్టవశాత్తూ ఏకారణాతో అరిగి విసిరిన అమ్మ అయ్యపువట్టున తలలకుండా కొద్దికాలంలో మాని పోయేగాయం చేసి విడిచింది. అందుచేత బహుశః ఇంక పరవా ఉండరాదు'—ఈభావం కూడా ఆయనకు చాలా ధైర్యం కలిగించింది. ఆయన పండ్లదొంగలకుంటకల్లా ఇంచు మించు కాంతించిన వ్యవయంతోనే శ్రీకాకులం చేరుకున్నాడు.

బస్సుదిగుతూనే ఆయన మేష్టరుగారి ఇంటికి వెళ్ళాడు. కాని అక్కడ చలపతి ఉన్నవాడగాని, భాస్కరం వచ్చినవాడగాని చివరకు మేష్టరుగారి బాడళ్ళాడా కనుపించలేదు. మొదట ఆయన చివన మళ్ళా రెంగటిల్లిపోయారు. పిదప మేష్టరుగారి భార్యవచ్చి విషయాన్ని వివరింపగా కాంతించారు.

అయితే పద్మవాధం గారికి భాస్కరం స్నేహితుని ఇంటి ఉనికి తెలియదు. కాగా సాయింత్రి మామేష్టరుగారు వచ్చే వరకు ఎదురుమాస్తా కూర్చోవటమూ సాధ్యంకాదు.

అలోచిస్తూ ఆయన బస్సు స్టేండుప్రాంతాల తారట్లాడ సాగాడు. చివరకు అనుకోకుండా భాస్కరం అనుపించాడు. అచిరకాలంలోనే వారు తమ బససు సమీపించారు.

అక్కడ చలపతి మంచం ప్రక్కను కూర్చొని ఒక ఇరవై డొండ్ల అయాథయవ్వని వాడితో ఏమో మాట్లాడుతోంది. పద్మవాధంగాడు ఆమెను అయింటివారికి సంబంధించిన స్త్రీగా అర్థంచేసుకొని ఆమెకు అక్కడనుండి పోకటానికీ అవకాశమిస్తూ ద్వారంవద్దే నిలచిపోయాడు. కాని ఆమె "అరుగో నాన్నగారు" అంటూ చలపతితో అనగానే ఆమెను రాఘవిగా గుర్తించ గలిగాడు.

చలపతికి తండ్రిముఖం మాస్తే చాలా ఆశ్చర్యం చేయసాగింది. అతని ముఖమంతా నల్లగా మారేపోయి ఉన్నది. కండ్లు లోతుకుపోయాయి. వారంరోజులై నిద్రాహారాలలేని మనిషిలా ఉన్నారు. ఆయన వాడి మంచాన్ని సమీపించి వారగా కూర్చుంటూ "ఎలా ఉందిరా?" అన్నారు స్నేహాన్ని ధ్వనించే గొంతుతో—చలపతి ఈ ప్రశ్న కేమీ జవాబివ్వలేదు. పద్మవాధంగాడు వాడికేసి ఒకసారి అపాదమస్తకం చూచి వాడివంటివాడ చేయివేసి కాస్త కాస్తగా తిడిచి చివరికి నిట్టూర్పు విడిచాడు.

అసలే ఆశ్చర్యపోతున్న చలపతికి చర్య మరీ ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. విలే ఆయన స్నేహాన్ని పాడుభూతిని పొందటానికీ వాడి కీతంలో బహుశ ఇదే మొదటిసారి అంటే అందులో ఆశ్చర్యమేమీ ఉండదు.

తరువాత అన్నదమ్ములిద్దరూ కొంతసేపు చలపతికి వైద్యం చేస్తున్న చార్జర్సుగురించి తమకు నిలువనీడనిచ్చిన భాస్కరం స్నేహితునిగురించి మాట్లాడుకున్నారు. పద్మవాధంగాడు ఉండీ ఉడిగో ఒకటే అలా ప్రశ్నించేస్తుంటే భాస్కరం క్లుప్తంగా సమాధానాలిస్తూవచ్చాడు. పిదప రాఘవి గుమ్మంవద్ద అగవడగా భాస్కరం లేచి లోనికి వెళ్ళాడు.

భాస్కరం కొద్ది సేపట్లోనే తిరిగివచ్చి "సువ్రత్య భోజనాని లే" అన్నాడు అన్న మళ్ళీచేసి. కాని ఆయన అది పక ధ్యానంవల్ల మరెందుచేతో ఎన్నడూచేయని పనిచేశారు. "నేను భోజనం చేశాను" అన్నాడు నెమ్మదిగా. కాని ఇంకో క్షణం పోయక రాఘవివచ్చి "వడ్డించేశాను" అని చేప్పేసరికి ఆయనే మాట మాటాడకుండా లేచి దుస్తులు మార్చసాగాడు. భాస్కరం చాలా ఆశ్చర్యపోతూ నూరి దగ్గరకు తీసుకవెళ్ళాడు.

16

నిజానికి—ఇట్లా చెప్పే పెట్టకుండా చలపతి ఆకస్మికంగా జబ్బు పడటంగాని, ఆజబ్బు పడ్డవారై పదిమైళ్ళదూరంలో ఉన్న తిండ్రకన్నా ముందుగా ఎక్కడో ఎనభైమైళ్ళదూరాన ఉన్న పినతండ్రికి తెలియటంగాని, అన్నిటిని మించి రాఘవి వచ్చి ఇక్కడ కాపురంకూడా పెట్టి భావగారికొడుకుకి సేవచేయి నిర్ణయపడటంగాని—ఇందులో ఏ ఒక్కటి తీసుకున్నా మనిషిలో ఉండగల కుతూహలాన్నంతటిని ఆట్టుకోగల సమర్థములు. అట్టిది ఇప్పీ కలిసివాడూడా ఈనాడు పద్మవాధంగారి కుతూహలాన్ని కదిలించలేకపోయాయో అంటే కారణమేమిటా అనిపిస్తుంది. కాని అది విస్పష్టం. గత ముప్పదిగంటలలో వరుసగా అతిమహిమైన అనుభవాలు అతని చైతన్యాన్ని ఆహరించుకున్నాయి. అందు చేత అతను ఇప్పుడు దేనినిగురించికూడా ఆశ్చర్యపోగల స్థితిలో లేదు—సరికదా ప్రశ్నించే స్థితిలో కూడా లేక.

అతను భోజనంచేస్తున్నంత సేపూ ఆ విషయమే టుజు వయ్యింది. అతనేమోనా గట్టా లగుగుతారేమానని భాస్కరం వచ్చి ఎడంగా ఒక పీట వాలుకొని కూర్చున్నాడు. ఆయన ఇంచుమించు భోజనమంతా మానంగానే ముగించి లేచేముందు అడిగాడు.

"సువ్రత్య ఎన్ని రోజులు శిలపు పెట్టావ్?"

భాస్కర మీ ఆకస్మిక ప్రశ్నకు క్షణకాలం ఆగి జవాబిచ్చాడు.

"మొదట వాడి ఉత్తరం చూడగానే మూడు రోజులు శిలపు పెట్టకచ్చాను. ఇంచాకనే ఇంకొక రెండు రోజులు శిలపుకోసరం తెలిగ్రాం పంపాను"

పద్మవాధంగాడు కూడా క్షణంసేపు ఆలోచించి అన్నాడు. "బహుశా సువ్రత ఆతరువాత వెల్లిపోనా లభ్యమంటాను!" అని. అతడి దిగ్గరనుండి వెంటనే జవాబు రాకపోయేసరికి నెమ్మదిగా అక్కడి పరిస్థితివంతా వివరించి చెప్పాడు. భాస్కరం అంతా వినిపడవకూడా ఏమీ పలకకుండా ఊరుకున్నాడు. అంతట పద్మవాధంగాడు మళ్ళీ అన్నాడు.

"నాకంతా అయోమయంగా ఉంది. ఇక్కడినుండి వీటిని అక్కడికు తీసుకపోలేం. అక్కడనుండి దానిని కదపటానికీకూడా నిలువల్లు లేదు. ఒకతే కదప దలచుకొన్నా ఎక్కడకు? పాపం పిళ్ళ నెత్తిన ఎక్కారీ. కాగా దాని పరిస్థితి ఏదీ తెలిసినా ఏదీ

పరిస్థితి దానికి తెలిసినా ఇద్దరి కిద్దరూ ఒక్కలాటి స్థితిలో ఉన్నారు—ఏం అనూయిత్యం జరుగుతుందో చెప్పలేం."

అంటూ పద్యనాథంగాడు ఒక నిట్టూర్పు విడిచి ఉరుకు వ్వాడు.

అంతే, అతని భోజనం పూర్తయ్యేవరకూ ఎవరూ మాటాడలేదు. చివరి కఠిన విద్యరీతంపై శ్రద్ధతోనే భాస్కర మన్నాడు.

"అవసరాన్ని బట్టి శలవు పొడిగిస్తాం. మనుష్యులకన్నా ముఖ్యమేమిటి?"

దీనికి పద్యనాథంగాడు వెంటనే జవా విచ్చాడు.

"ఏమో మీ యిష్టం! నా కి పరిస్థితి అంతా అగమ్యగోచరంగా ఉన్నది. నేను డబ్బుకు విలుకాడను. కాని ఛవ్వకు కావలసింది అది కాదు. నువ్వు ఇక్కడ ఈ యిద్దరిలో కనీసం ఒకరు నేనుగోనేవరకైనా ఉంటే....." తరువాత వాక్యం పద్యనాథంగాడు వెంటనే పూర్తిచేయలేదు. కాని కాస్త వ్యవధిలో ఎట్లానో పూర్తి చేశాడు "...నైవ భగవచ్చిత్తం."

భాస్కరం దీని కేమీ జవా వివ్వలేదు. అతడు మానంగా అన్న వెంట చలపతి గదిలోకి వడిచాడు. అక్కడ పద్యనాథంగాడు చివరకు అడిగాడు.

"ఇంకా ఏమి పరిస్థితి ఏమిటి?"

భాస్కర మీ ప్రశ్నకయ్యేయెదురుచూస్తున్నాడు. అతడు చెప్పనాగాదు.

"ఏమో లేదు. గుండెదడ. నీరసం. కాస్తదూరం వదులే అనుభవమంది. భయం కలిగించే వార్త ఏమైనా వంటే చివస తెలిసితిష్టానోనాగు. గుండెనొప్పి కూడా ఉన్నది"

ఆరేకి ఇద్దరూ ఒకరు పెట్టేమీదా ఒకరు చెడ్డింగ్ మీదా ముఖాపిను లయ్యాడు. పద్యనాథంగాడు అడిగాడు.

"అలా ఎన్నాళ్ళయి ఉన్నది"

"చాలాకాలమై ఉన్నట్టే ఉన్నది. మొన్న పెద్ద పరీక్ష లోగో బయలుపడ్డది" అంటూ ఊగు మాగి "అవాళి ఇంగ్లీషు చేపగు కాబోలు. పరీక్షకు మామూలుగానే వెళ్లాడు. చేపగు నూడగానే భయం వేసింది కాబోలు చోగ్లానే మొహం తిరిగి పడి పోయాడుట. నలుగురూ సేదలేర్చి హెచ్చార్చురుగారివద్దకు తీసుకపోయాడు. ఆయన ఏచో ప్రశ్నించేసి అది ఒక జబ్బునీ దాక్తరు వద్దకు పొమ్మని సలహాయస్తూ అప్పటికి వ్రాయగలిగితే పరీక్షకు వ్రాయమన్నారట. చేపగు వ్రాశాక మీద గవర్న మెంటు చోప్పి టలోకు పోయాడు. ఆయన తనకిచ్చేమీ మీ పెద్దవాళ్ళను తోడుకు రమ్మన్నాడుట. పోయి జరిగిందంతా మేధరుతో చెప్తే ఆయన నమ్మకుండా—చేపగు వ్రాయడం చాలికాక చేమలు వేశావు పొమ్మన్నాడట. అప్పుడు నాకు ఉత్తరం వ్రాశాడు."

భాస్కరం ఆగాడు. అతని ముఖంలోకి చూస్తున్న పద్యనాథంగా రవ్వకు కొడుకువంక తిరిగి

"మరి నాకు వ్రాయలేదేమిరా?" అన్నారు జారిగా. కాని దానికి జవాబుగా చలపతి ముఖం ప్రక్కకు తిప్పేసుకున్నాడు. పద్యనాథంగా రీ జవాబుకు ఒక నిట్టూర్పు విడిచి ఉరుకువ్వాడు.

కొంతసేపు పోయాక భాస్కరం మళ్లా చెప్పవారం విచాడు.

"దాక్తరు వాడికేమీ భయం కలిగించే వార్తలూ అనీ చెప్ప కూడదనీ కొంతకాలంవరకూ వాడే విధమైన ఉద్రేకాలకూ లోసు కాగాదనీ చెప్పారు. ఒకవిధంగా అసలీ తోగం వాడికి అందువల్ల వచ్చినదే కూడా. అందుచేత ఎందుకైనా మంచిదని ఇక్కడ ఈ స్నేహితునితో మాటాడి ఆ మేధరుగారి ఇంట్లోంచి తీసుక వచ్చే శాను. తరువాత దీనికి ఉత్తరం వ్రాశాను—నాకు తెలుసు వదన! ఇట్లా పురిటిలోబలని—ఉత్తరం పాయంకాలంప అంది ఉంటుంది. రాత్రి రైలులో బయలుదేరి వచ్చేసింది." భాస్కరం చెప్పవలసినది పూర్తికాగా ఆగిపోయాడు. అతడు చాలా విషయాలు అన్న గారి ఉహక విడిచిపెట్టాడు. ఆ అన్న గారు వాటిని ఉపసించాగో లేదోగాని చాలాసేపటివరకూ మానంగా గడిపాక చలపతి నే వాడిస్థితిగూర్చి ఉండీ ఉడిగీ కొన్ని ప్రశ్నలు వేశారు. ఆ తరువాత మరికాస్త మానంతో "నే జల్మివస్తాను." అంటూ లేచారు.

భాస్కరం చలపతి కూడా ఈ ప్రయాణానికి ఆశ్చర్య పోయారు. భాస్కరంకు విషయం తెలిసినా అతను కనీసం ఆ గాత్రికైనా అక్కడ ఉంటారనుకున్నాడు. కాని పద్యనాథంగా రవ్వాడు.

"నువ్వు యిక్కడ ఎలానూ ఉన్నావు! ఇంక నాకు నిశ్చింత. అక్కడి పరిస్థితే నాకు అంతోలేవకరంగా ఉంది" అంటూ మేకుసున్న లాల్చి అందుకొని అందులోంచి గండువందిల రూపాయల నోట్లు తీసి భాస్కరం చేతికిస్తూ "నేను మళ్లా శలవు వస్తాను" అన్నారు.

భాస్కరం అట్లానే ఆ నోట్ల వంకా అన్న ముఖంవంకా చూస్తూ ఉరుకువ్వాడు.

పిదప పద్యనాథంగాడు కొడుకు మంచాన్ని సమీపిస్తూ అన్నారు—

"నేను ఇంటికి జల్లి శలవు వస్తానురా చలపతి! అక్కడ తనస్థిగూరూ వాల్లూ వచ్చి కేంవలేసి ఉన్నారు. మన పెసరచేసు ఒకటి ఇంటికివచ్చి వాకిలపడి ఉన్నది. అందుచేత మీ అమ్మ రాతను. ఇక్కడ పిన్ని ఉన్నదికదా—మీ గిన్నాన్న కూడా వుంటాడు." అంటూ కాస్త వ్యవధిలో— "మీ అమ్మమూదా తీసుక రమ్మన్నా చేమిటి?" అన్నారు. నాకు వెంటనే జవా వివ్వలేదు. ఆయన మరల ప్రశ్నించిగా తనసారి కూడా తండ్రితో మాటాడవలసి వచ్చినపుడు చలపతి దృష్టిని ప్రక్కకు తిప్పుకుంటూ అన్నాడు.

"పోనీ ఇప్పుడు వదులెండి."

ఎక్కడ ఎట్లా తగిలినో తెలియదు. తేక వాడు చెడవులతో
తద్దంటున్నా గొంతుతో రావాలనటాన్నే గ్రహించాలో ఈ
జవాబుతో ఇంత పద్మవాధింగాయా కన్నీళ్ళపర్యంతమయ్యారు.

17

సెల్లాలు గడిచాయి.

ఈ సెలవాట్లా నిధిరామం లేకుండా పద్మవాధింగాయి
ఇంటినుండి చలపతివద్దకు చలపతివద్దనుండి ఇంటికి ఎట్లా తిరి
గాలో సాధారణ సమయాల్లో వచ్చుటలు తప్పించే మనిషి ఎట్లు
ఎట్లా అతి నిర్లక్ష్యంగా ఖర్చుచేకాలో చూస్తే చివరకు భాస్కరం
కూడా ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇంక చలపతివితే చెప్పనే అక్కర
లేను. వాడు తనవంటి నిర్యాస్యుడూ కోగిష్టి అపసంతి పనవాడి
ప్రాంతుకు కూడా అంత వియవ ఉంటుందా అనుకోసాగాడు.

పద్మవాధింగాయి అదిలో ప్రతిరోజూ ఉదయం వచ్చి
పాయంకాలానికి తిరిగిపోతూనే వారు. క్రమంగా చలపతి ఆరో
గ్యాన్ని కోలుకొన వారంభించాక రోజువారీ రోజు వస్తూనే
వారు.

జోలెజేసి ధరలపెట్టి మందులూ ఇంజక్షన్ కాక దజన్ల
కొద్దీ బల్బెయిపట్టు పాన్లకొద్దీ చామపట్టు ఒక్కొక్కటి
రూపాయరూపాయన్నారా పోసి దానిమృతపండ్లు కొనిపెడుతూ
ఉంటే చలపతి నిచ్చగతోతూ “తన కవిసయించటం లేద”నీ
అవన్నీ అనవసరమనీ చెప్పి ప్రయోజనంలేని మొఖమాటాన్ని
వ్యక్తంచేసేవాడు. ఏమైతే నేం సెల్లల్లో పద్మవాధింగా
లేమా వ్యయం ఫలించాయి. చలపతి నేనుకున్నాడు. దాక్తురగా
వాడి ఆరోగ్యం వ్వా వానికి ఆ చిరకాలంలోనే వారానికి రెండు
రోజులు కోగిని చూపే వరకువై ఇంటికి తీసుకొనిపోవడానికి—
కూడా సమర్థించారు.

అనాక పద్మవాధింగాయి ఇంటికి వస్తునే రాఘవినుద్దే
శించి “ఇంక నునం చెల్లిపోవచ్చు నమ్మ” అన్నారు.

అప్పటికప్పుడే తలవు ఇంక పొడిగించటానికి సాధ్యంకాక
వారంగోజాల క్రితమే భాస్కరం అనకొపల్లి వెళ్లిపోయి
ఉన్నాడు. ఈవారం రోజులుకూడా కలుపుకొని రాఘవితో
మాట్లాడటం ఆయనకు అదే మొదటిసారి.

ఇంతవరకూ అతను—వర్తన సమయంలో ఎన్నో కానారీ
అక్కరలేదనే అనటం తప్ప ఎన్నడూ ఏవిషయమయ్యా ముఖ
ప్రంగా మాటాడి ఎరుగరు. కాని ఇవాళతో అతని సమస్తమైన
మృదయభారం బాదరబండి మొదలైనవన్నీ సరి అనిపించటంచేత
కాబోలు ఆయన వస్తూనే వంటగది వద్దకు వచ్చి చలపతికి పళ్ళం
పెడుతున్న రాఘవినుద్దేశించి పైమాటలన్నారు. ఐతే చిత్రింగా
రాఘవినిగ్రహించి.

రాఘవి ముద్దేశించి పద్మవాధింగాయి అదిలో తను మనః
వధాన చిత్రించుకున్న వికృతమూర్తినింతా ఈ సెల్లల్లయీ చెరిపి
చెరిపి దిద్దుకుంటు నే ఉన్నాడు. ఆ దిద్దు బాటకూడా ఎంతవరకు

వచ్చిందంటే ఇంక ఈ నూత్నస్పృహలో ఏం చెరిపి మార్చవలసి
వచ్చివా అదిమగ్న వికృతత్వానికే కారణ మౌతుందనుకు నే స్త్రీకి
వచ్చింది. కాని ఇప్పుడు రాఘవి చిత్రింగా సిగ్గుపడటంతో అత
నికి తన నిర్ణయంలో లోపం తెలిసింది.

ఈసారి ఆయన చలపతి వంకమాస్తా అన్నాడు.

“రేపూ ఎల్లండి మంచిదికాదు. అవతల్లెండి దళిమవాడు
బంగి తీసుకవస్తాను సిద్ధంగా ఉండండి” అన్నాడు.

ఆయన అనుభూతిన్నా నే ఇంటికి వెళ్లిపోయాడు.

తరువాత సరిగా అనుకున్నవాటికి బంగి వచ్చింది. ఆయన
వస్తునే తిన్నగా దాక్తురవద్దకు పోయి కుదిసారి అనుజ్ఞతీసుకొని
పిదప బజారుకు వెళ్లి పామామలు కొనుక్కొని పడకొండింటికి తిరిగి
వచ్చారు. కాని ఆయన ఆశ్చర్యానికి ఇంటికవద్దపామామలు సర్ది
బాడ విమీ కావరాలేదు. వెంటనే ఆయన రాఘవి వద్దకుపోయి
మాటిగా క్రుశ్నించారు. రాఘవి చలపతివంకా సాధిప్రాయంగా
చూసినవిధి. అంతట చలపతి వివరించాడు.

“ఏన్ని రాదటవాన్నా గూ !”

పద్మవాధింగాయి ఇంచుమించు ఆ ప్రయత్నంగానే అడి
గాడు.

“ఎందుకు రాదూ ?”

చలపతి కేబునొంచి ఒక ఉత్తరాన్ని నిసి అందిస్తూ.

“చిన్నాన్ని ఉత్తరంవ్రాచారు” అన్నాడు మెచ్చుడిగా. కాని
పద్మవాధింగాయి ఉత్తరం అందుకోకుండానే అడిగాడు.

“ఏమని”

“ఇంకొకసారి నల్లవచ్చుననీ తనకు హామీలు భోజనం
పడటంలేదనీ అందుచేత ఒంట్లో బాంబులేదనీ”

ఈసారి పద్మవాధింగాయి భారణి మారుస్తూ అన్నాడు.

“అదా! సరే మర్యాద వ్రాయి. ‘చిన్నాన్నా! నీవుహాటల్లో
పక్షులు భోజనాలు చేసి ఉన్నావులా...అందుచేత నీకుహాటల్లో
భోజనం బాగానే పడుతుందీ. చాతే ఆజుచ్చేదో భోజనంవల్ల కాక
ఇంకొకదానివల్ల వచ్చిఉంటుందీ!’ అనివ్రాయి”

పద్మవాధింగా రిచ్చిన జవాబుమాకి చలపతి ఏన్ని ముఖం
లో మాటాడు. ఏన్ని ముఖ మెత్తన చేసుకొంది.

పిదపకొంతసేపు ముగ్గురూ మానంగా నిలచిపోయిన పద్మ
వాధింగారడిగాడు.

“ఏమిమ్మా నీలంకా పండనాం పోలేదూ ?”

క్రశ్ని ఇట్లా మాటిగా వచ్చేసరికి రాఘవి తలవంచుకొని
అన్నది.

“ఈసారికి పోనివ్వండి. ఇంకొకసారి వస్తాను”

“అదినరే! ఇంకొకసారి ఎల్లానూ తద్దువుగాని, ఇప్పుడు
వరాదానికేం ?”

రాఘవి నమనతూ జవాబిచ్చింది. “అయిన వద్దన్నట్లు వ్రాసాక వస్తే మనసు కష్టమైపోతుంటార”ని

కాని పద్మనాథంగారా నా దెందుచేతో ఎక్స్‌రేని ఎన్నడూ నిర్బంధించవలెగా నిర్బంధించసాగారు. ఆయనన్నారు.

“ఇంతకూ అసలు సంగతి వాడు వ్రాయలేడు కదూ!”

రాఘవి దీనికి జవాబుగా చలపతివంక చూసింది. చలపతి మళ్ళీ వెనకటి ఉత్తరాన్నే అందివ్వబోతూ

“వ్రాశారండీ ఇదుగో” అన్నారు. కాని పద్మనాథంగారు ఈసారి కూడా ఆ ఉత్తరం అందుకోకుండానే జవాబిచ్చారు.

“అది మీ పిన్ని వ్రాయించింది! మీ పిన్ని ఇక్కడనుండి వ్రాస్తే కదూ వాడు దానిపై అలా వ్రాశాడూ!”

ఈ అస్త్రం బాగానే పనిచేసింది. దెబ్బతో రాఘవి సామాను సర్దసాగింది.

* * * * *

అనాకు సాయంకాలానికి లక్ష్యమృగాగు కొడుకు కండ్ల పడలంగోనే కండ్లనీళ్లు త్రొక్కుకుంటూ వాడిని దగ్గరకు తీసుకున్నారు. తరువారితమ కుమ్మరచాస్త్రాలను చాచి రాఘవి చెతిలో చిట్టి వంతుకున్నారు.

రాఘవిలో ఆమె గద్దదకంఠంగానుండి ఒక్కమాట మాత్రం ఆనంది గారు—“ఏమమ్మా!” అని. అంతే తరువారి కళ్ళనీళ్లు క్రుక్కుకుంటూ నిలుచుండిపోయారు.

కారవ వచ్చి పిన్నితో మాట్లాడకుండానే చిట్టిని మాత్రం పెద్ద స్త్రీలలో పలకరిస్తూ చేతుల్లోకి తీసుకొని ‘అయ్’ తీసుకపోయింది. దానికి పాద్యములు అక్కడే నిలుచుని—ఒక్కసారి పవన చేప సెటిలో కొట్టుకుంటున్న రాఘవవంకా పరిశుష్క శరీరయోగోకం చూస్తూ భ్రమించినట్టున్న తల్లివంకా విడిచి విడిచి చూస్తున్నారు.

తరువారి పద్మనాథంగారు వచ్చి “సంతోషించక ఏమస్తూ వేం? మంచి తెలివే” అంటూ మందలిపు వటించాక గాని లక్ష్యమృగాగు నిగ్రహంకోసరం ప్రయత్నం చేయలేదు. అప్పుడు కన్నీళ్లు కుడుచుకొని రాఘవిని వెంటబెట్టుకొని పెరటి వరండాలోకి వెళ్లిపోయారు.

రాఘవి పుట్టిన ఇంటివారి క్షేమ సమాచారానుభవ వనవెనుక రాఘవీ భాస్కరాలు అక్కడకు వచ్చిన చైనాలూ చలపతి జబ్బునుగురించి కారణాలగురించి ప్రస్తావించాడు. రాఘవి వివరాలు చెబుతూఉంటే మధ్యలో లక్ష్యమృగాగు మల్ల కంటినరు పెట్టుకుంటూ ఆరింభించాడు. ఆమె కోకార్థ్యకంఠంతో చెప్పసాగారు.

“అతను అప్పుడే కూడా వాచాగా చెప్పాడు. కాని నేను గ్రహించలేకపోయాను... గ్రహించి మాత్రం చేయగలిగింది ఏమన్నది! అయిన కంఠ తోస్తే అంత. ఒకరు చెప్పితే ఎంబారా ఏమేనా...”

—అంటూ చదవ ఒక బెల్లన గుఱుం రాగా అందు మునిగి గేలుతూ స్పష్టాస్పష్టపు మకులతో అన్నారు—

“ఈ యింటి పెద్దలు చేసిన ఏ పుణ్యలేకమో మిగులబట్టి వాడికి భగవంతు డాబుద్ది పుట్టించాడు. లేక వాళ్ళ చిన్నాన్ని దగ్గర కూడా వాడి కట్లాటి భయమే ఉంటే ఏనాడో ఒకనాడు చెప్పి పెట్టకుండా కళ్లు మూసినేనాడు.”

—అంటూ కంఠం పూడుకుపోగా క్షణమూగి నిగ్రహం చిక్కాక నీర్ల నిశ్వాసాలు విడుస్తూ అన్నారు—

“ఎందుకూ తల్లి తండ్రి—ఉన్నాం కేక. వాడికి కష్టానికి కాగలిగామా. సుఖానికి కాగలిగిగామా! సుఖంలోనూ కష్టంలోనూ కూడా మీరే తల్లి తండ్రి అయ్యారను. అతను తండ్రి వాడి కష్టసుఖాల కవక్కుంటే మువ్వ తల్లివై వాడికి చాకిరీ చేశావు. పేరుకు మాత్రమే మేము తల్లి తండ్రి!” లక్ష్యమృగా రాగారు.

గంభీర న్యూదయమైన ఆ మాతృమూర్తి అమేయమైన తన కృతజ్ఞతను వ్యక్తీకరించిన ఆ పద్మిని ఎంత సహజంగానూ నిరాశం బరంగానూ ఉన్నారంటే వక్రదృష్టికలవారల కది ఈవ్వాళ అనిపించేట్టుంది.

తరువారే ఆనాడూ—ఆనాడే కాదు ఆ జనక వారం పది నోజల వరకూ కూడా తాము గంచిన స్థానాల్ని పట్టే తపనలూ వేదనలూ ఉబ్బుంచుంటూ ఒకరికొకరు వర్ణించుకోవడంతోనే సరి పోయింది.

18

జీవితం బహు విచిత్రమైనది. కొన్ని నాళ్లు సుఖం కొన్ని నాళ్లు కష్టం కొన్ని నాళ్లు ఆనందిం మరియు కొన్ని నాళ్లు గుఱుం. మల్ల అందులో పర్యవసర్యాలు. అందులో ఎప్పుడు ఎందుకు ఏది వస్తుందో తెలియదు. తెలుస్తుందనుకుంటూ గాని నిజంగా తెలియదు.

రాఘవి వచ్చి అప్పటికి సరిగా పదిహేను దినాలు లయ్యింది. ఈ పది హేనునోజలలో ఆమె మూడుసార్లు ప్రయాణమయ్యింది మూడుసార్లు పద్మనాథంగారే ఆశీర్వాదు. మార్గ్య సంతోషించిన లక్ష్యమృగారితో ఆయన అనేవారు.

మొదట “వచ్చి నాలుగునోజలైనా కాలేను అప్పుడేనా?” అన్నారు. అట్టి నాలుగులు గెంతు గడతగా గెంపవసారి “వాడలిగా డేమో ఆ అలకతీని వచ్చి తీసుకో ఇల్లనీ నోందవేల?” అన్నారు. మూడవసారి కూడా మల్ల ప్రయాణం విషయం వచ్చేసరికి ఆయనా రాఘవికే ఎదుటికి రప్పించుకొని “ఏమమ్మా యిక్కడ నీకు మీ నాన్న గారి ఇంటిగోలా గడవటం లేదేమిటి? ఇంటికి ఇంటికి అంటావుట నీ ఇల్లెక్కడ ఉన్నదీ?” అంటూ ప్రశ్నించి ఉరుకున్నారు.

రాఘవికి చివరకు కోపం తెచ్చుకోవడానికైనా నీలులేక పోయేసరికి ఏడుపువచ్చి ఉరుకుంది. ఆమె ఎవ్వరూ మాడకుండా చూసి ఒకసారి ఏడ్చేసింది.

సరిగా ఆ మనువాడే వాస్తవం వ్యవస్థించి ఒక పుత్రం వచ్చింది. కాని ఆ సరికి గాఢమి కుంభ బువు దిండుకొని ఉండటం చేతి వాగానే ఉన్నది. లేకపోతే ఆ ఉత్తరముట్లా వచ్చినందుకు ఇంత మంచి రాఘవే అకస్మాత్తుగా పెద్దదే ఉడుకుండును. ఇప్పుడో మంచిది మరింత మంచిదయ్యింది.

ఉత్తరం వచ్చింది మధ్యాహ్నంవేళ ఆసరికి తోడిపోవ లిచ్చినా బల్లూ కిక్కిరించి పెట్టివరండాలో కూర్చుని ఉన్నాడు. పద్మవాధంగాడు ఉత్తరాన్ని తీసుకవచ్చి భార్యకు చూపుతూ “మీ మురిది ఉత్తరం వ్రాగాను” అన్నాడు ఏమో అభిప్రాయం వ్యవస్థించేటా. ఈ వార్త ఇద్దరు ఆవవాళ్ళూ, పిల్లల్లో ఇద్దరి పెద్ద వాళ్ళూ కన్నీరులను చేసింది. అయితే ఇంకాగా నిజమైన కన్నీటిల్లో ఎదురు చూడటాలో వారిమీదానే అది తిక్కుతగా కావవలసింది.

లక్ష్మమ్మ గారూ రక్షిగాడు.

“ఎవని?”

“ఏమో నువ్వే చనువుతో” అంటూ ఆ ఉత్తరం అక్కడ పడేసే లిచ్చి వట్టింట వాల్చిఉన్న మంచంమీద కూర్చున్నాడు. అక్కడను వారికి ఒక్క లక్ష్మమ్మగారి మునుమే అగపడుతుంది. తిక్కనవారంతా గోడచాలున ఉన్నారు.

లక్ష్మమ్మగారు ఒక నిమిషరవాక్యంతో భర్తను నిందించి తరువాత రాఘవిని చదవమన్నారు. పద్మవాధంగారి ముఖాన హాసం వలిసింది. కాని చివరికా ఉత్తరాన్ని చలపతి చేతి వాడు. అద్యంతాలు విడిచే ఉత్తర మిట్లా ఉన్నది.

“మ్మాల్లు తెరచి ఈసరికి అప్పుడే పదిహేను గోడ లయ్యింది. చనక చలపతి ఈ యాదాది పాదెనట్లు వ్రాసిన ఉత్తరం అంటే ఉంటుంది. వాడి T. C. కూడా శ్రీకాకుళంమంచి తెప్పించేశాను. మీరు వాడిని పంపవమే తరువాయి. ఇప్పుటికే చాలా ఆలస్యమయింది. తక్షణం పంపవలెను...”

చలపతి ఆగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగారు “ఈ” అంటూ ఈ కొట్టారు. అయితే చిన్నప్పుడు విన్న మాది మాటిలోపడ్డ

కళ్ళూ ఎన్నిపాల్లు ఈగొడినే మాత్రం ఉత్తరంలోకి ప్రోత్తగా అక్షరా లోన వస్తాయా. చలపతి అదే అన్నాడు.

“అంతే మరి లేదు”

కాని లక్ష్మమ్మగారు నమ్మలేదు. పైగా “తప్పు పెదవా! నవ్వు హాస్యాలాడ కూడదు” అంటూ మందలించ సాగారు. అయితే ఆ భ్రమ ఎంతోసేపు సాగలేదు. చలపతి భారదా ఒట్టుచేసి చెప్ప తోయేసరికి ఆమె నమ్మక తప్పిందికాదు. అంతట ఆమె తన కాలం ఆలోచించి “ఎట్లానైనా మీ అన్నదమ్ములకు దాక్షిణ్యం గాని న్యాయంగాని లేవు” అన్నారు కలుపుగా. పద్మవాధంగాడు ఈయతోలేదు. కవియించి విడిచాడు. ఆమె అన్నాడు “కాదు—ఆ అమ్మాయి మధ్య నేం చేస్తుంది? మీరేమో చలపతించేసి తీసుక వచ్చేకారు. ఎన్నిపాల్లు పోతానన్నా వెళ్ళివచ్చి రాయెను. యింక ఆయనగారు అరిమిదకోపం కోలుమిద చూపాడన్నట్లు మీ మీదకోపం చూపటం చేతి కాక ఆవిడమిద చూపటమేమిటి?”

పద్మవాధంగాడు ఆమె అమాయకకు నవ్వుకుంటూ మరి కాస్త సేపుకూడా అడించాక అన్నాడు.

“నీకేం ఏచ్చా! ఆ ఉత్తరం అట్లా వ్రాయటంలో అర్థం నీకు తెలియకపోతే మీ చెల్లెల్లుకున చెపుతుంది.” అంటూ తన మాగి “నీడిలా బిర్రబిగిసిండుకు తనూపాచేసి ఉండేవాడిని. అయితే పరిస్థితులు అంగీకరించకుండా ఉన్నాయి. లేకపోతే వాడన్నట్లు చలపతిని ఒక్కకినే పంపితే వాడికియింకోకక్కటి పాపమయ్యుండేది” అంటూ ముఖాన అటు అభిమానం యిటు కాంతం అటు ఆలోచనా ఇటు తిక్కం ఇంకా అనేక భావాలా సంకులంగా ప్రతిఫలిస్తుండగా అక్కడనుండి లేచివెళ్ళి పోయారు.

అమరునాడు ఉదయాన్నే ఒక రెండ్రులబండిలో రాఘవి చిట్టి చలపతి రైలుస్టేషనుకు ప్రయాణమయ్యారు. కునాన్ని గమనించటానికై వీధివాకిట వచ్చి నిలచి, ఉన్న లక్ష్మమ్మగారు, దురగయ్యగారి చిన్న కోడలు మంచివల్ల బిందెలో ఎదురురావటం చూసి తృప్తిచెందిన ఆత్మతో లోని! వెళ్ళిపోయారు.

ది వ్యధీ క్ష

శ్రీ సామవేదం జానకిరామశర్మ

తడబడెడు గుండె, అడుగులు, నడికిరేయి
మోసికొనిపోయి చెన్ననిమోల నిలువ
కటిక చీకటి వాయుశాలకడకు వచ్చి
శాక్యకులమణి మెల మెల్ల సంచరించె!

తన హృదయమ్ములోఁ గలుఁగు తాపము నిచ్చలు ప్రాణికోటిలోఁ
దనరెడు బాధయై, అసలు తానె తదీయము ప్రాణికోటియై
మనెడు మహాతపస్వియువమండనుఁ డిద్దమరేయి వేదనా
జనితభరమ్ము తోడుఁగొనిసాగె విచిత్ర పదక్రమంబునన్!

పెనుకను ముందుఁ బార్శ్వముల విస్తృతమైకడుఁ జట్టునాంధ్యమున్
గని తొలగించుకొనయిన కార్యము నెంచుచు, లోని మోసలన్
గునుకుచు నున్న చెన్నని యకుంతిత శీలుని దివ్యదాపునం
గని పెనుకాడి, ముందుఁజని, కమ్రమృదూక్తులఁ దెల్ప నాతఁడున్

“ఓయిఁద్రభూ! ఇదేమియిది యూహకురానిది? చిత్ర చిత్రమై
నాయనుభూతి సర్వముక నాటకమయ్యెను! నేటిరేయి యె
దోయొక యద్భుతమ్ము మదితోఁచెడు, దివ్య పదమ్ములాదృతిన్
ఈయెడ కిట్లు సాగుటకు హేతువులన్ సెలవీయవే డ్రభూ!

ప్రభు వెంతధీరుఁడో పఱతెంచె నీరేయి
వెలుఁగులు జమ్ము నీవీధి యేల?
స్వామి కారణ్యమ్ము సాగివచ్చెను నేడు
శాంతమ్ము నాట్యముల్ నలుపునేల?
శాక్యనైతతి దృష్టిసారింపె జగమెల్ల
నిశ్శబ్దతలు దెసల్ నిండునేల?
యువరాజు మనసులో యోచించె నేదియో
ఆనందవాయువు లీను నేల?
అన్నియనుకూలతలు రాశియైనయట్లు
కానిపించెడు; నేడుగాఁ బూనునవ్య
నవ్యరీతుల రాజ్యమ్ము దివ్యశోభ!
ఔండమున కిది యెంత యానందరేఖ!

కనుల నేనోవింత కాంతులు పొడసూపె
విద్యుత్తు శోభల వీడెనేము!
మేనిపై ధగధగల్ మిఱుమిట్టు గొలిపెదం
తరణ ప్రకాశమ్ము తరిగనేము
అననమ్మున శోభలందగించెను క్రొత్త
లిందుబింబము కాంతి దిండెనేము!
తనుయప్టి పరివేషమును దాల్చెనవ్యమై
అగ్నికీలలు లుప్తమయ్యె నేము!
ఏము ప్రభువిష్వదీ రేయి నిన్నినాళ్ల
విధముతోచక క్రొంగ్రొత్త పథము నడచు
దివ్య తేజోవిలాసమ్ము దిద్దుకొనెను
అనుపమాద్భుత రమ్య మియ్యది తలంప!

చిఱునవ్వుల్ వెదజల్లుసామి! దయతోఁ జెప్పంగదే నీవయై
యరుదేరన్ గతమేమి? చూపులివి నాకాశ్చర్య సందేహముల్
కలవా కన్నులనన్నమాత్రముననే కార్యమ్ము సాధించు కిం
కరు లీరాకకు హేతు వేమియగు లోకమ్మెల్ల మేల్కొల్పుటల్!

పరమాద్భుత మియ్యది నుం
దర వదనంబెత్తి పలుకఁ దలఁచి యుడుగుటల్!
కరమాశ్చర్యం బియ్యది
శిరమెత్తియుఁ జూపు నిలుపుఁ జేయకుడుగుటల్!

చాలు మానమ్ము చాలు నీసరికి మనసు
విప్పి చెప్పంగదే! నన్ను వేఱురీతి
దలఁతువో! ప్రేమసింధు లుదారగుణులు
కాశ్యకులులన్న సుశీకి సంశయము కలదె?

అదిగదిగో మహాప్రభువు లాస్యము విప్పిరి రాజనీవలో
ముదిమిఁగడించు నాదుతలపుల్ ఫలియించెను! ముత్తైపుంఝుడల్
కదలగసాగ! స్నాని కనుకంప జనించెను! సావధానతన్
మది పదిలించు కొందు" ననుమాటలు గాతమ చక్రవర్తిలో

కదిలి, చెన్నని కండ్లలో మెదలిచూపు
బిడ్డలుగనాదె గాంభీర్య ముట్టిపడగ
"కాశ్యవంశమ్ము నీ ఋణ సాగరమ్ము
నధిగమించునో ఎన్నటికైనఁ జెన్న!

నీవాత్మలము నాయెకన్ అవధి లేనేలేనిదయ్యంగదా!
నేపాధర్మము నీవ రూపము, త్వదాఖి ప్రాథమోన్నత్యములే
గావన్ రాజ్యము నాఁడు నాఁటికి జగత్కల్యాణ సంపాదితై
తిగల్ పాగుచు నెల్ల రాజ్యముల వందీపించు నైజప్రళిన్!

నామనసు రాచకార్యములందుకన్న
నన్యమునఁ బోదు. తండ్రి యున్నారలనుము
పెద్దతనమాట నూహింప రద్దికాక
యెల్లియో నేఁడొ భార ముట్టెట్లొపడును!

ఈభారమును మోవజాలనని యెంతే దూరముం బోదునో!
ఈభారమును నేనమోతునని యెంతే దాపుగా నుండునో!
నాభావమున రూపమేర్పడక చెన్నా! చిత్తనంతోభమి
శోభాహీనుడ నైతి నిద్రి నను సంశోధింపఁగా నెంచుఁబో!

చాలబుగ్గల నవ్వు పంట పండించెడు
పసిపాప లొలికించు భాగ్యలేఖ!
అవధి లేక యెడంద హత్తు నాలు మగళ్ల
రమ్యకూ ప్రణయ సామ్రాజ్యశోభ!
విజ్ఞాన బీజములే పెదజల్లు బుద్ధిమ
ద్రగ్నేనరుల మనోహర మనీష
ఆనందసుధ పంచునట్టి యుత్తమకావ్య
కన్యల సృష్టించు కవుల ప్రతిభ
ఏమి చిత్రమ్మో మన కండ్ల యెదుట మృత్యు
భీకరోన్నత దంష్ట్రావిభిన్నమగుచు
మాయుటలు డెండమునకు నుమ్మలికఁ గూర్పు
తలఁచుటయు నిద్రి యెంత బాధాకరమ్మో!

నడయాడు శవమయి ముడుతల మేనిలో
భయముఁ గూర్చెడు జరాప్రాథవమ్మో!
పాన్యవీడని యస్థిపంజరమ్ముగఁ జేసి
బాధ పెట్టెడు రుజాబహుళ శక్తి!
ఆకలి మంటలు సోక మిక్కుటముగ
పెతపెట్టు దారిద్ర్య విలసనమ్మో!
స్వార్థ పంకిలదృష్టి పంచరింప యథేచ్ఛఁ
గుత్తుక లొరసెడి కోపవహ్ని
ఎల్లెడలఁ జాండవింప నా యుల్ల మందుఁ
దత్త దనుభావములు తోచి తాపకాంతి
కలుఁగఁగాఁ బోదు. లోకమ్ము తెలిసి యెన్నఁ
డని నుఖయించునా ఒకయింత చెన్న?

ఈ సర్వాపదలేను కారణముగా నీరాజ్య సంవాసులన్
గాసిం బెట్టునటంచు లోఁ దలఁతుఁ జెన్నా! అట్లయ్యా. రాజుతా
వీనంబేనియు వీని బాపుటకుఁ బ్రావీణ్యము నార్జింపఁదో
దోసంబందును. వాని యాప్రభులతో దుఃఖమై యావారికిన్!

నాదుప్రజ—కాదు. లోకమునందునున్న
యెల్లరును కాంతి సౌఖ్యాల నుల్లసిల్ల
చిన్న మెత్తైన త్యాగము చేయవలయు.
వలదనఁగ నీవు మాత్రము దలఁతు వొక్కా!

ఆ నిరీక్షణమేమి చెన్నా! మదీయ
వాక్యముల యంతరార్థ సంపద నెఱింగి
నావధానుడ వగుము నీసాయమేను
కోరివచ్చితి కాదనఁగూడ దిపుడు!

ఈనడిరేయి రాజ్యము న హీనసుఖములు తల్లిదండ్రులన్
సూనుని, ధర్మపత్నిని యశోధరనున్ విడనాడి తాపసుల్
పూనెడు ధర్మమార్గమునఁ బోయి పసింతు నరణ్యసీమ; లో
కానకు కాంతి సౌఖ్యములు గల్గెడు మార్గ మెఱింగి వచ్చెదన్!

ఈమహాదివ్య దీక్షలో నించుకంత
సాయపడు మీవు హయముల న్యంజనమున
నజ్జితముచేసి వేవేగ సాగిరమ్ము.
అశ్రువు లివేల! యువరాజు నాజ్ఞయిద్దీ!"

అని పలికిన నిముసములో
వినిపించె రథమ్మరవము వీధులతుదలన్;
కనిపించె దివ్య దీధితి
వినువీధిన్ సురలు మునులు వేడుకఁ జూడన్.

★
ముఖము

హీ
విలాస
చిహ్నము
★

రాజా
స్నో

- ★ ముఖమును కాపాడును
- ★ ముఖ విలాసమును పెంపొందించును

FAS-766

MANYAM & CO., BANGALORE, MADRAS, MADURAI, BOMBAY.

తెలంగాణ { ఆఫీసు : 85273
కోటాఫీల్డ్ : 55080

Telegrams : "SRIUMA"

SRINIVAS BRICK WORKS

శ్రీనివాస్ బ్రిక్ వర్క్స్

(నుంబల్ - పూనమల్లి హైరోడ్డుమీద)

ఆఫీసు:

5, లజ్ చర్చి రోడ్డు, మైలాపూరు, మద్రాసు.

★

గొప్పరకం స్టాక్ యిటుకలు
స్లాట్ ఫారం పోత యిటుకలు
తత్సంబంధమైన ఇతర పరికరములు

తయారు చేయువారు

అర్జున్ వెంటనే గమనింపబడును. తెలివితీర్పుగా చేయబడును.

★

బిల్డింగుల నిర్మాణపు పని తీసికొనబడును

★

హోం సప్లయ్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్:

C. SRINIVASAN,

సి. శ్రీనివాసన్

ఇంజనీరింగ్ కంట్రాక్టరు

5, లజ్ చర్చి రోడ్డు, మైలాపూరు.

“నేను ప్రెసిడెంట్ వెజిటబుల్
హెయిరాయిల్ ను ఉపయోగించి
యున్నాను. అది కేశహామక
ఉత్తమమైనది, జుట్టును ఒత్తుగా
పెంచుటయేగాక మెదడుకు చల్ల
దనము నిచ్చును.”

Dr. R. V. S. S. S.

ఆయిలు ఇంజన్లు - పంపు నెట్లు -
ఎలక్ట్రిక్ మోటార్లు -
అన్ని ఇతర మెషిన్ల సామాన్లు
ఎల్లప్పుడూ నడపడానికి అవసరము.

నాణ్యతకు - మన్నికకు

“క్రిస్టాల్”

పంపులు • రహస్య
పుగాకు బ్యారన్ బొయ్యలు

మా ష్యాఫర్స్ :

ఆగ్రికల్చరల్ & ఇండస్ట్రియల్
వర్క్స్

ప్రొ. పి. వి. రామయ్య

కాన్స్టాంటు ప్లస్ : : విజయవాడ.

ఫెర్గుసన్ సిద్ధాంతపు విశిష్టత

ఫెర్గుసన్ ట్రాడింగ్

కొని. వ్యవసాయంలో విస్తార సాగిస్తున్న
వేలాది రైతు సోదరులు నిరూపించగలరు!

★ ఎటువంటి పనికైనా ఫెర్గుసన్ లో యంత్ర పరి
కరాలు కలవు.

★ ప్రాక్టరు ధర సామాన్యరైతుకు అనువైనది.

★ ప్రాక్టరు కావలసిన సర్విసింగు రైతు
ఇంటి దగ్గరనే చేసి ఇవ్వగలము.

గుంటూరు - ప. కృష్ణ - డి. గోదావరి జిల్లాలకు

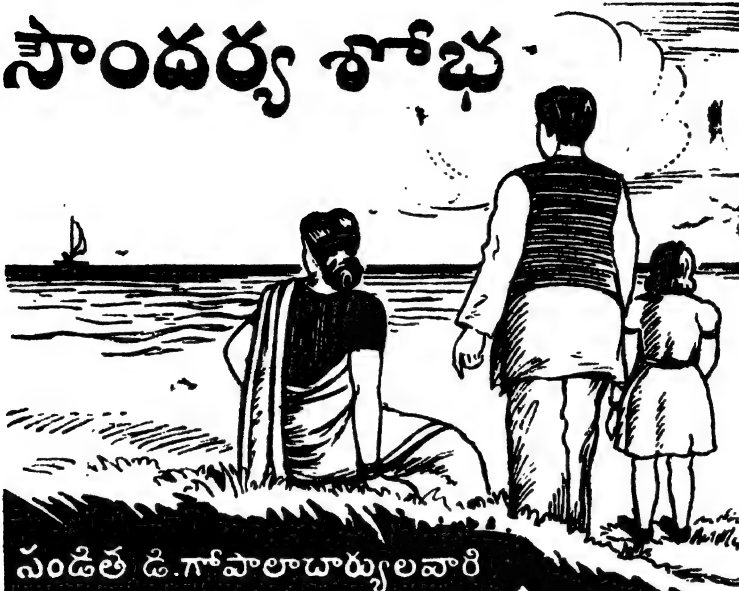
ప్రాక్టిసులు - సర్విసింగు ఏజెంట్లు :

ఫార్మింగ్ మెషిన్ల & సర్విసెస్

హెడ్డాఫీసు : జవహర్ లాల్ రోడ్డు - విజయవాడ

బ్రాంచిలు : ఏలూరు-గుంటూరు-ఒంగోలు.

సౌందర్య శోభ

సండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతం

కన్నుల పండువున మూర్యా సమయం, చల్లని సముద్రపు గాలి, వచ్చిపోయే నాకలతో గూడిన ఆకర్షణీయమగు చక్కని సముద్రతీరం, ప్రక్కన ప్రేయసి! ఇవి ఎంత ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి! ఈ ఆనందానుభవానికి ఆత్మవిశ్లేషమే దోహద్యమును, ఆత్మహముఖ ప్రసాదించగల "జీవామృతం" సాటిలేని అద్భుత బలవర్ధక బోషణం.

ఆయుర్వేదాశ్రమం లిమిటెడ్

మద్రాసు 17.

సాలార్ జంగ్ పురావస్తుప్రదర్శనశాల

‘బెంజోసి’—అనే శిల్పి చెక్కిన “రాఫల్
(మేలిముసుగులో)” విగ్రహం.

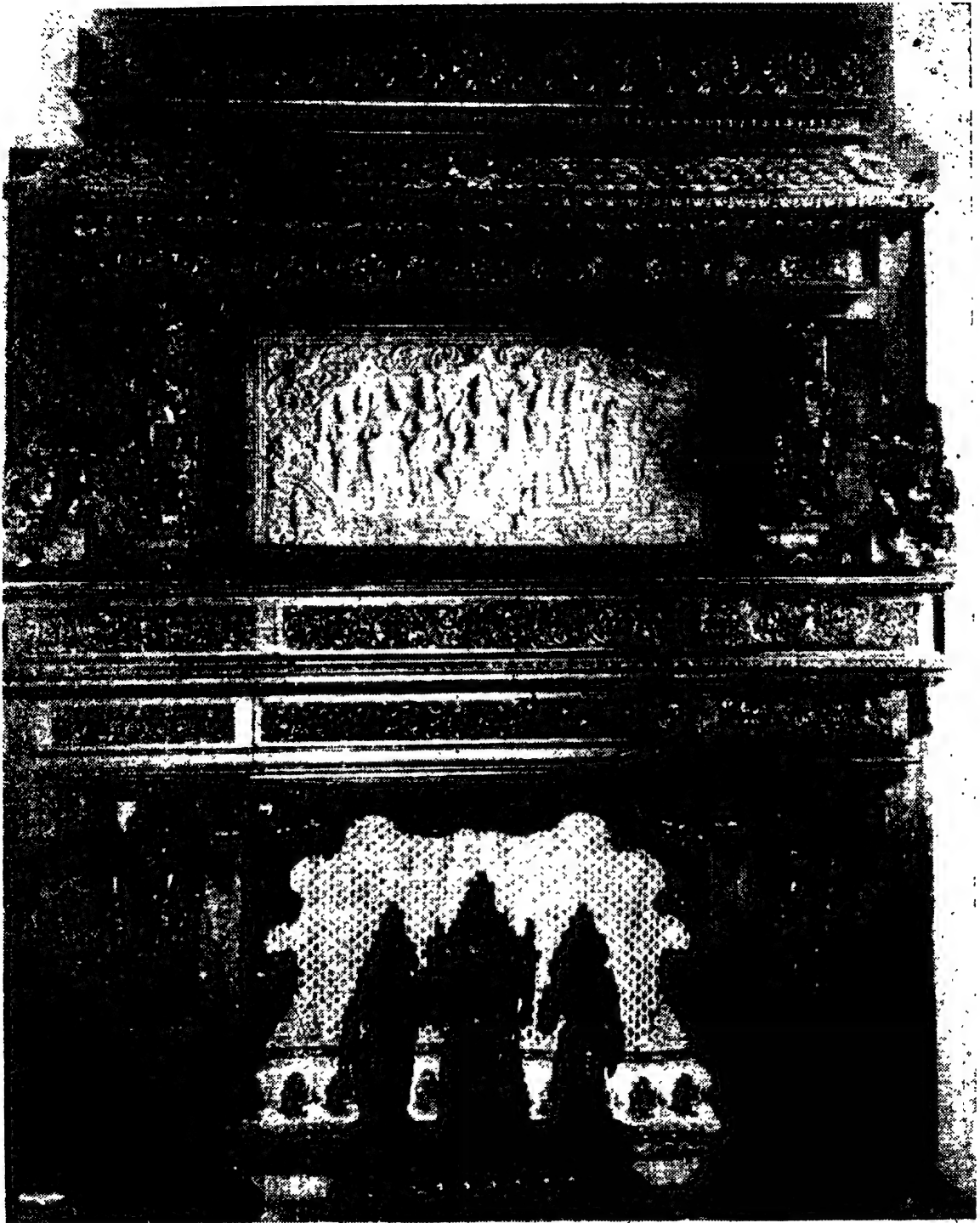
హైదరాబాద్ సంస్థానంలో, సవాబ్ సాలార్ జంగ్ బహదూర్ గారికి కళాప్రియులని, పురావస్తు సేకరణ దక్షులనీ మంచి పేరుప్రతిష్ఠలున్నవి. వీరి పేరు మీర్ యాసుఫ్ అలీఖాన్. ఎచ్చటెచ్చటి, పూర్వ సవీన, ప్రశస్త వస్తుసేకరణంలో తమ జీవితమంతా గడిచారు. 1949 లో వారు మృతిపొందగా సంతలేని కారణాన వారి జాగీరు ప్రభుత్వానికి వచ్చింది. ఆ కళా స్వరూపాలన్నీటినీ, క్రమబద్ధంగా విభజించి, వేటికి వాటికి ప్రత్యేకస్థానాలు ఏర్పరిచి, రెండువందలపంతకైక్రింద మొగలయి శిల్పవిన్నానంతో కట్టబడిన “దివాన్ డివిజన్” అన్న ఒక మహాభవనాన్ని వాటికి నెలపు

చేసి, సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం అన్న పేరిట, కళా మయమయిన పురావస్తు ప్రదర్శనశాలనుగాచేసి హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం సాలార్ జంగ్ గారి కళా ప్రీయత్వానికి మరుగు తెచ్చి, ఆ కళావిపానువుయెడ తమ శ్రద్ధాభక్తులను వెల్లడించారు. సాలార్ జంగ్ ఎవ్వరూ కనిపింపజేయకుండా శ్రీ పి. పి. సుబ్బారావు గారు ప్రభుత్వం తరఫున, సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం అయిపోయిన ఆర్ట్ ఎవ్రైజర్ గా శ్రీ బి. వెంకటాచలంగారిని ఆహ్వానించారు. ఈ ప్రదర్శనశాలలోని వస్తుప్రాశస్త్యాన్ని శ్రీ వెంకటాచలంగారు ‘సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం సావనీరు’ అన్న సంచికలో విపులపరిచారు. ఆ విగ్రహాలలో చిత్రాలలో ప్రశస్తవస్తువులలో కొన్నిటి ఛాయాచిత్రాల నిజ ప్రదర్శిస్తున్నాయి.

సాలార్ జంగ్ గారు, ఇటలీ, ఫ్రాన్స్, ప్రాంసు, జపాన్, మొదలైన సర్వదేశాల పురాతన వస్తువులనే కాక, భారతీయ, పారసీక, మొగలాయి, పూర్వచిత్రాలను, శిల్పాలను, ఆధునికమైన ఛాగతాయి, డేప్ ప్రెసాద్ రాయచౌదురి మొదలైన ప్రసిద్ధ భారతీయుల చిత్రాలనుకూడా తమ మ్యూజియంలోకి సేకరించారు.

పురావస్తుసేకరణలో, మంచిచెడ్డలను నిర్ణయించటం, రత్నపరీక్షవంటి బహుశాస్త్రమైన జ్ఞాన విశేషం. సాలార్ జంగ్ గారు స్వతహాగా ఇట్టి జ్ఞాన సంపన్నులని, వీరి మ్యూజియం వేయివిధాల వెలువరుస్తుంది.

ఇక్కడ ప్రచురించిన చిత్రాలలో భారత చక్రవర్తుల ఖడ్గాలు, వస్తువిశిష్టత గలవి. ఇటాలియన్ శిల్పాలు, ఐరోపీయ, పింగాణీవస్తువులు, కళాప్రాశస్త్యం కలవి. మింగ్ సామ్రాజ్యంనాటి చైనీయ విగ్రహం, కాన్ యున్ విగ్రహం. దాక్షిణాత్య, కించు విగ్రహాలు, మొగల పారసీకచిత్రాలు, భారతీయకళా ప్రశస్తికి ప్రత్యక్షచిహ్నాలు.

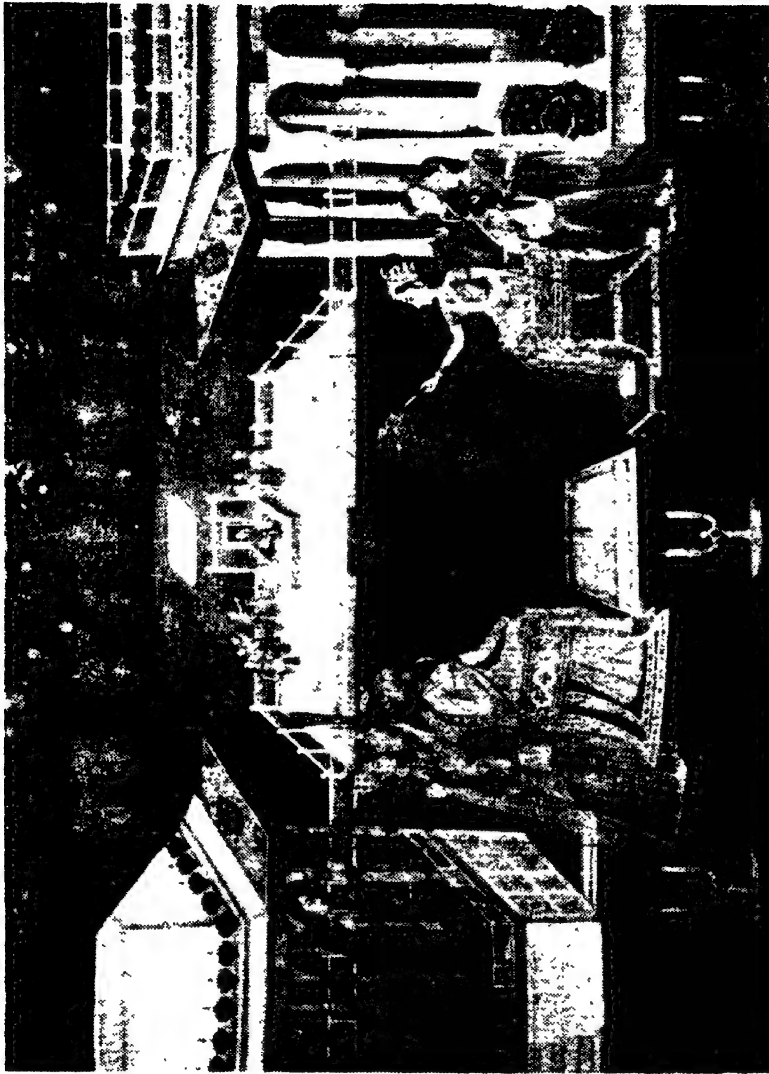
మధుర శిల్పులు చెక్కిన దారు చెక్కడములు—19 వ శతాబ్దమునాటిది.

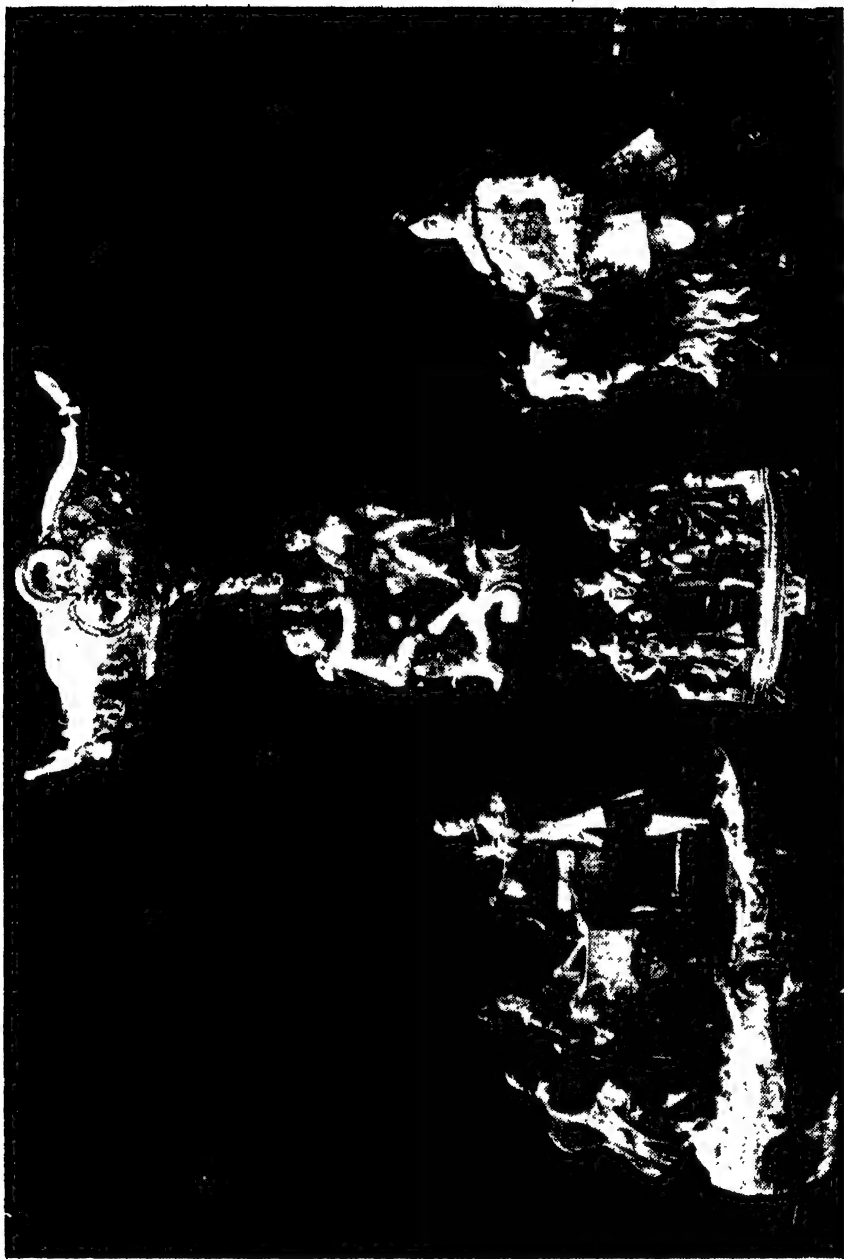
‘సోమస్కందుడు’ —దాక్షిణాత్య కంచువిగ్రహము 18 వ శతాబ్దముది.

విరాట్ వద్ద కృష్ణుడు (కాంగ్రే చిత్రము)

“దీపావళి”—పాజుశాస్త్రి కొలువునాటి మొగలాయీ చిత్రములనుండి సకలంకలనాటి.

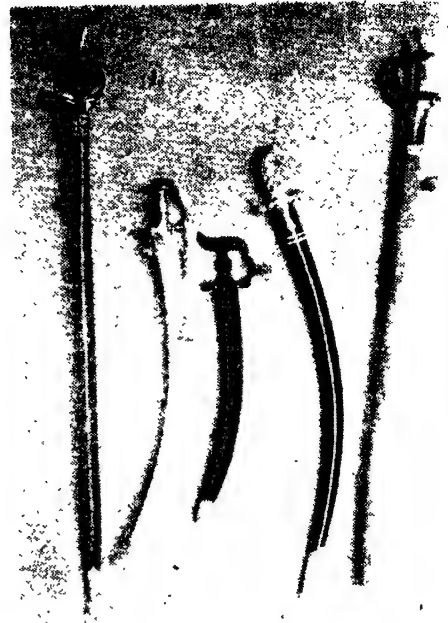
ప్రత్యేక పింగాణి భామకృతులు—లూయీ XV (ఫ్రాన్సు రాజు) నాటివి.

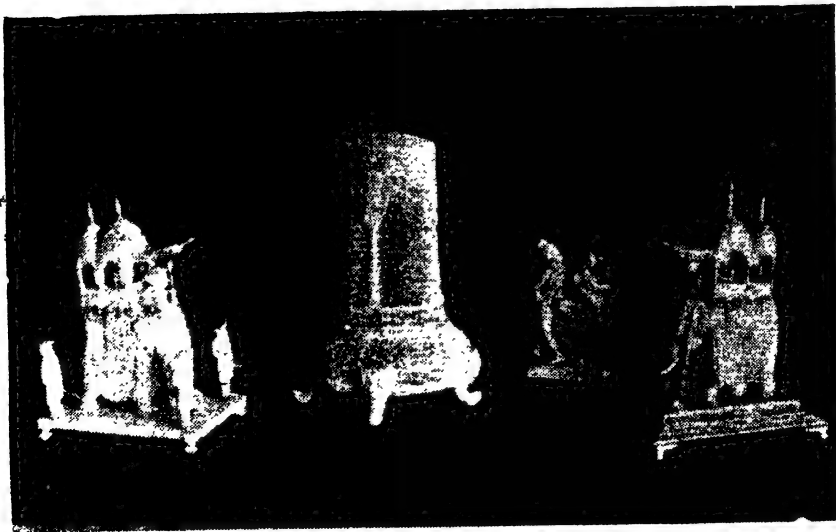
మెఫిస్టోఫీస్ - మార్గరీటా - ఇటాలియన్ దారు విగహములు.

క్యాన్ లన్ (ప్రేనా కంచుపగ్రహము)
(మింగ్ 'సామ్రాజ్యమునాటిది)

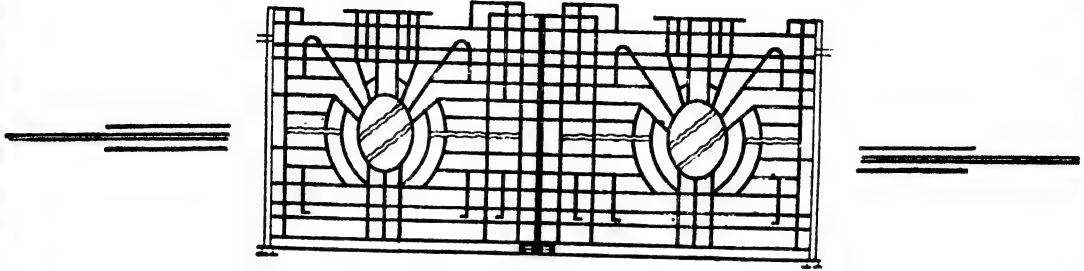

ప్రముఖఖడ్గాలు=చరిత్రప్రసిద్ధులు ధరించిన ఖడ్గాలు.
ఈ మ్యూజియంలో నేరరించబడ్డవి. ఎడమనుంచి
వరుసగా-1. తానామా, 2. బహదూర్ మా, 3. టిప్ప
సుల్తాన్, 4. బొరంగజేబ్, 5. ఆనభర్మూ, ల ఖడ్గాలు.

భారతీయ దంతపు నగిషీ చెక్కడపు బామ్మలు

నవనాగరిక భవనములకు బీహైవ్‌వారి ఉక్కు గడపలు, గేట్లు
ఫెన్సింగు నిర్మించి అందము చేకూర్చండి. అవి ఆకర్షణీయమైనవి. శ్రేష్టమైనవి.

వివరములకు:

బీ హై వ్ ఫౌండ్రి ఇంజనీరింగ్ వర్కుస్,

ప్రొఫెసర్ సివిల్, మెకానికల్ ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీర్లు,

ఉక్కు కట్టడములు, ఉక్కు మొదలగు లోహపుసౌకర్యాలు
మెషినరీ రిపేర్లు, చెరకు, నూనె, బట్టలమిల్లల సామానులు.

ప్రాప్తయిటద్దు:

ఇండియన్ కామర్సు అండ్ ఇండస్ట్రీస్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

“బీ హై వ్ బిల్డింగ్స్”

95, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

ఫోన్ : 2020

Grams: “LUCKY”

ప్రాచీన : “కౌతా బిల్డింగ్స్”

గతర్నరుకేట, విజయవాడ.

ఫోన్ : 827

ఆమెల్ మిల్సు: ఎక్స్‌క్ల్యుయర్ ఆయిల్ మిల్సు.

హనుమాన్‌కేట, వి.యూ.డ.

హైదరాబాద్ సంస్థానము ఆంగ్లదేశముల ప్రజావసరములను ఇంకను ఎక్కువ సమర్థముగా తీర్చుటకు

వర్కుస్ ఎక్స్‌క్ల్యుయర్ : కౌతా స్టీల్ ప్రొడక్టుస్

రామవరప్పాడు, కృష్ణాజిల్లా.

తప్పరలో
విడుదల!

రాగిణి పారి

ధర్మదేవత

శాంతిమూర్తి.. లలిత.. గీరిజ.. లక్ష్మీ..
లింగమూర్తి.. ముక్తమల.. నలగి.. బియ్యం..
కౌశిక్.. రామకృష్ణ.. మృగ మోహన్..

పూడియో
వాహిని

శైరెడ్డి
పి.పుల్లయ్య

రేచెర్ల వెలమ ప్రభువులు -

వారి సాహిత్య సేవ

★

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మ

రాజగిరి, జేవగిరి అనునవి హైదరాబాదు రాజ్యమునందలి తెలంగాణాలోని సుప్రసిద్ధ గిరి దుర్గములు. అవి నేడు రాజకొండ్ (రాజకొండ్) అని, జేవరకొండ్ అని వ్యవహారము లగుచున్నవి. వీటిని క్రీ. శ. పదునాలుగవ, పదునైవ శతాబ్దాలలో రేచెర్ల వంశజులైన వెలమ ప్రభువులు పరిపాలించిరి. పదు నాలుగవ శతాబ్దికి పూర్వము కూడ ఈ రేచెర్ల కులజులన్నట్లు తెలియుచున్నను వారు ఓరుగంటి కాకతీయ మహిషకుల సైన్యాధిపతులుగ నుండినట్లే తెలియును కాని రాజ్యములేదనట్లు స్పష్టము.

రేచెర్ల వంశజుల చరిత్రమును తెలిసికొనుటకుగల పరికరములు చాల తక్కువ. వీటిలో ముఖ్యమయినవి శాసనములు. ఇవి యన్నియు తెలంగాణాలోనే యున్నవి. ఇవి ఇంకను పూర్తిగ బయటపడలేదు; వీటి సంపాదనమునందు తిను తిగిన కృషియు బరుగ లేదు. ప్రకటితములయిన శాసనములైనను సుపరిష్కృతములు కాక దోషభూయిష్టములుగ నున్నవి. అయినప్పటికి ఈ శాసన ములవలనను, విశిష్టవంశాలమీద కవులు, భిక్షుజులు చెప్పిన చాటువులను సేకరించి కూర్చిన సంకలనగ్రంథము 'నలుగోటి వారి వంశావళి'వలనను, ఈ రెంటిని పురస్కరించుకొని వసీన ముగ విరచించబడిన 'నలుగోటివారి వంశ చరిత్రము'వలనను ఈ వెలమ ప్రభువులనుగుఱించి మనకు గొంత తెలియవచ్చుచున్నది.

శాసనము లీవంశమును ఎఱచాచి నామాంతరముగల దాచా నాయనినుండియు యభివర్ణించినను 'నలుగోటివారి వంశావళి' అంతకు పూర్వము కూడు తిరుములను స్వాధీనము చేసి, వెదిరెడ్డియను నామాంతరముగల వేదిరెడ్డియను వేతాళరెడ్డిని ఈ వంశమునకు మూలపురుషుని జేయుచున్నది. కాని రాజకొండ్ నేలిన వెలమ రాజన్యుల కేవలగిరి రెడ్డియను నుపపదము లేదు. వారు పద్మ నాయకులు కాని రెడ్డు కారు. ఇది 'వంశావళి'ని కూర్చునాటికి రేచెర్లవారి పుట్టు పూర్వోత్తరములు మఱచిపోవుటవలన జరిగిన పొరపాటుగ గానించును. వెదిరెడ్డియను వేతాళరెడ్డి కాలము నాటికి అనుమనగల్గు, పిల్లలముట్టే ప్రాంతములను పాలించుచుండిన రెడ్డిమన్నీలు రేచెర్ల గోత్రులే కలరు. వారిలో నాడు వేదిరెడ్డి గుప్తభాగ్యుడు. ఈ వెలమ ప్రభువుల జన్మకాలము కూడ మొదట అనుమనగల్గు (అనుమగల్గు) ప్రాంతమే. ఈ కారణమున 'వంశ

వళి'ని కూర్చినవారు రేచెర్ల గోత్రులు, అనుమనగల్గు పురవరా ధీశ్వరులు రెడ్డిమన్నీలు కలరని తెలియక వారిలోని వేదిరెడ్డిని దీసి కొనివచ్చి యొక గాథ కల్పించినట్లు లోచించుచున్నది. ఈ కారణ మున గావచ్చును రేచెర్లకుల సంభూతులైన పద్మనాయక భూవ గుల ప్రాధికారక వివరణములు తప్పిబట్టుగ నున్నవి. ఈ విషయ మునుగురించి యిచట నింతకంటె చర్చించుట అనావశ్యకము.

మూలపురుషుని విషయమును వదిలివేసినచో ఈ వంశ మున మొదటివారుగ దెలియవచ్చు వెలమ ప్రభువులు దామ, ప్రసా దిర్ది, గుద్రనాయకులు. వీరందరును ఓరుగల్లు రాజధానిగా అంధ్రదేశమును బరిపాలించిన కాకతి గణపతిదేవచక్రవర్తి కొలువు కొలిచినవారు. గణపతి దేవుని మరణానంతరమున కొందరు కాకతీయ సేనానులును, సామంతులును అతని కూతురైన గుద్రమ దేవి రాజ్యమునకు రాకుండు జేయుటకు ప్రయత్నించినపుడు ప్రసాదిర్ది నాయకుడు ఆమెకు మడిభుజమై నీలిచి ఎదిరి పక్షము వారి నోడించి ఆమెను సింహాసన మెక్కించె ననియు, ఈ కారణ మున నాతడు మహారాజై యైన గుద్రమదేవివలననుండి 'కాకతి రాజ్యస్థాపనా చార్య', 'రాయపితామహాంక' బిరుదులను బహు ననియు చెప్పుదురు. ప్రసాదిర్దిని సోదరులైన దామానాయక, గుద్రనాయకులనుగురించి కాని, దామానాయని కుమారులైన వన్నునాయక, సబ్బినాయకులనుగురించి కాని మన కేమియు దెలియదు. వన్నుమనాయని కుమారుడు ఎఱచాచనామాంతరముగల దాచానాయకుడు. ఈ రెండి కొడుకు లిరువురును మహారాజై గుద్ర మదేవి యనంతరమున ఓరుగంటి సింహాసనము వదిలించిన కాకతి ప్రతాపరుద్రదేవ చక్రవర్తి సేనానులు. దాచానేడు కాకతీయుల కుమ పంచపాండ్య భూవరులకును క్రీ. శ. 1816 లో కాంచీపుర మున జరిగిన మహాసంగ్రామములో తన శౌర్య ప్రతాపములను జూపి పాండ్య దళములను పాఠద్రావి విజయము చేకొన్నందుకు ప్రమాదభరితాంతరంగుడై ప్రతాపరుద్రాచలపుడు అతనికి పంచ పాండ్యదళవిభాగబిరుదము నొసంగి యారనిని ధర్మించెను. దాచానేని కుమారులలో సింగమనేడు ప్రసిద్ధుడు. ఇతడు అతీ తరాల సింగమనేడిని ఖ్యాతి వహించెను. ఈతని కాలములోనే ఓరుగల్లు ముసల్మానుల వశమై తెలుగుదేశమంతయు క్రీ. శ. 1823 లో ఢిల్లీ షాదుషా యధికారముక్రిందికి వచ్చినది. కాని

యని ముస్లిం పరిపాలనలో ఆజ్ఞాకాల ముండ్లేదు. పది పదునైదు సంవత్సరములలో మరల ఆంధ్రులు ముస్లిం పరిపాలనలను జయించి తెలుగు దేశము నంతయు తమ స్వతంత్రపరిపాలనక్రిందికి తెచ్చుకొనిరి. ఆంధ్రులు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొన్న పిదప తెలుగుదేశములో వెలసిన పెద్ద రాజ్యములలో రాచకొండ రాజ్యము ఒకటి. సింగమనేటి రాజ్యమునకు పుజాదులు చేసెనుగాని యతడు క్రీ. శ. 1861 లో రాజ్యవిస్తరప్రయత్నముననే మారుదయ్యెను.

రాచకొండ రాజ్య సంస్థాపక సింగమనేని కుమారుడు అనవోతానేడు. ఇతడు తన తండ్రి సంపాదించిన రాజ్యమున కొక రూపమిచ్చి అనుమనగంటినుండి రాచకొండకు రాజధానిని మార్చి తానిని దుస్సాన్ద్రమైన మహాదుర్గము కావించెను. ఇతడు తన పోదరుడు మాదానేని దేవరకొండదుర్గమున కధిపతిని చేసెను. నాటినుండి అనవోతానేని సంతతివారు రాచకొండప్రాంతమును, అతని పోదరుడు మాదానేని సంతతివారు దేవరకొండ ప్రాంతమున బరిపాలించిరి. క్రీ. శ. 1869 నాటికి ఓరుగల్లు, త్రిపురనగరి (హానగరి) మొదలైన దుర్గము లన్నియు అనవోతానేని యధికారము క్రిందికి వచ్చినవి. అంతటినుండి తెలంగాణా కంతకును శివార్ల పద్మ వెలమ ప్రభువులు అధిపతులైరి. ఈ శివార్లవంశము అనవోతానేని నుండి—అనవోతానేని తనయుడు కుమార సింగమనేడు ఇచ్చికి సింగమనేడు, ఇతని కుమారుడు ఇచ్చికి అనవోతానేని కుమారాన్నవోతానేనినాగుడు, ఇతని పుత్రుడు తనంతిధూపాలక తేల్చు పోదరుడు ముమ్మడి సింగమపాలుడు అను—నాలుగు తరములవారు మాత్రమే రాచకొండను బరిపాలించిరి. కొండపిడు, రాజమహేంద్రవర రాజ్యములను వారింపిన గెడ్డి వృషకులును, కల్లప సామ్రాజ్యాధిపతులైన విజయనగరాధీశ్వరులును ఈ శివార్ల వెలమ ధూధుజులకు సమకాలికులు. వీరిలో రాజగిరిదుర్గాధిపతులును కొండపిడి రెడ్డిమన్నులును అనానువాదులతో సాహిత్య పేద చేసినవారు.

రాచకొండ, దేవరకొండ జననాథులు గొప్పకవులను, పండితులను పోషించుటయే కాక వారిలో కొందరు స్వయంగా కవులై ఉత్తరగ్రంథములను రచించిరి. ఈ రాజవర్ణుల కాలమున సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యములు గెంతుకు పరిసమాప్తముగ వర్తించిరి.

రాచకొండప్రభువరులలో ప్రప్రథమమున తేర్చినవలసిన వాడు అనవోతానేని కుమారుడైన కుమారసింగధూపాలుడు. ఇతడు పండితాభిరుచుడు, 'లలితకవితాలిస' చతురాశానుడు, అలంకారశాస్త్ర పారంగమనుడు. ఇతడు 'రసార్ణవ మధాకర'ముననేర కొక మలంకార గ్రంథమును, 'సంగీత మధాకర' మనుపేర గార్భజేత విరచితమైన సంగీత రత్నాకరమునకు వ్యాఖ్యయు, కువలయావళివాహంతరమునం బరగు రత్న పాంచారిక యను వాటికను

సంస్కృతమున రచించి తన వైదుష్యమును కవిశాస్త్రాగ్రగణ్యమును వెల్లడించి గొప్ప యోగ్యుని కావించెను. ఈ మహిమతి కవయించిన గ్రంథములం పన్నె మెహియనవిభాగా ఇప్పటికి మిగిలియున్నవిమాత్రే. సర్వశాస్త్రములయందును, సర్వకళలయందును ఈ మహారాజునకుగల ప్రజ్ఞాపాండిత్యములవలన గాఢమైన ఈతని సర్వజ్ఞుడని సర్వజ్ఞ మహాదామణి యని విరుదములు కలవు. ఈ కవి చంద్రుని యాస్థానము నలంకరించిన కవివరకులమును పండితులను ఆగు విశ్వేశ్వర, అప్పయ్యార్యులు తమ గ్రంథములయందు ప్రభువును సర్వజ్ఞుడని, సర్వజ్ఞ మహాదామణి యని సంబోధించి యున్నారు. కాని యీ ప్రభువశేష్యుడు మాత్రము తాను రచించిన గ్రంథములలో ఈ సర్వజ్ఞ విరుదమును వాడుకొనియుండలేదు. వాటిలో ఈతని ఆంధ్రమండలాధీశ్వర, ప్రతిగండ వైరవాది విరుదములే కావచ్చును.

కుమారసింగ ధూపతి కృతులు మొటిలో రసార్ణవమధాకర మును అలంకార శాస్త్రము ప్రసిద్ధమయినది. సింగధూపాల విరచితులగుటవలన సింగధూపాలియమనియు వీరికి లేదు. మూడు విలాసములంకల ఈ గ్రంథమున గ్రంథకర్త వాట్యవేదాత్మకృత్తి కళనము, నాట్యరస లక్షణములు, వాయికావాయక లక్షణములు, శృంగారరస విభావానుభవాదులు, రీతివృత్తి ప్రవృత్తినిజాది విద్యయములు, వశమూపకములు మొదలైనవానిని నిరూపించియున్నాడు. తన గ్రంథములలోనుండి కంటే లక్ష్యములకు ఇతర కవి విరచితములైన కావ్యములనుండియే యితడు శ్లోకముల సధికముగ నుదాహరించెను. మఱియొక విశేష మేమన, ఇతడు అంగప్రాణముగ ప్రాచీనుల నుతియు నవలంబించక కొన్ని కొన్ని విద్యయములలో ప్రార్థనాది ప్రోక్తము. ఈ గ్రంథము చచ్చునాటికి కండిములలో బహుళ ప్రచారమున నుండిన గ్రంథము భోజమహారాజు విరచితముయిన పరస్పరీకంకాధరణము. సింగమనేడు కొన్ని కొన్ని విద్యయముల భోజమతిమును ఖండించుచువచ్చెను. ఇది యీ గ్రంథము నందలి నవగ్రంథ. సింగమనేడు రసాలంకారాదులనునుతించి ప్రాచీన మతమునకు ధిన్నముగ క్షియాభిప్రాణములను సహేతుకముగ తర్కించి వెల్లడించుచు వచ్చెను. ఈయొక్క విద్యయముల ననే సాహిత్య రంగమునందలి యాతని సర్వతంత్రస్వతంత్రత, ప్రజ్ఞా పాటకుడు, ధీవిశేషము వర్ణితమునకున్నవి. వ్యాఖ్యాతృభాషానుజ్ఞయైన కొలవెలకు మల్లి వాదమాది అయ్యాయి సంస్కృత కావ్యములకు నాను రచించిన వ్యాఖ్యలయందు ఈ రసార్ణవమధాకరము లోని శ్లోకముల నుదాహరించి ఈ గ్రంథమునకు ప్రామాణికతాముద్ర చేసివాడు. ఈ రసార్ణవమధాకరము వ్రాతపది తొలుకొల్ల తిరువాళ్లును సంస్థానమున బలిపించెడి. చక్క పరిష్కృతమై ముద్రితమైన ఈ గ్రంథము క్రమము లిప్పుడు ములభములే. సింగధూపాలు డీ గ్రంథమును ప్రాయశఃముగా క్రీస్తుశకము పదునాలుగవ శతాబ్ది ఉత్తరార్థమున విరచించెనగుట కథాకాము కలదు. ఈతని కావ్యయజ్ఞమున విశ్వేశ్వరకవి కాను రచించిన తమక్కర చంద్రికయను నలంకార గ్రంథమున రసార్ణవమధాకరమును తలచుగా నుదాహరించును. ఇందువలన తమక్కరచంద్రికకు పూర్వమే రసార్ణవ మధాకరము విరచింపునడెనగుట నిశ్చయము. విజయనగర రాజ

1. ఇటీవలనే క్రీ. శ్రీ. శ్రీ. డి. కాపురాధీశ్వరులు ఈ గ్రంథమును మూలాశ్లాఘాతములతో తెలుగున ముద్రించి ప్రకటించి యున్నారు.

కుమారుడయిన గెంనక వంశమునకురాయల వర్మపవిత్రమును, అతని ఏట్రగుంట కాసన కావ్యకర్తయైనవయిన భోగవాళుడు తాను రచించిన అలంకార సుధానిధి యనుగ్రంథములో చక్రబంధమున కుదాహరణములుగా మాఘమునుండియు, చతుర్మాసరచంద్రికనుండియు కొన్ని శ్లోకముల సుధాహరించెను. దీని వసునించి చూడగా చతుర్మాసర చంద్రిక తరువారనే అలంకార సుధానిధి పుట్టినట్లు విస్ఫుంకయముగా నుడువవచ్చును. ఏట్రగుంట కాసన కాసన కాలము కాలివాహనశకము 1278 (క్రీ. శ. 1856). అందు వలన అలంకారసుధానిధి కాలివాహన శకము 1280, 1300 ల ప్రాంతాన, అనగా క్రీ. శ. 1358, 1378 లలో పుట్టియుండునని నిశ్చయింపవచ్చును. చతుర్మాసరచంద్రిక అలంకారసుధానిధి కంటే పూర్వపుది. రసార్థసమధాకరియ చతుర్మాసరచంద్రిక కంటేను పూర్వపుది. ఇట్లుగుటవలన నేవిధమున కాచినను రసార్థ సమధాకరము క్రీస్తుశకము పదునాలుగవ శతాబ్ది మధ్యభాగము ననో లేదా యుద్ధిరార్థము ప్రారంభముననో రచింపబడియుండు నని లోచించుచున్నది.

కుమార సింగవృత్తి గెంనక కృతియైన సంగీత సుధాకర వ్యాఖ్యాత దుట్టినదే కొద్ది సంవత్సరముల క్రితము లభించినది. దీని ప్రాతి ప్రముఖ బహుదా, లింగీగ సంస్థానములంగు లభించినది. కాశ్యోగ రాజ్యమునగూడ నొక ప్రతి యున్నట్లు వినుకలి. ఇట్టి సుప్రసిద్ధ గ్రంథరాజము లుత్తర హిందూస్థానమున గాని దక్షిణ హిందూస్థానమున గాని ఎప్పుడెప్పుడు రచించినను అవి భాగితీయ సంస్కృతి కలంకార ప్రాయములై భారతీ వర్ణమునందలి వివిధ ప్రాంతములకు ప్రత్యింతర యానమున యాత్రలు సేయుచుండెడివి. ప్రాచీన భారతీయులకు విద్యా విజ్ఞానములపై గల యాసక్తి యెట్టిదో తెలిసికొనుట కిగ్రంథ వృత్తాంతము చాలను.

సంగీత సుధాకరము క్రీస్తుశకము పదునూడవ శతాబ్ది మధ్య ప్రాంతమునందుండిన కార్తవేళుని సంగీత రత్నాకరమును గ్రంథము నకు వ్యాఖ్య. కార్తవేళుడు యాదవ వంశజుడైన సింగబుని (క్రీ. శ. 1309—1247) యాస్థానిక రత్నవిభూషణముయిన సంగీత కాస్త్ర వికారడుడు. సంగీత సుధాకరము నందలి స్వరలక్షణముమాత్రము కలకత్తా నగరమున 1880 లో ముద్రితమయినది. ఈ ముద్రిత గ్రంథమునందలి ప్రకరణాంతగద్యము 'సింహా ధూపాల విరచితాం... సంగీత సుధాకర వ్యాఖ్యానం' అని యున్నది. కాని యిటీవల లభించిన ఈ గ్రంథము ప్రత్యింతరములలో అధ్యాయాంత గద్య మొక యధ్యాయమున నొక రీతిగను, మఱియొక యధ్యాయమున మఱియొకరీతిగను ఉండి గ్రంథము భిన్నకర్తృ కముగా గద్యుట్టుచుండినను మొత్తముమీద దీనిని రచించినవలె యుత్తమ రెవెన్యూ సెలవుడు కుమారసింగ ధూపాలదీయే విధానములు నిర్ణయించియున్నాడు. ప్రభువాధ్యాయము చివరనున్న గద్య మిది. 'ఇతి క్రితర్మకాతాధీశ్వర మహారాజాధిరాజ క్రి గోపినాథ భర్తాధికార ధట్ట క్రి నాగవాళుడు క్రి గంగాధర విరచితాం... సంగీత రత్నాకర టీకాం... సంగీత సుధాకర వ్యాఖ్యానం స్వరగతాధ్యాయా ప్రథమః'. ఇట్లే తృతీయ, నవవమా

ధ్యాయముల చివర నుండు గద్యములన గూడ నీ టీకాగ్రంథము గంగాధరకృతముగానే భావవచ్చును. కాని రాగవిశేషమును ద్వితీయాధ్యాయము చివర 'ఇతి క్రిమదండ్రమండలాధీశ్వర ప్రతి గండి తైరవ క్రి యనవోత నరంద్రనందన భుజ బలభీడు క్రి సింగ భూపాల విరచితాం... సంగీత సుధాకర వ్యాఖ్యానం రాగవిశేషా ధ్యాయా ద్వితీయః' అని యున్నది. ఈ గద్యము చతుర్థ, పంచాధ్యాయముల చివరను గావవచ్చుచున్నది. అధ్యాయాంత గద్యము విషయ మటుండి వ్యాఖ్యానారంభమున అవతారికా శ్లోకములలో నైసమ దేవతాదికస్తుతి తక్కు రసార్థసమధాకరమునవలె గ్రంథ కర్తృ వంశావతరక్రమవర్ణనము కావరాదు. ఈ క్రింది శ్లోక మొకటి మాత్రము కలదు.

అతిగంభీర విషయ కలిపయ వేద్యత్వికా గ్రంథే
సమ్యగ్యాఖ్యాత మేళః సరిష్టః సింగధూప వికైః ||

ఈ వ్యాఖ్యయందలి యధ్యాయాంత గద్యములయంగు నైని తెలిపిన విధము లేల కలిగినవో, గంగాధర గోపినాథానుభవ్యులో ఈ విషయము లోకముంగు పరీక్షింపవలన తేలవలిన యంశములు. ఈ విధము లున్నప్పటికీ చాలమంది చరిత్రకారు లిది కుమార సింగ ధూపాల విరచితమనియే నిర్ణయించియున్నారు. ఇటీవల నే యిది అడయారు సంస్కృతి గ్రంథశాలలో ప్రకటితమయినది.

కుమార సింగధూపాల విరచితమైన తృతీయ గ్రంథము కవలయావలి యను రత్నాంశాంశిక. ఇది యొక నాటిక. రసార్థ సమధాకరమునవలెనే యిదిగూడ కొద్ది సంవత్సరములక్రిందట తిరువాన్కూరులో దొరికినది. విషయగద్యాధిపతుల కాలమున తెలుగు నాయకులు, రాచకొడుకులు దుర్గాధిపతులుగను నైవాధిపతులుగను, తదితర నియోగాధిపతులుగను దక్షిణదేశమున కరిగినపుడు వారి వాగ్వియంచుకొనియుండిన సంస్కృతాంధ్రిక పండితీ కుటుంబములు నూడ అనేకములు వారితో 'దక్షిణాది' వలన పోయినది. ఈ కవి పండితీ కుటుంబములలోగూడ నీ గ్రంథ ములును అదేశముల కరిగియుండును; లేదా వీటి ప్రకృతి ననుసరించి యీ గ్రంథములకు ప్రత్యింతరములు వ్రాయించి మహారాజ పుస్తకాగారములందు భద్రపఱుచుటయైన ఎక్కడనో మారు మూలమున్న తిరువంతరిపురమునంటిచోట నిట్టి గ్రంథములు దొర కుటకు కారణము కావచ్చును. ఈ నాటిక రాచకొండయందలి ప్రపన్న గోపాలకేళుని వసంతియాత్రామహాత్మిక సందర్భమున ప్రవర్ణితమైనట్లు

'అనంత పునరుజ్జీవన ప్రసంగ మంగలాంతరవారంధ విర చిత కవలయావోరణ క్రి వివందరితలరవాంక వారవిలాసినీజన విరాజమానాం రాజతైలాధిధానాం రాజధానీ మధిపతిః ప్రపన్న గోపాలదేవస్థి వసంతియాత్రా మహాత్మికే సమన్వితరీ చేరినా పకలగింతి పమానేత నాగరిక రాజ పభాజనేన పభాజన పుర స్పర మిద మాదిప్తస్యి...' |

అను మాత్రపాదాభిభావము నలన కన్యకమునునున్నది. సింగ భరాతరుని ప్రతిగంఢతైరవ భిక్షవారాయణ విరుదము విందునుకాచా వ్యాసములైనది.

ఈ గ్రంథములను రచించిన కుమారసింగ భూపాలుడు సంగీత సాహిత్యములు పెండిటను అపార ప్రజ్ఞగల శ్రేష్ఠ ధురంధరు డనియు, కవిత్వ రేఖ్య డనియు వచియింపకలేరదు. ఈ రాజ చంద్రుని యాస్థాని నలంకరించిన సౌమ్యకంటి అప్యయార్థుడు ఒక గ్రంథమును లక్ష్య లక్ష్యగవేదియైన కుమార సింగ భూపతి శోధించినచో దాని నిక ఇతరులు శోధించుటెందుకు? ఆ గ్రంథము నితరులు శోధించినప్పటికీ కుమారసింగ నృపాలుడు శోధించని యెడల నేమి ప్రయోజనము, వండితులు దాని నాదరింపరని యర్థ మిచ్చు నీ క్రింది

కుమారసింగ భూపేన లక్ష్య లక్ష్యగవేదనా
శోధితశ్చ దియం గ్రంథః కిం శోధ్య శోధకాంతరైః
కుమారసింగభూపేన యః కదాపి న శోధితిః
స గ్రంథః శోధితోన్యత్యైః కిం కన్యవప్రియతే బుధైః ||

అను శ్లోకమున దన ప్రభువు గొప్ప దనమును విశిష్ట కరించెను; అంతయు కాదు,

కావ్యాలంకార నానార్థ తత్త్వ భావిత మానసః
కుమారసింగ భూపాల ఏక ఏ వాన్తి వాపరః
కుమారసింగ భూపాల కృతయః ప్రస్థ నిత్యకః

ఏగయంతి మదం దృష్టా పృష్టాంతాః కృతినః పరమ్ ||

అని కావ్యాలంకార నానార్థ తత్త్వ భావిత మనస్కుడు సింగ భూపాలు డొక్కడే, గంఢవనాడు లేదని శంకానిద చెప్పి కొట్టి చాటి చెప్పినాడు.

సౌమ్యకంటి అప్యయార్థుడు అమరశోకమునకు వ్యాఖ్యి వ్రాసెను. శిష్యుని తార్థము అమర సింహనాథ విరచితమైన నిఘంటువునకు తాను వ్యాఖ్యానము చేయుచుంటిని ఇతడు గ్రంథారంభముననే వచించియున్నాడు. అప్యయార్థునికి మారపోత నామాంతరము కలదు. చూడు దీ క్రింది శ్లోకము.

వ్యాచస్తామరసింహనాథ రచితిం గ్రంథం నిఘంటూత్త్రమహ్
భాగ్నితి శిష్యుని తార్థ మప్యయగుఢః క్రి మారపోతాభిగః ||

అప్యయార్థుని శిష్యునిను, భారద్వాజుడైన నృసింహార్థుని నంద నుడును అయిన మారిచార నామాంతరుడు అనర్థరాఘవ నాటక

1. ఇదివలన ఆంధ్రవిహితో ఈ నాటికను క్రి పీతికా పురా ధీశ్వరులు ప్రకటించియున్నాడు. క్రి మధునాపంతుల సత్య నారాయణకావ్యిగాను, క్రి వారిచే ననుభూతులై చాక్రు గిడుగు వెంకట పితాపతిగాను ఈ నాటికను చక్క గాంధ్రీక రించిరి. ఇదియు బ్రకటితమైనది.

2. ఈ గ్రంథము ప్రతియొకటి క్రి నూర్ధ్వరాయ విద్యానంద గ్రంథాలయమున నున్నది. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారు కాని, భాషాభిమానలైక క్రిమంతు లితరులు కాని ఈ గ్రంథమును ముద్రించి ప్రకటించుట అవసరము.

మునకును, తార్కిక రక్షాసార సంగ్రహమునకును వ్యాఖ్యలు రచించెను. ఇతడు పూర్వోక్తర మీ మాంసలయంగును, శిబ్బ కావ్యమునందును గాఢ పరిశ్రమ చేసినవాడు. ఇతడు మాడి తెలం గానా నివాసియే యగునేరూ.

అప్య యగుధిపతే శేషెన్ సింగభూపాలుని యాస్థానము నలంకరించిన మణియొక విద్యద్వయరేఖ్యుడు ఇది వఱలో చెప్పిన విశ్వేశ్వర కవి చంద్రుడు. ఇతడు సింగప్రభు కీర్తి కాముడిగ చను తార్కర చంద్రిక యను నలంకార గ్రంథమును రచియించెను. శేషెన్ వంశాన్ని చంద్రుడైన సింగ నృపాలుని సుశోదామరణముగా తా నీ లక్షణకృతి రత్నమును రచియించుచుంటిని గ్రంథకర్తయే చెప్పియున్నాడు. ఉదాహరణ శ్లోకము లన్నియు నీ కవి చంద్రుని కావ్యమిచ్చిన సింగమనేని సుగముల నభివర్ణించున వే. ఈ విధ మున నిది ఏకావలి, ప్రతాపరుద్రయములవంటి ఎనిమిది విలాస ముల గ్రంథము. ప్రథమ విలాసమున వర్ణ, పద, పదవోదములను, ద్వితీయ విలాసమున వాక్య, వాక్య వోదములను, తృతీయమున అర్థ, అర్థ వోదములను, కావ్య ధేదములను, చతుర్థమున సుగ, రీతి, వృత్తి, పాక, కియ్యా విశేషములను, పంచమమున రసమును, షష్ఠమున శిబ్బ, సప్తమున అర్థ, అష్టమున ఉర్థయ అలంకారము లను గూర్చిన దర్ప కలదు. ఇందలి విలాసాంత గద్య మిట్లున్నది.

“ఇతి సరససాహిత్య చాతుర్దీగరీణ క్రివిశ్వేశ్వర
కవి చంద్రప్రదీతాయాం క్రిసింగభూపాలకీర్తి
స ధాసారశీతిలాయాం చనుతార్కరచంద్రికాయాం
వర్ణపదవివేకానామ ప్రథమవిలాసః ||

భోజని మతము ననుసరించి వచ్చిన కొద్ది యలంకార గ్రంథములలో నిది యొకటి. తన సరస్వతీ శంకా భరణమున భోజుడు చెప్పిన గుగ్గోపాలంకారముల నన్నిటిని మొత్తము మీద విశ్వేశ్వరకవి యంగీకరించెను. అట్లని కలిపి మతమునకు నాతని మతమునకు నచ్చుటనెల తామడేదములు లేకపోలేదు. కాని ఉర్థ యలకు గల గొప్ప భేదము రస విచారమున గలదు. విశ్వేశ్వరకవి కాంతమును పరిచారించి రసము తెలిమిడింటినిమాత్ర మంగీక రించెను. రస విచారము నితడు భోజ ననుసరింపక ద్వితంఢి వృత్తిని కేసినాడు. తన విషయమున సింగభూపాల విశ్వేశ్వర కవు లిద్దఱి ఒకటే మతముగ గాన్పించును. ఏలన, రసములను సుజేంచి సింగ భూపాలుడు తన రసార్థుల నుధాకరమున పూర్తిగ పర్చించి యుండుటచేత ఆ చర్చను తన గ్రంథమున విపులముగ జేయలేదని విశ్వేశ్వరకవి తెలుపుచున్నాడు. కావ్యపతనానంతరము కలుగు సహృదయ హృదయానందమే చనుతార్కరమని చెప్పి, రమణీ యార్థప్రతిపాదకమైన శిబ్బము కావ్యమును జగన్నాథ పండితుని మతమునకు దారి చక్కజేసిన యలంకారగ్రంథ మిది.

విశ్వేశ్వరకవి చంద్రుని గురువు కాశ్యపమిత్రులు. ఈయన రసమీమాంస యను గ్రంథమును రచించినట్లు చనుతార్కర చంద్రికవలననే తెలియుచున్నది. ఈ రస మీమాంస యంత వఱకు వారలేదు.

కుమారసింగ భూపాలునికవలె సాహితీసంపన్నులై అఖండ యశస్సు నార్జించిన రాజాచల్యాధిపతి లెక్కయదు లేదు. కానైతే సింగభూపాలుని కుమారుడు రావు మాధవ నాయకుడు కూడ గొప్ప విద్వాంసుడే. రాజాచలమున కుత్తిరమున నున్న నాగారము గామములో నాతని భార్య నాగాంబిక వేయించిన శిశు కానము (కానమ్మ) నీతడు కాలివాహనశకము 1349 కి సరియైన పవంగ నామ సంవత్సరమున శ్రీ మద్రామాంజనేయవరం రాఘవీయమున పేర నొక వ్యాఖ్య రచించి రఘూద్వహుని పదపంకజములకు సమర్పించినట్లు పూర్వీక-కాశమునకు ఈ క్రింది శ్లోకము వలన తెలియుచున్నది.

కాకాశ్యే విధి వార్తి రామ కళితేష్వరే ప్లవంగే హతే
మానే ప్యాశ్యయితే రఘూద్వహపదే నౌ రాఘవీయాహ్వానమ్
టీకామర్తపట్టప్రసాద ఫులనా మాణిక్య పుష్పాంజలిమ్
కృత్యా రాజతి రావు మాధవస్సహా రామాంజనేయ శ్రియమ్॥

రావు మాధవ నృపాల విరచితమైన యీ రాఘవీయ వ్యాఖ్య యింత సజ్జనుల దొరక లేదు.

కుమార సింగభూపాలునికవలె నే యీతని పోతులకు, కుమారాన్నవోతానేని తనయులను అయి ముప్పై సింగ భూపాలులను సర్వజ్ఞ బిరుదాంతుడే. ఈ దిగ్విజయినికే వంశ పరంపరాతియుగ వచ్చినవో, సకల కల్యాణార్థపరిష్కాసమున లభించినదో మనకు తెలియదు. శ్రీనాథకవిసార్వభౌముడు సందర్శించినదీ ఈ మూడవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలనే. ఈతని దర్శనము నకు బోవుచు శ్రీనాథ మహాకవి ఈ క్రింద పద్యమును జెప్పినట్లు ప్రతీతి.

దీనారటంకాల తీర్తమాడించితి

దక్షిణాధిప ముత్యాలకాల

పలుకుతోడై తాంబ్ర భూపా మహాకావ్య

నైషధగ్రంథ సందర్శమునకుఁ

బరల గొట్టించి తుదబల వివాదప్రాప్తి

గొడిడిండిచుభట్టు కంచుధక్క

తింద్రధూమ క్రియాశక్తి రాయలయొద్ద

బాగుకొల్పితి సార్వభౌమ బిరుద

పొట్టులు పెప్పించెనో వన్ను నింకవీరద

రావు సింగ మహిపాలు ధీవికాలు

నిండు కొలువున పెరిగిని యుండి నీవు

సరిస సద్గుణ నికురంబ కారదాంబ.

వివాదములో గొడిడిండిచు భట్టును జయించి గూతని కంచు ధక్కను పగుల గొట్టించి విజయనగరాధీశ్వరుని ముత్యాలకాలలో కనకాభిషేకమును గాంచి, సార్వభౌమ బిరుదమును బడసిన శ్రీనాథ కవి తరేణ్యుడే రావు సింగ మహిపాలుని సభకు వెళ్లించు జంకి సరస్వతి నీటితి ప్రార్థించెనన్న సింగభూపాలుడు సకల కలహారంగతుడే కాని సామాన్యుడు కాడని తోచును. అందు వలన వనినికి సర్వజ్ఞబిరుదము విద్యావిహారదత్తమువలన లభించినదనియు తెలుపవలసియుండును. కాని యీ రాజేంద్రుడు రచించిన గ్రంథము లేవియు సరితఃకానరాదు.

చినదనియు తెలుపవలసియుండును. కాని యీ రాజేంద్రుడు రచించిన గ్రంథము లేవియు సరితఃకానరాదు.

రేచెర్ల వెలమ ప్రభువుల యాస్థానములో నుండిన కవులు మఱికొందఱు కలరు. వారిలో ప్రప్రథమమున రేగొనవలసిన వాడు కాకల్య మల్లభట్టు. ఈతడు కాకతి ప్రతాపరుద్రదేవుని రాజ్యకాలమున నాతని యాస్థానములో నుండినట్లు ప్రతాపచరిత్రమువలన తెలియుచున్నది. ఆ గ్రంథమున “శ్రీమద్రామ పీఠ దుగ్రుండు మజ్జన భోజనాదులు తీర్చి కూర్చున్నయెడ వికళిలానగ రంబు ప్రజలు రాజసముఖంబునకు వచ్చినవారలు కరదీపికలు వెయ్యి నేనూరు ఛత్రచామరంబులవారు నయ్యి నేనూరు పరిపాకులు ఎనుబండ్రును, కాకపల్లి మల్లికార్జునండును మొదలుకొని బ్రహ్మవిద్వాంసులు నూరుగురు, నుండినట్లు బ్రహ్మభట్టు మొదలుకొని పురోహితులు ఇన్నురుగురును...” అని కలదు. ఈ వాక్యములోని కాకపల్లి మల్లికార్జునండు అను బ్రహ్మ విద్వాంసుడే కాకల్యమల్లభట్టు అని తోచుచున్నది. ప్రతాపచరిత్రము కాకతీయచారిత్రమును దెలుపు చరిత్ర గ్రంథమేయైనను ఇందులో చరిత్రము తిక్కువ, పుక్కిటిపురాగా మెక్కువ. గ్రంథ మంతయు దిరుగ చేసినను పట్టుమని పది చరిత్రాంశములు సత్యమైన విందు దొరకవు. అయినను ఇం దానాటి కవుల పండితుల ఇతర నియోగాధిపతుల పేర్లు కాకతాళియముగ నైన నేమి పడినవి. అట్టి వానిలో నీకాకపల్లి మల్లికార్జునని పేరొకటి. కాకపల్లి మల్లికార్జును డిన్నదే కాకల్యమల్లభట్టుగా మారినదని తోచుచున్నది. ఇదియే సత్యమైనచో కాకల్య మల్లభట్టు కాకతి ప్రతాపరుద్రదేవుని కాలమున గూడ నుండిన ట్లూహింపవచ్చును. రాచకొండ రాజ్యమేర్పడునాటికే—కాకతి ప్రతాపరుద్రుని కడపటి సంత తీర్థములలో నున్న వాడెవరోన్నను—ఇతడు వయోవృద్ధుడు, ఇతడు కాకతి ప్రతాపరుద్రుని కాలములో నుండినను లేకపోయినను కర్ణాటరాజ్య సంస్థాతయైన హరిహర దేవరాయల యాస్థానమున నుండినట్లు పదునాలుగవ శతాబ్ది యంత్రార్యములోనిదైన ‘ప్రసంగరత్నావళి’ యను గ్రంథమువలన తెలియుచున్నది. ఇందు పలువురు భూపతులను క్షుతించుచు పలువురు కవులు చెప్పిన చాటు శ్లోకములు కొన్ని కలవు. వాటిలో కాకల్య మల్లభట్టు విరచితమని చెప్పుబడిన ఈ క్రింది శ్లోక మొకటి:

అహోవారద (అహింసావది?) క్రిక్కిరి

కన్ను గతో భూలోక మాలోకితుమ్

కోరాజా భువి వికలమీ హరిహరో

ధర్మే కియనృండులమ్

అశూర్యాత్మక మా పరాత్మక మసావ... ..

పూర్వ ప్రతిష్ఠాపయ్యాగ జేంద్ర విజయా కాకల్య (ల్య) మల్లభట్టు,

ఈ మల్లభట్టు హరిహరరాయల యాస్థానమునం నుండి నప్పుడు ఆతని మీద నీ శ్లోకమును జెప్పియుండును. ఈ విధ్య త్కవి రేచెర్ల వెలమ ప్రభువుల యాస్థానమునం నుండినట్లు మనకు వైష్ణవ గ్రంథమైన ‘గురువరంపరా ప్రభావము’వలన తెలియుచున్నది. అందు పండితులతో వాదించి వాదమున వారి నోడించి

తన వైష్ణవ మతమును వ్యాపింపజేయునిమిత్యను దేశ దేశముల తిరుగుచు శ్రీ వేదాంతదేశికులవారి కుమారుడును శిష్యుడును అయిన వరదాచార్య నామాంతరమునం బరగు నైవారాచార్యుల వారు మానవనాయని కుమారుడైన సర్వజ్ఞ సింగమనాయని యాథా నమున శతేంద్రియవటి పండితుడైన కాకల్య మల్లభట్టుతో కాస్తా ర్యము సలిపి పరస్పరము విరోధులుగ కర్తించిరని కలదు. ఈ కాస్తార్థమయిన వినుక వరదదేశికులవారు వైష్ణవ మతమును స్థాపించి సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలునికి వైష్ణవ మిచ్చిరి. ఈ కారణ మున కాకల్య మల్లభట్టు శేషైర్లవారి యాథానమున సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలుని కాలమున నుండిన బ్లాహింపవలసినవ్యయన్నది. వైష్ణవము పుచ్చుకొనిన పిదప సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలుడు నైవారా చార్యులవారి శిష్యుడై వారి సత్తా విధముల సత్కరించెనట. వేదాంత దేశికుల వారి ప్రభువు నిమిత్తము గుభాషితినివి, తిత్తివ సంజేయు, రహస్య సంజేయు అను మూడు గ్రంథములను రచి యించి పంపినట్లు కూడ చెప్పవలెను. అయితే శేషైర్ల ప్రభువులలో సర్వజ్ఞ సింగభూపాలు లొకరికంటె సభిక్తముగ నే యున్నప్పటికి నైవారాచార్యులవారి శిష్యుడైన ఈ సింగభూపాలు డెవరో సరిగా దెలియవచ్చుటలేదు. ఇప్పటివరకు దెలిసిన శేషైర్ల స్వపతుల వంశవృక్షమును బరిశీలించగా నందు మానవనాయకుని కుమారుడైన సర్వజ్ఞ సింగ భూపతి యొక్కయును గానరారు. ఈ వంశవృక్షము నందిరి సర్వజ్ఞ సింగభూపకు లందఱు రాచకొండకొవలూనివారే; ఒకడు అనంతా నాయని తిసయులు, మఱియొకడు కుమారాన్న వోతా నేని తిమూర్లభిలు. మానవ నాయని (మాదా నేని) పుత్రులు సింగ భూపాలు గెవ్వరును గానరారు. ఇప్పటికి నిది చిక్కుచిడిని చారిత్రక సమస్యయ్యే; భావిపరిశోధన వలనగాని పరిష్కారము కాదు. ఎట్లయినను గురు పరంపరాప్రభావము వలన కాకల్య మల్ల భట్టు—సర్వజ్ఞ సింగ భూపతులు శేషైర్ల కులజులలోనే యున్నం గున—శేషైర్ల వలమ ప్రభువుల యాథానమునం గుండెనగుటకు సంజేయము లేదు. అయితే ఇతికు ముందు కర్తాబాధీశ్వరుడైన మొదటి హరిహర నరాయణులవద్ద నుండేనా సర్వజ్ఞ సింగ భూపా లుని యొద్ద నుండేనా యన్నది విచారణీయము. నాకు జూపిగా నితకు మొదట హరిహర దేవరాయల యాథానమున నుండి తరు వాతనే సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలుని యాథానమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది.

కాకల్య మల్లభట్టు కాకల్య మానవసూధి కుమారుడు. ఈతడు సంస్కృతభాషావ్యాకరణము, నిరోష్ఠ్యరామాయణము ఉదార రాఘవము అను రెండు కావ్యములు, అన్యయ సంగ్రహ నిఘంటువు అను గ్రంథములను రచియించెను. కాని వీనిలో సంస్కృత వ్యాకరణ, నిరోష్ఠ్య రామాయణములు నష్టమైనవి; ఇంతవఱకు దొరకలేదు. ఇప్పుడున్న వెల్ల నీతిని యాదార రాఘవ అన్యయ సంగ్రహ నిఘంటువులే. కాకల్య మల్లభట్టు సంస్కృత వ్యాకరణ వి ష్ట్య రామాయణములు రచించినట్లు కాకునూరి అప్పకవి, మరిగంటి సింగరాచార్యుల గ్రంథములయందలి ఈ క్రింది పద్యములవలన దెలియచున్నది

సంస్కృతమునకు నాండ్ర భాషకును దొర్లి
లక్షణములు కాకల్య మల్లన కుధీంద్ర
విన్నకోట పెద్దన కుకవి ప్రముఖులు
క్షీతి నానర్పిరి లోకోపకృతికిఁ దెచ్చు. —అప్పకవియము

మును రామాయణము నిరోష్ఠ్యముగ నిం
పుల్ మాట కాకల్య ము
ల్లన తా సంస్కృతభాషఁ జేసె నన కా
లూగఁ జెపుల్ నిండగా
వినుటేకాని ధరితిపై నిజముగా
వీక్షింపలే దట్టి దేఁ
దనునంజేసెద తెల్లడిం గవులకుఁ
దృష్టాంతమై యేర్పట్టె.

—దశరథ రాజనందన నర్సిరే.

ఈతడు నిరోష్ఠ్య రామాయణము రచియించినట్లు పై నుడి వివ యితువురి గ్రంథములవలననే కాక ప్రతాప చరిత్రమువలన గూడ దెలియును. అందు 'ఆ వార్త విని కాకనల్లి మల్లికార్జునభట్టు నిరోష్ఠ్య రామాయణంబు రచించుటయు...' అని కలదు. పోయి నది బాను ఉన్న గ్రంథములెవను పూర్తిగా దొరికినవేమోయన్న నదియును లేదు. ఉదారరాఘవము ఇప్పుడున్నది సంపూర్ణ గ్రంథము కాదు. అందు తొమ్మిది పర్వలు మాత్రమే యున్నవి. తొమ్మిదవ పర్వములోని కథ కూర్పులు నాసికాచ్చేదముతో నాగి బావును. ఈ కావ్యములోని సర్గాంత గద్య మిట్లున్నది.

“ఇతి శ్రీమత్కుంభ స్వప్నాక్షరీతి రఘునాథ దత్తీ వరిప్రసాద సహజ సారస్వత శ్రీ కాకల్య పదాంతి మానవ కుధీ తిసయ కవి మల్లవార్య విరచితే ఉదారరాఘవ మహాకావ్యే...”

ఈ గద్యము వలననే మల్లభట్టు మానవ కుధీ తనూజుడని తెలియ వచ్చినది. ఇప్పుడున్న యీతిని గ్రంథములలో రెండవది అన్యయ సంగ్రహ నిఘంటువు. ఈ నిఘంటువు కడపటనున్న ఈ క్రింది గద్యమునుబట్టి చూడగా ఈ మల్లభట్టు చతుర్వాహికవిశేషితా మహాంక బిరుదాంచుటకు.

“ఇతి చతుర్వాహ కవిశాసితామహాంక కాకల్య మల్లభట్టని రచితాన్యయ సంగ్రహ నిఘంటుః సహస్రః”.

మల్లభట్టు నాలుగుభావలలో కవిత్వము చెప్పగల నేర్పిరి. ఈతని కీచతుర్వాహికవిశేషితామహాంకబిరుదము ప్రాయశముగ— ఏ సింగ భూపాలుడైన నేమి—సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడే యిచ్చిన జేమా. ఇట్లయిన కవిశాసితామహా బిరుదము మొదట శేషైర్ల వలమ ప్రభువుల యాథానములోనే పుట్టినదని చెప్పవలెను. ఈ రాచ కొండ రాజ్యమున శేషైర్లవలమ ప్రభువుల కాలముననే యుండిన సత్యవారస యను కవికి అంద్రకవిశితామహాంక బిరుదము కలుగుట గూడ ఈ కవి శితామహాబిరుదము మొదట తెలుంగానాలోనే పుట్టిన దనుటకు తార్కాణము. అంద్రకవిశితామహానిగతించి తరువాత మఱుల ముద్దిటింతును.

రేచెర్ల వెలమధును, రాజుల రాజ్య సంస్థారమును అయిన మొదటి అనవోతానాయని యాస్థానమున వర్ణింప మఱి యొక కవి పసుపతిపండిత తనూజాతునయిన నాగనాథ కవి. ఇతడు అనవోతానాయని అయినవోలు కానవచ్చును కర్త. ఈ కానవము కాకాబ్జము 1291, అనగా శ్రీ. క. 1869 నాటి దనుటచే పసుపతి నాగనాథకవి యాకాలమున మండెనని నిశ్చయింప వచ్చును. ఇతడు చమత్కార చంద్రికా కర్తయైన విశ్వేశ్వర కవీంద్రుని ప్రియ శిష్యుడు; మదనవిలాసమును భాగమును రచించెను. భాగమున్నది దక్కరావకములలో నొక రూపక భేదము. ఇది రావ కొండలోని కల్యాణ నారాయణుని వసంతోత్సవావసరమున ప్రదర్శితమైనదను విషయము

“శ్రీ సింగ భూపాల పార్యులప్రకారేణ(క) సకల గుణ రత్నాకరేణ కేసమందికా కల్పప్రమానమచ్చేన సురభి కీర్తి స్వచ్చేన కల్యాణ శిశేన శ్రీ అనవోతానాథాన సతత సన్నిధి కృతిస్థ కల్యాణ నారాయణస్థ వసంతోత్సవ సముత్సాహిత్యోత్త రంగిరిస్వాంతేన నిఖిల దిగంత సమాగతేన విద్యజ్ఞ సంతానేన భూషితా సభా. మనూప పద్మానవస్య నాట్యవిద్యాకాశిలం ప్రకాశి యతు మయమేనావసరం తద్రీతి గచ్ఛామి. (పరిక్రమ్య సుతి మధినియ) నవన్యా నిఖిల కలకలాపవేదినో రవిక శిఖా మణయః సామాజికాః నాట్యవిద్యాసందర్శన కుతూహలా స్సబహుమానం మా మిత ఆగత్య నివీజే త్యాదికంఠి కిం నామ రూపక మధినయామి (స్వధీతి మ, నీయ)...” అను మాత్రధార ప్రసంగములన విదితిమగుచున్నది. ఈ మదనవిలాస భాగము వలెనే సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలవిరచితమైన కువలయూచరి యను రత్నపాంచారికహృద రావకొండ ప్రసన్న గోపాలదేవుని వసంత యాత్రా మహోత్సవ సమయమున ప్రదర్శితమైనదే. రాజాస్థాన ముల నాకాలములో దేవుని వసంతయాత్రామహోత్సవముల, కల్యాణోత్సవముల సందర్శమున నూతన కవి విరచితములైన నాటి కలు తాత్కాలికముగా నిర్మితమైన నాట్యరంగమున బుడవన పరివో చుమునై ప్రదర్శించుచుండుట యాచారముగ నుండినట్లు కాన్పించును. ఆ నాటికలు కూడ సంస్కృతమున నున్నవే కాని తెలుగు నాటికలు కావు. సంస్కృత నాటికల కంటటి బుభుధర మున్ను ధృతు తెలుగు నాటికల కంగుకు లేకపోయినో, తెలుగునాట సంస్కృత నాటికలన్ని విరచితములగుచుండిన కాలమున తెలుగు నాటిక రెండువలన రావకొండలో యూహించుటకు సాధ్యమగుట లేదు. ప్రధానముగ ఛందః కావ్యలక్షణజాలంకారాదుల విషయ మున తెలుగు వాద్యమును సంస్కృత వాద్యమునుకు ప్రతిరూప మైనది. అట్టివో సంస్కృత దృశ్యకావ్యముల కనురూపముగ తెలుగు కవులు తెలుగున దృశ్యకావ్యముల నెంచువలన రచించుట లేదో తెలియరాదు.

సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుని తండ్రియైన మొదటి అనవోతానేని పోదరుడు మొదటి మాదానాయని (మాధవేంద్రుని) కాశ్యపురమున మఱియొక కవి పెద్దనమంత్రి తనూభవుడైన పోతరాజు. మాదానాయని ఉమా మహేశ్వరము కానన శిలమీద చిత్తమన్న

ఈ క్రింది శ్లోకముల వలన ఈ పెద్దన పోతరాజు మాదానాయని యనుటకుందని, రాజ్యాంగైక ధురంధరుడని తెలియుచున్నది.

క్రిమతో మాధవేంద్రస్య రాజ్యాంగైక ధురంధరః
మంత్రి పోతననామాసీత్ సర్వకాస్త్ర విభారదః,
యస్మామాత్య శిఖామణేః కవివరస్తోత్రోపాత్రీకృతం
మత్స్య వాక్యతి రిద్దనీతి సుభగాం వాగ్ద్యక్షిణం లజ్జతే
సోయం పెద్దనమంత్రివర్య తనయః శ్రీపాతరాశోన్వహం

దేవస్వాస్థ్య మహాపకార రచనాం సమ్యక్జ్ఞావాచికరత్. ఈ పెద్దన పోతరాజు మాత్రమే కాక పదవాక్యప్రమాణమైన మాయభట్టోపాధ్యాయులు, రామకవచము మాధవ నూరి పుత్రుడును సోమార్య పాత్రుడును అగు కంభనాథకవి మొదలైనవారు కాననకావ్యకర్తలు పెక్కుమంది కలరు. వీ రందఱు సంస్కృత కవితా చాతురీ ధురీణులే. కాని వీరు రచించినవైన కావ్యము లేవియు దెలియరావు.

రాజగిరి భూనాథులు సంస్కృత కవులనువలెనే తెలుగు కవులను గూడ ఆదరించి తెలుగుకవితమపైతిము చేయారే నిచ్చి యున్నారు. పసుపతి పండితుని పుత్రుడయిన నాగనాథుడు సంస్కృతముననే కాక తెలుగున గూడ చిక్కిరి కవనము చెప్పుటలో చతురుడు. నాగనాథకవి తెలుగున విష్ణు పురాణము రచించినట్లు శ్రీ శేటూరి ప్రభాకరకాశ్రిగారిచే ప్రకటితమైన ప్రబంధ రత్నావళి యను పద్య సంకలనగ్రంథమువలన దెలియుచున్నది. ప్రబంధరత్నావళిలో పసుపతి నాగనాథకవి విరచితమైన విష్ణు పురాణములోని దని ఈ క్రింది పద్య ముదాహృత మయినది.

మాసరమయ్యో నంత మనుమాసమ పాంథవిలాసివీజక
త్రాసము పుష్పరూప సరాజ్యవిలాసము వల్లభవహ
రూపము మత్రికోశ సమంచిత పంచమనాద మంజు
వాగ్దసము జీవలోకచ్ఛాదయంగమసౌఖ్యిని కానమంతయంక.

ఈ యొక్క పద్యమువలననే నాగనాథుని కవిత్వమంత మధుర మయినదో తెలియగలదు. ఆంధ్రుల దురద్విష్టమువలన నీ విష్ణు పురాణ మింతవఱకు దొరకలేదు.

దేవకొండ రాజ్యాధిపతియూ, మొదటి అనవోతానేని పోదరుడగు మాదానాయని కుమారుడు పెదవేదగిరి నాయని కాలమున వర్ణింప మఱియొక తెలుగు కవి అయ్యులార్దుడు. ఈతడు పెదవేదగిరి నాయనింగారి నియోగమున భాస్కరరాజునాయనము సందలి యుద్ధకాండ శేషమును పూర్తి కావించెను. అయ్యలు భల్లమ నీయయ్యలార్దుడు కాకల్య మల్లుభట్టుకు దగ్గఱ బంధువని యా కాండము చివరనున్న యీ క్రింది గద్యమును బట్టి తెలియవగును.

“ఇది శ్రీకాకల్య మల్లకవి వీరసరసింహాసర శాస్త్రులార్దు నందనోధయభాషా కవితావిభారద కారవాచరంగముల తరితరణ పరివిహిత సాయ్యలార్దువిరచితంబయిన శ్రీరామాయణ మహా కావ్యంబునందు యుద్ధకాండశేషంబు సర్వంబు శేకావ్యాసము”.

ఈ గద్యము కొంచెము తికమకలుగ నున్నది. దీనినిబట్టి కాకల్య మల్ల కవికి అయ్యలూర్పునకు గల సంబంధము తెలిసికొనుట ఇంచుక కష్టమనిపించును. అయినను నీయ్యలూర్పునకు కాకల్య మల్లభట్టు తిన్నయుడైన వీరనరసింహుని యవరోధము అప్పలూర్పుని సందిమ పని చెప్పవచ్చునని భోచుచున్నది. సింహాద్రి నరసింహనాథునికీ ౧౪ వర్షము 1829 లో జైత్ర బహుళ కృతియ సంక్రమారమునాడు గోవనకొండ వేదగిరి నాయునివారి ప్రధాని అఖండ దీపమునకు టంకములు దానముచేసి వ్రాయించిన దాన కావనము కలదు. ఇందు దాహ్యుక్తుడైన వేదగిరి నాయునివారు మాదానాయుని కుమారు డయిన పెద వేదగిరి నేతే కాదనను. అట్లయినచో నీ పెదవేద గిరి నాయునివారి కాలక్రియయిన అయ్యలూర్పునకు క్రీ. శ. పదు నాలుగవ శతాబ్ది ప్రథమ పాదమునం దుండెనని నిశ్చయింప వచ్చును.

రాచకొండ రాజ్యమున వర్తిల్లిన మఱియొక తెలుగుకవి కొవి గోపరాజు. ఈతని పెదతండ్రియలు రామరాజు, కేసవ, దాచి రాజు అనువారలు రాజగిరి దుర్గాధినాథుడయిన సర్వజ్ఞ సింగమనాయుని మంత్రులగుటవలన ఈ గోపరాజు కుమారాన్నవోతానాయునికీ సమకాలీనుడై యుండవచ్చును. గోపరాజు పూర్వులు రాచకొండ రాజ్యాధిపతుల యాక్రియ హాదముల వర్తిల్లినవారు. గోపరాజు పితౌత సత్రేనారన రామాయణకృతిక ర్రయట. ఈ తెలుగు కృతిని రచించిన కారణమున నేమో యీ సత్రేనారనకు ఆంధ్రకవిశతా మహావన విరుద్ధము గల్గెను. ఈ పద్యమును గనుడు :

రామానుజ కృతికృతియై
రామాయణము సంధ్రకవిశతామహావనగా
భూమిని మించిన భీమన
నామంబున బరగె సత్రేనారన ఘనమై.

ఇంతవఱకు ఆంధ్రకవిశతామహా విరుద్ధ మొక్క మనునది త్రకర్త పెద్దనకీ కలదనుకొనుచుంటిమి. ఈ పై పద్యమువలన సంతకు పూర్వమే తెలంగానాయుండది కవినంగ్రునకు గలదనుచు యము తేటపడుచున్నది. ప్రాయోకముగ నీ సత్రేనారన కీ విరుద్ధము నొసంగినవారు రాచకొండ వెలమ ప్రభువులే కాదనుదురు; ఎలన వీ కవియు దనకు దాటె యంధ్రకవిశతామహా విరుద్ధమును ధరించియుండకుదా! ఈ సత్రేనారన రచించిన రామాయణమునూడ నిపుడు గానవచ్చుటలేదు. అనేక ప్రశస్తాంధ్రకృతుల వలెనే యిదియు నేడంతరించిపోయినది. ఆంధ్రకవిశతామహా విరుద్ధము మొదటి తెలంగానాలో ఈ రాచకొండ రాజ్యముననే వ్రుట్టి నది.

కొవి గోపరాజు రచించిన తెలుగుకృతి సింహాసన ద్వారాంతిక. విక్రమార్కుటూపతి సింహాసనము నెక్కుటకై భోజ మహారాజు వచ్చినపుడు ఆ సింహాసనమున జెక్కిన ముప్పదిగుండు సాలభంజకలు విక్రమార్కుని సాహసాదార్య విశేషములను గుఱించి చెప్పిన ముప్పదిరెండుకథల సంపుటి యిది. ఇది స్వతంత్ర కావ్యము కాదనియు, ఆంధ్రకరణమనియు కవి యంతరీకయంగు చెప్పెనుగాని దీనికి మూల మంతవఱకు దొరకలేదు. ఈ మూలగ్రం

థమునూడ తెలంగానాలోనే పుట్టియుండవచ్చునని ఈ క్రింది పద్యమువలన దోచుచున్నది :

ఆకడ నీతికాస్త్రవిగుడై సురుపిడ్డొని యేగ వేడ్కతో
గాత్రములకత్తి గనిగా నొనరించిన పైచివట్టునా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రితోన నే
పొకల బోనియట్టి పిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికొ.

* * *

చందనగంధలు నిట్టులు జాణలు దానవిసోదులుం బ్రభా
కుందరమూర్తులుం గవులు శూరులు బెడలు నల్లనిల్ల సం
క్రందనైభవాభ్యుదయ కాకతి ధూపతి రాజ్యలక్ష్మి చెం
పొండెను నప్పరంబున మహాత్మివలీల నుండె నేర్పునకా.

ప్రాయోకముగా నీ గ్రంథముమూలము కాకతి గణపతి దేవ చక్రవర్తికాలములోనో రుద్రమదేవి కాలములోనో గచియింపబడి యుండవచ్చును. ఈ క్రింది పద్యమును గమనింపుడు :

గద్యము పద్యముం బెనుపఁ
గైకొనుటొండె, గ్రువాప్రబంధం
పద్యుగు డొట యొండె, మృదు
భావల హ్రోదులు పుచ్చుటొండె లో
కొద్యమలక్షణం బెఱుగు
టొండె, గదు వృదియంగుగాక యే
విద్యలు నేరఁడేని బృగ్గి
విం బగు వారఁడెగా గణింపగలె.

ఈ పద్యమున మొదటి మాటపాదములోను దెలిసినది ప్రాయోకముగా మూలగ్రంథము విరచించిననాటి నాగరికవృత్తి ముగా గన్పించుచున్నది. ఇందలి కథలు కొన్ని కథాసరిత్సాగరమున నుండి, మఱికొన్ని యితరగ్రంథములనుండి సేకరింపబడినవి. ముప్పదియవబొమ్మ చెప్పినకథ ఒక మహావీరుడు విక్రమార్కు మహారాజసందర్శనముచేసి తన యింద్రజాల మహేంద్రజాల విద్యలు చూపి యా మహారాజును విభ్రమపఱచినగాథ. ఈ గాథను కవి—మూలగ్రంథకారుడే కావచ్చును—త్రిమస్తిశింకాపురుషుల లక్షణమున జైత్రగ్రంథమునందుండి తీసికొనెను. ఆ గ్రంథమున నీ కథకు అజరిస్తామి, సగరభూధధవృత్తాంత మనిచేరు. కవి చితర చిన్నమార్పుచేసి ఈ కథను విక్రమార్కుని కంటగట్టెను. మొత్త మువొదల నది చాల గొప్పగ్రంథము. ఆయా యి కథాప్రసంగముల సందర్భమున కవి తనకు సంప్రదాయకముగ వచ్చు జీవితవిద్యలలో గల నైగుష్యమును నెల్లడించినాడు; ఇది తెలియును ఇది తెలియును అనిలేదు, అతనికి సమ స్తవిద్యలు నెలియును. ఇంగ్లే కాదు, ఆ కాలమునాటి విద్యలనేకాక మర్యాదలను ఆచారములను వినోదము లను జేడుకలను—ఇంతెందుకు, ఆనాటి మన జీవితమును దెలిసి కొనుట కిది యొకదర్పణమువంటిది. సింహాసనద్వారాంతిక అనేక విధముల ప్రశంసనీయమైన యొక ప్రశస్తాంధ్రమహాకావ్యము. చనవంతమైన చక్కని కవితవి మొదలది.

ఈ రాజాదేశాధ్యక్షుల గూఢాయుధము గాకపోయినను ఈ రాజకొండ రాజ్యమున వర్తిల్లిన కవులు మహాకవిలకు కలగు వారిలో ముఖ్యులు గౌరవ, భైరవ, పాతనను.

గౌరవ పెద్దన పోతరాజు సోదరుడైన ఆయ్యలూరుని తనయుడు; గౌతమగోత్రుడు; పరమ శైవాచారసంపన్నుడుగ వ్రాసెను. ఇతడు హరిశ్చంద్ర, నవనాథచరిత్రములను ద్వీపదకౌవ్యములను సంస్కృతమున లక్షణదీపికయును ఛందోగ్రంథమును రచించెను. ద్వీపదకౌవ్యములు శైలిలో నవనాథచరిత్రము నితడు శివాచార్యుడయిన ముక్తికాంతభిక్షువు తిరాయని యాదేశమున రచించెను. అంతకు పూర్వ విగ్రహచరిత్రమును శ్రీ గిరియను కవి పద్య ప్రబంధముగ రచించియుండి భిక్షువు తిరాయని ద్వీపదకౌవ్యమున దానిని ద్వీపదకౌవ్యముగ రచియింపవలసినదని యీతనిని ప్రోత్సహింపవలెనని. ఈ ప్రోత్సహమునకు ఫలితము యీ ద్వీపద నవనాథచరిత్రము. ఈ నవనాథచరిత్రమున ఆదినాథ, మిశనాథ, గోరక్ష, చారంగి (పారంగనాథ), మేఘనాథ, విరూపాక్షనాథ, వాగాద్ధుని, భుగేక, వ్యాధి నామంబులంబరగు వైష్ణవుల కథలు వర్ణితములైనవి. వీరు హరియోగులు! వీరిలోని నాగాద్ధునికే సిద్ధనాగాద్ధునిమనెనీ పేరు; రసవాదపాటవముతో బంగారము కావించు ప్రఖ్యాతిగలవైనవాడతడు. రసయోగ శాస్త్రనిర్మాత ఉత్తరహిందూస్థానమున నవనాథసిద్ధసంప్రదాయమునకు నాథసంఘి యనియు, ఈ యితడు నవలంఘించినవారికి నాథసంఘియగు లనియు వ్యవహరించెను. అంధ్రదేశమున నీ సంప్రదాయము క్రీస్తుశకము పదునాల్గవ, పదునైవ శతాబ్దులలో వ్యాప్తిలో నుండినట్లు కన్పట్టును. తెలుగు శాసనములన్నియు ఈ సంప్రదాయార్థకర్తలర్చి పూచిన పూజే హరియోగి మేను.

రాజకొండ రాజ్యమున ఈ రేచెర్ల వెలమప్రభువులకాలమున వర్తిల్లిన మహాకవి తెలుగుకవి భైరవగారు. ఇతడు గౌతమగోత్రుడు, గౌరవామాత్యుని తనాధిపుడు. హరిశ్చంద్ర, నవనాథచరిత్ర కృతికర్త గౌతమగోత్రుడును గౌరవనామాంచుకును అనుటచేత భైరవు డతని మహాదేవి అనుచున్నది. కాని తన తండ్రి యంతటి గొప్ప కవిశిష్యుడైనవచ్చును తన గ్రంథములయందు దీనిని ప్రస్తుతించుకుండునా యని సందియము అందును. ఎట్లయినను ఇప్పటిముఖము ఈ భైరవకవి హరిశ్చంద్ర, నవనాథకృతికర్త యగు గౌరవ తనయుడనియే భావించెను. అందు కీతని కాలము కూడ సరిపావుచున్నది. ఎట్లన,

భైరవకవి రచితములైన గ్రంథములు మూడు: శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము; రత్నపరిక్ష; కవిరాజగజాంకుశము. ఈ మూడును పద్యకృతులే; కాని వీటిలో శ్రీరంగ మాహాత్మ్య మొక్కటే గొప్ప కౌవ్యము. రత్నపరిక్ష యనుపది రత్నశాస్త్రమునకు సంబంధించిన చిన్న గ్రంథము. కవిరాజగజాంకుశము లక్షణ గ్రంథము. సమగ్రగ్రంథ మింకను దొరకవలసియే యున్నది. ఈ మూడు కృతులలో భైరవకవి తన శ్రీరంగ మాహాత్మ్యమున చాగయ రాఘవామాత్యుని కంఠి విచ్చెను.

ఈ రాఘవామాత్యుని కగ్రసోదరుడైన విట్టలమంత్రిని కవి ఈ క్రింది విధమున నభివర్ణించి యున్నాడు:

చందదిగ్వేదంబకొండ భూర్యహమహీ
మండలోద్ధరణ సమర్థమును
దుర్వార పరిపంఖ సర్వసంపదర్థ
నిర్వాపణక్రియా నిపుణమును
నేదాది విద్యావిశోద విద్యుదా
మోదాతిశయముత్పాది యగును
జంభజన్మదకుంభి కుంభినపాథి
శంభుభూభృద్భృతిస్వచ్ఛమును
జరకు నే మంత్రి భుజబల ప్రకటకార్య
దాన సత్కీర్తనప్రతిహానముగ
నాతి డిమ్మడినైవభానాధిరాజ్య
భారధున్దుగు విట్టల ప్రభువరుడు.

ఈ పద్యమువలన విట్టలమంత్రి ఇమ్మడి నైవభాను రాజ్యభార భుంభింపబడిన తెలియుచున్నది. ఈ కవి తెలంగానాకు చెందిన వాడగుటచే నీతని కౌశిల్యదాతలది కూడ తెలంగానాయే కావలెను. అట్లయిన విట్టలమంత్రి ప్రభుడైన ఇమ్మడి నైవభాను బహుశీకులముల కొలువులోనివాడని నిశ్చయించుట వోచును కాచేరదు. విట్టలమంత్రి “ప్రశోషితి మహాకర్ణాల సేవాసము దృఢపాశోనిధి” యని ప్రస్తుతుపగుట ప్రాచీనమైన యాచా కుపబలము. బహుశీ కులములకును కర్ణాలాధ్యక్షులకును తిలమగా పోరాటము జరుగుచుండెడిది. ఈ కారణమున నైవభాను బహుశీ కులముల పక్షమునకు సంఘింప బనిలేదు. కృత్తిధర్మయైన చాగయ రాఘవామాత్యుడుకూడ ‘ఉపసంహృతి కర్ణాలకలక జననాథ చమారంచు’డని యుగ్గడి తప బడినాడు. అందువలన ఈ నైవభాను క్రీ. శ. 1297 లో విజయనగర దళనాయకుడైన నుండి దండదాధివాసునిచేత సంగ్రామమున నోడింప బడిన నైవభామాంచుకుడు తురుష్కుల వీరుడేయని అనుచున్నది. గుండ్రి దండద్రావణము నామాంతరముగల ఈ నుండి దండనాథుడు మొదటి మాదానాయని అమాత్యుడు పెదవేదిగి నాయనికి సమకాలికుడు. ఈ నుండి దండదాధివాసుని వేదగిరి నేడొక సంగ్రామమున జయించినట్లు ‘నలుగోటివారి వంశావళి’ యను గ్రంథము వలన జరియుచున్నది. అందువలన భైరవకవి పదునైవ శతాబ్ది పూర్వార్థమున నుండినట్లు నిశ్చయింపవచ్చును. ఈతడు రచించిన శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము ప్రాథమిక రచనకావ్యము.

భైరవకవి విరచించిన రత్నపరిక్షలో నవరత్నముల లక్షణములు, వాటి మంచి ఔష్ణలు, పరిష్కార పద్ధతి మొదలైనవి వర్ణితములు నవి. విజయగా నీ భైరవకవి గౌరవ తనయుడే యగుచో తండ్రి లక్షణ దీపిక రచించింపవలెను మరల నితడు కవిరాజగజాంకుశ మెందుకు రచించెనో తెలియదు. అయిన నొక్క విషయము. గౌరవ లక్షణ దీపిక సంస్కృతమున నుండుటచేత నీ భైరవకవి యట్టి గ్రంథము తెలుగున నుండుట యుక్తమని తెలుగున రచించెనని ననవలెను.

ఆంధ్ర మహా భాగవతమును రచించిన పోతన ఈ శతస్త్ర కంఠ్యుల రాజ్యకాలమును నున్నవాడే. కుమారాన్నవోతా నాయని కుమారుడు సర్వజ్ఞసింగమనాయకి సమకాలి కుడు. భోగినీ దంపకములో నుటంకితుడయిన సర్వజ్ఞ సింగధూపాలు తిరితే ; తసంతాపనీవాళ పోదరుడు. భోగినీ దంపకమును పోతన రచించినదియే నా నమ్మకము. భాగవత పురాణమును వ్రాసిన పోతన భోగినీదంపకమును వ్రాసియుండ డని యనుకొననక్కఱలేదు. అతడును మానవుడే ; పిన్న వయసున దీనిని రచించి యుండవచ్చును. తసంతాపనీవాళ సంపేది తాంబూళిచాంపూడును, కుమారాన్నవో తాపనీవాళ నూనం దును అయిన యీ ముమ్మడి సింగమనాయకు శ్రీ. క. 1420, 1440 ప్రాంతమునం గుండుటచేత ఆ మహారాజాకొరికమీద భోగినీదం పకమును రచించిన పోతనమహాకవిహృద ఆకౌలమున నే క్రీస్తు శకము పదునైవ శతాబ్దిమధ్యభాగముననో, ఉత్తరార్ధముననో ఉండియుండవలెను.

పోతన భోగినీదంపకమును గాక వీరభద్రదీక్షయము, భాగ వతము అను మఱి రెండు కృతులను రచించెను. వీటిలో భాగ వతమే యుద్ధగ్రంథము. పోతన భాగవతమును దిండు గృతియియ్య

లేదన్న తొరణమున సింగధూపాలుడు చానిని పోతిపెట్టించె నన్నది ముక్కుమాలము లేని అసంబద్ధగాథ ; విశ్వసనీయము నది కాదు.

పోతన భాగవతరచనమునకు బూనుకొనునాటికి తెలంగా నాలో కైడ్లవము బాగుగా వ్యాపించినది. తిక్కలానుగుణముగా వచ్చితి భాగవతపురాణము. పోతన కవిత్వమునుగుఱించికొని భాగవతమునుగుఱించికొని యిట విస్తరించి వ్రాయుట యప్ర క్తుతము.

రాచకొండ దుర్గాధ్యక్షులు, జేతరకొండ రాజ్యాధీశ్వులు, అయిన శేషవంశస్థులు తాము స్వయముగా కవులై పండితులై సంస్కృతాంధ్ర కవి పండితులను పోషించి సాహిత్యులను సంపర్శన మొనరించినారు. శేషవంశస్థ రాజ్యాధ్యక్షులయమునో తెలం గానాలో కవివంశీకపోషణము మఱి రమారమి రెండు శతాబ్దుల వఱకు మృగ్యమైనది. రాజనగ, జేతనగ పరిసరముతో సాహిత్య కల్పలత నిరాలంబ మైనది. సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యపరిశ్రమో రాచకొండ, జేతరకొండ శేషవంశస్థుల కాలపు సాహిత్య వ్యవ సాయోదంతము ఒక విశిష్టమైన ప్రకరణము. తెలంగానా సాహిత్య చరిత్రములో నిది గుర్తొచ్చిరములతో లేఖంపదగినది.

చాటువులు

శ్రీ కవికొండ. వెంకటరావు

ప్రకృతిలో

నీవు భద్రీశుంగ నెండంగలేవుగాని,
ప్రకృతి జీవకళాంశలోఁ బఱగ నొక్క
తామఁ బెంపొందు లే మొక్క నరసి, కనుముఁ
ఎండకెందు, వానఁదడియ నెప్పు విడదు!

ప్రవాసీ!

తల్లిన్ దండ్రుని దోడు బుట్టులను, గాంతన్ బిడ్డలన్ బాసి, లో
నుల్లంబందున వారి నెంచుకొనియో, యుండే పటంబందుఁ జూ
పెల్లన్ చార్చియొ, న్వన్నమందు గనియో, ప్రేమంబు నాయుంటిమై
తెల్ల! తొల్లిటికంటె నెక్కుడు ప్రవాసీ! నీవు చూపింతువే!

ఒకరేయి సముద్రమునకు

అలల కల్లోలమైన నీ తలమునందుఁ
బండు వెన్నెల కాసెడు చగిదిచూడ;
వనట వికలితమగుచుండు మనమునందు
దొడ్డ విజ్ఞాన మొనగుట తోచుచుండు!

పుణ్యాత్ములు

శ్రీ క్రొవ్విడి లక్ష్మన్న

పార్థ సుఖిపోయింది. చీకటిపూత్రం పడలేదు. కవరాతి ముందుకోణాలేమో, చిన్నచిలి వేస్తూనేఉంది. గుర్రాల పొల్లగాగ వరసగాఉన్న కూరిలయిల్లు—రాక్షసి బొగ్గు రాతేసేరు కాబోలు—రెయిలుయింజనక్రిమల్లే గుప్పగుప్పన పొగలు జెమ్మ కున్నాయి. పైనుంచిపడ్డ మంచుతెరా, క్రిందినుంచిలేచిన పొగ మేఘాలూ, యిల్లి! రెండుతొల్లియెత్తున స్తంభించిపోయాయి. అంతా మసకమసకగా ఉంది. ఆ చాటునుంచి విధులూ దీపాలు, నల్లచీర మీద పగడాల పేరులాగ, మందింగా యెర్రగా కనిపిస్తున్నాయి.

అప్పుడే వచ్చిన పాపకి అదంతా ఓ మాలోకం. ఇన్నాల్సో గురువులూ. వాడిపట్నం, ఆ “దూటి”లూ అది వాళ్ళూరిల్సో చెప్ప కుంటూఉండగా చిన్నపిల్లగాని, ఏనాడూ మానేభాగ్యం పట్ట లేదు యింతవరకూను. అసలు పెద్ది పంతుగతే తీసుకువేళతా నన్నాడు వాళ్ళిఅయ్య. అయితే, కమలిగాళ్ళిని కూడగట్టుకోవడం తోనూ, కళ్ళింలూ మార్పులూ వాటితోనూ మరి తీరుబాటుకాలేదు అరిసి! కనుమూ, ముక్కుమూ కూడా దాటిపోయినాయి. అప్పు టే సరేదాం అనే అయ్య తీరా బయలుదేరదాం అనుకున్నవాడే యెల్లావు యానింది. పోనీ కాన్నుఅయినా తీసుకువేళదాం అను కుంది పాప.

“మా కరణం బాబున్నాడుగాదూ. యెల్లావు కోడినూ తేప్పిందిని నెచ్చెట్ట అయ్య. ఆయ్యుజాన్ను పొలంబూ పల్లిగి లించింది. ఆయ్యు నీళ్ళోనుకుంది నే. కావాయినా, రెమ్మల్లే వొండాల కాన్ను” అంది పాప, గురువులు తిరిగితో పిచ్చాపాటి మాట్లాడుతూను.

“పోనేటిపోయింది నెల్లూ, పున్నెంచే” అంది ముసలిది బోపి నవ్వు నవ్వుతూను. ఆ ముఖంలో మార్పిర్పించి నెల్లివిరిసింది.

“ఆయ్యు మా మంచోరత్త మొన్న పెందిరికడేమో— ఇరుకల పయనం అయినాం అనుకో, విన్నన్నమాట—ఆయ్యు నిలుతోగుతోంది. నూతికాడ కూళాని, నీసంట్లుతోవుకున్నాను. ‘పట్నం ఎలుకున్నాను కావమ్మగోరూ’ అన్నాను. ఏవో అడిగి లేసి...” అంటూ రాజకుంటూన్న కుంపటిలోనించి అగ్గితీసిచుట్ట ముట్టించింది పాప, ‘అబ్బోనీ, అలాగంటే. ఈ పారి యెరివైనది యెరివట్టాల్లే వొక్కకోను తెలిసిందా? అదితో కలిసిరావాల. ఇనుగో పాపా, చాడేలగట్టరా? అని పిలిపి ఊరగాయెట్టిందా యమ్మ. మా మంచోరునే యత్త. ఆ యమ్మకి కొడుకుట్టిస్తా— నవనవనవాడిపోతూ ఎంత బాగుంటాడనుకున్నవత్త...” వోరగా

అంటున్నచుట్ట ఉప్పుఉప్పురి ఉబటించి కాటాన్తూనే అంది పాప.

“నీకూ ఉచితార్నే. గురువులకి మనసే నీనిదా.” ముసలిది మురిసిపోయింది.

“పల్లకో, అత్త” సిగ్గుతోజేవురించిన మొహం గుండెల్లోకి దించేసుకుంది పాప. ఒక్కరిమువం యెవ్వరూ మాట్లాడలేదు. ఆ తల్లికాలంలూనూ పాప, గురువుల సుఖపరిష్కారంలూ ఒక్క మైమరచిపోయింది. హ్యాపీకంగా నయితే నేం గాక, ముసలిదాని కయితే అరిచేతుల్లో మనదా అడుకుంటూన్నట్టే కనిపించేదు.

“అడింకా రాడేం? పొద్దుగూపోనాది” పాప ప్రారంభించింది.

“యేరే యిది. వొత్తానే ఉంటాడు. ఇయారే యినాగ యిందికాని, తోజా పెందిరికడే “దూటి”. శేపటికొట్టాంచి అల బొద్దులేల కొచ్చేస్తాడే—మాటిదాకా ఊసులాడుతూకుండువుకాని.”

“రేయమ్మ. రియ్యంఅయినా కడుక్కొల్తెను. పొయ్యి ఊరికే మండిపోతాఉంది. అబ్బ. ఈ బొగ్గులేలూ మరి యేడి!!”

“రాచ్చిసి బొగ్గుమ్మా. నా కొడుకడి పనిసేత్తాడు. పునాది గోతు న్నాగంతనోతు ఉంటాయనుకున్నా! ఓ పారి తీసుకెల్లి నూపిస్తు. ఆటి కేదో పేరు నెప్పినాడిమ్మా—నీత్తరం. వాను అప్పుడే మరిసిపోనాను.”

“గడ్ల” అత్తార్వ మధురంగా స్వృతిలోఉంచుకున్న ఆ ముక్క ఛట్టన చెప్పకుంది పాప, పొద్దుమి చంద్రవంకలాగ చిన్న నవ్వు నవ్వుతూను.

“ఆ. గడ్ల. ఆటినోకెల్లి బొగ్గు తవ్వుతారీల్లు.”

“అంత నోను కలూ గెడతానో?” పాప ఆశ్చర్యపడింది.

“పరంజాన్నాటి వుంటాయినే. ఆటివీ డీల్లు కూకుంటారు. ఆటికి తాళ్ళకట్టి పెల్లిగా దింపుతూ రీల్లిని.”

“ఓలమ్మా!” ఎంతో ప్రమాదంఅన్నట్టు లోగొంతుకలోంచే అరిచింది పాప.

“మనచేటి నెయ్యగలకే. కూరి బతుకంటే యేటి? ఉన్నా నెను. అన్నింటికీ ఆ భగమంతుడే పున్నాడు. అతే రచ్చిత్తాడే. ఏటి, కూరికెల్లి నాల్లంతా సచ్చేపాతున్నా రేటి?”

౨

పాప! ఆహా! మనసులలో అజేయిలోలాగ తోచింది. నున్నా... నీ పట్ని చల్లపం, నీయిల్ల అలకొవపం, పివకలు కట్టకొవం—నీవని బివెయ్యని విప్లవం కూడా—యేమీ లేదు. ఏమీ? నెల్లనారకులదా పోచ్చి పాలుపోసి పోతాడు. నున్నా... నీ పట్ని బివెయ్యని చిలగపెరుంపలూ, అర్రకా వచ్చిమిరప కాయలూ, బేడ పెట్టి ఎండుపరిగలూ కొంటుంది. “ఏమీ నున్నా... పం పూ వేరు; దొడ్లో మొక్క వేరు. ఎలా నుంకినా చిక్క! పప్పుకి చిట్టిచ్చి కొనేత్రాడు పెరిదీని” అనుకుంటే పాప బివెయ్యని పొద్దున్నే లేచి, నురువులకోసం చరిదికూడు ఎబ్బామిరం గిన్నెలో ఉప్పుకూడు. నురువులు ఏచిటో వాదా విడిగా తయారయిపోతున్నాడు.

“పలకర్ర నేసినా వేటికి యివళుక” పాప వసారాలోంచే పలకరించింది.

“ఇంకా పలకర్రేటి? దూటికల్లిపోతుంటేని! నురువులంలే యేమీ తెలుసా? పనోల్లందర్నోకి ఫట్టుపరిమాన్నం... ఆహాహూ...” ప్యాపియం విప్పాల్సిట్టు నవ్వేడు.

“హాపెద్ద నేసినా... నాన్నే. ఈ, యిరగపడి పోతున్నట్లుగా!”

“నీ... అంటే నేటినున్నా వేటి? ఇదో పాపా, యాదీపం నూసి గానా? నీరగించు కనిపెట్టు. ఇన్నాటు తెలిపావే, అనా గరిపాపిచే అడుక్కునీ.”

“నూతులో దిగిపట్టుంటావేట్రా, అదీ?” పాప యెంతో కొత్తకృత్యంతో అడిగింది.

“ఒకనుయ్యోకి పాతాళరేపే. కై పాతాళరైరవి” అంటూ పాప బుగ్గిసాద చిటికేసి చరిదిమాట అందుకున్నాడు నురువులు.

“అల్లకి యిల్లకి ఎట్టెయ్యక, సరిదికూంతి తిమ. ఊరగాయ బద్దెల్లెను, నూసుకో. ఊరగాయం కై ఏటి అనుకున్నావో, వేపున ఊరగాయబద్ది. వొర్రనగుండాది.” వాడి మెహంబిసాద మొహం పెట్టి ఊగించింది పాప.

“అర అర. మరినేవోనాను. అయినాక అల్లా రొంపులికి కూంత కూడెట్లండిమీ, వాపం. అడికి కింపటి వోరంఅల్లా హాపెద్ద జరం కాసేసింది. కూలికల్లలేనేవాడు.”

“రెసనగింజలు వాలవు గాలారా” పాప అనుమానంగా అంది.

“ఎక్కడికేటి సాలదాని? ఏటి? నాయెంకు అలబొద్దు అడికి పంపెయ. రెండు పరిగలుకూడా యెట్టు, మీ యారగాయ బద్దాను. వొర్రనగుంటే అడికి జిమ్మ నేగిపొత్తాది.”

“మరి నీమాటరా?”

“నాకేటే. ఉండిపోతావేటి పొట్టకోకూడు. ఏటి?... కాపీ వాగ్రైన్నే వోట్లాను.”

“అయితే నానూ తిన్ను.”

“అకటే? నవ్విను. మాయమ్మకి నీకూ కాకుంటే యెండు వేటి కూలికయ్యింది?”

“ఒద్దు నేరా. నాను తిన్ను.” పాప గుండె లోతుల్లోంచి మాట్లాడింది. “ఈ పొద్దు నీయలబొద్దు. మాపిటికి నాయెంకు కూడున్ను. అడికినూత్రం యెండాత్రావేటి? కూలిక యెల్ల నేదం టున్నావే. పున్నెనేనే... సచ్చిహో వేటి బిట్రాట కూడు నేక పోవేని.”

“నీ యెట్లం. నేనెన్నాను మరి. తలుపేసుకో” అంటూ వీధి ముఖం పట్టేడు నురువులు. గడపదాకా పాగనంపదానికి వల్లింది పాప.

“మరి నా మాటేటి నెప్పినావే?” నురువులు రహస్యంగా అడిగేడు.

“ఏమీమాట?” ఏచీ తెలియచెప్పే అంది పాప. కొంటె తనంగా.

“ఇదుగో పిగ్గా—” మరి దగ్గరకి రావోయేడు నురువులు.

“ఎల్లా, నీ వోలకం నువ్వును. ఏమీలమ్మ, పిల్లోడి పరాచ కాలు” చేపలాగ జారిపోయిపాప, మల్లీ అక్కడే మంచుంది, నవ్వుతో విసుక్కుని.

“కాజే మరి. మీ యెయ్యతో నెప్పొద్దుటే—”

“పలకారా. అర. ఇదోబోలమ్మ అదేమాట.” ఈసారి పాప కోపం నటించింది.

“సరే లేయే. నీమీదే దీవెలుకొని ఎప్పుడో ఆ గనిలో నీ సచ్చిపోతాను” బతువుగా అన్నాడు నురువులు.

“సచ్చిపోతావట్రా?” పాప కళ్లు చెమగిల్లిపోయాయి.

అంతలో నైరసుమోగింది. నురువులు చికిచికా వల్లిపోయేటూ.

3

వీధి నలుపువేలేసి పాప యెండా లోనుమ్మంబోకి తిరిగింకో లేవో, ముసలిది దిగుతో రొప్పకుంటూ వచ్చింది, అదుర్దాగాను.

“నువ్వందుకు నేచిపోనావత్త? డాకటేరు బాలు కూక లేత్తెట్ట, మందుకడిలేని. ఆడు మరి మరి నెప్పొద్దేను... ఇక పలకర్ర.”

“ఎల్లిపోనాదూ?” ఏచిటో నిస్సహా, విచారమున్ను ముసలిదాని.

“యేం? ఈనా యెల్లెయేలే. పొద్దు బోనే వియాల. అకు నెప్పివట్టు ఇరుగ్గాలా అదే పట్టుపరిమాన్నం.”

“అదే కాదే.” ముసలిది నీళ్లు పుక్కిరించి ఉమ్మింది; కొంకుతో మొహం చురుచుకుని పాపకి దగ్గరనా వచ్చి గోడకి తేరబడింది.

“ఇద కాపీనీళ్లు. నీ కొడుకే నేనీపెట్టిస్తు.”

“ఏం కాపీనీళ్లా. నా కొడ్డే.” ముసలిదాని గొంతులో గంపం. ఎందుకో కళ్ళంటి నీళ్లు!

“అదేట్రా. ఏమట్రా నందుకు? తాను, తాను. కాపీ నీల్ల యివా తాక్కటాతే బాత్రిగా యాకలూట్రి పోగలవో.”

“ఇయ్యో, ఇయ్యో. ఇంకేటుండటి. ఆ బగవంతు డెలా కాసిన్తో అలా జరుగుద్ది.”

ముసలిది ముక్కు ఎగబీర్చి కళ్లు కొంగులో వాస్త్రమంది.

“ఏట్రా, ఎందుకలా గతుతావు పాద్యున్నేని?”

“ఏటి నెప్పమంటావమ్మా. పెంకలూచ్చింది పెండలేని. తెలివేనే ఉన్నానమ్మా తేరిరన్నాను. బూతును బండొచ్చి కాదా? ఇంజారం కూసిందీ? అప్పటికి తెలివేనే వున్నాను. అనాలాగే కునుకొచ్చిసిందోలమ్మా! నవ శింగుపురం సేదూ? ఏగుదాటి పాలా తెమ్మతో యెల్లన్నాం అమ్మా, మీ మానవా, నానాను. ఆ యేపూ యా యేపూ పచ్చంగ పాలాలు. యేపూగా ఎదిగి మొక్క నీ యెత్తుందనుకోయమ్మా. అడటివో. నాను నెప్పలేను. సి తిరమేనే. ఏవే నూసివా నూపారినంతమేర పాలంజే. ఇంకో సి తిరవమ్మా. ఇలా గతుకున్నావా? ఈ యేపూ పైను, ఆ యేపూ గుపు లూను. తెల్లంగ మీగడివారున్నాయే ఆ యావులు. నా లచ్చిమే. మీ మానవయే వొల్లు మరిసిపోయి “గోంగూర పదం” పాకు తున్ను. అడిగో అసికా లాడుకుంటూ యెంజే యెల్లన్నా న్నేను. నాలు గడుగులూ అంజేనే(నోలమ్మ)——”

ముసలిదానిగొంతుక ఆక పొక్కుగా మరిపోయింది. కొవ్వం లో? మానూ, నిజంగా తన కళ్ళ యెగుల—అప్పకూ—ఏవో ఘోరం జరిగిపోతున్నట్లు కంపించి పోయింది. గడ్డికితో మళ్ళీ అందుకుంది——

“అలాగ ఆవికాంబాకుంటూ యెల్లనే వున్నావే— అంతికో! పెట్టెగారీ పరగదా తెగిసింది. ఆకాసివ్లా ఎర్రరై వానాల్లి, సిలంగాని! అయిపోయి, వారసం వొచ్చింది. వార సంతం లేని ఏటకున్నావో. రత్తం కురిసిందమ్మా! గట్టివేనే. నీ 2! పొలాలూగట్టూ మరి నేపు. అంతా ఒకటే నెప్పును. బావం తా నెత్తుగుమయిం అయిపోనాది. తనుపుకొస్తేనే వొళ్లు గజగజ లాడిపోతాడా? లమ్మా! ఏవో ఉక్కిరిబిక్కిరయిపోయిన్నాను. తెలివేనే నూతునుగందా, ఏవోనేను. ఎర్రగా పొద్దెక్కిపోనాది. అనాది నాశనమ్మా. నా న్నెగిసేరికి మీ మానవూటి కల్పిపో నాకు, పలిదికూకు అడే ఎట్టుకోని. అడే ఆకరి నూపయిపోనాది తిన్నో గనిలో కల్లెనోకు మరి రానేదు. ఆయా అలగియిపోనాది. ఇకూలమల్లి అడకల. దెన్నకల. ఏం రాతో—బగవంతుడే రచ్చిం చాల” ముసలిదానికి అపినా ఆగకుండా పెల్లుబిగివచ్చేయి, కన్నీల్లి. పాపకి, కగం తెలివీ కగం తెలియకా, ముత్రానికి మరిపోయింది. అయినా అతాత్తుగా చచ్చిపోవడం అంటే ఏమిటో ఊహించు కోలేని మనిషిగవక పాపుగా అనుకంపతో అంది——

“ఏటి నేత్రం అట్రా. నెమ్మకత్తుండెరత అలాగుందిగా కలప.”

కానయితే దానిమాట పూర్తికాలేదు. ఆ వేళగాని వేళ క్షుణ్ణు గనిలోంచి నైరను మోగింది. పాపకి చెవులు గింగిరు

మన్నాయి. బుద్ధికి జడత్వం ఆపాదించుకుపోయింది. గంకనిమ మలపాటు అలాగ చిత్రగుప్తులో బొమ్మలాగ, ఉండేపోయింది. మరికాప్పేపటి?—“ఏట్రా” అని ఆక్రోశించింది.

ముసలిది మరిమాటాడలేదు. అసలు అది గుఃఖం దిగమించు కంటూన్నట్లే తెలియనివ్వలేదు. అంతలో నైరను తెచ్చుకుంది. “నువ్వుకూడొండమ్మా, నానిప్పడే వొల్తానుగానీ” అంటూ అక్కణ్ణుంచి లేచి వీధివేపు వెళ్లిపోయింది. తిలుపుతేనే సరి! వాడేవాడంతా ఒకటే గగ్గోలు, “గని పడిపోయిందంటే, గని పడిపోయిందని. ముసలిదానికి యిందంతా చాలా అనవసరపు గొడవలాగ తోచింది. అడిగిన ఒకరిద్దరూ, “గనిలో ప్రమాదం” అనో, “పునాదులు సర్దిపోయేయి” అనో అన్నారే గాని పని కొచ్చే ముక్క ఒక్కరూ కావలేదు.

“ఏవో, యేపులూ యేమాటా తిన్న గా? పురూ” అని విసుక్కుంది ముసలిది.

“ఏటి కిన్నమ్మా, యిన్నావా నెనదం?” అంటూ అప్ప లమ్మ పలకరించింది అంతలోనేను. దాన్ని ఏమేంకి మూర్తి దానికి జవపన్నులు వొచ్చేయి. అప్పలమ్మ తేనలాగ, గనులలో ధక్కా మొక్కిలు తిన్నదే.

“ఏటయింది అప్పలమ్మా? ఏటా గొల్ల?”

“గని తివ్వకూంటేనే పునాదు లడిపోయాయంట” అప్పలమ్మ భారాగు అయిన భోగ్గూ చెప్పింది.

“యే లంబరే?”

“గోరీ లంబరేవే పిన్నమ్మా” అప్పలమ్మ మాటల్లో వికరాలు తెలుపున్నాయి.

“నీ కొడు కల్లెనాడేటి?” ముసలిది మళ్ళీ అడిగింది.

“అదా? ఆకు మరి పోకిరి అయిపోశాను. నిన్న తేరిగి తిప్ప తా సోచ్చివు యింటికి. తానెకు పొద్దెక్కినా నోనేను ఇయాల. మరాడికి దూటీ యేటి, నా మొకం.....నీ కొడుకో?”

“ఆకల్లెనాడప్పలమ్మా. పెండిలే యెల్లినాడు, యెప్పటి నా.”

“అడికేలే మా గానా. ఆ డెప్పయూ ఏరీ సుక్కాను... నాకు తెలిక అకురుతానూ——”

“స్వ. పెల్లిగా మాట్లాడే నీ జిమ్మి.”

“జెనట్టు. మరిసేపోనాను. ఏటిసేరేంద్రం పాన?”

“ఏటిసేరేంద్ర? కేదాలన్నీ అడిమిడే యెట్టుకుందాయంట.”

“నిజంవే పిన్నమ్మా. అది యిలాంటిగోరాలు నూనెగగదు. దాన్నిమాత్రం యాది నోకొగేపుగవక! నుండే వేలి పచ్చిపాతాది సుమీ, అక్కడేటి అనుకున్నావో!”

“తెల్లటి, అప్పలమ్మా, ఎరంగనామేటి? అయ్యోరార. నుండేలా మొండేలా, దుమ్ములా నెత్తుమాను. ఎత్తురంగనేటికి రత్తేపుభావం అయిపోట్ట.”

“నాగా కన్నెవాడ...యెల్లప్పుడు, యెరిపా శోనరికి. ఆ నుటని నూనెకో.” ఆత్మరగా వస్తూన్న పావ కంటవలేనరికి ఆపులమ్మ భోవనే కట్టి పెట్టి తనవారిని పోయింది. చివరి ఒకటి గండుముక్కలూ చెవినిపడ్డాయేమో, పావనుండెల్లో ఒకటే కుపాను. ఇంకా మరి పట్టలేక ముసలివాన్ని అడిగింది—

“ఒకటి గనికాడి కల్లాత్తవత్తా.”

“నీకేటి మరిగానీ పోనాడేటి?” ముసలిది మంజరించింది, “అంతా యేటిదో తెలుసా? అమ్మారి పంపకత్తా, పోలిందీ వారిరా అమరున్నా వేటి నీ మనసుకో? ఎలానున్నాడో, ఎలాగొత్తాడో! నా మాటినీ, అడికా నులకమంచం వాడేనీ పక్కయ్య. నూడూ. నా బొంత అడి బొంత పోడించి ఎయ్యి; పెద్దగుంతాది.” ముందీకైర్యం తెచ్చుకుని ముసలిది అలా వసులు పురమాయస్తూనే ఉంది.

పావ అలాటానికి అంతులేదు. పక్కలేస్తూ ఓ లక్షసార్లు అనుకుంది “ఏం చెమాడకో యేలో. దెవ్వుండని ఆ మరీ మరీ అడిగితే ఏ ఏ కలుయా నెవ్వకుండా విడిపించుకు తిన్నాను. అడు అన్నట్లు నామీదే దీవెట్టుకు వచ్చిపోవాడో యేలో?”

పాపకి ఆ సేకంఅయిన ఆలోచనలు లేక త్రి గుడి స్థిరంగా నిలవకుండా మనసున్నది కలికి పోలేనియి. ముసలిది పురమాయించిన పనులు అలాగ యంత్రితరుగా చేసుకుపోతోంది. అంతలో నీధి తిలుపు దబదబా వాదిన చప్పకు! అక్కడే ఉన్న ముసలిది గడియ తీసింది. పావ ఉన్న చోటునుంచి కదలకుండానే వెనక్కి తిరిగి చూసింది, ఓ నలుగురు మనుషులు సరిపుల్ని ప్రోవ్వుకుమీద తెచ్చేడు. పావ చప్పక చుప్పటి పరిచి గోడతెల్లకి తివ్వకుంది. కాళ్లు తివ్వగా వచ్చి నురువుల్ని మంచమీద వకుళోచేట్టేడు. నురువుల వొంటినిండా దూది అంటింపులూ, ఉదడోఫానం వాన కాను. పాపకి గుండె ఆగిపోయింది! కాని, ముసలివానికి ఏవిలో ఆకైర్యం! కాడి ముహంమీద ముహం పెట్టి నిధ్దకోహున్న కాడితో అన్నట్లు అంది—“అట్టి, నురువులూ, కాత్రా ముసిరి కాన్ని”

నురువులు స్పృహగానే ఉన్నాడు—“నావులు! జాడంటి నారే?”

“అంత మరీమరీ పెట్టియెల్లి నావుగదా, వంపకా?” అంది ముసలిది.

నురువులు కాథ అవసయించుకుంటూన్నట్లు బరువుగా మూలిశేడు. ముసలివాని గుండెల్లో భోహగం యాడ్చిపట్టయింది—

“ఏట్రా? నెయ్యి కాలూ... చెమాడక వేటి?”

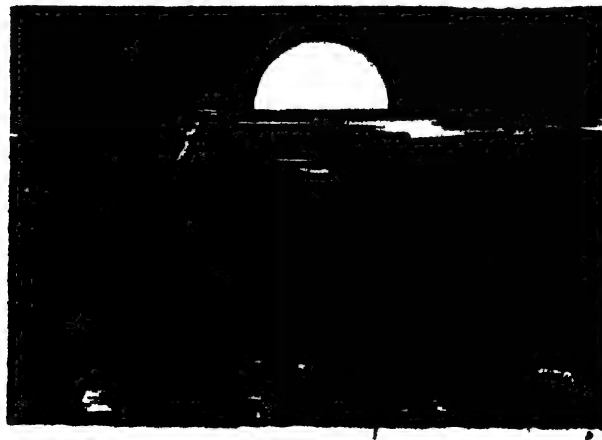
“ఏటి నేడమ్మా. కానింత పెట్టుకుపోవాడంతే, మా అట్లు అట్లంతటికో! నా నొక్కడే మిగిలిపోనాను.” అంటూ కళ్ళంటి నీళ్లు పెట్టుకున్నాడు.

“ఏటి ముందీతనం. ఏకుత్తా దంతుకురా, అయ్యో..... వల్లకో, వల్లకో. ఏటి నేత్రం. ఆ బగమంతుడే వున్నా డన్నింటి కీని” నురువులు వొట్లు విమరుతూ నడుచాయించింది, ముసలిది.

“అది కాదు. నాకు సచ్చినా తీరిపోను. బగమంతుడే రచ్చిం చేస్తే. పావకోపకే, కానికోపకే మిగిల్చిసిన్ద వన్ను. అడిటిదో కాని దానిమీదే దీరి ఉండిపోనాడు.”

మంచిం తలాపు దిక్కున నిలుచుని యిదింతా వింటూన్న పాపకి యీ చివరిమాటలు తెలిసి పడంతో ఓమరీ నుఖం మంచుకు వచ్చింది. మాతులో జలపదేపట్టు, ఎక్కడో నెమ్మదిగా పుట్టి, కళ్ళువింపేసి చెక్కిలివైపుంచి వారిస అగ్రుకగం ఒక్కటి టమ్మ మని నురువులు మరుటిమీద పడింది వాకు ఉలిక్కిపడి, కన్ను తెక్కిరిచానేకు—“ఎక్కడా అలికిడి లే క పో నే నొత్తులేవో అనుకున్నాను. ఈడనే వున్నా?” అని అడుగుతూనే దెబ్బలు తగిలిన కుడివెయ్యి బరువుగా పైకి యెత్తేడు నురువులు. వెంబడే వారిగా దీవంగా అడిగేడు “వామాల ఏటి పెట్టి నారే?”

పదిలంగా వాడి వెయ్యి తపచేతుల్లోకి తీసుకుని, చెక్కిరిని నొక్కి వొత్తుకుంటూ అంది పావ: “నీమూట నీమూట అంటూ వేటిరా అత్తమానమ్మా, నీమూట యేరూ, నామూట యేరూ యేటి!”

ప్రోషితుడు

*

శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

తామరకన్నులతోయి దిగజ్రాచిన బాష్పము ముద్వియోగబా
ధామిత వహ్నితప్త హృదయమ్మును రాగిపెనావ, భూంకృతుల
ప్రామగ బాటి, రూపలగ, వాకిట నిల్పడి నాడుత్రోవలగ
వేములు జూచుచుండు నతి విహ్వలయై ప్రియురాలు సోలుచుగా

*

*

*

తలపులలోన గానబడు త్వన్ముఖ శీతమరీచి బింబ ని
ర్మల రస దర్శనాశల శరద్రవణిరుద్ధముగా, హాసంగు పు
ల్కల మధురమ్ము లో కలలు గాంచుచు, దేహని తీవరిమ్ముతో
గలగుచు నెంతకాల మిటుగా గడపగవలెనే తలోదరీ!

*

*

*

కరుణ రవనవహాపమున గన్నుకొలంకులయందు గిట్టు నం
దిరిగి, కపాలపాలికల నిల్వన నీరయి పాటు బాష్ప ని
ర్ధరి దిగమింగుచుగా, బకలి రావడునెల్లున గూసరాగముం
దెరువరి! తియ్యచుంటి; విటు నీతల ఏవెతలేల కూలెరా?

*

*

*

విన్నప కూలించి, విరివిల్లడ! కోల్లల శేమిగాని, ఆ
నన్నతగాత్రి నింటికు జయ్యన దోడ్కొనిరమ్ము; నేరవో,
ఇన్ని దిన్నమ్ము లింతగ శ్రమింపగ నక్కటలేదు నీవు, నా
బన్నము నేనె తిర్చుకొని ప్రాణసఖం దణియంగబోదులే!

*

*

*

వలపుల్రేయసి జూతునన్న, గనులగ బాష్పంబులగ నింతు; పు
గ్మలితో బల్కెదవన్న, గల్గడితో గంతంబు బంధింతు; వా
కలికిం గాగిట గూర్చునన్న, గరయుగ్మమ్మందు లావూర్తు; తా
యలరుంజోడిని పొందనీవో, విధి! నగ ఛాయనంబునందేనియ్యో?

*

*

*

విపరీతం బన నిట్టిదే గడతెలిసి! తీవరాధార సా
రవరాశాపపు నీవు కూరబుయివో, బ్రాణంబులం బాసి రా
లి వడం బోవక నిల్చియున్నయది యూర్తిలగ శరీరం; విః శే
యపమానంబుల ప్రుగ్గ నున్నదియో! శూన్యంబయ్యె నర్ధంబునగ.

*

*

*

ఆంధ్ర పత్రిక - నందన సంవత్సరాది సంచిక

అనుదలేసిదూరమున నాఱని యార్తి గృశించిపోయి, నా
ప్రేమనిధాన మొంటి బలవించుచు నుండును ఇంట నిప్పు, సా
దామని! వేగ మీవట కుదారత బోయి, మదీయవార్తలా
కోమలి కందజేసి, కడు గూరిమి వా పెలి నూరడింపుమా!

* * *

నీకని యేరి యేరి కడు నెయ్యమునం గొనితెచ్చి, భద్ర మెం
తో కలితమ్ముగా దలియ నుంచిన మంచి గులాబిపూలు, ని
రాకకు వేచివేచి, అనరాని నిరాశ గృశించి వాడి వ
గ్నైకభదప్పి రాలి పాడులైనవి, త్వద్గతమైన భావనగ.

* * *

తొడరి ప్రియావియోగభర దుఃఖ భృశార్థితులైన వారికి
తుడుచుకుపోయి కల్పి, పడి దుర్గతి, దైన్యము నొందువారికి
కుడిచి మహావమానమును కూళలచే గృశించువారికి,
అడవి వినా మతొక్క శరణాలయమే కనిపింప దేయెడగ

* * *

అయ వియోగమందు విషమట్టులుగా విషమస్వభావమై
యురువడి నార్తి ద్రోయ; సహయోగమునందమృత స్వయాపన
దరయయి తేర్పు సౌఖ్యముల; ధాత, విషమృత్యుతమ్ము రెండునుం
బెరిమ గ్రహించి నేరుపున ప్రేయసినిగ వృజించినాడోకో!

* * *

ఉలుకున దిక్కులం గనుచు, ఊర్పులు పుచ్చుచు, నాపులించుచు
దెలియని కూనరాగమును దీయుచు, గూలుచు, నిస్సృహలుండవై
కలగుచు, దొట్టుపాటున గళావికలై వగ మ్రగ్గుచుంటివీ
బలితపు విప్రవాస మిటు పాంథుడ! నీ కటమండి వచ్చెరా?

* * *

అద్దమరేయి భీమభయదాంబుడ గర్జల నాలకించి, తా
దద్ద కలంగి, మూర్పుచు, నెదం దలపోసి యనుగుముద్దయగ,
పెద్దగ గంతమెత్తి విలపించెను పాంథుడు వేగుదాక; నా
ప్రాద్దున వానినిగ వెడల ద్రొబ్బిరి గ్రామమునుండి, తత్ప్రజల్.

* * *

విని గంభీరము వారిదావము, నుద్విగ్నుండు పాంథుండు బా
వ్య నిరుద్ధేతులుడై, నిసిగ వనరె, దుష్ట స్వప్రవాసార్తి బా
ల్లనగా; జీవితహారి మోరవిరహాలాపంబు అట్లుండ, న
గ్ని నెదం గిన్నకునుం బలాంబులుల గూర్చు లోక మప్పట్టునగ.

* * *

కవగా బాంధున కాశ్రయంబాసగ రీ గ్రామంబునం బాంధ! పూ
ని నిసిం దొర్తి వివాహమంటపమునన్ నిద్రించి పాంథుండు, నూ
తన జీమూతరవ శ్రుతిం గలగి, కాంతంజేరి, బిట్టెడ్చె బె
ల్చన; భీతిల్లు గరంకడండ్ల పతనాశంకన్ జనం బాసుతన్.

తనరం గన్గొని బాటసారి యొక డంతస్సార నీలంబు నూ
తనమున్ మేఘము, నాత్మమందీరము ప్రాంతం బందు, పెందంబునన్
మునుకో గొందలపాటు, చేడ్చడియె, అన్యంబూర్తి తాచేర్చి
కూర్చిన దుర్దాంత చితానలమ్ము పొగయన్ చింతన్ సమాశ్రాంతుడై.

మంచి గండము దావాగ్ని. మధుర మధుర
నలలు కాలకూటంబు, విశ్రాంతి మరణ
మనగ దోచును దుర్గత జనున కెందు;
లేదు వానిపై సభిమాన లేకలవము.

సంతతము నివాదినయి భైక్షమ్ముగుడుచు
చుంటి, శూలివై క్రుమ్మరుచుంటి దెసల,
వృషము నేలుచు నుంటిని వివిధగతుల,
ఈశునకు నాకు భేద మింతేని లేదు.

అనుగు బ్రయురాలు స్నేహితు
డన నిరువురె ప్రాణబంధు లవనీశ్వరి మ
ర్త్యున; కారెంటికి నెడసిన
జను డూర్వుల నునురు చాల్చు శవమన జనదే?

తల్లి - పిల్ల

(రేఖాచిత్రము - శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్)

ఉదాహరణ వాఙ్మయము

[పరిశిష్టము]

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

నే నీ నడుము ప్రకటించిన “ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్రము” అను గ్రంథము 72—౮ పుటలో సంస్కృతోదాహరణములను గూర్చి వ్రాయుచు సం దిట్లు తెలిపితిని. “5. ఉదాహరణ రచనము. కాలము. క్రీ. శ. 1800 సిద్ధరాముడు. ఈ యుదాహరణరచనము లభ్యము కాలేదు.” కాని నా పరిశోధనఫలితముగ నీ యుదాహరణము నేడు లభ్యమై యమందానందము నొడగూర్చినది. మఱియు నీ రచనము, విశ్వదాత, దేశోద్ధారక కళా ప్రపూర్ణ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులవారి కైదవపురుషుడును, ప్రఖ్యాత కవియు, పరమ మాహేశ్వరభావమునగు శ్రీ కాశీనాథుని వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుడగు కాళీఃట్టణపు సిద్ధరామకవి రచితమగుటయు నందు వీరనారాధ్యులవారి ప్రశస్తి వర్ణితమగుటయు నా యానంద మినుమడించినది. భద్రద్రాయుశ్చరిత్రము ధర్మగుప్తాభ్యుదయము రచించిన యా వీరనారాధ్యుల వారే, అనంత శిష్యప్రశిష్యకుల కల్పమహీరుహులై యఖండ శివపూజాధురంధరులై, కృష్ణామండలము లోని గుడివాడ తాలూకాలోని ‘ఎలకుట్టు’ అను సగ్రహారము నందలి సగము భాగమును బడసిన మహా నీయులు. వారు నస్తనగతానముల నొనర్చిరి. వారి వంశీయులు నూటయేబదివఱకు నున్నారు. శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులవారి వంశీయులగు నీ యారాధ్య

వర్ణునికి వంశీతమగు నీ కృతిని సంవత్సరాది సంచితా మూలమున వెలువరించుచున్నాను.

ప్రతి

మల్లికార్జున దేవస్తవోదాహరణము:

సంస్కృతము :

శ్రీ లోకారాధ్యులగు కాశీనాథుని వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుడగు కాళీఃట్టణపు సిద్ధరామ కవిచే రచియింపబడినది :

ప్రథమావిభక్తి:

“జయతి చలదపాదా మోధిరి స్వాత్మ్యంను ప్రధాన దివిరి వాయాహుత్ర విశ్వప్రపంచాః
అగణిరి గుణశివసంస్థాపితాభిర్యధిక్తిః
ప్రకటితి విజరిత్త్యిః త్రిగిరిః పరిః”

కలిక

“అనిచిలదనుచున్నది నాజ వృషానుజ పరవ్రతిమూర్తవిజేతః
త్రిపుటవాచా శివాద్యయి సంధిరిప్త కరణ జనిత సుపంకాః
కరణరసాల మహీనుమాయాధి విషయశివలయ భుక్కులపికవర్ణః
చరగురులింగ త్రిలియ నిజాకృతి సరస పరరాష్ట్ర గామాకధర్మః
దిశవిహార వివేక మహా వాక్తత్వవిజుర విక్రామదీపీహ
పసుపాశిరిభిత్ పరగురు వడరస పావగణోడు ప్రజనితభావా
స్సార మనోవృత్తాన్యర్థ నిరామయధామా.
.....

ఉత్కలిక

“పరశువ దేశిక భావాకర్షిత
చరమ స్థానక తాప సమాగత
వరధిక్తమనః ప్రాణసమన్వయ
కరణవిషయ ధాతుకసకలేంద్రియ.
విలసిత చక్రమలంకర ర్వాన్యధిక
సలలిత వాదీమండల దీపక
ధరిత వడతరమను రహ్యాత్రః
కరతల శంకర్పిత చిన్నిత్రః”

ఈ యుదాహరణము, పాల్కురికి సోమనారాధ్య వంశీయు లును, పరమ మాహేశ్వరలూని, బొమ్మిరి జల్లా మోకగ్రామ వాస్తవ్యులు నగు శ్రీ యిలకటూరి పాపయ్యకాశ్రీగారి మూలమున లభ్యమైనది. దీనితో ‘గురుమణిమాం’ యను శివగురు స్తవము గలదు. ఇది ప్రత్యేక గ్రంథముగ ప్రకటిత మగునప్ప డదియును ప్రకటిత మగును. యథాభావ్యకముగ నక్షర స్థాిరీకముల దొలగించి యిందు ప్రకటించుచున్నాను. ఈ గ్రంథము సొసగుటయే గాక, దీనినిగూర్చి విశేషము తెలిసిగొంచిన శ్రీ పాపయ్యకాశ్రీగారికి నే నెంతయు గృతజ్ఞుడను.

ద్వితీయావిభక్తి:

“బ్రహ్మాండామిత రత్న కందుక బృహత్ ఫల తటస్సన్నిభా
నాదారావమయో శివాత్మకకలా యా బ్రాహ్మరీ చిత్స్వరీభా
యంభాంతం సహజైక్యతా మనుగమ త్తం నన్న మర్జేశ్వరం
వంద త్రి సురులింగ జంగమతనం భక్తైరింగ ఘాంగాంగకమ్”

క ి క

అపచమానా తమిషాతీత చిద్రవిం
కపటభేదవతోద్భిఖంపన నిశితవనిం
కమలజాంపి క్రమాక్రమజైక నిజపదం
అమృతాత్మికాభోగ్యరయ త్రిపాత్నంపదం
కామయమచ్యవ వికారోర్మివాళికం
వాగ్మోహదళేన సంవిత్తత్త్వజీకం
సౌరమండలమధ్య జాంబూనదాకృతిం
చారుదీప శిఖాభ చరమవాదస్థితిమ్.

ఉ త్క ి క

మరిభాత్మ కృత్రసం, మరవరుగ రాక్షసాం
బరచరం నైర్మలి కి, న్మరకీతకరణ ధన
జయవిలుధ యక్షసం, చయదైత్య నిధివం
కవశేషపరివృతం, కదాచారసామృతిం.

తృతీయా విభక్తి:

“వత్సతాగ్నిరవి త్తపాకరతటిన్ముఖ్యప్రభాపేనునా
నాదాతీత చిదంబరణ పరమానందస్వరూపాత్మినా
ఓతప్రాతయితం శివాది ధరణీపర్యంత తత్త్వాత్మకం
వాస్తవం త్రిగిరిమల్లికార్జున మహాదేవ నర్యం జగత్”

క ి క

అపిచ భక్తదృక్కరాంతరాంబర చిదనకరణ
తపన వింబమధ్య పురుషదహన కుమారభాస్వరణ
ప్రమథరుద్ర జననమూల రి క్రియాధనురుపదేన
శిమితలిందు చలనభక్తి సమరసప్రమోదదేన
విద్యుర్వికాశవాళ వీరభద్రసుఖరణ
విద్యదీప్తితోద్భూతార్జునపీఠర మహేశ్వరణ
అమలపరమనాదరవ సుధావగాహతోషణేన
కమలజాంపి నికర వాళకరణ మృత్యుభేదజేన

ఉ త్క ి క

వేతర దృక్ప్రకృష్ట - నేతివామ్నీ మేన శస్త్ర
సకలకరణ విషయదూర - వికృతినామ రూపపార
వేదవాక్యనోతిరక్త - భేదవాద తర్కముక్త
పరమకారణేశ్వరణ - పరమపదవిభాస్వరణ.

చతుర్థీవిభక్తి:

“వ్యక్తామితరవాక్యతీల దృఢపంచాచారసంయోజితమ్
తేధానైకమను ప్రియూత్రితమ్ శోభాద్రిత్రిదీప్యవృంప

లింగం దాస్యతి చిత్కలామయమసా శిష్యయ యజ్ఞేకః
తల్లింగాత్మక మల్లికార్జున మహాదేవాయతైస్త్వనిమః

క ి కా

అపిచ చిత్స్వరూప విలయదృజ్జాంపిశకరాయ
సుపథపథిక భక్తహృద్వి సుద్ధ పద్మదినకరాయ
క్షణపంచకామ బంధకృతకథన వివాళనాయ
శోకపంచకాతిరక్త కృతిహృదయ వివేకనాయ
అమలవిద్యదేక వేద్య హంసర త్త్వనూత్రకాయ
విరతకృత్తి పంచకాభ్య విలయమూలనూత్రకాయ
అనిత ప్రపంచ దర్శనాత్మజవనిధేయకాయ
బంధమోక్షహర నిజైక్య భక్తియోగదాయకాయ.

ఉ త్క ి కా

అగరమట్టమోజపార - విభుదీనేక మాగ్ధదూర
మప్రకాగ్ర కలితకమల - శస్త్రరంధ్ర చంద్రివిరుత
తరసుధార్మగ్గగ్గనరూఢ - పరినిజైక్య భావగూఢ
తత్త్వవిదరి ఖండితాయ - భక్త్యనూత్రి ఖండితాయ

పంచమీ విభక్తి:

“బాలప్రహ్లాదుపేషా సిద్ధిపురచిచ్ఛృంకాగ్ర పంచస్థా
ప్రీతాద్విత్త సువత్కృంక వనశేషామృతంగ విద్వగ్రహాత్
షల్లింగాగ విఃసినీ భ్రమరికాజ్యోత్సన్న సుధాదీధిశః
శ్రీచన్న ప్రభుమల్లికార్జున విహారవ్యన్నివాసీమహే.”

క ి కా :

“అపిచ దుర్గహమామకాన్యయ వివాహకాత్
కృపణ దమజానేక శిరజవమోహకాన్
పరమ విర్యుతి మద్విప్రశ్చిద్విభావితాత్
స్థిరతర నిజానంద సిద్ధజన సేవితాత్
ఏకాంగలింగ సాహిత్య చిచ్ఛావనాత్
శోకసోహ విదూర కుజవహృజ్జగరాత్
తరలిత్రోక్షర తిరస్థల వ్యావకాత్
ఘరమోపనిషద్వసంవిదధ్యావకాత్

ఉ త్క ి కా

“పశ్యేభవన గాంగవన - కణసుధాశరధి ఘన
శృంగముఖ పంచకా - భంగ నిజమంచ శో
త్సంగతల విహరణ - స్వాంగగ్ర మరణీ
వాగాస్తరాశయా ద్యోగిగ్గమహాశయాత్.”

షష్ఠీ విభక్తి:

“హానేందు ప్రభవాం విముక్తరజన విస్ఫురిణీం చిన్మయా
కాశోత్పల్ల నిజప్రభాంపరమహానందోల్లస చ్చంద్రికామ
యన్నిత్యాద్యయ భక్తియోగరసికాః పశ్యన్తిముక్తశ్రమాః
తస్య త్రిగిరిమల్లికార్జున మహాదేవస్య వాసోఽస్మత్ప్రహమ్.”

కళికా

“అపిత మోహమోక్షలయ విస్ఫురేకతానతస్య
పరనిజత్యతావిబోధ పండితాస్త కామితస్య
అంగలింగవిలయ నిష్క్రూవాన్యాయ స్థాత్మకస్య
శృంగదర్శక ప్రబుద్ధసిద్ధి ముక్తిదాయకస్య.”

ఉత్పత్తికా

హృదయః పదేరితాంగ - భరిత శివహృత్ కలింగ
మహదయేతి కవితవాక్య - మహితిత పరశిష్టక
హృదయంత్ర లక్ష్మితార్థ - సాగుకామితి ప్రబుద్ధ
గమ్యమానహరపదస్య - సామ్యురహిత నిజపదస్య.”

సప్తమీవిభక్తిః

“స్వాంతాన్వీత మహంగయోజిత కళాసాదాభ్యసంగాన తం
స్వానాగాది మహాశివాంతి వరహృత్ లింగత్రయం లీయతే
యాత్మిన్యైతన్ సత్కేచిద్దేవ మహానందస్యశీల్యతే
తస్మిన్ శ్రీగిరి మల్లికార్జున మహాదేవ విలీనోఽస్మ్యహమ్.”

కళికా

“అపితస్వాంగక భక్త మహాప్రాప్తేబద్ధివ చిల్లింగజ్వలతే
నిపుణస్వాంతి చిహ్నగ్యమనుగ నిర్మితైః శ్రేష్ఠజ్వలతే
తిహాయః పిండస్వాద్యయ విలయాకృతి భవభోయతే
విప్రదళి గ్రంథీకృత మాత్మకేతవ స్వంసవతర భక్తగణః
ఉగ్రమర్త్యింశద్విశేషోత్తర హృదయ నిజమిత్రముఖే
స్థిర కాయకరణభావార్పణ వివిగ్రహాద్ధి మఖే

కళికా - సప్తమీ

స్మరకురీతూతీతవిహస్తః ప్రవిలీకృత విస్మృతి జగదంతే
చాత ప్రభదిపావృత చిత్పిండే

ఉత్పత్తిక

“దశమ శివోఽహం భావగ చివ్యయ
పరవిశ్వ ఘృతజాత్యసం జయ
జ్యోతికరణ సమీరివనద్య జ
గద్భవితానహస ప్రశుతి
వాద్యయ విశ్వమహాస్వరకథితే
వంతా హేమమహాభవదీక్ష
దీక్షవిపశ్చిత్తమ తావాసే
వీక్షణ జాభిల భువనగ్రాసే

సంబోధనవిభక్తిః

“వజ్రాతం భవదన్యమివదపి విజ్ఞాతం త్వదం తస్యయం
గుజ్ఞాతం సురులింగజంగమ మహాయాపం త్వదా విష్కృతం
త్వంతు స్వాత్మ జగద్భృగుం పరిజహీత్వదీప కర్పూంతామ
యాతే శ్రీ గిరి మల్లికార్జున విభోదేవ మమామం వరమ్.”

కళికా

“అపిత స్వస్థాఘ్నస్వాంతాంస్య తృప్త జగత్ప్రియ
విపుల నిరహవా ప్రవిష్ట కింకర గోత్ర
గగ నేంద్ర చాపసంకాశ చరణస్త్రైక్య
విగమ విధురుహప నిగదిత మహావాక్య
మూలమను కార్యక విముక్తార్థ కర లక్ష్మ్య
శీలితా నిమిషదృక్పంకణ త్రజదీక్ష
జ్ఞాన మాన్వీదయ విషయసుప్త నిజభక్త
గానసంచర చాత్మగాయక సువక్త్య.”

ఉత్పత్తిక

యమనియమనమజయ - శేమముఖ సుగ్రహవయ
కరణ విషయాత్ శివ - కరణకరణ ప్రభవ
విశ్వలసమాధిగవి - పశ్చిదురుభావగవి
బోధయోగ విమ్యగ్య - సాగుసమ్మతయోగ్య

సార్వవిభక్తికము

“లింగం యే ప్రణమయియం సురువరం యేనావృతం జంగమం
యస్తై ముక్తుకృతిర్యత ప్రదిహ వజ్రాతం జగత్ప్రకృతమ్
యస్యాంతే మహాతీంద్రియ పరశివే యస్మిన్ జగల్లియతే
తిద్ధిశ్రీపతి మల్లికార్జున విభోహం మాయయాజ్ఞావతః.”

అంతియాంక స్లోకము

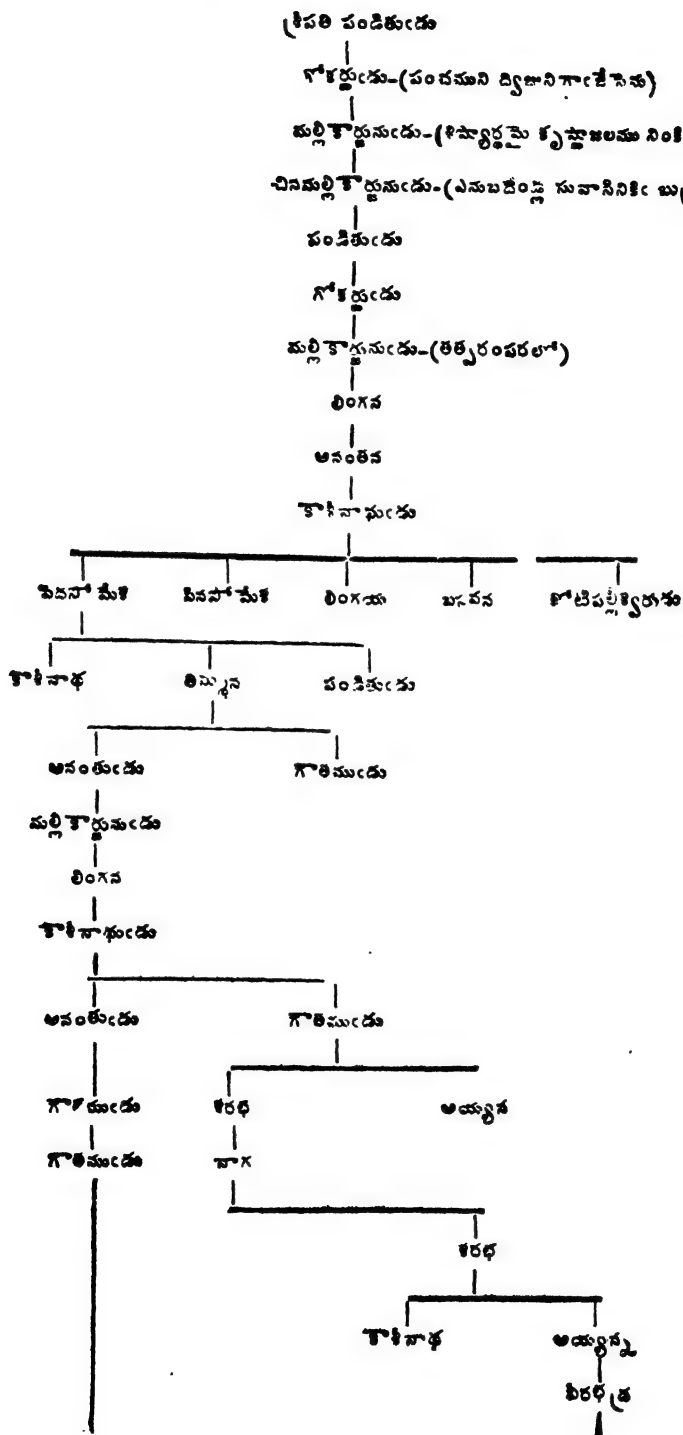
“శ్రీమచ్ఛ్రీపతి పండితప్రభువః శ్రీకాళినాథాన్వయః
శ్రీవీరేశ్వరహ ప్రభాత శరణోఽసానీధరామాహ్వాయః
శ్రీమచ్ఛ్రీగిరి మల్లికార్జున విభోసంరర్పతే రర్పయేత్
శ్లాఘానాహరణం శివాద్యయవిదాం హృద్యం చిదానందమమ్.”
“సింధూబుద్ధుదవత్ జవలగవత్ కర్పూరతత్వావతే
భక్తేఽసావిలయంగహ సురువరేయ సిద్ధరామాహ్వాయః
శృంగోదాహరణం సమర్పయదిహ శ్రీ పర్యతేనస్వయం
శ్రోతారన్వీదమాత్మనంతి శివతాం తీర్తార్థవాంఛానిధిమ్.

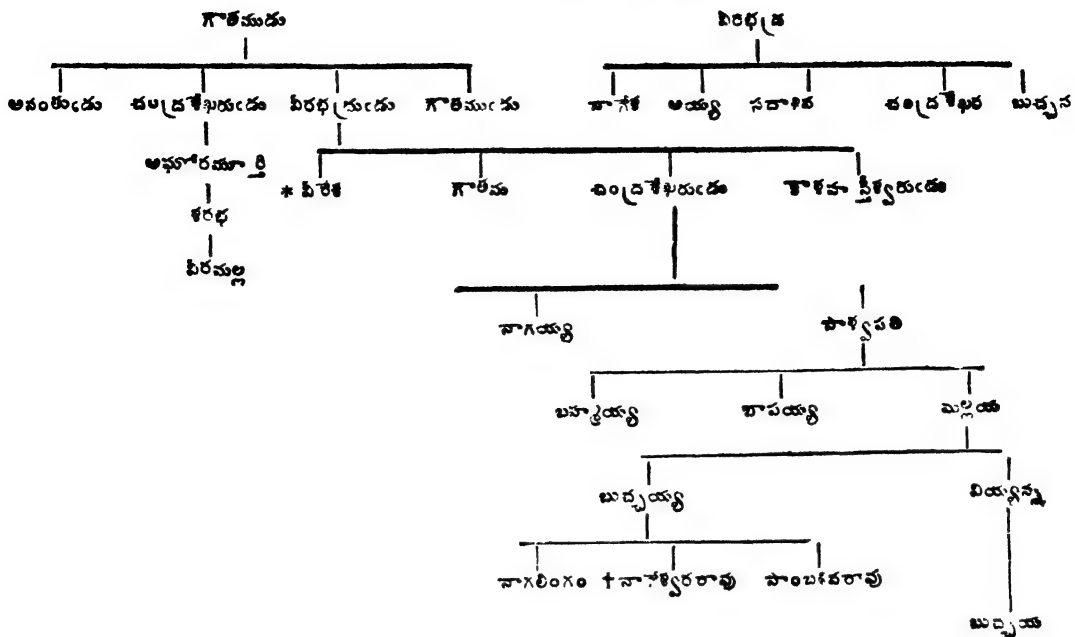
“అహచాత్మ్య స్వయాపాణ - శివభావ ప్రదాయితే
నమః సద్గురునాథాయ - పద్మల ప్రహ్లాదూర్తయే.”
“జయతి పరమ శైవాద్యైతతత్త్వ ప్రబోధః
దుర్గమణి విరహితాత్మా చాత్రమాయాంధకారః
స్వహిమకర విజృంభో దేశేంద్రోద్భూతార్థః
ప్రతిరంబుల సముద్రో వీరభద్ర కృపార్థ్యః.”

కాళినాథునివారి వంశమునకు మూలపురు
షుడు శ్రీపతి పండితుడు. ఈతడు శ్రీకర భాష్యమును
రచించి యత్యద్భుతమహిమల జూపి, పండితత్రయ
ములో ప్రాల్లివాదై విజయవాద నివాసముగా నెల
కొన్న మహనీయుడు.

శ్రీపతి పండితునివదినుండి వీరనారాయణనివద్దనుండి శ్రీ
కాళినాథుని వాగేశ్వరరాత్రి పంతులవారివలకుగల వంశవృక్షము.

ఆంధ్ర కుమారి - సంజన నంపల్లరాది సంచిక

పై చూచుచున్నప్పుడు నాయకుడగు కాశీనాథుని వీర నారాధ్యుడు రచించినవి రెండు తెనుగుకావ్యములు గలవు. ఒకటి భద్రాచలముకృతితీర్థ. ఇది 'భద్రాచలపు' అను నవిధమున చరిత్ర. అంశమున ధర్మగుప్తాధ్యక్షుడయ్యును. ఇదియును ధర్మగుప్తాధ్యక్షుడయ్యును నొక నవిధమున కథ తెలుపును. ఈ కృతియందేమి పై వివరించిన వంశకృత్యమును గ్రహించితిని. ఈ గ్రంథమునగల యాశ్వాసాంశ నిష్పలియిది.

ఇది శ్రీ మద్వీరేశలింగ పండితేంద్రాచార్య పంతులుగారి వారు
రాకాసుగారి శ్రీ గిరి భ్రమరాంబా మల్లికార్జున కృపాబలకవితా
ప్రబుద్ధ శ్రీ కాశీనాథ వీరనారాయణపుత్ర సుకవిమిత్ర వీరేశిక
ప్రసీతంబైన ధర్మగుప్తాధ్యక్షుడయ్యంబును మహాప్రబంధంబునందు
అథమాశ్వాసము.

ఈ వీరశారాధ్యుడు తన పూర్వులలో కాళినాథుని యింటి
 నేరు వచ్చుటకు కారణభూతుడైన కాళినాథ జీవకుని, యాతని
 తరువాతివారి నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

* ఈ రీతి కాకినాడకు వీర నారాధ్యుడు, పై యుద్ధావారణ
ఫలమునకు నాయకు దిరిగె.

† వీర దేశోద్ధారకులు, యశస్వీరులు శ్రీ కాళినాథుని
శాశ్వతరాజ్య పంతులుగాడు.

‡‡ ఈ కార్యములలో కొంతభాగము ప్రారంభమునకుం
 క్రి. శ. 1899లో బందరున మల్లంపల్లి ధైవయ్య త్రిగారిచే ప్రకటిత
 మగుచుండిన 'రత్నాకరము' అను పత్రికలో నచ్చయినది.

“గరిమతోడు త వారిలో గాఢపాఠ
దేశకాగ్రణి చిద్రూపదివ్య మూర్తి
మహాపల బ్రహ్మవిద్యా విభారదుండు
పర్యంత్ర స్వతంత్రభీతియును.”

“కాకినాడ కట్టాడు సంభవపరిశ్రమల్లాదిగా చాకిరీలు
 లేకనూన చిదర్క మన్నువర ద్విగ్రహాలి సందామలా
 కాకోద్వాసి కిరీటంబిరి కుళా గాదుర సదాప్రాప్తయో
 గాళాక్షిలనంకగతమగుదుర మాంసార్థమర పావసుర.”

తన్ను గూర్చి యిట్లు చెప్పకొని యున్నాడు.

ಅವಿವಂ ವಿಧ ಕೃತಸದ್ಯುತ

స్తావక బుధముఖ్యుల దానామృత ॥

శాస్త్రమున ధారాధర్మము
భావాభ్యుత్థగల్గుచిరధైర్యముననున్నది.

శ్రీపాద సురకాభిరిని నాల్గుఫలము లొదవు

సరసి వీరకావ్యము చంద్రశేఖ

రులును (1) కాళహస్తికిరుండు ననగ

వెలసీతిమి మేము బుద్ధులనుల్ వినుతిసేయి."

“అం దేవగణేషు దేవద్రువిషానిత్యమంద బృందాశ్శుద్ధిదన్
కందశ్శరదేనీంద్రుయగణచిదాకాంతాంతరంగం దేవ
స్థంద శ్రీశివ ముక్తికాక్షుడ కృతిశ్శివ మి ప్రయోగభు లిం
పందం గూర్తుయ ద్దర్శన ప చరితం బాహ్యధీ నీం సైవదన్.”

అప్ర, చేయస గో, తదిల

పా. తా. బహువ్రూ. రి పటయజ్ఞాదేవ రి

భాత్రయ్యగృహమధన

ద్వారాప్రభావమును వీరవైవరమునన్.

వై వానినిబట్టి కాకినాడను వీరనారాధ్యుడు వేదవేదాంగములు వేర్పరిచినయ్యెను పురుషదాహునియు, రసవత్కవితావికారమునయ్యెను తెలియుచున్నది. ఇందలి కవితాశైలి తెలియుటకు నెందు పద్యములు చూడవలెను మున్నగును.

“నీతి వా బుట్టిని యింటనుండి విభుగాంచవచ్చుచో గట్టు మంచిరి కీలంగొనివచ్చురీతి దీక్షితుల్ క్రీ విజులూజావరీ సతతానంద ఫలప్రసానలతికానందోహముం దెచ్చి భూర్విభులూహులూచిరంగి భంగకలనన్ హర్షంబుతో వార్తికిన్.”

“నీకన్! నీకన్మృతింబు గావలయు సంతన్ బట్టు మంచాపయోధనగోచరము పల్క మిక్కిలికి సాంద్రంబును భూతాశ్వజై

ఖరిగానిండి తటాకదీర్చికల వేగన్ మించి పాతెన్ పరి

స్ఫురణన్ వారిదవారి వారినిధిలై పుంభానుపుంభుక్రియన్.”

ఈ యుదాహరణరచయితయగు సిద్ధరామయ్యగారిని గూర్చి తెలియుటలేదు. వీరి గృహవాసులు కాకిపట్టణమువారని తెలియుచున్నది. పట్టణదర్శనము రచించిన సిద్ధరామ దీక్షితునితో కాదో ప్రస్తుతము నిర్ణయింపజాలము. ఈతడు గూడ వీరనారాధ్యునితో సమకాలికుడుగాన క్రీ. శ. 1800 ప్రాంతమునా డగును. ఇందలి సంస్కృతి కవితారచనము చక్కగా నున్నది. ఉదాహరణ కావ్యమునందలి లక్షణము లన్నింటిని సరిగా పాటించి యున్నాడు. ఈ యుదాహరణమున ధారాశుద్ధి ప్రశంసనీయును. కాకినాడను వంశమువారికి గృతిగా నలసి, వారి యుత్కర్షణ దెలుపు నీ లఘుకృతి నాండ్రమహాజను లాదరింతురుగాక!

పర్యవసానం

శ్రీవంతుల శ్రీరామకృష్ణ

‘రేపు ఉదయం సాయంకాలం లేడియోలో పాడవలసిఉంది; ఇప్పుడు సినీమాకి వెళ్ళే మామూలు నిద్రవేళ దాటిపోతుంది, తరవాత సరిగా నిద్రపట్టకపోవడమూ, లేపు ఉదయానికి గొంతు ఉంపవలసినంత చక్కగా ఉంపకపోవడమూ ఇవేవి అంత కోరుకోవలసినవి కావు. కాక తానీగోజు ప్రయాణపు బహిరక మీద నున్నాడు; అందుచేత ఇప్పుడు చక్కగా భోంచేసి ఏవో చదువు కొంటూ పడుకోవడం ఉత్తమం; లేపు సాయంకాలం పాట అయి పోయేక ఎలాగూ రాత్రి రెండు ఆట సినీమా చూడవలసిఉంటుంది అని మనస్సున బోధ చేసుకుని శింకరకృష్ణ వాటి సాయంకాలం మొదటి ఆటసినీమాకి వెళ్ళే ఉద్దేశాన్ని ఉపసంహరించుకొన్నాడు.

సినీమా చూడకుండా కూడా ఆలస్య మెండుకవి ఏడుగంటలకే భోజనంచేసి, గండు కీల్లలు, గండు దివప్రతికలు (ఒకటి క్షౌర్యది, ఒకటి ఇంగ్లీషుది) తీసుకొని మేసమీద తన గదిలోకి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు.

పనికి మర్చిపో కూర్చుని ప్రతీక చదవనింతసేపూ బాగానే గడిచిపోయింది కాలం; కొంచెం నిద్రవచ్చేట్లు కాదా అనిపించింది. లేపు పదినిమిషాలు తిక్కువ ఎనిమిది; మామూలుగా పడుక్కొనే కంటే ఒక గంట ముందే. ‘అయినా ఇవాళ ప్రయాణపు బహిరక పోవాలంటే వేగం నిద్రపోవడంకంటే మంచి పాపనం లేదు’ అనుకుంటూ కుర్చీలోంచి లేచి, కూజాలోని కానీని మంచినీళ్ళు త్రాగి, తిలుపు వేసుకొని, ఎల్క్విక్ లైటు ఆర్పి, ప్రక్కమీద పడుక్కొన్నాడు. భక్త చింతామణి లోనిది తన అలవాటుగా చదివే గెండు పద్యాలు చదువుకొంటూ.

పద్యాలు పూర్తి అయిపోయాయి; ఒక పదినిమిషాలు అయినా చాలా ప్రక్కమీద దొర్లేదు. కాని నిద్రవచ్చే సావకాశం క్రమక్రమంగా తగ్గిపోతున్నదే తప్ప ఎక్కడ కావడంలేదు. ఇప్పుడు ఏమీ అవసరమూ సందర్భమూ లేని ఆలోచన లెండుకొలక ప్రాయోగి అయినా ఒక్క తన మనస్సుదే తప్పకాదు; ఈ గదిలోనే ఉండి సగం పొరపాటు; మతితప్పుగదిలో ఎవరో వర్తకులు; వాళ్ళ తక్కువ గొడవలు; ఇద్దరు వాత్రమే ఉండేది; అయినా ఎందరు ఉన్నారో ఏమిటోగాని పదిమంది చేరి గొడవపెట్టినట్లంటే బాధగా ఉంది. ఎవమెట్టు గదినుండి వచ్చే స్వని అంత ఆసక్తిగా లేకపోయినా, తన నిద్ర యెక్కువగా అవతలి వర్తకుల వ్యాపారసరళి కలుగజేసేటట్లు ఎక్కువగానే పనిచేస్తున్నది. ఏవో గుసగుసలుగా మాటలు; ఉండుండి నవ్వులు, గాజుల కద

లిక—మల్లీ కొంచెంసేపు విరామం, మల్లీ ఏవో వివరణని కలుగజేసి, నవ్వులు, గాజుల గల గల, ఒకటే గ్రామఫోను రికార్డులు మల్లీ మల్లీ చేసినట్లుంది.

తూర. మాటలు తిన్నగా వివరణపం కాదు, వివరణకపోవడమూ కాదు. శింకరకృష్ణకి ఒకవంకనుండి మాటలు తప్పించుకోవడం సంతోషంగా వినిపిస్తున్నాయని కోపము; ఇంకోవంకనుండి గాజుల గలగలతో కలిసివచ్చే మెత్తటి మాటలు స్పష్టంగా వినిపించలేదని కోపము. అసలే తిప్పుతూ ఎవరిదికో మాటలు మేనేజరుది, ఇదివరకు మాడు నాలుగుమాట్లు తనకు మామూలుగా ఇచ్చే, ఆ చివరిగది ఇచ్చిఉంటే. తమిళంగా గెండు వంకలనుండి వచ్చి పడే సంభాషణ పరంపరకి తట్టుకోవలసిన అవసరం లేకపోయి ఉండును. కిటికీలోనుండి, దూర చాలా దూరంవరకు చక్కగా కనబడుతూ ఉండేది. ఈ గదికి ఉన్నది ఒక్కటే కిటికీ. అయినా మాటలు పోవనిభాగంవంకకు తెలుసుకొని ఉన్నది. అందులోనుండి మాటలు పనిమనుష్యుల అరికిడి తప్ప మరెవరూ కనబడకుండా, ఆగదికంటే లోలోకు అద్ద ఒక అర్ధరూపాయి ఎక్కువ కూడా! ఏమయినా ఈమారు వచ్చినప్పుడు మరి ఈ మాటలుగా బస చేయకూడదు.

కుమారు లోమిడి అయిపోతున్నాడు. ఇంకా తాను నిద్రపోలేదు. ఈ యిరుప్రక్కలనుండి వచ్చే స్వనితరంగాలమూలంగా మరి ఇంత చేసినంత నిద్రవచ్చే సావకాశంకూడా గోచరించడంలేదు.

తాను వేగంగా నిద్రపోవాలనుకొన్నాడుగాని, మామూలు వేళే అయింది. కేవలం స్థలం మారడంతల్లనే కాదు, ఈ గదికి ఉన్న ప్రత్యేకమయిన అసదుపాయాల మూలంగానే తాను నిద్రపోలేక పోతున్నాడు. ముందు ఈ యిరుప్రక్కల మనుష్యులూ నిద్రపోగోనేగాని, తనకు నిద్రపట్టే యోగ్యత మరి లేనట్లే. కాక, వీళ్ళ వ్రసిన మాటే, మరి ఈ రాత్రి నిద్రపోయే ఉత్తేజంలో ఉన్నట్టు కనబడదు. ఇండాకా తన భోంచేస్తున్నప్పుడు గెండు లేటిళ్ళ అవతల కూర్చుని భోంచేస్తున్నారు, వీళ్ళే కాబోలు; అక్కడా రంగే. ప్రక్కవాడికయినా వివరణపండా ఏవో మాటలు కిలకిల నవ్వులు. అంతగా తమ మాటలు ఒకరికి వివరణపాడవన్న ఉత్తేజం ఉన్నవాళ్ళకి తమ నవ్వులు ఇతరులకి అనవసరమయిన అసదుపాయాన్ని కలిగిస్తాయేమోనన్న అనుమానమయినా ఉండవచ్చు. అసలు వీళ్ళు ఇప్పుడు ఎందుకు నవ్వుతున్నట్టుకి ఇటువంటి వాళ్ళను చూసే కాబోలు నవ్వు వాలున విధాల చేటు అన్నారు.

అంతవరకు తొందరగా వెళ్ళి మాతృగా ప్రభావితం
దేశాన్నిట్లుగా ఒక్కమారు నిలబడి ఎదురు తిరిగింది అతనిమనస్సు.
తా నీకోసం వేగం నిద్రపోవాలనుకొని, పోలేకపోయినంతలో
ఇతరుల నెందు కనుకోవాలి? ఇప్పుడు సరిగా వేళ్ళకు ఊళ్ళో లేక
పోవడం వల్లగాని. తన స్నేహితులు ముద్రాపాత్రులైనా కళ్ళోగాని
ఉండి ఉంటే తన గదినుండి అన్ని గదులనుండి కంటే ఎక్కువ
ధ్వని పుట్టి ఉండును. అప్పుడు వాళ్ళేమనుకొని ఉండురో?

ఇంతకీ తాను అనవసరంగా చికాకుపడ్డాడుగాని, వర్తకులు
భోజనానికి వెళ్ళిపోయినట్లున్నారు. ఇవతలి తట్టునుండి వచ్చే
అస్పష్టమయిన ధ్వనిమూలంగానే నిద్రపోలేక పోయానంటే,
అందుకు బాగ్యం తన మనస్సు దేనిని బహుశా తప్పదు. అంతే
కాక, వాళ్ళు కూడా, ఇవతలివాళ్ళకు ఎక్కడ ఇబ్బందిగా
ఉంటుందో అనేకాదోలు అంత నెమ్మదిగా మాట్లాడుకొంటు
న్నారు. అయినా కొంచెం వినిపిస్తున్నాయంటే అది హోటలు
గోడల తప్పు. ఇక మాటలకంటే నవ్వులూ గాజుల గలగలలూ ఎక్కువ
గా ఉన్నాయంటే మాత్రం కేవలం వాటి మూలంగానే తాను
నిద్రపోలేక పోయేనవసరం సమంజసం గా ఉందా? క్రింద రోడ్డు
మీద పరుగెత్తే లహరిల వాచావాల కోలాహలము, హోటలు
పనివాళ్ళ మాటలు, దగ్గరలోని బోర్డు కిల్లిడుకాకాల మీద సోదా
బుడ్లు కొద్ది కొద్ది దూరంలో కంఠం మంఠిమని కొట్టినదప్పుడు,
ఇన్నిటితో కలిసి కూడా తన ప్రత్యేకతను చూపుకోవడం మానలేని
రెండు మేడల అవతలినుండి వచ్చే రేడియోసంగీతము—మొద
లయిన అనేకధ్వనుల వేర్వేరు ప్రభావాలలో దేనితోనూ బాల్చుడా
నికి వీలేని చిన్ని సవ్యతమూలంగా తాను నిద్రపోలేకపోయే
నవసరం నమ్మదగిన మాటకాదు.

అయితే కొన్ని కొన్ని నిజమయిన మాటలు ఏమాత్రము
తప్పుదగినవిగా ఉండవులే, అనుకొంటూ, మంచంమీదనుండి లేచి,
వడక కుర్చీ ఉన్న ఒక్కటికి వద్దూ లాగి, మంచంమీద తలగడ
ఒకటి తీసుకొని కిటికీ అంచుమీద కాళ్ళు పెట్టి, కుర్చీలో నెమక్కు
చేరినెలబడి కూర్చున్నాడు. ఈ దృశ్యం బాగానే ఉంది. కిటి
కీలోనుండి ఆకాశం తప్ప మరేమీ కనబడదు. ఇందాకా తాను
నిలబడి క్రిందకు తిరిగి చూడడంవల్ల హోటలుఅంతర్భాగము
మాత్రమే కనబడి అసహ్యం కలిగిందిగాని, ఇలా పడుకొనినాస్తే
ఆకాశపు నీలి చీరమీద తెల్లటి చుక్కలు ఎంతో ఆత్మీయంగా
కనిపిస్తున్నాయి. వాటిని చూస్తూ ఉంటే, తమ ఊళ్ళో తన గదిలో
కూర్చొని ఆకాశంకం చూస్తున్నట్లే భావించుకోవచ్చును.
ఇంటిదగ్గర అన్నియ్య ఇప్పుడిప్పుడే ప్రైవేటు బ్యూషన్ల ఖజ్జ
వాళ్ళను పంపించి పడుకొని ఉంటాడు. వదిలి మాత్రం అంత
ఓపిక ఎక్కడనుండి వస్తుందో, పగలంతా ఇంటిపని చేసినా,
రాత్రి మాత్రం పదిగంటలవరకు ఏదో చదువుకూనే ఉంటుంది.

మళ్ళీ ప్రక్క గదిలోనుండి నవ్వులు వినిపడంతో అతని
కొక కొత్త ఆలోచన పుట్టింది. ఏళ్ళవరూ? భార్యధర్మం నే
ఉపాసకం తప్పదు. అయితే మాత్రం అంతగా ఏకాంతం
చెప్పకొని అస్తమానం నవ్వుకోవలసిన అవసరం ఎలా కలుగు

తుందో? అన్నయ్య, వదిలా ఇద్దరూ వ్యక్తిగతంగా సరదా
అయిన మనుష్యులే, అయినా తమలోతమ అధికంగా మాట్లాడు
కొరు. మాట్లాడినప్పుడయినా ఏదో సాంసారికపు ఖర్చు వెచ్చాల
గురించి లేక మరేదో వాద ప్రతివాదాలో తప్ప ఇద్దరూ కలిసి
చకమత్యంగా ఉన్నట్లు కనిపించరు. మొట్టమొదట చూసిన
వాళ్ళకీ. అయితే ఇద్దరికీ ఒకరిని విడిచి ఒకరు ఒకలోజయినా
ఉండలేనంతటి అధికాసం. అప్పుడు పిల్లల వేసవికలవులు రెండు
నెలలు అవిడను పుట్టింట్లోనే ఉండనియ్యాలనుకొన్న అన్నయ్య
పదిరోజుల్లో రెంగ పెట్టుకొని, జ్వరం తెచ్చుకొన్నాడు; అవిడ
వచ్చి రావడంతోనే ఆ జ్వరమూ పోయింది. ఇక అవిడ ఎప్పుడూ
వాడు ఇంట్లో ఉన్న సంగతి అక్కర్లేవట్టుంటుంది. కాని, వాడొక
నాలుగు రోజులుపై ఊరికి వెళ్ళిసరికల్లా బైటికి చెప్పకపోవడం
ఎంతో రెంగ పెట్టెనుకొంటుంది. అంతటి అమలంబం ఉన్న
వాళ్ళు ఎప్పుడూ ఈ విధంగా గుసగుసలాడుకోవడం నవ్వుకోవడం
అంటూ లేదు. ఏళ్ళ ప్రేమబంధం అంతకంటే ఎక్కువవా? లేక?

బహుశా: మాతృదంపతులయి ఉంటారు. అయితే మాత్రం
వాళ్ళకు వివాహం గా ఆలోచించదగిన విషయాలూ, స్వప్నంగా
మాట్లాడుకోవలసిన మాటలూ, భవిష్యత్తునిగురించి పంచలసిన
ప్రయత్నము ఇవే ఉండనా? ఉండాల! ఓళ్ళకి అటువంటి గొప్ప
లేమీ పట్టినట్లులేదు. భూత భవిష్యత్తులతో లేకమాత్రము సంబంధం
మలేని కేవల వర్తమాన వాడుల్లాగన్నారు.

ఏళ్ళ వ్యవహారం చూస్తూ ఉంటే వారాయగళిర్మ జ్ఞాపకం
వస్తాడు. వాడికి ఏదయినా ఒకపని చేస్తున్నప్పుడు ఎలా ఉన్నా
తిరవాతి కాని గురించి గొప్పగా చెప్పకోవడం మహా ఆనందం. ఆ
మధ్యను రోడ్డుమీద కనబడి అడగకుండానే తన రేడియో
ప్రొగ్రాముసంగతి, అందుకోసమని తన ప్రయాణం ఎలాగూ
ఉందని, తన శ్రమలని కూడా తీసుకొనివెళ్ళి పనిలో పని
మరదాను, తిరుపతి వగైరా పర్యటించి వచ్చినవైనం అంతా ఒక
గంటవరకే కాదు వేస్తేనేగాని విడిచిపెట్టేడు కాదు. వాడి
మూలంగా ఆ రోజు దాక్షిణ్య గుండరంగాదు పాకం మానివేయ
వలసి వచ్చింది. చేతనయితే తాను పని గాగా చెయ్యడంవల్ల కీర్తి
ప్రతిష్ఠలు వస్తాయుగాని, వట్టి కబుర్లవల్ల వస్తాయా? వాళ్ళిచ్చిన
అర బైకోడు మనకి మరొక నూరు మొత్తం నూటరై ఖర్చయిం
దన్నది వాడి పాటకీ పల్లవి. ఎంత మంది ఎంతెంతలేని మిత్రాలు
ఖర్చు పెట్టలేదు; డబ్బు ఉంటే ఖర్చు పెడతాము, లేకపోతే లేదు
అందులో విశేషం ఏముంది?

అదికాదు వాడి బాధ, తాను మా అందరికీ వూ ముందునుండి
పాతాలు చెల్లిస్తాడు; ఆ పనిలో తనకు పాతవాడన్న కీర్తితప్ప
మరొకటి ఏదీ మిగలలేదు ఇప్పటికీ. అయితే కొన్నాళ్ళపాటు
తక్కినవాళ్ళంతా కేవలం సంగీతం బ్యూషన్ల మాష్టర్లు మాత్రమే
అయి ఊరుకొంటే, తాను రేడియో వాయుకుడుగా గొప్పవాణ్ణు
కొందికి విలంబేది, ఇప్పుడు ఆ వ్యత్యాసము పోయింది, మరి
వాడి గొప్పదనాన్ని ఎలా ప్రదర్శించుకోవడం? దంపతుల కలిసి
పర్యటించి తచ్చేసునడం, ఎడటివాడు బ్రహ్మచారికదా, కాస్త

లోపల బాధపడడా అనేకమా. వాళ్ళు గృహస్థులుగా గడుపు తున్న జీవితం ఎటువంటిదో తెలియకపోతే ఇంకా బడాలు చెప్పి ఉండుదు కాబోలు. అన్నయ్య అవతల స్కూల్లో తెలుగు పండితుడుగా జీతం తెచ్చున్నాడు; ఇంటిపద్ద తెలుగు పొంది బ్రాహ్మణుడు చెల్లున్నాడు. అయితే కూడా అతివ్రతంగా ఉండి ఇల్లు గడవటం, తాను సంగీతపు బ్రాహ్మణుడు చెప్పి తెచ్చే సుమారు కంద రూపాయలు కూడా ఉండబట్టి ఏదో ఇలాగ గడిచిపోతున్నది. అటువంటిది బద్ధకస్తులైన నాగాయనశ్రీలూటివాళ్ళు, ఉన్న నాలుగు పాఠాలయినా శ్రద్ధతో చెప్పలేకపోతూ కూడా వైభవం విరిగిపోతున్నట్లు కబుర్లు చెప్తే ఎలాగుంటుంది?

అయినా చెప్పడం మానరు. తాను ఇంతవరకూ వస్తున్న పెళ్ళి సంబంధాలను ఇష్టంలేకే కొంటున్నాడు, తనకు పెళ్ళి ఇంకా కాలేదు కాబట్టి ఆ విషయంలో తనను చూసి చాలిపడి లేనేగాని చూడలేదు లోకం. సాంసారిక జీవితంలోని ఇబ్బందులు తెలిసి తెలిసి కూడా పెళ్ళిచేసుకొండి! నిర్దోషుడం అంటే కావాలని చిహ్నాలు తెచ్చి పెట్టుకోవలసి ఉన్నాడు. ఇప్పుడు తనకు ఏంలాంటి వచ్చింది, తన స్వేచ్ఛ! ధంకరమయిన ఇంగ్లీషు కాలేజీవరపు విడిచిపెట్టాడు. ఎంద రెంత వెనక్కి తీసి వాని స్వభావపరిమళం కృషి చేసి సంగీతంలో గతర్ప మెంటు సర్టిఫికేట్లు సంపాదించెడు. ఇక యూనివర్సిటీ డిగ్రీమే పొందే లోగా కూడా అట్టే దూరంలో లేదు. పిలన్నిటికీ తోడు జనసామాన్యం! కానంసిన అర్థం, రేడియోగాయకత్వం కూడా ఉంది. అర్థన కూడా ఒక మాదిరిగా తృప్తికరంగానే ఉంది. అయితే తాను ఇంకా తాపత్రయపడుతూ వస్తుందని ఆక ఇన్నోవేషన్ మరీ కొంచెం విగిన్నా ఉంటే ఇంకా మరీ కొంత రాకపోదు. కాని, అంతకంటే ఇదే బాగుంది; తన స్వేచ్ఛ! అర్థంలేదు. తనలేత పాఠం చెప్పించుకొనేవాళ్ళు కేవలం తనకు ఏదో నెల జీతం ముట్టచెప్పి ఉద్దరిస్తున్నామనకో నక్కరలేదు. ఒకటి రెండు చోట్ల సంగీతం మరీ వచ్చే ఆహ్వానం లేదన్న మాట తాను స్వప్నంగా చెప్పి చేసేడు కూడా. తనవారే “ఎలారాదో, నేను చూపాను, మూడేళ్ళలో కచేరీలు చేయించి రేడియోలో పాడించడానికీ వారని కడపా” అన్న పండితప్రవరులు లేకపోలేదు. సరే బాగుపడని తనకు మాత్రం అటువంటి అన్యాయానికే అక్కర్లేదు. ఇంతకీ తనకేం పెద్ద కుటుంబమూ బాధరబండి ఏమీ లేదు. ఇప్పుడు కంద రూపాయలు తెచ్చినప్పుడు ఎలా ఉంటున్నారో, రెండేళ్ళ క్రితం పాతికా ముప్పై తెచ్చినప్పుడు అలాగే ఉన్నారని అన్నయ్యకి వదివాను; ఇంటర్మీడియేటు చదివినది సంగీతం ప్రారంభించి నప్పుడూ అలాగే ఉన్నాడు. అప్పుడు లాఫర్లలోపల ఎక్కువభయ పడ్డారంటే, ఇటు మామూలు ఉద్యోగమూ, అటు సంగీతమూ కూడా కాకుండా పోతుండేమా, కుట్రపాడి ధనిచక్రర్థి ఏమీ తుండో నని తప్పు ఏదో పెద్ద చదువు చదివి గొప్ప ఉద్యోగం చేసి, తనకు ఆర్థింది పెట్టాలని కొడు. ఇప్పుడయినా తన ఆర్థించిన డబ్బు వేరేవెట్టి కాబోయే తన భార్యకు ఏదో నగ చేయించి పెట్టాలనే అన్నయ్య అభిప్రాయం. అప్పుడయిన వదివ కూడా అన్నయ్యతో అలాగే అవదం తనకు విలువకపోలేదు, “నుతి తప్పనిదని

బుద్ధులు వచ్చి వకుతూ ఉంటే ఏంచేస్తాం, ఇప్పుడు డబ్బు మిగిల్చి బంగారం కొనడం అంటే సర్వాబద్ధం. అయితే పిల్లకి బంగారం పెట్టాలంటే వా గొలుసు పెట్టేస్తాం” అని—వాళ్ళు సకాల్లలు గనక, తన యాస్పల్వమయిన అర్థనకూ కుటుంబబుద్ధుని మిత్రం వాడుకున్నందుకు ఇంతలా అనుకొంటున్నారని గాని మరొకళ్ళయితే కా? అయితే వాళ్ళు మంచి తనం కొద్దీ ఇవాల్సలనుకొనవచ్చునుగాని, తనమాత్రం పుచ్చుకుంటాడా? అసలు వాళ్ళు తనను అంత అదరంతో పెంచి పెద్ద చేసినందుకు తాను ఏంచేసినా తనకే ప్రత్యుపకృతికాదు. మూలుసైనలు పాపయి, వైచదువు చదివకుండా, ఉద్యోగం చెయ్యకుండా సంగీతం చేయితో ఆరేళ్ళపాటు చూయగా తని తిరిగేమనిషిని, కుటుంబ కాలక్షేపం నిమిత్తం తాను స్వయంగా అనార్మికలు పరిశ్రమిస్తున్న ఏ అన్నదమ్ముకు భరిస్తాడు. అన్నదమ్ముకుకాదు, ఎదిరు తల్లిదండ్రులకు మాత్రం అటువంటి సహనం ఉంటుంది, అర్థనలేని, అసంపత్తయితల్లిమయినా కనబడిన యుక్తవయస్కులయిన కొడుకులంటే—అన్నయ్య! “ఒక్కగా నొక్క తమ్ముడు; చిన్నప్పటి తల్లిదండ్రుల అభిమానాని! నోయకోలేదు.” అన్న ప్రేమ ఉండొచ్చు. కాని, వదివ గారుకూడా ఈవిషయంలో అన్నయ్యకి తీసిపోయేదాడు; స్వంతపిల్లలకంటే ముందుగా వాళ్ళకు కుట్టించేకంటే మంచిపట్టలు కుట్టించేది; అన్నయ్య ఏమలాగంటే, వాళ్ళు చిన్నపిల్లలు, ఇంకా బట్టల పొడుపు తెలియదు; కంకరం అయితేనే, బట్టల విలువ తెలుసును; వాటిని బాగ్రతగా ఉంచుకోగలవేదే. అసలు ఆ బాగ్రత మప్పినది ఆవిడే—వాళ్ళు ఇంత మంచివాళ్ళు కాకపోతే, తాను మధ్యలో తన సంగీతాస్పృహ్యసము విడిచిపెట్టి తనకు ఎంత మాత్రమూ ఇష్టంలేని ఏ సుమాప్రాపనో చేస్తూఉండును. తన! లేని తంలా ఒక కళని సాధించేసన్న అనందమూ, తృప్తిమాత్రమే కాక ఆత్మగౌరవానికీ లాటులేకుండా ప్రతికగిగి నాటకాకం కలిగిందంటే, ఇదంతా అన్నయ్య వదివా వాళ్ళిద్దరి అదరణే కారణము. తాను ఆ జన్మాంతం పెళ్ళిచూసేసి వాళ్ళ సేవచేసినా వాళ్ళ బుగం తీరదు. అయితే తాను పెళ్ళిచూసేస్తే మానెయ్య తచ్చునుగాని, వాళ్ళకి చేసేసేవంటూ ఏమీలేదు.

అన్నయ్య ఎప్పటిలాగే కష్టపడుతున్నాడు; ఇంకా మరీ నలుగురు బ్రాహ్మణులకి రావాలిగాని వల్ల మరొకటి రెండు గంటలు కష్టపడదానికీ సిద్ధమే. ఇక వదివగారి ఇంటిపని క్రమంగా హెచ్చేదేగాని తగ్గదికాదు; అయితే తాను ప్రస్తుతం చేయ గలగుతున్నదల్లా ఏదో కొంత తన వైఖరులకు బాను ఇంటికీ ఇవ్వడం—ఇంతే తాను వాళ్ళకు చెయ్యగల సదుపాయము.

అయితే ఇందువల్లనే వాళ్ళకు నురింత గాధిరాగా ఉంది. పిలయినంత వేగంలో తనకు పెళ్ళిచేసి తనను ఒక గృహస్థును చెయ్యాలని, తీరా అయినతరవాత ఇప్పుడు అన్నయ్యకు చాలీ చాలదంగా ఉన్నట్టే అప్పుడు తన. అర్థన తనకు కూడాచాలక పోవచ్చును. అంతేకాదు, అన్నయ్యకు చిన్నతనంనుండి కష్ట పడి, పిరిగగా వదిలెయ్యడం అలవాటు. తనకు చదివినప్పుడు అట్టే

కష్టపడవక్కరలేకుండానే పరీక్షలు పాసయేడు; సంగీతంనుంచి పక్షిమించినా అనాక కష్టంగా తోచేదికాదు; అయితే తన అనందింకోసం పానకోషం వేరు, వీర విధిగా పాం చెప్పడం వేరు. వినియినా పెళ్ళిచేసుకొంటే తనకు ఇప్పటి ఈ స్వేచ్ఛ, సంతృప్తి ఈ రూపంలో ఉండవు; వీటిలోని లోటును కష్ట గలకడయ్యే శేకవోవయ్య; ఏలా ఉంటుందో సాంసారిక జీవితం వినియినా దిగిలేగాని లోతు తెలియదు.

పెళ్ళికొకుక్కి ఆర్తనడకన్నా ఉద్యాగం లేదు; పెళ్ళికొడుకు అన్న విరంతు వివాహం, చేసుకున్నాడు; ఇది చాలా మంచి ఉండే అభివృద్ధిరాలు. అది కాదని వచ్చిన సంబంధాలు అన్నయ్యకి వచ్చవు; అన్నయ్య ఎలాగో సమాధానపడిదామన్నా అన్నీ సమర్థంగా తేసుంటే వదిలె యిచ్చవడదు. ఇన్నీకుదీరినవిదట ఇంకా ముఖ్యమైనది పెళ్ళికొకుక్కి ఇష్టం కావడం కాకపోవడం ఒకటి ఉంది. అయితే యీ అలసత్వంమూలంగా అన్నయ్యకు వదిలెకూ మురిత ఆంధ్రోకనకులనుకున్నదితప్ప మరొకటి లేదు.

“నీ పెళ్ళిమూలంగా మీ రిద్దరూ కుటుంబంగానే ఉన్నారకదా; నేనూ నీలాగే విరింతువివాహం చేసుకొంటూ నన్నయ్యగారంటే మాత్రం అన్నయ్యకు ఇష్టంలేదు. అప్పుడు తన పరిస్థితిలో ఆగోక తప్పని పరి ఆయిందనీ, ఎంచేతింటే, తనకు మొగంపొడ వాల్చుకం ముచ్చటంపడకగా ఆర్థికస్థితి విచిత్ర స్థితికరంగా తేక దొరకాను—కానీ, ఇప్పుడు పరిస్థితులు కొంత మారాయి; పెళ్ళికొకుకుల వివాహం చేసుకున్నాడు. నైగా చాలామంది సర్వప్రదాయకులయిన వాళ్ళకే కిల్లనిస్తామంటూ వచ్చేరు. అయితే వాళ్ళ సంబంధాలు మరేవో కారణాలవల్ల యిచ్చవడలేదు. అంతేకొంతేం జరిగిందో నీవైన సంబంధం చేసుకోవాలిగాని, అన్నతిమ్మరిద్దరూ పెళ్ళికొక విరంతు వివాహం చేసుకున్నారని పించుకోవడం చాలా అసంగతం, తప్పు పొద్దన్న తిమ్మ పిల్లల పెళ్ళికొకు కూడా చాలా యిబ్బంది పడవలసివస్తుంది. మరి గర్భిణిలారం లేవన్నప్పుడు ఎలాగూ తప్పుది కాదుగానీ, కావాలని ఇబ్బందులు పెట్టుకోవడం ఏమి ప్రయోజకత్వం? అని అన్నయ్య అడగెం. ఏది ఎలాగయినా, తన చిన్నతినంతుండి అన్నయ్యకు తన మూలంగా ఏదో ఇబ్బందులూ ఆంధ్రోకనే తప్ప మనస్సుకు కంటితేను. అయితే తాను వెయ్యగలిగిన పని ఏదీ అన్నయ్యకు తృప్తిపరచడం ఏమిటం చెయ్యటండా ఉండలేదు.....

అలా అలాచిస్తూ ఎప్పుడు నిద్రపోయేదో తెలియకుండానే నిద్రపోయేడు. మెలకువవచ్చి చూసేసరికి వాచీ రేడియోను దియలు అప్పగంగా ఒంటిగంటన్నరను చూపుతూంది. లేచి పెళ్ళిమంచంపొడ పడుక్కొన్నాడు ఉదయం అయిదుగంటల కల్లా లేచిపోవాలని భావకం చేసుకొంటూను.

రాత్రి ప్రక్కగమలమండి వినిపిస్తున్న మాటలు తన నిద్రకు భంగకరంగా ఉన్నాయని విసుక్కిన్న కంకరకాస్త్రీ, తానేమిటి చేస్తున్నాడో తెలియకుండానే, ఉదయం నిద్రలేక

గానే కృష్ణకర్ణామృతంలోని స్తోత్రాలు చదవడం ఆరంభించాడు; చాలకాలమయి అయిన అలవాటు మరి. అయితే మొదటిస్లోకం పూర్తి అయేవేళకు హాటలు వాతావరణాన్ని గూర్చిన అలోచన స్పష్టంగా మనస్సులో మెదిలింది. రెండుమూడు స్తోత్రాలు మనసులోనే అనుకొని, సంచీలోని పలుకోము పుడక తీసి పిట్ట గోడ దగ్గరకు వెళ్ళి పట్టుకోముకోడం ప్రారంభించాడు.

ఇరుగుపొరుగుల గదులలోని వారెవరూ ఇంకా లేచిన అరికిడి లేదు; కాగా, పోగా తాను స్తోకం దిగ్గరగా చదవడం ప్రారంభమై అయినా అందువల్ల ఇతరులకు ఇబ్బంది కలక్కపోవడంవల్ల కొంత తృప్తిపడవచ్చునగాదా! కూడాలోని నీళ్ళతో మొగం కడుక్కొని, మరికొంచెంసేపు అగిగీ వేట్టిళ్ళు దొరకగల సావకాశాన్ని కాదని, అప్పుడే చలిసీట్లు స్నానంచెయ్యదల్చుకున్నాడు.

కుక్కలు నై విద వేసుకొని స్నానానికి బయలుదేలేడు, మెల్లగా పొడుకొంటూ. సరిగ్గా పక్క గదిలోనుండి అవిడ సమయంలో కూడా చేతితోపట్టుకొని వస్తూంది. ఇద్దరూ క్లుప్తి పడి గమక్కున అగారు. తేసుంటే ఒకరి నోకరు దీకొనవలసిందే. తానెంతో తప్పుపనిచేసేవల్లనిపించింది కంకరకాస్త్రీకి. తాను వెలిపోలేనేగాని, అవిడ సమృద్ధిగాడి ఇతరలికి రాదని, తానే సాగిపోయేడు, స్నానాలగది వంకకు, పానకొంటూ కాదు, అలాచిస్తూనూ స్నానంచేసి తిరిగివచ్చేసరికి, ఆమె పిట్టగోడ దగ్గర నిలబడి మొగం సుశుభ్రంబున్నది. అనుకోకుండానే ఆమె వంక చూసి, ఆమె కూడా తనను పరికిస్తున్నదని గుర్తించేడు కంకరకాస్త్రీ.

మొగంలో గతరాత్రి నర్తించిన నవ్వుకూ కుంసాకు ఎక్కడా పోలిక కనబడలేదు. చాలా గంభీరంగా ఉన్నట్లనిపించింది. కాబట్టే ఆక్రమినిబట్టి మనఃప్రకృతిని నిర్ణయించవోవడం తెలివితక్కువనుకొంటూనే బట్టలు కట్టుకోసాగాడు.

తన స్లోకపఠనంవల్లనే ఆమె నిద్రాభంగమయిఉంటుందా? అలా అయిఉంటే మాత్రం, ఇంత వేగంగా ఎండుకు మొగం కడుక్కొంటుంది? నిద్ర చెడిపోయినందుకు మనసులో తిట్లు కొంటూ పక్కమీదనే పడుకొని ఉండును. ఆమెకి కూడా తనలాగే తెల్లవారగానే లేచిపోవడం అలవాటేమో? అంటే అయిఉంటుంది. చొక్కాపంచి బాగానే ఉన్నాయి. నైవిద జరి వేసుకోవడమూ మానడమూ అన్న అనుమానం వచ్చింది. అలాచించి ఇప్పుడిలా కిండికి టిఫినుకు మాత్రమే. తిరవారి ఆక్కడికి రేడియోస్టేషనుకి బయలుదేరేటప్పుడు ఎలాగూ తప్పుడు అనుకొని తీసిన వాణీ వంకకు తగిలించి గది తాళం వేసుకొని బయలుదేలేడు.

అవిడ గది సమృద్ధిలోనే నిలబడి ఉంది. ఈమారు పరధ్యాసంగా కాకుండా సుమ్యానికి బాగా ఎడింగానించి వడుక్కున్న ఆతర్జీ ఆమె గొంతు నిలవించింది. ఎవరో ఏమిటో తెలియని తనతో ఆమె మాట్లాడుతుందని ఊహించలేక పొడంచేత వింతగా తోచిందిగాని, ఆమె అడిసమాట చాలా సామాన్యమయినది.

“మీరు కిందికి వెళ్తున్నారా కాబోలు, హోటలు మట్టవాడిని ఇటు ఒక్కమారు పంపించండి, కాఫీ తెచ్చి పెట్టడానికి.” అంది.

అతను “అలాగే పంపిస్తాను”, అన్నమాటకీ ఎక్కువ తడవకాటు వుండకపోయినా, ధ్వనిమాత్రం మామూలుగా లేదు—ఆమాత్రం గాభరా అయినా తానెందుకు పదాధికి తను పాతం చెప్పేట్లు లతోగాని (వాళ్లలో కొందరికి ఈమె వయస్సుకీ తక్కువ ఉండదు) వాళ్ల తల్లులతో గాని, అడవాళ్లతో మాట్లాడడానికి తానే మీ గాభరాపడడంలేదే. ఇప్పుడుమాత్రం, తాను పెద్ద గాభరా పడినట్లు ఏమిటి నిదర్శనం? ఏదైనా ఆలోచిస్తున్నప్పుడు, మాతా క్తుగా ఎవరయినా పిలిచినా, ఏదైనా కొత్తదాని వినిపించినా (నల్లనిపడినట్లుగానే; తనతో సంబంధంలేని వ్యక్తి మాట్లాడడం కొంచెం తనలో మార్పును తెచ్చిఉంటుంది.

కిందికి వెళ్తానే హోటలు మట్టవాడికి మీదికి పంపించేసి, తన ఫలహారమా కాఫీ ముగించుకొని, కిక్కివేసుకొని, ఇంకాబాగా గంటన్నర కైదున్నా అప్పటికప్పుడు అడగాబాదరాగా వెళ్ళకంటే కాస్త ముందు నల్లడిమే మేలని దగ్గరలో ఉన్న రిక్తవాడికి పిలిచేడు.

వాడు వచ్చిన తరువాత రిక్తా ఎక్కబోతూ ఉండగా ఏదో లోటుయినట్లు కనిపించింది... పై మీద వాణి లేదు; అది కాక, గంతు గొంతునొప్పి తిళ్ళలుకూడా జేబులోవేసుకోవడం మంచిది అనుకొని మళ్ళీ మేడమీదకు నల్లడు. ఈనాడు అవిడ ఏమయినా మాట్లాడితే చాలా సహజంగా ప్రత్యుత్తరం చెప్పాలని కృత నిశ్చయమై ఉన్నాడు. అయితే అవిడ హోటలుమట్టవాడికి ఏదో అర్థమై చెప్తూఉంది గదిలోకి వెళ్తా ఉండగా. తిరిగి వస్తూ న్నిప్పుడు తనవంక చూడకపోలేదు. కాని, ఏమీ మాట్లాడ లేదు—

నిన్నరాత్రి వాళ్ళనవ్వులమూలంగా నిద్ర పొడయిందను కొన్నట్లే రిక్తాలో కూర్చున్నంతసేపూ, వాళ్ళనుంచినవే ఏవో ఆలోచనలు. వీళ్లు ఎవళ్ళు; ఎందు కిక్కడికి వచ్చినట్లు? ఎన్నాళ్ళిక్కడ ఉంటారు? వాళ్ల పుష్టిలో తానెలా కనిపించి ఉంటాడు? అవిడ మొగింపలో తన కిష్కూరాలు రాజ్యలక్ష్మి కళ కొంతఉంది. కాని అంతకంటే పొడుగు తెలుపు; చేరదుటో?

ఏపేరయితే ఏమి, ఏ కుం యి లే నేమి, తాను శత్రు మధ్యాన్నంతో రైల్వేలోబాటవినవాడు. వాళ్లు మాత్రం, శాశ్వతంగా హోటలులో ఉండిపోదు కదా! రైలులో ఎక్కిన ప్రతివాళ్లు ఎక్కడో ఒకచోట దిగిపోవలసినవాళ్లే. వీళ్లూ, కొంచెం ముందు వనక తన్నుమాటగాని, హోటలు విడిచి వెళ్లి పోవలసినవాళ్లే...నూత్న దంపతులేమో? పాశ్చాత్య సంప్రదాయ ప్రకారం వివాహసంతరం ప్రణయసంచారం చేసినవాడనికీ బయలుదేరేలేమో! నిర్విచారంగా ఖర్చుపెట్టడానికి తగిన ప్తితి ఉంది కాబోలు. ఈనాడు తను డబ్బుకోసం నానా తాపత్రయ పడి ఇంతమేరవచ్చినట్లే, డబ్బున్నవాళ్ళకి దాన్ని ఖర్చుపెట్ట దానికికూడా ఇంత పరిశ్రమ చేయవలసిఉందన్నమాట!

తనక నిర్విచారంగా జీవిత గడిచిపోయేపాటి ఉపాధి ఉంటేవా? శేరు ప్రతిష్ఠలు, ధనార్జన అన్న ప్రసక్తి లేకుండా హాయిగా ఒక కుడీరం వేసుకొని, పాడుకొంటూ, నిజంగా సంగీతం అంటే భక్తి శ్రద్ధలుగల ఏకాద్రిమందికి పాతాలు చెప్పకొంటూ కాల తేవం చెయ్యగలిగే కంటే ఆనందం ఇంకేముంది. అనుకొంటున్నాడేగాని, తీరా డబ్బుంజేసరికి తనకూ మామూలుగా డబ్బున్న వాళ్ళకి పుట్టే సరదాలే పుడతాయేమో! అప్పుడు తానూ ఇలా/ భార్యతో సహా దేశయాత్రలకి బయలుదేరి, హోటలు జీవితం లోని మాగుర్తాన్ని ఆస్వాదిస్తూ ఉండునేమో? అప్పుడు తను దంపతులను చూసి, ప్రక్కగదిలో బస చేసిన బ్రహ్మచారి గాయకుడికి తుర్తగా ఉండునేమో? ఇలా చలాచలాటామాట— తా నిప్పుడు వాళ్లనుచూసి తుర్త గృహవలసిన అవకాశం ఏమిలేదే. తనకు వివాహం కావడం తాను ఒప్పుకొంటే, అతి సామాన్య మయిన విషయమే; తరువాత, దంపతులు కలిసి ఈవిధంగా పరస్పరం చింతిస్తూ ఏమీ విశేషమయిన సంగతి కాదు. కాబట్టి వాళ్లని గూర్చి తనలో లేకమాత్రమయినా కుర్త గుర్రు. నిన్నరాత్రి వాళ్లనుససలూ వత్సలూ గాజుల గలగలకూ కొంతవరకు తన నిద్రను పొడుచేసినట్లే, నేటి ఉదయం ఆమె చాలా సామాన్య మయిన సంగతి అయినప్పటికీ, ఏమీ పరిచయంలేని తనతో మాట్లాడడం అన్నది కొంచెం వింతగా తోచి నాళ్ళనుంచి ఈ మాత్రం ఆలోచించడం జరుగుతోందిగాని లేకపోతే వాళ్లను నుంచిన తలపే తనమనసులోకి రాకుండా ఉండును.

లేకపోతే స్వేదనలో పాట ఎనిమిదిన్నరకే అయిపోయి అక్కడి పాతిన్నేహిశాలను బలపరచుకోవడం, కొత్తవాటిని విక్రయనాటడం మొదలయినపనిలో పడకొండుగంటల చాకా గడిచి పోయింది.

త్వరగా హోటలుకువెళ్లి ఫోన్చేసి తన గదిలోకి వెళ్తా ఉండగా అప్రయత్నంగా ప్రక్కగది తాళంపేసి ఉండడాన్ని గుర్తించేడు. ఏకంగా నల్లిపోయేలో, లేక ఉబ్బోకి ఎక్కడి కయినా వెళ్ళేలో? ఇంకా ఫీబరర్ పూర్తి కానేలేదు. అప్పుడే ఎంత ఎంపికా ఉందో, అనుకొంటూ తన గదిలో ప్రవేశించి, ఎనియమ లుంగీ కట్టుకొని, ప్రక్కమీద పక్కాన్నాడు. ఒక గంటేఅయినా నిబ్బరంగా నిద్రపట్టింది. ఎన్నోగంటలు నిద్ర పోయినంత హాయి అనిపించింది. ఇప్పటినుండీ చేసేపని ఏమీ లేదు, మరొక్క గంట ఇలాగే నిద్రపోగలిగితే రాత్రి రెండువరకు నిద్రాకు నల్లినా చిరాకు ఉండవనుకొంటూ మళ్ళీ కట్టుమాను కొన్నాడు.

ప్రక్కగది తెరుచుకొన్న చప్పుడయింది. ఇందాకా వాళ్లు వెళ్ళిపోయిఉంటే మరెవళ్ళో కొత్తవాళ్ళు ప్రవేశిస్తూ ఉండి ఉండాలి. ఉదాహరణకు వాళ్ళే. ఆ గొంతు తనకు బాగా తెలిసి వడ. అదివరకు ఎన్నాళ్ళనుండో వింటున్న గొంతులకంటే బాగా పరిచయమయినట్లుంది ఆ గొంతు. ఇంత చక్కటి గొంతున్న తర వాత కొంచెమయినా సంగీతం రాకపోయి ఉంటుందా? లేక వీళ్లు గాని, కొంతపరిసి రేడియోఅడివను నిమిత్తం రాలేదుకదా! వస్తే

మూలం తనకేం, తనపని తనది, చాళ్ళుచని చాళ్ళది.....ఏమిటి చెప్పా అని అంటున్నది. మాటలు గతరాత్రిలాగ ఏకాంతంగా లేవు. స్పష్టంగా వినిపిస్తున్నాయి. "నేను కూడా ఎందుకు అక్కడికి నీ నిక్కడే ఉంటాను" ఇది ఆమె గొంతు. రెండవ గొంతు కొంచెం కీచుగా ఉందిగాని మృగగొంతుకే. "ఇక్కడ ఈ చూటల్లోనా? అంతకంటే..."—మర్నీ ఆమె గొంతు "మరేం భయం లేదు, నా కిక్కడే బాగుంది; ఇదేం ఉరుగుగాని అదిది కాదుకదా! ఇంతకీ ఇవారే? రేపురాత్రికి ఏమి భయం? రేపురాత్రి రయలుకే కమా రావడం?" "వెళ్ళినపని ఈ రాత్రే అయిపోతే, రేపు మధ్యాహ్నం మూడుగంటలకే వచ్చేస్తాను; లేకపోతే రాత్రికి; మరి నాకు ట్రెయినుటయిముంది; నేను వెళ్ళిస్తాను. నీ ఒక్క రేపు ఇక్కడ ఉండకంటే నాతోకదీ వచ్చిక ప్రమాదమేమిటి?"..."మరి మర్నీ మొదలయితే నేను చెప్పలేను. నేను రాకవంకల్ల మనకీ చాళ్ళకీ కూడా సుఖం ఉండదు. అంతేతే నేను ఇక్కడే ఉంటాను. నా గురించి మరేమీ గాధరావడక్కర్లేదు. రేపురాత్రి రాకవంతో ఎల్లండి ఉదయమే మన ప్రయాణం అన్న మాట"—"అందుకు అనుమానమేమింది; మరి నాకు ట్రెయిను ముంది. వస్తాను"...రెండు దినాలున తీసుకొని మర్నీ దగ్గరగా వేసి వెళ్ళిపోయిన ఐదవది అగిరిపోగానే గతరాత్రి వత్సలలోగాని నాటి ఉదయం వినిపించిన మాటలభారణిగాని ఏమీ సంబంధం లేని ఇంకొకరకం ఘనీ స్వల్పంగా వినిపించింది కంకరకాట్రిక్. ఆమె ఏకుమూడాకీ మాటలోగాని, పరిణి భారణిలోగాని ఎక్కడా విచారచిన్నంలేదే. ఇప్పుటి కన్నులు ఇంత ఏకుతు ఎందుకు వచ్చిందో? అంత దైర్యంగా తన కేమి భయంలేదని వచ్చి చెప్పింది. కేవలం ఒంటరిగా ఉండడానికీ కలిగిన భయం అయ్యే మాటలే, మాటవరసకయినా తాను వస్తాననో, లేక అతనిని వెళ్ళి వద్దనో అని ఉండరా? "కొన్నికొంతమంది జవరాండ్ర చిత్రమలో అన్నకవి చాలా గొప్ప అనుభవజ్ఞుడయి ఉండాలి! ఉన్నట్టుండి ఏడవాలంటే తనవంటివాడికి ప్రయత్నించినా సాధ్యంకాని పని.

మూడు గంటలకు కాఫీ! క్రిందకు దిగిపెట్టున్నప్పుడు, తరచాత నాలుగున్నర ప్రాంతంలో వీధిలోకి వెళ్ళిపెట్టుకున్న ఆమె గది రెండు లోపల వేసిఉంది. సాయంకాలం అంతా అలాగే ఉంది కావాలి. తాను రాత్రి లేచిమోపాట పూర్తయ్యాక, వచ్చి, భోజనం చేసి తన గదిలోకి వెళ్ళిపెట్టుకుని రెండు లోపల వేసివుంది. తాను అట్టు మాట్లాడినా కేవలం చిదువుకొందా మనుకొంటూఉండగా మాటలు వినిపించేయి.

"అమ్మా, అయితే మరి భోజనం ఇక్కడికే తీసుకొని రమ్మ ప్నారా?"

"ఒహో, ఇక భోజనాలు పరి కావాలి. పక్క, తీసుకొనిరా". అంటే ఇంతవరకు ఇక్కడే ఉండికూడా భోజనం చెయ్యలేదన్న మాట. అంటే, ఏదో విచారంతో రాధవతుకూ ఉండిఉండాలి. ఏమిటో కారణం? తెలిసినా తాను చేయగల సహాయం ఏమిటి? రేపు మధ్యాహ్నం తన వెళ్ళు మురిపోతే సాయంకాలం రయలు! బయలుదేరిపోవలసినవాడు తాను. కారణం తెలుసుకొని తాను

విచారించడం తప్పిస్తే ప్రయోజనం ఏముంటుంది? ఇంతకీ గోడలు దగ్గరగా లేకపోవడం జూలాన కొన్ని ధ్వజాలు వినిపిస్తాయి తప్ప అవిడ విచారిస్తున్నట్టు తన కేమిటి వివర్యమో?

ఇదేసామిష్యములో ఉండే మాహర్త్యం కావాలి. ఈ మనిషిలో తన కంటే పదివందల రెండు, ఇకముందు ఉండవోడు కూడాను. అయినా, ఈమె స్పష్టస్పష్టంగా పడుతున్న రాధ తన మనసును ఎంతో కలకరపరుస్తున్నది. మూరంగా ఉన్నవాళ్ళు, తన కంటే తెలిసినవాళ్ళు కాలసినవాళ్ళు ఎన్నో రాధలు పడుతున్నారన్న విషయం స్పష్టంగా తెలిసికొగా మనస్సుకి అట్టే పట్టినట్టు ఉండదు.

తొమ్మిదవవంతో సినిమా! బయలుదేరాలని మర్నీలోంచి లేచాను. కాని అప్పుటికింకా ఏ సినిమా! వెళ్ళడమో నిక్కడంకా లేదు. మరొక సినిమాని తా నిద్రరకు చూసినవే. రిక్కినవి ఎలా ఉంటాయో? తీరా వెళ్ళి నిద్ర దండుకొందమనోనే మూలకే అంతకంటే, చూసినదే అయినా నానున్నదే మర్నీ చూస్తే? ఏదీ కాదు, రిక్కినవాడిని వాడికి వచ్చిన సినిమా! తీసుకొనివెళ్ళిపోవంటే తీసిపోతుంది. అయినా ఈ మధ్యన కొన్నాళ్ళుగా తనను ఒంటరి? సినిమా చూసే అలవాటు పోయింది. తోడుగా ఎవరియినా విక్రయం చేయాలంటే, చూసే సినిమా ఏదయినా అనందంగానే ఉంటుంది—ఇవారే కంటే—అయితే ఇది ఒక అనుభవమే—ఒంటరిగా చూస్తున్నప్పుడు తన మనస్సు ఏ విధంగా ప్రవర్తిస్తుంది? సినిమాలోని చాణోసలను గురించిన వివర్యన ఏ విధంగా ఉంటుంది?

డబ్బా చెక్కా ఉన్న పర్సు పెట్టెలో పెట్టి, కేబుల్ గొంత చిల్లరా ఒక రెండు రెండు రూపాయల శోట్లా పెట్టుకొని బయలుదేరితే. ఆమె తన రాక! ఎదురుమాటున్నదేమో అన్నట్టుగా గది సుమ్యంలోనే నిలబడిఉంది. మర్నీ ఉదయంలాగు ఏదైనా చిన్నపని చేసి పెట్టుకుంటుంది కావాలి అన్న ఊహ అతని మనస్సులో మెరుక్తూ ఉండగానే ఆమె బాగా పరిచయం ఉన్నట్టుగానే "సినిమా! కావాలి బయలుదేరరు" అంది.

నకుస్తున్న వాడల్లా ఆగి "అవునండీ; ఏమీ ఊహించడం లేదు" అన్నాడు. అవడమేమిటి తన పని పూర్తి అయిపోయింది కావాలి, ఇక వెళ్ళిపోదా మనుకొంటూ ఉండగా ఆమె అడిగింది. "నేను మీతోకూడా వస్తే మీకేం అభ్యంతరం లేదుకదా?" అంది. ఇటువంటి ప్రశ్నకు మామూలుగా అయితే, చాలా ఆలోచించవలసిన అవసరం ఉండేదే కంకరకాట్రిక్. కాని, ప్రస్తుతం మరీ ఆలోచించడానికి క్షణభంగిలేదు. "నా కేమిటి అభ్యంతరం మీరు సినిమా చూడవలచుకొంటే" అన్నాడు అటూ ఇటూ కాకుండా. ఆమెకు అదే చాలనిపించింది కావాలి, "అయితే ఉండండి ఒక్కనిమిషంలో వస్తున్నాను" అంది. నిజంగా రెండు నిమిషాల్లోనే తాళం వేసుకొని బయలుదేరింది.

వీధిలోచాళ్ళకి తమ తమకు ఏటువంటి సంబంధమూ లేదన్న విషయం తెలియదు, అందుకల్ల తమను భార్యాభర్తలనుకొన్నా, మరొకలా గమనిస్తూ ఏమీ రాధలేదుగాని చూటలుచాళ్ళకి ఎలా వంటి అనుమానమూ లేకుండా తెలుసును. చాళ్ళు వచ్చిన కొన్నా

శ్రీమతాను వచ్చాడనీ, తేరగదిలో ఉంటున్నాడనీ, కలిసి రిక గడంగని మాట్లాడడంగాని ఇంతవరకు లేదనను. అటువంటి పండు ర్యంలో, రాత్రి రెండవఅట నీమీద కలిసికర్తడం అన్నది అందు లోనూ పరిగా అతడు లేనిరాత్రి చూసుకొని వెళ్లడం, ఇదేమీ మంచి కూడనగా లేదు. ఇది తాను ఎటువంటి దురు శ్లేశం లేకుండా కేవలం ఆమె అడిగింది, అది తన శ్రమి కష్టంలేని పనికదా అని అంగీకరించినప్పటికీ ముమ్మందు ఎటువంటివిపరిణామానికీ దారితీస్తుందో! అయినా ఒకటి, రెనీ ఏవో కొద్దిగా ఉన్నట్టుంది, కానీ, ఆమె ఇది తా ననకొంటున్న టుగా అనుకోడం లేదేమో ?

హూటలువాళ్ళతో నీమీద నిర్భీకస్తాను అప్పుడు తలుపు తీయడానికీ ఎవరయినా ఉండా అని చెప్పడం మెట్లు దిగి, జల్కా విదయనా ఉండేమోనని ఎదురుమాడడమూ మామూలుగానే జరిగి పోతున్నాయి. లోపల ఆలోచన మాత్రం అలాగే పానుకూంది.

ఆమె “ఏమిటి చూస్తున్నా”రంది ?

“ఏమీలేదు, జల్కా ఏరై నా కనిపిస్తుందేమోనని ?”

“జల్కా ఎందుకు నడిచి వెళ్లిపోలేమో ? అట్టే దూరం లేదుకదా !”

“నర్భీపోతమవునగాని, అంతకంటే పోనీ, ఆ జల్కా అడకే గండు రిక్షలు వస్తాయి. ఏయేరివ్ !”

“నైలారివ్లో ఇద్దరు కూర్చోపం ఆచారం ఉండికదా రండెందుకు.”

“ఒకటి చాలాయ్”

“ఎక్కడి కళ్ళాల్కూ”

నీమీద గురించి తా నెలాగయితే అనిశ్చయంగా ఉన్నాడో ఆమె కూడా అలాగే అనిశ్చయంగాఉన్న పంకతి అప్పుడు కేలింది. ఇద్దరికీ ఏరై నా బాధలేదు, అలాగని, ఫలానాఇది కానా అనిలేదు; ఎలాగయితేనేం చివరికి రిక్షవాడి కాస్టింగు ఒటుతో నిర్ధారణ అయింది.

రిక్ష నడవడం ప్రారంభించాక ఆమె అతని మనస్సులోని అనుమానాన్ని తొలగించడానికన్నట్టుగా అంది. “నాకు ఇవాళ ఏమీ ఉనుపోడంలేదు. అందులోనూ పాయంకాలం ఒక గండు గంటలు నిద్రపోయేను. మరి ఇప్పుడు నిద్రపట్టే నూడన కూడాలేదు. అలా పడుకోని, నిద్రరాకుండా ఏదో ఏచ్చిడిచ్చి ఆలో చనలు చేసేకంటే, నీమీదాస్తే అప్పటినుటుకు మనని మరిచిపో డమే కాకుండా, నీమీద చూసిన పరిశ్రమలై కళ్ళకి నిద్ర వేగం వస్తుంది. అంతేత ఏవో నీమీదకు వెళ్లడలయకొన్నాను. అయితే తోడెవ్వరూ లేకపోడంతేత, ఇటువించి వెళ్లడానికీ కాధలేదు గాని అటునుంచి తిరిగి రావడానికీ తోడుండా అని, హోటలు కుట్ట వాణ్ణి కూడా తీసుకొని వెళ్లలనుకుంటున్నాను. నాకేం తెలు సును మీరు బయటకువెళుతారనీ? అనలు ఇక్కడ హోటలువాళ్ళకు మీ గురించి కొద్దిగా చూడవలసిన స్థితి వాటిపోయింది, ఒకకానికీ

కాకపోతే ఇంకొకదానికయినా మేము కట్టుబడి ఉన్నట్టు కనిపిస్తేకదా!”

కంకరకాస్త్రీ కేమీ తాను ఆమె మాటకు ఏదో సమాధానం చెప్పాలనీ, అనవసరంగా మొగిమాటం పడడం తెలివి తక్కువనీ తెలుసును. అయినా, మాటలే స్ఫురించకుండా ఉన్నాయి. స్ఫురించినవయినా ఏమిటో అసందర్భంగా తోడనాగాయి. అతను నిర్ణయించుకొని సమాధానం చెప్పేలోపున ఆమె ప్రసంగం మార్చింది.

“నాయంకాలం మీ పాట ఉండికదా వాళ్లే తేస్తారనుకు న్నాను. కాని హూటలువాళ్లు, ఏవో సినిమారీక్టర్లతోపం స్టేషన్ మార్చి స్టేషన్ లిప్పరూఉంటే నేను కలుగుచేసేను; మీ పాట ఉందనీ, ఈ ఆరగంటా విజయవాస్టేషన్ ఉంచకునీను. మన వాళ్ళకి కూడా మన పంగీతం అంటే అభిరుచి లేదు”

“హూటలువాళ్ళకి మన, పర అన్న భేదం ఏముంది? వాళ్ళకి అన్ని పంగీతాలు ఒక్కటే. దేనిమాటలగానయితే మరి పదిమంది హోటలుకీ ఆకర్షించబడి, తమ పానాను త్వరగా వెళ్లిపోదానికీ వీలుంటే అదే మంచి పంగీతం. తక్కిన అద్వైతయజ్ఞమెంటులాగే లేదేమో కూడాను. అయితే నేనేదా?”

“ఆర ఎందుకు నయ్యకు; వేసేను. అయితే మీరన్నట్టు వాళ్లనని లాభంలేదు. వాళ్లే లేదానికీ బాగా దోహదం చేసేదే వాళ్ల దృష్టిలో ఉత్తమ పంగీతం.”

“వాళ్ళి దృష్టిలోనే కాదు, మహాను చాలామంది దృష్టిలో అంతే. వీనీమాట్లాడూ, పుస్తకాట్లాడూ, అప్పటిలోనూ, ఏది ఎక్కువమందిచేత ఆమోదించబడింది? అ.. అదే ఉత్తమత్యానికీ గీటురాయి. సరేకాని. మీరు”

“ఏమిటి నాకు మీరు లేదేమోనా పాడతారనీ, ఈ రాత్రి మీ ప్రోగ్రాం ఉందనీ ఎలా తెలిసెమి? ఉదయం మీరు విధి లోకి నర్భీపోయిన తరవాత కొంతసేపు ఆలోచించినాను. తప్పు కుండా లేదేమో పాటకే వచ్చిఉంటా రనుకున్నాను. అయితే నాలో నే నయకుంటే ఏమిటి నిర్ధారణ అని హోటలు కుట్టవాణ్ణి అడిగేను. వాడు నిజమే నన్నాడు. ఇవాళి తప్పుకుండా మీ ప్రోగ్రాము ఉంటుం దన్నాడు. ఇదివరకు మీరు మూడు నాలుగుమాట్ల వచ్చి ఇక్కడే బసచేశారటకదా !”

“అవునుగాని, అసలు మీరు మొదట నన్ను మనిషిని చూసి పాటకుడ్లని ఎలా ఉహించాలో ఆశ్చర్యంగా ఉంది.”

“ఆశ్చర్యాని కేముంది, నుద్దివాడి చేతి రాయి. అది అను కొన్నకంటే బాగా తగిలింది.”

నీమీద చూస్తున్నంతసేపూ ఏవో మాటలాడుకొన్నాడు గాని కంకరకాస్త్రీ కవీ పరిగా జ్ఞాపకంలేవు. ఉన్నా రియసు ప్రయాణంలో ఆమె అడిగిన ప్రశ్న రెన జవాబు వీటిమధుడ తక్కినవేమీ స్పష్టంగా గోచరించడంలేదు.

ఆమె అడిగింది. “కంకరకాస్త్రీగానికమీ మ్రిచేరు, కాస్త్రీ గారూ, మీ భార్య ఇలా మీరు లేనప్పుడు, ఒంటరిగా మరెవరో

మూక్కు మొగం తెలియని పరాయి మగవాడితో కలిసి సినిమాకి వెళ్ళిందింటే, మీ కౌనుంటుందండీ?"

"ఎలాంటి దానికి అటువంటి పరిస్థితే తలపించదు."

"ఎంతట?"

"ఎంతంటే, నాకు పెళ్ళికాలేదు, భార్యంటూ లేదు గనుక" అన్నది నోటి చివరివరకూ వచ్చిన సమాధానం. కాని, అంతమాత్రం ఆమె ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పినట్లుకాదు. ఏమంటే కాని వివాహమే అయిఉండివచ్చును; కాకపోవచ్చును అటువంటి పరిస్థితిలో ఏమనుకొనిఉండువు అన్నదికదా ఆవిష్కరణ...

"ఏమిటి తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నారు; నాప్రశ్న అసంబంధంగా అసభ్యంగా ఉందా?"

ఇప్పుటి కష్టమే స్పష్టమైనది కాస్త్రు. "అసభ్యానికి అంబర్యానికి ఇందులో ఏమంది. నేను లేకపోయినా మీరు సినిమా చూచితేకపోరు. ఇందుమూలంగా మిమ్మల్ని ఎవరయినా ఎదురుగా అనుకొంటే వాళ్ళ అవివేకమూ తొందరపాటే నిండొచ్చినవి. కాని"

"చెప్పండి, అనుమానం ఎందుకు?"

"ఏమీలేదు, నావంటివాణ్ణి అన్ని విషయాలలోనూ కొంచెంయిందే జాగ్రత్తి పడతాను. నేను లేకుండా నా భార్య ఒంటరిగా ఇటువంటి పడుంది వచ్చిపోయే చూటలు ఉండవలసి తలపించదు. నేను ఒప్పుకున్నా మా ఆవిడ (అతిని మనసులో తిరు వననవంటి పూర్వాచారపరాయణురాలు మెరిసింది) అటు ఇటువంటి స్థలాల్లో బసచేయడానికి ఒప్పుకోదు. ఒక చేర బలవంతంవల్ల ఒప్పుకోన్నా పీక పోయినా తాను ఒంటరిగా ఉండడానికి అంగీకరించదు."

"అప్పడవంతులు. ఉభయలూ ఒకే రకం దృక్పథాలు కలిగి ఉండడం ఎంతో విశేషమే. సరేకాని, మీరు నా ప్రశ్నకి మాత్రం పూర్తిగా సమాధానం చెప్పేసకారు. మీ నిజమైన ఆవిడతో నా ప్రశ్న లేదా సంబంధం లేదు. ఊహించి చెప్పండి; అటువంటి పరిస్థితిలో ఏమి చేసేవారు; ఏమనుకొనేవారు?"

"అదా? నా భార్యను లోకాలకంటే బాగానే తెలిసినా, లోకుల మాటలబలంవల్ల కొంత విసుగుదల కలగకపోదు; ఎందుకంటే మాటలనుకొనే పాపకాళం ఇవ్వాలి అని. అంతే కాదు, ఊహలోని ఆ భార్య ఎటువంటిదో? ఆమె అంటే నాకు ఎంత ఆభిమానం ఉందో, ఎంత అనుమానం ఉందో అడగ్నీ ముందుగా నిర్ణయించుకోండ, భలానా పనికి ఫలితంగా నేను ఏమిటి చేసి ఉండేవాణ్ణి అంటే ఏమిటి చెప్పగలను?"

"ఏమయినా అసలు మీకు అటువంటి పరిస్థితిని తలచుకో కానికికూడా భయంగా ఉంది. అలా ఉందాని అనుకూల దాంపత్యం అంటే. పోనీ, మరొక్కసంగతి అడుగుతాను కొంప లేదంటే?"

"కొంప మైండ్లుకు ఉండగలదీ"

"మీ భార్య మరొకరితో కలిసి సినిమాకి వెళ్ళడం అన్నది మీ ఊహా కూడా సరిగా అందని సంగతి. సరేకాని, మరి మీరు నాతో కలిసి ఈవిధంగా రావడం యభార్యమేకదా! ఈ సంగతి తెలిస్తే ఆవిడ ఏమనుకొంటారు? అని."

"ఏమనుకొంటుంది, ఏమీ అనుకోదు; అసలు నేనే చెప్తాను"

"బాగానే ఉంది. ఆవిడ విషయంలో మీరు ఊహించ నయినా లేదు. కాని, మీరు మాత్రం ఇంకొకరితో కలిసి తిరిగి వచ్చేవని చెప్తే, ఆవిడ విని సహించి ఊహానాలో? లేక అసం దించినట్లు వలించాలి కూడానా? ఏమి న్యాయం?"

"మీ రలాగ తర్కిస్తే నామాట అసందర్భంగా ఉండ వచ్చును కాని, దాంట్లో అనుభవసర్థిం మాత్రం లేకపోలేదు. నేను, రేడియోకోసమే కాదు, కచేరీలకని ఎప్పుడయినా తిరు గుసా ఉంటాను. అటువంటి సందర్భాలలో నాకు గురు శ్లోకాలు పుట్టకపోవాలి కాని, పుట్టినా ఆపేది లేదు. నా ప్రవర్తనలో ఇప్పుడుకాని, వెనుక చెల్వకాని కోణాల్లో కాని, ఏదైనా లోటుపాట్లు ఉన్న సంగతి ఎంత స్పష్టంగా తెలిసినా ఆవిడ నన్ను విడిచి పెట్టలేదు. ఇక, వివాహిరి జీవితం లోనే కాదు, అంతకుముందు ఎప్పుడయినాసరే, భార్య ప్రవ ర్తనలో ఏ కొంచెమా కింకించదగిన అంశం ఉన్నదంటే చాలు విడిచిపెట్టే ధర్మం చాలామంది ఉన్నారు. అందుచేత నా విష యమే ఆవిడ సాధ్యమయినంతవరకూ ఎటువంటి అనుమానాలు పెట్టుకోకుండా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అందులోనూ ముఖ్యంగా మా సంగతే పాటకుల వృత్తిలో, ప్రైవేటుల్యూవన్లు అన్నది చెప్పకొనేది ఎక్కువభాగం ఆవిష్కరణ. మరి చిన్నపిల్లలు కాదుకూడాను. అందుచేత ఆవిధంగా నా గురించి అనుమానం పెట్టుకొంటే, దినం గడవదు."

"అయితే మీరు మీ కిష్యురాండ్రను నీనూలకు కూడా తీసుకొని వెళ్తారన్నమాట?"

"ఇప్పటికీ మీ దయవల్ల అటువంటి అలవాటులేదు, అసలు ఈ రావడమయినా పరాయి ఊగుగనక మీతో వచ్చేనుకాని, ఇదే మీ కోళ్ళాయితే చాలా తిలపటాయించిఉండేవాణ్ణి. ఒక నిశ్చయమయిన ఉత్తేజమో లక్ష్యమో పెట్టుకొని, ఒక సాహస కార్యం చేసినా, పదిమంది తనను అపార్థం చేసుకొన్నందుకు మాటపడినా అర్థం ఉంది; కాని, అనవసరంగా నలుగురూ తన గురించి అనుకొనేలా చేసుకోడం ఉండ, నేను తెచ్చుకోలేం గనక అపకీర్తయినా తెచ్చుకోలేకపోతే ఎలాగన్న బ్రవిస్తుంది. అమృత్యా వచ్చేకొం. ఇప్పు డీలా మీతో మాట్లాడుతూ ఉంటే మామూలుగానే ఉందికాని, సినిమాలో ఉన్నంతసేపూ ఒకటే కునుకుపాట్లు. మధ్యమధ్యన మీ రాడిన మాటలకు కూడా ఏమిటి సమాధానం చెప్పేనో నాకు తెలియదు. ఇక ఈ హాటలువాదరికి ఎంతసేపు మేలుకొలుపులు పాడారో?"

"అక్కలేదు రెండి, బలకగానే లేస్తాడు. వాడి కిదోక అలవా టయిపోయింది."

దానిని, మేము నుంచినా!
నా ఆరోగ్యమునకు ఆలవాదము
ఆదే ఆదా!
ఆదే ఆదా!

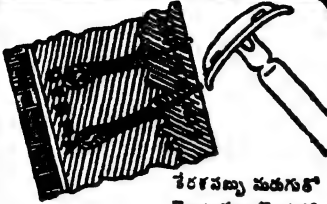
ఒకరి అనుభవం మరొకరికి విశ్వాసం యిస్తుంది. సుఖశీన
నానికి పూలబాట వేస్తుంది. భరింపరాని గర్భవేదనలో,
దిగజాలిన మనస్సులో జీవితాన్ని యీడ్వలసిన
మహిళలకు “లోధ”, విశ్వసనీయమైన శరణ్యం.

“లోధ” బలంతో దానిని మనస్సునకు
ఆరోగ్య సౌందర్యాన్ని మనస్సునకు

“లోధ” అన్నిచోట్లా లభ్యమవుతుంది.

కేసరి కుశీన రియలైజ్ - గాయకీ - ముద్రాము.

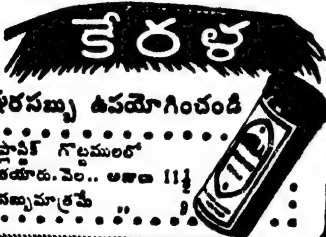
మీరు క్షవరము చేసికొన్నప్పుడు ఏమేను?

కేరవల్లు పడుగుతో వెంట్రుకల మెత్తవడి త్వరగా తెగుటకు అనువదగును.

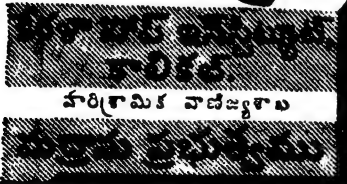
పొడవరముగా గడ్డపువెంట్రుకలు కత్తి వాటనుంచి తప్పిపోవును. కనుక వాటిని నిర్విరముగానిది తెగువల్లు చేయుటకు చిక్కనైన పడుగు అవసరము. కేరవల్లు నమ్మితిగా, నుంచి పడుగువిచ్చుటయేక దీని తపాయవిక మిక్రము ప్రతి వెంట్రుకను మెత్తవరది సులభముగా తెగువిచ్చును. ఇది కత్తిని గడ్డముపై తాటుచేసి, ముతమునకు దాదరేకుండా చేయును.

మీ ముఖవర్ణమును కాపాడుకోండి!

కేరవల్లు ఉపయోగించండి

ప్రతిక గొట్టములో రాయడం... అలాగే 11 నమ్మచూడండి

SISTA'S-KS-4-Telugu.

జగద్విఖ్యాతి గాంచిన జొండ్లపేట చూర్ణము (రిజిస్టరు ట్రేడ్ మార్కు) గ్యారంటీ! వాడిచూడండి!!

నంజా, పొండుత, గుల్మ, హృక్రోగములు, ఉష్ణాదిములు, రక్త ప్రసరము, శ్వేతిప్రసరములు, మొదలగు పరిస్థితులను నివారించుటలో చాలా ప్రయోజనము కంటివ.

వైద్యశేఖర, గుత్తి నాగయ్య

రిజిస్టరు ట్రేడ్ మార్కు

1 పొట్లము వాకిల 15 రోజులకే నుజు మిచ్చును.

15 రోజులకు సరిపడే పొట్లము 1-2 రు 5.0.0.

శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్వేదాలయము.

జాండ్లపేట. (వరసా) వీరాల, సుంట్లూరు పల్లె.

వివాహ సంబంధముల కొరకు

హిందూ వివాహ 'ఇన్స్పర్ మేషన్' బ్యూరో

ఆఫీసు; కాకినాడ, రామారావు పేట.

(రిజిస్టరు నెం. 171)

ప్రథమ, వితంతు, చీమ, వివాహములకు, రిజిస్టరు వివాహములకు కంట్రాక్టు రిజిస్టరు వివాహములకు, విడాకుల చట్ట

నిబంధనలు, తెలుసుకొను స్త్రీ, పురుషులందరు, నై బ్యూరోవారిని సంప్రదింపుడు.

వివరములకు మీ ఆడ్రెసుగల పోస్టు కవర్లు పంపుడు. అట్లు పంపనియెడల జవాబులు యివ్వబడవు.

చా ప్రయోజనము:

టి. జ్వాలా నరసింహం.

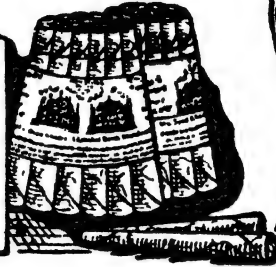
చాపురై శ్వేత పను వడ్డ.

చూర:— చీడుటంతుల అడవిల్లలకు మాత్రమే ఉచితముగా వివాహము చేయబడును. స్త్రీలకు ప్రత్యేకపథకులకల్ప

తాజ్ మహల్

మా కాతా దార్గకు
ఆభిషాసులకు
సూతన
సంవత్సర
ఆభిసంద
నవలులు.

బిడీలు

ఆర్మ్ స్ట్రాంగ్ సిటీ

డిజిల్ ఇంజన్లు

6/8 & 12/20 హెచ్. పి

“షిప్ జీ” పంపు

సెంట్రీ ప్యూ గల్

అన్ని ప్రజలలో లభించును

సోల్ ఏజెంట్లు :

వ్యవసాయమునకు, పరిశ్రమలకు

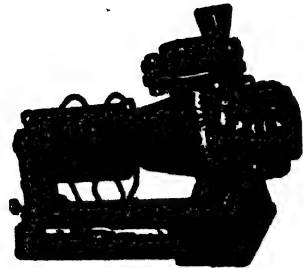
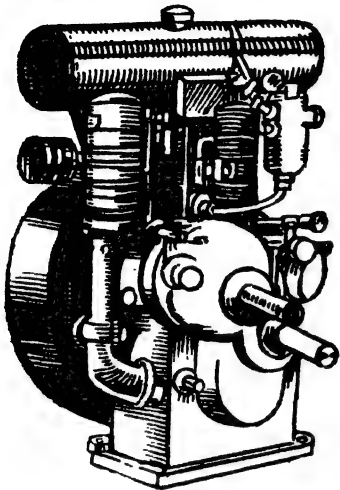
ఉత్తమమైనవి.

అనలైన విడిభాగములు

పూచీ ఇవ్వబడినవి.

సర్వసింగ్ సౌకర్యములు

ఎల్లప్పుడూ లభించును.

పుల్ సోమిటర్ అసలు ఇంగ్లీషు పంపులు, పుట్టె లాగలు, ఎలక్ట్రిక్ మోటార్లు, మోటారు పంపు సెట్లు వగైరా వగైరా కూడ లభించును.

కె. యస్. షిప్ జీ అండ్ కో.,

178/179, బ్రాహ్మీ, మద్రాసు-1.

తెలిగంబు
“LAMP”

ఫోన్ : ౨౦, 831.

హిందుస్తాన్ కో - ఆపరేటివ్ ఇన్ స్ట్రూమెంట్స్ సానైటీ లిమిటెడ్,

హెడ్ క్వార్టర్స్ : కలకత్తా

చరితములే తెలుపగలవు

1950 డిసెంబరు 31 తో అంతమైన వాలుగు సంవత్సరములకు

హిందూస్తాన్ 1950 వాల్యూయేషను

రూ. 1 కోటి 25 లక్షల పైబడి మిగులు (సర్ప్లస్) నిచ్చినది.

తెలిపిరిముగ లాభసహితముగ పట్టా అన్నిటిమీదను ఫీచా మొత్తము రూ. 1000/- కి సాలుకు

ఎందోమెంటు ఫీచా } రూ 8 లు.

యావజ్జీవిత ఫీచా }

కో నను ప్రకటింపబడినది.

ఈ ఫలితములు వడ్డీ ప్రమాణమున 5% తగ్గించుటచే రిజర్వులను బలపరచిన విమర్శనను, తగ్గగుదలకును అన్ని చిల్లర చెల్లుదగినవిను ఏర్పాటుచేసిన విమర్శనను పొందబడినవి.

తక్కువవడ్డీ సంపాదన, హెచ్చుకర్షణ, తరుగుదల మొదలగు అనేక ప్రతికూల పరిస్థితులలో పనిచేయువలసినచిన్నను ఫలితములు హిందుస్తాన్ కో వారి పొందుపైన మానేజి మెంటును, నిరాశ్చయమునైన భద్రతను, సర్వవిధముల సౌష్టవమైన ఆర్థిక స్థితిని మరొకవారు ఋణపు చేయుచున్నది.

అమలులోనున్న పట్టాలు ...

రూ. 73 కోట్ల 18 లక్షలపైను

జీవిత నిధి ...

రూ. 15 కోట్ల 97 లక్షలపైను

ఆంధ్రదేశమునకు ప్రాంచ్ ఆఫీసు :

“హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు,” గవర్నరుపేట, విజయవాడ.

ఏమీ మాట్లాడుకోకుండానే ఎవరి గడుల్లోనాడు ప్రవేశించి నిద్రపోయే ప్రయత్నం సాగించారు.

మర్నాడు బాంకు! పెలపు కావడం మూలాన అతని చెక్కు మారలేదు. ఆ మర్నాడు చెక్కు మారిపోయిందిగాని ప్రయాణం మాత్రం కొలేదు. తరవారే మూడు నాలుగు రోజులు ప్రయాణం ప్రసక్తరాలేదు. అసలు, వెళ్ళిన మరునాటి రాత్రికేవల ప్రాసన్న భావ వారాయని అప్పటికే రాలేదు. అతను మరి వచ్చేదేమిటి లేండి అంటుంది కళిక. కాని, కంకరకాస్త్రీ మాత్రం, "అః ఏమో ఏదో పెద్ద అవాంతరంవల్ల రాకేపోయిఉంటాడు గాని, అసలే రాక పోతాడా, ఇటువంటి చోటు వదిలేసి" అంటాడు. ఆమె తనలో తాను నవ్వుకొంటుంది కాస్త్రీ అమాయకత్వానికే. నిజమే కాస్త్రీ వంటి మనిషి ఎన్నడూ అలా చెయ్యలేదు. ముందు తీసుకొనిరావడానికే అనుమానించి ఉండేవాడు. కాని, ఒకమారు వచ్చిన తరవారే మాత్రం, ప్రాణంపోయినా విడిచిపెట్టి ఉండేవాడు కాదు. అటువంటివాడికి భావనారాయణ లాటి మనిషి తర్వీం ఏం తెలుస్తుంది? తానే భ్రమపడ్డాదికదా, తక్కిన విషయాలలో ఎటువంటి వాడైనా తన విషయంలో స్థిరంగా ఉంటాడని.

ప్రత్యేకించి ఇద్దరికీ ఒక కార్యక్రమమంటూ లేదు. కలిసి సోజనం, ఫలహారం చేస్తున్నారు. ఉదయం ఒకమారు కంకరకాస్త్రీ తిరిగి వస్తాడు. మధ్యాహ్నం భోజనానంతరం కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొని, తరవారే మూడుగంటల ప్రాంతంలో లేచి కాఫీలు ఫలహారాలు పూర్తిచేసుకొని, కొంతసేపు ఏవో కబుర్లు చెప్పకొని; పాపంకాలం విధిలోకి బయలుదేరడం, ఏదో ఒక నీనీమా చూసి రాత్రి తొమ్మిదిన్నర ప్రాంతంలో చేరుకొని, హాటలు తొమ్మిదికే కట్టేసేవాడు, తను గదులవద్ద కేరియరులలో పెట్టబడి ఉండేది భోం చేసి పడుక్కునేవారు.

నాలుగవనాడు కంకరకాస్త్రీ ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు హాటలు మేనేజరు అడిగాడు. "సార్, మీరు మరి రెండురోజులు ఉంటారా? మొదట్లో రెండురోజులే ఉంటామన్నాడు. మరేం లేదు. మీ గది మరవరికయినా కావాలంటే మళ్ళీ చెయ్యడానికి"

కంకరకాస్త్రీ! అతడి ప్రశ్న అంతరార్థం తెలియకపోలేదు. "నేను రెండురోజులే ఉండాలనుకున్నాను. కాని, ఇక్కడికి వచ్చేక మరి కొన్ని పనులు కూడా తగిలేయి. ముఖ్యంగా మా ప్రక్క గదిలో ఉన్నార వాళ్ళు మా వాళ్ళే; అతను భావరాయణ భూముల కిక్కుల వనూళ్ళకని జెళ్ళు. ఒకటి రెండురోజుల్లో రావలసినవాడే. అక్కడ ఏమి తప్పనిసరి పనులు ఉన్నాయోగాని, అవిడకు అక్కడ వాళ్ళవాళ్ళతో పడుకు. అందుచేత ఇక్కడే ఉంటున్నాది. అతను వచ్చేవరకూ ఇక్కడ తోడుగా ఉండమన్నది నన్ను. అందుచేత నేనింకా మరి కొన్నాళ్ళపాటు ఉంటాను. అంటే చెప్పలేను. అతను వస్తే వాళ్ళు ముద్రాను వెల్లిపోతారు. నేను మామూలు వెల్లిపోతాను. అంతవరకూ ఉంటాను, మీరు కావాలంటే మరికొంత అద్యాప్తు ఇస్తాను, మీ రెండు గదులకూ."

"అద్యాప్తు! బాధలేదండి; వెళ్ళిపోయేటప్పుడు పెటెరో చేస్తాను నే నడగడం ఎందుకంటే, మీరు మొదట రెండురోజులే ఉంటామన్నారు. మీరు ఇప్పుడుంటే బాధలేదుగాని, రేపు భారీ చేసేసి, ఈ లోపుని నేను, మరవరయినా కావాలంటే లేదని పంపించేస్తే అనవసరంగా గది భారీగా ఉండిపోతుంది చూడండి."

"నిజమేనండీ"...మేడమిడికి వెళ్లి కళికతో అంతా చెప్పేడు. ఆమె ఎందుకో నవ్వుంది; అతనికి నవ్వు వచ్చింది. అతని నవ్వు చూస్తే ఆమెకు మళ్ళీ నవ్వు వచ్చింది. ఆ నవ్వుల కొక అంతు కనబడలేదు.

హాటలు మేనేజరు అడిగిన మాటల్లోగాని, తన సమాధానంలోగాని, ఎక్కడా నవ్వు రావలసినమాటలు లేవు. ఆ సంగతి తనకు తెలియదా అంటే తెలుసును. అయినా ఎందుకో ఆమెతోపాటు తాను నవ్వుకున్నాడు, ఆ నవ్వులో ఉండే ప్రభావం కావాలి. లేకపోతే తా నెందుకీంత అకారణంగా నవ్వుతాడు.

హాటలు మేనేజరుతోనయితే అంత స్పష్టంగా చెప్పగలిగేడు గాని, వాస్తవానికి పరిస్థితి అంత సంతృప్తికరంగా లేదు. ఆ భావనారాయణవచ్చే ఆగి మరిలేవటం. అతని మొట్టమొదటిమారు నీనీమా కలిసివెళ్ళిననాటిరాత్రి, అతను తాను తను ఊరికి వెళ్లి పోయేవాడని రాకుండా ఉంటే బాగుండు ననుకొన్నాడు. కాని, ఇప్పుడు అందుకు విరుద్ధంగా అతడు వస్తేనే నయమని పిచ్చున్నది. అక్కడితో తన బాధ్యత వదిలిపోతుంది. తాను ఏమీ పూర్తిలేనట్లుగా వెల్లిపోతే ఎవరూ ఏమీ అనలేదు. ఆమెతో తన కిదివరకు ఏమీ సంబంధంలేదు; ఇకముందు ఉండబోదు. అటువంటి సందర్భంలో తనకేమీ బాధ్యత లేనట్టే. అయినా ఒక స్త్రీని విరాధారంగా ఏమయితే కానీ అన్నట్టు, విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోగలడా? ఆమె ఏమిటి చెయ్యదలచుకొన్నది విశ్చయంగా తెలియదు. ఒకప్పుడు తన కేమీ భయమా బాధా లేనట్టూ, తిరిగి యింటికి వెళ్ళి పోతానంటుంది; మరొకప్పుడు మాట్లాడితే అసలు ఎక్కడికి వెళ్లి పోతుందో తనకే తెలియనట్టుంటాయి మాటలు; చూడగా చూడగా అన్నిటికీ తెలియని ఆత్మహత్యా ప్రయత్నంలో ఉన్నట్టు కూడా కనిపిస్తుంది. ఇంతటి సాంవిర్యవతి, విచేకవతి జీవితం మొగ్గులోనే వాడిపోవడమా? ఎంత చక్కటి గొంతు, నేర్చుకోకపోయినా నీనీమా పాటలు చక్కగా పాడుతుంది; కొంచెం సాధకంతో, ఎంతగానయినా అభివృద్ధి కావచ్చును. అందుకే, ఆ భావనారాయణ వచ్చి తీసుకొనిపోతే, తనకు మరి ఏవిచారమూ ఉండదు. అయితే అతగాడి తర్వీమేమిటో. ఇంటిలోనుండి లేవదీసుకొని వచ్చి, కొన్నాళ్ళపాటు సరదాగా గడిపి, ఇప్పుడేలా మాయమై పోవడం. మనిషిబుద్ధిని స్వార్థం అన్నది ఇంత దట్టంగా అలుముకోగలదన్నమాట!

అటువంటి మనిషిని ఎలా నమ్ముకొని బయలుదేరగలిగిందో? "మరేమిటి చెయ్యడం, గర్వంతరం లేకపోవట్టే; నాకు కొంత తెలుసును; అయితే ఇంత త్వరలో ఇలా తయారవుతా ననుకోలేదు;" అంటుంది.

“సరే కాదు ఎటువంటి వాళ్ళయినా, ఏ ఉత్సాహంతో బయలుదేరినా తన కదంతో అప్రస్తుతం. ప్రస్తుతం వాడు కన్నే వాళ్ళిష్టం. భావికార్యక్రమం ఏదిధంగా నిర్వహించుకొన్నా తనకు రాధ లేదు; లేవచ్చును ఆమెను తీసుకొనిపో, అనవరితల్లి దగ్గర నయినా విడిచిపెట్టేయ్యాలి; అంతేకాని, ఇక్కడ ఇలా హోటలులో విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోడం కట్టేటను విడిచిపోవడంతో కనూనం కాదు!”

ఇక్కడి తన వాస్తవికత గురించి ఆలోచించివచ్చును తాను చేస్తున్న పనిలో ఏమీ పొరపాటు లేదనిపిస్తుంది. కాని, వచ్చుచూసినవచ్చునుమాత్రం చెప్పలేని గాఢరా కలుగుతుంది. తన ప్రయాణపు బట్టలలోని తెచ్చినదేకాదు, చెక్కు చూర్చిన అరవై రూపాయలలోనూ చాలాభాగం కలిగిపోతుంది. ఇంకా హోటలువాడి లిలు ఎంతో వస్తుందో! అతడుకన్నే తనకు పూచీలేదుగాని, లేకపోతే వాళ్ళిల్లునూడా చెల్లించాలి అంటే తన దగ్గరున్న డబ్బు చాలను; అక్కడ అన్నయ్య వదిలా ఏమనుకొంటూ ఉంటారో? తాను డబ్బుపట్టుకొని రాగానే అన్నయ్య బయలుదేరాలనుకొంటున్నాడు చెల్లి సంబంధం నిర్వహించే ముహూర్తానికే. తీరా తను వట్టి చేతులు వాళ్ళుకొని వెళ్ళితే ఏమనుకొంటారు? అసలు ఇంత డబ్బు ఎలా ఖర్చుపెట్టేవని చెప్పడం. పోయిందని అబద్ధం చెప్పడమా? అంతకంటే యధార్థమే చెప్పేస్తే మమృతారా? వాళ్ళో మమృతలనే ఉంటుందిగాని, లోపల చిన్న అనుమానం ఉండిపోతుంది, ఏమీ కనలం సహాయం చెయ్యడానికే ఖచ్చితమైన ఉంటాడా? ఇంకా ఏమో? తా నయినా ఇంకొక్కసారింది అనిధంగా అనుమానించి ఉండేవాడే...

ఆమె రావడంతో అతని ఆలోచనలో అంతరాయం కలిగింది. “ఇవారే మధ్యాహ్నం నిద్రపాటుచేసే ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టున్నాడు.”

“అలాచూడలేదు. నిద్రపట్టకపోయినా, అందుకొసమని ఎందుకు తాపత్రయపడడమని ఇలా భావించాడు ఏదో చదువుచాడు. అప్పుడే ఎందాకాలం వచ్చేసినట్లే ఉంది. చదువుకాతేదు, నిద్రా కాతేదు. మీరు చాగా నిద్రపోయారా?”

“నాకు మరి ఉన్న పనేమిటి, పగలూ రాత్రి కూడా నిద్ర పోవడమే.”

“ప్రస్తుతం నా పని అంతేలేంది.”

“మీకు ఇంటికి వెళ్ళక కావలసినంత వసుంది. నాపని ఎప్పుడు ఇంతే. అయితే ఏమిటి ఎప్పుడు బయలుదేరుకున్నాడు? అసలు మీ మొగం చూస్తే ఇంటిమీద ధ్యానం వుట్టవట్టుంది.”

“అట్టంలో చూసుకొంటే నా మొగంలో నాతో కనబడడం లేదు. సరే మీ కేదో దివ్యదృష్టి ఉంది కాబోలు.”

“ఉండోలేదో మీరే నిర్ణయించాలి. మీరు ఇంటినిగూర్చి మీ క్రమగతిని గూర్చి, మీ అభిప్రాయనిగూర్చి ఆలోచిస్తున్నారా లేదా? అనివ. సోమరి? ఏంచేస్తూ ఉండిఉంటారు? ఏమో, పాపం మీకయినా ఏంటెలుస్తుంది; మీ దన్నుప్పటి కార్యక్రమా

ని! ఇప్పటికీ ఏమీ కూర్చు ఉండో? ఏమయినా మేముసంతోషంతో యత్నం చేసుకుంటే చెప్పిన గుర్తులను మీరు ఫలానా, ఫలానా రకంగా ఉంటారని తీసుకువడం లేదు! అయితే యక్షిర ఒకరై; కొడుకు లేకు. మీకు మాత్రం ఆలోచనలో ఇద్దరూ ఒక్కమారే మెరుస్తూ ఉంటారు కాబోలు. మీ ఆభ్యాసం చేసు చెప్పారు (కంకరాక్షి) భయం వేసింది ఏ చేరు చెప్పారు చెప్పా అని) కాని, మీ క్రమగతి చేరు మాత్రం చెప్పారు కాదు. మరి ఇవారే చెప్పిరవరిసిందే. లేకపోతే సాయంత్రం ఏకాదు! రాను. రాత్రి నీరీదు! రాను. అసలు వెళ్ళిపోనయినా చెప్పారా లేదా?”

“వాని చెయ్యకలసిన బలవంతం ఏదో చెయ్యకపోలేదు గాని, కొని చెప్పించలేకపోయేడు.”

“ఒక ముండిపట్టుదలన్న కూటి, నేను చూస్తూ కదా! ఇవారే చెప్పకపోలే బిల్లేదు. అంతగా నోటితో చెప్పడానికే మొగం కూటం అయితే, కాగిరిమీద రాయండి, అంతే లేకపోతే అంత వరకూ నేను సత్యాగ్రహం చేస్తాను. భోజనం, కాఫీ ఫలహారమూ అన్నీ ముట్టుకోను”

“మంచి సత్యాగ్రహమే. ఇది పూర్వం వెల్లికలవాళ్ళ పద్ధతే. అదిగింది ఇచ్చేవరకూ ఏదో ఒకరకంగా కలిగింది. రాధ కలిగించుకొని, అవలంబాణ్ణి భయపెట్టడమన్నమాట?”

“మోకప్పుడిందులో వచ్చిన మహావృత్తుమిటికదా! అయినా మీ కంకురి మొగంబామో నాకర్థంకాకుండా ఉంది. అయితే మరి చెప్పరన్నమాట!”

“ఎందుకు చెప్పకు? అయినా నాచేత చెప్పించాలని మీ కందు కింత పట్టుదలగా ఉండో నాకర్థంకాకుండా ఉంది. ఒక నాలుగూరాలమాట విన్నందువల్ల మీకు కలిగే ఆనందం ఏమిటి?”

“మీకు చెప్పకపోవాలని ఎలా పట్టుదలగా ఉండో, మీచేత చెప్పించాలని నాకు అలాగే పట్టుదలగా ఉంది. అయితే నాలుగూరాల పేరన్నమాట! ఏమిటి చెప్పా; నాది నాలుగూరాల పేరే. ఏమిటయి ఉంటుంది, జయలక్ష్మి, కళిదాసు, మనోరమ, రాజ్యలక్ష్మి, ఇందుమతి, భామమతి, వానకమ్మ, మందరమ్మ, పరస్మతి...”

“అలాగే ఆవరణ మరికొన్ని పేర్లు చెప్పండి.”

“మీ గమ్మత్తు నాకు తెలిసింది. చివరికి నాచేత చెప్పించి అజ్ఞ అజ్ఞ అని తప్పుకొంచామనా? అలా బిల్లేదు. మీరు స్వయంగా చెప్పిరాలి.”

అంతసేపూ కంకరాక్షి ఏ చేరు చెప్పడమో అనే ఆలోచిస్తున్నాడు. ఏదో చేరు చెప్పేసి, తరవాత మరిచిపోవడమే. నాలుగూరాల పేరని నిర్ధారణ అయిపోయిందికదా? నాలుగూరాల ఏకాక్షర తన కమ్యూనికేషన్ చేయడానికి ఉన్నాయో? ఆ పేరు లోకి పేరులలో? నన్ను గా పొడుగ్గా బంగారపు తీగలూగే. పాపం, అంత పాదపుగా ఉండడమే ఒక ఆకలక్షణ మయింది తెల్లగా మళ్ళీ మార్చుట్టో. ఆమె ఎలా ఉంటేనో, ఇప్పుడు తనకు

యోగవదుతున్నది. ఎక్కడ రాయనుంటారు? ఈ శేషరూపాద రాధువా?

“ఉహూ ఈ పుస్తకంమీద రాసి నాకు బహుమతి చెయ్యండి బ్రాహ్మ చిహ్నంగా ఉంటుంది”

“మంచిదే, నన్ను మరిచిపోయినా, మా ఆవిడ శేషరూపాద కనిపిస్తూ ఉంటుంది.”

రాసివ తరవార ఇంకా ఈ విషయంలో చాలా ప్రసంగం వస్తుందనుకున్నాడు కంకరశాస్త్రి. కాని, వెంటనే “అమ్మయ్య, ఇప్పుటికి మీ చేత చెప్పించ గలిగాను” అని పుస్తకం పట్టుకొని రమ్ గదిలోనికి వెళ్లిపోయింది కళికా.

ఆ సాయంత్రం మామూలుగానే షికారుకట్టారు. రాత్రి నీసేపా వాలయకుకూడా తీర్చుకున్నారు—మర్నాడు ఉదయం ఆరేకు వీధిలోనికి వెళ్లిరావడం మామూలుకంటే ఒక గంట ఆలస్యం అయింది. క్రిందను అడిగితే తాను వచ్చేవరకూ భోజనం పంప వద్దని ఆమె చెప్పిందని తెలిసింది. సరే, వెంటనే గొంతు భోజన వాలూ మీదికి పంపమని చెప్పి, వస్తూనే అడిగాడు. “నాగరించి మీ గొంతు కూర్చోవడం, నాకు దాగ్లో మర్రి తీసేసు తగిలింది; అందుకు తోడు ఒక బెగని బాధా భాసి పట్టుకొంది. శాస్త్రమగ్నమనిలబడి గంటల తరబడి అలా వీధి ఉపవ్యాసం చెప్పుకు పోవడమే. ఈ మగ్నస్థితి వైదిగా బాగుగా ఉంటున్న మా స్నేహితుకు ఒక కనిపించేను. వాణ్ణి ఒమల్చుకుని వచ్చేసరికి ఇంత సేపయింది.

“పోనీకూడా తీసుకు రాతేదామోరా? ఇక్కడే భోజనం వద్దకురా! లేక నేనున్నానని తీసుకురావడం మనీషేరా?”

“లేను—వాణ్ణి పిలవక్కలేదు; రిపం రమ్ ఆహ్వానించుకుని వచ్చే రకమే. అయితే, ఇప్పుడు వాణ్ణి త్రవారి ఈడు గుంటూరు బస్సుస్టాండ్—ఒక అయిదు రూపాయలు బసులకిగి వెళ్లిపోయేడు; అందుకు ఉపాధ్యాయం ఆ ఉపవ్యాసం అంతా!”

“ఒక్క అయిదు రూపాయలతో విడిచిపెట్టేసింది. ఎంత యినా యీ అడన్నీ హితులకంటే మగన్నీ హితులే వెయ్యరెట్లు వయోకదూ! సమయం తప్పివస్తే, నిర్వ్యాగమాటంగా చెప్పుతప్పును కూడా చెప్పు లేదని. అంతే కాని, అదే ఒక శ్రీ స్నేహితురాలయితే అంత కఠినదనం వస్తుందా? అందులోనూ ముఖ్యంగా మీరంటి సహృదయులకు?”

“నిజమే అది నాలాని లోపమే కావచ్చును”

“లోపం మాటకేమిగాని ముందు మీకు వల్లమారిన లోపం వచ్చింది నామీద ఇలా అన్నందుకు. సరే, నామీద లోపం తరవార తీర్చుకోవచ్చును గాని ఇందాకా మీకేదో ఉత్తరం వచ్చి వట్టుంది”

“ఉత్తరమా? అన్నయ్య రాసిఉంటాడు, కాదాకదరా?”

“ఏమీ నాకేం తెలుసును పోయేమోనావచ్చి అడిగితే మీ ప్రక్కగడ అని చెప్పాను. అరేకు తలుపుసందులోనుండి పతేనీ వెళ్లిపోయాడు.”

“సరే—”

అరేకు ఉత్తరం వదిలి అలాగే కుర్చీలో కూర్చుండి పోయాడు. ఆమె ఒక అరగంటపైగా చూసి, వచ్చి, “ఏమిటంత తీక్షణంగా ఆలోచిస్తున్నారు? మా అక్కయ్య చెప్పిన మెల్లిటి వీవాట్లు చాలా గట్టిగా తగిలేయి కాబోలు; తరవార ఆలోచిస్తున్నాని రెండి ఎలా కాంతిపడెయ్యవడా అని. నేనూ నాచేత వయస్వరూపం చేస్తాను రెండి. అక్కడ తేలిలమీద భోజనం పెట్టేనీ వచ్చేను.”

ఆమె చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకొని వెళ్లిలేమగాని, అంత పని చేసింది. అరేకు ఏమీ మాట్లాడకుండా ఎలాగో భోజనం ముగించేవాడు. వెంటనే చొక్కా తొడుక్కొని బయలుదేరుతూ ఉంటే “ఇంకా చేతికితీ అయినా అరలేదు; ఇంత ఎండలో ఎక్కడికి వెళ్తుంది?” అంది కళికా...

“అలా బజారుపని కొంత ఉంది. పిల్లలకు ఏనో ఆటవస్తువులూ అవీ కొనాలి; మా వదలి ఒక మంచు చీర తెచ్చానన్నాను. అసలు మరిచిపోయేను, ఇంతసేపూ నాలో నే ననుకుని, మీతో చెప్పేనీ వనుకున్నాను. ఈ సాయంకాలమే మన ప్రయాణం. మీరు మరేమీ అడ్డు చెప్పడానికి వీలేదు. అంతగా ఆరేకు వస్తే, ఇక్కడికి వచ్చివరాడు అక్కడకు మీయింటికి? రాతేదా? అందుచేత మనం ఈ సాయంత్రం బయలుదేరిపోగే, మిమ్మల్ని రాజమండ్రిలో మీయింటిదగ్గర దిగబెట్టి, నేను, శేషరూపం మాకుర చర్చిపోతాను. ఏమంటారు?”

“ఏమంటాను, మీరంత నిశ్చయంగా మాట్లాడుతున్నప్పుడు, సరే, మీయిచ్చమే. కాని, మీరు తొందరగా బయలుదేరుతున్నట్లున్నాడు. నావల్ల ఒకపూట మాత్రం ఎందుకు ఆలస్యంకావడం? అంతే కాక, మీయింటికి మీరు రావడం ఎందుకు? నేను ఎవరితో బయలుదేరేనో అందరికీ తెలుసును; నాతోపాటు మీకుకూడా అపకీర్తి ఎందుకు? ఉచల మరేమీ అనకండి, పోనీ, నాతోపాటు, నన్ను రాజమండ్రి స్నేహమలో దింపెయ్యండి. అక్కడ బండి చాలాసేపు ఆగుతుంది. మాంబుల్లు స్నేహమకీ అట్టే దూరింలేదు. మా వీధిదాకా కూడా రెండి కాబాలంటే. అంతే కాని, మీయింటికి రావడం ఎందుకు. ఇందుకు ఒప్పుకొంటేనే నా ప్రయాణం.”

“అలాగే. మరి నేను బజారుకి వెళ్లాలి;”

“ఇంకా చాలా టైముందికదా: మరొకగంటపోయి వెళ్ల కూడమా?”

“ఇంకా అటునించి వచ్చి హోటల్లో సగ్గుకోవాలి. మరి మీరు అన్నీ సర్దుకుని ఉండండి.”

క్రిందకు వెళ్లి హోటల్లో మేనేజరుతో తామిద్దరూ నాటి సాయంత్రమే వెళ్లిపోనున్నారనీ, పిల్లు అంతా ఎంతయిందో చూడమనీ, సాయంకాలం పానెంజరుకి వెళ్లిదానికి వీలుగా కాస్త భోజనం రియారు చేయించే ఏర్పాటు చేయించమనీ, మెట్టు దిగి రిక్కలో కూర్చుని, పెద్ద బజారుకి తీసుకొని వెళ్లిపోమని చెప్పి, మర్రి తేలులోని ఉత్తరం తీసుకుని చెదువుకొన్నాడు. ‘చిరంజీవి

తమ్ముడు శంకరశాస్త్రి! అనేక ఆశీర్వాదములు చేసి కామేశ్వర శర్మ వ్రాయునది. నీవు పెళ్లియిన్ని దినములైనను రాకపోకటాన ఇచ్చట నాకును మీ వదివకును మిక్కిలి ఆందోళనగా నున్నది. నీ శరీరములో ఏమయినా అస్వస్థతగా నున్నచో వెంటనే టెలిగ్రామియ్యగలవు; మేము ఉభయములూ వచ్చెదము. అక్కడ నీ వింకను ఉండుట అవసరమయినచో, తక్షణమే టెలిగ్రామియ్యటగాని, లేనిచో నీవు బయలుదేరి వచ్చుటగాని చేయవలెను. నీదగ్గరనుండి ఏవారయినా లేకపోవుటవలన మనస్సు పరిపరి విధముల పోవుచున్నది. సాధ్యమయినంత త్వరలో బయలుదేరి రాగోరాను. ఇచ్చటను, నీవు విజయవాడ బయలుదేరిన మరునాడే ఒక పెండ్లి సంబంధమువారు వచ్చివారు. అన్ని విధములా నాకును మీ వదివకును వచ్చినది. నీకును వచ్చగలదనే అనుకోవచ్చును. నీవువచ్చి ఇష్టపడినచో ఈ మామూలములలోనే వివాహము జరిగించుటకు వారు సిద్ధముగా నున్నారు. ఇంతే సంగతులు గ్రహించవలెను.—

క. కామేశ్వరశర్మ

ఈ ఉత్తరం శశిశర్మ చూసిఉంటే—తనను అబద్ధింపనుకుంటుంది. అంతకంటే పెద్ద వద్దం ఏమీ లేదుగాని, తాను ఎందుకో తనకే తెలియకుండా ఒక అబద్ధించెచ్చేడు. దానిని మధ్యలో ఎందుకు తెంపివేయాలి. అలాగే కొనసాగిస్తేనే మేలు— ఇంకెంత, మరి కొద్ది గంటలు. అంతే ఆమె ఎవరో తానెవరో? ఆయినా ఇచ్చటెట్టుకు తన జీవితంలోని ముఖ్యమయిన సమస్య ఆమెకు సంబంధించినదే. ఆమె క్షేమంగా ఇంటికి చేరుకొంటే, తరవాత సంగతికి తాను కర్తకాడు. అదమం తన పరిస్థితుల్లో చేయగలిగిన పని, చేసినట్టే అనుకోవచ్చును—

చేతి ఉంగరం అమ్మగా వచ్చినవల్ల తనదగ్గర మిగిలిన డబ్బా కలిపితే చూటలు బిల్లు చెల్లిపోగా ఇంకా మూడు పాతిక రూపాయలు మిగిలేయి. ఓ, ప్రయాణానికి మరేం లోటు లేదు; తరవాత సంగతికి అటుంచి నరుక్కు రమ్మన్నాడు.

తాను బాధకుండి వచ్చేక సర్దుకోవలసి ఉంటుందనుకున్నాడు. కాని, వచ్చేసరికల్లా అన్నీ ప్రయాణానికి సిద్ధంగా అమర్చుకొన్నాయి.

ప్రయాణం చాలా సదుపాయంగానే సజ్జించింది. శాస్త్రికి మొదట్లో ఉన్నంత తృప్తిగాలేదు. రాజమండ్రి దగ్గరవకుతున్న కొద్దీ రైలు మరికొంత నెమ్మదిగా నడుస్తే బాగుండు ననిపించసాగింది. ఒకవేళ ఏకారణంవల్లనయినా రయిలు ఆగిపోయి సంత విస్తే? అతడు విన్న రైలుప్రమాదాల వృత్తాంతాలన్నీ ఒక్కమారు మనసులో మెరిసేయి. అప్పుడేమిటి కావలసి ఉంటుంది. తాను ఆమెను విడిచిపెట్టి వెలిపోగలడా? విడిచిపెట్టక ఏమి ఫలితం? ఎన్నార్కు కలిసిఉన్నా ఇంతే. తానేమో వివాహితుడు; ఆమె ప్రస్తుతానికి ఎవరికీ చెందినది కాకపోయినా తనయడలమాత్రం ప్రేమ ఉందనుకొందు! ఏమీ సావకాశం లేదుకదా! అయి ఉండడానికి బీదీ తాను వివాహితుడకదా! వివాహితులయినంత మాత్రంలో బాళ్ళ మనస్సు కలిగించదనీ. వాళ్ళవివాద ఇతిరులకు

మనస్సు కలగరాదనీ ప్రకృతి సహజమయిన నియమం ఏమీ లేదు కదా! అలాగే ఉండేమాటైతే, ప్రపంచంలో ఇన్నిరకాల రహస్య బహిరంగ ప్రణయశృంగారాలు నందరినీంచడానికీ బీదెలాగుంటుంది?

“ఏమిటి చాలా తీక్షణంగా ఆలోచిస్తున్నాడు?”

“ఏమీలేదు, ఇంకెన్ని స్నేహస్థుండి మన సంయుక్తప్రయాణం అని?”

“మీ కంటి త్వరగా నా నుండి తప్పించుకోవాలని తనా తనగా ఉందన్నమాట?”

“నా కెలా గుంటుందనుకొంటే మీకు తృప్తిగా ఉంటే అలాగే అనుకోండి.”

గోదావరి బ్రిడ్జివీధి రయిలు నడుస్తున్నప్పుడు దామె అంది “ఎన్నోమార్లుగానేదాన్ని, ఈ రైలు మీంచి కిందకు దూకేస్తే, అని కాని, అవిధంగా పదిమంది దృష్టిని ఆకర్షించడం నాకు అసహ్యం. లేకపోతే, ఎప్పుడో మూడునాలుగేళ్ళ క్రితమే ఆ పని చేసిఉండేదాన్ని. అసలు మనిషికి దీనికయినా స్వతంత్రం ఉందిగాని చావడానికి మాత్రంలేదు.”

తన మామగారు ధోరణిని “ఎందుకులేదు; ప్రతిదినమూ ఎన్నో ఆత్మహత్యలు జరుగుతున్నాయి” అన్నమాట స్ఫురించినా, అందులోని అసందర్భమయిన నూచినను గుర్తించి, “ఆత్మహత్యకు ఉపయోగించేదీ, ఒకమూలకు కూర్చోని విచారించడానికి ఉపయోగించేదీ అదీ స్వాతంత్ర్యమేనా? అనవసరపు ఉద్రేకం లేకుండా, ఇంత వివేకంగా మీరు మాట్లాడడం నాకు అనందంగా ఉంది.”

ఆమెచేతిరుమాలుతో కట్టబడిన చిన్న పెట్టె ఒకటి అతని చేతిలోఉంచి, “ఇది మీ ఆవిడకు. మీకు ఆవిడదగ్గర ఎలాగూ భయంలేదుకదా. నేనిచ్చేనని చెప్పండి. అసలీది తన్నుగా ఆగి డకుపోవులో సంపాదనకున్నాను. అయినా మీ చేతిలో మీకు స్వయంగా ఇవ్వడం మరి బాగుంటుంది. ఏముంటుందో అదితే స్వయంగా చూసుకోవాలి; అంతిమకు మీరు చూడబోడనుకుంటున్నా” అంది.

“నాకు చూ ఆవిడదగ్గర ఎంత భయం ఉందో పరీక్షిస్తున్నట్టున్నాడు?” అంటూ కొటు లోపలితేలులో పెట్టుకొన్నాడు. చేతి గుమాయివీధి చాలా చక్కని వగిడిపని ఉంది; కమ్మటివాసన కూడా వస్తోంది. ఏ పెంటో, పరిగా పోల్చుటకుండా ఉంది.

ఆమెను జట్కలో ఎక్కించి తిరిగివచ్చాడు శంకరశాస్త్రి. కొంతసేపటివరకూ చివరి రెండునిమిషాల్లో జరిగిన సంగతులే మనస్సులో మెదలసాగాయి.

“మా బిధివరకూ చాచా?”

“ఎందుకూ, మీమీద నాకు అవతురి నమ్మకం లేదు. నేను అక్కడ రేడియోస్టేషనువాళ్ళతో మరొకమారు కూడా వెళ్ళిపోతాను. తప్పకుండా మీకు బ్రాగ్రామిస్తా మన్నాడు; అసలు అనకోచేస్తారులేండి. వస్తేమాత్రం తప్పకుండా వెళ్ళండి.”

“ఎందుకు చెళ్లనూ, అందులోనూ మిమ్మల్ని ఇంత క్రమ పెట్టినందుకయినా వెళ్లను. మీరు తొందరగా బయలుదేరేరు. అక్కడ తేమంగా ప్రతేకించాక పిలుచుకుకొని ఒక ఉత్తరం రాస్తారటనూ, ఎందుచేతంటే మిమ్మల్ని ఇంతవేగంలో మరిచిపో గల ననుకోను” అంటూ ఆమె జట్కా ఎక్కి కూర్చుంది.

అతడు మామూలు అలవాటు చొప్పున, ‘నమస్కారం చెలవు’ అన్నాడు.

ఆమె మొగం తిప్పి, “నమస్కారం” అని మళ్ళీ మొగం అటు తిప్పేసుకొంది. జట్కా వదిలిపోయింది. ఆ మాట మాట లాగ లేకపోవడమే కాదు, కళ్ళలో నీళ్లు నిండిఉన్నాయి. అంతే కాదు, తనకు తెలియకుండానే కాస్త్రీకళ్ళలోనూ నీళ్లు కమ్యాయి. జట్కా మలుపుతిరిగే సమయంలో తిప్ప ఆమె వెనక్కి తిరిగి చూడలేదు. అప్పుడు చూసినా, మరి బాధలేదు, కళ్ళలోని నీళ్లు కనబడనంత ఎడం ఉంది తమ మధ్యను—

రైలు ద్వారాపూడి చాలేవరకూ అతని మనస్సు ఒక తిన్నగా ఆలోచించే స్థితికి రాలేకపోయింది. ఆమె ఎదురుగా జట్కాలో కూర్చున్నట్లుగానే, రైలుతోపాటు జట్కా సమానాంతరంగా పరుగెడుతున్నట్లుగానే గీచరించ సాగింది.

ప్రక్కనుండి ఎవరో “అగ్గిపెట్టుంటే ఒకసారి ఇప్పిస్తారా?” అవ్వంతో అతను మామూలు ధోరణిలో పడ్డాడు. లేదంటూనే తేలు తడిమి చూసుకున్నాడు రైలుటిక్కెట్టు ధ్వజంగా ఉంచారేదా అని.

ఆమె యిచ్చిన పెట్టె తిగిలింది. తీసి వాసన చూసేడు. ఆమె తన భార్య కిమ్మంది. ఆమె స్వయంగా విప్పి చూడవలసిందేకాని, తాను ముట్టుకోనైనా కూడదట—అనుకొంటూ చేతిరుమాలు నెమ్మదిగా విప్పేడు. ఇదేనో కొత్తరకం పెంటుపెట్టే; తానిది వరకు చూసినదికాదు; అయితే లోపల సీసాలేదు. ఏమిటి సెప్పా ఇది ఉత్తరమా? అరే, తన భార్యగని చెప్పి, తనకే రాసిఉండే.

మిశ్రులు క్రి కంకరకాస్త్రీగారికి: ఈ ఉత్తరం మీరే చదువు తారని నాకు తెలుసును. మీరేకాక, మీకానోయే భార్య చదివినా ఇందుకుమూలంగా మీ నుంచి వెళుగా ఉపాించవలసిన పరిస్థితి కలగదనే నా నమ్మకం.

మీ మాటలనుబట్టే మీరు అనివాసీకులని నేను తెలుసు కొన్నాను అయినా మీరు అవిధంగా చెప్పడంలోని మీ సను ధ్దేశాన్ని నేను అర్థం చేసుకోగలిగే ననుకొంటున్నాను.

మీవంటి నిగ్రహమూ, పరోపకారబుద్ధి కలిగినవారు, అందులో ముఖ్యంగా నావంటి మనిషిని, ముందుజనకలతో నిమిత్తంలేకుండా మీ కి క్రి ఉన్నంతవరకూ నాయం చేసినందుకు, మీరు అన్ని విధాలా అభివృద్ధిచెందాలని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించడం కంటే నేనేమీ చెయ్యలేను.

మొట్టమొదట తెలుసుకోలేకపోయినా భావనారాయణ శ్రవణం నాకు తరవాత బాగానే తెలిసినట్టింది. అతడు జల్లి తోతున్నాడంటే, మరి తిరిగి రాదనీ, ఏదో నా తంటాలు నేనువది

ఇల్లుచేరుకొంటానని వూరుకొంటాడనీ తెలుసును. అయితే మా యిల్లా పరిసరాలు వీటి నుంచి మీకు కొంత చెప్పేమకదూ, ఎక్కువ రాయడం అవవసరం. నేను ఆరోజే ఇంటికి వెళ్ళినా ఈ రోజున వెళ్ళినా పడవలసిన అపనింద ఒకటే. భవిష్యత్తులో ఏ ఆకాశక్షత్రమూ కనబడని దైనికయాత్రాక్రమమూ ఒక్కటే. అందువల్లమరొక జాలగ యిరు రోజులు ఉండితీరే నేమిటను కున్నాను—అసలు ముఖ్యకారణం మీవంటి మిత్రులు దొరకడం. అయినా రోజులే ఆదైనా; అటువంటివి నుల్లీ ఎన్నడయినా వస్తాయో నా జీవితంలో.

నేను ఎక్కువ రాయడం అవవసరం. మీ అన్నయ్యగారి ఉత్తరంతెచ్చి పోస్టుమేన్ వాడగ్గర పజేసేడు. కిందవాళ్లు చెప్పిన గదిదంబరు తిప్పగా వినిఉంటాడు. నేను నా ఉత్తరమేమోనని చూసేను. కొద్ది వనకపక్క ఈ మాఘాంతములోనే వారు వివాహము జరిపించుటకు సిద్ధముగానున్నారని అన్న మాట కనబడింది. ఆసలది కనబడకపోయినా నాకు తెలిసింది మీమాటల ధోరణిబట్టి. మీకు ఎంతసేపూ మీ అన్నయ్య, వదినగారు, పిల్లలు వీళ్ళనుంచి చిన మాటలేతప్ప, మీ కుటుంబానికి సంబంధించి వచ్చేవికావు. కాక, నేను వేసే ప్రశ్నలకు మీరు ఆలోచించి ఆలోచించి చెప్పే సమాధానాలు వీటిమూలంగా నాకు అనుమానం లేదు. అయితే మీరాదిననాట కమేచివరవరకు నేనానేను.

నేనేమో యిది బహుమతి అని యిరున్నానుగాని, నిజంగా నాఖిగ్గులు నేను భరించుకోవడమే; ఈ వారంగోజులు అయినదీ, ఇదివరకు దీ పోటలు విల్లు మీరువన్ను తీర్చనివ్వరు; నాకు తెలుసును. ఈ పెట్టెలో అనుగున (పిల్లుగుడ్డికింద) ఒకనూరు రూపాయల నోటూ ఒక చిన్న ఉంగరమూ ఉంటాయి. ఆ ఉంగరము మీరు చేసుకోవోయే అమ్మాయి వేలుకి తప్పక సరిపోతుంది; మీ డబ్బు నామూలంగా చాలా ఖర్చయి పోయిందిగదక, ఇది మీకు అవసరం అయితే ఉపయోగిస్తారు. కాని, ఏమాత్రం పిలుస్తూ ఒక సిల్క్ చీర కొనిఇవ్వండి మీ నడవడుపుకు—ఈ రెంటి మూలంగానయినా మీవంటి మంచివారు నన్ను జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ ఉంటారంటే నాకదొక తృప్తి. మిమ్మల్ని చెడపకుండా ఇలా విడిచిపెట్టగిలుగుతున్నందుకు నన్ను నేను అభినందించుకొంటున్నాను.

నా నుంచి మీరు మరేమీ గాభకా పడవక్కరలేదు. ఒక మారు మనాచికం పడిన వ్యక్తికి అందం ఎలాగయితే తిరిగి రాదో అలాగే నేను మరి తెలివితక్కువ సాహస కృత్యాలేని చెయ్యవని మీకు హామీ యిస్తున్నాను. ఎటూ దారి చూపలేని సాహస కృత్యాలకంటే, ఎందుకూ పనికిరానిదయినా సాహస్య దిన చర్య మేలని గ్రహించుకొంటున్నాను. ఏమంటే, అందువల్ల వ్యక్తి ఏ ప్రయోజనం లేకపోయినా, సాంఘికమయిన అపనింద మాత్రం పడవక్కరలేదు—

ఒక్కొక్కప్పుడు ఎందుకో మనస్సు యెంతో భాంంగా ఉంటుంది. పరిస్థితుల్లో ఎటువంటి హద్దులేకపోయినాను. అటువంటిప్పుడు కూడా ఎదురుగా ఉన్నవాళ్ళతో చెప్పుకోవాలని

ఉండదు. అందుచేత ఎప్పుడయినా అనుభవ్య నిరాలో, సంతకం లేకుండా ఉత్తరాలు వస్తే నేను రాసినట్లే నడకొంది. నా ఉత్తరాలన్నిటికీ మీరుజవాబు వ్రాయనక్కర్లేదు. నామనసులో చూటలు సహృదయులూ సహృద్ధులూ అయినవారికి చెప్పకోగలిగేవన్న సంతృప్తి నాకు చాలును.

ఈ ఉత్తరం రాయడం పూర్తి అయిపోయేక ఇంకా మనం కొన్ని గంటలు కలిసిఉంటాం. అప్పుడే మీదగ్గర కలవు పుచ్చుకొంటాను.

తాళాకాలం:—ఈ గొంధూ ఎప్పుడో మా మేనత్త నాకు ఇచ్చినది. ఇన్నాళ్ళకు వాటిని ఈ విధంగా సార్థకంగా వాడే అవకాశం వచ్చింది.

కళకళ

ఉత్తరం వ్రాసేటప్పుడు పూర్తికాగానే అతను అప్రయత్నంగా పెట్టి ఆగుతున్న వస్తువులు గొంధూ తీసి చూసేడు. అది మళ్ళీ పెట్టే పెట్టి చేతిగుమలు భద్రంగా చుట్టి లోపల కేబుల్ పెట్టుకొని, చవక్కు చేరగిలబడి కట్ల మూసుకొని, ఆలోచించడాగాదు తాను విస్తేమనలో దిగి వెళ్ళు వెళ్ళుచూ అని. చివరికి ఒకలాగ సమాధానపద్యాలు ఇక్కడక్కడ దిగినా వెంటనే బండి ఉండదు. అంతకుంటే సామర్థ్యంలేకుండా ప్రయాణం చేస్తే, తనకు కాలక్షేపంగా ఉంటుంది. అటువంటి బండి గావడానికి కూడా అప్పే వ్యవస్థ ఉండదు అనుకొన్నాడు. కాని, తీరా అక్కడికి వెళ్ళేక ఇంకొక బుద్ధి పుట్టింది.

ఇంట్లో, మొదట్లో తన ఈ క్రొత్త ప్రస్తావన అన్నయ్యకు వదిలకూ ఏమీ వచ్చలేదు; ఎవరో రేడియోఅడిమివకని కచ్చిర మిగిలి తక్కిన సంగతి సందర్భాలేమీ చూసుకోకుండా చేసుకోవడమేటి! కాని, మరి తాను నిశ్చయించుకొని, ఉన్నాడన్న సంగతి సుదీర్ఘంగా “నరే, నీ యిద్దమే, ఏదో ఒకటి వేగం కావడమే చూడండి” అన్నాడు—

“నువ్వు నల్లి చూసిరాకూడరా అన్నయ్యా!” అన్నాడు కళకళం.

“ఎందుకురా, నీకు వచ్చిన తరవాత చూకు మరి వచ్చకపోడమేమిటి? అయితే ఈ మాఘంలో నీ మహారాం పెట్టిందేస్తే—”

“అదంతా నీ యిద్దం అన్నయ్యా! వాళ్ళేమీ పెళ్ళిచేసి స్థిరంగా లేరుకంటాను. మనింట్లోనే, వీలయినంత చూడ్కుండా ఒక పంపకలాగే జరిపించేస్తే మేలనుకంటాను. అయితే మరి ముందు నువ్వు నల్లి చూడనక్కర్లేదంటావా?”

“నాకేం నీమీద కోపంవచ్చి వెళ్ళనంటున్నా నడకొంటున్నా నేమిటి? ను విస్తేమనడమే చూ యిద్దం. మీ వదిలకూ పెళ్ళి ఏర్పాట్లన్నీ చెయ్యమను.”

పెళ్ళి యింకా పదిరోజులుండగా కళకళాస్త్రి! ఉత్తరం వచ్చింది. ఆనవాలుగా అనుభవ్య నిరాలో చూడబడి ఉంది.

మిత్రులు శ్రీ కళకళాస్త్రిగారికి!

నేను నాకేవో యిబ్బందులు వస్తే మీకు చెప్పకొందామనుకొంటోంటే మీరే నన్ను చిక్కులలో పెట్టేసేటట్లున్నారని గోరిపోవడం ఆవును వాలిదలిచి చైటికి తీయదలచినట్లుగానే మీరు నన్ను చేసుకోబోతున్నారేమో ననిపిస్తూంది. నామీద వారికోర్కీ మీరు మీ తీవ్రతాన్ని పాడుచేసుకోవడం నా కంఠమాత్రం యిష్టం లేదు. మీరు నాకు విజయవాడలో సహాయం చెయ్యడం సంగతి వేరు. ఆ ఘట్టం అక్కడితో పది. కాని, ఇప్పుడు మీరు నేను బోతున్న అసెగు తరవాత వచ్చి తీసుకోవాలంటే, మన ఉధియలకూ యిద్దమున్నా చాలా కష్టమాతుంది. అందుచేత భాగా ఆలోచించండి. అసలు మీ కిటువంటి బుద్ధి ఎలా పుట్టింది? మీరు మరలా నన్ను భార్యగా స్వీకరించగలరా? నావలన కుటుంబంవలన నన్నుకం ఉందా? నానుంచి మీరు కోరుతున్న దేమిటి? ఎదురుగా ఉన్నప్పుడు మీరు వివాహితులైపోయేరు; తరవాత యీనాడు ఉత్తరం రాయకుండా, నా యిద్దం కనుక్కొకుండా, పెద్దవాళ్ళ మనస్థిర పెళ్ళిమాటలు నడిపించేరు. గడుగు నారే. తీవ్రతలార్యకంగా మీదగ్గరనుండి ఈ ఉత్తరానికి తృప్తికర మయిన జవాబు రానిపక్షంలో, నేను నా స్వేచ్ఛను కాపాడుకొంటిగాను తిరిగి ఇల్లు విడిచిపెట్టవలసిఉంటుంది. నే నింత నిర్మోగమాటంగా రాశానని కోపం నెచ్చుకోక, మీరూ నిదానంగా ఆలోచించి జవాబు రాయండి; ఇప్పటికయినా ఏమీ మించిపోలేదు. మీరు కుటుంబంవలన విశ్వాసం ఉంటే తప్ప ఎన్నో కాదు, ఎవరినీ చేసుకోవద్దు.

కళకళ

ఇదయినా సాగెడిలో కొంతసేపు ఏమీ చూట్టలేదు. చివరికి ఆమె అంది. “పోనీ నేను అంతగా రాయనున్నాననయినా నాలుగు మాటలు రాస్తే, ఉచిత అదీ కష్టమయిపోయింది. కాని తానీ అత్తగా చిన్నపిల్లలకి కావే పెట్టినట్లు రాసేడు. మీరే తీసుకొండి, మీ నయ్యయిద్దలకీ ముందు నేను పది చేర్చి పదివల ముద్దులు చేసేను” అంటూ అరిచి ఉత్తరంకొగిల్చి మీది పతేసింది.

“పదివేలే! అయితే ఈ రాత్రి చాలుకుండా చాలదో మరెందు కాలస్థం, ఒకటి రెండు మూడూ” అంటూ కొగిల్చి ముద్దు పెట్టుకోసాగాడు.

“అయ్యోపాపం, కాగితంలేయిసి బుగ్గలు కన్నాలు పడి పోతున్నాయి. అంత మోటుతనమా” అంటూ చేతిలోని కాగితం లాగి గ్రందపడేసి, కుర్చీలో కూర్చున్న తనని తల వనక్కు వచ్చి ముద్దుపెట్టుకుంది.

వ సంత శ్రీ

శ్రీ యామిజాల పద్మనాభస్వామి

మధుర మధుమాన యామినీ మందహాస
వీచికలలోన నూగాడు విభవ మెల్ల
నీమనోహం గానమై నెగడుటకును
ఎంత తప మొనరించితివే పికంబ!

తేనెల సోనలూరు విరితీయని చూపుల తల్కు బెట్కులో
మానితశాఖకారమణి మాధుర్య కురియించు నత్సలా
స్థాని యశోవిభాసుర సుధామయమూర్తి చెలంగ భవ్య సం
తాన విశిష్టమై యెనంగ భవ్యతః గాంచె రసాల మొక్కట

కాకలికా రసస్ఫురిత గాన విమోహిత వత్సవంశ సా
ఖ్యాకలనమ్ముతో నెనంగునట్టి పికంబని నిన్నులోకములో
ప్రాకట శౌరవస్ఫురణ వర్ణిలః జేయచునుండః గాన శో
భా కరమైన నీకృతిని పాడినె లచ్చటఃజేరి; కోకిలా!

చల్లని నీడల సుధలు చల్లడి పూవుల తావుల యశో
మల్లిక కోరకించు కులమంజుల సంపదల ఫలప్రసూ
నల్లలితాత్మ తేజమున చారుసుందర్ల కిసాలయప్రభా
వల్లరిలోన ఆడుచును పాడుము రాజరసాల నత్సకులో.

లండము చందముగల ఒరూరపు క్రొందరుకుల జయస్ఫుల
పొందయి జాళువా ఒరపు పొత్తుల లేత చిగుళ్ల జంటల
సుందర మూర్తిమై సుకవి శోభలు రాజరసాల మొక్కట
ఎందును పెంచి పేరుగొను నద్ది యెఱుంగవ నీవు కోకిలా!

అలరుల పాన్పులో చిగురుటాకుల టగిర మారగించుచు
చెలిమియు, బల్లి, పల్కుబడి చెల్లగ నల్లన లేత కొమ్మపై
నలలిత పంచమన్వర రసస్ఫుర చార్ద్రమనోజ్ఞ కాకలి
విలసితగాన మాధుర్య విశ్వమునగా విరజమ్ము కోకిలా!

గున్నల వన్నెలగా కొనరు కోర్కెలుకూడ ఫలించ మాధవీ
నన్నుత మూర్తియౌచు సరసత్వ మెఱుంగు వసూల రాజ నిగ

మన్నన మీరఁజేరి యనమాన గతిఁ నదివారిలోపలఁ
మిన్నగఁజూచి కోరికల మీరి ఫలంబు లొనంగు కోకిలా!

తోరపు రూపుతో కొదమ తుమ్మెద ఝాంకృతి తోడుగాగ బం
గాదు మెఱుంగు లేజగురు కన్నెరి కంబు రసాకరంబుగా
సారరసాలరాజ సుయఃకఃస్థిర మోహన కాకలికుహూ
కార నినాద మాధురుల గాయనరత్నము కమ్ము కోకిలా!

అలరు జొంపాల యుయ్యెలలో లతా భామ
పాల పాపకు జోల పాడువేళ,
పూదోట పడఁది సాంపుగ బాటసారిపై
కుసుమాక్షతావధుల్ కురియువేళ,
కోరికించిన మల్లి కారామ ప్రకృతి జీ
వనలక్ష్మి గీతాలు పలుకువేళ,
కుసుమించి మంచార కుసుమాంగి ప్రణయ గీ
తికలతో తుమ్మెదక త్రిప్పవేళ
తిరిగి వెన్నెల నెఱజాణ నరనమధుర
హావభావ విలాస నృత్యంబులోన
విశ్వ విబుధుని సంతోష పెట్టువేళ
ఈవనంతపు సిరి నిన్ను నేలుఁగాక

గలగల ధ్వనులతో సెలయేరు కరటాల
చిఱుతగాలికి పాట చెప్పవేళ,
పసిడి కాంతుల బాల భాను మూర్తిని జూచి
మురిసి జక్కవ కేలుమోడ్చు వేళ
లోలుసంజ మల్లెతావులతో నమీర గా
ర్భకుఁడు మేల్కొల్పులక పాడువేళ,
లేత వెన్నెల వెండిపూతతో కళిరేఖ
వినువీధి వాహ్యోలి పెడలు వేళ
ప్రకృతిభామిని సహజ శోభా విలాస
ముగ్ధ భావామృతానంద మూర్తియౌచు
వరలుచున్న వనంత సౌభాగ్య నీమ
విజయగీతాలు పాడునూ పెర్చి పికము!

అస్తితావాదము

(Existentialism)

శ్రీ పి. గణపతికౌమి

కొత్త కొత్త కాల దుస్తుల తగూర్చుకున్న, అలంకరణలలోను ప్రపంచంలో ప్రాప్తుడే అగ్రస్థానమని అంటారు. కొత్త బాజ్యమోద్యమాలు, తాత్త్విక సిద్ధాంతాలు బయలుదేరినవిగా ఉన్నాయి. అగ్రతంబూలం ప్రాప్తుడే. నిజానికి అస్తితావాదం (Existentialism) ప్రాప్తులో బయలుదేరిన మాత్రమే సిద్ధాంతం కానేకాదు. కాని ప్రాప్తులో ఈ వాదం ఒక కద్ద గాల్చుకొనినది. లేదనిపించింది. ప్రాప్తు మేధావుల చేతుల వాదానికి బాగా చేయూత ఇచ్చి, తమదేదో దీన్ని గురించి విరివిగా ప్రచారం చేశారు. శేటికాలపు ప్రాప్తు వాదములో అస్తితావాదం ఆధారంగా తీసుకున్న రచనలన్నీ బయలుదేరాయి. క్రమక్రమంగా ఈ వాదం మిగిలిన పాశ్చాత్య తత్వజ్ఞానానికి కూడా వ్యాపించింది. ఇటీవల ఈ వాదచూపులు మన తెలుగువాద్యములమీద కూడా కొంచెం కొంచెంగా ప్రసరిస్తున్నాయి.

అసలు మొట్టమొదట ప్రాప్తులో ఈ సిద్ధాంతం బయలుదేరినపుడు పత్రికాప్రపంచంలో బాగా వాదమూర్తీగీనా, ఆ దేశంలోని పెద్ద పెద్ద తాత్త్వికులు, వారికి సంబంధించిన పత్రికలు దీని గోత్ర తల్లిపెట్టలేదు! కొందరు ఇది పుచ్చలో పుట్టి ముఖాన మాడిపోయే వాదమని, ఇందులో అంత లోతుగా తిరిచి చూడవలసి నంత విశేషం ఏమీ లేదని అభిప్రాయపడ్డారు.

కాని అస్తితావాదం అంత తేలికగా కొట్టినయ్యకపోయినా నాదం కాదు. ఇది, ఇంతకు పూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక సిద్ధాంతాలన్నీంటిని పూర్వపుకంటే ఒక విమోచన జీవనదృక్పథం సృష్టించిన సిద్ధాంతము. ప్రాచీన పాశ్చాత్య తత్త్వికుల దృక్పథాలు కొన్ని కొన్ని ఈ వాదాన్ని ప్రోద్బలం కలిగిస్తే కలిగించి ఉండినవవును. కాని ఇది ఒక మాత్రమే సహజమైన తాత్త్విక సిద్ధాంతమనే గౌరవం పొందింది.

అస్తితావాదము

అస్తితావాదం అన్న పేరులోనే ఈ వాదస్వభావం ధ్వనిస్తున్నది. అస్తి అంటే ఉనికి అన్నమాట. (Existence) ఎక్స్ థిస్టెన్స్ అన్నమాటకు కూడా ఇదే అర్థం. Existentialism అంటే ఉనికికి సంబంధించిన వాదం అని అర్థము. ఈ అస్తితావాదానికి సంబంధించినది, అంటే మానవుని అస్తితా ప్రాధాన్యమిచ్చే వాదమని తాత్పర్యము.

అయితే ఇంతకు పూర్వం ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక తత్వజ్ఞాన మానవాస్తితా ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదా? ఇదే ఈ వాదంలో మాత్రమే కొత్తగా వచ్చిన ప్రాధాన్యం ఏమి ఉన్నదని ఎవరికైనా సందేహం కలగవచ్చును. కాని అస్తితావాదంలో ఉన్నంత మానవత్వ తాత్త్విక ప్రాముఖ్యము ఇతర పూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక ప్రాప్తులలో లేనేలేదని అస్తితావాదుల అభిప్రాయం. ఈ విషయం పరిశీలించడానికి అస్తితావాదానికి పూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక సిద్ధాంతాల ప్రధాన దృక్పథాలిక్కడ సంగ్రహంగా పరిశీలిద్దాము.

అస్తితావాదానికి పూర్వం ఉదయించిన తాత్త్విక సిద్ధాంతాలు రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును. వీరిలో మొదటిది ఆదర్శవాదము, (Idealism) రెండవది, భౌతికవాదము (Materialism)

పాశ్చాత్య ఆదర్శవాదం ప్లేటోతో ప్రారంభించి హెగెల్ తో ఒక ఆవధికి వచ్చిందని అనవచ్చును. ప్లేటో మన విజ్ఞానం రెండు విధాలుగా విభజించాడు. మొదటిది దైనిందినానుభవ జన్యమైన విజ్ఞానము, రెండవది ఆదర్శ విజ్ఞానము. సౌందర్యము, ధర్మము, మొదలైన ఆదర్శ భావాలన్నీ ఈ ఆదర్శ విజ్ఞానానికి సంబంధించినవి.

అయితే మొట్టమొదటి దైనిందినానుభూతికి సంబంధించిన విజ్ఞానముతో ప్రభుప్రమాదభూయిష్టమని, ఆదర్శ విజ్ఞానం మాత్రమే సత్యమైనదని ఇతడు నిర్వచించాడు. ఈతని నిర్వచనం ప్రకారం ఆదర్శ విజ్ఞానాన్ని అనుసరించి మానవ ప్రవృత్తిలో సర్వోన్నత నిర్ణయం చేయవలసి ఉంటుంది.

ఇట్లాగే వేరేవారు పాశ్చాత్య ఆదర్శవాదులు వేరేవారు ప్రధాన దర్శాలు ప్రతిపాదించారు. వీరికి ఈ ఆదర్శ భావాలే సత్యమైనవి. ఈ ఆదర్శాలను అనుసరించి, మానవ ప్రవృత్తిలో యుక్త యుక్త నిర్ణయము, సత్య సత్య నిర్ణయము జరుగుతుంటాయి.

ఇక భౌతికవాదం (Materialism) దగ్గరికి వద్దాము. ఆదర్శ వాదంలో మనస్సుకు, మనోతీతిములైన భావాలకు వచ్చిన ప్రాధాన్యం ఇక్కడ (Matter) పదార్థానికి వస్తుంది. మార్కుస్ నిర్వచించిన గతి తార్కిక భౌతికవాదంలో కూడా తనూత్పత్తి విధానము, వర్గకలహము మొదలైనవి ప్రధాన విషయాలు. ఈ విషయాల వనరులను చరిత్ర ధనస్వామ్య (Capitalist)

సంఘంలో ఉండిన పరస్పర తర్కవైరుధ్యాల కారణా బ్రాహ్మతర్క నియంతృత్వంపైపు తుల్యగమిస్తున్నదని మార్క్స్ ప్రతిపాదించాడు. ఆయాకాలంలో ఏర్పడిన సాంఘిక దర్శనాలు, మత విశ్వాసాలు మొదలైనవి ఆయాకాలాలలో అమలులోఉన్న శాస్త్ర పరిస్థితుల మూలంగా ఏర్పడినవేననీ, అంతకంటే వాటిలో పరమార్థం ఏమీ లేదనీ, ఆ పరిస్థితులు మారిపోయిన పిమ్మట అవే పట్టుకుని వర్ణనలను విప్లవ వ్యతిరేకపంథా ఆవుతుందనీ మార్క్స్ గతి తార్కిక శాస్త్రవాదం ప్రతిపాదిస్తుంది. నిజానికి మార్క్స్ నిష్ఠా దృక్పథం ప్రకారం పరమ సత్యస్వరూపం (Absolute Truth) అనే దీని లేనేలేదు. అందుచేతనే మార్క్స్ నిష్ఠా దృక్పథంలో దైవబాధనలను ఒక పారమార్థిక నైతిక దృక్పథాన్ని అనుసరించడం దా కేవలం, తాత్కాలికగతి తార్కిక శాస్త్ర పరిస్థితులనుబట్టి మారిపోతుంటుంది.

ఇలాగ నేటిప్రపంచంలో మానవుని కర్తవ్యనిర్ణయంలో అనేక కీన్ను కీన్ను ములైన నైతికదృక్పథాలు ఏర్పడుతున్నాయి. ప్రపంచంలోని ఆయామతాలనుపరిశీలించినా అవి మానవుని కర్తవ్యనిర్ణయంలో చేర్చరు మార్గాలు చూపిస్తున్నాయి. మతదృక్పథంలో ఈశ్వరుని కొక పారమార్థికసత్య ఉన్నది. ఈ ఈశ్వరుని ఉనికి తార్కికంగా నిర్ణయించినా, లేక కేవలం విశ్వాసాన్ని బట్టి నిర్ణయించినా మానవుని నైతికాచరణం ఆయావిధములైన దృక్పథములనుబట్టి పరిమితమైన పంథాలో సాగిపోతుంటుంది.

ఈవిధంగా ఆదర్శవాదాన్ని బట్టి చూసినా, శాస్త్రవాదాన్ని బట్టి చూసినా, లేక మతదృక్పథాన్ని చూసినా సామాన్యవ్యక్తికిపరిచి అన్వేషించలేని ఆయాదృక్పథాల ఆదర్శప్రాప్తికి అసాధ్యమయిన ఆచరణదృశ్యానే పూర్వరూపం పొందగలుగుతున్నది.

అస్తితావాదం ఈ క్రమాన్ని తల్లకిందులుచేసి మానవాస్తితకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యము, స్వాతంత్ర్యము ఇస్తున్నది. జాబోల్ సాన్త్రీ (Existentialism and Humanism) అనే గ్రంథంలో 'Man is nothing but that which he makes of himself' అనే వాక్యం అస్తితావాద ప్రధాననూత్రమని నిర్వచించాడు. మానవ జ్ఞానపారంగా మానవజీవితం పరిణమిస్తుందని పై ఆంగ్లవాక్యార్థి ప్రాయము. ఈ మాత్రం అస్తితావాదులు ఈక్రింది విధంగా వ్యాఖ్యానిస్తారు. మానవుని స్వీయసత్తిమాత్రమే స్వప్రపంచం గా తెలిసిన విషయం. ఇదిగాక మానవజీవస్వప్రపంచం ఉద్భవించిన సిద్ధాంతాలన్నీ పారమార్థిక సత్యాలు కావాలవు. ఆదర్శవాదమైనా, శాస్త్రవాదమైనా ఒకవిధమైన సంభావ్యత (Possibility) మాత్రమేగాని అంతకంటే అధికమైన పారమార్థికత ఈ సిద్ధాంతాలలో లేనేలేదు. మతవిశ్వాసాలు, శాస్త్రీయవిజ్ఞానము (Scientific knowledge) ఇల్లాంటి సంభావ్య సిద్ధాంతాలేగాని అంతకంటే అధికమైనవని చెప్పడానికి వీలులేదు. అందుచేత మానవుడు తన జీవితం వివిధంగా మలుచుకోవాలంటే ఆవిధంగా మలుచుకోగలడు. ఆవిధమైన పరిపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం మానవుని కున్నది. ఈ విధంతర స్వాతంత్ర్యాను సదగత మానవ జీవితలక్ష్యము. సంగ్రహంగా చెప్పవలసినదే ఇదే అస్తితావాదంలో సారాంశము.

అయితే దీనినిబట్టి ఏ వ్యక్తి అయినా తన ఇష్టం వచ్చినట్లు సంచరించవచ్చునని భావించకూడదు. ఇక్కడ మానవుడంటే ఒక ప్రత్యేక మానవవ్యక్తి కాదు. అందుచేత ఏ వ్యక్తి అయినా ఒక నిశ్చయానికి వచ్చి కార్యాచరణలోకి దిగేటప్పుడు తాను మానవ జాతిలో నివసిస్తున్న వ్యక్తిలా ప్రవర్తిస్తున్నానని భావించి ఆ విధంగా ప్రవర్తించాలి. అంటే సర్వమానవసంఘానికి శ్రేయస్కరమైన మార్గంలో ప్రవర్తించాలన్నమాట.

అయితే ఆ శ్రేయోమార్గం మాత్రం అస్తితావాదం నిర్వచించదు. అది ఆ మార్గనిర్వచన స్వాతంత్ర్యము, అచరణ స్వాతంత్ర్యము మానవునికి వదిలివేస్తుంది. ఏదేనా ఒక కార్యాచరణలో యోగ్యాగ్రయోగ్యతలను సరిదిద్ద సంజేహం వచ్చినప్పుడు మానవాంతికాళంలో కలిగి సంజేహమే కర్తవ్యాగ్రత్య నిర్ణయానికి తోడ్పడగలదనీ, సంజేహభావం కలిగినప్పుడు యోగ్యతను మానవుని స్వీకరించగలదనీ అస్తితావాదుల అభిప్రాయము. సైదానిని బట్టి అస్తితావాదం ప్రకారం మనుష్యుల దైవబాధనలలో తోడ్పడే నిర్విగర్భమూత్రా లేదని లేదనీ, మానవుడే ఏమైనా కామీగం తన గర్భం నిర్ణయించుకుని ప్రవర్తించాలని భావించుకుంది.

ఈ విషయానికి ఇక్కడ సార్వ ప్రాసిన ఒక ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. 1940 లో జర్మనీ ప్రాస్థుజేతం ఆక్రమించిన జాబోల్ ఒక ఫ్రెంచి పాదుకు జర్మనీ అధికారులతో చేరుకుంటే వారికి సహాయం చేశాడు. కాని ఈ విషయంలో అతనికి అతని భార్యకు మధ్య పెద్ద తగాదా వచ్చింది. వీరి కిద్దరు కుమారులున్నారు. వీరిలో పెద్దఅమ్మని జర్మనీ అధికారులు గంపి తగారు. గెంపె కుమారుడు తన సోదరుని ఈ విధంగా వధించిన జర్మనీ అధికారులపై చగ తిప్పుకోవాలనీ, ఫ్రెంచి స్వాతంత్ర్యంకోసం ఇంగ్లండులో ఉండి ఉద్యమం సాగిస్తున్న సైన్యాలతో చేరాలనీ అనుకున్నాడు. కాని తల్లి కింక మిగిలినా దిర దొకతే. పెద్ద కుమారు డా విధంగా మరణించడంవల్ల ఆమె తన ప్రాణాలన్నీ ఇలివివద వే పెట్టుకున్నది. ఆ సమయంలో ఆమెను విడిచిపెట్టి వర్ణించవలసివర కామె ప్రాణాలకే అపాయం కలిగేటట్లుంది.

ఈసందర్భంలో రెండవకుమారు జేమిచెయ్యారీ? నానా ఇబ్బందులు పడి ఎల్లాగో అల్లాగ అతకడ్డంమీద ఇంగ్లండు చేరుకోవాలా? లేక ప్రాస్థులోనే ఉండి తల్లికి ఆసరాగా ఉండాలా? ఫ్రెంచి స్వాతంత్ర్యసైన్యంలో చేరడమోదా అంత తేలికైన పనికాదు. తీరా తల్లిని విడిచిపోతే అతని ప్రయత్నాలెంతవరకు సఫలం అవుతాయో నిశ్చయించడం చాలా కష్టం. ఈ విషయంలో ఈయనకు జేవిధంగా నిశ్చయించుకోవాలి? ఒక వేళ ఈ యువకు దీ విషయంలో ఒక నిశ్చయానికి రాతే ఎవరినైనా ఒకరిని సలహా అడిగి ఆవిధంగా వదులుకోవాలని నిశ్చయించాడనుకుంటాము. అప్పుడుకూడా ఆ సలహా చెప్పేవారిని ఎన్నుకోవడంలోనే అత కొక విధమైన నిశ్చయానికి వచ్చినట్లవుతుంది. ఇల్లాంటి పరిస్థితుల్లో స్వేచ్ఛానిర్ణయం తప్ప తార్కికసిద్ధాంతాలుగాని, మతవిశ్వాసాలుగాని, తోడ్ప

జ్ఞానమునీ శక్తిశక్తిగా చేసివ్యక్తి నిర్వచనం ఒక్కటే కరణమునీ అ స్తి తా వాదులంటారు.

అ స్తి త్వ వాదంలో వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం అతిమధ్యమైన సిద్ధాంతం. అలాగే ఇది వ్యక్తి కూడా ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇస్తుంది. అయితే ఇది ప్రత్యేక వ్యక్తి ప్రాధాన్యంగా వాదముని మాత్రం భావించకూడదు. అ స్తి త్వ వాదం మానవవ్యక్తిలో మానవజాతి అంతా అంతర్భూతమైనదని వ్రాశాడు. కమ్యూనిజము మొదలైన సిద్ధాంతాలు కేవలం సమాజ ప్రధానమైనవి. వీటిలో వ్యక్తి ప్రాధాన్యం ఉన్నా అది సమాజాంతర్యుతంగానే ఉంటుంది. అంటే, ఇంతకంటే అధికమైన వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం ఇంతకు పూర్వం వచ్చిన తాత్త్విక సిద్ధాంతాలలో కూడా చాలా దానే చెప్పాలి.

మానవవాదము (Humanism) కూడా మానవవ్యక్తికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చే సిద్ధాంతమే. అయితే అ స్తి తా వాదానికి పూర్వం బయలుదేరిన మానవవాదము, మానవవ్యక్తి పేరు ప్రధానమైన వ్యక్తి (Rational Being) అని నిర్వచిస్తుంది. అ స్తి తా వాదం మానవ వ్యక్తిని ఒక ప్రత్యేక నిర్వచనంతో నిరూపించదు. దైవా పేరు దృక్పథం అసలే అంగీకరించదు. సామాన్య దృష్టిలో మాస్తే ఈ గెండువాదాలకు గల భేదం ఇది.

అ స్తి త్వ వాద చరిత్ర

అ స్తి తా వాదులు తమ వాద వీజులను క్రీస్టిన్ (469-B.C) ప్లాటో (1623 A. D.) నీచే (1844 A. D) మొదలైన వాళ్ళ వ్యక్తి తత్త్వ శాస్త్రాలలోనే ప్రారంభమైనాయని భావిస్తారు.

అయితే సోకరాట్స్ గార్డ్ అనే డెస్మార్క్ తత్త్వ శాస్త్రజ్ఞునిలో అ స్తి తా వాదం ఒక ప్రత్యేక సిద్ధాంతంగా నిలబడిన దని చెప్పవచ్చును.

ఇతడు 1818 లో కోపెన్ హేగన్ లో జన్మించాడు. కోపున్ హేగన్ విశ్వవిద్యాలయంలోనే తత్త్వ శాస్త్రం అధ్యసించాడు. అసిమ్యుట జర్మనీ చేత అంతా తిరిగి, చివరికి కోపెన్ హేగన్ లో కుదురుకున్నాడు. ఇతడు తన జీవిత కాలంలో ప్రభుత్వానికీ, మతానికీ విధిమైన సంబంధము ఉండకూడదనీ, మరెవ్వరినీ కేవలం వ్యక్తికి సంబంధించినదనీ వాదిస్తూ ఒక పెద్ద ఉద్యమం నడిపించాడు. విశ్వాసము, (Faith) విజ్ఞానము (Knowledge) కేవలం పరస్పర విభిన్నమైన ప్రత్యేక విషయాలని ఇతని సిద్ధాంతము. ఇతడు రచించిన గ్రంథాలలో అ స్తి తా వాదానికి ప్ర ప్రథమంగా గట్టి పునాదులు పడ్డాయి.

ఈ తరవాతి హేగ్ నాదగినవాడు మార్టిన్ హైడెగ్గర్. ఇతడు జర్మనీ చేళ్ళుడు. 1889 లో జన్మించాడు.

కారణం హెగ్గర్స్ అనే అ స్తి త్వ తత్త్వజ్ఞుడు గూడా జర్మనీ చేళ్ళుడు. ఇతడు 1888 లో జన్మించాడు. వీ రిద్దరి సిద్ధాంతాలు ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం జర్మనీలో బాగా ప్రచారం పొందాయి.

ఇటువంటివంటి ఈ క్రమంలో హేగ్ నాదగినవాడు సుప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి రచయిత జా పోల్ సార్త్ర్ (Jean Paul Sartre) ఇతడు 1905 లో జన్మించాడు. ప్రస్తుతం సజీవులయిన ఫ్రెంచి అ స్తి తా వాదులలో అగ్రగణ్యుడు. ఇతడు నవలలు, నాటకాలు మొదలైన వన్నీ రచించాడు. పారిసు విశ్వవిద్యాలయంలో తత్త్వ శాస్త్రాధ్యాపకుడుగా ఉండేవాడు. కాని ఆ రోజుల్లో కాలరు, కోటు వేసుకోవానికి ఇష్టపడకపోవడం వల్ల కళాశాలాధికార వర్గం వారి కోపానికి గురి అయినాడట! అ స్తి తా వాదాన్ని సూరించి ఇతడు వ్రాసిన 'శత్రు ఏ నియాం' (భావము—అభావము) అనే తాత్త్విక గ్రంథం వల్ల ఇతడు బాగా విఖ్యాతుడైనాడు.

20 శతాబ్ది ప్రారంభం నించి అ స్తి తా వాదం ఫ్రాన్సులో బాగా స్థిరపడినట్లు కనబడుతుంది. ఈ సందర్భంలో శేరీయల్ మార్సెల్, బాయ్లా లావెల్ అనే ఇద్దరు ప్రఖ్యాత ఫ్రెంచి తత్త్వజ్ఞులను గూడా ఇక్కడి ముఖ్యంగా హేగ్ నాది. వీరిద్దరు 20 వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఉన్నవారే.

వీరందరు కాక అ స్తి తా వాదాని ఆధారభూతుడైన ఇంకోక తత్త్వవేత్త ఉన్నాడు. ఇతని పేరు ఎడ్మండ్ హుమ్మార్. ఇతని పరిశోధన లెక్కలకా అ స్తి తా వాదాని ప్రాద్దులం ఇచ్చాయి. ఇతడు 1928 లో మరణించాడు. ఇతి: పూర్వం జర్మనీ చేళ్ళలో ఫ్రెయ్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో తత్త్వ శాస్త్రాధ్యాపకుడుగా ఉండే ఇతడు (Phenomenology) ఫీనోమినాలజీ అనే నూతన తాత్త్విక సిద్ధాంతం ప్రతిపాదించాడు. ఫీనోమినాలజీ అంటే ఇంద్రియ గోచర వస్తు తత్త్వ శాస్త్రమని అర్థము. ఈ శాస్త్రాన్ని సూరించి విశరించే ముందు దీని పూర్వరంగాన్ని సూరించి కొంత చర్చించవలసి ఉన్నది.

తత్త్వ శాస్త్రంలో ఒక ప్రధాన సమస్య ప్రపంచ తాత్త్విక లభి అందరికీ గడ్డు సమస్యగా పరిణమించింది. ఈ సమస్యను సూరించి నేటివరకు ఇంకా వాదోపవాదాలు సాగుతూనే ఉన్నవి. ఆ సమస్య ఇది.

తాత్త్వికులలో అదర్శ వాదులు మనస్సుకంటే ప్రధాన వస్తువనీ, పరిదృశ్యమానమయిన వాస్తవిక ప్రపంచం అంతా దీని! ప్రతి వింపం వంటిదీ ననీ అంటారు. వీరిలో కొందరు మన విజ్ఞానం అంతా మానసిక మేకాపట్టి మనోరీతిమైన స్థితి ఉన్నా అది దుర్లభమే అని అంటారు. వీరిలో కొందరు (Matter) పదార్థమనేది వేరే ఏమీ లేదనీ ఇంద్రియ సంయుక్తమయిన మనస్సి పదార్థ మాపంలో భావిస్తున్నదని నిర్వచిస్తారు.

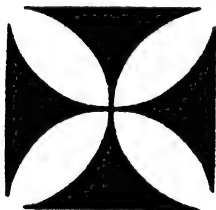
దీనికి వ్యతిరేకంగా భౌతిక వాదులు పదార్థం (Matter) ఒక్కటే ప్రధాన వస్తువనీ, మనస్సు దానిలో నుంచి పరిణమించినదనీ అంటారు. గత తాత్త్విక భౌతిక వాది అయిన మార్క్స్ అధి ప్రాయం కూడా ఇదే అవుతుంది.

అయితే ముమ్మూర్త్ మనస్సు (Mind) ప్రధానమా? లేక పదార్థం (Matter) ప్రధానమా? అనే ప్రాథమిక విషయాల

సమాధానాలకోసం ప్రయత్నించడం మానివేసి అసలు చైతన్యమును సురించి (Consciousness) సూచి పరిశోధనలు సాగించాడు. ఈ అంతర చైతన్య పరిశోధనల ఫలితంగా ఇతడు చైతన్యం ఎల్లప్పుడూ ప్రయోజనాత్మకంగా (Purposive) గానే ఉంటుందని కనుగొన్నాడు. ఈ ప్రయోజనం రకరకాలుగా మారిపోవచ్చును. అంటే చైతన్యం ఎల్లప్పుడూ వస్త్రాత్మకం (Directed towards objects) గానే ఉంటుందన్నమాట. అయితే ఈ వస్తు (Object) రహితమయినపుడు చైతన్యం కూన్యం (Nothingness)గానే ఉంటున్నదని హుమ్బుర్ట్ స్పీకరించాడు.

ఈ సిద్ధాంతాలనుబట్టి చైతన్యస్వరూపము కూన్యమే అనీ, అయితే ఇది స్వయంగా ఏదో ఒక ప్రయోజన (Purpose) లక్ష్యంతో ప్రవర్తిస్తూఉంటుందని తేలింది. ఇంతకాక ఈ సిద్ధాంతంప్రకారం చైతన్యం బాహ్యవస్తు ప్రతిబింబంకాదనీ, ఇది బాహ్యవస్తుసంబంధం లేకుండానే సహజంగానే ప్రయోజనాత్మకంగా (Purposive) ఉండిగలదని కూడా తేలిపోయింది.

ఈ క్రింద ఇచ్చిన చిత్రాన్ని బట్టి కూడా మన మీ విషయం అనుభూతిపూర్వకంగా నిశ్చయించవచ్చును.

ఇది మాట్లాడితేయుల శిలువ.

ఈ చిత్రంకేసి చూసినప్పుడు మనకు శిలువకాని, లేక నాలుగురేఖలుగల పువ్వుగాని కనబడుతుంది. శిలువ ఆకారం నల్లగాను, పువ్వుకారం తెల్లగాను కనిపిస్తుంది. దీనికేసి చూసి నవ్వుకుమనకు ఈ గెంపిటిలోను ఏదో ఒకటి మాత్రమే కనిపిస్తుందిగాని, రెండూ మాత్రం ఒక్కసారిగా ఎప్పుడూ కనబడవు. ఒకటోటమారికి దీనిలోని పువ్వుకారమే కనబడవచ్చును. ఒక నైపుకునిగాని ఈశ్వరవిశ్వాసిగాని ఈ చిత్రంలో శిలువ ఒక్కటే కనబడవచ్చును. ఇలా కనబడడంలేని ద్రవ్యలో వస్తుదర్శనానికి పూర్వం ఉండిన స్వభావాన్ని బట్టి వస్తుజ్ఞానం కలుగుతున్నదనీ, అంతేగాని వస్తువును (object) బట్టి ద్రవ్యలో జ్ఞానోత్పత్తి కలగడంలేదనీ ఇంద్రియ గోచరవస్తుతత్వజ్ఞాలు (Phenomenologists) సిద్ధాంతీకరించారు.

వైశివాచరణ దిక్పాత్రంగా జ్ఞానోత్పత్తి ప్రకారం నిరూపిస్తుంది.

ఈ కాన్త్రజ్ఞాలు ఈ విధమైన పరిశోధనల ద్వారా వాస్తవిక శత్యస్వరూపం (Objective Reality) అనేది ఏదీ లేదనీ, ఏదైనా ఉన్నా అది ద్రవ్యదృక్పథాన్ని బట్టి ఏర్పడినదే అనిన్నీ ఈవిధంగా ఈ దృక్పథాన్ని బట్టి వేర్వేరు తాత్వికసిద్ధాంతాలు ఏర్పడుతున్నవని నిరూపిస్తారు.

హుమ్బుర్ట్ తరవాత ఈ కాన్త్రంలో మరి ఇద్దరు పరిశోధకులు సాగించారు. వీరిలో మొదటివాడు, మాక్స్ వెల్టర్. ఇతడు మానవుని (Intuitive) సహజంగానే నైతికమూల్యాలు (Ethical Values) అవగాహన చేసుకునే కత్తి ఉన్నదనీ, ఇది

సహజంగా ఈశ్వరునివల్లనే మానవుని లభిస్తున్నదనీ అభిప్రాయపడ్డాడు.

రెండవవాడు నికోలాస్ హార్ట్ మాన్. ఇతడు మానవునిలో సహజంగానే నైతికాదిమూల్యాలు తెలుసుకునే కత్తి ఉన్నదనీ, దీనికోసం ఈశ్వరుణ్ణి ఒక ప్రత్యేక కారణంగా నిరూపించవలసిన అవసరం లేదనీ ప్రతిపాదించాడు.

ఈ పైన వివరించిన సిద్ధాంతాలనుబట్టి హుమ్బుర్ట్ అనుయాయులు వస్తువును (Object) గాని, లేక ద్రవ్యము (Subject) సురించి గాని సమగ్రంగా అవగాహన చేసుకునే అవకాశం లేదనీ మానవుడీ ప్రపంచంలో అనిష్ఠితిమైన పరిస్థితిలో ఒంటరిగా నిలబడి తన కర్తవ్యము, తన విలక్షణ, తనంతట తానే నిర్ణయించుకోవలసి వస్తున్నదనీ అన్నారు.

కీర్ట్ గార్డ్ మొదలుకొని హుమ్బుర్ట్, సార్ట్, లూజర్ మొదలైన అస్తితావాదులందరి సిద్ధాంతాలలోను ఒక ప్రధాన దృక్పథం కనబడుతుంది. కొద్దిగా మన ప్రస్థితాన్త్రంలో కలిగిన పరిశోధనలవల్ల నైకేనేమి తాత్వికచర్చలవల్లనైకే నేమి, వీరందరు వాస్తవికత (Objectively) అనేది లేదనీ, ఉన్నా అది మానవ వ్యక్తిగతమైన ప్రయోజనపరత్వం (Purposiveness) మీదనే ఆధారపడిందనీ విశ్వసిస్తారు. ఈ ప్రధానసిద్ధాంతం మీదనే అస్తితావాద సిద్ధాంతం అంతా ఆధారపడి ఉన్నది.

అయితే ఇప్పటివరకు అస్తితావాదోత్పత్తికి పూర్వరంగము, అస్తితావాదస్వరూపము, ఈ వాదాని కంటిటికి అన్వయించే సామాన్యసిద్ధాంతాలు, పరిశోధనలు, ప్రారంభములు మొదలయిన విషయాలను సురించి సంగ్రహంగా వ్రాశాను.

అయితే అస్తితావాదం అంతా ఒకే వర్గీకరణం కింద వివరించడం అంతిగా సముచితం కాదు.

ఫ్రాన్సులో 20 శతాబ్ది పూర్వార్థంలో ఈవాదానికి అనేకమైన కాళోపకాళులు బయలుదేరాయి. వీటి కన్నింటికీ కొన్ని సామాన్య ధర్మాలుండడంతవల్లనే అన్నింటినీ అస్తిత్వవాద వర్గీకరించడం జరుగవలసివచ్చును.

ఈ అస్తిత్వవాదంలో బయలుదేరిన కాళోపకాళులన్నీ విడిచి పెట్టి ప్రధానకాళులు రెండింటిని సురించి మాత్రమే ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాను.

ఈరెండిటిలోను మొదటిది నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదము. (Atheistic Existentialism) రెండవది క్రైస్తవాస్తిత్వవాదము (Christian Existentialism)

నిరీశ్వరాస్తిత్వ వాదము

హేజెగర్, కార్ల్ జాప్సర్ట్, జాబోల్ సార్త్రి అనే ఈ ముగ్గురు నిరీశ్వరాస్తిత్వవాద కాళుకు సంబంధించినవారు. వీరిలో సార్త్రి 'లేట్ ఏ నియా' (భావము—అభావము)అనే గ్రంథంలో నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదం దృక్పథం సమగ్రంగా వివరించాడు. ఇది అస్తిత్వవాద సిద్ధాంతం పూర్తిగా ప్రతిపాదించిన గ్రంథము.

ఇంత సమగ్రంగా క్రైస్తవాస్తిత్వవాదదృక్పథం అంత ధానానికి మనం అంతగా ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసరం లేదని గ్రహీతరించిన గ్రంథం ఏదీ బయటపడలేదని తెలుస్తున్నది. కంటాను.

సార్వత్రిక అస్తితావాదముకూడా వ్యక్తికి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం ప్రతిపాదిస్తుంది. ప్రతివ్యక్తికీ తన ప్రవృత్తిని నిర్ణయించుకోవడానికి సంపూర్ణస్వేచ్ఛ ఉన్నది. అయితే ఈమానవప్రవృత్తికి నియంత్రణలేన ధర్మమూత్రాలే లేవు. ఎప్పటికప్పుడు వ్యక్తి తన ఆచరణద్వారా తాత్కాలికంగా ఒక ధర్మమూత్రం నిర్ణయించుకుంటున్నాడు. అసలు అస్తితావాదానికి ప్రధానమూత్రం (Irrationality) కార్యకారణభావసూక్ష్మతలేక అసంబద్ధత. సత్యవాదులందరూ హేతునిర్మితమైన సిద్ధాంతాలేవైనా భావ్య (Possible) మలే గాని పరమాధ్యక్షాని నిర్ణయించారని ఇది వరకే వ్రాశాము. అందులోను సార్వత్రిక ఈ విషయం ఒక కొనకు తీసుకుపోయాము. కనక నే ఇతని దృష్ట్యాజీవితం అంతా అసంబద్ధమే (Absurd). కనక నే ప్రతివ్యక్తికీ కార్యాచరణలో (Anguish) ఒక విధమైన ఆపేదన అనునూత్రంగా, ఉంటాయని సార్వత్రిక అంటాడు. ఇట్లాంటి (Abandonment) 'నిష్సహాయత' భావంతో కూడా వ్యక్తి ప్రవర్తించవలసి ఉన్నదనీ, అయితే ఈగండు భావాలతో బాటు వ్యక్తి అనుకూలము జవాబుదారీ (Responsibility) కూడా వహించవలసి ఉంటుందనీ సార్వత్రిక చెబుతాడు. నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదుల అంటే విధిగా ఈశ్వరుడు లేనని భావించాలని అనుకోవాలి. ఈ వాదంలో ఈశ్వరుని అస్తిత్వం ప్రతిపాదించవలసిన అవసరం లేదని, మానవ వ్యక్తి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం వహించవలసిఉంటుందని అర్థం చేసుకోవాలి.

మానవవ్యక్తిచైతన్యం వస్తూన్నట్లుకే (Directed to - towards object) ఉండవచ్చును, దీని స్వస్వరూపం అ భావమే (Nothingness) వని సార్వత్రిక కూడా నిర్వచిస్తాడు. సార్వత్రిక అభిప్రాయంలో ఆభావం అంటే అనిర్వచనీయత అని అర్థం చేసుకోవచ్చునని తోస్తుంది.

ఇంచుమించుగా అస్తితావాదు లందరూ మానవ వ్యక్తిని గూర్చి ఈవిధంగానే నిర్వచిస్తారు. అయితే ఈ ఆభావ స్వభావమేమిటని ఎవరైనా ప్రశ్నించవచ్చును. జీవితం అంతా అసంబద్ధమే అయినప్పుడు—తార్కిక దృక్పథంలో ఈ ప్రశ్న అసంబద్ధమని సార్వత్రిక సమాధానం చెబుతాడు.

ఈ సమాధానం మనకు వచ్చే అసంబద్ధంగా ఉన్నట్లే కనబడుతుంది! కాని ఏతార్కిక సిద్ధాంతంలోనైనా ప్రధాన సత్యాలను గూర్చి ప్రశ్నించినపుడు ఇంచుమించుగా ఇట్లాంటి సమాధానమే వస్తుంది. ఉదాహరణకు ఆదర్శవాద తార్కికవాదాలు తీసుకుందాము. ఈ గండుభావాలలోను, మనస్సులోనుండి పదార్థంగాని పదార్థంలోనుండి మనస్సుగాని. ఎందుకు పరిణామం చెందింది? అలాగ పరిణామం చెందిదానికి ప్రయోజనమేమిటి? అసలు మనస్సుగాని పదార్థంగాని ఎలాగ వచ్చింది? అని ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే సమాధానాలు రావు. ఒకచోట వచ్చినా ఇంచుమించుగా సార్వత్రిక చెప్పిన ఛోరణిలోనే వస్తాయి. అందుచేత సార్వత్రిక చెప్పిన సమా

క్రైస్తవాస్తిత్వవాదము

క్రైస్తవాస్తిత్వవాదంలో కూడా అస్తితావాదసామాన్యలక్షణాలన్నీ కనిపిస్తాయి. అయితే ఈశ్వరాస్తిత్వవాదులు ఈ వ్యక్తి అస్తిత్వోబాటు ఈశ్వరాస్తిత్వం కూడా ప్రతిపాదిస్తారు. ఇక్కడ ప్రాచీనతాత్త్విక దృక్పథాలు నిర్వచించే ఈశ్వరుని సత్త్వం అస్తితావాదులు ప్రతిపాదించే ఈశ్వరసత్త్వం చాలా వేరు ఉంది.

ప్రాచీన తాత్త్వికసిద్ధాంతాలు హేతువాదంద్వారా ఈశ్వరసత్త్వ నిర్ణయిస్తాయి. అస్తితావాదుల ఈశ్వరసత్త్వ హేతువాదంవీడ ఆధారపడినది కాదు. ఇది సహజజ్ఞానం (Intuition) వీడ ఆధారపడింది. అందుచేత క్రైస్తవాస్తిత్వవాది సహజస్వాతంత్ర్యంతో తన ఔనందివాచరణ ద్వారా పరిపూర్ణమైన ఈశ్వరసత్త్వ అధిగమించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. నిరీశ్వరాస్తిత్వవాది దృక్పథంలో నిరీశ్వరాస్వాతంత్ర్యమే పరమలక్ష్యం అవుతుంది. ఈ స్వాతంత్ర్యం ఈశ్వరాస్తిత్వవాదిని ఉన్నగోన్నతమైన ఈశ్వరాస్తిత్వ దగ్గరకు తీసుకుపోతుంది. ఒక మాత్రమే వచ్చే సత్యం ఈశ్వర నిరీశ్వరాస్తితావాదుల్లో ఇద్దరిలోను లేదు. అందుచేత అన్ని విషయాలలోను అందరూ సమానంగానే ప్రవర్తిస్తారు. అందుచేత నిరీశ్వరావాదుల్లో వచ్చే ఆవేదనాదులన్నీ ఈశ్వరవాదులకు వస్తాయి. ఒక్కలక్ష్య నిర్వచనంలోనే వీరిద్దరికీ కొంతెంత వేరు ఉన్నట్లు కనబడుతుంది.

కనక హేర్బర్ట్ ను సాగవేర్బర్గ్ గాడ్, శ్రీయియోల్ మార్సెల్, అనే ఈ ఇద్దరు క్రైస్తవాస్తిత్వవాదవర్ణనలలోకి వస్తారు.

వీరిలో సాగవేర్బర్గ్ గాడ్ ప్రాటెస్టంట్ క్రైస్తవుడు. శ్రీయియోల్ మార్సెల్ రోమకాటాలిక్ రోమన్ కేథలిక్ మతం స్వీకరించాడు.

ఇక విగిరినవాడు లూయీ లాజర్. ఇతడు పారిస్ తత్త్వశాస్త్రాలలో ఉపాధ్యాయుడుగా పనిచేసేవాడు. లాజర్ ప్రాచీనతత్త్వ సిద్ధాంతాలకు అస్తితావాదానికి చిక్కని సమన్వయం కుదిర్చివట్టు కనబడుతుంది. అస్తితావాదులందరూ ప్రాచీన తాత్త్వికులు ప్రతిపాదించిన, ఆత్మ, భావము (Idea) మొదలయిన విషయాలన్నీ తత్త్వాలు (Essences) అంటారు. అస్తితావాదు లీ తత్త్వాలలోంచి అస్తిత పరిణమించిన దన్నుమాట యధార్థంకాదనీ, అస్తితలోనించే ఈ తత్త్వ నిర్వచనం జరిగిందనీ, అందుచేత అస్తితకే ప్రాధాన్యం ఉందనీ అంటారు. లూయీ లాజర్ కూడా ఈ వర్గానికి చెందినవాడే. అయితే ఇతరు తర మాన వ్యక్తి (Existent) పరస్పరసత్త్వంతో తన తత్త్వం (Essence) నిర్వచించుకొని ఆ లక్ష్యసాధనకై ప్రయత్నించాలని అంటాడు. ఇతనివాదంలో ఇక విగిరినవిషయాలన్నీ ఇతరాస్తిత్వవాదులలో ఉన్నవే. ఇతన్ని నిరీశ్వరాస్తితావాదుల్లోగాని, క్రైస్తవవాదుల్లోగాని తేర్చడానికి ఏలులేదనుకుంటాము.

అస్తిత్వవాదరచనలు

అస్తిత్వవాదులందరికీ ఘోషాదనివిధియైన సిద్ధాంతాలంటే ఏమాత్రము వ్యత్యాసము లేదని ఇదివరకే వ్రాశాను. అస్తిత్వవాదం సహజజ్ఞాన (Intuition) ప్రధానమైనది. అందుచేత వీరెవ్వరు తమ సిద్ధాంతాలు కార్యకారణ భావపూర్వకమైన ఒక క్రమపద్ధతిలో ప్రతిపాదించాలని తలపెట్టలేదు. ఈ సత్యవాద ప్రవర్తనలలో చాలామంది ప్రాప్త్యులోను, తదితర దేశాలలోను బాగా పేరుపొందిన రచయితలు. సోరెన్ కీర్కెగార్డ్ మొదలు కొని బూయిలాండర్ వరకు—అందరు, సత్యవాదానికి సంబంధించిన తాత్విక గ్రంథాలే కాక, వనలలు నాలుకలు మొదలైనవన్నీ రచించారు. సత్యవాదులకు మానవ పేరుకు క్రిమిని వ్యక్తపరిచే పోషకం చేత, కళారత్నంగానే అస్తిత్వవాదాభిప్రాయాలు తేలికగా ధ్వనించవచ్చునని భావిస్తారు. అందుచేత ఒక సిద్ధాంతి (Theory) రూపంలో వీరి వాదం వివరించడం చాలా కష్టం. ఎవరైనా ఈ వాదాన్ని సరించి దిక్పాత్రంగానే సూచించవచ్చును గాని అంతకంటే చెయ్యగలిగిన జీమీ లేదు.

ఇందుచేత సత్యవాదం ఆతలంపించిన కొందరు రచయితల రచనలనుసరించి కొంచెం సంగ్రహంగా వ్రాస్తాను.

జా పోల్ సార్డ్ రచించిన ఏజ్ ఆఫ్ రీజన్ (Age of Reason) ఈ సందర్భంగా కొంతవరకు ఉపయోగిస్తుంది.

కేవల సాహిత్యదృక్పథంతో చదువుకుంటే ఈ రచయిత చాలా సమృద్ధిని ఎవరికైనా సూచిస్తుంది. వనల రచనాపద్ధతి, పోలికలన్నియు మొదలయినవన్నీ ప్రకటనగానే కనిపిస్తాయి. కాని దీనిలో కథ మాత్రం చాలా విచిత్రంగా ఉంటుంది.

మాతృక అనే తత్త్వజాస్త్రిపాథ్యాయునికి మార్సెల్ అనే యువతితో సంబంధం ఏర్పడుతుంది. కొంతకాలానికి ఆమె గర్భవతి అవుతుంది. చివరికి అతని కామమ వివాహం చేసుకోవలసిన ఆవశ్యకం ఏర్పడుతుంది. కాని ఈ విధంగా తన స్వాతంత్ర్యం హరించిపోగలదేమోననే అతనికి భయం కలుగుతుంది. అందుచేత అతడొక గర్భంబిల్లికి ప్రయత్నిస్తాడు. దీనికి సమర్థుడైన వైద్యుల సహాయం కావాలి. అది బాగా చెప్పుతో కూడిన వ్యవహారం. అతనికి ఎంత ప్రయత్నించినా చెప్పు దొరకదు. ఈ విషయంలో తన పోషకుడు జేనియర్ ను ఆశుకుతాడు. అతడు బాగా చెప్పున్నవాడు. లాయరు. కాని ధన సహాయం చెయ్యడు.

చివరికి ఒక స్త్రీ అధనంలో ఉన్న ధనం రహస్యంగా అపహరించి మళ్ళీ ఆమెకు తెలియకుండానే ఆ చెప్పు అక్కడ పెట్టవచ్చునని ఈ లోగా తన అవసరం తీర్చుకోవచ్చునని నిశ్చయించి మాతృక ఆ ప్రయత్నింలో ఉంటాడు.

కాని ఇంతకుపూర్వమే జేనియర్ కు, మార్సెల్ కు కొంత వరిదయం ఏర్పడిఉంటుంది. ధనసంపాదన ప్రయత్నిం బాగా ఆలస్యం కావడంతో ఆమె బాగా విసిగిఉంటుంది. ఈ లోగా జేనియర్ తో. ఆమె పరిచయం ఎన్నుకొంటుంది. ఒక నాడు జేనియర్ మాతృకను మాతృకా భావంలో పిలిచి, మార్సెల్ ను, తన

వివాహంచేసుకోవాలని నిశ్చయించాడనీ, తనకు పుట్టాక నాని సంరక్షణ భారం తానే వహిస్తున్నాననీ చెబుతాడు. మాతృక చెప్పు చెదరకుండా యథాప్రకారంగా తన జీవితసంఘాల నడిచిపోతూంటాడు.

సంగ్రహంగా ఇదీ ఈ వనలలో కథ దీనిలో మాతృక స్వాతంత్ర్య లక్ష్యం అడుగుతున్నా వ్యంగ్యంగా ధ్వనిస్తూంటుంది. సామాన్యంగా నవలలు చదివేవారికి కథ. అంతా చాలా విచిత్రంగా ఉంటుంది. అస్తిత్వవాదం అతగావన చేసుకున్నవారికి మాత్రం దీనిలో అంతగా విచిత్ర కనుబడిపోవచ్చును.

మానవ చైతన్యం వ్యాపార పరిసర పర్యాయం అస్తిత్వం అపాదించబడుతున్నదని సైన్ బ్రాన్స్ సత్యవాదవివరణనుబట్టి గ్రహింపవచ్చును. నీమూన్ డౌ బూల్వార్డ్ అనే అస్తిత్వవాద రచయిత 'లూరేయ్' అనే నవలలో ఈ అభిప్రాయం ఈ క్రింది భాగంలో ధ్వనింపజేశాడు. అది ఇక్కడ అనువదిస్తున్నాను. ఫ్రాన్స్ ప్యాక్ అనే యువతి ఒక నాటిరాత్రి ఆలస్యంగా నిద్రాస్థితిలో ప్రవేశిస్తుంది. ఈ క్రిందిది ఆ ఘట్టంలో ఉన్న పరిసర వర్ణన.

"ఆమె అక్కడికి రాక పూర్వం ఆవస్తువులన్నీ అక్కడ లేనేలేవు. కాని ఆమె అక్కడికి వచ్చేసరికి వేలపై పరిచిన రత్నం కంటి కాదిరంజులన్నీ ఒడుగుతూ ఒడుగుతూ వైకి వచ్చే రేలుగుల్లా ముడమందంగా మెరిశాయి. ఈ అద్భుత క్రితామెకు సంబంధించినదే. చైతన్యరహితంగా పడి ఉన్న ఆవస్తువులన్నీ ఆమె సన్నిధిలో చైతన్యంతోను, చిత్ర విచిత్రమైన వర్ణాలతోను సువాసనలతోను వెలివిరిశాయి. ఆమె కింది దిగి జల్లి మెల్లి గారంగ సులంకలుపులు తెరిచింది. అంతకుపూర్వం అది అంతగా ధాంధకార బంధురంగా ఉంది. ఇప్పుడు ఆమె అక్కడికి వచ్చి ఆ ప్రదేశానికి అస్తిత్వం ప్రసాదించింది. బహుశా; అది ఆమె కర్తవ్యమేమో అన్నట్లు కనబడింది. ఆమె ఆ లోపలికి వచ్చేసరికి అంతవరకు స్తబ్ధంగా పడిఉన్న కుర్చీలన్నీ ఆమెకోసం నిరీక్షిస్తున్నాయి. ఇంతకుపూర్వం అవి అలాగ నిరీక్షించడం లేదు. కాని ఆమె అక్కడ ప్రవేశించగానే అవన్నీ ఆమెను చేరుతెలిసి అనితూన్నట్లు కనిపించాయి." అని ఈ వర్ణన ఇలాగ సాగి పోతూంటుంది.

భారతీయ తాత్విక సిద్ధాంతాలు—సత్యవాదము

సత్యవాదానికి భారతీయ తాత్విక సిద్ధాంతాలలో కొన్నింటికి చాలా దగ్గరపోలికలున్నట్లు కనబడుతుంది. ముఖ్యంగా శౌద్ధ వేదాంతములో కొంతమంది అస్తిత్వవాదానికి చాలా దగ్గరగా వస్తారు. వీరు బౌద్ధమాధ్యమికవాదులు. వీరి ప్రధానాచార్యులు నాగార్జునుడు. ఇతడు అంతకుపూర్వం అడుగులు వున్న ఒక బౌద్ధ సిద్ధాంతం పూర్వవత్తుంచేసి మాధ్యమికవాదం ప్రతిపాదించాడు. ఇతడు పరిదృక్పథమాన జగత్తును అంతర్లీనంగా ఉన్నది అభావమేనని అంటాడు. అయితే అస్తిత్వవాదులకు, నాగార్జునుడి ప్రధాన సిద్ధాంతంలో విభేదం ఉంటే ఉండవచ్చును.

ఇతని అనుయాయులయిన అర్థదేవుడు మొదలయినవారంతా ఈ వాదానికి చెందినవార.

ఒక ప్రత్యేక దృక్పథాన్ని బట్టి చూస్తే అద్వైత వేదాంతము కూడా జగత్తు—తీవుడు పారమార్థిక సత్యాలు కావనీ, ఈ రెంటికీ అతీతమయిన పారమార్థిక సత్యం ఉన్నదనీ ప్రతిపాదిస్తారు. వీరి దృష్టిలో జగత్తు లిద్దరు మాయ — లేక మిథ్యావస్తువులూ పాలు. అయితే అస్తితావాదుల అభావము, అద్వైతవాదుల మాయ ఒకటే అని చెప్పడానికి వీలులేదు. అద్వైతుల మాయ అనిర్వచనీయము. అస్తితావాదుల అభావానికి, వీరి మాయకు కొంత సామ్యం ఉన్నదని చెప్పవచ్చును.

అస్తితావాదం చాలాకాలంనుంచి యూరపులో తలకెత్తిన శ్రవణభౌతికవాదాలపై తిరుగుబాటుగా బయలుదేరిన సిద్ధాంతము. ఇది వ్యక్తికి, జవాబు దారీ, స్వాతంత్ర్యము ప్రతిపాదించే వాదము. శ్రవణం (Object) పరార్థము నూత్రిమే ప్రధానంగా తీసుకున్న గతి తార్కిక భౌతికవాదాలన్నీ మానవుణ్ణి శ్రవణ పరిపరచాను స్థితిగా తయారుచేస్తాయి. ఈ విధమయిన శ్రవణ భౌతికవాదాలు చాలా కాలంనుంచి పాశ్చాత్య తత్వశాస్త్రంలో బాగా పాటుకుపోయాయి. అందుచేత అస్తితావాద ప్రారంభంతో పాశ్చాత్యతత్వ శాస్త్రంలో ఒక విప్లవం బయలుదేరినదని అనవచ్చును. పాశ్చాత్య మనస్తత్వశాస్త్రం కూడా వ్యక్తిని ఒక వస్తువు (Object)గానే పరిశీలించిందిగాని అంతికంటే ఎక్కువదూరం పోలేదు.

మొగ్గురలో చేసిన పరిశోధనలు అదర్శభౌతికవాదానికి రెండింటినీ అతిక్రమించి, ఈ రెంటికీ ప్రధానమైన వ్యక్తి అనుభూతుల లోలోపలికి వెళ్లి కొన్ని నూతన విషయాలు బయలుపెట్టింది. ఇది మనస్తత్వశాస్త్రంలో బయలుదేరిన ఒక కొత్త పంథా. బహుశా ఈ పంథాలో ఇంకా కొన్ని కొత్త పరిశోధనలు జరిగిన కొన్ని నూతన విషయాలు బయటపడితే పరిపక్వము.

సార్వప్రతిపాదించిన నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదంలో మానవునిని స్వాతంత్ర్యం ఒకటే నిరంతరలక్ష్యంగా కనిపిస్తుంది. ఏ విధమైన విలువలు లేనప్పుడు ఈ స్వాతంత్ర్యం అనే విలకనుకూత్రం ప్రయోజనం ఏమి ఉన్నది? సార్వ ఇచ్చే 'అసంబద్ధత' (Absurdity) అనే సమాధానం సామాన్యదృష్టికి చాలా ఈశ్వరస్వదంగా కనిపించవచ్చును.

అందుచేత నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదం కంటే శ్రేష్టవాదం—లేక సేశ్వరాస్తిత్వవాదం మానవానిని ప్రేరేపించగల ఒక విమాతనమైన సముష్ణతాదర్శం ప్రతిపాదిస్తున్నట్లు కనబడుతుంది.

అయితే ఏ వాదమైనా చివరికి ప్రపంచంలో ఎలాంటి ఫలిత మార్పులు లేకలవో ఎవరూ చెప్పలేదు.

సామాన్యదృష్టికి కనబడినట్లు అస్తితావాదం గారికి ధూళి! నేనిపోయే తత్కారికమైన తీసుకు వెళుకుమాటల గారడీ కాదనీ, దీనిలో ప్రపంచ తత్త్వపంథాలో తీత్రసంచలనం తీసుకువచ్చే మార్పులున్నాయనీ నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చును.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెనీ, ఆయుర్వేద సమాజం

పెరిదేవి-నెల్లూరు జిల్లా

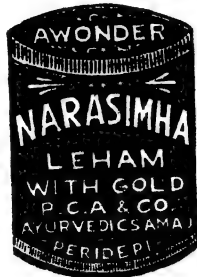
శ్రేష్ఠమయిన మౌనకావధములు వేలకొలది మంది చేవాడబడుచున్నవి.

అనేక ఔషధావశ్రములు గలవు. వెలవ్యలము, ఫలమధికము,

నారసింహ లేహ్యము

బంగారు చేర్చబడినది, మేహములు, నిక్కాక - నిస్సత్తుక శుక్లవర్ణము, అతిమాత్రము, మొదలగు వాటిని హరించి మిక్కిలి బలమును వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, రక్తవృద్ధిని, కలిగించుటలో అమాఘమయినది.

20 తులముల డబ్బి రు. 3-4-0.

మదన కామేశ్వరి లేహ్యము

మేహములు, నిక్కాక, నిస్సత్తుక, శుక్లవర్ణము, అతిమాత్రము మొదలగు వాటిని హరించి వీర్యవృద్ధిని బలమును కలిగించును, దీనియందు బంగారు చేర్చబడినది, నారసింహ లేహ్యము వలెనే పనిచేయును.

20 తులముల డబ్బి రు. 2-0-0

పాలసుగంధి లేహ్యం

సహమేహములు, మేహపాదలు, మచ్చలు, చిర్యరొగములు, కీకనొప్పలు, మలబద్ధము - మొదలగు వాటిని హరించుటలో శ్రేష్ఠమయినది.

20 తులముల డబ్బి రు. 2-0-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధమును ఖండించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. అశర్మము, వాతము, మూలవ్యాధి మొదలగు వాటిని హరించికొల నిరోచనమును చక్కగా కలిగించును.

15 తులముల డబ్బి రు. 1-0-0

చ్యవనప్రాస లేహ్యం

క్షయ - దగ్గు - ఉబ్బునము - మొదలగు వాటికి మంచిది. 20 తులముల డబ్బి రు. 1-12-0

మహా ఖండాద్రక లేహ్యం

పైత్యములు, అశర్మము, వాంతులు ఏక్కిళ్లు - మొదలగు వాటిని హరించి అకలిని తీర్చి కలిగించును.

15 తులముల డబ్బి రు. 1-4-0

ఘనసారచందిని

ఇది - ఎరుపు, తెలుపు, పసిమి, మొదలగు అంటు (X నేరియా) సంబంధముగ వ్యాధులను, స్త్రీల కుశుమవ్యాధులను ఖండించును. సీసా రు. 2-4-0.

అనుపానము చందిని అల్లెరు సీసా రు. 1-0-0.

గంధక రసాయనము

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది - సహమేహములు, మేహపాదలు, మచ్చలు, కుషుపు, చిర్య రొగములు, క్రిమి రొగము - అంపవాయావు మొదలగు వ్యాధులను ఖండించి, బలమును కలిగించును. 10 తులముల డబ్బి రు. 2-8-0

ప్రమద

స్త్రీల పాలిటి వరప్రసాదము. ప్రదరము - సహమేహములు, చక్కగా కాకుండుట, దుర్గుణము - మొదలగు గర్భరోగ సంబంధముగ వ్యాధులను హరించి సంతానమును కలిగించు దేవామృతము. కి బొమ్మల సీసా రు. 2-4-0

సంజీవన కల్పము

ప్రతి యింట నుండిగినది. జ్వరములు, ఉష్ణవాత సంబంధముగ వ్యాధులు, కళ్ళ నొప్పలు, మాత్ర వ్యాధులు, మొదలగు వాటికి అమృత కుల్పము -

5 తులముల డబ్బి రు. 1-8-0

చందనాది తైలము

కువాసన, మెదడుకు చల్లదనము, శిరోవేడిమి మొదలగు వాటిని హరించి నింట్టుకలను తృప్తిచేయును -

4 బొమ్మల సీసా రు. 1-2-0

ఇంకా అనేక ఔషధములు గలవు.

అన్నిటికి పోష ఖచ్చులు ప్రత్యేకము.

మా వద్ద శ్రేష్ఠమయిన 200 రకములగు ఔషధములు గలవు. కోరిన వారి క్యాటలాగు వుచితము.

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెనీ, ఆయుర్వేదసమాజం - పెరిదేవి, నెల్లూరు జిల్లా.

P. C. A. & Company, Ayurvedic Samaj, PERIDEPI, Nellore District

John Dickinson & Co., Ltd.

(INCORPORATED IN ENGLAND)

కాగితము, ప్లేషనరీతయారు చేయువారు
గ్రాఫిక్ ఆర్టుకు, తత్సంబంధపు పరిశ్రమలకు

రటర్ ప్రెస్ ; ఆఫ్ సెట్-లిథో ; ఫాటోగ్రేవర్ ; ఎనిలైన్ ;
డై-స్టాంపింగ్ ; కాపర్ ఫ్లేట్ మరియు టెక్-ప్రింటింగ్ ప్రెస్లు

ప్రాసెస్ ఎక్స్ గ్రేవింగ్ ; ఫాటో-లిథో మరియు
ఫాటోగ్రేవర్-ఎక్స్ ప్లెయిన్ మెంటు

ప్రీరియో ప్రింటింగ్ ; ఎలెక్ట్రోప్లేటింగ్ ; నికెల్లింగ్ ;
బుక్ బైండింగ్ మరియు ప్లైన్-కాస్టింగ్ ప్లాంటు

కాగితపు సంచులు ; కాగితపు అట్ట-పెట్టెలు ; కవర్లు చేయు మెషినులు

ఇంటర్ ప్రెస్ లైన్-కంపోజింగ్ మెషినులు

హాడింగ్ ఫాటో-మెకానిక్ ప్లైన్ సెట్టింగ్ మెషినులు

హుగ్లీ అచ్చునిరాలు విల్సన్ సూపర్ ప్రెస్సులు

పూర్తి బోగట్టా, సాంకేతిక సలహా, నిపుణతతో కూడిన మెకానికల్ సర్విసు

మా దిగువ ఆఫీసులలో లభించును.

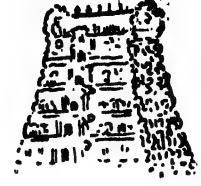
జాన్ డికిన్సన్ & కో., లిమిటెడ్,

(ఇంగ్లండులో స్థాపించబడినది)

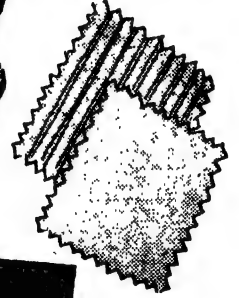
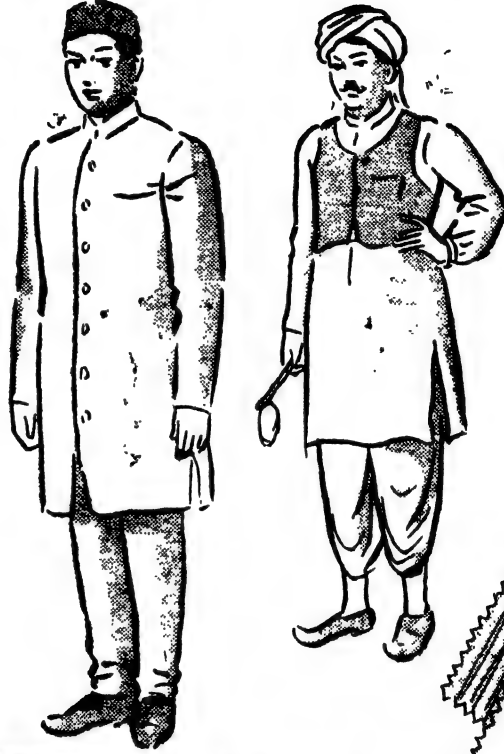
ఇండియా — పాకిస్తాన్ — సిలోన్ — బర్మా — మలయా

BOMBAY	CALCUTTA	MADRAS	KARACHI	COLOMBO	RANGOON	SINGAPORE
P. O. Box 38	P. O. Box 43	P. O. Box 77	P. O. Box 761	P. O. Box 296	P. O. Box 418	P. O. Box 160

The Craftsmanship THAT IS TRULY INDIAN

పూర్వకాలపు శిల్ప సాంప్రదాయాల నుంచి పారిశ్రామిక బహుళోత్పత్తికి అనువైన ఆధునిక డిజైన్ల వరకూ భారతదేశపు పనితనం విశిష్టమైన తన ఉత్తమ ప్రమాణాలను నిలువబెట్టుకొనుచున్నది. కృష్ణా షర్టింగుల నూటింగుల ప్రతిగజంలోను ప్రస్తుతించే ఉత్తమమైన నాణ్యత, కళానైపుణి లోకూడ ఇదే ద్యోతకమగుచున్నది.

Krishna
SHIRTINGS-SUITINGS

FAS-767

SRI KRISHNA SPINNING & WEAVING MILLS LTD.
SUBRAMANYAPURA, BANGALORE CITY

తొడువీడ

శ్రీవెంపటి సచ్చిదానందకర్మ

ఇది నీవలె న కర్మం; నమ్మ—ఉటి తెల్లకాగితాన్ని చదవటానికి ప్రయత్నిస్తున్నావు నువ్వు.

కళ్ళముందుకి ప్రతికని ఇంకా జరిపినందువల్ల ప్రయోజనం లేదు; నువ్వు పత్రికాయలల్లేజీ మరింత తేరిపార చాచినందువల్ల కూడా ప్రయోజనంలేదు.

పోనీలే, ఇప్పుడు గాకపోతే తరవాతనైనా ఒప్పుకుంటావు—నేను చదవబోయింది తెల్ల కాగితాన్ని—అని.

—ఈ మాటలకి నేనూ పదింతలు విభ్రాంతిపడ్డాను. కథ ఉండక ఏమైపోతుంది? ఘానా పేజీలో బాకగాను అఘోరించిన కథ ఉంటుందని విషయసూచికలో చూచానాయో—రైట్ల వెలుగులో...

‘కాదు. చీకట్లో’

‘అబద్ధం! కళ్ళ మిరుమిట్లుగొనితే విద్యుద్దీప కాంతి...’ గట్టించాను ఆవేశంతో, ఈ మాటలు ఎవరితో అంటున్నానో విచారించే నాకకాశం కూడా లేకుండా.

‘నిజం...కటికచీకట్లో...’

నేను నమ్మలేదు.

‘ఔను. ఆ కథ నేను వ్రాసి ఉండవలసింది; కాని, వ్రాయటం పడకనేపోయింది...’

‘ఎందుకని?’ అన్నాను బావనైపు మాస్తూ.

‘ఈ లోపలే చనిపోయాను’

అంత మనిషి ఎదుగుగా కనిపిస్తూ నమ్మమని ఈమాట లనే సరికి బాకని చూచి పక్కన నవ్వు బుట్టెట్టింది. కాని, మళ్ళా ఒక అనుమానం వచ్చింది—ఈ మాట లన్నది బావేనా—అని.

బాక వెదవులు కదిలినట్లు లేవు.

‘నిజం. ఆర్థ్యహత్య... నేనే చంపాను.’ ఈ మాట లంటున్న తెవరి ఒక్కసారి వెనక్కి తిరిగాను. ఎవరూ లేరు.

‘మరి నువ్వెవరు?’ అన్నాను కూస్తంతో.

‘నేనా?...వాడి ఆర్థ్యని...’

ఇంకా అనుమానం తీరక బాకజేమాన్ని గట్టిగా మదిపాను. నేను పట్టు వదిలేసరికి బాకజేమం లుంగగా కింద కూలిపోయింది.

* ‘నీ’, ‘నా’ ఉనికి Existentialism దృష్ట్య ఇది.

‘నువ’ రింబాల, ప్రతిరింబాలు ‘చీట్ల’, ‘వాట్ల’...

‘అనుమానం తీరిందా? నిజం...చచ్చి పాశించడం కున్నాను...’

అప్రయత్నంగా ఇటు తిరిగాను. గదిలో మరెవరి అరికిడి లేదు. నేనేమి చూస్తున్నానో నాకే తెలీదు. గదితలుపులు గాలికి రెపరెప లాడినై. ఒక్కస్ట్రీ మూర్తి గాలిలో కొట్టుకొచ్చింది.

అక్కయ్య!—

‘నిజంరా తమ్ముడూ! బాక పాశించటానికే చని పోయాడు—జీవితంలో నా సహచర్యం లభ్యం కాకపోతే చచ్చి దయ్యమై పొందుతాననేవాడు ఎప్పుడూ నాతో...’ అక్క ఆత్మ మాట్లాడుతోంది అల్లంక దూరాన్నుంచి.

‘పోనీ, దయ్యమైపడితే పట్టేవాడేమో...అన్నంత మాత్రానికే నువ్వు కూడా చచ్చిపోవటం మెంతుకే?’ అన్నాను చీకట్లో.

‘ఎన్నాళ్ళని ఈ ఆర్థ్యవంచన? అందుకే చేశాను—ఆర్థ్య హత్య...’ అంది తీవ్రంగా.

‘అసలు, ఆర్థ్యవంచన నెందుకు చేసుకోవలసి వచ్చింది?’

‘చేసుకోరాదు; కాని, చేసుకునేవాన్ని. ఎందుకు చేసుకునేదాన్నో నాకే తెలీదు’ అంది పారపడి విచారించటం తప్పితే తమ చేయగలిగించేమీ లేనట్లు.

ఏదో తెలీని సంకల్పి పొందాను ఈ మాటలవల్ల. పదిమంది ముద్దాయిలలో కూర్చున్నప్పుడు నేరభటు పొంది సంకల్పి ఇటువంటిదే కావచ్చు. నిజానికి, ప్రాపంచిక దృష్ట్య నా ప్రవర్తన నిరాశ్చర్యకరం.

కాని, నమ్మ కూడా చంపెయ్య మంటున్నా రెవరో...

‘అన్నయ్యా! బాకని కూడా చంపెయ్యరా...ఇన్నాళ్ళూ కబుర్లతో కడుపునింపి, అన్నీ మరిచిపోయినట్లు ప్రవర్తిస్తున్నాడీ మధ్య...’

మాటలు వినిపించిన మరుక్షణానికి మరొక స్ట్రీ దేహం కూడా కొట్టుకొచ్చింది గదిలోకి.

‘చెల్లాయ్! నువ్వు కూడా చనిపోయావులే!’ అంది బాక ఆర్థ్య.

‘ఔనురా అన్నయ్యా! బాక చేస్తున్న మోసాన్ని తెలుసుకోటానికి చనిపోయాను...బాకనికూడా చంపెయ్యరా...’

అన్నాచెల్లెలిద్దరూ నన్ను చంపి తీరుతారని భయపడ్డాను. ‘నేనేమీ మోసంచెయ్యలేదు’ అన్నాను, ఎప్పుడూ తొందరపడి వోరుబారి ఉండినందుకు సంతోషిస్తూ.

‘అబద్ధం.....నిన్ను నవ్వు మోసంచేసుకుంటున్నావు. మొన్న మనం పొద్దునంది తిరిగిచ్చాక పుస్తకం పుచ్చుకుని చదువు నడిస్తూ ఏమలోచించావో చెప్పు!’

‘నేనే మాలోచించానే నీకలా తెలుసు? అన్నాను.

‘తెలుసుకోటానికి ఏలవుతుంది గనకనే చనిపోయాను. ఇక్కడ అనుకోవటానికి అనటానికి లేదా లేదు.’

‘లాభం లేదురా తిమ్మదూ! ఇక్కడ రహస్యాలంటూ లేవుగా. నా మాట విని నువ్వుకూడా చనిపో’ అంది అక్క.

‘వది నా! పోనీ, నువ్వే చెప్పు, మొన్న నే మాలోచించాడో బాక!’

‘నిజమే. అసలు వాడి కప్పదూ నీధ్యాపే! మొన్న కాఫీ హాల్లో, నిన్న సినిమాహాల్లో, ఇంబాక ఇంటికి వస్తూ.....’ అక్కయ్య ఏవో పుస్తకంలో నుంచి చదువుతున్నట్లు ఏకదపు చెబుతోంది.

‘అన్నయ్య! మరి, బాకని కూడా మనలో? రప్పించేయ్యరా...చం చేయ్యరా’

బాక అనారంభం నా మీకే నలిమేస్తావేమో ననుకున్నాను. మాటలనే వివరాలను గాని, ఆకారంలేని ఆ వ్యక్తి తీరా మీకే పిలికేదాకా తెలియదాయ్...

‘ఒకటి చంప నవసరంలేదు వాడే...ఆత్మకంచన చేసుకున్నాడుగా. ఆత్మకాత్మి కూడా చేసుకు తీరుతాడన్నమాటే...’ బ్రహ్మ వాక్యంగా పలికింది బాక ఆత్మ.

బాక ఈ మాట లంటుండగానే ‘మాతాపుత్రా తిమ్మదూ! ఇక్కడ మనస్సులో అనుకునే విషయాలకే తప్పిలే, నోటి మాటలకే విలువలేదు. నిజానికి, ఇక్కడే చాలా బాగుండికదా!’ అంది అక్క పశ్చాత్తాపపడుతున్నట్లు.

‘నిజమే...ఏమో అనుకున్నాను గాని, ఇక్కడే చాలా హాయిగా ఉంది...’ నేను గూడా కొదవలేకందా ఉన్నాను. ఒక్కసారిగా నా మాటలు అగిపోయినై.

నా కేరీరం కూడా అల్లంత దూరం పడిఉంది.

నే నెవ్వకు ఆత్మహత్య చేసుకున్నానో నాకే తెలిదు.

దూరంగా—రెండురెళ్లు నాలుగు కేరీరాలు!

‘తిమ్మదూ! ఇప్పుడు నువ్వేమాలోచిస్తున్నావో చెప్పనా? ఆ కేరీరాల్లో బంధింపబడి ఉన్నంతకాలం, నమ్మి నమ్మింది బ్రతికింది క్షణం సేపు కూడా లేదు; ఇప్పటికైనా తెలుపద్దాం. చాలు—అని సంతోషిస్తున్నావు. నిజంగా కూడా అంతేరా. పాడు బతుకులు.....’ అంది అక్క.

మనసు? బాపటికకై లేకపోవటం విద్వారంగానే ఉంది.

‘నువ్వు మాత్రం? నువ్వేమాలోచిస్తున్నావో చెప్పనా?—బాకని గురించి!’ అన్నాను.

‘ఒవ్! ఇంతేకదా! అది బాకకే తెలుసు! మరి—నువ్వక రిని గురించి ఆలోచిస్తున్నావో...’ అక్క వాక్యం పూర్తిచెయ్యలేదు.

‘వది నా! బాక ఎవరిని గురించి ఆలోచిస్తున్నాడో నాకు తెలుసు!’

నలుగురూ పగలబడి నవ్వాం; ఒకళ్ళ నవ్వు వండుకుని మరొకళ్ళం దిక్కులు పిక్కటిల్లేట్లు నవ్వుతున్నా మింకా...

అప్రయత్నంగా నా అందరి నవ్వులూ ఒక్కసారిగా కట్టుబడ్డ—దూరాన్నుంచి ఇంతకింతలుగా నవ్వులు వినవస్తున్నై.

ఒక్క క్షణంపాటు అంతా విశ్వబంధంగా గడిపాము.

‘ప్రతిగ్గును లేమా!’ అన్నాను.

‘కాదు బావా! ఎవరో ఇటే వస్తున్నట్లు ఆ నవ్వు లింక బిగ్గరాతున్నై.’

‘ఎవరో నాకు పరిచయ్యాల గొంతులే.....ఎవరబ్బా?’ అన్నాడు బాక.

‘పరిచయ్యులేకదా.....బతుకులేవుదా!...సగం భయం తీరింది’ అంది అక్క.

ఎవరో వస్తున్న సవ్యమే మరింత దగ్గర పడుతోంది. కులా నాగా కబుర్లాడుతూ, కేరితలు కొడుతూ వస్తున్నారు.

‘అబ్బ! నీతికి చీతికి ప్రాణం విసికింది. ఇరుగోవదినా! పిళ్లంతా ఇక్కకున్నాను!’ అంది ఒక స్త్రీ గొంతు.

మేము నలుగురం విశ్వబంధంగా ఉన్నాం.

‘ఉవ్! వార్షికా మన్ని సుబ్రహ్మణ్యునిట్లు లేదు. బిగ్గరగా మాట్లాడుకు. మరొక స్త్రీ కంఠం మండిపోతోంది.

మే మెవరం మాట్లాడలేదు

‘అలా విస్త్రు పోతావేరా? మరిచిపోయావా మమ్మల్ని?’ బాకని ఎవరో నిగ్గదస్తున్నారు.

‘ఏవో లీలగా ఉంది తప్పితే పూర్తిగా నువ్వు రావటం లేదు’ అన్నాడు బాక మందంగా.

‘మాడరా బావా! అప్పడే మరిచిపోయాట్ట! రోజుల తరబడి వీడి ధ్యాసంతా మనపైనే ఉండెనుకదా...’ అంటున్నాడు మరొకడు రెండవవాడితో.

‘నాధ్యాస మీ నైనా! అసలు మీరెవరు?’ అన్నాడు బాక అయోమయంగా.

‘ఎవరని చెప్పకుంటావు? అంతా ఆలోచించి, తీరా, నామరూపాలివ్వ కందానే మమ్మల్ని వదిలేస్తేనాయ్...’ అంటున్నాడు మొదటివాడు.

ఇంతలో, అక్కయ్య దేహం నిద్ర లేస్తాన్నట్లు లేస్తోంది.

‘అక్కా!’ కేకవేసాను.

అక్కయ్య కత్తుమంది నా పక్కమంచి.

‘మర్నీకకడే ఉన్నావే’ అన్నాను.

‘బాబురా! నా కేరీరంలో మరొక వైకతో ప్రవేశించి ఉంటారు’ అంది కళవికేపకుకూ.

క్రమంగా నా కేరీరాలన్నీ లేస్తున్నై.

నా ఒక్కమాదా నిరువులు ప్రారంభించింది.

‘ఏయ్! ఎవరునువ్వు? అది నా కేరం... ముట్టుకున్నా తంటేనా!’ గడమాయించాను నా నేహాన్ని, అందులో ప్రవేశించిన వాడి నుద్దేశించి.

‘నీకేమిటోయ్! నీదేమీ లేదిక్కడ...’ నా కేరం నమ్మి ఛిక్కరిస్తోంది.

‘ఎవరు నువ్వు?’ అన్నాను.

‘నేనా? శివుణ్ణి!’

‘అది నాకేదు...’ అన్నాను ఆశ్చర్యపోతూ.

‘నీకేదు పెరిగిపోయింది. ఆపేరు వాడి; కుళుంగా బ్రతకాని తాపత్రయ పడుకున్న వాణ్ణి నేను. సత్యంగా బ్రతకలేక చని పోయిన వాడిని నువ్వు. నీకప్పుడు నామరూపాలు రెండూ లేవు. మీ అందరికీ కూడా అంగే! ఇప్పుడైనా గుర్తించు మేమెవరో, మీరెవరో—ఇదుగో వీడు మాబాబ శేఖరం, ఇది మా అక్క—దుర్గ; ఇది నా భార్య—నీత, సతీ, నేనెవరో చెప్పకే చెప్పాను గదా!’ అన్నాడు శివుడు.

మా కేరీరాల్లో ప్రవేశించి, మా కేదు పెట్టాకుని మమ్మల్ని వాళ్ళెదిరిస్తుంటే మేము నలుగురం మాన్తూ ఉండిపోయాం.

నిజమే మాకప్పుడు నామరూపాలు రెండూ కరువైతే—

‘ఇప్పుడు మేము సజీవులం! నీ మనస్సులో నీడలులాగా పెరిగి, నువ్వు మామీద దయదర్శి మా కథ వ్రాస్తే..., ఏ కొద్ది మందో మామీద దయతర్పి రవ్వంతి మా కథ చదివే ప్రేమ తీసుకుంటే వాళ్ళ మమ్మల్ని తిరిగి నీడలులాగా మెదలవలసిన సెల మాకప్పుడు లేదు. నువ్వు మాకథ వ్రాయనందుకు మా అందరి సత్య వాదాలు. ఇప్పుడు మేము నీ పాత్రలంకాదు; కుసుమ్యలం...’ అన్నాడు బాబ కేరంలలో ప్రవేశించిన కర్ణి బాబతో.

వాళ్లు నలుగురూ ఒక్కసారి అతి విషయంగా తలలు వంచారు.

నామరూపాలు లేకపోవటంవల్ల వాళ్లు ఎంత సెల అనుభవించారో, ఇప్పుడు మేము ఎంత అనుభవించారో విప్పిచెప్పి నట్లయింది.

అంతా కెత్తుమన్నాం.

మాకు నామరూపాలు లేవు; కానారి—

‘పోనీ మమ్మల్ని నీకథలో పాత్రల్ని చేసి రవ్వంత శతం బోయిన్’ బాబ శేఖరాన్ని దీనంగా చేడుకుంటున్నాడు.

‘తీరికలేదు. కథ వ్రాయటానికయే కాలాన్ని కూడా మేముంతా కలిసి గడుపుతాం, కులాసాగా అన్నాడు శేఖరం.

వాళ్లు నలుగురూ నవ్వుకోకసారి.

‘పోనీ, శివుడా! నువ్వన్నా చెప్పరా మీ బాబతో, మా కథ వ్రాయమని’ అన్నాను.

‘నేను చెప్పను. ఏం? నువ్వు చెప్పావేం, మీ బాబతో... మా కథ వ్రాయమని!’ వాడు నా మాట అసలు విశేషం లేదు.

‘మేముంతా బ్రతిమాలుతూ—దుర్గ, నీత కూడా శేఖరానికి తెప్పిట్టు లేదు, వాళ్ళ సంతోషమే వాళ్ళకి తప్పితే.

దులబరించుకుని మా దగ్గరనుంచి వెళ్ళిపోవటానికి లేచారు వాళ్లు నలుగురూ. ‘మేమూ వెంటపడ్డాం. వేడుకుంటూ.

పండగ రద్దీతో బహారంతా కళకల్లాడతోంది. వాళ్లు నలుగురూ కేరింతాలు కొడుతూ బహానులో కొట్టన్నీ గాలిస్తూన్నారు.

‘వదివా! ఈ చీర చాలా బాగుందికదా?’ అంది నీత ఉత్సాహంగా, నల్లజరీచీర తీసి చూస్తూ.

‘చాలా బాగుంది. నల్లజరీచీరంటే నా కంత్ ఇష్టం! తన కంత్ ఇష్టమే దుర్గ కళ్ళ పెద్దవి నెత్తుటలలో తెలియజేసింది.

—వీళ్ళ ధ్యాసమాపైనే లేదసలు.

‘మాకు వదివా! ఆ చీరలు వాళ్ళు కొనేసుకుంటారల్లే వుంది.’

‘ఏమో! మనం కొనుక్కోవాలని ఎంతో అనుకున్నాం’ అక్కయ్య సమాధానం చెప్పింది దిగులుగా.

ఇంతలో శివుణ్ణి దృష్టి వాడు వచ్చిన నూటుమీద పడ్డది. ఒక్కసారి నా నుండె దిగవారిని ట్లనిపించింది. నుద్ద చాలా బాగున్నదంటూ మద్దెత్తిస్తూన్నాడ శేఖరం శివుణ్ణి.

‘అది కిళ్ళు కొనేసుకు నెట్టున్నారు’ అన్నాడు బాబ విక్రగా.

వాడు అనుమానంగానే ఉంది.

కొట్లొనుంచి అంతా రైటికోచ్చాం.

వాళ్ళకి వచ్చిన నుద్దెల్నిగురించి అజే పనిగా ముగ్ధాకు కొవటం మొదలు పెట్టాడు వాళ్లు.

మా ఆలోచనలన్నీ కూడా ఆ బట్టలపైనే ఉన్నై. కానీ దూపురేఖలేరని మాకు బట్టల మోతేమిటి? మాట, పలుకులేకండా వాళ్ళ ననుసరించాం.

శేఖరం మమ్మల్ని పూర్తిగా మరిచిపోయాడు—

—వాడి మనస్సంతా కొట్లొ దూచి వచ్చిన బట్టలమీద ఉంది. పండగపూట కొత్తబట్టలు కొనకొట్టంలో ఎంత ఆనందిం ఉందో కొనకుండా కూర్చుని తెలుగుకో గలుగుకున్నాడు. మేపులో బట్టలు మరొకసారి శేఖరం కళ్ళలో పెరిగిన్నై. కొట్లొ ఎవరైనా ఆడుగుపెట్టగానే వాళ్ళ దృష్టిని అవ్వ ఆకర్షించి తీగతా యనుకున్నాడు. తమకోసం వాటిని వేరే దాచిఉంచమని చెప్ప నన్నా చెప్పాను గా దనిపించింది.

కానీ, తన దగ్గరున్నది అంతా లెక్కస్తే యాభైరూపాయలు!—గట్టిగా ఒకరికి బట్టలకొనటానికి సరిపోవచ్చునేమో...

కుర్చీలో పడుకుని ఇంటికప్పుడైతే మాస్టున్నవా డెల్ల తల తిప్పాడు.

దుర్గ కిటికీముందు నిలబడి రైటికోమాస్తూ ఉంది. ఏదో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నట్లుంది. ఆ ఆలోచనలని ఛిన్నం చేయరా దనుకున్నాడు శేఖరం.

తన దుర్గవైశి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. తన కొనాలను కున్న చీరకట్టుకుని దుర్గ కిటికీముందు నిలబడ్డట్లు ప్రమించాడు శేఖరం. ఎంత భానుండో—అనుకున్నాడు. మర్నా, శేఖరం దృష్టి చెదిరిపోయింది. నల్లజలీచీర మేపులో బీరువామడతల్లో కనిపించింది.

శేఖరం దుర్గదగ్గరకు వడిచాడు. దుర్గ గమనించలేదు.

‘ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు?’ అన్నాడు శేఖరం.

దుర్గ తడబడి, అర్ధరహితంగా ‘ఏమీలేదు’ అని, తనింతవరకు ఏమి ఆలోచిస్తున్నదో అప్పుడు ఆలోచించి చెప్పబోయింది. ‘మీకా నూటు వచ్చిందికదూ’ అంది చివరికి.

‘ఓహూ’ అన్నాడు శేఖరం చిరునవ్వు వదిలి దుర్గ కళ్ళలోకి చూస్తూ.

‘నిజం. చాలా భానుంది. ఇవ్వాలి తప్పకండా కొంటాని మాటివ్వండి...’ కొంటే ఉంతే సంతృప్తి, కొనకపోతే ఉంతే అసంతృప్తి ఇంతింతి బ్రహ్మాండగా వినిపిస్తున్న ఆ గొంతులో.

‘అలాగే’ అని మాత్రం అని అక్కడినుంచి వడిచాడు శేఖరం.

‘అలాగే. అంటే కాదు. మీ దగ్గరన్న డబ్బు పెట్టి కొనెయ్యాలి. లేకపోతే ఒట్టు!’ అంది దుర్గ, వెళ్ళిపోతున్న శేఖరంతో.

దుర్గ తన చీర మాట ఎత్తలేం?—శేఖరం నకున్నా ఇదే ఆలోచించాడు. తన బట్టలవిషయం దుర్గ మాట్లాడి, దుర్గ చీరవిషయమై పడెదగ్గ విచారమంతా తనకు వదిలివేసి దిసిపించింది శేఖరానికి.

ప్రాణాలనైనా వదులుతెట్టి దుర్గకి ఆ చీర కొనాలనకున్నాడు శేఖరం.

పక్కలో చూస్తే, ఉన్నాయని తనింతవరకూ సంతృప్తిపడుతున్న యాత్ర. రూపాయలు రేపు. నిలుపువా వీరైపోయాడు శేఖరం. తన పెట్టె పుస్తకాలు అన్నీ గాలించాడు వెట్టిగా. లాభం లేకపోయింది. తన తిరిగిన తిరుగుడికి డబ్బు ఎక్కడ వోగొట్టుకున్నాడో తెలుసుకోవటం దుస్సాధ్యం.

శేఖరానికి మరిపోయినట్లయింది. ఎక్కడివి పరికటం? కాలు గాలిన పిల్లిలాగా ఇల్లంతా తిరిగాడు. పైగా, తన పడుకున్న కలతరం దుర్గకి తెలియరాదు. కొత్త చీర తనప్పుడు కట్టుకొన్నాడో తెలిసంతగా దుర్గని ఆశ్చర్యపర్చాలని శేఖరం ఉబలాటం.

శేఖరం కుప్పీలో కూలబడ్డాడు. గదిలో తన కుక్కగించని చోటు అంగుళం మేరకూడా లేదు. ఎదురుగా ఉన్న దుర్గ బట్టల పెట్టెపై పోయింది శేఖరం దృష్టి. ఆ పెట్టె ఒక్కటి మాత్రం తన వంతలేదు.

పూర్వం ఎన్నడూ తనా పెట్టె తెరిచి ఎరగడు; అవసరం లేదు కూడాను. పెట్టె తాళం లేకుండానే ఉండేది—తాళం వెయ్యకలసిసంత భయం దుర్గకి కాని, తాళంలేని చూడవలసిసంత అనుమానం శేఖరానికి గాతే నిపు.

ఇప్పుడా పెట్టె తెరిచి చూడాలనే ఆలోచన రాగానే భయంతో వెన్నలో చిన్నచలి ప్రారంభించింది.

ఇంతలో, గదిలోకి దుర్గ ప్రవేశించింది. శేఖరం దృష్టి మరల్చుకు కళ్ళవికపడుతూ. దగ్గరకు వచ్చి నిలబడి తెయ్యి చాచి ‘మిమ్మల్ని నమ్మించెదరు... ఆడవిలా ఇచ్చేయండి. నేనూ మీ బాదు చెడతాము అనక’ అంది.

‘అచ్చే... ఎందుకు... నేనే తెచ్చుకుంటాను’ పదే పదే అన్నాడు శేఖరం, ఇవ్వటానికి గాని, తెచ్చుకోవటానికి గాని తన దగ్గరి డబ్బు మాయమైందని లోలోపల విచారిస్తూ.

‘సరే, మీ యిష్టం. మీరే తెచ్చుకోండి. పోనీ, తెచ్చుకున్నాక నైనా చూపిస్తారా? లేకపోతే, తోడుకున్నాక నైనా చూడకపోను!’ అని వెళ్ళిపోయింది దుర్గ, అట్టే బలవంతం చెయ్యటం తన కిష్టంలేనట్లు.

దుర్గ చాలా ఉత్సాహంగా ఉంది. తన బట్ట కొనుక్కొంటున్నారేదని దుర్గ పనికి తెయ్యటమే ఈ ఉత్సాహానికి కారణమేనా ననుకున్నాడు. తనమీది ఈ అనుమానంకొద్దీ డబ్బు దుర్గ దాచిఉంటుందనికూడా అనుకున్నాడు శేఖరం.

శేఖరం దృష్టి మళ్ళీ ఒకసారి దుర్గ బట్టలపెట్టెపైకి మళ్ళింది. ఎన్నడూ లేనిది ఇవ్వాలి భద్రంగా పెట్టెకు తాళం వేసింది! ఎంత అమాయకంగా పట్టుబడిపోయిందో—అని నవ్వుకున్నాడు శేఖరం. తాళంవేసి ఎక్కడ దాస్తుందో తనకు తెలుసు—టాయ్ లెజ్ బాక్సులో!

పెట్టె తెరిచి చూడగానే పనికిట్టాడు కావలసిన కప్పు బక్కుంటుందో— పెట్టె ఎడమవైపు అట్టడుగు చీర మడతలో. అనకోని విధంగా ప్రకరించి ఎదిటివాళ్ళని మధ్య పెట్టిన నేలేకొని తెలియని అమాయకురాలు దుర్గ అనుకున్నాడు శేఖరం.

నిను పది రూపాయలనోట్ల బాగ్!

దుర్గ పెట్టెలో డబ్బు మాయమైన సంగతి గ్రహించేలోపలే తన పోయి చీర కొనుక్కురావా అనుకున్నాడు శేఖరం.

దుర్గ మరింత ఆశ్చర్యపడకమానదు!

శేఖరం మాటామాటిగా బాదు చేరుకున్నాడు. దారి పొడుగునా తన కొనబోయే చీర సింగారించుకుని వస్తూ చిన్నలతో దుర్గ శేఖరం కళ్ళలో మెదులుతోంది కుంగునెట్లలో తన చీర ఎలాగూ కొంటాడు. ఆ చీర కట్టుకుని, ఇంతకు పదిరిలు మరిపిపోతూ దుర్గ తనముందు ఎలాగూ నిలబడుతుంది.

‘ఒరే! బావా!!’ శివుడి రెండోపిలుపు కాని శేఖరం చెవి తక్కు తను.

శేఖరం తృప్తిపడ్డాడు.

‘ఏమిటా అంత వరాకు? ఎక్కడికి ఇంత విడుదగా నెడుతున్నావు’

శివుడి రెండో ప్రశ్నతో శేఖరం పగటి కలలన్నీ పటాపందిరియై.

‘ఇక్కడికి గాని, నువ్వక్కడికి!’ ఎదురు ప్రశ్నించాడు శేఖరం, తనివితరహా ఊహాప్రపంచంలో విహరించి పొందిన ఆనందాన్ని జైప్రీకి తెచ్చుకుంటూ.

శేవుడు కూడా ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు.

‘ఇక్కడికేద... సరే, ఐతే చూట్టాలో! నడు. నీతో చాలా కథ చెప్పాలి! అన్నాడు శేవుడు.

శేవుడు సుక్క తిప్పకోకుండా మట్లాడేట్లున్నాడు. మధ్య మధ్య తను చెప్పబోయే విషయాన్ని తల్పుకుని తనే పగలబడి నవ్వుతూ ఒక విధమైన తవ్వకంతో ఉన్నాడు.

శేఖరం విసుపోయి వింటున్నాడు. శేవుడు చెపుతున్న విషయాలన్నీ కు. చ. తప్పకండా ఇంతవరకూ తనకు, దుర్గకు మధ్య నడిచినవే!

శేఖరానికి నమ్మకకల్గిం గాకండా వుంది—

మళ్ళీ ఒక అనుమాన మొచ్చింది—దుర్గ, నీర, కూడబులు క్కుని ఇద్దరూ ఒకేవిధంగా ఇలా ప్రవర్తిస్తూనే ఉన్నారేమో నని. కాని, ఒకవేళ వాళ్ళిలా నాటకం ఆడుతున్నా, శేవుడు, తను మాత్రం అనుకోకుండా ఇలా ఒకేవిధంగా ప్రవర్తింబం విచిత్రాతి విచిత్రమైన విషయం అనుకున్నాడు.

‘దీన్ని కథ అంటే ఎవరూ నమ్మరు... వాస్తవికమంత ఆకర్షకంగా ఉంది!’ శేవుణ్ణి సరిదిద్దాడు శేఖరం, అంతా విని.

నిన్ను గాక మొన్నటిదాకా తనలో గిరికట్టా లాడిన నీర అప్పుడే ఎంత జక్తులమారిగా మారిందో!—అనుకున్నాడు శేఖరం తన చెల్లెల్ని గురించి.

శేఖరాన్ని మరొక సమస్య బాధించింది దివ్యుడు—తనొక చీరకొంటే ఏమి సరిపోతుంది? మరి నీరకొ! ఒక చీర పట్టుకొడితే దుర్గ కట్టుకోక పోకమ్మ—నీరకే పెడతానని తప్పకండా అంటుంది.

తనివ్వుడు రెండుచీరలు ఎలా కొనగలకు? అంతా అయోమయంగా ఉంది శేఖరానికి.

శేవుడు చేతివడి కాఫీ సాఫర్లో పోసుకుని ఊదుకుంటూ అద రాబాదలో తాగుతున్నాడు. వాడి ఉత్సాహాన్ని బట్టి చూస్తే వాడి దగ్గర డబ్బు ఉండి ఉంటుందను కున్నాడు శేఖరం.

ఇంతలో శేవుడే, ‘నీదగ్గరమైనా డబ్బుంటే సర్దుతావులా కావా! పంపగ సరిగానే ఇచ్చేస్తాను.’ అన్నాడు. తన మనసులో మాటలు గ్రహించినట్లు. శేవుడు ఈ ఎదురు అప్పటికేసరికి శేఖరం తల్పిపడ్డాడు.

తను అప్పు అడిగి పోకండా వాడు చేసిన ముందరికొళ్ళ బందిం ఇది అనుకున్నాడు శేఖరం. శేఖరం దృష్టి శేవుడిలాగ్నీ జేబు పైకి మల్లింది, ఎంత ఎత్తుగాఉందో—అనుకున్నాడు.

శేవుడు ఇంకా సాఫర్లో కాఫీ ఊదుకుంటూనే ఉన్నాడు.

అది నైపుణ్యంతో శేవుడి జేబులో! వెయ్యి పోనిచ్చాడు, శేఖరం. వచ్చు జైటికి లాగటం కూడా పూర్తయింది రిప్రపాటులో.

వల్లగా బల్లకిందనొంచి తన లాల్సీ జేబులో! చేర్చాడు వచ్చుని తన మాస్తలాకు వాన్ని తనే మెచ్చుకుంటూ.

ఇద్దరూ కుర్చీల్లోనుంచి లేచారు. విజు చెల్లించటానికి శేవుడు వచ్చు తీయకలసిన అవసరం రాకండా శేఖరమే చెల్లించాడు.

శేవుణ్ణి వదుల్చుకుని తొందరగా అవతల పడాలను కున్నాడు. శేవుడుకూడా శేఖరాన్ని వదిలి మాదావిడిగా చెల్లిపోయాడు.

శేవుడు కనుమరుగవగానే శేఖరం సదృశిని చూచాడు. యాదై రూపాయలతో పాటు కొంత చిల్లరకూడా ఉంది!—

పంపగ పబ్బం గతుస్తూందిగదా, అని సంతోషించాడు శేఖరం. కాని, తను చాలా దారుణమైన పనిచేశాననుకున్నాడు, మళ్ళీ.

పంపగ ఇళ్లగానే అప్పు తీర్చినట్లు వాళ్ల యాదైరూపాయలూ శేవుడికిచ్చేదామ రెమ్మకుమరి సంతృప్తి పొందాడు. తినైనా ఇవ్వడా చీర కొనబోతున్నది తన చెల్లెలు నీరకొనమే వాయు! శేవుడైనా భార్యకి చీర కొందామనే తెచ్చిఉంటాడు కూడాను.

వాళ్లు డబ్బు పోయిందని నొచ్చుకుంటుండగా తన చీర పెడితే వాళ్ళంతా మరింత ఆకర్షకపడుతారను కున్నాడు శేఖరం.

కొట్లోకి వెళ్ళటమే తడవుగా రెండు చీరలు కాగితంలో కట్టించి జేబులోకి చేతులు పొనిచ్చాడు శేఖరం.

తన మనీపర్సు లేదు!

బుజ్జు ఖాళీ అయిపోయినట్లుని గించింది.

చివరికి ఒక్క చీరమాత్రమే కొని, బహారంతా వచ్చుకోసం మరొకసారి గాలించి ఇల్లుచేరాడు శేఖరం. మరొక చీర కొనదగ్గ డబ్బు తను వృధాగా పోగొట్టానని మనసు కలకలం పడుతోంది. గదిలో ప్రవేశించి చీరను బీరువాలో పెడదామని బీరువా తెరిచాడు—

తను బాగుం దనుకున్న నూలు అందులో ఉంది!

అనుకున్నంతా చేసితీరిందన్న మాట దుర్గ. కాని ఎలా కొన గలిగిందో—పెట్టెలో డబ్బు తను తీసికొదాయె. శేఖరాని శేవీ పాలుపోలేదు.

ఏమీ ఎరగనట్లు బీరువాతలుపులు మూసి, తను తెచ్చిన చీర మంచంపై పడేసి కుర్చీలో పడుకున్నాడు.

దుర్గ చరచరా గదిలో ప్రవేశించింది. ‘నేను బట్టలు కొనుక్కోవాలి, డబ్బుంటే ఇమ్మని దొరలాగా అడిగి వుమ్మకోక్క వాళ్ళకి పెట్టెలు పగలగొట్టే దొంగ బుడేమిటి?’ తన కోపమంతా అభినయంలో చూపించింది.

తనకి బట్టలుకొని, తను చీర కొనిఉంటాడన్న నమ్మకం కూడా ఉండి దుర్గ ఇలా అలుగుకుంటే శేఖరానిగ్నీ పెద్దగా నవ్వు బుద్ధయింది.

తను పాఠశాలకున్నా నమకుంటున్న యాదైయాపాఠశాల విచారం ఇట్లే మరచిపోయాడు. 'నేను చీర కొనుక్కోవాటి డబ్బుంటే ఇవ్వండిని దొరిపానిలాగా అడిగి పుచ్చుకోతగ్గ దానికీ జేయ దొంగతనాలు చేసేబుద్ధిమీలో!' శేఖరం మల్లీ వాయనం వప్పజెప్పాడు.

అనవసరంగా తనకి స్వార్థం అంటగడుతున్నట్లు కోపం ముక్కుపైకి తెచ్చుకుంటూ 'అనంజీ—మీ ఇష్టమొచ్చినట్లు. నేను మీ కొనుక్కోటానికి డబ్బు దాయకుంటే ఆ పాపమంతా నాది... మహా సరకాన పపతాన' అంది దుర్గ.

'నేను కూడా అంగేవా?' అన్నాడు శేఖరం.

ఈ ప్రశ్నకి అంగేవని సమాధాన వివరాలినికీ ఎందుకో భయపడింది దుర్గ.

'అంగే నన్నమాట!' ఇట్టించాడు శేఖరం.

'ఆ మాట నే నన్నావా?' అంది దుర్గ కళ్ళవిశేషమకూ.

దుర్గ అమాయకత్తానికి శేఖరం ఒక్క పెట్టున నవ్వాడు. 'హా, నాకు బట్టలుకొందామనే నువ్వో డబ్బు దాచిఉన్నట్లుంటే నీకు పుణ్యముండి, స్వర్గానికి నడితావన్నమాటేగా?' అన్నాడు శేఖరం.

'ఏమో, నాకు తెలిసే' అంది దుర్గ ముఖానంగా.

'ఇది, ఇండాక ను వ్వన్నమాటేగా!' అన్నాడు శేఖరం.

తనంతో సంభాషణని విపరీతమైనదాదలు తొక్కింద గలూ తన భర్త అనుకుంది దుర్గ. 'స్వర్గానికి అక్కర్లేదు. మరక్కడికి అక్కర్లేదు ఉన్నట్లుండి నివ్వండి' అంది భర్త తెచ్చిన పాట్లం వివ్వతూ.

తం చీర!—

'ఇదా పాపం!—మీరు స్వర్గానికి టిక్కెట్టు తెచ్చుకున్నారే!—అప్పుడు కూడా మాబోటి పాపుల్ని కనికరించండి' అంది పానునయంగా.

'అంత విచారం అనవసరం... సహగమనం చేదాం—నీ టిక్కెట్టు కూడా వైటికి తియ్యి—నీరువాలో ఉంచి మరిచి పోయినట్లున్నావ్.'

నీరువాలో తెలిచి తన నూటతీసి మంచంపైన పడేశాడు.

ఇద్దరూ మాటా పలుకారేకండా ముగంపాలు గడిపారు. దుర్గ ఏదో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తోంది.

'ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావ్?' అన్నాడు శేఖరం.

'పండిగళులు చాలా సంతోషంగా ఉండికదూ?' పెల్లగా అంది దుర్గ శేఖరం కళ్ళలోకి చూస్తూ.

దుర్గ పెదవులుకొవు, వృద్ధయం అంటోంది ఈ మాటలు అనుకున్నాడు శేఖరం.

'నీకు మాత్రం అనిపించటంలేదూ?' అన్నాడు పాను నయంగా.

'ఔను, అనిపిస్తోంది' అంది దుర్గ తలవంచి.

దుర్గ మల్లీ మానముద్ర పట్టింది. దుర్గ ఇంకా అలా మాట్లాడితే బాగుండు ననుకున్నాడు శేఖరం.

'ఏమిటాలోచిస్తున్నావు? మాట్లాడు దుర్గా! అన్నాడు దుర్గ తలవైకెత్తికళ్ళలోకి చూస్తూ.

దుర్గని ఎక్కడిలేని నీగూ ఆజపించింది. ఇంతకుపూర్వం తను ఆజేతంలో ఏమేమో మాట్లాడేశానని, అది ఆజేతమన్న విషయం భర్తకు తెలిసిపోయిందనీ లజ్జపడ్డది.

'నీతావాల్సొ ఏం చేస్తున్నావో! తను కూడా చీర కొనుక్కుండేమో?' అంది విషయం మార్చి.

'కొనుక్కునే ఉంటుంది. ఇండాక మీ తమ్ముడు బజాల్లో కనిపించాడు చీర కొనుటానికివచ్చి' అన్నాడు శేఖరం.

శివుడి జేబులో డబ్బు తను కాజేస్తే, వాడు నీతికి చీ గలూ కొనిఉంటాడని శేఖరాన్ని అంతరాత్మ్య చెంపవెబ్బ కొట్టింది. ఇంతకింత, వాళ్ళని సంతోష పెట్టటాయి, వాళ్ళ సంతోషాన్ని తను ప్రార్థిగా పాడుచేశానని బాధపడ్డాడు శేఖరం.

'నాకుకూడా బట్టలు కొనుక్కుని ఉంటే కొనుక్కుని ఉంటాను. ఇద్దరూ మన తోబుట్టినవాళ్లు. వాళ్ళకి పండ్లకి మనం బట్టలు పెట్టి సంతోష పెట్టారేకదూ?'

ప్రశ్నలోనే తను చెప్పవలసిన సమాధానమే ఇచ్చి దుర్గ ఇలా అనేసరికి, 'ఔను. పెట్టవలసిందే.' అనటం తప్పి తే మరేమీ చేయలేకపోయాడు శేఖరం.

వాళ్లు బట్టలు కొనుక్కున్నారన్నా తను బట్టలు పెట్టి వాళ్ళని సంతోష పెట్టా అనుకుంటున్న దుర్గకి, వాళ్లు బట్టలు కొనుక్కోగల అవకాశం చెప్పిట్టి కేగలం సమాధానంగా మాత్రం— బట్టలు పెడదాము—అంటున్న తనకి మగ్గనున్న అంతరికపు గ్రహించి కలవరపడ్డాడు శేఖరం.

శివుడి జేబులో పచ్చ కొట్టేసి, తను మంచి ఉద్దేశించి అనుకోకుండా వాళ్ళకి చెకుగు ఎలాచేశాడో దుర్గమండు నల్లబోళాడు శేఖరం.

'సాధారణంగానే, మనం వాళ్లని సంతోష పెట్టాలి. అలా టిడి, ఇంత జరిగినప్పుడు తప్పకుండా ఈ బట్టలు వాళ్ళకి పెట్టాలి.'

ఈ విషయంలో తుదనిర్ణయమిచ్చే అధికారం తనకు వదిల లేదు దుర్గ అనుకున్నాడు శేఖరం.

ఈ తర్జనభర్జనలో... నీర, శివుడు గదిలో ప్రవేశించి ఎడట నిలబడ్డ మేనానికీ తాని ఇద్దరూ గమనించలేదు.

'నెట్టేల్లాయన్నట్టా! ఇప్పుడే మీమాట అనుకుంటున్నాం' అన్నాడు శేఖరం.

దుర్గ బట్టలు తెచ్చి టీపాయ్మోడ పెట్టి, 'ఇన్ని పట్టుకొస్తామని ఇప్పుడే అనుకుంటున్నాం' అంది నవ్వుతూ.

'సరిపోయింది! మీరు పట్టుకొచ్చా మనుకుంటున్నారూ; నేను

కట్టుకురానే వచ్చాం! అన్నాడు శివుడు చేతులా పొట్టం వాటి ప్రక్కన పెడుతూ.

శివుడి మాటల నందుకుని సీత కళ్లు పెద్దవిచేసి ఎడ్రేవాగా 'ఎలాగలే నేం, తెచ్చారురా అన్నయ్యా! ఇంతలావు బహుమతి... నీ డబ్బెటి!' అని దుర్గతో, 'మాకు వదివా! మీ తమ్ముడి బుద్ధి మంతనం... కేబు దొంగతనాలు మొదలెట్టారు! అంటూ చేతిలో పర్చు ముందుంచింది.

శేఖరం మనీషర్లు!

'వాడే అనవలసిన పనిలేను. మీ అన్నయ్య బుద్ధిమంతనం కూడా అంతంత మాత్రంగానే వుంది. చూపిస్తా నుండు...' అంది దుర్గ సీతని మించి అభినయిస్తూ.

'ఎరే, నా పర్చు నువ్వు కాకేళావుట్రా! అన్నాడు శేఖరం తల్లిబ్బాకూ.

'ఏం? నా పర్చు నువ్వు కాకెయ్యలా!' తప్పకెప్పుడు శివుడు.

'ఇంతకీ నా పర్చు నువ్వు కాకేళావని నీ పర్చు నేను కాకేళానా, లేక, నీ పర్చు నేను కాకేళాని నా పర్చు నువ్వు కాకేళానా?' అన్నాడు శేఖరం తెప్పగిస్తూ.

'ఎలా అయితే నేం. ఇద్దరి పర్చులూ ఇద్దరనూ కాకేళాం మొన్న చెప్పింది సశేషం. ఇప్పుడు ముగిస్తా విను.....'

శివుడు కులాపాగా ఉపక్రమించాడు—నలుగురూ కబుర్లగా పడ్డారు.

ఇక్కడ జరిగిన విషయాలన్నీ శివుడు దివ్యదృష్టితో చూచి అచే తిరిగి తనకు చెపుతున్నాడేమో ననుకున్నాడు శేఖరం.

అక్కడిక్కడే సంఘటనలకీ గల సామ్యం గ్రహించి నలుగురూ విస్తుపోయారు.

'ఇంతకీ, అబ్బాయిలు పంపగంతా దొంగతనాలతో గడిపారు!' అంది సీత నవ్వుతూ.

'మీగో!' ఒకళ్ళని మించిన ఆత్రంనో ఒకళ్లు అన్నాడు శివుడు, శేఖరం.

'మేము బహుమతు లిచ్చుకోవాలని చాచుకున్న పబ్బు మీరెలాగో కాకెయ్యకపోరనే మేము దొంగతనాలు చేశాం. మేము నుకున్నట్లుగానే మీరు పెట్టెలు పగలగొట్టారు. చివరికి, మీలో మీరే దొంగతనాలు చేసుకున్నాడు!' అంది సీత.

నిన్ను మొన్నటి సీత ఎంత కునికెంతగా మట్లాడేస్తోందో—అనుకున్నాడు శేఖరం.

'మేము దొంగలమే! ఒప్పుకుంటున్నాం.....దండించ వచ్చు!', అన్నాడు శేఖరం ముద్దాలులాగా.

'ఎరే, మేమూ ఒప్పుకుంటున్నాం—మేము తోడుదొంగలమనీ, దండించబోమనీ!...

నలుగురూ గలగలా నవ్వుతున్నారు.

—మమ్మల్ని పూర్తిగా మరచిపోయారు.

బాను. కర్మకర్తల కోసమై మేము వెలిబుచ్చే అవసరం వాళ్ల నవ్వుల గలగలలో కరిగిపోతుందా ఎలా ఉండగలదు?

ఈ సంతోష సమయంలోనే రవ్వంత మమ్మల్ని కథ తెల్పించమని శేఖరాన్ని నేడుకుంటే ఒప్పుకోక పోవేమోనని పించింది వాడు. వివరీత మేమింటే—బావకూడా తన విషయం, మా విషయం పూర్తిగా మరిచిపోయి నట్లున్నాడు. వాళ్ల సంతోషంలో లీనమై అదేపనిగా నవ్వుతున్నాడు.

'వదివా! మనకథ శేఖరాన్ని వ్రాయమని అడగమను అన్నయ్యని...'

అక్కడికూడా చాలా కోపంగా ఉంది. 'బావకూడా మన్ని మరిచిపోతున్నాడు. తన కెందుకంత సంతోషం ' దర్శి పోడిచింది.

ఇక నేను ఉండవలసినదే పోయాను. 'బావా! మనకీ పాత్రలగొరవం ఇప్పించమని శేఖరాన్ని అడగరా!' అన్నాను.

బావ నామాటలు ఖాతరు చేసినట్లు లేను.

వాళ్లు నలుగురూ ఏసో పరిహాస మాడుకుని పగలబడి నవ్వులు.

బావకూడా వాళ్ళనుమించి నవ్వుతున్నాడు.

'బావా! అరిచాను కోపమంతా కంకంలో! తెచ్చుకుని.

'ఉండరా! అన్నాడు బావ చికాకుగా.

'మనమున్న పరిస్థితులు తెలిసుంటేకూడా అంత నవ్వాలా కస్తోందిరా నీకు?' అన్నాను.

'నవ్వాలా రావలమేటిరా! ప్రాణం ఉక్కిరి చిక్కిరా తోంది—మాడరా! ఇదంతా నేను కథ వ్రాద్దామనుకున్నాను. కాని, ఇదంతా చిక్క జీవితంలో నిజంగానే జరిగిపోతోంది! నమ్మకీక్రం గాకందా ఉంది! వెల్లుకలాటి మరొక నవ్వు నవ్వాడు బావ, వాళ్ళతోబాటు.

శేఖరం—దుర్గ, శివుడు—సీత... చిక్క నలుగురి జీవితాలు కట్టుకథలంత ఆశ్చర్య జనకంగా, స్వప్నాలంత మనోహరంగా గడిచిపోతున్నాయన్న మాట!

మాస్థిరి రెల్లుకుని విచారించకందా ఉండలేకపోయాను.

నిజంరా బావా! ఇదంతా నేనుకథ వ్రాద్దామనుకున్నాను. కాని, నాకథే వాస్తవమై కూర్చుంది. పోనీలే, నేను కథ వ్రాయ లేక పోయానన్న విచారంలేదు నాకీప్పుడు! అన్నాడు బావ.

'ఏం? అన్నాను బావ పడుతున్న సంతృప్తికి ఆశ్చర్య పడుతూ.

'నేనుకథ వ్రాయాలనుకున్నదంతా యదార్థమై కూర్చుంది! కట్టుకథలన్నీ నాలు దానికి నశించిపోయాయి! అన్నాడు, ఈ మాటలన్న కాస్సీపూకూడ వాళ్ళతో కలిసి అనందించనీ ముకందా నేను అడ్డు ప్రక్కలు తేసినందుకు చికాకుపడుతూ.

'ఇలా సమాధానం చెప్పకుని, నీ కథలు వ్రాయలేని తనాన్ని కప్పి తుచ్చుకోవాలని చూస్తున్నావు' అన్నాను.

‘అలా అనుకోవటంలో నీకు సత్కృతి ఉంటే, సరే, అలాగే అనుకో. నాకేమీ అభ్యంతరం లేదు’ అన్నాడు బావ, నీతో వాదించటానికి నాకు తీరిక లేదన్నట్లు.

‘వారింఛండి. వాదనలతో నిజమెప్పుడూ చెటవడదు! నిజం చెప్పబావా!—ఒకవేళ నువ్వుప్పుడు కథ వ్రాయాలనుకుంటే వ్రాయగలవా? నూటిగా ప్రశ్నించింది అక్క.

బావ మానం వహించాడు.

‘తెలిసింది. వదిలా! అన్నయ్య కథ వ్రాయాలనుకున్నా వ్రాయలేదు. పైగా, అన్నయ్య కథ వ్రాయకపోయినా ఇప్పుడు వాళ్ళకు చింతలేదు!’

‘కానీ, మనకుందిగా—చింత! మన మెవరమిప్పుడు? వ్యక్తిత్వం లేకపోయినా, కథలో పాత్రలనున్నా గాదో!’

అక్క ఈ మాటలు విన్నేసరికి మేమంతా ఏదో అగాఢంగా వణికి, ప్రపంచానికి ఇంకా దూరమై పోతున్నట్లు—అనిపించింది.

వాళ్ళతోబాటు బావ మరొకసారి పెద్దిగా నవ్వాడు—ఇది మరి నువ్వుచాం గా ఉంది.

‘బావా! నువ్వు కథలు వ్రాయవలసిన అవసరం, నీ కథలు వ్రాయలేనితనంతోబాటు తీరికే తీరిఉంపవచ్చునుగాని, మనం కథలో పాత్రలుగావైతా ఉంపవలసిన అవసరం ఉంది మన కిప్పుడు. ఈ సంతోషసమయంలో నువ్వు శ్రీభరానికి మన కథ వ్రాయమని చెప్పి వింటాడు. నువ్వు చెప్పక తప్పదు’ అన్నాను ఒక్క పెట్టున.

బావ మూర్ఛనలేదు—నా మాటలు కొంతవరకు పట్టించుకున్నా పోతున్నాను.

‘మేమంతా కూడా పడేపడే అడిగాం.

‘సరే, అడుగుతాను’ అన్నాడు చివరికి.

ఈ మాటలకే, శ్రీభరం మా కథ వ్రాస్తా నన్నంత సంతృప్తి పొందాం.

పండగపూట కొలెబట్టలతో...అత్యసంతృప్తితో వాళ్ళ సంతోషం చెప్పకకర్ణం గాకుండా ఉంది.

‘శ్రీభరం! బావ పిలిచాడు ఎట్టకేలకు!

‘ఊ...’

‘ఈ సంతోషంలో ఎలాగో నీలుమానుకుని చూడు కూడా పాత్రల గౌరవమిస్తావన్న అత్యసంతృప్తి రవ్వంతి మా కివ్వరా!’ బావ వేడుకుంటున్నాడు.

‘శ్రీభరం! మీ బావకి చెప్పవా?’

దుర్గా! నువ్వు చెప్పుమా...

‘నీతా! నువ్వు కూడా చెప్పవా?’

—మేమంతా కూడా అడిగాం ఒక్క పెట్టున.

వాళ్ళ తరహా చాలా సానుభూతి మాచకంగా ఉంది.

‘తప్పకుండా అలాగే ప్రయత్నిస్తాను—అత్యసంతృప్తి నివ్వటానికి’ అన్నాడు శ్రీభరం అభయమిస్తున్నట్లు.

—మేము, నలుగురం అత్యసంతృప్తి పొందినంత అత్యసంతృప్తి బాధనా ఈ మాటలకే.

‘ఇప్పుడు మీరు సంతోషంగా లేరా?’ అన్నాడు శ్రీభరం. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పటం కష్టమనిపించింది.

అత్యవసంతోషం బ్రతుకు భారమై, అత్యవశ్య ఆనందానికే మార్గమనుకుని, చనిపోయి నుఖమనుభవిస్తున్నామని మనఃపూర్వకంగా ఇంతవరకు నమ్మిన మేము సంతోషంగా లేమని ఎలా చెప్పటం?

‘సంతోషంగానే ఉన్నాం’ అన్నాడు బావ.

‘ఐతే, మాతోపాటు నవ్వండి’ అన్నాడు శ్రీభరం.

వాళ్ళ నలుగురితోబాటు మేమూ నవ్వాం—వాళ్ళనిమించి మేము, ముమ్మల్నిమించి వాళ్ళు, దిక్కులు పక్కటిల్లేటట్లు—ధ్వనులు, ప్రతిధ్వనులకలె.

నిజంగా, మేము చాలా సంతోషంగా ఉన్నాం. ఆనందింతుంటే ఉన్న ఆనందం అప్పుడే అర్థమాతోందనిపించింది.

కానీ ఎందుకీ నవ్వు? అనిపించింది మళ్ళీ—

వాళ్ళు నలుగురూ విశాలప్రపంచంలో భాగస్వాములై, అనుభవించి ఆనందిస్తున్నారు. కానీ, మేమా! ఏదో అభారానికి లెట ఉండి వాళ్ళు నవ్వుతుంటే, మేము అభారంలో ఉండి వాళ్ళతోబాటు నవ్వుకున్నట్లునిపించింది.

‘నామయాపాలు గెందూ లేని మేము నవ్వలే సార్లకే మేమిటి?’ అన్నాను. నా గొంతు అభారంలోనుంచి విసదమతున్నట్లుగానే ఉంది.

శ్రీభరం చాలా క్షిప్రమైన విషయాన్ని వివరించదల్చుకున్నట్లు ముఖం పెట్టాడు—‘ఒక్క విషయం—నువ్వే నేనాడివిఉన్నానని ఒప్పుకుంటావా, లేదా?’

మా విషయమిట్లా, వేదాంతగోష్ఠిగా మాగుగోం దనుకున్నాను. సమాధానం చెప్పటం ఇష్టంలేక మెదలకండా పోతున్నాను.

శ్రీభరం మళ్ళీ ప్రారంభించాడు: ‘ఉన్నానని ఒప్పుకోవాలి. లేకపోతే అత్యవసంత అవుతుంది—నీకు సంబంధించిన నిజాన్ని నీమంచి కష్టపృచ్ఛతోవాలనుకోవటమే అత్యవసంత’ వంచించబడ్డ అత్యవసంత సాధించి తీరుతుంది. అదే అత్యవశ్య!’

ఈ మాటలు చాలా భయంకరంగా వినిపించివున్నాయి.

ఇంతకూ నేనున్నానా, లేనా? అన్నాను నవ్వుగా.

‘తప్పకుండా ఉన్నావు. హఠాత్తుడేనీ గంచనమంచి తప్పించుకున్నావు. నువ్వందగా నీవై కథేమిటి? నువ్వు యద్యాం. యదార్థ విషయా లెప్పుడూ కథలు గారేవు. సంతోషంగా కాలం నల్లిబుచ్చక, కథలేమిటి? చోయిగా నవ్వు మాతోపాటు. మీరంతాకూడా...’

ఒక్క గుక్కలోనే నిదంతా అర్థం చేసుకోలేక బాధపడ్డాను.

వాళ్ళు నలుగురూ పకపక లాడుతున్నారు.

ఎప్పుడు మొదలెట్టామో మేమూ నవ్వుకున్నాం మరింతగా. ఇంతకు మరింతగా వాళ్ళు నవ్వుతున్నారు.

నాలుగురెళ్ళు ఎనిమిది గొంతులు నవ్వుతున్నై, దిక్కులూ బ్రద్దలయ్యేటట్లు. ఇందులో ధ్వనులేనో? ప్రతిధ్వనులేనో?

—ఇక్కడ మేమంతా పులానా.

ఈ సమాచారం తెలియజెయ్యటానికి నీలుగాకుండా ఉంది. శ్రీభరం వ్రాయడు—

బావ వ్రాయలేదు—

రెండు ఆధునిక సామ్రాజ్యాలు

విధాన, తారతమ్యపరిశీలన

శ్రీ సీతారాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

[యుద్ధకాలపు స్వప్నపు 'ఏకప్రపంచం', ఈ విధంగా రెండుకూటములుగా చీలిపోయి, అంత కంతకూ దూరమైపోయి, ఒక కూటమిలోని ప్రజలు, రెండవకూటమిలోని రాజ్యాలు ప్రజలు, ఇంకొక గోళంలో వున్నట్లుగా భావించవలసివస్తున్నది. ఇతర గోళములవలెగాక, ఈ రెండుగోళములు షరస్వర వైరుధ్యంతో న్యవహరించు చుండుటచే, ఈ రెంటికీ మధ్య సంఘర్షణ ఎప్పటికప్పుడు అనివార్యముగానే కనిపించుచున్నది. ఈసంఘర్షణ జరుగునా, జరిగినచో ఎవరు విజయముండెదరు, సంఘర్షణ జరగనిచో, భవిష్యత్తులో ఈ రెండుగోళముల ప్రజలు తిరిగి, మానవ మూత్రులవలె నన్ని హేతులయ్యెదరా, అది ఏనిధముగా పోనగును, లేనిచో ఈ రెండుమానవ కోటులమధ్య సంబంధములు ఏవిధముగా రూపొందును, ప్రపంచ ముయొక్కయు, పారిశ్రామికనాగరికత యొక్కయు భవిష్యత్తు ఏమిటి, అనలు ప్రపంచమునకు పాశ్చాత్య పారిశ్రామిక నాగరికత సరిపడినదేనా—ఇటువంటి ముఖ్యప్రశ్నలు ఎన్నియో ఉత్పన్నమగుచున్నవి.]

ద్వితీయ ప్రపంచసంగ్రామ కాలమున, ఏక, విక్ర ప్రపంచ స్థాపనే మిత్రరాజ్యముల లక్ష్యముగ నుండెను. ఫాసిస్టు శక్తుల నిర్మాతల మొనర్చినదీప, ప్రపంచ మానవ కోటికి మహదభ్యుదయము లభింపజేయుటకు అనువుగ 'చతు:స్వా తంత్ర్యములను, మిత్రరాజ్య అగ్రనాయకులు నిర్వచించి, ప్రచార మొనర్చిరి. ఈ లక్ష్యముల సాధనకుగాను వికరాజ్యసమితి, చాలి అపొంగములు ఏర్పరుచబడినవి. యుద్ధము సమాప్తమై ఆరు సంవత్సరములు గడించినది; ప్రపంచమున కాంతి నామ మాత్రావశిష్టమగుచున్నది; ప్రపంచము 'యుద్ధభయ'మున విహ్వలముగ నున్నది. యుద్ధకాలమున ఆగించిన ఏక, విక్ర ప్రపంచమునకు బదులు, నిరాశావాదులుగూడ జూపింపలేనంత విస్పష్టముగ, ద్వేష పూరితములగు రెండుకూటములుగ: నిర్వేద్యమున 'ఉక్కురెం' జూటమున ప్రపంచము నిధిజిత్తు పోయినది. చరిత్రలో ఇదివర

కన్నగును ప్రపంచము ఇంత విస్పష్టముగ, రెండుకూటములుగ, యుద్ధకాలమునగాని, కాంతికాలమునగాని, చీలియుండలేదు.

ద్వితీయప్రపంచ సంగ్రామము యూరప్ రాజ్యముల మన వ్యసంపదను, వస్తుసంపదను తుడిచిపెట్టినది. యుద్ధకాలముననే ఆవరింపబడక, సమస్తప్రపంచదలయందు సమృద్ధిమై, పారిశ్రామికముగ ముందంజవేసిన యునైటెడ్ స్టేట్స్ అఫ్ అమెరికా యున్నా, ప్రపంచమందన్ని రాజ్యములకన్న ఎక్కువభూభాగమును, వస్తుసంపదను గల్గియుండి, లక్ష్యసాధనకు ఎటువంటి త్యాగమునైన చేయుటకు వెనుదీయని సోవియట్ రష్యారాజ్య మున్నా కాలూని నిలవగలిగినవి. పారిశ్రామికసంపద, వస్తు సంపద, మనుష్యసంపద — ఇదే నేటి ప్రపంచమున రాజకీయ నాయకత్వమును నిర్ణయించు కొలువదలం. యుద్ధకాలమున అగ్రరాజ్యములు సామరస్యముతో క్వవహరించినవిగాని ఆ సామరస్యము తాత్కాలికముగనే ఇరవతీములు భావించెను. అనేకసమస్యలపై ఎప్పటికప్పుడు అభిప్రాయభేదము లుండినను, యుద్ధపుటొత్తిడి మూలమున చాలి నేనో ఒక విధముగ, పరిష్కరించుకొనుచు, శత్రువును జయించువరకు తమ అభిప్రాయ భేదములను సర్దుకొనుచుండిరి. జర్మనీ పతివానంతరము జర్మన్ భూభాగమును ఆక్రమించుటయందునూ, జపాన్ ఓటమి యనంతరము కొరియా, కాఖు లిన్, రిక్టోమొదలగు భూభాగముల ఆక్రమణయందునూ, విక్ర రాజ్యసమితి సత్య నేర్పాటుచేయుటయందునూ అగ్రరాజ్యముల సామరస్యము తాత్కాలికమని గోచరమైనది.

యునైటెడ్ స్టేట్స్, సోవియట్ రష్యాలనుమాత్ర మేబలవత్తర రాజ్యములనియు, వాని మధ్య సామరస్యము ఎన్నటికీ ఏర్పడదనియు యుద్ధానంతరమునే విశదమైనది. 'ఒకే దేశమున కమ్యూనిజం' నిలబ్రోక్కుకొనగలదని నిరూపించుట సాధించం ముఖ్యోద్దేశ్యమైనప్పటికీ, కమ్యూనిజం అంతరికాతీయవాదమైనది రష్యాపాలకులు విస్మరింపలేదు. ఇతర మిత్రరాజ్యములను అణచివేయుటకు 'కొమింటర్న్'ను రద్దజేసినను, రష్యాకు విస్తరణాభిలాష లేదని ఎవ్వరూ భావించలేదు; సామ్రాజ్యవాద కేసిటలిస్ట్ రాజ్యముల సరసన సోవియట్ ప్రజాస్వామ్యరాజ్యము చిరకాలము వర్జిల్లగలదని అసంభవము. పీనిరెంటిలో ఏనో ఒకటి చివరకు జయించి తీగవరెను. ఆ జయము లభించుటకు పూర్వము సామ్రాజ్యవాద రాజ్యములకు, సోవియట్ రాజ్యమునకు తీవ్రసంఘర్షణలు జరు

గుట త్వము" అని 1919 లో బోధించిన మాత్రమే సోవియట్ రష్యాపాలకులు ఈవాటిని అనుసరించుచున్నారు.

జర్మన్ సైన్యములు వెనుకంజవేసి కౌలది లాట్వియా, లిథూనియా మొదలగు బాల్టిక్ రాజ్యముల నూ, రుమేనియా, హంగరీ, పోలాండ్, యుగోస్లేవియా, చెకోస్లేవియా మొదలగు తూర్పు యూరప్ రాజ్యాలను రష్యన్ సైనికులు ఆక్రమించిరి; రష్యన్ సైన్యమాక్రమించిన ప్రతిరాజ్యమునందును అప్పటి కప్పుడే బలిష్ఠములగు కమ్యూనిస్టుపార్టీలు ఏర్పడి, పరిపాలనా యంత్రమును తక్కిమొనర్చుకొన్నవి.

దీర్ఘకాలప్రపంచ సంగ్రామముతో ప్రపంచములోని పౌరిత రాజ్యముల ప్రజల మనః ప్రవృత్తి సంపూర్ణముగ మారిపోయినది. క్రొత్తముల తరబడిగా తిమ్మపాలించుచూ, దుర్బుద్ధులు అని తాము భావించుచుండిన పాలకవర్గము మారిపోవుటకు వారు తల కించిరి. దానితో ఆరాజ్యములందు వారికి గల గౌరవప్రపత్తులు, వాని సుస్థిరతయందుగల విశ్వాసము సందిపోయి, వారిలో ఒక విమర్శనా స్వాతంత్ర్యాభిలాష జనించెను. అసియా, ఆఫ్రికాల యందన్ని దేశములందును ప్రకృటమైన ఈ నూతన పరిణామము వలన యుద్ధానంతరము ప్రపంచపరిస్థితులు యుద్ధాత్మకస్వరూపు యధాభివృద్ధి స్థితికి వచ్చుటకు అవకాశములేకపోయినది; అంతే గాక, అట్లు యుద్ధాత్మకస్వరూపు స్థితికి వచ్చుటకు ప్రయత్నించెడి వారిని పౌరిత ప్రభావీశులుగా నిరూపించుటకు అవకాశమేర్పడినది. యుద్ధానంతరపు అంతర్జాతీయ రాజకీయములను అవగాహన చేసికొనుటకు ఈ సత్యము గమనార్హము.

యునైటెడ్ స్టేట్స్, సోవియట్ రష్యన్ విశేషములకు పరస్పర ద్వేషముకన్న పరస్పరభియము, అనుమానము ముఖ్యకారణమని చెప్పవలెను. ఈ రెండురాజ్యములూ, రాజ్యాంగవ్యవహారనిర్వహణకు సంబంధించిన అన్ని విషయములందును పరస్పరవిరుద్ధ విధానములనే అవలంబించెనుటకు కుదిరితము. అందువలననే రెండుకూటములకు అని నాయకత్వము వహించుట సంభవించినది. కానియుద్ధకాలమున మాత్రము, వాని పరస్పరవిరుద్ధవిధానములు తాత్కాలిక సామరస్యమునకే మాత్రము అడ్డురాలేదు; అప్పుడు క్రతువును జయించుట ఒక్కటే లక్ష్యముగా నుండెను. జయము కనుచూపు మేరలో కనిపించినంతనే, పరస్పరవైరుధ్యము జైత్రీ వచ్చి, ఒకరిని మించి మరొకరు బలవత్తరము కావలెనను అభిలాషతో, ఎవరికి వారు తమ తమ విధానములనే అనుసరింపజూచి, తాము కేవలము స్వీయరక్షణార్థము మాత్రమే పాలుపంచుచుంటిమని, ఎదిటి పక్షము వారు దురాక్రమణ కొరకు ప్రయత్నించుచుండినవి, భావించి, ప్రచారము చేయజూచిరి. ఎదుటిపాకు తమ శేడో చేయ ప్రయత్నించుచున్నారను అనుమానము, భయము ఇరుపక్షములకు అవహించి, వారి మధ్యగల తాత్కాలిక సామరస్యమును కుడిచి వైచెను. యుద్ధానంతరపు అంతర్జాతీయ రాజకీయములందలి ముఖ్య సంఘటలన్నియు, కమ్యూనిస్టురాజ్యకూటము, పశ్చిమరాజ్యకూటము, ఒకరినై నొకరు వైచుకొనిన ఎత్తులు, పై ఎత్తులమాత్రమేననియు, కేవలము భయము, అనుమానముకల్గితే ఈకూటములందఱు అగాధము

ఏర్పడి, దివదినము విస్తారమగుచున్నదనియు కొంచెము విదానముగ పరిశీలించిన విశేషముగను.

కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటముకి సోవియట్ రష్యా నాయకత్వము స్వాభావికము, వాస్తవమునకు, ఇప్పుడు కమ్యూనిస్టు రాజ్యములుగానున్న తూర్పు యూరప్ రాజ్యములు—ఒక్క యుగోస్లేవియాతప్ప—సోవియట్ సైనిక ఆక్రమణ క్రిందకు రాబట్టియే కమ్యూనిస్టు రాజ్యములైనవని చెప్పవలెను. కమ్యూనిస్టు కూటమునుండి వీరిపోయిన యుగోస్లేవియా తప్ప తిక్కిన కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల పాలకులందరు తమ పదవులకు రష్యాపై ఆధారపడినవారే; ఈ రాజ్యములు మిక్కిలి చిన్నచగుటవలననూ, యుద్ధమునలన వాని పారిశ్రామిక, న్యాయపాఠ్యక క్షులు నశించి పోవుటవలననూ ఈ రాజ్యములు సర్వవిధముల సోవియట్ రష్యాపైనే ఆధారపడినవనియున్నది; ఈ రాజ్యములపాలనా యంత్రమును సోవియట్ కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఏ విధముగా అజయి ప్షి చేసి, అదుపులో నుంచుకొనునో ముందు ముందు పరిశీలించును.

సోవియట్ రష్యాసైన్యముల ఆక్రమణ క్రిందకు రాని యూరప్ రాజ్యములన్నియు పశ్చిమరాజ్యకూటము అని చెప్పవచ్చును; ఈ కూటము కమ్యూనిస్టురాజ్యకూటములకు గుండుఘటితమై సదికాదు. దీని నాయకత్వము యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు లభించినది. ఈ నాయకత్వము కమ్యూనిస్టు కూటముకిరష్యానాయకత్వపుటంత స్వాభావికమైనది గాని, కట్టుదిట్టమైనదిగాని, అమాదము బహిష్ట సదిగాని గాక, విధాననిర్వహణ అడుగుదుననా కష్టతరమై యున్నది. యుద్ధకాలమున చాలాపు పశ్చిమరాజ్యములన్నియు జర్మనీ ఆక్రమణలో నుండుటవలన, అవి యుద్ధరంగములై వ్యవసాయక్షేత్రములు, పారిశ్రామిక కేంద్రములు నాశనమైపోయి, ఆర్థిక వ్యవస్థ వికలమైపోయెను. జర్మన్ సేనలు ఉపసంహరింపబడగానే అమెరికన్, బ్రిటిష్ సైన్యములు ఈ దేశములను ఆక్రమించి, ప్రజలకు ఆహారము, వస్త్రములు సరఫరాచేసి పోషింపవలసి వచ్చెను. అయాదేశములలో పెంటనే జాతీయ ప్రభుత్వములు ఏర్పడినను, అవి ఆర్థికముగను, నైతికముగను, రాజకీయముగాను, సైనికముగాను అమెరికన్, బ్రిటిష్ పాలకులపైనే ఆధారపడినవి వచ్చెను. ఈ దేశముల ప్రజలకు పనుపెంటనే అవసరమైన ఆర్థిక సహాయమునందజేయుటకు మిత్రరాజ్యములు UNRRA ప్రపంచ ఖరీదుద్ధరణసంస్థను ఏర్పాటుచేసినవి; ఈసంస్థకు ఆర్థికముగా, ముఖ్యముగా, యునైటెడ్ స్టేట్స్, తదితర అమెరికన్ రాజ్యములే సహాయముచేయవలసివచ్చెను. (బ్రిటన్ కేవలము యుద్ధరంగము గాక పోయినను, జర్మన్ విమోచనదారులవలన బాగుగా నచ్చవడుటవలననూ, యుద్ధానంతరములో బ్రిటిష్ సేనలు చాల ఎక్కువ ఉపయోగింపబడుటవలననూ ఈసంస్థకు (బ్రిట్ ఎక్కువగా సహాయముచేయునవకాశములేక, నాయకత్వము, బాధ్యత యునైటెడ్ స్టేట్స్ పై బడెను. ఈ ఖరీదుద్ధరణ కార్యక్రమము పూర్తియై, పశ్చిమరాజ్యములు తమ కాళ్ళపై తాము నిలబడగలవను సమయము రాకయనుకే రెండు విషయములు దౌర్భాగ్యములయ్యెను. ఒకటి: సోవియట్ రష్యాతో తదితర మిత్రరాజ్యములకు కుదిరిన తాత్కాలిక

లిక సామరస్యము దిన దినము దీనించి, అభిప్రాయభేదములు, తీవ్రమై, యుద్ధకాలమున మిత్రరాజ్యములుగానుండిన రాజ్యములు రెండుకూటములుగా విడిపోయి, దినదినము దూరస్థమైపోవుచుండుట; రెండు : పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యముల పారిశ్రామిక, వ్యాపక సాయకసంపద యుద్ధాత్మార్వపు ఉత్పత్తిస్థాయికి వచ్చుటకు, వానిని తునర్హిత్వించుటకు ఆయాదేశములకు ఎక్కువగా ఆర్థిక సహాయము కావలెను. ఈ సహాయములభింపనిచో ఆ రాజ్యముల ప్రజలకు పునరావాసములభింపక, దేశమున అలజడి, అలకల్లోలము వ్యాపించి, విప్లవము సంభవించి, తద్వారా కమ్యూనిజం వ్యాప్తి కెందలిచ్చును. కాబట్టి కమ్యూనిజం వ్యాప్తి నరికట్టుటకు ఈ సహాయము అందజేసి తీరవలయును; పశ్చిమరాజ్యములలో ఈ సహాయముచేయుగల స్థితిలోనున్నది ఒక్క యునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే. అందువలననే పశ్చిమరాజ్యముల నాయకత్వము యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు లభించినది. కాని పశ్చిమ రాజ్యములకు సహాయముచేయుటకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పారమార్థిక చింతతో అంగీకరించిన దని భావించగూడు. పశ్చిమరాజ్యము లెట్లునూ బలహీనములై, కేపిటలిస్ట్ ప్రజాస్వామ్యవిధానమును రక్షించుకొన నశక్తమునై వున్నది; అది కమ్యూనిస్టురాజ్యము లైపోయినచో, కమ్యూనిస్టురాజ్యములు బలబడుటయే గాక, కేపిటలిస్ట్ ప్రజాస్వామ్యరాజ్య కూటమి మిక్కిలి బలహీనమునకు; వానిలో మిగిలి ఉండునది ఒక్క యునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే నని చెప్పవలసి వచ్చును; అప్పుడు ప్రపంచములోని ఇతర రాజ్యములకూడ తేలికగా, త్వరత్వరగా కమ్యూనిస్టురాజ్యములైపోయి, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఏకాకిగా నిలబడవలసివచ్చును; అట్లు ఏరాజ్యమును ఏకాకిగా ఎంతోకాలము నిలబడజాలదు. సుసంఘటితమై, నియంత్రిత పరిపాలనలో నుండిన సోవియట్ రష్యాయే ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామమునకు పూర్వము ఏకాకిగా నిలబడి, ఇతరరాజ్యముల ఒత్తికి తట్టుకొనుటకు చాలా కష్టపడినది. అయిన, ప్రజాస్వామ్యమైన రాజ్యము నిలబడగలదా? మరియు, కేపిటలిస్టు రాజ్యములలో మిక్కిలి బలమైన యునైటెడ్ స్టేట్స్ తో సంఘర్షణ వచ్చితీరునని సోవియట్ రష్యానాయకులు ఆదినుంచి భావించుచునేయున్నారు; అందుకు వారు సన్నాహములు చేసి కొనక మానరు గదా! అట్టిసమయమున, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఎంతటి బలవత్తరమైన రాజ్యమైనను ఏకాకిగా నిలబడి, జయించగలదా? కాబట్టి అమెరికా స్వీయరక్షణార్థమైనను ఇతర రాజ్యములకు సహాయముచేసి జాతీని తనపక్షమునకు త్రిప్పకొనుట అవసరము. ఇట్టిరాజ్యములు యూరప్ లో, అందునూ రష్యా, చాని ఉపగ్రహ రాజ్యముల కుటుంబా ఉన్నచో మరింత మంచిది; ఒకేక సోవియట్ రష్యా దండయాత్ర ప్రారంభించినచో ముందు చెప్పు ఈ దేశములకు తగులును; ఈ దేశములలోని స్థావరములనుండి సోవియట్ రష్యాపై చెప్పుతీయుటకు అమెరికన్ లకు వీలగును; లేనిచో వారు నేలకొరిగి మైక్రోదూరము విమానములపై వచ్చి దాడిచేయవలసియుండును. నైగా, యుద్ధకాలమున యునైటెడ్ స్టేట్స్ పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి శక్తి చాల ఎక్కువగా వృద్ధిపొందెను; తిన్నూలమున నిద్రోగసమస్య దాదాపు పూర్తిగా పరిష్కరింపబడు

టయేగాక, ప్రజల జీవక ప్రమాణము కూడ వృద్ధియైనది; ఆ ప్రమాణము అనిచ్చిన్నముగా సంపదలెవన్న పారిశ్రామిక, వ్యాపకసాయక వస్త్రాత్పత్తి స్థాయి తగ్గకూడదు, కాని ఉత్పత్తి చేసినవస్తువులన్నియు స్వదేశములో అమ్ముడుపోవు; విదేశీస్థులు కొనగలరుగాని, విబుద్ధియమ్ముకొనలేరు. ఇట్టి పరిస్థితులలో దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ ధిన్నాభిన్నము కాకుండు కాపాడవలెనన్న విదేశీ స్థులకు బుగములిచ్చి, వారు యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుండి సరుకులు కొనుటను ప్రోత్సహించవలెను. కాబట్టి ఇతరదేశములకు ఆర్థిక సహాయము చేయుట యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆర్థిక భద్రతరీత్యాకూడ అవసరమైనది. అన్నిటినిమించి, సోవియట్ రష్యా సైనికశక్తి కెనవచ్చుటకు ఇతరదేశముల మనుష్యసంపదకూడ యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు అవసరము. ఇన్ని కారణములవలన పశ్చిమరాజ్యకూటమికి యునైటెడ్ స్టేట్స్ నాయకత్వము అనివార్యమైనది.

ప్రపంచరాజ్యములు రెండుకూటములుగా ఏర్పడు అవకాశము లీలగా కనిపించినప్పటినుండియు ఆగ్రరాజ్యములమధ్య అనుమానములు మరింత తీవ్రమై రాజ్యకూటములు స్పష్టముగ రూపొందుటకు దోహదముచేసెను; రాజ్యకూటములు స్పష్టముగ రూపొందినకొరిగి అనుమానములు తీవ్రతరమైనవి. ఈ విధముగా, ప్రపంచ సంగ్రామము ముగిసిన ఏడుసంవత్సరములలోనే, శత్రురాజ్యములతో కొంత సంధులు కుదుర్చుకొనక పూర్వమే, ఇదివరకటిమిత్ర రాజ్యముల మధ్య సంగ్రామము ఎప్పటికప్పుడు అనివార్యముగా కనిపించునట్టి ఉద్రిక్త పరిస్థితి ఏర్పడినది.

ఈనాడు ప్రపంచమంతయు రెండు రాజ్యకూటములుగా, రెండుసామ్రాజ్యములుగా విడిపోయినది; దరిత్రలో ఇదివరకెన్నడు ఎరుగవంతటి పెద్దసామ్రాజ్యములు, విచిత్రకారణములవలన, వినూత్న మార్గములలో వ్యాపించి, సుసంఘటితమగుచున్నవి. ఈరెండు సామ్రాజ్యకూటములకుకాదని, స్వతంత్రముగా మన గలుగుట దాదాపు అసంభవమై పోయినదని చెప్పవలెను. ఈరెండు సామ్రాజ్యకూటములకు వాస్తవముగా సంఘర్షణ సంభవించునా, సంభవించినచో ఎవరు జయింతురను ప్రశ్నిలయుంచి, ఇది విస్తరించిన విధము, చాని విధానముల తారతమ్యములు ఇచ్చట స్థూలముగ పరిశీలించెను.

కమ్యూనిజం అంతర్జాతీయ ఉద్యమం. కష్టపడితే, ప్రపంచమంతయు కమ్యూనిస్టువిధానమునే అనుసరించునని కమ్యూనిస్టుల దృఢవ్యూహము. ప్రపంచమందలి ప్రతిరాజ్యమందును నీ కమ్యూనిస్టుపక్షములున్నవి; అది అన్నియు ఒకే లక్ష్యముతో, ఒకే విధానముతో, ఒకే నాయకత్వముక్రింద పనిచేయుచున్నవి. ఆ నాయకత్వము మొన్నటివరకు ఏకైక కమ్యూనిస్టు రాజ్యమగు సోవియట్ రష్యాకు లభించుట స్వాభావికము. ప్రతిరాజ్యములోను పేరుపడిన కమ్యూనిస్టు నాయకులు పార్టీ పంధానుసరించి, వ్యవహార నిర్వహణనుసరించి, ప్రచారమునుసరించి, ఏ ప్రరణను సరించి మాస్కోలో తరిగిదు పొందిన వారే; మాస్కోలోని నాయకుల ఆదేశానుసారము, చిత్రవృత్తి పరకారము నడచువారే. అందువలననే ప్రపంచమందలి కమ్యూనిస్టుపార్టీలన్నియు ఏకైక

విధానము ననుసరింప గల్గుచున్నది. ప్రతిదేశముందును కమ్యూనిస్టు పార్టీ అతి సుసంఘటితమై, క్రమశిక్షణాబద్ధమై, వియంత్యత్యేవిధానములతో నడిపించుచుచు, కార్యదీక్షతో, ఉత్సాహ, ఉద్రేకపూరితములగు యువకుల నాకర్షించి, ముఖ్యముగా చాచకకర్మమును ప్రచారముచే అమాంక ప్రజలలో మిక్కిలి పలుకుబడి సంపాదించగల్గుచున్నది. జాతీయ రాజకీయములలోగాని, ప్రాంతీయ రాజకీయములలోగాని ఎట్టి సమస్యయందైనను, తాము ప్రజాపక్షమే అవలంబించుచున్నట్లు కమ్యూనిస్టులుచే నటించగలరు; వారి విధానములు ఎప్పటికెట్లు అనవరతమైన అప్పటికట్లు తేలికగా మారిపోవును. ప్రస్తుత పాలకవర్గముపట్ల ప్రజలకు ఏర్పడమైన అసంతృప్తి కలిగినను, దానిని వాహదముచేసి, ప్రస్తుతపాలకవర్గము ప్రజాభ్యుదయ విరోధిగాను, తామే ప్రజాపక్షమని వారు తెలియజేయుటతో ప్రచారముచేయుదురు; తమవిధానములు, గెంతు ప్రాంతములందుగాని, గెంతు సమయములందుగాని అసంబద్ధముగా నుండినను, వానిని చాచకకర్మముతో ముడిపెట్టగలరు. ఈమార్గాగ్రబుద్ధి ఎదుటిపక్షమునకు వాదాభిమానము. పశ్చిమరాజ్యపాలకులలోని రాజ్యములలో పరస్పర భేదాభిప్రాయములేగాక, ప్రతి రాజ్యముందును విభిన్న దృక్పథముగల వివిధవర్గములు పార్టీలు ఉండి, రాజ్యపాలకులు యందేగాక ప్రత్యేక రాజ్యములయందుకూ విరోధములు రాజకీయవిధానము, లక్ష్యము, వాతావరణము కనపడుటలేదు. పశ్చిమరాజ్యపాలకుల ఇది పెద్దగాంపమేగాని ఇట్టిస్వేచ్ఛాపూరిత జీవిత విధానమును రక్షించుటకు, కమ్యూనిస్టునియంత్యత్యేవిధానం జీవితవిధానమునుండి ప్రపంచ ప్రజాకోటిని తప్పించుటకు తాము పాటుపడుచుంటిమని, కొబ్బటి ఆ విధానమును వదిలుకొనలేమని వారు భావింతురు.

ప్రపంచమందలి ప్రతిరాజకీయ సంఘటనను తమకు అనుకూలముగ వర్తించుకొనుటకుగల నేర్పు కమ్యూనిస్టులసాక్ష్యము.

ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామముతో పాటి రాజ్యప్రజల మనః ప్రకృతియందుగల్గిన ముఖ్యపరిణామమును ముందు గమనించిమి.

తత్ఫలితముగ ఆసియా, ఆఫ్రికాలలోని పాలితరాజ్యముల ప్రజలందు స్వాతంత్ర్యవాంఛ ప్రబలినది. కమ్యూనిస్టులు వెంటనే ఈవాంఛను బలపరచి, ప్రజల సానుభూతిని పొందిగలిగిరి. కాని పశ్చిమరాజ్యపాలకులు ఈ విషయమును తిప్పటకును నేసి, యునైటెడ్ స్టేట్స్ పాలితప్రజల అనుమానములకు నురియెనది. త్యక్తిగతముగా యునైటెడ్ స్టేట్స్ పాలకులకు ఈ ప్రజల స్వాతంత్ర్యాభిలాష సమంజసమని, సమర్థనీయమని తోచినప్పటికి, బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, నెదర్లాండ్స్ మొదలైన సామ్రాజ్యదేశములను, తమ రమ సామ్రాజ్యములను వదిలుకొమ్మని వారెట్లు కోరగలరు? తాము యుద్ధమునకు పూర్వము అనుభవించిన సామ్రాజ్యములను యుద్ధానంతరముకూడ అనుభవించవలెనను ఆ ఈ సామ్రాజ్యదేశములకు కూడనిదీయినను, తర్వాతవాతసరములను బట్టి, సమయస్ఫూర్తితో త్యక్తపరించలేక ఈ సామ్రాజ్యదేశములు పాలితప్రజలతో విరోధము తెచ్చుకొని, తివ్యారాజకీయ,

ఆఫ్రికాలలో కమ్యూనిజం వ్యాప్తి తామే పాటుబడినది. బుర్ర రాజ్యముల అంతరంగిక విధానములలో తాను జోక్యము చేసికొనినట్లు ఏమాత్రము అనుమానము గల్గిననూ ఆయా దేశములు తనతో కలిసిరావని తెలియుటచే యునైటెడ్ స్టేట్స్ తటస్థభావమునహించి, సామ్రాజ్యదేశములనే బలపరచినట్లు నిందకుపాలైనది.

యుద్ధానంతరము అన్ని రాజ్యములలోను యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైనికముగ మిక్కిలి బలవత్తరమైన దగుటకు ముఖ్యకారణము 'ఏటంబాంబు! అణుశక్తిరహస్యములు ఒక్కయునైటెడ్ స్టేట్స్ కు మాత్రమే తెలియునుకాబట్టి సోవియట్ రష్యా, ఆధిపత్యములైన వారురాక్రమణకు పూనుకొనవని పశ్చిమరాజ్యముల రాజకీయవేత్తలు భావించిరి. కాని సోవియట్ రష్యా దాని నింకొకవిధముగ ఉపయోగించుకొన్నది. ఏటంబాంబు ఎంతటి వివాదకారీయో, దానివలన ప్రపంచమున కెంత ప్రమాదమురాగలదో గమనించిన వారందరూ, దానిని గర్హించిరి; దాని ఉపయోగమును నిరసించిరి. ఏటంబాంబును నిషేధించవలెనని భావించిన వారు ప్రతిదేశముందును ఉండిరి. అట్టివారిసందర్భి సంఘటితపరచి, ఒక ఉద్ద్యమమును కమ్యూనిస్టులు లేవదీసి, దానికి 'కాంతిఉద్ద్యమ'మని పేరుపెట్టి, కమ్యూనిస్టులు కాని పెద్దలచే ఏటంబాంబును, తివ్యారా అణుశక్తిరహస్యములు తెలిసిన యునైటెడ్ స్టేట్స్ ను విమర్శింపజేసి, ప్రపంచములో సోవియట్ రష్యామే కాంతివాంఛించుచున్నదేగాని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన ఏటంబాంబుతో ప్రపంచమును నాశనముచేయ ప్రయత్నించుచున్న దురాక్రమణ రాజ్యమని చక్కగా, నమ్రనట్లు ప్రచారముచేసిరి. అసలే యుద్ధమువలన విసిగి, వేసారియున్న పశ్చిమరాజ్యముల ప్రజలకు ఈకాంతి నివాదము సమంజసముగా కనిపించినది; ఆమెరికా దానధర్మముచ్చిన దుస్తులు ధరించి, ఆమెరికామిత్రులు పంపిన రొట్టెచేతిలోనుంచుకుని, ఆమెరికన్లనే వారు విమర్శింప మొదలిడిరి. అణుశక్తిరహస్యము ముందుగా తెలియుటవల్ల యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు సోవియట్ రష్యానై ఎట్టి అధికృతి లభింపలేదుగాని, రష్యామాత్రము ప్రపంచప్రజల దృష్టిలో యునైటెడ్ స్టేట్స్ ను న్యూనత పరచగలిగెను.

చైనాలో అధిమంత్రియు యునైటెడ్ స్టేట్స్ మార్కెట్ చియాంగ్—కై—షేక్ ప్రభుత్వమునకు సహాయము చేయుచు నేయుండెను. కాని ఆయన తాతేదారుల అవినీతి, దుష్కరిపాలనలవలన యునైటెడ్ స్టేట్స్ చేసిన సహాయముంతయు బూడిదలో మారిన పన్నీరయ్యెను. కొమింగ్ టాంగ్ పక్షమును, కమ్యూనిస్టు పక్షమును జతపరచి, చైనాలో సర్వప్రజా సమ్మత ప్రభుత్వ మేర్పరచవలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రయత్నించెనుగాని ఇరు పక్షముల మార్కెట్ చియాంగ్ వలన అది ఫలించలేదు. కాకా కొమింగ్ టాంగ్ పక్షపు దుష్కరిపాలనవలన ప్రజలకు ప్రభుత్వమునై విముగుపుట్టి, కమ్యూనిస్టులు తేలికగా జయించుటకు వీలయ్యెను. మార్కెట్ చియాంగ్ తో తాముచేసికొన్న సంధిని, విస్మరించి, సోవియట్ రష్యాపాలకులు రహస్యముగా మంచూరియాలోని కమ్యూనిస్టులకు పెద్దపెట్టున సహాయముజేసి, వారు విజృంభించుటకు

అవకాశమేర్పరచిరి. చివరకు, చియాంగ్ దుప్పరిపాలనకు దోహదము చేసినదనియు, అతనిని సాకుగా చూపించి, ఫాక్స్లాను ఆక్రమించునని నైనా భూభాగమునై దురాక్రమణ జరుపుచున్న దనియు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పట్ల నైనా ప్రజలకు అసహ్యము కలుగించుట సోవియట్ రష్యా ప్రచార చాకచక్యము. విక్టోర్యా సమితిలో నవ నైనాకు సైన్యమిప్పించుటకు రష్యాచేసిన ప్రయత్నము కూడ చాచాళు ఇట్టి ఖోరణిలోనే యున్నది. నైనాలో కమ్యూనిస్టులు జయించిన ప్రాంతములలో, మొదటినుండియు విజేతలైన, ముఖ్యముగా అమెరికా లపై ఎక్కువ నిర్బంధములు విధించిరి. హాస్యాస్పదమైన కారణములను సాకుగాచూపి, అమెరికన్ పాదరాలను, ఉద్యోగులను తీవ్రముగ శిక్షించుట, దీర్ఘకాలము కారాగారమునందుంచుట జరిగెను. తన్వారా, అసలే కమ్యూనిస్టులకు వ్యతిరేకమైన అమెరికా ప్రజాప్రభుత్వ అభిప్రాయములు మరింత విమర్శనాత్మకమునై, కూలిపోతున్న మార్కెట్ చియాంగ్ కు మరింత సానుభూతి లభించి, నవనైనాను యునైటెడ్ స్టేట్స్ గుర్తించుటకు అవకాశములేక పోయినది. నైనాలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వము సుస్థిరముగ నుండుగలదని విశ్వసించిన ఆసియా రాజ్యములు, బ్రిటన్ మొదలైన ఇతరరాజ్యములు నవనైనా కమ్యూనిస్టు రాజ్యమును గుర్తించినవి. వెంటనే, కమ్యూనిస్టు నైనాను విక్టోర్యా సమితిలో చేర్చవలెనని, కొమింటాంగ్ ను బహిష్కరించవలెనని సోవియట్ రష్యా ప్రతిపాదించుటతో ఈ రాజ్యములు ఆ ప్రతిపాదనను అంగీకరింపక తప్పించిగాను. అందువలన నవనైనాను విక్టోర్యా సమితిలోనికి రాకుండు ఒక్కయునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే నిరోధకముగానున్నదని, ఇతరరాజ్యములు దాని చేష్టచేతిలోనున్నవని, విక్టోర్యా సమితికూడ అమెరికన్ ల చేతిలోని కీలుబొమ్మయేనని ప్రచారముచేయుటకు సోవియట్ రష్యాకు మంచి అదను లభించెను. నవ నైనాను విక్టోర్యా సమితిలో చేర్పించుటకు సోవియట్ రష్యాచేసిన ఆర్థాటము పరిశీలించినచో, బహుశః ఎదుటివర్గమును కచ్చితముగా కమ్యూనిస్టు నైనా విక్టోర్యా సమితిలోనికి వచ్చు నవకాశమును రూపుమాపి, నాన్-సే-టంగ్ టిటోవరే తమ చేయజూరిపోకుండు చూపుటకు, కమ్యూనిస్టు వర్గమునకు ఎక్కువ ప్రతినిధిగా విక్టోర్యా సమితిలో వ్యవహరించుటకు, సోవియట్ రష్యా ఇట్టి కీలకప్రయత్నం ప్రదర్శించుచున్నదేమో నని అనుమానము కలుగకపోదు.

జపాన్ పతనానంతరము కొరియా ఆక్రమణకు ఒక వైపు నుండి సోవియట్ రష్యా సైన్యము మరొక వైపునుండి యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైన్యము పరుగులేత్తివని. చివరకు, అప్పటి తాత్కాలిక సామరస్యమువలన, గిరి క అక్షాంశభేదము ఇరుపక్షములకు సరికొద్దగా నిర్ణయించుకొనిరి. దీనివలన కొరియాదేశము ఆ సామ్రాజ్య వికాసముగ రెండురాజ్యములుగా చీలిపోయెను. ఎవరు ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో వారి విధానములు, దృక్పథము వ్యాప్తిచేసి, ఉత్తర కొరియా కమ్యూనిస్టు రాజ్యముగను, దక్షిణ కొరియా కక్షితులను ప్రజాస్వామ్య రాజ్యముగను రూపొందినవి. ఉత్తర కొరియాను కూపి తమలో లీనము చేసుకొని పశ్చిమ ప్రజాస్వామ్య రాజ్యముగా విక్టోర్యాను రూపొందించవలెనని దక్షిణ కొరియాను

యనులు, దక్షిణ కొరియాను తమలో లీనము చేసుకొని, కొరియానంతట కమ్యూనిస్టు రాజ్యముగ రూపొందించవలెనని ఉత్తర కొరియానులు ప్రయత్నించుచుండిరి. ఉత్తర కొరియా రాజ్యము కమ్యూనిస్టు ఒరవడిలో సుసంఘటితమై, క్రమశిక్షణాయంతమైన నియంతృత్వ రాజ్యముగా ఏర్పడి, సైనిక శక్తిని వృద్ధిచేసికొన్నది; దక్షిణ కొరియా పాలకులు, అమెరికన్ ల అండజూచుకొని దేశమును సక్రమముగా పాలింపక, రాజ్యమును బలహీనముచేసిరి. ఉత్తర, దక్షిణ కొరియా రాజ్యముల విభేదములు సోవియట్ రష్యా, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ల విభేదములకు ప్రతిబింబములు మాత్రమే కాని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ను ప్రపంచప్రజలదృష్టిలో యుద్ధోన్మాదదేశముగా నిరూపించుటకు సోవియట్ రష్యాకు ఇక్కడ మంచి అవకాశము దొరికినది. ఉత్తర దక్షిణ కొరియా సైన్యములలో ఏది ముందుగా ఎదుటిపక్షమునై తుపాకీ కార్ట్రేజ్ పత్రము భగవంతు వికే తెలియదలెనుగాని, సుశిక్షితమైన ఉత్తర కొరియా సైన్యపు ఛాటికి దక్షిణ కొరియా సైన్యములు తప్పుకొనలేదని, తాను ఇన్నాళ్ళుగా పోషించిన రాజ్యమును రక్షించవలెనన్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన సైన్యమును రంగములోనికి దింపక తప్పదని చెబుతే స్పష్టపడెను. కొరియాలో విక్టోర్యా సమితి సేవలనుకేరస పోరాడుచున్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైన్యముతో పోరాడుచున్న ఉత్తర కొరియా సైన్యములకు సోవియట్ రష్యా ఆయుధములు, మందులను సామగ్రి, ఇతర పరికరములు, సైనిక తర్ఫీదు లభించుటలేదని ఎవరూ భావించుటలేదుకాని సోవియట్ రష్యా సైన్యములు యుద్ధములో పాల్గొనుచున్నవని ఎవరూ అనలేదు; కాబట్టి కొరియాలో విజేత సైన్యము లుండరాదనీ, అమెరికన్ సైన్యములు కొరియాపై దురాక్రమణ జరిపినవనీ, యునైటెడ్ స్టేట్స్ యుద్ధోన్మాదరాజ్యముని సోవియట్ రష్యా సోదాచరణముగా ప్రచారము చేయుగలుగున్నది. ఇంకేగాక, యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైనిక శక్తిని పరోక్షముగా కమ్యూనిస్టులు, తమ ముఖ్య సైన్యముల నుపయోగించుకుండా, పరీక్షింపగలుగుచున్నారు; పశ్చిమ రాజ్యకూటమిలోని రాజ్యముల వికాసశక్తియు విపాటిదో, తమ తమ దేశములుగాక ఇతర ప్రాంతములకు ముప్పువాటిల్లి నప్పుడు వారెంతగా ఆ ప్రాంతములకు సహాయపడెదరో కమ్యూనిస్టులు పరీక్షింపగలుగుచున్నారు. కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటమి పాలక వర్గము విధాన నిర్వచనయందును, నిర్వహణయందును, ప్రచారమునందును పశ్చిమ రాజ్యములకన్న ఎంత తెలివితేటలతో, ఎంత చాకచక్యముతో వ్యవహరించుచున్నవో కొరియా సంఘటనవలన పూర్తిగా రుజువుచున్నది. ఎదుటిపక్షపు లోపములకు, అవకాశకలను, తమకు అత్యంత సహాయధూతములుగా నొనర్చుకొనుటలో సోవియట్ యూనియన్ శక్తి గలుగింపదగినది.

ఇండోనేషియా, ఇండో నైనా మొదలగు ఆగ్నేయ ఆసియా రాజ్యాలు జపాన్ ఆక్రమణనుంచి విముక్తము చేయుటకనే, పూర్వపాలకులకు తప్పకెప్పుడలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రయత్నించెను ఇది విజేతవంతమైన పని కాదని గ్రహించుట కష్టముకాదు. కాని ప్రాన్స్, బెల్జియం మొదలగు సామ్రాజ్య

దేశముల ప్రభుత్వములను, ప్రజలకు తృప్తిపరచుటకు, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన విధానాలను తమ తిలపై దుద్దుటకు ప్రయత్నించు దని వారికి దృఢాభిప్రాయము, జనులకి యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఇట్టి విధానమును అనుసరించి యుండునట్లును. తమకు వలసిన తిండి బట్టలేక యునైటెడ్ స్టేట్స్ పై ఆధారపడివుండిన ఆరాజ్యములు తమకు సామ్రాజ్యములు కావలెనని, ఆ పౌరీకప్రజలను తాము కొల్లగొట్టవలెనని ఆశించుట; ఆ విధానమును ప్రజాస్వామ్యరాజ్యములకు నాయకత్వము వహించి, ప్రపంచమున కమ్యానిస్టు నియంతృత్వపు వీర వ్యాపింపజేయు ప్రయత్నించుచు, ప్రపంచ ప్రజల సానుభూతి, సహాయము లభింపజేయుచున్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ బలపరచుట, శేవలము అనివేకమైన విధానము. ఈ అనివేకవిధానము నుపయోగించుచుగని సోవియట్ రష్యా ఆగ్నేయ ఆసియా ప్రజల సానుభూతి, మన్ననకు పొందగల్గుటలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? ఇండియా, సింహళము, బర్మా మొదలైన పౌరీక రాజ్యములపట్ల బ్రిటన్ ప్రభుత్వ చాలవరకు కౌలనుగముగా వుండినను ప్రచారముకొరకు ఉపయోగించుకొనుటకు స్థానికలోటుపొట్లు, మలయాలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ విధానము సోవియట్ రష్యా ప్రచారమునకు అవకాశమిచ్చక పోలేదు.

ఆసియా, ఆఫ్రికా రాజ్యములలో బలవంతమైన కమ్యానిస్టు పార్టీలు లేవు; సోవియట్ రష్యానుండి వీరుగా ఈ రాజ్యములకు సహాయము అందజేయుగల్గుట కష్టము; అందువలన ఆ రాజ్యములలోని కమ్యానిస్టుపార్టీలు సోవియట్ రష్యా ప్రచార కార్యస్థానములుగా మాత్రమే పనిచేయుగలవుగాని ఆ రాజ్యములను కమ్యానిస్టులు ఆక్రమించి, కమ్యానిస్టురాజ్యపూటమని బలపరచుటకు ఇంకను అదను రాలేదు. యూరప్ రాజ్యముల విషయముట్లు కాదు. యూరప్ రాజ్యములలో నుండుటెక్కుమై, బలీష్టమునైన కమ్యానిస్టుపార్టీలు, యుద్ధకాలములో విప్లవచర్యలలో పాల్గొని, అనుభవము సంపాదించియున్నది. హిట్లర్ పతనమునకు సోవియట్ సైన్యముచేసిన నిరుపమాన త్యాగమువలన సోవియట్ రష్యాపట్ల యూరప్ రాజ్యముల ప్రజలకు సానుభూతి, గౌరవము లభించెను. వీని నుపయోగించుకొని యుద్ధానంతర కష్టకాలమున తత్కాల ప్రభుత్వమును విమర్శించుచు, కమ్యానిస్టులు పరిపాలనాయంత్రమును, ప్రభుత్వమున వశపరచుకొనుటకు నుంచి అవకాశమున్నది. సోవియట్ రష్యా సైన్యము ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో, విధిగా కమ్యానిస్టులు అధికారమును వశపరచుకొనిరి కాని ఇతర రాజ్యములలో ఎక్కడెక్కడ కమ్యానిస్టులు అత్యధిక సంఖ్యాబలమును పొందలేకపోయిరి. రష్యా ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో జరిగిన ఎన్నికలలో కమ్యానిస్టులకు అత్యధిక సంఖ్యాబలము లభింపక పోయిన, సంకీర్తనంత్రవర్గములేర్పడి, తర్వాత క్రమేణా, ఇతరపక్షములు ఏదో ఒక సాకుపై రూపుమాపబడి, కమ్యానిస్టులు సంపూర్ణాధికారమును వశపరచుకొనిరి. ఈ విధానమును తిరుపరిపరీక్షించియు, సోవియట్ సైన్యపు ఆక్రమణలోని రూప ప్రాంతములలో కమ్యానిస్టులు ప్రభుత్వములలో శేరశేకపోయిరి. యుద్ధానంతర కష్టపరిస్థితులలోనున్న ప్రభుత్వముల లోటుపొట్లను వినియోగించుకొని, పార్టీ వృద్ధిచేసికొని తర్వాతనైన, అవసర

మైనచో బలప్రయోగము ద్వారా నైనా ప్రభుత్వమును వశపరచుకొనవచ్చునని వారాలించిరి. ఇంతలోనే, ఆగ్రరాజ్యముల సామరస్యం అంతమై విభేదములు పెచ్చు పెరుగుటవలన, యూరప్ లోని రాజ్యములు ఏవియు కమ్యానిస్టుల అనుభులోని రాకుండ కాపాడుకొనవలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ గుర్తించినది; తూర్పు యూరప్ రాజ్యములలో, కమ్యానిస్టులతో చేతులు కలిపిన ఇతర పార్టీల గతి ఏమైనచో పరిశీలించిన పశ్చిమరాజ్యముల నాయకులు కూడ, తమ విభేదములను విస్మరించి అయినా కమ్యానిస్టు ఉపద్రవమునుండి తమకు తాము పాడుకొనవలసిన ఆవశ్యకతను కొంతవరకైనా గుర్తించి యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు సహాయముచేయ ప్రారంభించిరి. అయితే, ఈ దేశములలోని వివిధపార్టీలకు గల భేదాభిప్రాయములుగాని, ఆయా రాజ్యప్రభుత్వములకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పట్లగల అనుమానములుగాని అంతటితో సమసి పోలేదు; అందువలననే, పశ్చిమరాజ్యముల కార్యక్రమము అడుగుతున్నది ఆలోచనలతోను, మార్పులతోను, ఒకవిధముగా ప్రారంభమై ఇంకొక విధముగా రూపొందుచు అవతరితగా, ఆలస్యముగా జరుగుచున్నది. తాము యునైటెడ్ స్టేట్స్ పక్షమువలంబించిన, ఆగ్రరాజ్యముల మధ్య యుద్ధము ప్రారంభమైన నెలలనే సోవియట్ రష్యా తమపై దండయాత్ర జరుపునని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ సహాయముఉన్ననూ ఎక్కువ వడ్డము తామే భరించవలెననీ, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తమకు సహాయముచేయుట ఆరాజ్యపు 'రాజకీయ చతురత'లో ఒక భాగము మాత్రమేనని కాంతి! ఆగ్రాలు జూచుచున్న ఈ రాజ్యములకు ఒక వంకభయము వీడించుచునే యున్నది; అనున, ఆయా రాజ్యములలోని కమ్యానిస్టుల పక్షము లన్నియు కలసి కట్టుగా వ్యవహరించి, ఇటు యునైటెడ్ స్టేట్స్ తోగాని, అటురష్యాతోగాని సంబంధములేకుండా, స్వతంత్రముగా తమకొకపై తాము నిలబడి, తమ దేశముల ఆర్థికవ్యవస్థను చక్కబరచుకొనవలెనను ప్రయత్నించుగాని, అకౌంటుగాని ఈ రాజ్యములలో కావచ్చుచులేదు; ఎప్పటికప్పుడు ఏదో అప్రతిష్ట, అనుమానములు వెలుబుచ్చి యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుండి వీలైనంత ఎక్కువ ఆర్థిక సహాయము పొందుటే కర్తవ్యమని ఈ రాజ్యములు భావించునట్లు ఉపాసించవచ్చును.

పునరుద్ధరణ సంస్థకార్యక్రమము ప్రకారం యూరప్ రాజ్యములకు ఆర్థిక సహాయం చేయుట యునైటెడ్ స్టేట్స్ మానివేసిన తర్వాత, ఆ రాజ్యముల ఆర్థికవ్యవస్థ తిరిగి కోలుకొనుటకు అమెరికా సహాయము అత్యవసరమని, లేనిచో, పరిశ్రమలు తిరిగి ప్రారంభముగాక కల్లోలము ప్రారంభము కాగలదని స్పష్టపడుటతో యునైటెడ్ స్టేట్స్ 'మార్షల్ పథకము'ను సృష్టించియు, కొన్ని విధముల నెనడాకూడ కలుగజేసికొనియు వీనికి ఆర్థిక సహాయము అందజేయప్రారంభించినది. మార్షల్ పథకము ప్రకారము లభించిన సహాయముతో దాదాపు అన్ని పశ్చిమరాజ్యములును తమ పౌరీక్రామికవందనను తిరిగి చేరుబుట్టుకొని, పౌరీక్రామిక వస్త్రావృత్తిని యుద్ధపూర్వపు స్థాయికి తెచ్చుకొనిగినవిగాని, పౌరీక రాజ్యములలో అవసర యుద్ధములవలనా, అంతరంగికముగా

అవాంఛనీయమగు ఆర్థికవిధానమువలనా ఇన్ ఫ్లేషన్ వృద్ధికొంది, అమెరికా ఆర్థికసహాయము ఇంకనూ కావలసి వచ్చుచు కేయున్నది; దీనికి తోడు ఈరాజ్యములన్నియు తిరిగి ఆయుధధారణకు పూను కొనవలసినదని అందుకు మరింత సామ్య వ్యయము కావచ్చును. పశ్చిమరాజ్యములు తాము కలసిమెలసి, కూటమిగా పనిచేయువలసిన అగత్యమునే పడే పడే విస్తరించుచుండును; వాని ఆర్థిక, రాజకీయవిధానములు ఏకొన్ముఖముగా, సమన్వయపరచబడి, నిర్వహింపబడుటకై అమెరికా సహాయము దూరరాచేయబడి నిరుపయోగమైపోవుచుండెను; ఇట్లు కాకుండా, పశ్చిమరాజ్యము లన్నిటికి ఏకొన్ముఖమైన విధానము లుండవలెనని గుర్తించబడి చాలకాలమైననూ, ఇంతరకు కూడ అది ఆలోచనారంగములోనే యుండిపోయినది. పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యముల పార్శ్వకామిక సంపదను కేంద్రీకృతమొనర్చి, వాని సమష్టి అవసరములకు అనుగుణముగా, ఏకొన్ముఖముగా నడిపించుటకు ఉద్దేశించిన సూచనపథకము ఏండ్లతరబడిగా ఆలోచనలోనే యున్నది. వీనిలో మొన్నటివరకు సోషలిస్టురాజ్యముగా నుండిన బ్రిటన్ తన పార్శ్వకామిక సంపదను ఇతరరాజ్యముల వారితో కేంద్రీకృత మొనర్చుటకు ఒప్పకొనదు; పశ్చిమ జర్మనీకి తనతోపాటు స్థానమిచ్చుటకు ఫ్రాన్స్ ఒప్పకొనదు; స్పెయిన్ తనతోపాటు స్థానమిచ్చుటకు ఫ్రాన్స్, బ్రెజిల్ ఒప్పకొనవు; ఈ విధముగా పరిస్థితి చాల అగమ్యగోచరముగా నుండును.

యుద్ధానంతరము ప్రపంచములో సైనికశక్తి—సంఖ్యలో—సోవియట్ రష్యాకే అధికముగా నుండెను; అటుతర్వాత రష్యా సైన్యమును తగ్గించుకొన్నట్లు తెలియదు కాని పశ్చిమరాజ్యములు మాత్రము చాలవరకు తగ్గించుకొన్నవి; చివరకు పశ్చిమరాజ్యములు తమ సైనికశక్తిని తిరిగివృద్ధి చేసికొనక పోయినచో, ఒక వేళ యుద్ధమే సంభవించిన, ఏటంబాంబు తమ్ముకొపాడలేదని గ్రహించుకొని, సైన్యమును వృద్ధిచేయుట, ఆయుధధారణము ప్రారంభించినవి. పశ్చిమరాజ్యముల సైనికశక్తి కమ్యూనిస్టురాజ్యముల సైనిక శక్తికి మించివున్నచో, అందువల్ల సైన్య కమ్యూనిస్టులు చెదిరి యుద్ధము ప్రారంభించరని, ఒక వేళ ప్రారంభించినా తాము సంసిద్ధముగా నున్నచో జంటనే తట్టుకొనవచ్చునని వీని ఉద్దేశ్యము. తిత్సలితముగ, ముందు చెనిల్స్ కూటమి, తరువరి పశ్చిమరాజ్యములకూటమి, చివరకు అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడిక జరిగి, పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యములు, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన డాలు వరసైన్యము సంయుక్తముగా రక్షించుకొనుటకు అంగీకరించుకొని, తమ సైనికవ్యవహారములను ఏకొన్ముఖముగా నడిపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. గ్రీస్, టర్కీలకూడ ఈకూటమిలో కేర్చుకొనబడినవి. మధ్య ప్రాచ్యరాజ్యములతోకూడ ఇటువంటి రక్షణ సంధిచేసుకొనవలసినది బ్రిటన్, యునైటెడ్ స్టేట్స్ లు ప్రయత్నించుచున్నది. పసిఫిక్ రాజ్యముల కూటమిని గురించి కూడ ప్రస్తావనలు విన్నవించుచున్నది. అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడిక కార్యక్రమం అమలుజరిగినచో, దాదాపు ఇంకొక సంవత్సరములో పశ్చిమరాజ్యముల సైనికశక్తి, కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల సైనికశక్తికి మించియుండును. రెండువర్గములలో సమానమైన సైనిక బలమున్నది

కాని యుద్ధము రాకపోకలవచ్చునవారికి అప్పటితో తృప్తి ప్రకాశితంబగును. పశ్చిమరాజ్యములు తాము చెప్పుచున్నట్లుగా 60 డివిజన్ల సైన్యమును ఒక సంవత్సర కాలములో చేర్చి, తగ్గించుకొని, ఆయుధములు సమకూర్చుకలరని, వారిప్రస్తుతివిధానములు, కార్యదీక్ష, కార్యదీక్షల పరికరించిన భావించుట సాహసమే కాకలదు.

పశ్చిమ జర్మనీ విషయమున పశ్చిమరాజ్యము లనుసరించుచున్న విధానము, సోవియట్ రష్యావిధానములకు దీటుగా నున్నది. పిట్లర్ పరివాసంతరము జర్మనీని అగ్రరాజ్యములకు ఫ్రాన్స్, బ్రెజిల్, సోవియట్ రష్యా, యునైటెడ్ స్టేట్స్ లు ముక్కలుగా విభజించి, ఆక్రమించుకొన్నది; సోవియట్ రష్యాకు, పశ్చిమ రాజ్యములకు ఈ ఆక్రమణలో పరిసమాన హోదావుండుటకుగాను చెర్చిన్ వగరమును కూడ శాల్కభాగములుగా విభజించి ఆక్రమించుకొనిరి. క్రమేణా, పశ్చిమరాజ్యములకు సోవియట్ రష్యాకు కలిగిన అభిప్రాయభేదములు జర్మనీలోని ఆక్రమితప్రాంతములలో కూడ ప్రతిఫలించి, పశ్చిమజర్మనీ, తూర్పు జర్మనీలు ప్రత్యేక రాజ్యములుగా ఏర్పరచబడి, నామమాత్రపు స్వాతంత్ర్య మొసంగబడినవి. చెర్చిన్ వగరపు చుట్టుప్రక్కల ప్రాంతమును ఆక్రమించిన రష్యా, చెర్చిన్ వగరమునుండి పశ్చిమ రాజ్యముల మూడింటిని భారీచేయించుటకుగాను రవాణాదిగ్గంధమును అమలు జరిపి, చిక్కులు పెట్టినదిగాని, పశ్చిమరాజ్యములు మొండిగా, విమానములవ్యాపార సరిఫరాలు తెచ్చుకుని అదిగ్గంధమును నిరుపయోగమొనర్చుకొనిరి; ఇది నిజముగ, పశ్చిమరాజ్యములశక్తి సామర్థ్యములకు కూచిక. చివరకు చెర్చిన్ దిగ్గంధమును, అంత పరువు నష్టములేకుండా, రష్యాతోలగించినది. జర్మనీ ఏకీకరణకు రెండు పక్షములును తమ స్వప్రయోజనముల కనుగుణముగ, ఎదుటి పక్షమునకు నింద వచ్చునట్లు ప్రచారము చేయుచున్నది. తూర్పు జర్మనీ కేవలము సోవియట్ రష్యా అనుబంధరాజ్యమైంది. పశ్చిమ జర్మనీ, పశ్చిమరాజ్యముల అవసరములను సాకుజానుకుని, వీలైనంత స్వతంత్రప్రతిపత్తి సంపాదించ జూచుచున్నది. యూరప్ ఆర్థిక సమన్వయసంఘములోను, అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడికలోను సమాన భాగస్వామిగా పశ్చిమ జర్మనీని, దాని పార్శ్వకామికసంపద, ముఖ్యసంపదల వాణించిన పశ్చిమరాజ్యములు, ఇచ్చములేకున్నను కేర్చుకొన్నవి. శత్రువును జయించిన మిత్రరాజ్యములు తమలోతాము కలపించుకుని, తమ పూర్వ శత్రువుతో నూతన మిత్రత్వమును యాచించుకొనుచుండుట ఎంత అశ్చర్యకరము!

కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటమిలోని రాజ్యములు జగదాని ప్రక్క నొకటియుండి యూరప్ లో ఎట్లుగా భూభాగమును ఆక్రమించినది; వీని చుట్టునుగల రాజ్యము లన్నిటిని ఒక కూటమిగా తన వాడుకత్వము క్రింద సంఘటితపరచి, కమ్యూనిస్టు కూటమికి చుట్టూ వలయుముగా తన సైనిక కేంద్రము చేర్చరనుకొనుటయే యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆశయము—అది యునైటెడ్ సామ్రాజ్యస్వయాధిపత్యము, విధానము. పశ్చిమయూరప్ రాజ్యములు, ఇటలీ, గ్రీస్, టర్కీ, మధ్యప్రాచ్య రాజ్యములు, ఇండియా,

అంశ్రు పత్రిక - సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

ప్రతిభా
సంకల్ప

మరదలు పల్కి

యం.కె.యం వారి నిర్మాణం...

ANF PAPER

ఇండియన్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్.

స్థాపితము

1907.

హెడ్ క్వార్టర్స్ : మద్రాసు -1.

మూలధనము

* ఆధికారము పొందినది	రూ. 1,00,00,000
* చందా వేపినది	.. 72,00,000
* చెల్లించినది	.. 53,00,000
* రిజర్వ్ నిధి	.. 62,00,000

అన్నిరకముల బ్యాంకింగు వ్యాపారము చేయబడును.

యన్. గోపాల ఆయ్యర్,
సెక్రటరీ.

భారత ప్రజల

★ జీవిత ★ మోటారు ★ అగ్ని బీమాలకు

“ఇండియన్ మ్యూచువల్”

ఉత్తమ మైనది. ఏమన

1. ఇది ఒక మ్యూచువల్ అసోసియేషను, గనుక ఎట్టి లాభోద్దేశమును లేనిది. ఏటేటా తృప్తికరముగ అభివృద్ధిచెందుచున్నది.
2. కేరళం. ల కాయగుళిగిన ఈ సంస్థ కోటిరూపాయలపైనే (జీవితభీమా) నిధిని, దాదాపు రూ. 4 కోట్ల అమలులోనున్న వ్యాపారమును నిర్వహించుకొన్నది.
3. యుద్ధానంతరం ఇండియాలో “ఇండియన్ మ్యూచువల్” మిక్కిలి హెచ్చుబోసను చెల్లించుచున్నది. ఈ రీత్యా ఈ సంస్థ ప్రీమియము రేట్లు మిక్కిలి సరసమైనవి.
4. ఈ సంస్థ చాల చూడుపుగ నిర్వహించబడుచున్నది. దీని పెట్టుబడులు, బ్రహ్మచక్ర సమసరించి, నిరాశపడేయామైనవి.
5. ఈ సంస్థతోటి దైన “ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్” మోటారు, అగ్ని భీమాలకు అదర్శప్రాయమైనది. ఇండియాలో జనరల్ భీమా వ్యాపారముచేయు మ్యూచువల్ సంస్థ “ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్ ఇన్ సూరెన్స్ సొసైటీ లిమిటెడ్” ఒక్కటే ఒకటి.

భీమాచేయుటకు గాని ప్రాతనిధ్యము వహించుటకు గాని ఉత్తమ భీమాసంస్థ

వివరాలకు

ఇండియన్ మ్యూచువల్ లైఫ్ అసోసియేషన్ లిమిటెడ్,

నం. 10, మాంట్యూ కోడ్లు,

మద్రాసు.

కుండును. అందువలననే తూర్పు యూరప్ రాజ్యములలో కమ్యూనిస్టు పార్టీల అగ్రనాయకులు, ఉపప్రధాని, 'కీలక' కాఖల మంత్రులు కూడ, బర్రరఫ్రు చేయబడి, దేశద్రోహ నేరమునకు విచారింప బడి శిక్షలు విధింప బడుట మామూలుగా జరుగుచున్నది. తూర్పు యూరప్ రాజ్యములకు ఇతర దేశములలో గల రాయబారులుకూడ ఇట్లే కమ్యూనిస్టు పార్టీకి లోబడి మాస్కోలోని కమ్యూనిస్టు కేంద్ర కార్యాలయమునకు నేరుగా వివేదికలు పంపించు గూఢచారిచే పరిశీలంపబడుచుండును. గూఢచారి రాయబార కార్యాలయములలో ఒక చిన్న సమాప్తాగనో, పూర్వాగనో రాయబారితో అంతరింగికముగ మెలగుచుండును. గాని అతడు గూఢచారియని రాయబారికి తెలియదు గాబట్టి అతని కార్యము నిర్విఘ్నముగ సాగుచు, రాయబారులను సురించి విశేషములు సోవియట్ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఎప్పటి కప్పుడు అందుచుండును. అక్కడనుండి అపుసరమైన ఆదేశములు, ఆయా రాజ్యముల కమ్యూనిస్టు పార్టీలకు, తద్వారా ప్రభుత్వములకు అందిజేయ బడు నేగాని, నేరుగా సోవియట్ ప్రభుత్వము ఆయా రాజ్యముల ప్రభుత్వములకు ఎట్టి ఆదేశములు ఇవ్వదు, వారి వ్యవహారములలో జోక్యము కలిగించు కొననట్లే నటించును. యుద్ధకాలము నుండియు ఎక్కువగా స్వశక్తిమైన వే ఆధారపడిన ఒక్క యుగ్మస్థి వియో తిప్ప తక్కిన తూర్పు యూరప్ రాజ్యములన్నియు ఈ

యుద్ధకాలముద్వారా ప్రతి స్వల్ప విషయమునకూడ సోవియట్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆదేశముల అనుసారము నడుచుకొనుటకు అలవడినది. మాస్కో విధానమునకు ఎదుగు తిరిగిన వారు, ఎదుగు తిరిగెదరని అనుమానము పుట్టినవారు, ఏదో ఒక సామ్రాజ్య నెలనే బర్రరఫ్రు చేయబడి, పార్టీ నాయకులలో ఒక విభిన్నమైన భయము పుట్టి, రష్యా ఆజ్ఞలను పాలించి తీగుదురు. ఈ రాజ్యముల నైతిక సంపద, పారిశ్రామిక సంపద కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల అవసరములకు వీలగునట్లు సమన్వయ పరచి ఉపయోగించుట సోవియట్ ప్రభుత్వపు కర్తవ్యము, దీనికి అభ్యంతరము చెప్పటకు గాని, ఆటంకములు కలిగించుటకు గాని, మార్పులు నూచించుటకు గాని, సంప్రదింపులు జరపవలెనని కోరుటకు గాని ఆ రాజ్యముల నాయకులకు ధైర్యము చాలదు. అదేవిధముగ సైనిక విషయములందును, వివిధ జాతీయ, అంతర్జాతీయ రాజకీయ విషయములందును సోవియట్ రష్యా ఆదేశించిన విధానమే రుచి తప్పకుండా ఆమోదింపబడి, అనుసరింప బడును. కమ్యూనిస్టు రాజ్యములలోని రహస్య పోలీసు కాఖలు, కమ్యూనిస్టు పార్టీల గూఢచారులు, సానిక ఉద్యోగిగ్గులకు, నాయకులను ఈ విధముగనే పరిశీలించి, సోవియట్ రష్యా విధానములకు ఎదురు తిరగవచ్చునను సంశయము కలిగిన వారి వందరినీ, ఏదో ఒక నెలపమున ఆరెస్టు చేయుట, హింపించుట ప్రారంభించి, ప్రజలలో భయము వ్యాపింపజేసి, కమ్యూనిస్టు విధానములకు వాసులను జేరుదు; వారా పత్రికలు, రేడియోలు మొదలైన ప్రచార సాధనములు ముండుగనే, ప్రభుత్వ కాఖలవలెనే, కమ్యూనిస్టుల కేసులను కాబట్టి, వారు ప్రచార ఉంత్రమును చక్కగా, తెలివితేటలతో ఉపయోగించి ప్రజలను

మధ్య పెట్టుచుండురు, ఈ విధముగా రూపొందిన కమ్యూనిస్టు రాజ్యకుటుంబము—రష్యా సామ్రాజ్యము—లో ఒక్కమారు చేరిన, 'ప్రజాస్వామ్యము' దేశ స్వాతంత్ర్యము పూర్తిగా కోల్పోయినట్లే భావించవచ్చును. కమ్యూనిస్టు సామ్రాజ్యము సుసంఘటితము. క్రమశిక్షణా యంత్రము, కేంద్రీకృత అధికారమువలన ఏకాన్యాయముగా చురుకుగా, కార్యదీక్షతో, ప్రతిఅంగపు కార్యక్రమము సమన్వయ పరచి, విద్విష్టుగ, చాకచక్యముగ వ్యవహరించుచు సత్ఫలితములను పొందగల్గుచున్నది. ఈ క్రమశిక్షణ, నియంతృత్వ విధానములే సోవియట్ రష్యా బలమునకు మూలకంధములు. సామ్రాజ్య దండోపాయములతో ఏ విధముగనైనా కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతమును వ్యాపింప జేయుటయే, సోవియట్ రష్యా అధికారమును విసర్జింప జేయుటయే, ఈ సామ్రాజ్య ముఖ్యాశయము. ప్రచార సాధనము లన్నియు సోవియట్ రష్యా కమ్యూనిస్టుపార్టీ చెప్పు చేతిలోనుండుటచే ఆయా రాజ్యముల భావములు, అచ్చట జరుగుతున్న వ్యవహారముల భోంజి, ప్రజల ఆప్రామాయము ఇతరులకు తెలియుటకు అవకాశమేలేదు; ప్రజలు స్వచ్ఛతక ఒక నిర్దిత పద్ధతి ప్రకారము బానిస జీవితము గడిపవలసి వచ్చును; ఆ రాజ్యములు ఇతర ప్రపంచమునుండి కాళ్ళరతుగా, సంపూర్ణముగా వేరుచేయబడి, 'ఉన్నతర' వనకు 'నిర్బంధింప' బడును. సాధా

ఉన్నతంట్టి సంపూర్ణ నియంతృత్వము ఒకటి గెంతు తరములలో ప్రజల మానసిక వికాసమునే అదుపులో పెట్టి, ఇతర ప్రపంచపు సంగతులు వారికి తెలియనివ్వక, ప్రజలందరూ తన విధానములను భయముతోగాక, శ్రద్ధిభక్తితో, మూఢవిశ్వాసముతో అనుసరించు నట్లుచేసి, ప్రపంచముందలి మానవులను ఒకరినొకరు గుర్తించు కొనలేని, అర్థము చేసికొనలేని విధముగా రెండు జాతులుగా విభజించివేసి, ఈ ప్రపంచమును రెండు గోళములుగా విభజించి వేయగల ప్రమాదము లేకపోలేదు. ఈ సామ్రాజ్యపు భవిష్యత్తు ప్రపంచపు ముఖ్య సమస్యగా పరిశీలంప దగినది.

యుద్ధానంతరము అంతర్జాతీయ కాంతి భద్రతలను కాపాడుటకు యుద్ధకాలముననే ఐక్యరాజ్య సమితిని మిత్రరాజ్యములు స్థాపించినవి. ఈ సమితి కార్య కలాపములకు సంబంధించిన వివిధ అంగములపై నిబంధనలు, మిత్రరాజ్యముల అనుమానములు, భేదాభిప్రాయములు, తాత్కాలిక సామరస్యత ననుసరించి, అప్పటి పరిస్థితులకు అనుగుణముగా, అన్ని పక్షములకు అంగీకార యోగ్యముగా నుండునట్లు, ఏర్పాటుచేసిరి. ఈ నిబంధనావళి చాల లోపభూయిష్టమైనది, అగ్రరాజ్యముల మధ్య ఏకాభిప్రాయము లేక పోయినచో ఐక్యరాజ్య సమితి పనిచేయలేదనీ, అసలు ఆ పరిస్థితిలోనే ఐక్యరాజ్య సమితి ఫలవంతముగ పనిచేయవలసిన అగత్యమున్నదనీ, ఇతర రాజ్యముల ప్రతినిధులు ఎంత వాదించినను, అగ్రరాజ్యములు తమ కనీస అంగీకారము పొందిన నిబంధనావళి ఆమోదించబడక పోయిన, అసలు ఐక్యరాజ్య సమితి ఏర్పడనే ఏర్పడక పోవచ్చునను సామ్రాజ్య, లోప భూయిష్టమైన నిబంధనావళి ఆమోదింప జేసిరి. కాని ఆ నిబంధనావళి ప్రకారము

వికృతాజ్య సమితి, అందు ముఖ్యంగమైన భద్రతామండలి పని చేయ లేవనీ, అగ్రరాజ్యములలో ఏ ఒక్కరికి ఏ విషయమున, భద్రతామండలిలోని తదితర 11గు సభ్యులతోను కేధాభిప్రాయము వచ్చినను భద్రతామండలి నిరుపయోగ మగునని అందరూ గుర్తించిరి; చివరకు అది జరగనే జరిగినది. ప్రపంచ కాంతి భద్రతలకు సంఘ్నితాభ్యుతి కవించవలసిన భద్రతామండలి 'వీటో' అధికారము వలన ఏ విషయములలోను సంస్కృతికరముగా వ్యవహరించలేక పోయినది. క్రమేణా అగ్రరాజ్యముల విభేదములు, వారివారి రాజ్యకూటముల ప్రయోజనములు (వికృతాజ్యసమితి కార్యకలాపములలో ప్రతి ఫలించి) ఎదుటి పక్షపు లోటుపొట్లను తివ్యలను ప్రపంచసభలలో ఎత్తిచూపించి, ప్రపంచ ప్రజాభిప్రాయమును తమ పక్షమునకు తిప్పికొనవలెనని గెంచుపక్షములు ప్రయత్నించుటతో వికృతాజ్య సమితి ఇరు పక్షములకు ప్రచార సాధనముగా మార్పిమే మిగిలిపోయినది. ఒకవికృతాజ్య సమితి ఉపాంగములగు అంతర్జాతీయ సంస్కృతి సంస్థ, ఆహారసంస్థ, ఆర్థిక, సాంఘిక, సమితి, ఆరోగ్య సంస్థ మొదలగునవి పోలియితే రహస్య ప్రయోగము లేకుండా, పశ్చిమ

రాజ్య కూటములలోని రాజ్యములకు సహాయము చేయుచున్నది; ఇది కేవలము పశ్చిమ రాజ్యకూటముల సంబంధించిన సంస్థలుగా మాత్రమే వ్యవహరించు చున్నది. వికృతాజ్య సమితి సర్వసభ్య సమావేశములలో పశ్చిమ రాజ్యములకే ఎక్కువ సంఖ్యబలము ఉన్నప్పటికీ, నిబంధనాబల లోపమువలన, వికృతాజ్యసమితి కార్యాచరణకు పూనుకొనలేక పోతున్నది. భద్రతామండలి, అగు కత్తికంట్టోలు సంఘము, అంతర్జాతీయ సైనిక సమితి మొదలైన ముఖ్యంగములు ఏమాత్రము సంస్కృతికరముగా పనిచేయుట లేదు. అందువలన ప్రపంచకాంతి భద్రతల రక్షణకు వికృతాజ్య సమితి వాస్తవిక ప్రయోజనము దాదాపు కూడదు. క్రమరాజ్యములైన జర్మనీ, జపాన్, ఆస్ట్రేలియాలుతో కాంతి సంధిజరుపు విషయమున ఆవ్యర్థము వికృతాజ్య సమితికి పుంజరాదిని ఆదిలోనే నిర్ణయించుకొనబడెను కాబట్టి ఆ విషయమున సమితి చేయగల్గినది ఏమీలేదు. అగ్రరాజ్యముల విభేదములు పరిష్కరించుటకు ఆ కక్షమై, నైగా ఆ విభేదములకు తానే ఆలవాలమై, వికృతాజ్య సమితి నిరుపయోగమైనది.

ప్రపంచప్రఖ్యాతమద్రాసునశ్యం

నాణ్యతయే
దానిఘనత

ఒకసారికొంచే
తిరిగివదలిపెట్టరు

నశ్యములలో ఉత్తమమైనది వట్నం నశ్యమే. కాని అత్యుత్తమమైనది, అందరూ కొదునది, కారం, నాణ్యత, సువాసన గలది అప్పాదురై నశ్యమే.

అ. అప్పాదురై ముదలియార్ & సన్

ఆచారప్పన్ ఏది, పోస్టుబాక్సు నెం. 189, మద్రాసు - 1.

వీడ్కోలు

మూలం :

శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్

—

6. వరల అజ్ఞమేటకు బృహస్పతిగొడుగు కనుకు
శుకాచార్యుని నన్నిని నంజీవని విద్య అభ్యసించేందుకు వెళ్లాడు.

అక్కడ వెయ్యేళ్లుండి, అనేక విధాలుగా అట
చాటలతో శుక్రుని కూతురు దేవయూని హృదయాన్ని
రంజింపజేసి, తద్వారా తనకారాన్ని సాధించు
కొన్నాడు.

దేవలోకానికి ప్రమాణంకట్టి కనుకు దేవ
యానితో సెలవుతిసుకునేందుకు వచ్చాడు.

అసమయంలో వారిపురిమధ్య నడిచిన సంభా
షణ యీ క్రింద వివృతమైనది.

(కనుకు, దేవయాని)

కనుకు :

అనతిమ్మా దేవయాని దాసుండు
దేవలోకమునకు పోవనున్నాడు.
తీరెను గురుకులదీక్ష యీనాటి,
కంతో కాలమునుండి యే శీర్షిసట్టి
చదువంతరమ్మున బాజ్యల్యమాన
మై, మేరుశిఖరాగ్రమందర్కుకరణి
సుజ్వలరత్ని మై యుండగా నన్ను
దీవించు—

దేవయాని :

వల్లిరా - తీరని కోర్కె

అచార్యునిని నంజగారాని
విద్యలనందితి, నేయేండ్లనర్చి
నట్టి దుస్సాధ్య సాధన సిద్ధిచెందె.

అనువాదం :

శ్రీ వివాన్ విక్వం

ఇంక దేయభిలాష హృదయానలేద?
కలయ గన్గొనుము నఖా! మనసెల్ల

కనుకు :

ఎట్టి కామనలేదా హృది గురుపురి

దేవయాని :

ఎట్టి కోరికలేద? దృష్టి సారించి
యెడద అంచుల పరికించుము సరిగ.
కనిపించ నంత చిన్నని నలుపైన
కలకల లాడు తీక్లకుకాగ్రమట్టి
కామన యేదేని కలదేము అచట?

కనుకు :

వాంఛానశేష మావంతయు లేదు
చరితార్థ మైనది జన్మ యీ నాడు.

దేవయాని :

సుఖవి ముజ్జగముల సురలోక మింక
పొమ్మునీ పనిమీద; పొందుము బహుమ
తుల సుచ్చిరమున; సంతోష నాదాలు
పొలయు స్వర్గమున; లలితవ్యరాల
మొలయు మంగళ శంఖములు; సురాంగనలు
నందన మందార మందపృథపుడె
కోసిలేచ్చిన పూలగుత్తుల జల్లు
కురికించగలరు నిశిరమున; పథిని
కల కంతముల కిన్నరులు నచ్చరలు నొ
నర్చు) 'హలూధ్వని'—అబ్బ

బ్రాహ్మణుడ!

నీదాతులేని విదేశాన కఠిన
పకనమ్మునకా కష్టపడుచు కాలమ్ము
గడపి నాడవు.

సుఖకరముగే భావము

భావింపజేసి, ప్రవాస భేదము
వారింప నిచట నెవ్వారలు గలరు?
నిలుపేద గుడిసె నుండిన వానితోన
అతిధి నోపినయంత అర్పించినాము.
అగుగాని, స్వర్గ సౌఖ్య మ్మెట్లు వచ్చు?
నిర్మల సురకామినీ ముఖ లేవి
యిక్కడ?
అతిధి సత్కృతి నేయునెడల
దొనగు లేదైనను దొరలినవేమి!
మరచి పొమ్మవియెల్ల సురలోకమునకు
చనిన తర్వాత, కచా—

క చు దు:

దేవయాని!

సెలవిమ్ము మిసిమి నవ్వొలుక దాసునకు

దేవయాని:

నవ్వు మాటేటికి నాచెలికాడ?
ఇది సురలోక మంచెంచితి వేమి?
హృదయాంతరమున గ్రుచ్చిన వాంఛయొకటి
పువ్వున పురువునా పొడుచుచు నుండ
ముడిగిన తామర కడ తమిగొన్న
తేటిసారెకు చుట్టు తిరుగుచున్నట్లు
వాంఛ వాంఛిత మాటి వందురు చూడ
సుఖమేగ నాస్మృతి శూన్యగేహమున
నొంటిగ నిట్టూర్పుచున్నది—ఇచట
నవ్వు సులువుగ వచ్చునదికాదు సఖుడ
వెళ్ళిరా నీకయి వేచియుండురు సు
రులు, కాలయాపనవలదు:—

అట్టైన

పోయెదవాసఖా? మూడు మాటలనె
వెయ్యేళ్ళ నేస్త మీవిధముగ ముగిసి
పోయెనా క్రుతిలోన?

క చు దు:

నాయందు దోష

మొమున్న దిందులో

దేవయాని:

ఏమున్నదవును!—

అచన సుందరి యీశ్వరీయే మేండ్లు

చల్లని నీడల సమకూర్చు నీకు;
చివురుల రవళి పక్షిగణ కూజితము
వినిపించినది. నేడు వీని నన్నిటిని
విడనాడి చల్లగా వెడలి పోయెదవ?
వనమున తరులెల్ల వాడిపోయినవి.
వెతమున నోయన వివినంపు నీడ
చిమ్మ చీకటి గ్రమ్మ—శీర్ష పత్రములు
రాలుచున్నవి, గాలి గోలున యేడ్చు—
నీవేమి చిరునవ్వు మోవిపై దొలుక
వెడలు చున్నాడవు, వేకువగన్న
సుఖమయ స్వప్నము చొప్పున—

క చు దు:

దేవి

యీవనభూమి భావించు తల్లి నిగ
ఇట నూర్చు జన్మ ప్రాప్తించెను నాకు.
శాశ్వతప్రేమ సంస్మరి యించువాడ—
వని ననాదర మెచ్చ దొనరింపబోను

దేవయాని:

ఆలమేపుచు ముట్టి యరుగున కేరి
మూడు పెండల మట్ట మధ్యాహ్న వేళ
నిద్రించు చుంటివి, నెనరున ముట్టి
తన నీడలంగప్పి తలిరు వీవనల
విసురుచు సుఖ సుప్తి యొనగుచు నుండ
పోదువు లెమ్ము— ఈపాడ పథలిని
కానేపు కూర్చుండి నీనహచరుని
తో సంప్రతింపుము— తొందరపడకు
—ఈయింత తడవు మీ యింద్రలోకమ్ము
నకు సప్తమేమి సంధానించ గలదు?

క చు దు:

చిరకాల పరిణత నేనామీ తగువు,
వీడ్కొను వేళ నవీన మూర్తులను
కన్నకు చున్నది. కమ్మనివలపు
బలిసిన స్మృతి పాశముల పారిపోవు
నేస్తుని గట్టిగా నిల వేయుచుండ—
ఆశ్రితమిత్ర వృత్తాధిపా! కనుని
సందన కితముల సందుకోవయ్యి—

నీ నీడ నలతచెందిన పాంథులెంద
రో విశ్రమింతు, రంతే వాసులెంద
రో నీప్రకాంత కారుణ్య నంచాయ
చారల గూర్పుండి చదువుకో గలరు -
ప్రాద్దుట ముని కుమారులు నీటమున్ది
వచ్చి నీ కొమ్మల పయి తడి బట్ట
లార వేయుదురు, గోపాల బాలకులు
నీ నీడ నాటలెన్నే నాడు కొండ్రు -
ఈకొత్త నేస్తుల మూకనందడిని
మునిగి నీపాత మిత్రుని మఱవకుము

జ క యా ని:

మన హామధేనువు మరచి పోకయ్య
అమృతముం ద్రావి మదాంధత గొనకు -

క మ దు:

అమృతమ్ము కంటె యీ యావుపాలెంతో
మహితమైనది దీని మంగళవదన
మీక్షింపగా శమియించు పాపములు
చల్లని చూపుల జల్లు గోమాత
నలత యాకలి దప్పయను మాటమరచి
కనిపెట్టి యంటి కీకారణ్య మందు ;
తృణయుత ప్రోతస్వినీ తిరభూమి
మేపుచుంటిని దినమెల్ల ; గట్టులను
చిక్కని మెత్తని చివురు పచ్చికల
కడుపారమేసి వెక్కనవు టలంత
తరుతల మెల్లన దరిసి దూర్వాన
నమున విశ్రమియించి, నెమరు వేయచును
శాంత దృష్టుల కృతజ్ఞత కూర్చికలిమి
పెనగొన నన్ను సంప్రీతి వీక్షించు.
కొన నాలుకను చేయిగొని నాకుమండు
నట్టిగోమాత స్నిగ్ధాక్షి వీక్షణలు
నిండు కాయమ్ము రాణించు ముచ్చటల
కుచ్చతోకను మనఃకుబార మందెప్పుడు
చాచియుంతును, నర్వచాన్మరియింతు.

జ క యా ని:

నరిగాని, - కలరవముల బ్రవహించు
మన వేగుమరిని నెమ్మదిమించుకొమ్ము.

క మ దు:

పూబాదలందూరిపోవుచు మధుర
మంజుల కల గానరంజితమ్ముగుచు
పల్లెపడుచునువోలె పరువెత్తునీమె
నేవజేసితి ; ప్రవాసావసరావ
చేదోడుగానున్న చెలివేగుమరిని
మఱతునా ?

జ క యా ని:

నేస్తుడా పరగృహవాస
భేదమ్ము మరపించ నీడంద నిలిచి
రేయింబవట్లు, కూర్చిన చెల్లికత్తె
యెవరైన నున్నదా యీ ప్రవాసమున ? -
అయ్యో! అడియాన !

క మ దు:

అయమపేరునాడు
చిరజీవితమున మిత్రితమయిపోయె.

జ క యా ని:

అలానాడు నీవిట కరుచెంచినట్టి
వలనెల్ల తలపున పరువెత్తునిపుడు -
తరుణ నయస్సు, పాండుర తనునీప్తి,
దివ్యతేజస్సు చిందెడు ముద్దుమోము,
నుదుట గండపుపూత, యెదపూలమాల,
పట్టుపుట్టము, కను పంచలమోవి
ముంగల చిరునవ్వు మొలకలు - వెలుగ
వికళికోర మీవీ పూలతోట
కేతెంచి నిల్చితివి -

క మ దు:

ఈవునున్నాన

మపుడపుడచేసి యార్ద్రకేకముల
పెలి వలిపముగట్టి, మిలమిలమెఱయ
నుపవోలె పూబుట్ట నొకచేతబట్టి
ఒంటిగా విరుల కోయుచు నుంటిచట
దేవార్చనమునకై ; జీవి నమోస్త
టంచని చెప్పితి ; అలతనీకేల
పూలగోయగ నాజ్ఞపుత్రెంచుమంటి

జీవయాని:

విస్మయశాలలపై వింటి నీ లెక్క
విషయముతోగి నీ విట్లంటివపుడు :
'మీ పితృపాద నమీకమ్మనందు
విద్యార్థనమునయ పెడలివచ్చితిని
సురగుడు పుత్రుడ కరుణించుడేవి'

కరుడు:

తటపటాయించితి దానవగురువు
వేల్పుల వానినక పెడలించునేమి!

జీవయాని:

అపుడెవ్వరి శ్రాద్ధియంతి కమునకు
'ఒక్కయర్థన' అని యొయ్యననంటి
నాతలనిమురుచు నయగార మొప్ప -
'చిట్టితల్లి చెప్పనేకు నేనైన'
ననె తండ్రి. 'సురగురు నందనుశీటకు
విద్యార్థియైవచ్చె విన్నవ' మంటి—
అది మంత్రకాలమో యయ్యెను, కాని
ఉదయాన జరిగినట్లున్నది చూడ.

కరుడు:

చోమున మూసుతూరులు దానవాని
నన్ను చంపెను - నీవు నా ప్రాణమును
మంటించితివి దయాపరవశవగుచు -
అమాట మనసున నే మాటుకొంటి ;
నే కృతజ్ఞుడ నాచునెల్ల కాలమ్ము.

జీవయాని:

ఎనరికీ కావలె నీ కృతజ్ఞతలు !
మరచిపో! వగవరెవ్వరు ; నే నొనర్చి
నట్టి మేలెల్ల పాడయిపోవనిమ్ము.
ఇచ్చిపుచ్చుకొనంగ నే నిచ్చగింప.
అ కృతజ్ఞతమాట అట్లుంది వినుము :
మనసున నే సుఖస్మరణయలేద ?
అనందగీతియేదైన నీయంత
రమ్మదినమైన రంజించలేద ?—
సామంతనమ్మటి చాయల నున్న
తోటలో గూర్చుండి పాతాలు నువు
చుండ నేనొకైన నిండుటదండ

పులకాంకురముల పొంగిపోలేద ?
పూవులపాదలు నాధ్యానియైతలము
పొపుటూర్పుల వలపులు చిందలేద ?
ఇట్టి సుఖస్మృతు లేనైన నున్న
జ్ఞాపకముంచుకో ! నాపట్లకృతము
దవ్వలనుంచుము. తరుణుడా ! యిదట
నేపాటియేని నీయెడదకునోయి
చేకూర్చినా ? కళ్లు చెమరువనిండు
మనసున నీలేమ కనిపించె నంద
చందాల రాశిగా చక్కని దంచు
నిట్టి వల్లనగట్టి నట్టియే పనిత
నైన కనుంగొని యభినుతించితివ ?
-ఇట్టి సుఖస్మృతు లేనైన నున్న
తలపోసుకొను తిరుబడి యున్నయపుడు
దివిజ లోకమ్మున దేవకుమార -
అంతరాళమెల్ల నాపాద నీల
జటలు నాజలదముల్ జడివట్టి వాన
గురియ న నధ్యాయముల పనిలేక
కూరు చున్నప్పుడు కోడెతలంపు
బరువులు నీతపోవనీమ నన్ని
దినములు నీగుండె తిని వేసినవియు ?
ఈ విపినస్థలి నన్ని దినాలు
వంతలేలేని వానంత యావనము
మోదతరంగ సమ్మృద్ధమై పొంగి
గానమునయ సుత్కంత వాహినులు
తీవెల నాకుల పూవుల కనుల
పొంగిపోయి, ఒకొక్క పౌరలిక నిన్ను
నానందమున తేలి యాడించి నవియ్యె ?
ఉచును, వెన్నెల, పూవు టూర్పుల క్రిక్కిరి
రిసిన యమానికారీసు లీవనుల
నీ జీవితమ్మున నెనసి పెనంగి
సుఖ దుఃఖములనన్ని సాక్షిపోయినవా ?
తలపున నొకసారి కలయ గన్గొనుము.
ఉపయోగ వంజయో? ముగ్ధనిశయో, సంతన మో?
సుఖ మో? యెదోఒక ముఖ మో?—అవ్వని
లోనెదో నీలోన లీనమై కాళ్ళ
తమ్ముగా రాత్రి దివమ్ములు చెడిని

చిత్తరు చేదైన నృప్తింబ లేద?
ఉపకార మొక్కటనా ఉన్నదింక ?
చెలువము లేద? ఏవలపుడు లేద?
ఇం శ్రీనియును లేద? ఏమాయి నలుద ?

క మ డు:

ఏదింక కలదో వచింపగా రాదు -
హృదయ రక్తమున నమ్మితిమైన
దెలువలె వెలి! చూపింతును చెలియ ;

దే వ యా నీ:

తెలిసికొంటిని నఖా! తేట తెల్లముగ-
కనురెప్ప పాటటు కంపించిపోయి
హృదయేక్షణమున నెన్నియోసాల్లు
కనుగొంటి నీమది; కనుకనే నేటి
యీ చెలి యలుక; వసింపు మిచ్చటన!
వెడలిపోకుము. కీర్తి వి ధవమ్ము నందు
హాయిలే, దీయేటి చాయలతేరి
మన మిద్దఱుమును నూతన దివమ్మొకటి
నృప్తిచూకొని భరులెవ్వరు లేని
కాననచ్చాయల కరగి పోవుదము.
వెలితోచని కలంతలు లేని లేయె
డందలు రెండు కట్టాయితమ్ములయి
సర్వభావ్యా ప్రపంచము విస్మరించు
గావుత నలుద నే కనిపెట్టి నాను
నీగుట్టు -

క మ డు:

దేవయానీ కాదు, కాదు!

దే వ యా నీ:

కాదు ? ఛా—వట్టిదగా ! నీ మనస్సు
చూడలేదా నేను ? గూఢమైయున్న
నీ ప్రేమనెఱుగనా ? నేస్తుడా - వికసి
తమ్మైన కుసుమమే తలిరుజొంపముల
దాచిన మాత్రనే దాగునావలపు ?
మొగమెత్తినపుడు, కందొగవిరిసినపుడు,
నాస్వరమును విన్ననాడు - నీయెడద
ప్రతియంగకమున కంచన మొండ లేద

పరికించితినిదాని, దొరికిపోయితిని
నాకుబంసీవయినావు నిశ్చయము -
తప్పించుకోలేవు తన్వంగినింక -
దొర యికపై సురేంద్రుడుకాదు - నేను -

క మ డు:

తొయ్యలియిందుకా వెయ్యెండుదైత్య
పరిసరమ్ములపడ్డ పాల్లె ?

దే వ యా నీ:

ఏల

కారాదు ? చదువునకై మాత్రమేన
జగమున జీవులు వగజెందుపెల్ల ?
వనితకై యెవరు తపమునేయలేద ?
పత్నివరమును సంపాదించదలచి
తపతికోసము ఖరధాముని సూర్య
గనుగొందు నా హారమునుమాని సౌర
సాధననేయడో నంవరణుండు ?
చనువొక్కటే కష్టసాధ్యమా ? ప్రేమ
ఊరకే దొరకునా ? ఓపికపట్టి
వెయ్యెల్లు చేనికై వెత జెందినావో
అదియెఱుంగవు నీవు - చనువొక్కప్రక్క
నే నొక్కప్రక్కగా నిలుచుంటిమోయి !
విద్యవైపాకపరిపెలది నన్నొక్క
పరి, పరికింపుచు సురసురపడితి
ఎన్నాళ్లుగా నటు నిటు కొట్టుకొనుచు
మమ్మిద్దఱును నమానమ్ముగ మదిని
ఆరాధనము నేసినాడవు ; నేడు
మే మొకపట్టునమెచ్చి వరించి
చేపట్టుమనివచ్చి చేరితిమింక
ఒకరిని వరియించి యొకరిని విడువ
నమయమ్మువచ్చెను - నలుద ! అధ్యయన
మునలేదు సుఖము, కీర్తినిలేదుహాయి
దేవయానీ నీవే దేహముంగొన్న
సిద్ధివి, 'నిగవరించితి' నంచుచిఱుత
తెగువతో వదియించితేని, యేక్షణియ
కలుగదు ; దీపసిగ్గిలపనిలేదు.

ఎలనాగ యెడదవేయేడులపాటు
ఁనిచేసి సాధించవలసినధనము.

క మ దు :

దేవనన్నిధిని ప్రతిజ్ఞ గైకొన్న
వాడ 'సంజీవనీ' ప్రధిత విద్యను గ
డించి స్వర్గమునకే 'తెంచెద' నంచు.
అందుకై వచ్చితి, సంతరాంతరము
నందున్న జే అది—అబ్బ! యీనాడు
నెఱవేటివది! యింక చరితార్థమయ్యె
నాజన్మ; యిప్పట్ల నాకయిదేని
గాని యపేక్షించు కామనలేదు -

జ న యా ని :

ఛీ అబద్ధీకుడా ఛీ! ఒక్కవిద్య
నే కోరినాడవా? ఈ గురుకులము
నందొక విద్యార్థిపై యేకతమున
కాశ్రమ్యములందె వీక్షణములనిల్చి
వవలురాతిరి చదువందెనిమిగున్న
డైతివా? మరియన్ని త్యజియించినావ?
పాఠశాలకుఁబోక పైపైవసుల
వెంటడి దిరుగుచు విరులను గోసి
హారముల్ గూర్చి నిత్యము దరహాన
వికసితాస్యడవయి విడుపిని కాని
నాకేల యొనగితి వోకామ జేత?
విద్యార్థియగు వానివృత్తి యిదేన?
దారుణమైన నీ తపవిదియేన?
ఉదయ మనధ్యాయముల పూలుబుట్ట
గైకొని నేముందు గన్పడి సంత
పుస్తకమ్మావల పోద్రోసి వచ్చి
మంచు చిన్నుల తడియంచులనున్న
విరిసిన విరులను కురిపించి తేల?
సంజల పాదుల జలములు వోసి
బడలివేయపుడు నావయి దయనూపి
చెట్లకు నీరేల చిలక తిరిచితివి?

తనపాఠములను చింతన నేసికొనక
మేత నీర్వాణి నా మృగకా బకమ్ము
ప్రేమతో లాలించి పెంచితి వేల?
మునిమాపు చీకటి ముంచుకవచ్చు
పట్టున నిశ్శబ్ద వాహినీ తీర
మునగూరుచుండి నాకను లరమోడ్చి
మిసిమి చాయలదేలు పసియాకులట్టు
లవళమైయుండ నీ యమర గానమ్ము
వినిపించి వినిపించి తనియించి తేల?
విద్యకోసము వచ్చి విబుధ చాతుర్య
మెలయించి మనసు దొంగిలి నాడవేల?
ఁన్నులో జేసుక నాతండ్రి మనసు
నం జొచ్చి పనితీరి సంతనె యిపుడు
చేసిన మేలునే చింతింతు నంచు
నొక చిన్నమాట నా మొకమున విసిరి
పోవుచున్నాడవు - భూపతి జూచి
వాంఛ తీరినయర్థి, వాకిట నున్న
కావలివాని కో కాసిచ్చి నట్టు!

క మ దు :

అబ్బ మానినులెంత అభిమాన వతులు!
నిజము విన్నంతన నీకేటి హాయి?
సత్యమ్ము నేను వంచన నేయలేదు.
కల్ల కపటములేక యుల్లమ్ము విరియ
నీకు నమ్మోదమ్ము చేకూర్చినాడ
పనులొనర్చుట నెట్టి పాపమేయున్న
దానికి విధికాన్తి దయనేసినాడు
ఆమాట లికనేల? అత్యంత మొక్క
నాకుమాత్రమే చెందినట్టి నాయెడద
తెలిసిన ముల్లోకముల నెవ్వరికిని
లాభములేదు - ఏలా చెప్పుమనెదు?
వలచితివో లేదా? వాదింపువల్ల
ఫలమేమి? ఇంతకు పనిపూర్తియయ్యె!
సురలోక మికమీద సరకమ్ము వోర
కనిపించని! - మతగాత్ర మైనట్టి

మృగము నోలికమది వగగుంది చిక్కి-
యేవనాంతర మందో ఏద్యనీ!-దగ్గ
హృదయ మధ్యమున నాచిర కాంక్షయెల్ల
వేళల రగులనీ!-వేసటయైన
నేమైనగాని పోయెద తప్పకుండ
సుఖశాన్త్యమైన యాసుర భామమునకు!
దివిజలకల్ల నీ దివ్యసంజీవి
నీ విద్యచే నవదేవత్వమునగి
నపుడు నా జన్మము సార్థకమగును.
అంతటివరకు నా హాయినిగూర్చి
తలపోసుకొనబాల - తరుణీతమించు
క్షమియించు దొనగుల క్షమియించునన్పు -

దేశయాని:

నామది క్షమయేది నా క నివాసి ?
కఠిన వజ్రముచేసి కార్చితివీసుడ
తీ హృదయమును దేవబ్రాహ్మణుడ !
వెల్చిపొమ్మిక దివో వేళ్ళకు మహిత
గౌరవమున ; నిజకార్యప్రకర్ష
పులకించి వగలెల్ల పోదోలుకొమ్ము.
నాకేమి కార్యమున్నది యింక నిచట !
విఫలమీదగ్గ జీవితమునందింక
నేమున్నది ? - ఎవ్వరికిందు గౌరవము ?
ఈ కాననమున నేకాకినగమ
నేమిటి నెంచక, యేయాళలేక,
యెందుకో తెలియక, యే దలవంచు
కొని వడియుండెద ; నే ప్రక్క కనుల
మరలించినను వేయితలపులు సూడు

లట్టుగుచ్చుకొను ; గుండెలం తేరుకొన్న
సిగ్గుసారేకు వివసి క్షదంప్రీకల
కలచుచునుండు—

భీకరుగావిహీన

పాంథుడా యిటకేలవచ్చితివీవు ?
నా జీవితోప వనచ్ఛాయగొంత
నేపు విశ్రమియించి, జీవనసౌఖ్య
సుమముల గిల్లి చామము నొక్కసూత్ర
మునగూర్చితివి. నీవు చనియెడివేళ
దాని నీగళమున భరియించుకొనక
యేహ్యభావమున నాయితమాత్రమ్ము
రెండుగా పుటుకున త్రెంచివేసితివి.
ధూళిలో దొరలించి గాలికవదిలి
నీదారిసీపు పోనేపొవుచుంటి
ఏజీవితమహత్వ మెల్లనుమట్టి
పాలునేసితివి.

శాపమృత్తునీకు.

ఎందుకై నన్నవ హేళచేసితివా
ఆవిద్యనీకు నమ్మగ మెన్నటికి
కాకుండుగాత; నీకది భారమాత్ర
మైయుండు, నీకు భోగార్హము కాదు .
నేర్చుటకేకాని నీవు ప్రయోగ
మొనరింప నావిద్య యొనరదు పొమ్ము -

కచుడు:

నేవరమ్మిచ్చెద నీకు - "సుఖోస్తు
మహితగౌరవ భావమానవై యెల్ల
యిడుముల విన్మరియింతువుగాక."

ఖర సాహిత్య సమీక్ష

"శ్రీ వాత్సవ"

ఖరనామనంతరం కరువులకు ప్రసిద్ధి. ఆ ప్రసిద్ధికి లోటు రానీయకుండా ఈ సంవత్సరంనూడా ఎక్కడచూచినా కరువుపరిస్థితులే మొదలయ్యాయి. ప్రపంచమంతటా యుద్ధరయం జవించి ఎవరి మనస్సులోనూ కాంతి లేకుండా చేసింది. దానికి తోడు కృత్రిమవాతావరణం; జీవితావసర వస్తువులకు ధరలు పెరిగిపోయి జన సామాన్యం తమ కొలిచి రాబడితో సరిదిద్దుకోలేక ఉక్కిరి టిక్కిరిపుకున్నాయి. పెద్ద పెద్ద రాజ్యాలు మధ్య వోట్లూ, ఆయుధ సమీకరణాలూ, యుద్ధసన్నాహాలూ ఒకరిమీద ఒకరి పోట్లతో సాగుతూనే ఉన్నాయి. ఈ సందర్భంలో చాలా దేశాలలో ఎన్నికలు జరిగాయి. ప్రభుత్వాలు మారిపోయాయి. కొత్త అధికారిధానాలు చేరు చేసి ఏమీ ఆములుపరచలేని అభ్యుదయ పక్షాలకంటే, ఏదో మంచిచారితో పెట్టి జీవనసమస్యలు కొంతవరకయినా తీర్చగలరనే విశ్వాసంతో పక్షాలవారే ప్రజలు ఎన్నుకొన్నారు. బ్రిటన్ లో, అమెరికాలో, న్యూజిలండులో ప్రభుత్వాలు చేతులు మారాయి. తూర్పుదేశాలలో యుద్ధబాధలకు లోబడి, తిండి బట్టల కరువు సాగుతూనే ఉంది. ప్రజలంతా అట్టుడికేటట్లు ఉడికి పోతున్నారు. మధ్యప్రాంత్యంలో పరియా ముగ్గులలోంచి బయలుదేరిన బడబాసలం చల్లార లేదు. ఈజిప్టులో నూయేజాకాలువసరించిన కలహంనూడా కాంచినదేదు. ఎక్కడచూచినా అరాచకం, అరాచకం వక్కు తాంపెం కాదిస్తూఉన్నాయి. ఈ సమయంలో బ్రిటిష్ సింహ సవాధిపతి పరమపదించాడు. ఒక ప్రత్యేక ఆ పదవి సంక్రమించింది.

మన ప్రజలలో ఇటు అమెరికనుల పూంజీవాదనూ, రష్యా వారి సామ్యవాదనూ కలవరం కలిగివున్నాయి. ఈ నాదాల యొక్క ప్రాముఖ్యం మన ప్రజలకు తెలిసినా తెలియకపోయినా ఎటో ఒకచైత్రుకు జలంగా ఆకర్షణ పొందుతూనే ఉన్నాయి. ఈ సంగతి యీ సంవత్సరం జరిగిన యెన్నికల్లో స్పష్టమయింది. ఎన్ని పక్షాలవారు పోటీచేసినా—మొత్తంమీద ప్రజలయొక్క అభివరాలు తీర్చగలవారే పోట్లు ఎక్కువయ్యాయి. ముఖ్యంగా మన రాష్ట్రంలో టెల్లూ తాము పనుతూఉన్న వానాకమానా తీర్చగలరని చెప్పినవారే ఎక్కువగానే పంపారు. సంవత్సరం పూర్తి అయ్యేటప్పటికీ రాజకీయ సమస్యలూగే ఆర్థిక సమస్యలు కూడా పరిష్కారంకాకుండాఉన్నాయి, తిండి, బట్టతోపాటు నీటికి కూడా కరువు ఏర్పడి కలకలంకొస్తోంది. రాయలసీమలోని భయంకరకాలకం పేడవన్నీ రెండు రెండుపెరుతూనే ఉంది. తెలంగాణలో రాజకీయాల ఎటు మారినా సామాన్యమానవుడి నిర్వికల్పాలు మారమయ్యే కుభసమయం ఇంతట్లో వచ్చేటట్లుగా లేదు.

ఇంత దుస్థితిలో కూడా తెలుగువాడు నిరాశవాది కాదు. ముందు రానున్న భూలోకస్వర్గాన్ని ఊహించుకొని కలలు కంటూనే ఉంటాడు. ఆకాసధాని నిర్మించుకొంటూనే ఉంటాడు. నిండుజీవితం జీవిస్తూనే ఉంటాడు. తెలుపతి

ప్రపంచంలో ఇంత భీభత్సమైన పరిస్థితులుంటే మన కవులు రామాయణం, మహాభారతం తిరుగ వ్రాస్తున్నారు. జరిగిపోయిన చారిత్రిక ఘనతలను ఉగ్రదీంతుకొని సంతరిస్తూఉన్నారు. వసంతాలను గ్రీష్మాలను వరించి ఆనందిస్తున్నారు.

ప్రకృతిలో పరధ్యానం చేసే కవులు కొందరుంటే ప్రణయంలో నిమగ్నులయ్యేవారు కొందరు. ప్రేమ కవిత్వాలూ భావ కవిత్వాలూ పాఠిజీవియాయని ఎంతో ప్రేమన చేస్తున్నా ఈ కాలంలో కూడా ప్రణయగీతాలు వ్రాసేవారు లేకపోలేదు. "పూలలో బ్యాటలు" తాళిదూపింది.

వాకు నీ యింటి వెనుక పున్నా గ పూచే నేను నీ యింటిముందు కన్నెల్లకేసే సారచారు కృంగార మందారముమమ అనగా తిరుగుప్రభాతి భాస్కరసమము అంత చల్లని నీ సుందే యిందెడల కోప మగ్ని కీలామాలికోపము అంత చల్లని ఈ పూలచెంతి ఎల పెకలిచచ్చు వజ్రోజాల వెచ్చదనము.....చాళిదాస.

ఇదిగాక పూర్వభోరనే కథాకావ్యాలు వ్రాసేవారున్నారు. ఈ కావ్యాలలో రీతి, కణ్ఠ్య పాటలను తాత్పర్యంగా ఆకర్షిస్తాయి తప్ప చెప్పదగిన విశేషం ఏమీ ఉండదు. కరుణగీత రచించి పరిభ్రాంతిలోకితూ కద్దరి గూర్చి మంతి అంటున్నది. వివేకం—

"చిన్ని పెదవుల ముత్యాలు చిందివడగ కలకలముటయ నల్వనే గాని కన్న అమ్మ కన్నము తన యెద్దివచ్చు గూడ నెరుగ దింతయు నా యమాయకపు విద్వ."

ఇక పద్ధతి కథాఖండికల సంపుటిగా వెలువడిన మహాక మంచి కావ్యం ఇంద్రగంటి నామమచ్చాశ్రీ గారి 'పక్షరామము'. ఇది కొదారివారి హంపీశ్రీత్రయ విధాన చక్కని యితివృత్తాలతో చక్కని కథాధారితో కూర్చబడింది.

పక్షరామంలో ప్రహ్వనాత్రాలు రచించిన వ్యాసుడి మాహెండ్రి—

ముదిరిన గాంధీర్యముద్రలో ధర్మజా సారము గర్వనీయములతోగను చూచిన మాపులో లేచి వలెకు వాసు దేవుని రాజనీతిజ గరిమ వంచిన కనుబొమ్మలంపు పుక్కిట బట్టు పూరిత గాంధీవ భుగ్గుకోర కలిగిన కడగంటి ముగ్ధులలో నిలిచి పాం చారి మనది పోగనీతిరేఖ ఎత్తిన శివమ్మ సోగములో మాత్తుకోనెను కాగ నురురావటనే యభిమాన కళిక

భావనాభార భరిత సుప్రసంగం దీక్షకు
వేదచి తత్పది భారతాత్మనా మేమే ||

ఇంక అధ్యయన కవులమన, స్వేచ్ఛాధందములలో వ్రాస్తూ ఉన్న కవులలో చాలమంది నిరూపకంలో చేతులున్నాడు. వారు నిరసించిన 'వెన్నెల' 'వసంతం' 'శ్రీమతి' ఇటువంటి పద సామగ్రితో అర్ధంలేని పాటలు కూర్చు కవులని అయింది. వీరిలో కృష్ణకావ్య గారి కవిత వీరీమాలో ఎలాగ రాణించింది తెలిసింది. శ్రీ శ్రీ ని వీరీమా దూర కవితావని చరమసంగీతం పాడి వచ్చినా అని అడిగితే అలాగని ఎందుకనుకోవాలి, వీరీమాలో కవితా వ్యాసంగాని! మరింత అవకాశం ఉందని చెప్పాడు. తాను కవితా చమత్కృతి వదిలి పెట్టి నయ్యలేదని వ్రాయబోయే కొత్తకావ్యాల కీర్తకలు చెప్పి ఉంటున్నాడు. శ్రీ శ్రీ ని అనుసరిస్తూ ఇంచుమించు అతికి అపరాధకారంగా బయలుదేరిన 'ఆరుద్ర' అదపారదపా వినో వ్రాస్తూనే ఉన్నాడు. 'శ్రీ' మంగళ భాషితమే అని 'ఉద్గీర్ణ' అని రెండు ఉత్తమ కావ్యాలు రచించాడు. రెండవకావ్యంలో అయోమయంగా ఉన్న ప్రకృతిని చూచి పురుషుడు ప్రశ్నిస్తాడు. ప్రకృతినిలాసాలకు ముగ్ధుడైన పురుషుడికి ఆ లీలలు చిత్రించిత్రంగా పరిణమించి ఆశ్చర్యంతో విముగ్ధుడి చేస్తాయి. వేదంలోలాగ అతని హృదయంలో కోలాహలం బయలుదేరుతుంది. ఏవో అడుగుతాడు.

ఎడదలో మబ్బు క్రమిస్తూ
మెడమలో గారిరేగి
వైవర్య పీఠుల
చెలరేగను ప్రశ్నించావ
గారివాన హాసంలోన
కారణాల కలరుతాలు
చెనిబడవు వినబడవు
జనించెను తొలివాడే
ప్రశ్నించెను నరుని మెడను
మనస్వరపు? నే నెవడీ
ఎవరివల్ల సృష్టి పుట్టే

* * * *

గుచ్చిగుచ్చి అడిగే ప్రశ్నల తాళం చెవులకి
సరిపోయే కారణాలతాళం కప్పులు
ఎక్కడ ఉన్నది
ఏ గహస్థ్యలు దానిపై
గోడవునకు వేరుకున్నది
కన్య? కోహం? కుత ఆగమతా ఇయం సృష్టి!

పూర్వకవుల్ని కలవరపరచినట్లే ప్రకృతి యానాటి కవుల్ని కూడా కలవరపెట్టింది. ఈ ప్రకృతి కలవరంలోంచి మానవుల రాబోయే అభివృద్ధి కవులు చూపుతారు. కె. వి. రమణారెడ్డి వ్రాసిన 'అడవి' అనే కావ్యంలో ఈ ప్రకృతి జీవితం.

బ్రతుకు అతుకుబొంత
జగము ఇరులకంత

అంటాడు. అగ్రహవడతాడు. సంఘాన్ని మయ్యబట్టు మెల్లగాడు.

• పూరియలు కురియిన శేషరాలకొప్పలను
కవికారం లేక కోసిన మంగళక్షితి
మీరికెవరుకావించే పురాణాన్ని
మీదికలలో కల్పయిస్తే మునుకున్నాడు.

మృగదళలుగారు మౌగితోల మధుకలకాలను
కోగాల మురికాలకలు చేసే
ప్రహేన్ని విందిస్తున్నాను నేను
మనుషులు మనుషులుగా బలికమంటాను
పసరితిన బోధించేవాళ్ళను చిత్రితంకాను.

అని చెప్పి—

‘అలకా పురాని!
అలగా జనాని!
ఇది సమరంసంకులం’ అని చెప్పి

‘వాదంలోనుంచి కాడిపురుగుతుంది
కాడిలోనుంచి స్వేచ్ఛపురుగుతుంది
స్వేచ్ఛలోనుంచి ఆత్మగరుడు
పూర్ణమానవుడు పుడతాడు’ అని ఆశీర్వాదు

పాలం చదును చేద్దాం, నేం పడు వవుతుంది
వదం పడుతుంది : అదను దొరుకుతుంది
విత్తులు సిద్ధం చేద్దాం
వర రక్షకు దొకడొస్తాడు
అని రానున్న దానిని గూర్చి నమ్ముతాడు.

ఈ ధోరణికవులు అందరూ ఆశావాదులే. గతాన్ని విస్మరించినా భవిష్యత్తులో బంగారు విద్మించమంటారు.

మంచువంటిది గతం
మట్ల కనిపించదు
వెనక్కి చూడు మరి
వెలిపోయింది చెవుడో
నీలో కురుమించిన పూలను చిదిమేసి
గతిం వెలిపోయింది స్మృతిగర్భంలోని!
చిరస్మృతుల ముట్టి
చెరపెనుతోంది నిన్ను
మర్చించు రథాన్ని
మనుషులున్నారేటి!

“కాలం విలువైనది, విలువైనది బ్రతుకు”.....వారల్ల చిరం జీవి. కొత్తకవులలో బలమైన ఆలోచనలు లేకే కవిత్వం వ్రాస్తున్నాడు. ‘చెరాగి’ తయారవించిన “మాతులో గొంతుకలు” “వలాయనం” వీరికే బాధిత ప్రజల ఆక్రందనాలకు స్వర పేటికలు. ‘వలాయనం’ గీతికాసంపుటిగా హిందీలో కూడా తనే స్వయంగా అనువదించి - సహృదయులందరిచేత మెప్పులు పొందాడు. టి. యస్. ఇలియట్ వ్రాసిన అనేక గీతికలకు యియన శేటరెలుగులో అనువాదాలు కూడా చేశాడు. వీరిలాగే మరికొందరు యువకులు కొత్త ఛందస్సులతో, కొత్త భావాలతో ప్రయోగాలు చేస్తున్నారు. కాని ప్రస్తుతం వెలువడుతున్నావు నూతన కావ్యగీతికలు - ఒక్క రెనులోనే కాదు అన్ని భాషలలోనూ - అర్ధరహితంగానూ అయోమయంగానూ ఉంటున్నవని వెద్దతకోపణ. దీనినిగూర్చి ఒక ప్రసిద్ధ ఆంగ్లదీపప్రతికలో వాగ్వాదాలు జరిగాయి. నేటి కవులు...తమ ఉపమానాలు రూపకాలూ యధార్థంకానివి తిసుకోంటున్నాడు. భాషలోగానీ ఛందస్సులోగానీ ఏ నియమాలూ పాటించకుండా కవి సమయాలూ రూపి అలూలా ఢిక్కరించి తొడిగ మంటలు వాడుతున్నాడు. కొత్తని సృష్టిస్తున్నాడు. పాటలలో భావమూర్తికంటే ప్రశ్న పరంభర ప్రధానికే జేస్తున్నాడు. ఇలాగ చేయడంవల్ల వారి ప్రయోజనం ఎంతవరకు తెలివరుతుంది? వాడు చెప్పదలచుకొన్న అంశాలూ

శ్రీశీల యీ విధానంగా నెప్పడంవల్ల మరుగుపడిపోవడంలేదా? అని విమర్శకుల ధీర్వాణులు. కవి అంటాడూ, సంఘం ఈవాడు కగోలంలో ఉన్నట్లు ఉంది. ఆ సంఘానికే ప్రతినిధి కవి. ఆ సంఘంలోని అరాచకం, అకాంతి యాపం పొందించడానికే ఇంటికి వందపూలు, భాష, యాపకాలూ వాడుకున్నాం. సంఘాన్ని తగ్గిచిస్తేనే కావచ్చుగా ఏ కొంచెం వేరీదు రచనలవల్ల మీకు కలిగినా మాకృష్టి కలిగించిస్తే అది.

(పాతి కొర్రల మధ్య బయలుకేరిన యీ సంఘముగా తిరిగి గొప్ప కవులందరూ ప్రాతివిధానాలను ఆశ్రయిస్తున్నాడు. ఈవాడు పాశ్చాత్య పద్ధతికనుగుణం కేరమానిన కవులంతా పాశ్చాత్య శిక్షణ తోమన పద్ధతులగా కావ్యరచన సాగిస్తున్నాడు. బలమైన పెద్ద ధందవలగా శిక్ష మహాకావ్యాలవంటివి వ్రాస్తున్నాడు. అలాగే వానిని ఇరియల్ కవి పద్యనాటకం Cock-tail Party గొప్ప కేర సంపాదించింది. ఈ విధానంగానే Christopher Fry అనే నాటకకర్త Venus Observed అనే పద్యనాటకం వ్రాసి గొప్ప ప్రఖ్యాతి సమపాదించాడు. నాటకరంగంలో కూడా కేవలం వదనంతోనే వ్రాసి నాటకాలు పోయి పద్యాలతో కడివ తొక్కిరిసిన నాటకాలు మన్ననలందకొంటున్నాయి. మిగతా అన్ని రంగాలలోనూ సాం. త్వంగా కూడా ఒక చక్కని తిరిగి వచ్చింది. అరాచకం, అకాంతి ప్రతి రీతానికి చక్కటి దీని భావవిధానంగా మండితే, 1999 దివ్యాత్మికమైన ఉన్నతభారతం అంగుళిగల ఉత్తమ ఆశ్రయం ఉద్భవింపబడ్డాయి. పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో తిరిగి వచ్చి పురుష మననాట కూడా తిరిగి పరిధిలల్లలవు అవడానికే సంకల్పం ఏర్పడినది. తిరిగి కవిత్వంవంటి కవిత్వమేనని, కింగ్ మారనవంటి కవిత్వమేనని ప్రధానిస్తాడు. కానీ అది జరిగి ఉన్న కొంతకాలం నేను మనం చూస్తూఉన్న ప్రపంచానికి అనుభవించక తప్పదు. పద్యకవిత్వ మార్గాభివృద్ధి కాలం పోయింది. నేడు ఎక్కడ చూచినా కవిత్వానికి ఆదరణ లేకుండా ఉంది. ఇది చూచి కవులు పద్యకవిత్వ రచించడమే మునివేశారు. విశేషంగా పద్యకావ్యాల ప్రకాశన బహు సమకాలికులగా పరిగమించింది. ఈ దుస్థితి భరింపలేక కొందరు సమృద్ధిగా ఉన్నాడనిగా కవిపోషకని స్థాపించాలని మూలపత్రాలు. అయితే ఆత్మాభిమానం కల కవులు అలాంటి సహాయక నిధివల్ల బ్రతికే కంటే అలాంటి కవిత్వరచన చేయక పోగేనే అని సహాయంవచ్చింది కావచ్చు. ఇలాంటి అనుభవమే మనదేనిగా కవులకు కూడా పద్యకావ్య ప్రచురణల్లో కలుగుతుంది. మనపటివలె వారిని ఆదరించి కల్పించే శ్రమంతులగా లేరు; కవిత్వాపాదకులూ లేరు. పద్యకవిత్వ సామర్థ్యం అనే సంప్రదాయం పోయింది. నేటి ప్రజామండలి చిగురులు ఎక్కువమంది అకర్షించి వారి అభిమాన ప్రాశస్త్యం వదనరచయితలకు కూడా సహవాదరాలు లభిస్తున్నవి.

ఈ ప్రజామండలిలో, సంఖ్యాబలంతో విధానాలు జరిపే సమయంలో వదనానికి గల పలుకుబడి పద్యరచనకు లేదు. వచన రచనలో కూడా అందరికీ సులభంగా అర్థంకాగల కవిత్వం ఉన్న రచనలు బహుశా ప్రచారం పొందుతున్నాయి. కేవలం విశేషంగానే గాని వ్రాసిన తెలుగుపద్య అయినా గోలాలూ కూడా గడచిపోయాయి. వస్తున్న రచనలో మంచిచెడ్డల విశేషం చేస్తున్నాడు. ప్రజాజాత్యన్ని అభిలషిస్తున్నాడు. విశేషానికి తోడు విశ్వాసభిక్ష అభిస్తున్నాడు.

ఏ విషయం గురించి వ్రాసినా జాలంకమైన పరిభాషం తోరుతున్నాడు. ఆమెమీ వ్రాసిన తప్పి కలిగించడం లేదు. ఇది చూస్తే తెలుగుభాషాసమితి అనే సంస్థ ప్రభుత్వ ప్రాతకంతో స్థాపించి ఒక విజ్ఞాన సర్వస్వం ప్రకటించాలని సంకల్పించారు. వచ్చే ప్రభుత్వం గల పన్నెండు సంపుటలుగా ప్రచురించాలని వారి ఆశయం. ఇప్పటికే వారు ప్రచురించిన ముచ్చటకలం మానే జనసామాన్యానికి యీ భాష భారతీ బహుదూరంలో ఉన్నట్లు తోస్తుంది. కొమకావాడు ప్రారంభించి కీ. శ్రీ. జ్యోతిర్ధారకులు కొనసాగించి ప్రకటించిన సంపుటలు వేయరట్లు మెరుగులుగా ఉన్నవి. ఆ విభాగంలో - ఆకైకతో ఇదే సంస్థ వ్యవస్థాపక సంపుటలు వ్రాసేవేదానికే ప్రజలు ప్రభుత్వం చూడకే ఒక మహాత్కారం నెరవేరడం చేయగలరు. కానీ అటువంటి కలిసికట్టనం తెనుగువారిలో అరుదు. ప్రతి ఒక్కడూ ఒక ఉద్దేశం - ప్రతిఒక్కడూ ఒక సంస్థ. ప్రతి ఒక్కడూ ఒక మహావాడు.

ప్రజాపయోజన విజ్ఞానం అందజేయడానికే తెలుగు జాతి తల్లిమీ ఉన్న ఆంధ్రసారస్వతి సరిమట్లు అమూల్యమైన కృషి చేస్తూ ఉంది. వారు సైన్సుకల అని చక్కని పుస్తకంగా సామాన్య విజ్ఞానం సరళిలోని అజీవించి జీవించి పెట్టినట్లు వ్రాయించి ప్రకటించారు. ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్రగుర్తి ఇది వరకూ వ్రాసినవారు వాస్తవ్యవే సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగా ఒక అమూల్య గ్రంథం ప్రకటించారు. అదే పద్ధతిలో వ్రాసిన వారు వాడే-కీ ఖంజరి లక్ష్మీరంజనంగాని ఆంధ్రుల సంస్కృతి చరిత్ర అని ఆంధ్రులగుర్తి అనేక వివరాలతో కూడిన మహద్గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. ఇంటి గ్రంథాలు, అన్ని శతాలలోనూ, అన్ని జాతులగుర్తి నలువడాయి స్కాట్లండు అని కేరతో స్కాట్లండుదేశం, సైన్సికం భూగోళం - ఖంజరి, జనం, కళలు, సాహిత్యం, సంస్కృతి, పరిశ్రమలు మొదలయిన అంశాలవివర అక్షరావధిగా అభివేదన నిఫణలంతే వ్యాపకాలు వ్రాయించి ఒక సమగ్ర గ్రంథం ప్రకటించారు. దానికి చక్కని బొమ్మలు, ఉదాహరణ పటాలు పట్టి అలంకారాలుగా ఉన్నవి. ఇటువంటి కేరగా గురించి, అమరీకానించి ముచ్చటయిన పుస్తకాలు నలువడాయి. తెనుగు సంస్కృతిగుర్తి సర్వం కమపరిజ్ఞానంతో కూడిన ఒక సంపుట అట్టిది తెనుగులో నలువడే చక్కగా ఉంటుంది.

ఈవాడు తెనుగులో పుస్తక ప్రకాశనమే కష్టసాధ్యమై పోయింది. ఉత్తమ గ్రంథాలు ప్రచురించే ప్రచురణసంస్థలు బహు స్వల్పం. అంగుళేతే ఉత్తమరచయితలు సంగళికి మంచి గ్రంథాలు ప్రచురించలేకపోతున్నాడు. తెనుగు భాషాసమితి వారు ఏటేట బహుమతుల ఎరహామీ ఆరు గ్రంథాలకు సహాయం చేసే ఏర్పాటు గావించామంటున్నాడు. కానీ ఈ బహుమతులను చూచి మంచి గ్రంథాలు వ్రాసి ఉత్సాహం కవులకు లేకపోగా విషయవిధారణ మంటే చేసిన కారణం చేత వచ్చినవారిలో గ్రుడ్డిగా మెల్ల ఎన్నుకోవలసి వస్తుంది. అందు సాహిత్యంలో ఏ ఆర్థిక పొందటాలని అల్ప గ్రంథాలకే సైతం బహుమతులు ఇయ్యక తప్పవీడరి అవుతుంది. దీనివలన బహుమతి ప్రయోజనమే ధ్వంసమై పోతున్నది. అలాగకాక సంవత్సరానికి నలువడిన గ్రంథాలన్నీ అట్టి లోనూ సాహిత్యంలోని విజ్ఞానంలోనూ ఉత్తమ రచయితలతో చేసిన మంచి రచనకే పురస్కారం యిస్తే సాహిత్యానికి నిజమైన ప్రోత్సాహం లభిస్తుంది. కాగా, ఉత్తమరచనలని తోచినవారిని బహుమతి యిచ్చినా లేకపోయినా యిటువంటి సంస్థలు చేబట్టి

భరసాహిత్యసమీక్ష

ప్రచురిత అనే పదము. ఇతరత్ర కల్పవలసల మాడలేని గ్రంథాలకు ప్రత్యేకముగా కలిగించినా రవుతారు.

ఇటీవల మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంతరపున కొన్ని అముద్రిత గ్రంథాలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. వీటిలో ముఖ్యమైనవి కట్టావడరాజు ద్వీపద రామాయణం, రాజగోపాలవిలాసం అశ్వపరిక్ష (కాస్త్రం) మున్నగునవి. ఇవన్నీ శ్రీ విద్యుదహర వేంకటరావుగారు సంపాదించి ప్రకటించి ఆంధ్రపాఠశాలకేమన్నవలండుకున్నాయి. ఇలాంటికొన్ని విశ్వవిద్యాలయవంటి సంస్థల సహాయంతో పాఠ్యసంకలనం ఇతరత్ర కాదు.

ఇలాగే స్వకల్పిత రచనలను ప్రోత్సహించడానికి ప్రత్యేక సంస్థలు ఆవసరం. అటువంటి సంస్థలు లేకపోగా—కనీసం రచయితలు తమంత తాను ప్రచురించిన కృతులకు కూడా విక్రయం చేసే సాధకాలు లభించకుండా ఉన్నవి. నేను పుస్తక విక్రయం చేసేవాని పత్రికల విక్రేతలు, లేక స్కూలు పుస్తకాలు అమ్మేవారున్నాను. అందుచేతనే ఏ పుస్తకాలకూ సరియైన అమ్మకాలు ఉండవు. మూడు రంగుల ముద్దలలోకి బొమ్మలతో ముచ్చటగా చిత్రించిన పత్రికలలో సమానంగా తక్కువ ధేనీలు కలిగి ఎక్కువ ధరలు చేసిన పుస్తకాలు అమ్మకం చూపితే పత్రికల అంగడుల్లో కొనేవారెవరు? అదేవిధంగా గణితసాధనలు, వాణిజ్యపుస్తకాలు అమ్మే దుకాణాల్లో సాహిత్యవిజ్ఞాన పుస్తకాలు అమ్మితే ఆదరించేవారెవరు? అందుచేత ఇటీవలి కాక కేవలం సాహిత్యపుస్తకాలు మాత్రం విక్రయించే నిమిత్తం ప్రత్యేక బుక్ షిప్స్ ముఖ్యమంత్రులు అన్నింటిలోనూ బయలుదేరారు. ఆ షిప్స్ అన్ని పుస్తకాలూ తెప్పించి అధునిక పద్ధతుల్లో విరివిగా ప్రకటించేసి ఆకర్షించారు. మొదట—ప్రజలకు పుస్తకాలు కొనే అలవాటు కలిగేవరకు రకరకాల పుస్తకాలు కొనడానికి బుక్ క్లబ్బు లేక గ్రంథమాలలు స్థాపించి చందాదారుల వద్దలిని ప్రోత్సహించారు. ఒక వెయ్యి పుస్తకాలయినా చెల్లగలవనే ప్రోత్సాహం ఉంటే తప్పక పుస్తకం ప్రకటించవచ్చు. అందుచేత ఏ వ్యాపారసంస్థ అయినా ఈ పనికి పూనుకొని ముందుకు వచ్చేవరకు రచయితలే ఒక సహకారసంఘం గా ఏర్పడి ఈ పని నిర్వహించవచ్చును. ముందుగా ఒక విక్రయశాల పెట్టి అందులో రచయితల అందరిగ్రంథాలూ దొరికేటట్లు చేయవచ్చు. పుస్తకాలు వచ్చినట్లు తెలిసినా అవి దొరికేటట్లు తెలియక చాలమంది కొనడం లేదు. నేటి వ్యాపారప్రపంచంలో గ్రంథవిక్రయం సుకము మార్గంలో స్థాపితే తప్ప సాహిత్యానికి త్వరగా అభివృద్ధి అయ్యే మార్గాలు గోచరించడం లేదు. ఆర్థిక ప్రోత్సాహం లేక, జనాదరణ లేక దేనికోసం రచయిత సాహిత్యసేవ చేస్తా కాలక్షేపం చేస్తాడు? ఎంతకాలమని నిష్కారకం చేస్తాడు?

ఇదేమీ లేకపోయినా నేటి రచయితకు కల్పవృక్షాల లాగున పత్రికలు ఆదరణ చేస్తున్నవి. వాటి పుణ్యమాయాది బహుప్రచారంలో ఉన్న పత్రికలు యుద్ధవార్తలు, రాజకీయాలు, ఎన్నికల సంబంధం, మొదలయిన వానితోపాటు ఈకాగితం కనువుకోసం లోలో కూడా పారస్పరిక విషయాలకు ఎడతెగని ప్రోత్సాహం యిస్తున్నవి. దినపత్రికలలో బయలుదేరిన పతనాదానం, వార, మాసపత్రికలమీదీ ప్రసరించింది. కథలు, నవలలు చదవాలనే ముఖాసాల పాఠకులలో పెరిగింది. పత్రిక చదివే పాఠకులసంఖ్య పెరుగుతూవున్న కొద్దీ, వారిలో మంచిది చదవాలనే ముఖాసాల కూడా పెరుగుతూవున్నది. పాఠకులకు, పత్రికాసంపాదకులకు రద్దయితే యీ ముఖాసాలం నిలవలేదుకోవడంలో

ఒక పగురు పంజం లాగ పరిగమించింది. ఇందుం నెట్టతారు?

ఈ పగురుపంజము మావపుటి మృగవాంఛల్ని, ఉత్తకాలనూ గెచ్చగొట్టి వాటిని తృప్తిపరచాలనే ప్రయత్నం కొన్ని పత్రికలు చేశాయి. పెన్నుకథలు, యాభాగ వగ్గుదృశ్యాలు ప్రకటించాయి. కొద్ది మాసాలలోనే అటువంటి ప్రయత్నం పెరిగి కాదని గ్రహించాయి. తెనుగుసాహిత్యం అదృష్టవశాన ఈ ఫలితం అతి త్వరితంగానే కొట్టవచ్చివచ్చు కనిపించి ఈ సంవత్సరంలోనే తప్పవ్రోవ పట్టినవాళ్లు మంచి వ్రోవకు రావడం స్వాభావికమని అంగీకరించారు. రాసురాసు చదువరులు అట్లనిచి అలవరచుకొంటూ ఉన్నారు. యుక్తయుక్త విద్యార్థిజ్ఞానం తెలుసుకొంటూ వున్నారు. ఆరోగ్యకరమైన వ్రాతలనే ఆదరిస్తున్నారు. అందుచేత రచయితలు, ప్రకాశకులు సైతం పాఠకులకోరికలను అభ్యసించి గమనించి మరి వ్యవహారించవలసివచ్చింది. ఫలితం—కడచిన ధనం త్వరం అంతా గోచరించింది. మనీట్రూని మారకంకాయ చేసే విధానం అంతరించిపోయింది. ఏది చూచినా దానిలో నిజాయితీ కనిపిస్తోంది. ఋజుత్వం, నూటికినెండు స్వచ్ఛమైనవి. రాసున్న మంచి సాహిత్యానికి ఇది బీజక్షేత్రమేమా! ప్రసేద రచయితలే అవి లేదు; కేవలం కొద్దివాళ్లు, యువకులు, విద్యార్థులు—ఇంగ్లీషు చదువు రానివాళ్లు అన్ని తరగతుల వారూ వ్రాస్తున్నారు. వీరంధరి రచనలలోనూ, తెనుగువారి సాంఘికజీవనం అద్భుతకట్టి చూపించినట్లు ఉంది. పరిశీలించారీ అంటే, ఒక సంవత్సరం—ఆంధ్రపచ్చిరవారపత్రిక తీసుకొని దానిలోని కథారచనలు పరిశీలిస్తే చాలు. ఈ కథలన్నీ—తెనుగువారి ముగ్ధమతరగతి కుటుంబీకులు పశుకూ ఉన్న కష్టసుఖాలు చూపిస్తున్నవి. ఎక్కువ భాగం—నేటి ఆర్థికవిధానంవల్ల, కంప్లొల్సు, పెన్షన్లరాలు వస్తులోపాలు వీరివల్ల ప్రజలు పడుతూఉండే ఇబ్బందులు ఇతివృత్తాలుగా తీసికొన్నవి. ఈ ఆర్థికవిధానంలో చిక్కుపడిపోయిన మనిషిచేత మన రచయిత దానిని ఎదుర్కునే మార్గం అన్వేషించవలెయ్యదు. కథ ప్రారంభం చేయడం అన్నదిగా మంచి సన్నివేశంతో ఎత్తుకుంటాడు. దానికి మరికొన్ని అనుభవాలు జతపరుస్తాడు. చివరకు వచ్చేటప్పటికి ఏం చెయ్యాలి అని తలచుకుంటాడు. ఆవస్థలో చంపివేస్తాడు. లేకపోతే పరాకాష్ఠ అయ్యేటట్లు చేస్తాడు. ఒకసారి ఆతనికి సన్యాసం యిప్పిస్తాడు. నిజానికి ఇదేమీ చెయ్యగలగ్గర లేదు. నిత్యజీవితంలో ఏ సమన్యా పరిస్థానం అవుతుందో కోవడం పారపాటు. కథలోలాగ జీవితం ఒక మంచితోట మొదలు పెట్టి మగో మంచితోట నిలిచిపోదు. జీవితఅనుభవానికి మొదలు లేదు. చివర లేదు. బ్రతుకు పోరాటానికి తుది మొదట్టు ఉండవు. కథలు కూడా జీవితానికి ప్రతిబింబాలుగా అలాగే ధూనించవచ్చు. ఈ సంవత్సరం మద్రాసులో చూసిన చలనచిత్రోత్సవానికి వచ్చిన ఉత్సవచిత్రం ఇటాలియన్ చిత్రం సైనికదొంగ ఉదాహరణగా తీసుకుంటే ఈ కథావిధానం నిరూపించవచ్చు. తనకు జీవనాధారంగా ఉన్న ఒక స్త్రీలు పోగొట్టుకున్న మనిషి—స్త్రీలుకోసం పట్టుకొనడం వలన తాడు. అనుమానం ఉన్నవాడిని గద్దెస్తాడు; ఎన్ని క్రేములో పడతాడు—దొరకను. చివరకు దుఃఖించేత—లింగగతిచే ఉపాయం మరొకటి కనిపించక ఎవరి స్త్రీలు తానే దొంగిలిస్తాడు. పాపం పట్టుబట్టిపోతాడు. అరిచి పట్టుకున్నవాళ్లు పోలీసులకు వచ్చిందిచదానికి బనులు జారినో వదిలివేస్తాడు. పాపం అతిసుమారు దిశాజ్ఞాగా వెనుకొని ఆపని సమాధానంలో కలిసిపోతాడు. ఇలాంటివి మన నిత్యజీవితంలో

ఆంధ్ర పత్రిక - సంవత్సరం నంద్యాల నంది

జననము. తరువాత ఏనువునుండి అది ప్రక్షింప
కల్గలేదు. అది రచయిత పని కాదు, పరియిత పని కాదు.

యొక రచయితలు ఎప్పుడనుండి కృంగారం—అంటే
ప్రేమకళలు వ్రాస్తున్నాడు. వీటిలో ఎప్పుడభాగం—అర్థిక
విభజనలే చూపిస్తున్నాయి. వేదవాక్యం ధనికులన్నీ ప్రేమం
చేసిం లేక ధనికులుంటుంటే వాళ్లు వేదవాక్యమిది? మొగ్గడం.
కాని అర్థిక కృత్యానంతట వాళ్లు కలుగుకోలేకపోవడమున్ను.
మరొక రకం—యీ రచయిత ప్రేమ కళలలో పరస్పర ముఖం
కోసం పరాధి అయిపోవడం. ఎక్కడో నిజానికి అలాగ జరిగినా
కాని ఆ విధంగా యీ ప్రేమపదుకొట్టి పరిష్కారం కాదు.
మరొక రకం కళలలో ధనికులయిన యువకులు వరులతోపా
జడమవుతారు. ఎవరిని చూస్తే వాళ్లు నిరాకరిస్తూ ఉంటారు.
తమకు అనుకూలమైనవాడు కనిపిస్తే, కష్టకర్షణతో వాళ్లు
కొలదివ్వడం. ఇంకొక యాధారద్వారాలయినా కథారచనలో
ఒక భారతీయ అంధ వినుతు కలిగిస్తాయి.

మరొక రకం కళలు—బంపెగా ఎట్టఎదుట కనిపించే
నిత్యజీవిత దృశ్యాలను విస్మరించి ఆహ్లాదకరంగా వివరించేది.
నిత్యజీవితంలో ఎన్నో అందనివాటికి ఆంధ్ర అని యాధార
జీవితంలో అనుభవించే వీలులేక స్వప్నలోకంలో కొందరు
వాటిని చూడతారు. ఒకటి స్వప్నంలో కూడా చూడలేక
పోయినా చూడాలని అభిలషిస్తారు. అందుకే మన కథా వాడుకు
లకు పంచాలలో గలిగివట్టు, లాలగోని ధనం సంపాదించివట్టు,
అకారణంగా ధనం వచ్చినట్లు చూపిస్తారు. అయితే అగణితాన్ని
ఆహ్లాదకరంగా కల్పించి, ఆకాశ వీధుల్లో విహరించేవీనా తిరిగి
బయటజీవితం చూపిస్తే వచ్చి వ్రాసినది జీవితంలో చూపిస్తారు.
అందుకే ఇలాంటి కళలు అయిదారంగా కనిపించవు.

ఒక కళలో 'బుచ్చిబాబు' వ్రాసినట్లు సామాన్యంగా మనలో
కాలముంచి ముఖ్యమంత్రిని స్వర్ణంలించి ఎన్నుకొన్నాడు. వాటి
పరిష్కారం ఇతరులకు వదిలివేస్తాను. ఆ యితరులు చేసే పనే
కొందరు రచయితలు చేస్తారు. కొందరు అసాధారణ కష్టకర్త. అసా
ధారణపరిస్థితుల్ని తీసుకొని ప్రసిద్ధికథారచయిత సోమర్ పెట్ట
వాళ్లు కళలు కల్పాడు. ఒకగంట పరిచయం ఉన్న కష్టకర్త
చూస్తే నేను కళ వ్రాస్తాను అని చూపుకు ఒకసారి యెక్కడో
వ్రాశాడట—ఈ మామకు మాట తీసుకొని బుచ్చిబాబు, తనకు
మామోంట్టు పరిచయమున్న ఒక అసాధారణ కష్టకర్తనిగురించి
'మామకు నేనూ మామకు' అనే కళ వ్రాశాడు. ఇందులో పర్యా
వరత గొప్ప కుటుంబంలో పుట్టింది. తనతోడి అక్క చెల్లెట్లు పెద్ద
జ్ఞానాల్లో ఉన్నవాళ్లు పెళ్ళిచేసుకొని కుదిస్తే తాను ఒక
వాళ్లు కథారంగా ఉండి ఎదిగిన పిల్లలతో సుపారతాపత్ర
అంతో సంశ్లేషణ జరిగిం ద్వంసం చేసుకొంటుంది. కొన్ని
అయిన కృత్రిమతం భగ్నంచేస్తుంది. మానసికం గానే
కాక భౌతికంగానే అతన్ని హత్యచేస్తుంది. అయితే యీ కళకు
సంవిధానం, ప్రయోజనపరమం—తీసుకొని మామకు అభి
ప్రాయంకోసం యీ కథా విభావనగరించి కూడా రచయిత దర్శించి
ఉంటుంది. కథానికులన్నీ, కలిపిన ప్రాత్రకరం కళ. ఇలాంటికళ మన
కామమధ్యకొట్టి కథావాక్యములను ప్రసరించేవచ్చు
ఉంది. మనం విన్న మన కథావాక్యకరం దిన దిన క్రమ
కామమ అభివృద్ధి ప్రతిరో ముందంజ వేస్తున్నది మనం పగ
ర్వంగా వేళ్ళతో వచ్చు. పత్రికలలో ప్రకటించే కళలే గాక
ప్రవాచనకా సమయం అనేక కథా ప్రచురణలు పుస్తకరూపంలో

కూడా వెలువడతాయి. ఈ కథావృత్తిలో గానీకం
కళలు, మేడ మెట్లు అనే బుచ్చిబాబుకళలు ప్రచురించారు.
వైద్యకావదునించి కష్టం ప్రభాకరరావుగారి కళలు వచ్చాయి.
మొక్కపాటి నరసింహాస్త్రిగారు, మునిమాటికొండ నరసింహ
రావుగారు తమ కొత్తకళల సంపుటలు ప్రకటించారు. క్రితావ
మప్రకాశకాస్త్రిగారి పక్షిపూర్తిసంవత్సరంలో వారి రచన
అన్నీ సంపుటలుగా వెలువడతాయి.

ఈ సంవత్సరం మరొక విశేషం ఆంధ్రపత్రిక యొక్క
మాన్యంలించిన జరిగిన ప్రపంచ కథానికలపోటీ. ఆంధ్ర పత్రిక—
తెనుగు కళలలో నాలుగింటిని ఎన్ని—భారతీయకళ కళల
పోటీకి పంపగా వానిలో కూడా తెనుగు కళకు ద్వితీయ బహు
మానం లభించింది. భారతీయకళలలో పండిత రెండుకళలు
మొగ్గాయ్యాయి. మొగ్గాయ్యాయి. తిరిగి యీ పోటీలో కూడా మాలనమ్మి వద్య
రాణగారి గారివాన అనే తెనుగు కళకు ద్వితీయబహుమానం
లభించింది. ఈ పర్యావరణం—తెనుగు కళకు కలిగినందుకు
తెనుగువా రందరూ గర్వించి రిగినది. దీనినిబట్టి—తెనుగు
కళలు - భారత సాహిత్యంలో నేగాక ప్రపంచసాహిత్యంలో నే
ఒక ఉన్నతస్థాయి అందుకొన్నది అని చూపడానికి తార్కాణం.
మాలనమ్మి వద్యరాణగారు తెనుగుసాహిత్య నిష్ఠాశిల్పి సమర్థులు.
కవి; కథకుడు; కాలకకర్త, నవలా రచయిత. బహుముఖ ప్రజ్ఞాత.
వీరు రచించిన యీ గారివాన కళలో—యీవాడు విహారి
యరిజను అని పిలువబడు తిత్వాన్ని ప్రస్తుతించే శీకారు. అంటే
మామకు స్వర్ణం కొన్ని సుఖాలు, ఆదర్శాలు కలిగి కష్టపరిస్తూ
ఉన్నప్పటికీ పరిస్థితులు రాతవరణం మారినపుడు మరొక విధి
శీకారి ప్రపత్రించవచ్చునని యీవాడం చూపుతుంది. 'గారి
వాన'లో నాయకుడు 'రావు' కృత్రిమ వాతావరణంలో, ఏదో
కల్పించుకున్న ఆదర్శాలలో చుట్టూపెట్టిన గోడలు పెట్టుకుని
ప్రత్యేక భావనాసంస్కారం నిర్మించే వింతమిది. ఆయన—గారి
వాన హాసంలో, భయంకర ధుంధూనూరుతంలో ఉరుములు
మెరుపులు కూడిన ప్రత్యయంలో మృత్యుకరతకు ముఖాముఖిగా
నిలిచినప్పుడు ఆ గోడలు, మేడలు కూలిపోయి నశించకపోయి
మిగిలిపోతే సహజపతకరసతో ఇదివరకు ఎన్నడూ చెయ్యనిది
చేస్తాడు. కథారచయిత యీ చిత్రణంలో అమృతకేరి చూపిం
చాడు. అందుకే వీరి బహుమతి దొరికింది. దానికి వద్యరాణ
గారు అభినందించారు.

కళలకున్న ఆదరణ నవలలకు వస్తుందని తోచినా,
ఎప్పుడూ కష్టమప్రయోగకర్త తమంతి తాము కొత్త నవలలు
ఎవరూ ప్రచురించలేక పోతున్నాడు. అందుచేతనే మంచి నవ
లలు మన పారవశ్యంలో రాకదండేదో చూచు అలాగే ఉండి
పోయింది. ఉన్నంతిలో—పత్రికలే నవలలు ప్రచురణ పొంద
డానికి వీరియలు ద్వారా భారవాహికంగా ఏర్పాటుచేస్తు
న్నాయి. అలాగే ఇటీవల వది వదిలూ సంవత్సరాలనించి
కొన్ని అయినా నవలలు వస్తున్నాయి.

ఈ సంవత్సరం వెలువడిన వానిలో చెప్పకోలేకగిన నవల
కొడవటిగంటి మిటులరావుగారి 'వద్యు'. ఇది ఒక పిల్లవాడు,
రెండ్రవారిచివ్వటిగంటి రెండు చాలుగా బతుకలూనూ, తోలేతం
లూనూ, జీవితంలోనూ చదివిన దెదురు. అన్ని జీవితం గొప్ప
కాలం జీవితరంగానూ అది రచయిత నిరూపించి—మనదేశం
యొద్దల మధ్య, రెండో గొప్ప పర్యావరణావస్థలకు

భరసాహిత్యసమీక్ష

పొందిన పరికరమున ఒక కుటుంబముగాని వ్యక్తుల అనుభవాల వ్యాపారమును పరిచయము చేశాడు. ఈ నవల తెనుగు సాహిత్యములో వచ్చిన ఉత్తమ నవలలలో ఒకటిగా కలకాలం నిలిచిపోతుందని చెప్పవచ్చు. మరొక నవల 'కలకాలము' ప్రతికలోనే ధారావాహికగా నలువడింది. పత్రికాపరిచయ ప్రజలు సామాన్యజనుల ఉచితకాలము ఆనాటికలకు లోపి అలాగ ప్రకృతినికొక రచయిత యి. వి. కృష్ణారావుగారు చూపించారు. చక్కని సహజముతో తెనుగు కవిత్వంలోని యధార్థ దృశ్యాలు పొందుపరచారు. స్త్రీ హృదయాన్ని చక్కగా చిత్రించుతూ నవల ప్రేమరిత వ్యక్తి అంతుగాని భారతీయ సాహిత్యములోని అంతుగా మనభాషలో గావలసిందే. ప్రకృతినికలకు తగినవాడు అలాగని ప్రాత్యక్షాన నవలలు రావచ్చు.

నవల కంటే ఒక గ్రామమును చేరిన కాల సాటికం ఈ సంతకృతం ఎన్నో నాటకాలు—రంగస్థలమునాది జనుప్రదయైన ప్రదర్శనలు పొంది కథానవల మున్నవలు అందుకొన్నవి. ఇతర గ్రంథ రూపమున అందుబాటులోనికి వచ్చినవి. నవీన ప్రభావం మన రంగస్థలమున ఎంతో ఎక్కువగా వచ్చింది. తిరిగి నవలలోనే నవలలు ఉత్పాదించబడతాయి. కథానవలలు, విజ్ఞానసంఘాలు మొదలయిన నాటికలపై ఎంతో మార్పులు నాటకసమాజాలకు ప్రభావం కలిగిస్తోంది. సమాజాలు పాశ్చాత్యీకృత నాటకాల ఆనందం పొందుతున్నాయి. వాగ్గేతనాలు మొదలయినవల్ల ప్రదర్శించే చిన్న నాటికలకు గిరాకీ పెరిగింది. పెద్ద నాటకాలకు పెరిగింది. ఈ సందర్భంగా ప్రదర్శించిన నాటికలలో పెరిగిన తగినవి ఆగ్రేయ ప్రాంత సామంతి యజ్ఞముకాస్త్రీ 'వివర్ధన', సరసరా 'అత్తమర్త్య' అంతర్వాసీ గోమధానిక 'కథానవల' అని ఇతర 'కాంతి' ఆగ్రేయ 'వన దాం' 'వీటిలో చిత్రితనాటకం ప్రదర్శించి మొదలైన విషయం కూడా వచ్చింది. అని ఇతర 'కాంతి' రచయితలకు ప్రతినిధులు స్థలం కూడా తీశారు. ఇంక పెద్దనాటకాలలో నవీకృత 'ప్రభావము' ఆధునిక మంత్రాలు ఎన్నో ప్రదర్శనలు పొంది పోయాయి. డి. వి. కరపరాజు రచించిన 'నాటకం' క్రిందటి పరిశుభ్ర సభలో ఆరంభనాటకం అనాకృతి అందుకొన్నది.

బుచ్చిబాబు రచన 'అత్తమర్త్య' గ్రంథరూపంలో నలువడింది. ప్రదర్శన యోగ్యమైన కొత్తనాటకాలు అన్నింటినీ విజయవాడ దేశవికాస మండలివారు పుస్తకరూపంలో తీసుకొని వచ్చి, నాటకరంగానికి, రచయితలకు సాహిత్యానికి కూడా అమూల్యమైన సేవలు చేస్తున్నందుకు ఎంతో అభినందనలు.

ఈనాడు తెనుగునాటకాలు ప్రసారంచేసే రేడియోస్టేషన్లు ముద్రాగు, హైదరాబాదు, విజయవాడ కేంద్రాలనుంచి వాగినీ కలిసిన అయిదునాటకాలకు తక్కువకాకుండా ప్రసారంచేస్తూ ఉన్నవి. ఇతర సాహిత్యంలోకి లెక్కకు రాకపోయినా కొన్ని అయినా ఉత్తమసాహిత్యం కావచ్చు. డి. వి. సి. గూర్చి క్రిందటి సంతకృతం వ్యక్తపాపకుడు సమీక్ష వ్రాస్తూ—రేడియోస్టేషన్ చేసిన పని విజయకాశీ గీటురాయి ఒక కవితరంగ అయిన తర్వాత వ్రాడుకొన్న అయిన అంశాలు ఎన్ని గ్రంథరూపం పొంది ఉత్తమ సాహిత్యంలోకి లెక్కకు వచ్చాయో అది విజయకాశీ అని చెప్పారు. అది సత్యమే. మన రేడియో కేంద్రాలకు చేసే సేవ, రేడియోలో ప్రసారంపొందిన ఎన్నో

రచనలు (కథలు, వ్యాసాలు వాటికలు) గ్రంథ రూపం వచ్చాయి చెప్పవచ్చు. ముఖ్యంగా నాలుగు సంపుటలుగా రేడియో నాటికలు నలువడిన ముద్రావాడ. డి. వి. కృష్ణారావుగారు రచించిన తొమ్మిది నాటికలు తోలు బొమ్మలు అనే పేరుతో ప్రసాహిత్యమండలి వారు తెనాలినుంచి ప్రకటించారు. విభిన్న పాత్రల నుంచిన చిత్రణం భావస్ఫూర్కంగా ఉంది. ముఖ్యంగా ఆర్యవంశంలో ఉన్న నాటికలు 'పాడు సంఘం' 'ప్రతికేయ' అనేవి ప్రదర్శన యోగ్యంగా ఉన్నవి. 'రత్న మణికృతి' డి. వి. ప్రసాదరావుగారి మరొక నాటికా సంఘం. వీటిలో పాత్రలు సన్నివేశాలు పొందికతో అమరినట్లు ఉంటాయి. కాని రేడియోలో విన్నప్పుడు కలిగే రసహృద్ధి—చిల్లని ముద్రలో వచ్చేటట్టి కాలం కొరతనట్లు గోచరిస్తుంది. ఇంకా నాటిక ప్రయోగించిన రేడియో నాటికల సంపుటి 'ప్రాగ్భూతి' నుంచి కూడా చెప్పవచ్చు. రేడియోలో ప్రత్యక్షమౌతూగా ప్రసారం అయ్యేటట్లు కలిగిందని కొన్ని అందరినా లోకంలో పాటా భాషకూ రూపంలో చతురమృత సమయం అయినప్పుడు చెప్పన కలిగిస్తాయి. రేడియోలో వ్రాడుకొన్న అయిన ప్రతికృతి ముద్రావాడ అనుకోవడం పొడవైనది. అసలు ఉత్తమ ప్రతికృతి నాటకం ముద్రా యోగ్యత పొందదు. ప్రసిద్ధ రచయిత లూయీ మోనీస్ అట్టు (Louis Monies) రేడియోలో ప్రసారం చేసినత కొన్ని పిల్లల నాటికలు కూడా పుస్తక రూపాన నలువడాయి. రంగస్థలం మీద పిల్లలచేత ప్రదర్శన భాగ్యం పొందుతున్నాయి. పిల్లల ప్రతికలవల్ల నేడు బాలబాలికల్లో ఎక్కువరేని సంఘటనలు జరుగుతున్నాయి. మంచితోలు, రచనలు వదలాలనే వాదన వారిలో ఉద్భవించింది. ఈ వాదన తీర్చడానికి తగినమంది పుస్తకాలు పిల్లలకేం రావలసివచ్చు. పిల్లల మెదడుకు పని కలిగించి ఆలోచన చేసే రచనలు రావలసివచ్చు. ఈలోపం తీర్చడానికి ఆంగ్లవారప్రతికల చక్కని ఉపాయం వచ్చాయి. ప్రత్యేక సాహిత్యంలో పేరుపొందిన పిల్లల పుస్తకాలు బొమ్మలతో సహా అనువాదాలుగా ప్రకటించారు. అవిగా పిల్లలవాడన్న తీర్చి కొత్తవిలు అందింపజేస్తున్నారు. బాప్ నాయర్, బ్రెజర్ అయిలెండు, రాజా—కేడ, హెర్బర్ట్ మొదలయిన మంచి పుస్తకాలు ప్రకటన అయ్యాయి. వాల సాహిత్యంలో చేసిన యోగ్యమైన—పెద్దలయిన కూడా పనిచేసింది. ఆంగ్లవారప్రతిక కాంట్రీ ఆఫ్ మాంట్రీస్టా, ధారావాహికగా ప్రకటిస్తూ ఉంటే ఎందరో పాఠకులు దీనిని చదివినంత ఉత్సాహంగా చదివి ఆనందించారు. ఉత్తమ సాహిత్యం భాష పరిధులకు వాటి అందరికీ అందుబాటులోనికి తరలించింది. తెనుగుసాహిత్యం విజానికి అన్ని భాషలనుంచి అనువదించి నిధి నిధిగాలకు సేకరించుకుంది. ఇంకా సేకరించుకోవలసి ఉంది. ఇటీవల అనువాద సాహిత్యం పెంపొందింది. తెనుగులోని 'ఇంటింటి విజ్ఞానము' అని కొందిరు ఉత్పాదనలు స్థాపించాడు.

ఇలాగే భారతీయభాషలను సాహిత్యగ్రంథాలు అనువాదాలుచేసి మనపాఠకులకు చక్కని సంపుటలలో పరిచయంచేశాడు. ఈపని యవగ్రంథాలవారు భాగాల చేసి వదిలిపెట్టివేశారు. తెలువాడ, దేశవికాసమండలివారి వలెనే కేంద్రపాటి కరమవచ్చు గాదు కేరళ వంద్రుని రచనలన్నీ తెనుగులోకి అనువదించి అందమైన అచ్చు నాటకాలతో 21 సంపుటలలో అందచేశాడు. కల్ప

అంధ్ర వత్రిక - వందన సంవత్సరాది సంచిక

సాహసం కొన్ని రాజకీయ చరిత్రగ్రంథాలను ప్రకటించి, దేశంలో కాగితం కరువునకు పుస్తకప్రకాశన బహుశ్రమ ప్రయాసలతో కూడిన ప్రయత్నమైతే గాని అభిమానులూ ఉత్సాహవంతులూ చక్కని పుస్తకాలు ప్రచురించి ఇతోధిక సాహిత్యసేవ చేస్తున్నారు. ఈ సంవత్సరంలో మరొక విశేషం. తెనుగులో ఇలాగే గా చెప్పకొనే మాటలు గ్రంథరూపం ధరించిన. "వార్త" ప్రాసిన వ్యాపాలు—మాటామంతి - పిచ్చాపాటి అని రెండు సంపుటలుగా వెలువడ్డాయి. కథానికలు చరిత్ర, వనలు చదివినట్లు ఇవి కూడా పాఠకులు చదివి ఆనందించడం గమనించవలసిన అంశం.

ఎన్ని పుస్తకాలు వెలువడినా, ఎలాంటి సాహిత్యం రూపుదిద్దుకొంటూఉన్నాయో సాహిత్యంవైపు దృష్టిసరిల్లి చక్కని అభివేషం కలిగించడానికి కరదీపకలపటి సమీక్షలు విమర్శలూ అవసరం. తెనుగుసాహిత్యంలో వాటికేనేటికీ యీ విమర్శనా సాహిత్యం తీరిన కొంతగానే ఉండిపోయింది.

ప్రసిద్ధవిమర్శకులు అని చెప్పకొనగిన మరియుద్దగు మేధావులు ఈ సంవత్సరం చరిత్రలో దాగిపోయారు. వారు పంచాక్షుల ఆదివారాయగజాస్త్రి గారు, చిలుకూరి వారాయగజాస్త్రి గారు. పంచాక్షులవారు వేదం, తిక్కన, మినహాన మొదలయిన కాస్తూరిలో కూలంకష పరిజ్ఞానం సంపాదించిన ఉద్ధృత పండితులు. కానవధిక్కొరాన్ని కూడా రెక్కచేయక, అధికశ్రమ ప్రయాసల కొద్ది గౌరవస్థుల మూత్రాలు, వాత్స్యయన కామ మూత్రాలు ప్రకటించిన ధైర్యశాలి. అపమాన వ్యాఖ్యాత. రసజ్ఞులు. బహుభాషాభిజ్ఞులు. ఎంకపాటల గాలిగుమారంలో సంగ్రహించిన పహృదయము. ఎన్నో ఉద్గ్రంథాలకు తగిన సామగ్రి సేకరించినవారు. వారి కృషి సమగ్రంగా తెనుగుపాఠకులకు అభివేషంలో పుష్కలమై వారసడ్డారు. తెనుగువారికి మరుగు వడిపోయారు.

ఇక చిలుకూరి వారాయగజాస్త్రిగారు అనేక సాహిత్య క్షేత్రాలలో కృషిచేసి బంగారు పండించినవారు. భాషా చరిత్ర

కోసం వాటివడిన శ్రమ, సేకరించిన విషయ సమీక్షలు తెనుగు వారికి తీరగని వంపడలు. వారి గ్రంథాలు అసంఖ్యాకాలు. భాషాతలు, పల్లెపాటలు వారు సేకరించినవి అమూల్యమైనవి. తిప్పికం, ధమ్మపదం, మరాన్మరీఫ, అనర్వణవేదం మొదలైన చరిత్రగ్రంథాలు తెనుగుచేశారు. అచ్చి అశ్వత్థాను మొదలయిన వాటికూ వేలకొలది పద్యకృతులు రచించారు. సాహిత్య భాషాచరిత్రలు సమీక్ష చేయడంలో కొత్త తెన్నులతోగొలిచి ఇతరులకు పద్యలయ్యాగు. ఈ పండిత పత్రిమల మృతి తెనుగుసాహిత్యానికి మరొక ప్రబలనష్టం.

తమిళ దేశంలో జన్మించి ఆదర్శవంతమైన ఉత్తమ రచనలు చేసిన నుంచి రచయిత కె. యస్. వేంకటరమణి కూడా ఈ వత్సరమే కీర్తిశ్రేణుడయ్యాడు. ఈతని సవల ఉత్సవప్రభాతం అనే పేరుతో తెలుగులో ఆంధ్ర గ్రంథమాలవారు ప్రకటించారు. గ్రామాలకుపోయి పునరుద్ధీతనంచేసి, పల్లెపట్టుల్లో కొత్తనెలుగు తీసుకురావాలని కలలుగని యధార్థజీవితంలో ఆదరణలో పెట్టలేక ఆకాశంకంతో మరణించిన ఆదర్శవాదుల్లో వేంకటరమణి ఒకడు.

జీవితం నిరంతర ప్రాతిస్థితి. ఆ జీవనది వడితో వచ్చినపుడు ఎదురుగా కనిపించే పెనుకృత్యాలు పెల్లగించుకొని పోతాయి; పర్యతాలు దిగజారిపోతాయి. కొత్త సుక్షేత్రాలు ఉత్పన్నమవుతాయి. చిత్రవిచిత్ర ప్రకృతిపరిసరాల్లోంచి ప్రవహించు కొనిపోతూ ఉంటుంది ఈ నదీప్రవాహం. ఈ ప్రవాహంవంటి జీవిత ప్రతిబింబమే సాహిత్యం—నిర్మల ప్రాణజ్వాలతోపాటు కాలుష్యమూ, దుర్గంధమూ కూడా ధరిస్తుంది. సంవత్సరాలు గడిచేకొద్దీ ఇది తేరుకొని తేటమీరు అందించి ప్రాణంపోస్తుంది అశిధాం. కరువుతో కూడిన ఖర సంవత్సరం మరీ వందనలో ప్రవేశించే సమయంలో పాలవర్షింపటి వందన వనాలుకలిగి, కొత్త చిగుళ్లతో, రంకులూలతో, కమ్మని తావులతో విరివైన అనంద వందనం కాగలదని ఆనందవనంలో మన పాహితీ స్రవంతి నిర్మల సరిలాలతో కలకల ధ్వనులతో పాగిపోగలదని అశిధాం.

చర్మ సౌందర్యమును చేకూర్చు సబ్బులు

చర్మసౌందర్యం అకస్మాత్తును సంభవించేది కాదు. కష్టుపంటి చర్మముగల ముందరాంకులందరును చర్మపోషణ విషయమున ఆసారమైన శ్రద్ధ తీసికొనేవారే.

అందమైన చర్మాన్ని కోరేవారందరికీ “కామినియా సబ్బులు” అమూల్యమైనవి. అవి చర్మరంధ్రాలలో ఉంటే మాలిన్యాలను కడిగి వేయటమేగాక చర్మాన్ని గున్నితంగా మృదువుగా చేస్తవి. లేతనైన పరిమళము కలవి. వివిధ పరిమళములలో దొరకుతవి.

KAMINIA MRUG KASTURI SOAP. (Regd.)

“కామినియా” సబ్బులు

సామాన్య చెయ్యటలలో నూతనవాండం కల్పిస్తవి. బ్రెట్ కోజ్, దిల్బహార్, చందనం, లవంగం మొదలైన వివిధ రకాలవి దొరకుతవి.

ప్రత్యేకమైన ఈ టూయిలెట్ సబ్బులను నేత వాడి చూడండి.

అందమైన పర్ఫ్యుమ్యు

చర్మపోషణకు తగు శ్రద్ధతీసుకోవటంవల్ల వస్తుంది

కామినియా స్ప్రే

(రిజిస్టర్డ్)

తీవ్రమైన ఎండ, దుమారంతో విండిన వేడిగామ్యులు, పొడిగాలి - వీటివారిన పడముఖం సాధారణంగా ఎండ్లబ్బు తినకుండాగాని, కమలిపోకుండాగాని, బొబ్బలు తేలకుండాగాని ఉండటం కష్టం. అయితే కామినియా స్ప్రే ఉపయోగింపండి. అది మీ వర్మమును పూర్తిగా కాపాడుతుంది. లాభణ్యమైన ఈ స్ప్రేను నిత్యం వాడితే మీ చర్మం చిట్టల చర్మంలాగు గున్నితంగా ఉంటుంది.

అండ్ల - ఇండియన్ డ్రగ్స్ & కెమికల్ కం.,
285, బాన్సువాసీ, బొంబాయి - 2.

వ్యవసాయపనులకు

- * ఆయిర్ యం.స్లు & స్పెర్మ్.
- * ఎలెక్ట్రికల్ పంపుసెట్లు

మీకోవి కావాలివా దయచేసి మాకు వ్రాయండి:

శంకర్ ప్రెడింగ్ కంపెనీ.,

ఎలెక్ట్రికల్, హార్డువేర్ & టూల్స్ మర్చంట్లు.

పెట్రోల్, పెట్రోల్ - ఫిల్లింగ్ ఇంజన్లు, క్లిస్కోస్కోర్ ఇంజన్లు మొదలగువాటికి

చెంగల్పట్టుజల్లాకు డిస్ట్రిబ్యూటర్లు:

38, లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

తెలిపాం: “Shankarko”

తెలిఫోన్: 4654.

రుచికరమైనవి - ఓం - సువాసనగలవి.

వేల్పూరు నేతాజీ బీడీలు

: ఎల్లప్పుడు వాడండి:

విజయవాడ. మధిర, ఖమ్మంమెట్ట, దోర్నాకోట్, కొత్తగూడెం, జగ్గయ్యపేట హైదరాబాద్ మొదలయి - తదితర అన్నిచోట్ల ఈ నేతాజీ బీడీలు దొరకును.

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు:

జగదీశస్వామి, మోహనరావు మార్కెట్, హైదరాబాద్. యస్. వి. లక్ష్మి. ఓం నిర్మింగ్, రిలయన్ కోడ్, బొంబాయి 13.

యస్. వి. నరయ్య అండ్ సన్

విజయవాడ 1.

ప్రాప్తయటర్:

యస్. యల్. రెడ్డి

బీడీ ప్యాక్లీ - వేల్పూరు,

విజయవాడ, : : : సెంట్రల్ రైల్వే.

ద ర త క్కు వ!

తా జా స రు కు!

వి వా హా ది వి శే ష ము ల కు ను,

ద్వైత వా రీ వా డ క ము న కు ను

క్రావ ల సి న ర క ర కా ల ప స్త్ర) ము లు

★ కొల్లేగల్, కాంచీపురం, బెంగళూరు, ఆరణి పట్టణాచారాలు.

★ బెంగల్ సిల్కుచీరలు, మరియు పట్టుసంబంధముగ నూతన రకములు.

★ ఇండియాలో ప్రఖ్యాత మల్లులలో తయారైన ధోవతులు, వర్తింగ్లు, కోటింగులు, చీటీలు, వాయిల్ రకములు.

★ చేతి మగ్గములమీద తయారైన మేలైన దప్పటాలు, ధోవతులు, చీరలు, తుండుగుడ్డలు.

★ డిల్లీ వగయిరాలు, స్వెట్టర్లు, కష్టకొనేకాలువలు, బనియన్లు

ఇవి అన్నియు అపరిమితముగ స్టాకులో ఉన్నవి.

ఒకసారి మా మ్యూజియమునకు విజయము చేసి మీకు

కావలసినవి మావద్దనుంచి పొందండి.

ది ఇండియన్ ఆర్ట్స్ & సిల్క్ మ్యూజియం

1 లోడ్ - మైలాపూర్,

: :

మద్రాసు - 4.

